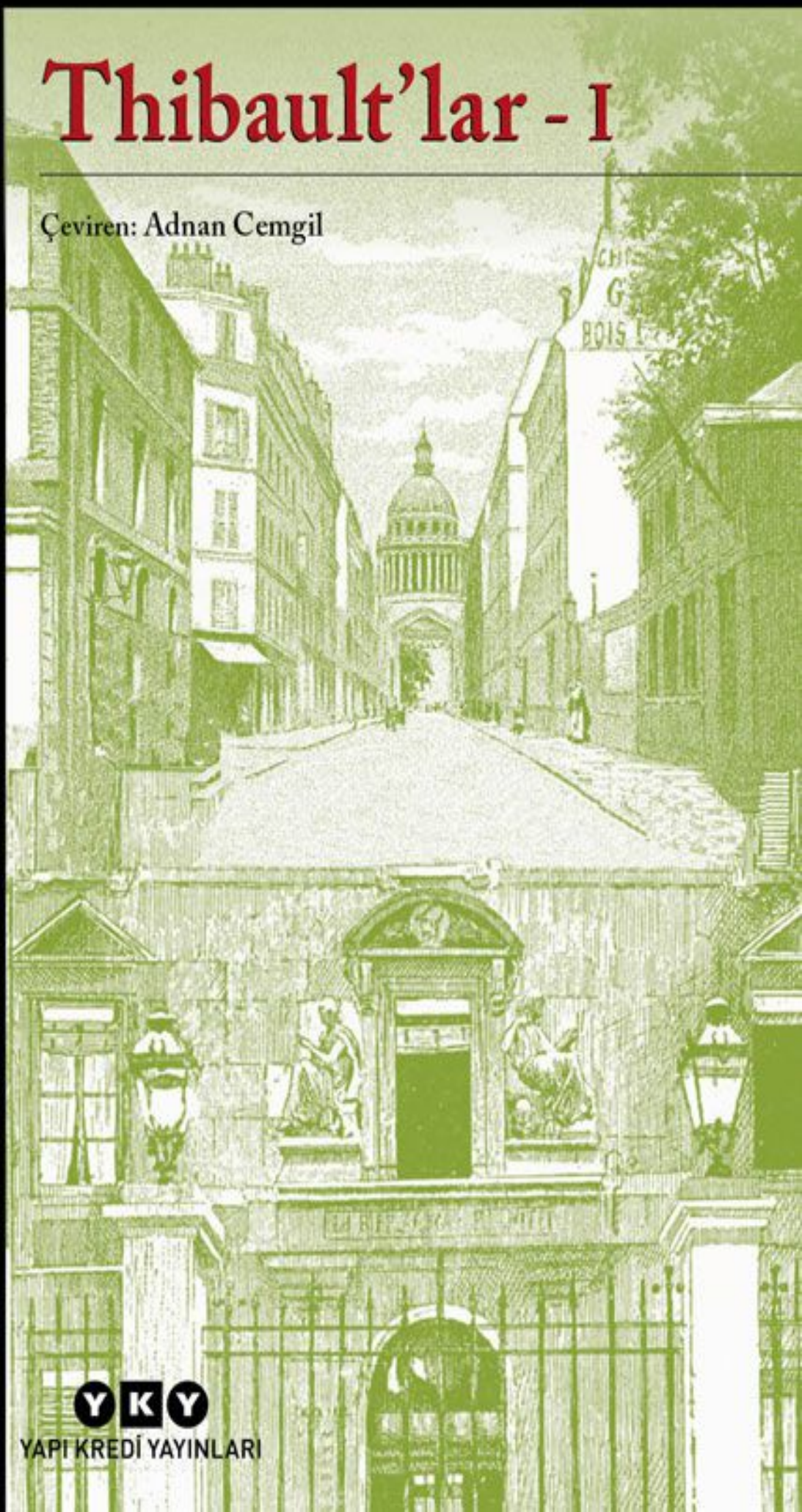
Roger Martin du Gard

Thibault'lar - I

ROMAN

Çeviren: Adnan Cemgil

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

1937 yılında *Thibault'ların* yedinci kitabı *1914 Yazı* ile Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülen Martin du Gard, bu nehir romanda 20. yüzyılın ilk yarısındaki bir Fransız burjuva ailesinin öyküsünü anlatır.

Egoist ve hoyrat bir babanın otoritesi altında parçalanma noktasına gelen bir aile... Bu ortamda tutkulu, isyankâr ve idealist küçük Jacques, arkadaşı Daniel de Fontanin'de adeta ruh ikizini bulur, ona büyük bir dostlukla bağlanır. Ne ki birbirlerine yazdıkları mektupların içeriğinin öğrenilmesi büyük bir drama yol açacaktır.

Jacques'ın ciddi, tutucu ağabeyi Antoine ise bir yandan kardeşine olan sevgisi öte yandan babasına duyduğu saygı arasında kalmıştır, ne yapacağını bilemez, kendini bütün varlığıyla mesleğine, tıbba adar...

Martin du Gard'ın sekiz kitaptan oluşan *Thibault'lar* adlı yapıtı YKY'de üç ciltte biraraya getirilecek. Birinci ciltte **Gri Defter, Yetiştirme Yurdu, Güzel Günler, Hasta Çocuklar** ve **Soreltina** adlı beş roman yer alıyor.

Kapak grevürü: Ulm Sokağı

ISBN 978-975-08-3712-8

42 TL

9 789750 837128

kitapyurdu.com

THIBAULT'LAR - I

Martin du Gard, Roger (23 Mart 1881, Neuilly-sur-Seine, Fransa-22 Ağustos 1958, Bellême, Fransa), Fransız romancı ve oyun yazarı. 1937 Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülmüştür.

Paris'in en seçkin iki lisesinde okudu. 1906'da Ecole des Chartes'tan arkeoloji konusunda yazdığı bir tezle mezun oldu. Arşivcilik ve paleografi derecesi alan Martin du Gard, titiz gerçekçiliğini ve küçük detaylara gösterdiği dikkati, tarih ve bilim öğrenimine atfeder.

İlk büyük başarısını, okul arkadaşı Gaston Gallimard tarafından 1913'te yayımlanan *Jean Barois* adlı yapıtıyla kazandı. Bu romanda dinsel inançları ile bilimsel kuşkuculuğunu bağdaştırmaya uğraşan bir adamın öyküsünü ele aldı ve Dreyfus Olayı'na yer verdi.

İki Dünya Savaşı arasında (1922-1940) en tanınmış çalışması olan *Les Thibault* adlı romanını yazdı. Bir ailenin tarihini anlatan bu nehir romanda, Fransız burjuvazisinin on dokuzuncu yüzyıl sonlarından Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde karşı karşıya kaldığı toplumsal ve ahlaki sorunları ele aldı.

Martin du Gard'ın öteki yapıtları arasında 1933'te yayımladığı, Fransa'da kırsal yaşamı anlatan *Vielle France* ile 1951'de yayımladığı, dostu André Gide üzerine bir inceleme olan *Notes sur André Gide* sayılabilir. Ayrıca bastırılmış eşcinselliği konu alan bir oyun olan *Un Taciturne* 1931'de; Fransız köy yaşamını anlatan *Le testament du pere Leleu* (1914; Yaşlı Leleu'nün Vasiyeti) ve *La Gonfle* (1928; Kabarış) adlı iki fars yazdı. 1941'de, başyapıtı olacağını umduğu *Le Journal du colonel Maumort* (Albay Maumort'un Günlüğü) adlı bir romana başladı ama tamamlayamadan öldü. Albert Camus'nün önsözünü yazdığı toplu yapıtları 1955'te iki cilt olarak yayımlandı.

Adnan Cemgil (1909, İstanbul-2001, İstanbul) Yazar ve çevirmen. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünü bitirdi (1935). Ankara Meslek Öğretmen Okulu ve Atatürk Lisesi'nde öğretmenlik yaptı. 1945'te bakanlık emrine alındı; Danıştay kararıyla görevine döndü; bir süre sonra öğretmenlikten ayrıldı (1947). Kurucularından olduğu Türk Barışseverler Cemiyeti'nin genel sekreterliğini yaptı (1950); bu derneğin faaliyeti nedeniyle yargılandı, 15 ay hüküm giydi.

İlk yazıları, 1934'te *Yeni Adam* dergisinde yayımlandı. 1941-1944 yılları arasında *Yurt ve Dünya* dergisinin, 1947'de de *24 Saat* gazetesinin yazı işleri müdürlüklerini yaptı. 1944-1945 yıllarında İnönü Ansiklopedisi'nde redaktör olarak çalıştı. Diderot, Romain Rolland, Roger Martin du Gard gibi düşün ve sanat adamlarının yapıtlarından çeviriler yaptı. 1942-1987 yılları arasında Türkçeye 50 kadar çeviri yapıt kazandırdı.

Başlıca çevirileri:

Thibault'lar, Roger Martin du Gard; *Jean Christophe*, Romain Rolland; *Cesar Biroteau*, Balzac; *Rahibe*, *Rameau'nun Yeğeni*, *Felsefe Konuşmaları*, *Körler Üzerine Mektup / Sağır ve Dilsizler Üzerine Mektup*, *Kaderci Jacques ile Efendisi*, Diderot; *Nana*, *Germinal*, *Thérèse Raquin*, *Bir Aşk Hikâyesi*, Emile Zola; *Gecenin Çobanları*, Jorge Amado, *Mattia Pascal Yaşadı mı Yaşamadı mı?*, Luigi Pirandello; *Gora*, Tagore; *Hapishane Defterleri*, Gramsci, *Baharlar Açarken*, Ibanez.

ROGER MARTIN DU GARD

Thibault'lar - I

Gri Defter
Yetiştirme Yurdu
Güzel Günler
Hasta Çocuklar
Sorellina

Roman

Çeviren
Adnan Cemgil

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4670
Edebiyat - 1333

Thibault'lar - I / Roger Martin du Gard
Özgün adı: **Les Thibault, I**
Çeviren: **Adnan Cemgil**

Editör: **Ersel Topraktepe**
Düzelti: **Ömer Şişman**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Gülçin Erol Kemahlıoğlu**

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1.Cad. No:16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

Çeviriye temel alınan baskı: Editions Gallimard, 2014
Gri Defter ile *Yetiştirme Yurdu*'nun birinci baskısı 1982'de,
Güzel Günler ile *Hasta Çocuklar*'ın 1983'te, *Sorellina*'nın 1986'da
Cem Yayınları tarafından yapılmıştır.
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Haziran 2016
ISBN 978-975-08-3712-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2016
Sertifika No: 12334
Gri Defter @ Editions Gallimard, 1922, 1950
Yetiştirme Yurdu @ Editions Gallimard, 1922, 1950
Güzel Günler @ Editions Gallimard, 1923, 1951
Hasta Çocuklar @ Editions Gallimard, 1928, 1955
Sorellina @ Editions Gallimard, 1928, 1955

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Roger Martin du Gard

1881'de Paris yakınındaki Neuilly-Sur-Seine'de doğdu. Birçok yargıç ve avukat yetiştirmiş bir hukukçu ailesindendi. 1909'da l'École des chartes'ı bitirdi. 18. yüzyıl tarihçilerinin örneği araştırmacılar yetiştiren bu okuldaki öğrenimi, Roger Martin du Gard'a berrak bir gözlem ve ince bir çözümleme yeteneğini kazandırmıştı.

Bir süre eski metinler uzmanı-arşivci (*archiviste-paléographe*) olarak çalıştı. Bu çalışmalarının ürünü olan *L'Abbaye de Jumièges* [Jumièges Manastırı] 1909'da yayımlandı. Edebiyat alanındaki ilk başarısız denemelerinden sonra, *Devenir!* [Oluş!] (1909) ve *L'Une de nous* [Bizden Biri] (1910) romanlarıyla kendini tanıttı.

Roger Martin du Gard'a kültür ve edebiyat dünyasındaki ilk parlak ününü kazandıran romanı *Jean Barois*'dır (1913). 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başı arasında (1894-1906) Fransa'nın toplumsal-siyasal yaşamında büyük bir sarsıntıya neden olan, sağ ve sol aydınların, politikacıların kıyasıya çatışmalarına yol açan Dreyfus Olayı'dır (*l'Affaire Dreyfus*) bu romanın konusu: Roger Martin du Gard, Dreyfus Olayı'nın, Birinci Dünya Savaşı öncesi Fransız genç kuşakları üstündeki etkisini, bunalımı yaşamış insanların duygu ve düşüncelerinin dalgalanışları içinde, titiz bir tarihçi dikkatiyle, metotlu bir çalışmayla irdelemektedir. Yazar, bu dumanı üstünde güncel olguyu olgun bir sanat gücüyle, bir röportaj sığlığına düşmeden, canlı, cana yakın bir anlatımla işlemeyi başarmıştır. Romanın bir özelliği de, sinemanın henüz emekleme halinde olduğu bir dönemde dekupaj tekniğiyle, bir senaryo biçiminde yazılmış olması.

Roger Martin du Gard, romanın ana örgüsünü oluşturan çağdaş toplum sorunlarına ışık tutarken, ince bir psikolog sezgisiyle insanın varlıkla olan ilişkisindeki ruhsal çalkantılarını da yansıtmayı başarır: İnsanoğlunun yaşlılık çağındaki dramı. Bedeninde ve zekâsındaki çöküntü; hastalık ve ölüm karşısındaki bunalımı.

LES THIBAULT (Thibault'lar)

Roger Martin du Gard'ın ana yapıtı (eski deyimle şaheseri) *Thibault'lar*'dır. Bu seri-roman (ırmak roman: *roman-fleuve*) yedi bölüm ve bir epilog'tan oluşmaktadır:

1. Bölüm: *Le Cahier gris* (*Gri Defter*)
2. Bölüm: *Le Pénitencier* (*Yetiştirme Yurdu*)
3. Bölüm: *La Belle saison* (*Güzel Günler*)
4. Bölüm: *La Consultation* (*Hasta Çocuklar*)
5. Bölüm: *La Sorellina* (*Sorellina*)
6. Bölüm: *La mort du père* (*Baba'nın Ölümü*)
7. Bölüm: *L'Été 1914* (*1914 Yazı*).

Épilogue (*Epilog*).*

Bu roman 18 yıllık (1922-1940) metotlu, disiplinli bir çalışmanın ürünüydü.

Birinci Dünya Savaşı'na başından sonuna kadar katılan Roger Martin du Gard, kanlı boğazlaşmadan yaşam deneyi artmış, insan ve toplum anlayışı daha da olgunlaşmış olarak çıktı. Thibault'lar bu gelişmenin ürünüdür, diyebiliriz.

Romanın konusu ana çizgisiyle 20. yüzyılın ilk yarısındaki bir Fransız burjuva ailesinin yaşam öyküsü. Yapıtın başlıca üç kişisi var: Oscar Thibault (Baba), Antoine Thibault (Büyük oğul), Jacques Thibault (Küçük oğul). Birbirine kan bağıyla bağlı olan bu üç insanın karakterleri, amaçları arasında benzerlik yok. Baba, eski değerlere bağlı, tutucu, koyu Katolik, otoriter bir 19. yüzyıl kalıntısı. İki kardeş iki kutup. Antoine düzenli, disiplinli bir yaşam çizgisini benimsemiş, mesleğinde as olmayı amaç edinen bir hekim. Temel uğraşının dışındaki sorunlara ilgisizliği ilke edinir. Jacques, her çeşit baskıya, başta babasınınki olmak üzere, başkaldıran bir delikanlı. Salt özgürlüğüne kavuşmak için tüm barajları yıkar. Çevresiyle olduğu kadar kendi kendisiyle de uyum kuramaz. Kişisel ve sınıfsal çıkarların peşinde koşanlardan tiksinir. İnsanlığın kötülükten, savaşın facialarından kurtulması kısacık, tertemiz ömrünün en yüce ereğidir. Buna ulaşmak için sosyalizmi benimser. Ama devrimciden (*révolutionnaire*) çok, bir isyancıdır (*révolté*'dir), Jacques.

---

* Bu bölümlerden kimilerinin Türkçesi Fransızcasına uymamaktadır. Örnek: *La Consultation*, "Muayene" terimi eskimiş olduğu için, konusuna aykırı düşmeyen *Hasta Çocuklar* diye çevrildi - [A. C.]

Thibault'lar'ın yedinci bölümü, *1914 Yazı* Roger Martin du Gard'a 1937 Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandırdı. Romancı, Antoine ve Jacques Thibault'nun yazgılarının düğümlendiği bu son bölümde 20. yüzyılın ilk yarısında insanlığı kana boyayan, ama tarihte yeni bir çağın doğmasıyla sonuçlanan Birinci Emperyalist Savaş'ın perde arkasına ışık tutar, bu kanlı oyunun rejisörlerini ve aktörlerini yeniden sahneler. Sağlam belgelere ve gözlemlere dayanarak bu tabloyu çizerken, yazar, bir kronikçi kuruluğuna düşmeden, ilgimizi her an uyanık tutan ergin bir sanatçı canlılığı vermiştir yapıtına.

Roger Martin du Gard, düşünsel ve bilimsel niteliklerinin ötesinde usta bir romancıdır. Yapıtlarının içerik zenginliği kadar biçimsel yetkinliğine de büyük bir özen göstermiştir. Yapıtın bütünlüğü içinde, parçaların da değerini veren, diyalogları canlılıkla yürüten iyi bir anlatımcıdır. Roger Martin du Gard'ın yapıtının niteliğiyle, kişiliğinin belirgin çizgileri arasında derin bir bağıntı var. O'nun, güzelliği yalınlıkta, süssüzlükte arayışı yaşamı boyunca gösterişten, her türlü reklamdan kaçışından kaynaklanır. Paris'e ancak gerektiğinde gelen bu has Parisli, ışık kentinin edebiyat dedikodularından her zaman uzak durmuş, kültür tiryakilerinin salonlarında "hava atmak" hevesine hiç kapılmamıştır. Bununla birlikte bir fildişi kuleye kapanarak dünyaya sırtını çevirmiş sanılmasın. Eli daima güncelliğin nabzındadır, en sevecen bir yaklaşımla insanlığın sorunlarına eğilmiştir.

Roger Martin du Gard'ın sanatı üzerine görüş ileri süren kimi eleştirmenler, onu Gerçekçilik (*Réalisme*), dahası Doğacılık (*Naturalisme*) akımını benimsemiş gibi göstermek istemişlerdir. Doğru değildir bu. En titiz bir dikkatle gerçeği arayan büyük romancı gerçekçidir elbet. Ama o bireyleri sadece çevreleriyle ilişkileri içinde inceleyen bir sanatçı değildi. İnsanların özgünlüklerine varabilmek için davranışlarının ardındaki ruhsal etkenleri bulup çıkartan bir sanatçıydı. Bu bakımdan o, Stendhal türünde bir gerçekçidir.

Adnan Cemgil

Thibault'ları, *30 Ekim 1918'de askeri hastanede ölümüyle, tertemiz ve acılı yüreğinde olgunlaşan güçlü yapıtı yok olan PIERRE MARGARITIS'in kardeşçe anısına armağan ediyorum.*

R. M. G.

Gri Defter

I

Okul binalarının önünden geçerken, Vaugirard Sokağı'nın köşesinde, yol boyunca oğluna tek kelime söylememiş olan M. Thibault birden durdu:

"Yo, hayır Antoine, bu kez bütün ölçüleri aştı!"

Delikanlı yanıt vermedi.

Okul kapalıydı. Saat akşamın dokuzu olmuştu. Kapıcı, kulübesinin küçük penceresini araladı.

"Kardeşim nerede biliyor musunuz?" diye seslendi Antoine.

Adam gözlerini faltaşı gibi açtı.

M. Thibault ayağını yere vurarak, "Çabuk bana Rahip Binot'yu bulun!" dedi.

Kapıcı, konuşma odasına kadar önden yürüdü, cebinden ince, uzun bir mum çıkartarak şamdanı yaktı.

Birkaç dakika geçti. Burnundan soluyan M. Thibault bir iskemleye çökmüştü. Yeniden, dişlerinin arasından, "Bu sefer, biliyor musun, yo bu sefer!" diye mırıldanıyordu.

Gürültüsüzce içeri giren Rahip Binot, "Özür dilerim efendim" dedi. Çok kısa boyluydu. Antoine'ın omzuna elini koyabilmek için topuklarını kaldırması gerekmişti.

"Günaydın genç doktor, ne var?"

"Kardeşim nerede?"

"Jacques mı?"

Ayağa kalkmış olan M. Thibault, "Bu gün eve gelmedi!" diye bağırdı.

Rahip pek şaşmadan, "Peki ama nereye gitmiş?" dedi.

"Allah Allah! Buradaydı. İzinsizdi."

Rahip Binot, ellerini kemerinin arasına soktu:

"Jacques izinsizlik cezası almış değildi."

"Ne?"

"Jacques okula gelmedi bugün."

İş sarpa sarıyordu. Antoine gözünü rahibin yüzünden ayırmıyordu. M. Thibault omuz silkti, gözkapakları hep öyle yarı kapalı, şiş yüzünü rahibe çevirdi:

"Jacques dün bize dört saatlik izinsizi olduğunu söylemişti. Bu sabah her zamanki saatte evden çıktı. Sonra hepimiz kilisedeyken, saat on bire doğru geri dönmüş, evde yalnız aşçı kadın vardı, yemeğe gelmeyeceğini, çünkü dört saat değil sekiz saat izinsizi olduğunu söylemiş."

Rahip sözcüklerin üstünde durarak, "Tamamıyla uydurma" dedi.

"Yazımı *Revue des Deux Mondes*'a götürmek için öğleden sonra evden çıkmam gerekmişti" diye M. Thibault sözüne devam etti: "Yayın müdürünün konukları vardı, eve akşam yemeğinde dönebildim. Jacques görünmedi. Saat sekiz buçuk oldu, hâlâ ortalarda yok. Merak ettim, hastanede nöbetçi olan Antoine'a haber gönderdim, kalktık buraya geldik."

Rahip düşünceli düşünceli dudaklarını büzüyordu. M. Thibault, kirpiklerini aralayarak bir oğluna, bir rahibe keskin bakışlarla baktı.

"Şimdi ne olacak Antoine?" diye sordu.

"Bilmem ki baba" diye yanıt verdi delikanlı. "Eğer önceden tasarlanmış bir kaçışsa bu, kazayı filan düşünmemek gerek."

Antoine'ın bu olay karşısındaki davranışı, rahatlık vericiydi. M. Thibault, bir iskemle çekerek oturdu, durmadan çalışan zihninden birçok şey geçiyordu, ama hiçbir şey okunmuyordu o donuk şiş yüzünden.

"Peki, ne yapmalı öyleyse?" diye yeniden sordu.

Antoine düşünceye daldı.

"Bu akşam beklemekten başka yapacak bir şey yok."

Apaçık bir şeydi bu. Ama, bir yandan otoritesini göstererek bu işi kestirip atamayışına, bir yandan da, ertesi günü Brüksel'de toplanacak olan, kendisinin de Fransa bölümüne başkanlık edeceği Manevi Bilimler Kongresi aklına gelince M. Thibault'nun yüzü öfkeden kıpkırmızı kesilmişti. Ayağa kalktı.

"Her yerde jandarmalara aratacağım onu!" diye bağırdı. "Fransa'da hâlâ polis var mı? Kötülük edenleri yakalamak olası değil mi?"

Ceketi karnının her yanından sarkıyordu, gerdanının kırışıklıkları her an yakasının kıvrık uçları arasına gömülüyor, dizginini

çekiştiren bir at gibi, çenesini ileriye doğru uzatıp duruyordu. "Ah, serseri" dedi içinden. "Keşke bir trenin altında ezilmiş olsa!" Birden zihninde şimşek çakmış gibi oldu. Her şey yatmıştı artık. Kongredeki nutku, başkan yardımcılığı... Ama aynı anda küçük oğlu bir sedyeye yatırılmış olarak gözünün önüne geldi. Sonra mumlar arasındaki tabutu, felakete uğramış bahtsız bir baba olarak kendi hali; herkesin kendisine acıyışını görür gibi oldu... Az önceki düşüncesinden utanç duydu.

Yüksek sesle, "Geceyi böyle kaygı içinde geçirmek ha!" dedi. "Zor şey bu, rahip efendi, zor şey... Bir baba için böyle saatler geçirmek!"

Kapıya doğru yürüdü rahip, ellerini kemerinden çıkardı.

Önüne bakarak, "İzin veriniz" dedi.

Siyah kâkülünün yarı yarıya kapladığı alnını, çenesine doğru üç köşe bir biçim alarak uzayan sinsi yüzü, avizeden dökülen ışıkla aydınlanmıştı. Yanaklarında iki pembe leke belirdi.

"Daha bu akşam, oğlunuzun neden olduğu bir olayı size haber verelim mi, vermeyelim mi diye düşünüyorduk. Hoş, daha pek yeni bir şeydi bu. Ama üzücü bir şey... Ne olursa olsun bu bir şeylerin belirtisi diye düşünüyorduk... Bir dakika vaktiniz varsa, efendim..."

Pikardiya şivesi, konuşmasındaki duraksamayı büsbütün artırıyordu. M. Thibault, yanıt vermeden az önce kalktığı iskemlesine doğru gidip gövdesinin bütün ağırlığıyla kendini iskemlesine bıraktı, gözleri yumuluydu.

Rahip sözünü sürdürdü: "Şu son günlerde, efendim, oğlunuzun özel nitelikte bazı kabahatlerini yakalamış bulunuyoruz... Oldukça ağır bazı kabahatler... Kendisine okuldan kovacağımızı bile söyledik. E, yalnızca korkutmak için elbet, size bundan söz etmedi mi hiç?"

"Onun ne ikiyüzlü olduğunu bilmiyor musunuz? Her zamanki gibi susup oturdu!"

Rahip sözlerinin etkisini azaltmak ister gibi, "Sevgili çocuk, bu ağır kabahatlerine karşın, aslında kötü bir insan değil" dedi. "Hem bu son olayda boş bulunup başkası tarafından kabahat işlemeye sürüklendiğine inanıyoruz. Tehlikeli bir arkadaşın etkisi... Hani şu Paris'te eşine çok rastlanan zavallı, yoldan çıkmış çocuklardan biri..."

M. Thibault rahibe kaygıyla baktı.

"Şimdi, size sırayla olayları anlatayım efendim... Geçen Perşembe günüydü..."

Bir an durup düşünceye daldı, sonra adeta neşeyle devam etti: "Yo hayır, özür dilerim, önceki gündü, evet, Cuma sabahı, büyük etütte, öğleye doğru, her zamanki gibi, birdenbire büyük salona girmiştik..." Antoine'a bakarak göz kırptı. "Kapıyı kımıldatmadan bir anda açtık. Girer girmez gözlerimiz Jacquot'cuğa takıldı... Zaten onu kapının tam karşısına oturtmuştuk. Doğru üstüne yürüdük, sözlüğünü yana çektik. Enselenmişti! Kuşkulandığımız kitabı yakaladık: İtalyancadan çevrilmiş bir romandı bu. *Kayalıklardaki Bakireler* adlı bir roman. Yazarını anımsamıyoruz."

"Bir bu eksikti!" diye bağırdı M. Thibault.

"Çocuğun bozulmasından, daha bir şeyler sakladığı anlaşılıyordu: Çok gördük bunları. Yemek vakti yaklaşıyordu. Çıngırak çalınca, müzakereciden, çocukları yemekhaneye götürmesini rica ettik. Yalnız kalınca Jacques'ın sırasının kapağını kaldırdık, iki kitap daha bulduk: J.-J. Rousseau'nun *İtiraflar*'ı ve, özür dilerim bundan daha hayasızca bir başka kitap. Zola'nın iğrenç bir romanı: *Rahip Mouret'nin Günahı.*"

"Vay serseri vay!"

"Tam sıranın kapağını kapayacağımız sırada birden elimizi okul kitapları dizisinin arkasına sokmak aklımıza geldi. Gri bez kaplı bir defter çıkardık. Şunu söylemeliyiz ki, ilk anda kuşku uyandıracak hiçbir şey görmemiştik bu defterde. Açtık, birinci sayfasını gözden geçirince..." Rahip dik bakışlı, canlı gözleriyle iki adamı süzdü. "Donakaldık. Ganimetimizi hemen güvenilir bir yere koyduk, öğle teneffüsünde, rahatça inceleyebilirdik. Güzelce ciltlenmiş olan kitapların sırtında da F harfi vardı. Elimizdeki başlıca belge, kanıtlayıcı belge olan gri deftere gelince bu bir çeşit mektuplaşma defteri gibi bir şeydi. Birbirinden çok farklı iki yazı vardı içinde. Altında imzası bulunan Jacques'ın yazısıydı. İmza yerinde büyük D harfi bulunan öteki yazının kimin yazısı olduğunu bilmiyorduk." Rahip kısa bir süre durdu, sonra daha yavaş bir sesle:

"Bu mektupların edası, havası ne yazık ki en ufak kuşkuya yer bırakmıyordu. Öyle ki, bir aralık bu azimli uzun yazının bir genç kızın, daha doğrusu bir kadının olabileceğini düşünmüştük... Sonunda metinleri tahlil ederek, bu tanımadığımız el yazısının Jacques'ın bir arkadaşının olduğunu anladık. Tanrıya şükürler ol-

sun, bizim burada kalan öğrencilerden değil, Jacques lisede tanışmış olacak onunla. Tamamıyla emin olabilmek için hemen o gün gözcünün yanına gittik."

Antoine'a doğru dönerek, "Çok efendi adamdır M. Quillard" dedi. "Hatır gönül tanımaz. Yatılı okulların iç yüzünü de çok iyi bilir. Deftere göz gezdirir gezdirmez kimin yazısı olduğunu derhal anladı. İmzasını D olarak atan sanık çocuk, üçüncü sınıf öğrencilerinden, Jacques'ın arkadaşlarından biriydi. Fontanin'di. Soyadı, Daniel de Fontanin."

"Fontanin! Ta kendisi!" diye bağırdı Antoine. "Biliyorsun değil mi baba, yazın Maisons-Laffitte'te ormanın kıyısında oturan aile var ya? Gerçekten de bu kış akşam eve gelince, Jacques'ı bu Fontanin'in verdiği şiir kitaplarını okurken yakalamıştım."

"Nasıl? Bu çocuğun verdiği kitapları mı okuyordu? Peki ama bana haber vermek aklına gelmedi mi?"

"Bana pek o kadar tehlikeli görünmemişti bu" diye yanıtladı Antoine, kafa tutmak istercesine rahibe bakarak. Sonra, birden neşeli bir gülümseyiş düşünceli yüzünü bir an aydınlattı. "Victor Hugo'nun, Lamartine'in şiirleriydi bunlar. Uyusun diye lambasını aldım."

Rahip ağzı açık dinliyordu. Öcünü almakta gecikmedi:

"İşin kötüsü şu ki bu Fontanin Protestan."

Sabrı taşan M. Thibault "E, biliyorum bunu!" diye bağırdı.

Haksever olduğunu göstermek isteyen rahip hemen, "Hoş, oldukça iyi bir öğrenciymiş" dedi. "M. Quillard bize, 'Ciddi görünüşlü, büyük bir çocuk, çevresini aldatmayı iyi beceriyor! Annesi de iyi bir kadına benzer' demişti."

"Oh... annesi dediniz, annesi mi?.. Soylu görünüşlerine rağmen yanlarına yaklaşılacak insanlar değil! Maisons'da kimse ahbaplık etmez onlarla, şöyle bir selam verip geçerler. Ah, kardeşin, arkadaşlarını iyi seçmekle övünebilir doğrusu!" diye M. Thibault rahibin sözünü kesti.

Rahip içini çekerek, "Tehlikeli bir ilişki..." dedi. "Kaldı ki şu Protestanların ağırbaşlı görünüşlerinin altında ne gizli olduğunu biliyoruz! Ne olursa olsun, liseden işin içyüzünü tamamıyla öğrenmiş olarak döndük. Tam kuralına uygun bir soruşturma açacağımız sırada Cumartesi günü sabah etüdüne girilirken, Jacquot'cuğumuz odamıza daldı. Evet, tam anlamıyla dalmak denir buna. Günaydın

bile demeden, kapıda durarak, 'Kitaplarımı, kâğıtlarımı çalmışlar!' diye yüzümüze bağırmaya başladı. Kendisine o şekilde içeriye girişinin çok yakışıksız olduğunu hatırlattık. Ama kulak asmadı. Her zaman o kadar berrak olan gözleri öfkeden kararmıştı. 'Defterimi çalan sizsiniz, siz!' diye bağırdı." Rahip sinsice gülümseyerek ekledi, "'Okumaya kalkarsanız, öldürürüm kendimi!' dedi bize. Ağız açtırmıyordu. 'Nerede defterim? Verin bana! Vermezseniz her şeyi kırıp dökeceğim!' diye bağırdı, önlememize kalmadan da masamızın üstündeki kristal kâğıt tutacağını yakaladığı gibi bütün gücüyle mermer şömineye fırlattı... Biliyorsunuz değil mi Antoine, eski öğrenciler, bunu hatıra olarak Puy-de-Dôme'dan getirmişlerdi." Rahip, M. Thibault'nun utancını görerek hemen şunu ekledi sözüne: "Pek az önemi var bunun. Bütün bu ufak tefek şeyleri size, sevgili oğlunuzun nasıl kendinden geçecek kadar öfkelendiğini anlatmak için söyledik. Sonra, kendini yerden yere atmaya başladı. Gerçekten bir sinir krizine tutulmuştu. Kendisini yakalayıp, odamıza bitişik bir küçük ezberleme hücresine sokarak kapıyı üstünden sıkıca kilitledik."

M. Thibault, yumruklarını havaya kaldırarak, "Ah, ah!" dedi "kimi günler çılgına döner. Antoine da söylesin: Bir isteğine azıcık karşı koyduğumuz zaman öyle bir öfke nöbetine tutulur ki dediğini yapmak zorunda kalırız. Yüzü mosmor kesilir, boynunun damarları şişer, hırsından boğulacak gibi olur!"

Antoine da, "Aslında, bütün Thibault'lar birden parlarlar böyle" dedi. Buna o kadar az üzgün görünüyor ki rahip nezaketle gülümsemek gereğini duydu.

"Bir saat sonra onu dışarı çıkartmak için yanına gittiğimizde" diye sürdürdü, "dirsekleri masaya dayalı, başını ellerinin içine almış oturuyordu. Korkunç bir bakışla baktı bize, gözleri kupkuruydu. Özür dilemesini istedik, ses çıkarmadı. Odamıza kadar uysallıkla peşimizden geldi, saçları karmakarışıktı, gözleri yerde, inatçı bir tavırla duruyordu. Talihsiz kâğıt tutacağının parçalarını toplattık kendisine, ama ağzından tek sözcük çıkmadı. Bunun üzerine kendisini kiliseye götürdük, orada bir saat kadar Yüce Tanrı ile baş başa bırakmayı uygun görmüştük. Sonra gelip yanına diz çöktük, hafif sesle on tane kadar tespih duası okuduk. O sırada ağlıyor gibi gelmişti bize, ama kilise karanlık olduğu için bunu kesin olarak söyleyemeyiz. Sonra kendisine vaaz ve nasihatte bulunduk. Baba-

sının, kötü bir arkadaşın, sevgili oğlunun temiz ruhunu kirlettiğini öğrenince nasıl üzüleceğini söyledik. Kollarını kavuşturup başını dik tutarak oturuyordu, gözlerini mihraba dikmişti. Söylediklerimizi duymuyormuş gibi bir hali vardı. Baktık ki bu tutumunu değiştirmeyecek, kendisine etüde dönmesini söyledik. Akşama kadar, orada, kollarını kavuşturup kitap açmadan oturdu. Bu durumu görmezden geldik. Saat yedide, her zamanki gibi çıkıp gitti. Giderken bize Allahaısmarladık demedi."

Rahip, "İşte olup bitenleri anlattım, efendim" dedikten sonra, gözleri fıldır fıldır dönerek sözlerini şöyle sona erdirdi: "Bunları size haber vermek için lise gözcüsüne şu Fontanin denilen berbat tipe ne ceza verdiğini öğrenmek istemiştik: Bu cezanın okuldan kovulmak olacağından şüphe yok. Ama sizi bu akşam kaygılı görünce..."

Koşmuş gibi soluyan M. Thibault, "Rahip efendi!" diye sözünü kesti. "Dondum kaldım, bunu size söylemek bile gereksiz! Bu gibi çılgınlıkların başımıza neler getirebileceğini düşündükçe... Dondum kaldım!.." Bu cümleyi düşünce içinde, hemen hemen dalgın bir sesle söylemişti. Elleri dizlerinin üstünde, kımıldamadan oturuyordu. Kır bıyıklarının altında, alt dudağını ve beyaz keçi sakalını oynatan belli belirsiz titreme olmasaydı, inik gözkapaklarıyla uyuyor sanılırdı.

Birden, "Serseri!" diye bağırdı.

Gözlerinde şimşek çakıyordu. Bunu gören, o hareketsiz duruşunun ne kadar aldatıcı olduğunu anlardı. Gözlerini kapayıp bütün gövdesiyle Antoine'a döndü. Delikanlı hemen yanıtlamadı, eliyle sakalını tutuyor, gözlerini kırpıştırarak yere bakıyordu.

"Hastaneye uğrayıp yarın gelemeyeceğimi söyleyeyim" dedi. "Sonra sabah olur olmaz gidip şu Fontanin'i sorguya çekeceğim."

"Sabah olur olmaz ha?" diye çabuk çabuk yineledi M. Thibault. Ayağa kalktı.

"Desene, geceyi uykusuz geçireceğiz."

İçini çekerek kapıya doğru yürüdü.

Rahip de arkasından gidiyordu. Kapının eşiğine geldiğinde iri adam iri elini rahibe uzattı. Gözlerini açmadan, "Donakaldım!" diyerek içini çekti.

"Ulu Tanrı'nın hepimize yardımcı olması için dua edeceğiz" dedi nezaketle Rahip Binot.

Baba oğul sessizce bir iki adım gittiler. Sokakta kimsecikler yoktu. Rüzgâr durmuştu, tatlı bir akşam havası vardı, Mayısın ilk günleriydi.

M. Thibault kaçak oğlunu düşünüyordu. "Dışarıdaysa üşümese bari" dedi içinden. Heyecandan bacakları gevşemişti. Antoine'ın davranışı biraz kuvvet veriyordu kendisine. Durup ona doğru döndü. Yüreğinde bir sıcaklık duymuştu büyük oğlu için. Bu akşam, küçüğüne karşı duyduğu öfke yüzünden daha çok seviyordu onu. Bu, Jacques'ı sevmediğinden değildi. Biraz gururunu okşayacak gibi davransa, ona karşı da sevgi uyanırdı içinde. Ama Jacques'ın taşkınlıkları ve aykırı davranışları en hassas yerinden, onurundan yaralıyordu babasını.

"Umarım bütün bunlar büyük bir rezalete yol açmaz!" diye homurdandı. Antoine'a sokuldu, sesi değişmişti: "Bu gece, nöbetini bıraktığına sevindim." Duygusunu açığa vurduğu için utanmış gibiydi. Babasından daha çok sıkılan delikanlı yanıt vermedi.

M. Thibault, belki ilk kez oğlunun koluna girerek, "Antoine... Bu akşam yanımda olduğun için memnunum oğlum" diye mırıldandı.

II

O Pazar günü, Mme de Fontanin, öğleye doğru eve dönünce holde oğlunun bir tezkeresini buldu.

Jenny'ye, "Daniel, Bertier'lerin kendisini yemeğe alıkoyduklarını yazıyor" dedi. "Geldiği zaman sen burada yok muydun?"

Bir koltuğun altına büzülen küçük dişi köpeğini çekip çıkartmak için dört ayak yürüyen Jenny, "Hayır, görmedim" dedi. Bir türlü ayağa kalkmıyordu. Sonra Puce'ü koltuğunun altına alıp okşayarak sıçraya sıçraya odasına kaçtı.

Ancak yemek vakti ortaya çıkmıştı.

"Başım ağrıyor. Karnım acıkmadı. Karanlıkta yatmak istiyorum" dedi.

Mme de Fontanin, Jenny'yi yatırıp perdeleri kapattı. Jenny, yorganın altına sokulmuştu. Ama uyuyamıyordu bir türlü. Saatler geçip gidiyordu. O gün, Mme de Fontanin birkaç kere gelip kızının

alnını serin elleriyle yokladı. Akşama doğru, sevgi ve kaygıyla boşanan çocuk, gözyaşlarını da tutamayarak, bu eli yakalayıp öptü.

"Sinirlerin bozulmuş, cicim. Biraz ateşin var."

Saat yediyi, sonra sekizi çaldı. Mme de Fontanin sofraya oturmak için oğlunu bekliyordu. Daniel, hiçbir zaman haber vermeden yemeğe gelmezlik etmiş değildi. Hele Pazar günleri annesiyle kız kardeşini yemekte yalnız bıraktığı hiç olmamıştı.

Mme de Fontanin, balkonun kenarına yaslandı. Güzel bir akşamdı. Observatoire Caddesi'nden tek tük geçenler vardı. Ağaç kümeleri arasındaki gölgeler gittikçe koyulaşıyordu. Hava gazı fenerlerinin yarı aydınlığında, geçen birinin yürüyüşünü Daniel'inkine benzetti. Luxembourg Parkı'nda trampet çalındı. Parmaklıklı kapılar kapatılıyordu. Gece karanlığı çökmüştü ortalığa.

Kadın, şapkasını giyip Bertier'lere koştu: Bir gün önce köye gitmişler. Daniel yalan söylemişti!

Mme de Fontanin bu çeşit yalanları başkalarından çok dinlemişti. Ama Daniel ilk kez yalan söylüyordu! Hem de daha on dört yaşındayken!

Jenny uyumamıştı, her sese kulak kabartıyordu. Annesini yanına çağırdı:

"Daniel geldi mi?"

"Yattı. Senin uyuduğunu sanıyordu, uyandırmak istemedi." Doğal bir sesle söylemişti bunu. Çocuğu ürkütmek neye yarardı ki?

Vakit geç olmuştu. Mme de Fontanin, oğlunun gelişini duyabilmek için, koridor kapısını açık bırakarak bir koltuğa yerleşti.

Bütün geceyi böyle geçirdi, sabaha değin.

Sabah yediye doğru köpek homurdanarak doğrulmuştu. Kapı çalıyordu. Mme de Fontanin yerinden fırladı, hizmetçilerden önce kendisi kapıyı açmak istemişti. Ama gelen oğlu değildi. Karşısında tanımadığı, sakallı bir delikanlı duruyordu. Bir kaza mı olmuştu yoksa?

Antoine kendisini tanıttı. Daniel'i liseye gitmeden önce görmek istediğini söyledi.

"Ama ne var ki... Oğlumu göremeyeceksiniz bu sabah."

Antoine şaşırmış gibi bir hareket yaptı.

"Diretişimi bağışlayınız hanımefendi... Oğlunuzun çok yakın arkadaşı olan kardeşim, dünden beri kayıp. Son derece merak içindeyiz."

"Kayıp mı?"

Kadın, başına örttüğü beyaz şalın ucunu avcunun içinde sıktı, salonun kapısını açtı, Antoine arkasından içeri girdi.

"Daniel de dün akşam eve gelmedi. Ben de merak içindeyim." Başını önüne eğmişti, sonra hemen doğrulttu, "Şu sırada kocamın Paris'te bulunmayışı da ayrıca sıkıntımı artırıyor" diye ekledi.

Antoine'ın o zamana kadar hiç kimsede görmediği bir içtenlik, bir sadelik okunuyordu bu kadının yüzünden. Böylece uykusuz geçen bir geceden sonra ve üzüntüsünün perişanlığı içinde birden karşısına çıkıveren delikanlının gözünden kaçmamıştı en arı tonlarla bu kadının yüzüne yansıyan duyguları. Birkaç saniye, pek birbirlerini görmeden, bakıştılar. Her biri zihninden geçen düşüncelerin akışına bırakmıştı kendini.

Antoine bir polis çevikliğiyle yatağından fırlamıştı o sabah. Jacques'ın kaçışında öyle bir facia havası sezmiyordu. Yalnız merakını kurcalıyordu bu olay: Küçük suç ortağını sıkıştırmaya gelmişti. Gel gör ki iş sarpa sarmıştı bir kez daha. Ama bundan zevk duyuyor gibiydi. Olaylar böyle baskın çıkınca, gözleri keskinleşmiş, gür sakalının altındaki çenesi, şu Thibault'ların iri çenesi, sıkılıvermişti

"Oğlunuz dün sabah saat kaçta evden çıkmıştı?" diye sordu

"Erkenden... Ama az sonra döndü..."

"Ya! On buçukla on bir arasında mı?"

"Aşağı yukarı."

"Jacques gibi! Birlikte gittiler demek." Antoine kesin bir sesle, adeta neşeyle söylemişti bunu.

Ama o anda, yarı açık duran kapı itildi, gecelikli bir çocuk vücudu halının üstüne yığıldı. Mme de Fontanin haykırdı. Antoine bayılan küçük kızı hemen yerden kaldırdı, kollarının arasına aldı, kendisine yol gösteren Mme de Fontanin'in arkasından gidip yatağına yatırdı.

"Kendi haline bırakın hanımefendi. Ben doktorum. Soğuk su getirin, eter var mı?"

Az sonra Jenny kendine geldi. Annesi gülümsüyordu, ama dik dik bakıyordu küçük kız.

"Bir şeyi kalmadı artık" dedi Antoine. "Uyuması gerek."

Mme de Fontanin, "Duydun ya yavrum" dedi.

Çocuğun terli alnındaki elini gözkapaklarının üstüne kadar indirip gözlerini kapattı. Antoine'la kadın yatağın iki ucunda kı-

mıldamadan ayakta duruyorlardı. Havaya uçan eter kokusu odayı doldurmuştu. Antoine, bakışlarını narin elinde, uzanan kolunda gezdirdikten sonra Mme de Fontanin'i gizlice süzmeye başladı. Başına sardığı dantelli şal düşmüştü. Sarı saçları yer yer kırlaşmıştı. Kırk yaşlarında olmalıydı, ama yüzündeki canlılık, çevik hali daha genç gösteriyordu onu.

Jenny uyur gibi görünüyordu. Çocuğun gözlerinin üstünde duran el kuş kanadı hafifliğiyle çekildi. İkisi de ses çıkarmadan odadan çıktılar. Mme de Fontanin önden gidiyordu. Geriye dönüp iki elini uzattı, "Teşekkür ederim" dedi. Bu hareket o kadar içten, o kadar erkekçe yapılmıştı ki, Antoine bu elleri tutarak sıktı, ama dudaklarına götürmeye cesaret edemedi.

Kadın, "Bu kız o kadar sinirli ki" diye anlatmaya başladı. "Puce'ün havladığını duyunca kardeşinin geldiğini sanarak koşmuş olmalı. Dün sabahtan beri iyi değil. Bütün gece ateşi vardı."

Oturdular. Mme de Fontanin korsajından oğlunun bir iki satır karaladığı kâğıdı çıkarıp Antoine'a uzattı. Delikanlıyı, okurken seyrediyordu. İnsanlarla ilişkilerinde daima içgüdüsüne uyarak hareket ederdi. Daha ilk dakikalarda Antoine'a güven duymuştu. "Böyle bir alnı olan bir insanın aşağılık şeyler yapması mümkün değil" diye düşündü. Saçları kabarıktı ve kahverengiye çalan kızıl, gür sakalı yanaklarını kaplıyordu. Derine kaçan gözleri ve dört köşe beyaz bir alnı vardı.

Antoine mektubu katlayıp kadına uzattı. Okuduğu üstünde düşünüyormuş gibi bir hali vardı. Aslında söyleyecek bir şeyler arıyordu. Dolambaçlı yoldan düşündüğünü açıkladı: "Bana kalırsa kaçışlarıyla şu olay arasında bağıntı kurmak gerek. Yani dostlukları... Birbirine bağlılıklarıyla... Bunu... öğretmenlerinin keşfetmiş olması..."

"Keşif mi etmişler?"

"Evet, özel bir defterde birbirlerine yazdıkları mektupları bulmuşlar."

"Mektuplar mı?"

"Derste yazıyorlarmış. Pek başka hava içindeymiş bu mektuplar." Kadına bakmıyordu artık. "Öyle ki iki suçlu okuldan kovulacakmış."

"Suçlu mu? Açıkça söyleyeyim ki pek iyi kavrayamadım. Suçları ne? Birbirlerine mektup yazmak mı?"

"Galiba mektupların yazılışı çok..."

"Mektupların yazılışı mı?"

Kadın bir türlü anlayamıyordu. Ama Antoine'ın sıkıntı içinde olduğunu anlayacak kadar duygulu bir insandı. Birden başını sallayarak, "Bütün bunlar söz konusu olamaz beyefendi" dedi. Bunu titrek ama kuvvetli bir sesle söylemişti. Birden aralarına bir uzaklık girmiş gibiydi. Ayağa kalktı, "Kardeşinizle oğlum birlikte bir kaçma planı uygulamış olabilirler, aslında Daniel bir kerecik bile söylemedi bu adı..."

"Thibault."

"Thibault?" diye, hayretle cümlesini bitirmeden yineledi. "Bakın... Ne acayip şey! Bu gece kızım açık seçik olarak bu adı sayıkladı."

"Kardeşi, arkadaşından söz ederken duymuştur."

"Hayır. Size söyledim ya Daniel hiç..."

"Öyleyse nereden bilecek?"

"Oh!" dedi kadın. "Böyle bilinmeyen olaylara o kadar çok rastlanıyor ki!.."

"Nasıl olaylar?"

Kadın ayağa kalkmıştı, yüzü ciddi ve dalgındı.

"Düşüncelerin uzaktan iletimi!"

Bu açıklama, sesinin tonu, Antoine için o kadar yeniydi ki, merakla kadına baktı. Mme de Fontanin'in yüzü sadece ciddi değil, aydınlanmıştı. Başkalarının kuşkularına meydan okuyan inanç sahibi bir insanın hafif gülümseyişi belirmişti dudaklarında.

Bir sessizlik çöktü. Antoine'ın aklına bir şey gelmişti. İçindeki polislik merakı kabardı:

"İzninizle sorabilir miyim hanımefendi, kızınızın kardeşimin adını sayıkladığını söylemiştiniz değil mi? Sonra da bütün gün anlaşılmaz bir ateşi vardı, öyle mi? Oğlunuz kendisine sırlarını açmış olmasın?"

"Bu kuşku kendiliğinden söner." Mme de Fontanin hoş görür bir edayla söylemişti bunu. "Çocuklarımı tanımış olsaydınız... Hem onların bana karşı nasıl davrandıklarını bilseniz. Ne birinin, ne ötekinin benden gizli bir şeyi..." Sustu. Çünkü, Daniel'in son yaptığı kendisini açıkça yalanlıyordu. Sonra, hemen, biraz yüksekten bakan bir edayla, kapıya doğru yürüyerek, "Jenny uyumuyorsa sorun ona" dedi.

Küçük kızın gözleri açıktı. İncecik yüzü yastığın üstünde beliriyordu, yanakları ateş içindeydi. Küçük köpeği kollarının arasında sıkıyordu, köpeğin kara burnu acayip şekilde beyaz örtünün dışına çıkıyordu.

"Bak Jenny, M. Thibault. Daniel'in bir arkadaşının ağabeyi."

Çocuk, yabancıya önce merakla, sonra da çekinerek baktı.

Antoine karyolaya yaklaşarak küçük kızın nabzını tuttu, saatini cebinden çıkardı.

"Hâlâ oldukça hızlı" dedi.

Hekimce hareketlerinde, halinden memnun bir ciddiyet vardı.

"Kaç yaşında?"

"On üçüne basmak üzere."

"Sahi mi? Hiç göstermiyor. İhtiyatlı olmak için ateşinin yükseliş ve alçalmalarını kontrol etmeli. Ama korkulacak bir şey yok." Bunları çocuğa bakarken gülümseyerek söylemişti. Sonra yatağının yanından ayrılarak, değişik bir sesle, "Jacques Thibault'yu tanıyor musunuz, küçükhanım, benim kardeşimdir kendisi?" dedi.

Küçük kız kaşlarını kaldırıp indirerek tanımadığını söyledi

"Sahi mi? Ağabeyiniz en iyi arkadaşından söz etmedi mi size hiç?"

"Hiçbir zaman."

Mme de Fontanin bu konunun üstünde durarak, "Ama, bu gece seni uyandırdığım zaman rüyanda bir yolda Daniel'le arkadaşı Thibault'yu kovaladıklarını söylemiştin. Çok seçik olarak Thibault adını söylemiştin, hatırlamıyor musun?"

Çocuk, zihninde araştırıyor gibiydi. Sonunda, "Bu adda kimseyi bilmiyorum" dedi.

Bir süre sustuktan sonra Antoine, "Küçükhanım" dedi. "Demin annenize bir şey sormuştum, kardeşinizi bulabilmemiz için önemi var bunun. Nasıl bir elbise vardı sırtında?"

"Bilmiyorum."

"Dün sabah kendisini görmediniz mi?"

"Gördüm. Kahvaltıda. Ama daha giyinmemişti." Annesine dönerek, "Dolaba bakarsan hangi elbisenin eksik olduğunu anlarsın" dedi.

"Başka bir şey daha soracağım, çok önemli: Ağabeyiniz gelip o mektubu bıraktığı zaman saat 9-10 ya da 11 miydi? Anneniz burada olmadığı için söyleyemiyor bunu."

"Bilmiyorum."

Antoine, Jenny'nin sesinden, öfkelenir gibi olduğunu hissetmişti.

Keyfi kaçmış gibi bir hareket yaparak, "Öyleyse, izini bulmakta güçlük çekeceğiz!" dedi.

Küçük kız, kolunu kaldırarak onu durdurdu. "On bire on kala gelmişti" dedi

"Tam o saatte mi? İyi hatırlıyor musunuz?"

"Evet"

"Yanınıza geldiği zaman saate bakmış mıydınız?"

"Hayır. Ama o saatte, resim yapmak için ekmek kırıntısı arıyordum mutfakta. Buna göre, daha önce ya da daha sonra gelmiş olsaydı kapının açıldığını duyarak bakmak için mutfaktan çıkardım."

"Ha, evet doğru" dedi Antoine ve bir an düşünceye vardı: Bu çocuğu daha fazla yormak neye yarardı ki? Aldanıyordu: Kızın bir şey bildiği yoktu. Yine hekimliğine dönerek, "Şimdi" dedi, "kendinizi sıcak tutmalısınız. Gözlerinizi kapayıp uyuyun." Örtüyü, kızın çıplak kolunun üstüne çekti. Gülümseyerek, "Şöyle deliksiz uyuduktan sonra uyanınca, iyi olduğunuzu göreceksiniz. O zamana kadar da ağabeyiniz gelmiş olur" dedi.

Jenny, genç doktora baktı. Antoine, kızın bakışlarındaki ifadeyi hiçbir zaman unutmadı. Onun bütün bu cesaretlendirici sözlerine karşı derin bir ilgisizlik, küçük yaşına karşın derin bir içlilik, kendini yapayalnız hisseden bir insanın derin kederi okunuyordu bu gözlerde. Antoine önüne baktı.

Salona gelir gelmez, "Hakkınız varmış hanımefendi" dedi. "Çok masum şey bu yavrucak. Müthiş bir azap içinde, ama bir şey bilmiyor."

Mme de Fontanin dalgın dalgın, "Evet çok masum şey... Ama, bir şeyler biliyor" diye mırıldandı.

"Biliyor mu dediniz?"

"Biliyor."

"Peki ama, dediğine bakılırsa tam tersi..."

"Evet dediğine göre..." diye kadın ağır ağır yineledi. "Ama yanı başındaydım... Hissettim ki... Nasıl anlatmalı bilmem ki..." Oturdu, ama oturmasıyla kalkması bir oldu. Yüzünden büyük bir üzüntü okunuyordu. "Biliyor, eminim ki biliyor!" diye bağırdı. "Hem de ölür de bildiğini açığa vurmaz."

Antoine gittikten sonra, onun öğüdüne uyarak gidip lisenin gözcüsü Quillard'la konuşmadan önce, Mme de Fontanin, merakını yenemeyerek *Tout-Paris*'ye baktı: "THIBAULT (Oscar-Marie) - Légion d'Honneur nişanı şövalye rütbesi - *Eski Eure milletvekili - Çocuğun Manevi Gelişmesi Derneği ikinci başkanı - Toplumsal Düzeni Koruma Derneği kurucusu ve direktörü - Paris Piskoposluğu Katolik Hayır İşleri Kurumu saymanı* - Üniversite Sokağı No: 4. (VII. Bölge.)"

III

Mme de Fontanin, gözcünün odasından hiçbir şey söylemeden çıkarken yüzünü ateş basmıştı. İki saat geçmişti bunun üzerinden. Kime başvurup akıl danışacağını bilemiyordu. Gidip M. Thibault ile konuşmayı düşündü. Ama gizli bir duygu, bunu önledi. Sonra buna da aldırış etmedi. O, kimi zaman yaptığı gibi, bir tehlikeyi göze almak zevkiyle ve cesaretle karıştırdığı bir kararlılıkla düşüncesini değiştirdi.

Thibault'larda gerçek bir aile kurulu toplantısı vardı. Rahip Binot, erkenden Üniversite Sokağı'ndaki eve koşmuştu. Az sonra da Paris Piskoposu'nun özel sekreteri Rahip Vécard geldi, M. Thibault'nun günah çıkarttığı papazdı. Telefonla haber vermişti kendisine.

Masanın başında oturan M. Thibault bir mahkemeye başkanlık eder gibiydi. İyi uyumamıştı, şiş yüzü her zamankinden daha uçuktu. Kır saçlı, gözlüklü bir cüce olan özel sekreteri M. Chasle da sol yanındaydı. Antoine, kitaplığa yaslanarak ayakta duruyordu, düşünceliydi. Matmazel de, evde iş saati olduğu halde toplantıya çağrılmıştı. Omzuna yün örgüsü siyah şal atmış, ses çıkarmadan dikkatle dinliyor, sandalyesinin kenarına ilişmiş oturuyordu. Başına bağladığı gri bant, sarı alnına yapışmıştı, fıldır fıldır dönen gözlerini rahiplerin birinden ötekine gezdiriyordu. İki rahibi, şöminenin iki yanındaki yüksek arkalıklı koltuklara oturtmuşlardı.

Antoine, yaptığı soruşturma sonuçlarını anlattıktan sonra M. Thibault, durumdan yakınmaya başladı. Yanındakilerin kendisine hak verdiğini görmekten zevk duyuyordu. Kaygılarını anlatmak için bulduğu sözcükler, yüreğini büsbütün dağlamaktaydı. Bununla

birlikte, günahını çıkartan rahibin orada bulunuşu vicdanını yoklamaya da itiyordu kendisini: Mutsuz çocuğa karşı bütün babalık ödevlerini yerine getirmiş miydi? Bunu yanıtlayamıyordu bir türlü. Zihni başka tarafa kaydı: Şu Protestan yumurcağı olmasaydı, bütün bunlar başına gelmeyecekti.

Ayağa kalkarak, "Bu Fontanin gibi serserileri, böyleleri için yapılmış yerlere kapatmak gerekmez mi?" dedi. "Bu çeşit kötülüklerin çocuklarımıza bulaşmasına göz yumulabilir mi?" Elleri arkasında bağlı, gözkapakları inik, masasının arkasında gidip geliyordu. Açığa vurmamakla birlikte, kongreyi kaçırmış olması, öfkesini büsbütün artırmıştı. "Yirmi yıldır kendimi bu gibi çocuk suçlarıyla ilgili sorunlara vermiş bulunuyorum! Yirmi yıldır koruma derneklerinde, broşürler yayımlayarak, bütün kongrelere raporlar sunarak mücadele ediyorum!" Bundan daha başka ne yapılabilirdi ki! Sonra yüzünü rahiplere dönerek, "Crouy'yda kurduğum yetiştirme yurdunda, bizim çocuklarımızdan başka bir sosyal sınıftan olan kötü huylu çocuklar için ayrı bir pavyon açtırmadım mı? Bunlara burada ayrı birer yetiştirme yöntemi uygulanmıyor mu? Peki, şimdi söyleyeceğime inanmayacaksınız: Bu pavyonlar boş duruyor! Gidip anaları babaları, çocuklarını buraya kapatmaya zorlamak bana mı düşer? Yaptığımız bu işe, Eğitim Bakanlığı'nın dikkatini çekmek için elimden geleni yaptım! Ama..." Omuzlarını kaldırıp iskemlesine çökerken sözünü tamamladı:

"Şu Tanrısız okulları kuran baylar sosyal sağlığa önem verirler mi hiç?"

İşte bu sırada, hizmetçi kadın, kendisine bir kartvizit uzattı.

Oğluna dönerek, "Buraya mı gelmiş bu kadın" dedi. Sonra hizmetçiye, "Ne istiyormuş?" diye sordu, ama yanıtını beklemeden, "Antoine sen git, bak" diye ekledi.

Antoine karta bir göz attıktan sonra, "Onu kabul etmemek olmaz" dedi.

M. Thibault'nun tepesi atacaktı ama kendini tuttu, iki rahibe dönerek:

"Mme de Fontanin gelmiş! Ne yapmalı şimdi baylar? Kim olursa olsun bir kadına karşı iyi davranmak gerekmez mi? Üstelik, bu kadın bir de anne ise?"

M. Chasle, "Ne? Anne ha?" diye kekeledi, ama bunu o kadar yavaş söylemişti ki kendisinden başka işiten olmadı.

M. Thibault, "İçeri alın bakayım!" dedi.

Hizmetçi, konuğu içeri alınca M. Thibault ayağa kalkıp merasimle eğilerek kendisini selamladı.

Mme de Fontanin bu kadar çok kimseyle karşılaşacağını ummuyordu. Eşikte biraz duraksadı. Sonra Matmazel de Waize'e doğru yürüdü. Yaşlı kız sandalyesinden atlayıp Protestan kadını süzmeye başladı, canlı bakışları çoktan donuklaşıvermişti.

Mme de Fontanin, "Mme Thibault olmalısınız herhalde?" diye mırıldandı.

Antoine telaşla yanıtladı:

"Hayır hanımefendi. Matmazele de Waize on dört yıldır, annemin ölümünden beri bizde oturur. Kardeşimle beni o yetiştirdi."

M. Thibault odadaki adamları tanıttı.

Mme de Fontanin, "Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim beyefendi" dedi. Kendisine dikilen bakışlardan sıkılmış olmakla birlikte rahatlığını yitirmemişti. "Bu sabahtan beri... Aynı üzüntü içinde bulunduğumuzu düşünerek geldim... Çabalarımızı birleştirmemizin daha iyi olacağını düşünmüştüm. Siz ne dersiniz?" Bunları nazik ve kederli bir gülümseyişle söylemişti. Ama iyi niyetle M. Thibault'ya çevrilen bakışları, yalnız duvar gibi bir yüzle karşılaştı.

Bunun üzerine, gözleriyle Antoine'ı aradı. Son görüşmelerinden sonra aralarına girmiş olan belli belirsiz uzaklığa karşın bu mert görünüşlü, düşünceli yüz ona güven veriyordu. Antoine da Mme de Fontanin içeri girdiği andan beri aralarında gizli bir beraberlik hissetmişti. Yanına gelerek, "Küçük hastamız nasıl, hanımefendi?" diye sordu.

M. Thibault sözünü kesti. Sinirliliği, çenesini açabilmek için kafa sallayışından belliydi. "Söylemek gerekir mi efendim?" dedi, "Herkesten çok kaygınızı benim anladığımı? Bu baylara demin de söylediğim gibi insan yüreği parçalanmadan bu bahtsız çocukları düşünemiyor. Bununla birlikte şunu çekinmeden söyleyeceğim: Acaba ortaklaşa hareket etmemiz istenilecek bir şey mi? Kuşkusuz harekete geçmek gerek, onları bulmak gerek. Ama ayrı ayrı araştırmada bulunmak daha iyi olmaz mı? Şunu demek istiyorum: Her şeyden önce gazetecilerin bu işe burunlarını sokmalarından çekinmeli miyiz, çekinmemeli miyiz? İçinde bulunduğu durum gereği basına karşı az çok ihtiyatlı davranmak zorunda olan biri olarak konuştuğum için şaşmayınız... Korktuğum için mi? Yo, ha-

yır! Allaha şükür, karşı tarafın dedikodularının üstündeyim ben. Ama benim adımı kullanarak temsil ettiğim çalışmaları hedef almak istemeyecekler midir? Hem sonra oğlumu düşünüyorum. Böyle bir serüvende bizim adımızın yanı sıra başka bir adın da ortaya atılmasından çekinmeli miyiz? Benim başlıca ödevim, bir gün, tamamıyla rastlantı olmakla birlikte açıkça zarar getirici böyle bir arkadaşlığı yüzüne vurmalarına yol açmayacak şekilde hareket etmek değil midir?"

Mme de Fontanin'in benzi sapsarı kesilmişti. Bir rahiplere, bir yaşlı kıza, bir Antoine'a baktı: Bütün bu yüzler duvar gibiydi. "Oh, görüyorum ki!.." diye bağırdı. Ama boğazı düğümlendi. Kendini zorlayarak, "Görüyorum ki, Quillard'ın kuşkuları... Bu M. Quillard zavallının biri, zavallı bir adam, evet, zavallı bir adam!.." diye acı bir gülümseyişle bağırdı.

M. Thibault'nun yüzünden hiçbir şey okunmuyordu. Gevşek elini, kendisini tanık olarak gösteriyor ve söz veriyormuş gibi, Rahip Binot'ya doğru kaldırdı. Rahip fırsat kollayan bir av köpeği gibi kavgaya adeta keyifle atıldı.

"İzninizle, şunu söylemek isteriz ki sayın oğlunuza yüklenen suçları bilmeden M. Quillard'ın tanık olduğu acıklı olayları reddetmeye kalkışmaktasınız" dedi.

Mme de Fontanin, Rahip Binot'yu süzdükten sonra, insanlar hakkındaki içgüdüsüyle, Rahip Vécard'a doğru döndü. Kadına çok yumuşak bir bakışla bakıyordu bu rahip. Tepesi dazlak kafasının çevresindeki fırça gibi dik saçları uykulu yüzünü upuzun göstermekteydi. Ellisinde vardı. Bu din yolundan sapmış kadının sessiz feryadını duymuş gibiydi. Hemen söze karışarak, "Buradakilerin hepsi, bu konuşmanın sizin için ne kadar üzücü olduğunu anlıyor hanımefendi. Çocuğunuza olan güveniniz çok duygulandırıcı olduğu kadar... Son derecede saygıya değer..." diye ekledi. İşaretparmağını, konuşmasını durdurmadan dudaklarına götürmüştü. Bu sık sık yaptığı bir tikti onun. "Ama, ne yazık ki hanımefendi, vaziyet..." diye devam etti. Rahip Binot, sözü onun ağzından kapıp kelimelerin üstüne bastıra bastıra, "Şunu açıkça söylemek gerekirse hanımefendi, vaziyet fena" dedi.

Mme de Fontanin geriye dönerek, "Rica ederim beyefendi" dedi.

Ama rahip konuşmadan edemiyordu. "Kaldı ki kanıtlayıcı belge işte elimizde" diyerek kemerinin altından kırmızı çizgili

bir gri defter çıkarttı. "Şuna bir göz atınız, beyefendi! Sizin kendinizi avutmanıza son vermek ne kadar insafsızca da olsa bunun gerekli olduğuna ve sizin de artık kanaat getirmeniz gerektiğine inanıyoruz."

Defteri almak zorunda bırakmak için kadına doğru iki adım attı. Ama o, yerinden kalkarak, "Tek bir satırını bile okuyacak değilim beyler" dedi. "Herkesin önünde, kendisinin haberi olmadan, bir açıklamada bile bulunamazken, onun sırrını öğrenmeye kalkamam. Oğlumu kendisine karşı böyle davranılmaya alıştırmadım."

Rahip Binot kolunu uzatmış, ayakta duruyordu. İnce dudaklarında, canının sıkıldığını gösteren bir gülümseme vardı.

Alaylı bir sesle, "Diretecek değiliz" dedi. Defteri yazı masasının üstüne koydu, defteri kemerinden çıkarırken düşen şapkasını yerden aldı, yerine oturdu. Antoine'ın içinden rahibi kolundan tutup kapı dışarı etmek geldi. Bir aralık Rahip Vécard'la göz göze gelmişti. Onun da kendisi gibi bu adamdan nefret ettiğini bakışlarından anlamıştı.

Bu sırada Mme de Fontanin tutumunu değiştirdi. Başını dik tutuşunda meydan okurcasına bir hal vardı. Koltuğundan kalkmamış olan M. Thibault'ya doğru yürüdü.

"Bütün bunlar konu dışı şeyler beyefendi. Buraya ne yapmayı düşündüğünüzü öğrenmeye geldim. Şu sırada kocam Paris'te değil, tek başıma karar vermek durumundayım... Özellikle size şunu söylemek istiyorum. Polise başvurmak bence can sıkıcı bir şey olur..."

"Polis mi?" diye öfkeyle yerinden sıçrayarak bağırdı M. Thibault. "Peki ama, hanımefendi... Şu anda bütün illerdeki polislerin harekete geçmediklerini mi sanıyorsunuz? Bu sabah kendim polis müdürünün sekreterine telefon ederek büyük bir gizlilik içinde gereken bütün araştırmaların yapılmasını istedim... Maisons-Laffitte belediyesine de telgraf çektim. İki kaçağın çok iyi tanıdıkları bu bölgede bir yere saklanmış olabileceklerini düşünmüştüm. Demir yolu kumpanyalarına, iskelelere alarm verildi. Bakın hanımefendi, eğer rezaletten çekinmesem, bize iki jandarma arasında elleri kelepçeli olarak getirilmeleri bu iki serserinin layık oldukları bir ceza olur derdim! Hiç olmazsa sadece şu bizim zavallı ülkemizde hâlâ baba otoritesini destekleyen bir adalet bulunduğunu bu bahtsızlara anlatmak için."

Mme de Fontanin yanıt vermedi, başıyla selamlayarak kapıya doğru yöneldi. M. Thibault kendini toparladı:

"Yalnız şuna emin olunuz ki hanımefendi, en küçük bir haber alırsak, oğlum hemen size iletir."

Kadın hafifçe başını eğerek, yanında Antoine olduğu halde dışarı çıktı. M. Thibault da arkasından geliyordu.

Mme de Fontanin gözden kaybolur olmaz, Rahip Binot sırıtarak, "Ne olacak Protestan karısı!" dedi.

Rahip Vécard bunu doğru bulmadığını belli eden bir hareket yapmaktan kendini alamamıştı.

M. Chasle, "Ne, Protestan mı?" dedi ve sanki Saint-Barthélemy'deki bir kan gölüne basmış gibi, bir adım geri gitti.

IV

Mme de Fontanin evine döndü. Jenny yatağının içine gömülmüş uyukluyordu. Ateşler içinde yanan başını kaldırarak, bir şeyler sorar gibi annesinin yüzüne baktı, sonra yeniden gözlerini kapadı.

"Puce'ü götür, gürültü rahatsız ediyor beni."

Mme de Fontanin odasına gitti. Başı döndüğü için eldivenlerini bile çıkartmadan bir yere oturdu. Yoksa kendisinin de mi ateşi çıkıyordu? Sakin olmak, kuvvetli olmak, güvenmek... Dua etmek için başını eğdi. Ayağa kalktığında tek bir şeyi yapmaya karar vermişti: Kocasını bulmak, buraya çağırmak. Holden geçtikten sonra kapalı bir kapının önünde duraksadı, sonra açtı kapıyı. Oturulmayan bu odanın içi serindi. İçeride havaya, keskin bir limon ve mine çiçeği kokusu sinmişti. Mme de Fontanin perdeleri açtı. Odanın ortasında bir yazı masası vardı. Sumenin üstünü ince bir toz kaplamıştı. Ama tek bir kâğıt parçası, en küçük bir işaret, bir adres yoktu. Çekmelerin anahtarları üstlerindeydi. O odada oturan kişi kuşkucu biri değildi. Yazı masasının gözlerini çekince bir yığın mektup, birkaç fotoğraf, bir köşede bir yelpaze, tortop olmuş bir halde pamuk ve ipek karışığı kaba bir siyah eldiven gördü... Birden, eliyle masanın kenarını sıktı, katılmış gibiydi bu el. Zihninde bir anı canlandı. Çevresini göremez olmuştu, gözü uzaklara daldı... İki yıl önce, bir yaz akşamı, tramvayla Seine nehri kıyısından geçerken, kocasını bir kadının yanında

görür gibi olmuştu. Evet Jérôme, bir sırada oturarak ağlayan bir kadının üstüne eğilmişti. O zamandan beri, belki yüz kere bu acı anı, bu bir saniye içinde görüverdiği sahneyi canlandırmıştı gözlerinin önünde. Bunun ayrıntılarını zihninde tamamlamaktan da zevk duyar olmuştu. Kadının bu bayağıca kederli hali, şapkası geriye yıkılmış, korsajından telaşla kocaman beyaz bir mendil çıkarması, sonra kocasının duruşu! Ah, kocasının duruşundan, o akşamki duygularını iyice anladığından o kadar emindi ki! Bu duygulara biraz acıma karışmıştı kuşkusuz. Çünkü Jérôme'un zayıf ve çabuk duygulanan bir insan olduğunu biliyordu. Bundan başka, sokak ortasındaki bu rezalet yüzünden canı da sıkılmış olmalıydı. Zalimce bir şeyler de vardı halinde. Evet! O yarı eğilmiş, ama kendini tamamıyla bırakmayan duruşunda, artık o kadından bıkan âşığın yeni zevkler peşinde koşmak için sabırsızlanışındaki bencil duyguyu da keşfeder gibi olmuştu. Ne kadar utanç duymuş, ne kadar acımış olsa da aralarındaki bağı koparmak için kadının ağlayışını fırsat bildiğinden şüphe etmiyordu. Bütün bunlar bir anda büyük bir berraklıkla görünüvermişti kendisine. Artık ne zaman bu sahneyi hatırlasa, bütün ayrıntılarıyla zihnine saplanıyor, her seferinde ona baş dönmesi veriyor, bayılacak gibi oluyordu.

Çabucak odadan çıktı, kapıyı iki kere kilitledi.

Birden zihninde bir şimşek çakmıştı: Mariette, şu altı ay önce kapı dışarı etmek zorunda kaldığı hizmetçi kız... Mme de Fontanin, yeni çalıştığı yerin adresini biliyordu. Nefretini bastırarak, daha fazla sallanmadan oraya yollandı.

Mutfak dördüncü kattaydı. Bir servis merdiveniyle çıkılıyordu. Can sıkıcı bulaşık vaktiydi. Kapıyı kendisine Mariette açtı: Saçları karmakarışık, masum bakışlı, sarışın bir kızcağız, hemen hemen çocuk denecek kadar küçük bir şey. Yalnızdı. Yüzü kızardı ama, gözleri parlamıştı.

"Sizi tekrar gördüğüm için o kadar sevindim ki efendim! Mlle Jenny nasıl, büyümüştür herhalde?"

Mme de Fontanin duraksamıştı. Kederli bir gülümseyiş vardı yüzünde.

"Mariette... Bana M. de Fontanin'in adresini verin."

Genç kızın yüzü kıpkırmızı kesildi. Gözleri kocaman açılmış, dolu dolu olmuştu. Adresi mi? Başını salladı, bilmiyordu ki. Yani artık nerede olduğunu bilmiyordu. Beyefendi artık o otelde kalmıyordu... Hem sonra kendisinden hemen ayrılmıştı... "Peki siz bilmiyor musunuz?" diye sordu eski hanımına.

Mme de Fontanin önüne bakarak kapıya doğru geri geri gitti, kızın söyleyebileceklerini daha fazla duymak istemiyordu. Bir süre konuşmadılar, bu sırada ocağın üstündeki su taşmaya başlamıştı. Mme de Fontanin çabuk çabuk, "Suyunuz kaynadı" diye mırıldandı. Sonra da "Bari burada rahat mısınız yavrum?" dedi.

Mariette yanıt vermedi. Ama Mme de Fontanin başını kaldırıp baktığı zaman da, kızın gözlerinde hayvanca bir parıltı gördü: Çocuksu dudakları aralanmış, dişleri görülüyordu. İkisine de sonu gelmeyecek gibi görünen bir duraksamadan sonra küçük kız, "Mme Petit-Dutreuil'e sorsaydınız?" dedi.

Mme de Fontanin kızın gözyaşlarının boşandığını duymamıştı. Yangından kaçar gibi koşarak merdivenden iniyordu. Bu ad, gözüne çarpmış sonra unutulmuş bir sürü olayı anımsatıvermişti ona. Şimdi bütün bunlar zihninde, su götürmez bir açıklıkla birbirine bağlanıvermişti.

Boş bir fayton geçiyordu. Çabuk gitmek için arabaya atladı. Evinin adresini vereceği anda, karşı durulmaz bir istek doğdu içinde. Gizli bir ses duyar gibi olmuştu.

"Monceau Sokağı'na" dedi. On beş dakika sonra teyzesinin kızı Noémie Petit-Dutreuil'ün kapısını çalıyordu.

Kapıyı on beş yaşlarında sarışın, körpecik bir kız açmıştı. İri gözlerinde sevinçli bir parıltıyla karşılamıştı onu.

"Günaydın Nicole, annen evde mi?"

Çocuğun hayretle kendisine baktığını hissediyordu:

"Çağırayım Thérèse teyze!"

Mme de Fontanin holde yalnız kalmıştı. Yüreği o kadar şiddetle çarpıyordu ki elini göğsüne bastırmıştı, çekmeye de cesaret edemiyordu. Kendini, sükûnetle çevresine bakmaya zorladı. Salon kapısı açıktı, güneşin ışınları, duvar kâğıtlarının, halının renkleriyle oynaşıyordu. İçeride dağınıkça, ama lüks bir garsoniyer havası vardı. "Kocasından ayrıldıktan sonra sözde sıkıntıya düşmüş diyorlardı"

diye düşündü Mme de Fontanin. Bu, ona, kocasının iki aydır kendisine para vermediğini, evin masraflarını nasıl karşılayacağını bilemediğini düşündürdü: "Belki de Noémie'nin bu lüksü..." diye belirsiz bir şey zihninden geçti...

Nicole geri dönmemişti. Evin içi sessizliğe gömülüydü. Gittikçe yüreği daralan Mme de Fontanin salona girip oturdu. Piyanonun kapağı açıktı, divanın üstünde bir moda gazetesi atılmıştı. Alçak bir masanın üstünde dağınık halde birkaç sigara bırakılmıştı. Bir kupanın içine bir demet kırmızı karanfil konulmuştu. Daha ilk bakışta duyduğu rahatsızlık artmıştı. Ama neden?

Ah! Nasıl da her şeyde ondan bir parça vardı burada! Pencerenin önüne piyanoyu, kendi evlerinde olduğu gibi, yanlamasına iten oydu. Herhalde kapağını da o açık bırakmıştı ya da orada ona zevk vermek için çalan biri... Bu geniş, alçak divanın konulmasını, elini uzatınca alabileceği şekilde sigara konulmasını isteyen oydu!

Halının hışırtısı birden Mme de Fontanin'i ürpertti.

Noémie göründü. Dantelli bir sabahlık vardı sırtında, kolunu kızının omzuna dayamıştı. Otuz beş yaşlarında, uzun boylu, şişmanca, esmer bir kadındı.

"Günaydın Thérèse, özür dilerim. Ama öyle başım ağrıyordu ki sabahtan beri. Ayakta duracak halim yok. Storları indir, Nicole."

Gözlerinin, teninin parlaklığı yalan söylediğini açığa vurmaktaydı.

Böyle soluk almadan konuşması da, teyzesinin kızının gelişinden canının sıkıldığını gösteriyordu. Bu can sıkıntısı, Thérèse teyzesi çocuğa doğru dönerek şunları söylediği zaman kaygı halini aldı:

"Annenle konuşmak istiyorum cicim. Bizi bir dakikacık yalnız bırakır mısın?"

Noémie, "Hadi odana çık da çalış bakayım!" diye bağırdı. Sonra aşırı bir neşeyle gülerek teyzesinin kızına, "Bu yaşta bir kızın salona gelip kırıtması çekilmez şey! Jenny de böyle mi yoksa? Ama şunu da söylemeliyim ki ben de tıpkı böyleydim, hatırlıyor musun? Annem çileden çıkardı."

Mme de Fontanin kendisine gerekli olan adresi almaya gelmişti. Ama geldiği andan beri Jérôme'un varlığını öyle kuvvetle duyuyordu, rezalet o kadar ortadaydı ki, Noémie o bayağı, o serpilip saçılan güzelliğiyle kendisine hakaret ediyor gibi gelmişti. Bir kere daha içinden gelen tepkiye uyarak çılgınca bir karar vermişti.

Noémie, "Otursana Thérèse" dedi.

Thérèse, oturacak yerde, elini uzatarak teyzesinin kızına doğru yürüdü. Hareketinde yapmacıklı, gösterişli bir şey yoktu. Öylesine içten geliyordu ki, bu davranışı, soyluluğunu yitirtmemişti.

"Noémie..." dedi, "Kocamı bana bırak." Bunu bir solukta söylemişti. Mme Petit-Dutreuil'ün yüzündeki o monden gülüş sönüvermişti birden. Mme de Fontanin hep elini tutarak, "Yanıt vermeye kalkma. Sitem etmiyorum sana. Şüphe yok ki o... Nasıl bir adam olduğunu biliyorum onun..." Bir saniye kadar durdu, soluğu kesilmişti. Noémie kendisini savunmak için bundan yararlanmaya kalkamadı. Mme de Fontanin böyle bir şey yapmamasından minnet duymuştu ona karşı; bunu bir itiraf olduğu için değil, ama böyle ani bir darbeyi derhal karşılayabilecek kadar kaşarlanmamış olduğu için.

"Dinle beni Noémie. Çocuklarımız büyüyor. Kızın... Benim iki çocuğum da büyüdüler. Daniel on dördünü bitirmek üzere. Bu örnek çok feci olur, kötülük bulaşıcı hastalığa benzer! Bu böyle gitmemeli, öyle değil mi? Bir süre sonra bütün bunları görüp acısını duyan yalnız ben olmayacağım." Soluk soluğa konuşurken sesi yalvaran bir hal almıştı. "Onu bize bırak artık Noémie!"

"Ama sen delisin Thérèse!" Genç kadın kendini toparladı. Gözlerinden öfke saçıyordu, dudaklarını büzmüştü:

"Evet gerçekten delisin sen! O kadar aptallaştım ki senin böyle konuşmana engel olamadım. Rüya mı gördün kuzum? Yoksa, seni birtakım dedikodularla filan mı doldurdular? Anlat bakalım!"

Mme de Fontanin yanıt vermeden, teyzesinin kızını tepeden tırnağa süzdü. Tatlı bakışlarıyla şöyle der gibiydi: "Zavallı basit ruhlu kadın! Ne olursa olsun yine yaşantından daha iyisin sen!" Ama birden gözü genç kadının tombul omzuna takıldı. Dantellerin örgüsü içinde, tıpkı ağa tutulmuş bir hayvan gibi çıplak körpe eti ürperiyordu. O kadar net bir görüntü belirmişti ki, gözlerini kapadı. Yüzünde kin dolu, sonra da kederli bir anlatım belirdi. Cesaretini yitirmiş gibi:

"Aldanıyorum belki... Yalnız adresini ver onun bana. Ya da, hayır, nerede olduğunu söylemeni istemiyorum. Ama kendisini görmem gerektiğini ilet ona..."

Noémie doğruldu:

"Ona iletmek mi? Nerede olduğunu biliyor muyum ki ben onun?" Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. "Hem sonra böyle çamur atma-

ya devam edecek misin? Jérôme arada sırada beni görmeye gelir. Ne olmuş yani? Bunu gizleyen yok ki. Sonunda enişte m! Amma da iş ha!" İç güdüsüyle karşısındakini yaralayacak sözcükleri buluyordu:

"Senin buraya gelip bütün bu abuk sabuk lafları söylediğini kendisine anlattığım zaman pek keyiflenecek herhalde!"

Mme de Fontanin geriye çekildi.

"Bir sokak kadını gibi konuşuyorsun!"

"Eh, zorla söyletiyorsun insanı" diye karşı koydu Noémie. "Bir kadın kocasını elinden kaçırmışsa kabahat kendisinindir. Şayet Jérôme başka yerde aradığını senin yanında bulsaydı, böyle peşinde koşmazdın şekerim!"

"Yoksa söylediği doğru mu onun?" diye Mme de Fontanin düşünmekten alıkoyamadı kendisini. Bütün gücü tükenmişti artık. Buradan kaçmak geliyordu içinden. Elinde bir adres, ya da Jérôme'u çağıracak bir olanak olmadan yapayalnız kalmaktan korkmuştu. Yeniden tatlılıkla bakarak, "Noémie" dedi. "Demin söylediklerimi unut, dinle beni: Jenny hasta, iki gündür ateşi var. Yalnızım. Sen de anasın. Hastalanan bir çocuğun başında beklemenin ne demek olduğunu sen de bilirsin... Üç haftadır Jérôme ortada yok, bir kere bile yüzünü görmedik. Nerede? Ne yapıyor? Kızının hasta olduğunu öğrenmeli. Eve dönmesi gerek! Söyle ona bunu!" Noémie acımasızca bir inatla başını sallıyordu.

"Ah, Noémie, ah! Bu kadar kötü yürekli olamazsın! Dinle beni, sana söyleyeceklerim var. Jenny hasta, ama bu o kadar ağır bir şey değil." Sesi büsbütün yalvaran bir ton aldı. "Daniel beni bırakıp gitti. Kayıp."

"Kayıp mı?"

"Onu aramam gerek. Böyle bir zamanda yalnız kalamam... Hasta bir çocukla... Öyle değil mi? Noémie, söyle de eve gelsin!"

Mme de Fontanin genç kadının gerileyeceğini sanmıştı, gözlerinden acıma okunuyor gibiydi. Ama şöyle hafifçe yana dönüp kollarını havaya kaldırarak, "Peki ama ne yapmamı istiyorsun kuzum? Elimden bir şey gelemeyeceğini söylemedim mi sana!" dedi. Mme de Fontanin hiç ses çıkarmadan ama için için böğürerek dinliyordu bunları. Sonra Noémie, geriye döndü, yüzü alev alev yanıyordu:

"Bana inanmıyor musun Thérèse? Hayır mı? Peki öyleyse söyleyeyim de öğren artık: Beni bir kez daha aldattı, anladın mı şimdi?

Kaçıp gitti. Ama nereye? Başka bir kadınla kaçtı. Eh! İnandın mı bana şimdi?"

Mme de Fontanin'in yüzü sapsarı kesildi. Sayıklar gibi, "Kaçtı mı?.." diye mırıldandı.

Genç kadın kendini divana atmış, yüzünü yastığa gömerek hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

"Ah! Bana neler çektirdiğini bir bilsen! Kaç kere bağışladım yaptıklarını, hep böyle yapacağımı sanıyor ya! Yapmadığını bırakmadı bana. Gözümün önünde, evimin içinde, yanımdaki bir yumurcağı, on dokuz yaşındaki bir hizmetçi parçasını baştan çıkardı! Sonra da kız on beş gün önce pılısını pırtısını toplayıp kimseye görünmeden sıvıştı. O da aşağıda sokak kapısının önünde bir arabanın içinde onu beklemiyor mu! İşte böyle!.." diye bağırarak doğruldu. "Benim sokağımda, kapımın önünde, güpegündüz, herkesin gözünün önünde! Bir hizmetçi için yaptı bütün bu rezilliği! Aklına gelir miydi?"

Mme de Fontanin ayakta durabilmek için piyanoya yaslanmıştı. Noémie'ye bakıyordu, ama onu gördüğü yoktu. Bazı sahneler geçiyordu gözünün önünden. Mariette'i görür gibi oldu. Birkaç ay önce, bazı ufak tefek belirtiler, koridordaki hışırtılar, altıncı kata kaçamaktan çıkışları, nihayet bir gün her şeyi görerek kızı kapı dışarı edişi. Kızın perişan halde af dileyişi. Sonra, nehrin kıyısındaki bir sıranın üstünde oturup ağlayan kadın geldi gözünün önüne, şu siyah elbiseli işçi kız; sonra da şuracıktaki Noémie. Başını çevirdi, ama yine de divanın üzerine kendini atan bu güzel genç vücuda, hıçkırıklarla ürperen bu çıplak omuzlara. Yüreğini derin bir acıyla dağlayan bu görüntüyü atamıyordu gözünün önünden.

Şimdi, Noémie'nin sesini hıçkırıklar halinde duyuyordu:

"Ah, bitti artık, hepsi bitti! İsterse gelsin! Önümde yerlere kapansa bile yüzüne bakacak değilim! Nefret ediyorum, tiksiniyorum ondan. Belki yüzlerce yalanını yakaladım. Nedensiz yere yalan söyler, salt zevk için, huyu böyle! Ağzından doğru bir söz çıkmaz! Yalancının biridir o!"

"Haksızlık ediyorsun Noémie!"

Genç kadın yerinden sıçradı:

"Sen mi savunuyorsun onu? Sen ha!"

Ama Mme de Fontanin kendini toparlamıştı. Değişik bir sesle yalnızca, "Sende adresi yok mu şu..." diye sordu.

Noémie bir saniye düşündü. Sonra ahbapça eğilerek:

"Ama kapıcı kadın arada sırada..."

Thérèse elinin bir hareketiyle onu durdurarak kapıya yöneldi. Genç kadın utancından yüzünü yastıkların arasına saklamıştı, gittiğini görmemiş gibi yaptı.

Mme de Fontanin holde, giriş kapısındaki perdeyi kaldırırken, Nicole'ün gelip kolunu sıkıca tuttuğunu duydu. Genç kızın yüzü yaş içindeydi. Kıza tek bir kelime bile söylemeye vakit bulamadı. Çocuk teyzesini kendinden geçercesine öperek kaçtı.

Kapıcı kadın daha sorarken anlatmaya başladı:

"Mektuplarını ben gönderirim memleketine, Brötanya'daki Perros-Guirec'e. Ailesi de ona ulaştırıyordur herhalde. Eğer isterseniz..." diyerek kirli bir defteri açtı.

Mme de Fontanin eve dönmeden önce postaneye uğrayarak bir telgraf kâğıdı alıp şunları yazdı:

Victorine Le Gad. Kilise Meydanı, Perros-Guirec (Côtes-du-Nord)

Lütfen M. de Fontanin'e oğlu Daniel'in Pazardan beri kaybolduğunu söyleyiniz.

Sonra bir kartpostal alarak doldurdu:

Sayın Pastör* Gregory.
Christian Scientist Society,
2 B, Bineau Bulvarı
Neuilly-sur-Seine

Sevgili James,

İki gün önce Daniel hiçbir şey söylemeden evden çıkıp gitti. Kendisinden haber alamıyorum, meraktan ölüyorum. Üstelik Jenny'ciğim de hasta. Yüksek ateşle yatıyor. Nedeni henüz anlaşılamadı. Jérôme'un da nerede olduğunu bilmediğim için haber veremedim.

Çok yalnızım dostum. Gelin.

Thérèse de FONTANIN.

---

* Protestan rahibi. (ç.n.)

V

Ertesi gün, Çarşamba günü, akşamın altısında, uzun boylu, sarsak, korkunç denilecek kadar sıska, yaşı belli olmayan bir adam Observatoire Caddesi'ndeki evin kapısına geldi. Kapıcı, "Hanımefendinin ziyaret kabul edeceğini sanmam. Doktorlar yukarıda. Küçük kızın durumu umutsuz" dedi.

Pastör, merdivenden koşarcasına yukarı çıktı. Evin kapısı açıktı. Holde birçok erkek pardösüsü asılıydı. Bir hastabakıcı koşarak geçti.

"Ben pastör Gregory'yim. Ne oluyor? Jenny hasta mı?"

Hastabakıcı kadın pastöre bakarak, "Maalesef yaşaması zor" diye mırıldanarak gözden kayboldu.

Adam sanki yüzüne şamar indirilmiş gibi ürperdi. Birdenbire soluksuz kalmıştı sanki, tıkanacak gibi oldu. Salona girerek pencerenin iki kanadını açtı. Koridorda gidip gelmeler vardı. Kapılar çarpıyordu. Birinin sesini duydu: Mme de Fontanin, arkasında siyah elbiseli iki adamla göründü. Gregory'yi görünce hemen atıldı:

"James! Nihayet gelebildiniz dostum, beni yalnız bırakmayın."

Adam kekeliyordu:

"Londra'dan daha bugün döndüm."

Konsültasyon için gelmiş olan iki doktoru baş başa bırakarak, Mme de Fontanin pastörü sürükledi. Holde, Antoine, kolları sıvalı, hastabakıcının uzattığı tasın içinde tırnaklarını fırçalıyordu. Mme de Fontanin pastörün iki elini yakalamıştı. Tanınmaz haldeydi. Sapsarı yüzü, bir deri bir kemik kalmış gibiydi. Dudakları durmadan titriyordu.

"Ah, yanımdan ayrılmayın James, yalnız bırakmayın beni. Jenny'yi..."

Evin içinden iniltiler geliyordu. Kadın sözünü bitiremedi, odasına kaçtı.

Pastör Gregory, Antoine'ın yanma geldi, bir şey söylemedi ama, kaygılı gözleriyle ona durumu sordu. Antoine başını salladı:

"Kızın durumu umutsuz."

"Oh! Neden böyle söylüyorsunuz?" dedi, sitemli bir sesle pastör.

Antoine elini başına doğru kaldırıp hecelerin üstünde durarak, "Me-nen-jit" dedi. "Ne garip adam" dedi içinden...

Gregory'nin yüzü kemikli ve sapsarı idi. Dimdik inen alnını donuk siyah kâküller kaplamıştı. Sarkık, iri, mosmor burnunun iki

yanındaki gözleri, fosforluymuş gibi parlıyordu. Bu akı görünmeyen, maymun gözünü andıran nemli gözler, fıldır fıldır dönüyordu durmadan. Hem süzgün hem keskin bakışlıydı bu gözler. Yüzünün alt yanı daha da anormaldi: belli belirsiz bir gülümseme vardı dudaklarında. Ağzının yarı açık duruşu, çenesinin tüysüz derisini germişti. İçinden neler geçtiğini anlamak olanaksızdı.

"Birden mi oldu?" diye sordu pastör.

"Ateş Pazar günü başladı, ama belirtiler dün sabah göründü. Hemen konsültasyon yapıldı. Elden gelen her şey yapıldı." Gözü dalmıştı. "Bakalım bu baylar ne diyecekler, ama bana göre..." derken yüzünü buruşturmuştu. "Bana göre zavallı yavrucağın durumu umut..." "Oh, *don't*" diye sözünü kesti pastör, boğuk bir sesle. Gözlerini Antoine'ın gözlerinin içine dikmişti. Bu gözlerden fışkıran öfkeyle, ağzındaki acayip gülüş hiç de uygun düşmüyordu. Sanki soluk alamıyormuş gibi, o iskelet halindeki elini yakasına götürmüştü. Karabasanlarda görülen bir örümceği andıran bu el, öylece büzülmüş duruyordu orada.

Antoine hekim gözüyle pastörü süzdü. "Gövde yapısında göze çarpan bir simetri bozukluğu var" dedi içinden. "Sonra bu için için gülüş, şu yüzündeki manyak sırıtış!" Gregory, "Lütfen söyler misiniz, Daniel geldi mi?" diye nezaketle sordu.

"Hayır, hiç haber yok."

"Ah, zavallı, zavallı kadın!" diye tatlı bir sesle mırıldandı Gregory.

Bu sırada, iki doktor salondan çıktı. Antoine onlara doğru yürüdü. Daha yaşlısı, elini Antoine'ın omzuna koyarak genizden gelen bir sesle:

"Durumu umutsuz!" deyince Antoine hemen pastöre doğru döndü.

Oradan geçmekte olan hastabakıcı kadın yanlarına gelip sesini yavaşlatarak:

"Gerçekten doktor sizce..."

O acı sözcüğü duymamak için Pastör Gregory başını öte yana çevirdi. Boğulma hissi dayanılmaz bir hal almıştı. Yarı aralık kapıdan merdiven görünüyordu. Yerinden sıçrayıp dışarı koştu, caddeye fırladı, yüzündeki hep o acayip gülüşle, ağaçların altından koşarcasına gidiyordu. Saçları karmakarışık birbirine yapışmış, kır örümceğini andıran sıska ellerini göğsünün üstünde kavuşturup, akşamın havasını derin derin içine çekerek gidiyor, gidiyordu.

"Lanet olası hekimler!" diye homurdandı. Fontanin'lere kendi ailesiymiş gibi bağlıydı. On altı yıl önce Paris'e geldiği zaman cebinde tek bir *penny*'si yoktu. Thérèse'in babası Pastör Perrier onu korumuş, ona destek olmuştu. Gregory hiç unutmamıştı bunları. Daha sonra, koruyucusunun ölümünden önce, hastalığı sırasında her işini bırakıp başucundan ayrılmamıştı. İhtiyar pastör, bir eli kızının, öteki eli de, "oğlum" dediği Gregory'nin ellerinde son nefesini vermişti. Bu anı şimdi onu o kadar kederlendirmişti ki, hemen, ters yüzü dönüp eve doğru yürümeye başladı. Şimdi, evin önünde duran doktorların arabası gitmişti. Hızlı hızlı yukarıya çıktı.

Kapıların hepsi aralıktı. İniltilerin geldiği yöne doğrularak kapıyı buldu. Perdeler çekilmişti. Karanlık odada ahlardan oflardan, iniltiden başka bir şey duyulmuyordu. Mme de Fontanin, hastabakıcı, hizmetçi kadın, üçü birden yatağa eğilmiş, vücudu tıpkı toprağın üstüne atılmış bir balık gibi, bir gerilip bir gevşeyen çocuğu güçlükle zapt ediyorlardı.

Gregory birkaç saniye kadar hiç ses çıkarmadan durdu, yüzünden düşen bin parça oluyordu. Sonunda Mme de Fontanin'e doğru eğilerek, "Küçük kızınızı öldürecekler!" dedi.

"Ne? Kim öldürecek? Nasıl?" diye soran kadın, sımsıkı tutuyordu kızını.

Pastör daha kuvvetli bir sesle, "Eğer onları kovmazsanız" dedi, "Çocuğunuzu öldürecekler."

"Kimi kovacağım?"

"Herkesi."

Kadın şaşkın şaşkın rahibin yüzüne baktı. Doğru mu duymuştu? Yanı başında duran Gregory'nin sapsarı yüzü korkunç bir hal almıştı.

Elini uzatıp Jenny'nin elini yakaladı, tatlı, melodik bir sesle sordu:

"Jenny! Jenny! *Dearest!* Tanıdınız mı beni? Tanıdınız mı beni?"

Küçük kız yana kaymış, tavana dikili göz bebeklerini ağır ağır pastöre çevirdi. Gregory çocuğun üzerine eğilerek gözlerini gözlerinin içine dikti. Jenny bu ısrarlı bakışların altında iniltisini kesti.

Gregory, oradaki üç kadına, "Bırakın!" dedi. Hiçbirinin aldırış etmediğini görünce, başını kımıldatmadan, karşı durulmaz bir otorite ile, "Öteki elini de verin bana. Tamam. Şimdi bırakın."

Kadınlar çekildiler. Adam yalnız kalmıştı. Yatağa eğildi, can çekişen çocuğun gözlerinin içine mıknatıslı iradesini saldı. Kız, onun sıkıca tuttuğu kollarıyla bir süre çırpındı, sonra yanına salıverdi. Bacakları hâlâ çırpınıyordu, sonra bunları da uzattı. Sonunda, etkilenen gözleri de kapandı. Hep öyle iki büklüm duran Gregory, Mme de Fontanin'in yanına gelmesi için işaret etti.

"Bakın" diye homurdandı. "Sustu, daha sakinleşti! Kovun onları, kovun onları, şu *Beliyal'in çocuklarını!* Onlar gaflet içindedir! Gaflet öldürecek yavrunuzu!" Dünyanın saçmalıklarla dolu olduğuna inanan ve sonsuz hakikate sahip olduğunu sanan bir sihirbazın sessiz gülüşüyle gülüyordu. Gözlerini çevirmeden, göz bebekleri hep Jenny'ye dikili, sesini yavaşlattı:

"Kadın, kadın, *kötülük yoktur!* Onu yaratan sizsiniz, kötüye gücünü kazandıran sizsiniz, çünkü korkuyorsunuz ondan, çünkü var olduğunu kabul ediyorsunuz! Bakın: Hiçbiri en küçük umut beslemiyordu. 'Kızın durumu...' diyordu hepsi. Siz de, az önce neredeyse böyle düşünüyordunuz, siz de 'Kızımın durumu...' demiştiniz neredeyse. Ey sonsuzluk! *Dudaklarımdan dökülecek sözlere kuvvet ver!* Oh, zavallı yavrucak, geldiğim zaman çevrende yalnızca boşluk, salt olumsuzluk vardı."

"Ve dedim ki: Hasta değil bu kız!" Bunu öyle derin bir inançla söylemişti ki, üç kadın etkisinde kalarak elektriklendiler. "Sapasağlam bu çocuk! Artık yalnız bırakın beni!"

Bir hokkabaz ustalığıyla, yavaş yavaş parmaklarını açıp, hafifçe geriye sıçradı, çocuğun kollarını serbest bıraktı. Biraz sonra Jenny uysallıkla kollarını yanma uzatmıştı. Pastör ahenkli bir sesle, "İyi şeydir yaşamak" dedi. "İyi şeydir varlığın özü! Zekâ da iyidir ve aşk da! Her türlü sağlık İsa'dandır ve İsa bizdedir."

Odanın bir köşesine çekilen hastabakıcı ile hizmetçi kadına baktı:

"Rica ederim gidin buradan, yalnız bırakın beni."

Mme de Fontanin de, "Gidin" dedi. O an Gregory koca boyuyla dikiliverdi, kolunu uzatarak, içine buz konulmuş su kaplarıyla, ampuller, pansumanlarla dolu masaya lanetler yağdırmaya başlamıştı.

"Götürün bütün bunları!" diye emir verdi.

Kadınlar dediğini yaptılar. Mme de Fontanin'le yalnız kalınca, "Şimdi, *open the window!*" diye neşeyle bağırdı, "Pencereyi açın, *dear*!"

Caddedeki ağaçların yapraklarını hışırdatan serin rüzgâr, odanın hastalıklı havasına saldırarak onu alt etmiş, dalga dalga dışarıya kovmuştu sanki. Hasta kız, rüzgârın serin değinişiyle ürperdi.

Mme de Fontanin, "Soğuk alacak!" diye fısıldadı.

Gregory buna önce keyifli keyifli gülerek karşılık vermişti, sonra, "*Shut*" dedi, "Pencereyi kapatın! Bütün lambaları yakın Mme de Fontanin: Her yer aydınlıkla dolsun, sevinçle dolsun! Gönüllerinize de aydınlık, sevinç dolsun! *Sonsuz varlık Işığımızdır. Sonsuz varlık sevincimizdir: Neden korkacakmışım ki?* Uğursuz saatten önce gelmeme izin verdin" dedi ellerini havaya kaldırarak. Sonra yatağın başucuna bir iskemle çekti. "Oturun, sakin olun, çok sakin. *Nefsinizi kontrol* edin. Yalnız İsa'nın ilhamını dinleyin. Size diyorum ki: İsa kızınızın sağlığa kavuşmasını istiyor! Biz de onun isteğine uyalım! İyinin büyük Kudretini analım. İki gün önce zavallı *darling* kötülüğe karşı korumasızdı. Oh! Bütün bu adamlar, bütün bu kadınlar ürkütüyor beni. Hep en kötüsü gelir akıllarına, ağızlarından can sıkıcı şeylerden başka bir şey çıkmaz! Sonra da o küçük zavallı kesinlikleri suya düşünce her şeyin bittiğini sanırlar!"

Hasta çocuk yeniden inlemeğe başlamıştı, şimdi yine çırpınıyordu. Birden başı arkaya devrildi. Sanki son nefesini verecekmiş gibi dudakları aralandı. Mme de Fontanin yatağa atıldı, çocuğun üstüne eğildi. Yüzüne doğru bağırdı:

"İstemiyorum!.. İstemiyorum!.."

Pastör, çocuğa yeniden nöbet gelmesinden onu sorumlu tutuyormuş gibi üstüne yürüdü:

"Korkmuyor musunuz? İnancınızı yitirdiniz mi yoksa? Tanrı'nın önünde korkulmaz. Korku vücuttan gelir. Maddi tarafınızı bir yana bırakın. Bu sizin gerçek yanınız değil. Markos diyor ki: *Bunun için size diyorum ki, duayla dilediğiniz her şeyi daha şimdiden almış olduğunuza inanın, dileğiniz yerine gelecektir.* Bırakın kendi haline onu. Dua edin!" Mme de Fontanin diz çöktü. Pastör, daha sert bir sesle, "Dua edin!" dedi, "Önce siz kendiniz için dua edin, zayıf ruhlu insan evladı! Tanrı nefsinize ve huzura ereceğinize güven versin size! Çocuk ancak sizin tam güvencinizle selamete erecektir! Tanrıya yalvarın! Ben de bütün gönlümle yanınızdayım. Dua edelim!"

Bir an derin düşünceye dalarak kendi içine kapandı, sonra dua etmeye başladı. Önce bir mırıltı halindeydi bu. Ayakta duruyordu.

Ayaklarını bitiştirmişti. Gözkapakları inikti. Kâkülleri kara alevler gibi sarmıştı alnını. Kollarını göğsünün üstünde kavuşturmuş, başını gökyüzüne doğru kaldırmıştı. Söylediği sözcükler yavaş yavaş duyulmaya başladı. Çocuğun hırıltıları, onun dualarına eşlik eden bir org sesiydi sanki.

"Ulu Tanrı! Can veren soluk! Sen her yerdesin, yaratıklarının her zerresindesin. Bütün gönlümle sesleniyorum sana. Bu felaket içindeki *home*'u huzura kavuştur. Yaşamla ilgisi olmayan her düşünceyi uzaklaştır bu hasta yatağından! Kötülük yalnızca bizim zayıflığımızdandır. Ah, Efendimiz, şeytanı içimizden kov!"

"Sonsuz bilgelik yalnız sendedir, başımıza ne gelirse gelsin senin yasana uygundur. İşte bunun içindir ki bu kadın ölümün eşiğindeki çocuğunu sana emanet ediyor! Onu senin iradene bırakıyor, ayrılıyor ondan! Şayet çocuğu anasından ayırman gerekiyorsa buna razı, o kadın buna da razı!"

"Hayır susun! Hayır, hayır James" diye kekeledi Mme de Fontanin.

Hiç yerinden kımıldamadan, Gregory, elini bütün ağırlığıyla kadının omzuna indirdi.

"İnançsız kadın, siz mi söylüyorsunuz bunu? Siz ki Efendimizin soluğu kaç keredir ruhunuzu okşamıştı?"

"Ah, James üç gündür o kadar çok azap çektim ki, dayanamıyorum artık!"

Pastör bir adım geriledi.

"Bakıyorum o kadına... Artık kendisi değil. Tanımıyorum onu! Kötülüğün zihnine girmesine, Tanrı'nın tapınağına kadar sokulmasına göz yumdu!"

"Dua edin. Zavallı kadın, dua edin!"

Çocuğun sinir krizine tutulan gövdesi örtülerin altında sarsılıp duruyordu. Gözleri yeniden açıldı, bakışlarını odanın ışıklarında gezdirdi. Gregory buna hiç ilgi göstermedi. Mme de Fontanin, kızını kollarının arasında sıkarak, vücudunun sarsıntısını durdurmaya çalışıyordu.

"Yüce Tanrı!" diye okumaya devam etti pastör. "Hakikat! Sen diyordun ki: *Benim ardımdan gelmek isteyen kendisinden vazgeçmelidir.* Eh, peki öyleyse, çocuğu anasından koparman gerekiyorsa razı oluyor kadın buna!"

"Hayır, James, hayır..."

Rahip eğildi:

"Kendinizden sıyrılın. Kendinden sıyrılmak maya gibi bir şeydir: Nasıl ki unu kabartırsa kendinden sıyrılma da kötü düşünceyi atıp iyi düşünceyi kabartır!"

Sonra ayağa kalktı:

"Eğer istersen, Efendimiz, al kızını elinden, al. Vazgeçiyor ondan anası, bırakıyor onu! Eğer oğluna da gereksinmen varsa..."

"Hayır... Hayır..." diye inledi Mme de Fontanin.

"... Oğluna da gereksinmen varsa, onu da kopar al elinden! Bir daha ana ocağının eşiğinde görünmesin!.."

"Daniel mi? Hayır!"

"Tanrım oğlunu senin bilgeliğine bırakıyor, gönül rızasıyla! Eğer kocasının da elinden alınması gerekiyorsa onu da al."

Kadın dizlerinin üstünde sürünerek, "Jérôme'u da almasın!" diye inledi.

Pastör gittikçe coşup vecde gelerek, "Hepsi böyle olsun!" dedi. "Hepsi böyle olsun. Çekişme olmadan, yalnız senin iradenle, ey ışık kaynağı! Ey iyilik kaynağı! Ey ruh!"

Bir an durdu. Sonra çevresine bakmadan, "Feda ediyor musunuz?" diye sordu.

"Acıyın James, yapamam bunu..."

"Dua edin!.."

Birkaç dakika geçmişti.

"Feda etmeye razı mısınız? *Tümünü* feda etmeye razı mısınız?" diye sordu.

Kadın yanıtlamadı, yatağın ayak ucuna yığıldı.

Bir saat kadar geçmişti. Hasta, hareketsiz yatıyordu. Yüzü şişmişti, kıpkırmızıydı. Yalnız başını sağa sola çeviriyordu, boğuk bir sesle solumaktaydı. Hep açık duran gözlerine aptallaşmış bir ifade yerleşmişti.

Birdenbire, Mme de Fontanin hiç kımıldamamış olduğu halde, Gregory ürperdi. Adıyla çağırılmış gibi yanına gelip diz çöktü. Mme de Fontanin doğruldu, yüzünün çizgileri az önceki kadar gergin değildi. Yastığa gömülü küçük yüze uzun uzun baktı, kollarını kaldırarak, "Tanrım senin iraden yerini bulsun, benim değil" dedi.

Gregory hiçbir hareket yapmadı. Bu sözün vakti gelince söyleneceğinden asla şüphe etmemişti. Gözlerini kapamıştı, bütün gücüyle Tanrı'nın merhametini diliyordu.

Saatler geçip gitmişti. Zaman zaman küçüğün bütün gücünü tükettiği sanılıyordu. Son yaşam belirtisi yalnız gözünde kalmış gibiydi. Zaman zaman da vücudu şiddetli sarsıntılara uğruyordu. O vakit Gregory, Jenny'nin elini avcunun içine alarak alçakgönüllülükle, "İstediğimizi elde edeceğiz, elde edeceğiz. Ama dua etmek gerek. Dua edelim" diyordu.

Sabahın beşine doğru ayağa kalktı, yere kaymış olan örtüyü çocuğun üstüne çekti ve pencereyi açtı. Gecenin serin havası odayı doldurdu. Hep öyle yerde diz çöküp oturan Mme de Fontanin pastörü durdurmaya kalkmadı.

Gregory balkona çıktı. Doğan günün ilk ışıkları yeni yeni ufukta titreşiyordu, gök madenimsi bir renk almıştı. Cadde gölgelerle dolu bir hendek gibi uzayıp gidiyordu. Luxembourg Parkı'nm üstünde soluk bir aydınlık vardı. Caddeyi yavaş yavaş kaplayan sis, koyu ağaç kümelerinin tepesinde pamuk yığını halinde toplanıyordu. Gregory titrememek için kollarını gerdi. Hafif hafif esen serin sabah rüzgârı terli alnını, uykusuzluktan ve duadan buruşmuş yüzünü yalıyordu. Çatılar ağarmaya başlamıştı bile. Evlerin isli cepheleri üstündeki panjurlar seçilmeye başlamıştı.

Gregory yüzünü gündoğusuna çevirdi. Gecenin karanlık derinliklerinden çıkan engin bir ışık örtüsü yayılıp ona kadar geliyordu, az sonra bütün gökyüzünü saracak pembemsi bir ışıktı bu. Bütün doğa uyanmıştı, sabah havası içinde milyonlarca neşeli zerrecik oynaşıyordu. Birden yeni bir soluk göğsünü şişirdi Gregory'nin. İçine insan üstü bir kuvvet dolmuştu. Onu kaldırıyor, ölçüsüz derecede büyütüyordu. Bir anda sınırsız olanaklar elde ettiğini anlar gibi olmuştu: Düşüncesiyle dünyaya hükmediyormuş sanıyordu kendini. Her şeye cesaret edebilirdi. Şu ağaca "titre" diye bağırabilir ve ağaç titrerdi. Bu çocuğa da kalk dese, yeniden yaşama kavuştururdu. Kolunu uzattı, tam o sırada caddedeki ağacın üstünden sevinçli cıvıltılarla bir kuş sürüsü havalandı.

Sonra yatağa yaklaştı. Elini, diz çöküp yerde oturan ananın saçlarının üstüne koydu ve bağırdı:

"Haleluya *dear*! Tüm arınma gerçekleşti."

Jenny'ye doğru ilerledi.

"Karanlıklar dışarıya atıldı. Verin ellerinizi bana sevgili yavrum." İki gündür kendisine söylenenlerden hiçbirini anlamayan çocuk, ellerini uzattı. "Bakın bana!" Jenny, görmeden bakıyormuş gibi görünen gözlerinin ürkek bakışlarını Gregory'ye çevirdi. "*O seni ölümden kurtaracak ve dünyadaki bütün hayvanlar sana dost olacaklar.* Sağlığınıza kavuştunuz cicim, karanlıklar uzaklaştı artık! Tanrı'ya şükürler olsun, dua ediniz!" Çocuğun gözlerinde, kendine geldiğini gösteren bir parıltı belirmişti. Dudaklarını kımıldattı. Gerçekten de dua etmek için çaba gösteriyormuş gibi bir hali vardı. "Şimdi *my darling,* gözkapaklarınız kapansın... Yavaş yavaş... Uyuyun *my darling,* artık sizi rahatsız edecek bir şey yok! Neşeden uyumanız gerek."

Birkaç dakika sonra, elli saatten beri ilk defa Jenny uykuya dalmıştı. Hareketsiz başı, gevşekçe yastığa gömüldü. Kirpiklerinin gölgesi yanaklarında uzandı, dudaklarından düzenli olarak soluk alışı duyuluyordu. Kurtulmuştu.

VI

Bu gri, bez kaplı okul defterini Jacques'la Daniel, öğretmene göstermeden, birbirlerine gönderiyorlardı. İlk sayfalarında şu çeşit sorular vardı:

"Robert-Le Pieux'nün doğum ve ölüm tarihleri nedir?"
"*Rapsodie* mi yazılır yoksa *rhapsodie* mi?"
"*Eripuit* sözcüğünü Fransızcaya nasıl çevirirsin?"

Öteki sayfalar da notlar ve düzeltmelerle doluydu. Bunlar, Jacques'ın şiirleri üstünde yapılmış olmalıydı. Bu şiirler ayrı kâğıtlara yazılmıştı.

Az ileride iki öğrenci arasında bu defter aracılığıyla bir mektuplaşma başlıyordu.

Biraz uzunca olan ilk mektubu Jacques yazmıştı:

Paris, Amyot lisesi üçüncü sınıf A şubesi, QQ'nün -şu Domuzkılı denilen adamın- kuşkulu bakışları altında martın on yedinci pazartesi günü, saat üçü otuz bir dakika üç saniye geçe yazılmıştır.*

Senin ruh halin ilgisizlik mi, şehvet mi, aşk mı? Ben daha çok üçüncü hale kayıyorum. Çünkü bu senin yaradılışına ötekilerden daha çok yakışıyor da ondan.
Bana gelince, duygularımı inceledikçe anlıyorum ki,

İNSAN BİR HAYVANDIR

ve yalnız aşktır onu yücelten. Yaralı kalbimin feryadıdır bu, aldatmaz beni! Sensiz ey benim çok sevgili dostum, haylaz bir öğrenciden, budaladan başka bir şey değilim ben. Eğer bir hayat titreşimi varsa bende, sana borçluyum bunu!

O anları hiçbir zaman unutmayacağım. Ne yazık ki hem çok seyrek hem çok kısa tüm varlığımızla birbirimizin olduğumuz anlar. Biricik aşkımsın sen benim! Kalbim başka bir aşka daima kapalı kalacak, çünkü o zaman sana bağlı binlerce tutku dolu anı sarar duygularımı. Elveda, ateşim var, şakaklarım zonkluyor, gözlerim bulanıyor. Hiçbir şey ayıramaz bizi birbirimizden, değil mi? Ah, bir özgür olsak! Ne vakit birlikte yaşayıp gezilere çıkacağız? O kadar isterdim ki başka ülkelere gitmeyi! Birlikte ölümsüz ve hoş izlenimler edinmek ve birlikte bunları sıcağı sıcağına şiirlere dönüştürmeyi!

Beklemekten hoşlanmıyorum. Olabildiğince çabuk yaz bana. Eğer sen de, benim seni sevdiğim gibi beni seviyorsan, saat dörtten önce yanıt verirsin!

Kalbim senin kalbini kucaklıyor. Tıpkı Petronius'un muhteşem Eunice'ini kucakladığı gibi.

Vale et me ama!**

J.

---

* Okunuşu, /kükü/. "Tuhaf", "gülünç" ya da "bön" anlamına gelen Fransızca *cucul* ve *cucu* kelimeleri de aynı biçimde okunur. (ç.n.)

** Lat.: Değer ver ve sev. (ç.n.)

Daniel buna, defterin sonraki yaprağında şu yanıtı veriyordu:

Başka bir ülkede sensiz yaşamak, gerçekten olanaksız olacak benim için. Ruhlarımızı birleştiren bağ o kadar kuvvetli ki, senin ruhunda geçenleri keşfedebiliyorum. Bana öyle geliyor ki zaman, birbirimize olan bağlarımızı gevşetemez. Mektubunun bana verdiği hazzı anlatamam. Sen benim dostum değil misin? Dahası, varlığımın gerçek yarısı! Benliğimi olgunlaştırmaya çalışmadım mı? Sana bunları yazarken bütün bunların doğru olduğunu o kadar derinden duyuyorum ki. Yaşıyorum! Ve bendeki her şey vücut, ruh, gönül, hayal gücü, sana olan bağlılığımın gücüyle yaşıyor, hiçbir zaman kuşkum olmayacak bundan ey benim biricik dostum!

D.

P.S. *Benim bisikleti okutmaya annemi razı ettim. Pek külüstür hale gelmişti de.*

Elbet.

D.

Jacques'ın başka bir mektubu:

Ô dilectissime!*

Neden böyle kimi zaman kederlisin, kimi zaman sevinçli? Ben, en çılgınca neşeli anlarımda kendimi acı anıların seline kaptırırım. Hayır, artık hiçbir zaman şen ve havai olamayacağımı anlıyorum! Gözlerimin önünde daima ulaşılmaz bir İdeal'in heyulası canlanacak!

Ah, gerçek dünyanın dışında ömür tüketen şu kanı kurumuş, saz benizli rahibelerin kimi zaman neden vecde kapıldıklarını anlıyorum! İnsanın kanatları olmuş ne çıkar, bir zindanın parmaklıklarına çarpıp kırılacak olduktan sonra! Bana düşman bir dünyanın ortasında yapayalnızım. Sevgili babacığım beni anlamıyor. Çok yaşlı değilim ama, ardımda nice kırılmış dallar, yağmur olmuş çiğler, doyurulmamış şehvetler ve acı umutsuzluklar var...

Bağışla beni sevgilim, şu anda bu kadar karanlık duygulara kapıldığım için. Kuşkusuz oluşum halindeyim: Beynim kaynıyor, kalbim de daha kuvvetlice diyeceğim. Birbirimize bağlı kalalım hep! Ancak

* Lat.: Çok saydığım ve sevdiğim. (ç.n.)

birlikte, kayalara çarpmaktan koruruz kendimizi ve zevk denilen bu kasırgadan.

Ellerimin arasından her şey akıp gidiyor, ama yalnız sende olmanın şehveti, sırrımız kalıyor bende, ey gönlümün sahibi

J.

P.S. *Bu mektubu aceleyle bitiriyorum. Çünkü ezberleyeceğim bir parça var. Daha tek kelimesini bile bilmiyorum.*

Ey benim sevgilim, sen olmasan bil ki kendimi öldürürdüm!"

J.

Daniel derhal yanıt vermişti:

Dostum, kederli misin?

Neden, bu kadar genç olasın da, ey canımdan çok sevdiğim dostum, bu kadar genç olasın da, hayata lanet edesin böylesine! Günah işliyorsun! Ruhunun toprağa zincirlenmiş olduğunu söylüyorsun, neden? Çalış! Umutlan! Sev! Oku!

Ruhunu altüst eden azabı nasıl dindireceğimi bilemiyorum. Bu umutsuzluk haykırışlarına karşı nasıl bir deva bulabilirim ki, diyorsun. Hayır dostum. İdeal, insan yaradılışıyla bağdaşamaz değildir. Hayır, bu sadece şairlerin düşlerinden kaynaklanan gerçekleşmeyecek bir hayal değil! İdeal benim için (bunu açıklamak güç) ama bu, yeryüzündeki en yüce şeyleri en yalın olanlarla karıştırmaktan başka bir şey değil; yapılan her şeyi, hakkını vererek yapmak. Bu Yaratıcı soluğun ruhumuza sunduğu tanrısal yetenekleri sonuna kadar geliştirmektir. Anlıyor musun beni? Kalbimin ta derinliğinde yatan İdeal budur işte!

Eğer son nefesine kadar sana bağlı olan bir dosta inanırsan, o dost ki çok yaşamış, çok hayaller peşince koşmuş, çok acı çekmiştir, eğer şu dünyada senin mutluluğundan başka dileği olmayan dostuna inanırsan, sana şunu bir kez daha tekrar edeyim ki, sen seni anlamayanlar için, seni hor gören dış dünya için yaşamıyorsun zavallı çocuk, ama biri için (benim için), öyle biri ki durmadan seni düşünen, senin duygularını ta kalbinin derinliklerinde duyan biri için yaşıyorsun!

Ah! İsterim ki eşsiz birliğimiz, senin yarana merhem olsun, ey benim sevgili dostum!

D.

Jacques, hiç vakit geçirmeden hemen yanıtını bu satırların kenarına çiziktirmiş:

Bağışla! Suç benim sert, taşkın, acayip karakterimde canımdan aziz sevgilim! En karanlık umutsuzluğa yuvarlandıktan sonra, en boş umutlara kapılıyorum: Denizin ta dibine yuvarlanmışken, bakıyorum birden bulutların üstüne yükselmişim! Hep bir düzende giden bir yaşayışı sevmiyor muyum acaba? (Sen olmasan!!) (ya da SANATIM!!!). İşte alınyazım benim! Bunu bir itiraf olarak kabul et!

Büyük kalpliliğin, o çiçek kadar ince duyguların, düşüncelerindeki, bütün hareketlerindeki, aşkın şehvetine kadar her şeye kattığın o büyük ciddilik için taparcasına seviyorum seni. Senin bütün ince duygularını, bütün heyecanlarını seninle birlikte duyuyorum! Birbirimizi sevdiğimiz için Tanrı'ya şükredelim ve diyelim ki, yalnızlığın kemirdiği gönüllerimiz birbirinden ayrılmaz bir kaynaşma içinde et ve kemik gibi birleşsin!

Beni asla terk etme!

Şunu da sonsuza dek hatırlayalım ki, biz birbirimize en tutkun

AŞK

ile bağlıyız!

J.

Daniel de iri ve düzgün bir yazıyla iki sayfalık bir yanıt vermişti buna:

Pazartesi, 7 Nisan.

Dostum,

Yarın on dört yaşıma basıyorum. Geçen yıl kendi kendime mırıldanıyordum: On dört yaşıma basacağım diye... Belirsiz, güzel bir rüyada sayıklıyor gibiydim. Ama aslında değişen bir şey yok. Her zaman olduğumuz gibiyiz. Yalnız ben kendimi umutsuz, yaşlanmış hissediyorum: Değişen hiçbir şey yok.

Dün akşam yatarken, elime Musset'nin bir kitabını aldım. Daha önce, ilk mısraları okurken ürpermiştim, hatta arada gözlerimden yaşlar akmıştı. Dün uykusuz geçen saatlerimde duygularım coştu, ama bir şey gelmiyordu. Biçimli, ahenkli tümceler buluyordum... Aman ne

büyük günah! Sonunda şairlik duygusu uyanmıştı içimde. Sel gibi tatlı göz yaşları akıttım, kalbimin telleri titremişti artık.

Ah! Bari kurumasa kalbim. Yaşamın, kalbimi ve duygularımı katılaştırmasından korkuyorum. Yaşlandım artık, o Yüce Tanrı, Ruh, Aşk düşünceleri eskisi gibi çırpınmıyor göğsümün içinde. Kemirici Şüphe zaman zaman beni yiyip bitiriyor. Heyhat! Neden düşünceyle vakit geçirecek yerde ruhumuzun bütün kuvvetiyle yaşamamalı? Gereğinden çok düşünüyoruz! Hiç öyle fazla düşünmeden ve göz kırpmadan tehlikeye atılan gençlerin gücünü kıskanıyorum! Gözü kapalı, büyük bir "fikir için" ideal ve kirlenmemiş bir kadın için kendimi feda edebilmeyi ne kadar isterdim, böyle kabuğuma çekilip oturacak yerde!..

Beni kutluyorsun ciddiliğimden ötürü. Tersine bu benim felaketim, alnımın kara yazısı! Ben, şu çiçekten çiçeğe konup bal toplayan arı gibi değilim. Ben, bir gülün bağrına gömülüp, taçyapraklarını üstüme örtüp, sevdiğimin son kucaklayışıyla can veren kara böceğe benzerim.

Sana işte böyle bağlıyım ey sevgili dostum! Sen şu çorak yeryüzünde benim için açan tatlı gülsün. Benim o kara derdimi, seven kalbinin derinliklerine göm!

D.

P.S. *Paskalya tatilinde mektuplarını çekinmeden bizim eve gönderebilirsin. Annem, benim mektuplaşmalarıma saygı gösterir. (Aşırı şeyler de yazmamak gerek!)*

"Zola'nın La Débâcle'*ını bitirdim, sana da verebilirim. Hâlâ etkisiyle heyecan içinde ürperiyorum. Derin ve güçlü bir yapıt. Şimdi* Werther'*e başlayacağım. Ah! Dostum, işte nihayet kitapların şahını buldum! Bundan başka Gyp'in* Elles et Lui'*sini de aldım, ama önce* Werther'*i okuyacağım.*

D.

Jacques ona şu sert satırları göndermiş:

Dostumun on dördüncü yaşı için:

Evrende öyle bir insan var ki, gündüzün dayanılmaz acılar içinde kıvranır ve geceleri uyku girmez gözüne. Kalbinde öyle bir boşluk duyar ki şehvet dolduramaz bunu. Beyninin içinde bütün yeteneklerinin kaynaştığını duyar, zevkler, eğlenceler arasında, üstüne kanat geren kara bahtın gölgesinde birden yapayalnız hisseder kendini.

Evrende öyle bir insan var ki, hiç umudu olmadığı gibi, hiçbir şeyden de korkusu yoktur. Yaşamdan tiksinmektedir, ama ondan ayrılacak gücü bulamaz kendinde. Bu insan, TANRI'ya İNANMAYAN İNSAN'dır.

P.S. *Bunu sakla. İçin içini yediği ve karanlıklara gömülerek boşuna feryat ettiğin zaman oku.*

J.

Daniel bir sayfanın yukarısında, "Tatilde çalıştın mı?" diye soruyor. Jacques şu yanıtı vermektedir:

Şu benim Harmodius *ve* Aristogiton *janrında bir şiir yazdım. Oldukça hoş başlıyor:*

Ave Caesar! İşte mavi gözlü Galya'lı kız...
Mahvolan yurdunun dansını oynuyor senin için!..
Tıpkı üstünde kar gibi kuğular yüzen nehirlerin altındaki bir lotüs gibi.
Bütün vücudu ürperdi birden...
İmparator!.. Palaları kıvılcım saçıyor...
Bak! Bu onun yurdunun bir dansı!..

Filan... falan... İşte şöyle bitiyor:

Fakat sarardın Caesar! Heyhat, üç kere heyhat!
Boynuna saplandı sivri kılıçlar!
Sıyırdı geçti... gözleri kapalı...
İşte kanlar içinde
Ay ışığıyla yıkanan akşamların dansı!
Gölün kıyısında ışık saçan ateşin karşısında
İşte sona erdi bu dans
Sarışın savaşçı kızın, Caesar'a verdiği şölende!

Buna ben Erguvan Renkli Kurban *adını verdim, bir de dans havası düzenledim bunun için. Bunu muhteşem Loïe Fuller'e armağan etmek istiyorum, Olympia'da oynasın diye. Oynar mı dersin?*

Birkaç gün var ki, düzgün dizelere ve büyük klasiklerdeki uyaklı şiire dönmeye kesin olarak karar verdim.

(Aslında, galiba çok güç olduğu için hor görmüştüm bunu) Uyaklı dizelerle, sana sözünü ettiğim din kurbanı için bir lirik şiir yazmaya başladım! Bak şöyle başlıyor:

LAZARİST R. P. PERBOYER'YE

20 Kasım 1839'da Çin'de işkenceyle öldürüldü.
1889'da ermişliğe yüceltilmiştir.

Selam sana, ey yürek parçalayan kutsal rahip!
Dehşet içindeki dünyayı korkudan ürpertti bu son,
İzin ver de sazımızın tellerinde seni anayım,
Ey dinimizin kahramanı.

Ama dün akşamdan beri benim asıl yeteneğimin şiirde değil, öyküde olduğuna inanmaktayım. Eğer sabırlı olabilirsem roman yazmayı da düşünüyorum. Büyük bir konu zihnimi kurcalayıp duruyor. Dinle:

Bir genç kız var. Büyük bir sanatçının çocuğu, bir atölye köşesinde doğmuş, kendisi de babası gibi sanatçı, (yani oldukça havai bir şey olmakla birlikte, idealini aile yaşamında değil, Güzel'in anlatımına bağlamış). Duygulu ama bir burjuva ailesinin çocuğu olan bir genç kendisini sever, kızın vahşi güzelliğine vurulmuştur. Ama kısa bir süre sonra ateşli bir kinle birbirlerinden nefret ederler ve ayrılırlar. Delikanlı taşralı bir kızcağızla evlenip namuslu bir aile yaşantısı sürer. Kız ise aşkta gözyaşından başka bir şey bulamamış olmanın derin acısıyla zevk ve eğlenceye verir kendini (ya da dehasını Tanrı'ya adayacaktır, daha buna karar vermedim.) İşte konu bu: ne dersin dostum?

Ah! İşte yapay, zoraki bir şey yapmamak, yaradılışının gösterdiği yolda yürümek. Hele insan kendisinin yaratmak için dünyaya geldiğini anlamışsa, yeryüzünde en ciddi, en güzel şeyin, en yüce ödevin bu olduğuna inanmışsa! Evet! İçtenlikli olmak! Her şeyde ve daima içtenlikli olmak! Ah! Bilsen beni nasıl perişan ediyor bu düşünce! Kaç kezdir Maupassant'ın Sur l'Eau*'da sözünü ettiği sahteliği buluyorum kendimde, o sahte artistlere benzetiyorum kendimi. Midem bulanıyor. Ey çok sevgili dostum! Tanrı'ya teşekkür ediyorum seni bana bağışladığı için. Sonsuza dek birbirimize gereksinmemiz olacak, birbirimizi daha iyi anlamak, dehalarımız hakkında hayale kapılmamak için!*

Taparcasına seviyorum seni ve elini, en ateşli duygularımla sıkıyorum. Tıpkı bu sabahki gibi. Biliyorsun değil mi? Ve senin olan bütün benliğimle, şehvetle!

Temkinli ol! QQ kötü kötü gözlüyor bizi. O Sallustius'unu geveleyip dururken, bizim birbirimize dostça aktardığımız düşüncelerin soyluluğunu anlayamaz!*

J.

Şu, yazısı güçlükle okunan mektubu da Jacques bir solukta yazmış:

Amicus amico!**

Kalbim duygularımla dolup taşıyor! Bu köpüklü dalgaları olduğu gibi döküyorum kâğıda:

Acı çekmek, sevmek ve umutlanmak için doğmuş olan ben, umuyorum, seviyorum ve acı çekiyorum! Yaşamöyküm şu satır kadar: Beni yaşatan aşktır. Tek bir aşkım var: O da sensin, SEN!

Daha küçük yaştan beri, içimde kaynayan bu duyguları, beni çok iyi anlayan birinin gönlüne akıtmak için çırpınırdım. Bir zamanlar, hayalimde canlandırdığım birine ne kadar çok mektup yazmıştım bilsen! Bu hayalimde yarattığım insan kardeşim kadar bana benziyordu. Heyhat! Kalbim, aslında kendisiyle konuşuyor, kendisine yazıyordu o mektupları, hem de derin bir sarhoşlukla! Sonra birden, Tanrı bu idealin etten kemikten bir varlık olmasını istedi. Bu da senin varlığında gerçekleşti. Ey benim büyük aşkım! Bu nasıl başlamıştı? Bilmiyorum bunu: Halkadan halkaya geçerken insan düşüncelerin zincirini yitiriyor bir yerde. Ama dünyada bu aşktan daha şehvet dolu, yüce bir şey düşünülebilir mi? Boşuna buna benzer şeyler arayıp durdum. Büyük sırrımızın yanında her şey o kadar soluk ki! İkimizin de varlığını aydınlatıp ısıtan bir güneştir bu! Ama bütün bunlar yazıyla anlatılmaz. Yazılınca, bunlar bir çiçeğin fotoğrafı gibidir.

E, ama yeter.

Belki de yardıma, avunmaya gereksinmen vardır, şimdi ben sana sevgimi anlatacak yerde, yalnız kendi için yaşayan bencil bir kalbin feryatlarını iletiyorum! Bağışla, ey, büyük aşkım! Başka türlü yazamıyorum sana. Bir bunalım geçiriyorum. Kalbim çakıllı bir sel yatağından daha çorak! Her şeyden, kendimden de kuşkulanmak en acı şey değil mi?

Hor gör beni! Bana yazma artık! Başka birini sev! Senin kendini bana armağan etmene layık değilim ben! Ey zalim feleğin cilvesi nerelere sürüklüyorsun beni? Nereye? Hiçliğe!!!

Yaz bana. Sensiz kalırsam öldürürüm kendimi!

J.

---

* Ahlakçılık taslayan Romalı tarihçi. (ç.n.)

** Lat.: Dostların dostu. (ç.n.)

Rahip Binot, defterin sonuna, çocukların kaçışından bir gün önce öğretmenin ele geçirdiği bir tezkereyi de koymuştu.

Jacques, kargacık burgacık bir yazıyla, kurşunkalemle karalamıştı bunu:

"Bizi alçakça, ellerinde hiçbir kanıt olmadan suçlayanlar, Utansınlar!

UTANSINLAR VE TANRI CEZALARINI VERSİN!

Bütün bu entrikaları iğrenç bir merak yüzünden çeviriyorlar! Dostluğumuza burunlarını sokmak istiyorlar adamlar, ama yaptıkları alçaklıktır! Asla aşağılık bir uzlaşma yok! Aşkımız üstündür bütün iftiralara ve korkutmalara! İspatlayalım bunu!

ÖMRÜMCE seninim.

J.

VII

Pazar akşamı gece yarısından sonra Marsilya'ya gelmişlerdi. Coşkunlukları dinmişti artık. Yarı karanlık vagonun tahta kanepesi üstünde büzülerek uyumuşlardı. Gara girişte, sinyal levhalarının gürültüsüyle sıçrayarak uyanmışlardı. Trenden sessizce, kaygılı, gözlerini kırpıştırarak indiler, ayılmışlardı.

Geceyi geçirecekleri bir yer gerekiyordu. Garın karşısında, üzerinde "Otel" yazılı bir lamba karpuzunun altında duran otelci müşteri gözlüyordu. Daha güvençli olan Daniel o gece için iki yatak istedi. İşinin gereği kuşkulu olan adam bazı şeyler sordu. Yanıtları hazırdı. Babaları, Paris istasyonunda bir bavulunu unuttuğu için treni kaçırmıştı, hiç şüphesiz sabahleyin ilk trenle gelirdi. Otelci, ıslık çalarak kuşkulu kuşkulu çocukları süzdü. Sonunda defterini açtı:

"Yazın adlarınızı."

Bunu Daniel'e söylemişti. Çünkü ikisinin büyüğü görünüyordu. On altı yaşında olduğu sanılabilirdi. Ama daha çok yüzündeki kibarca görünüş ve bütün haliyle oldukça saygı uyandırıyordu. Otele girerken şapkasını çıkardı. Bunu utangaçlığından yapmış değildi. Şapkasını öyle bir çıkarışı ve kolunu yanına indirişi vardı ki, "Şapkamı ayrıca sizin için çıkarmış değilim. Nezaket kuralına uymuş olmak için" der gibiydi. Çok düzgün siyah saçları beyaz alnında bir çıkıntı oluşturuyordu. Uzun yüzlüydü, çenesinde ka-

balıktan uzak sakin, azimli bir görünüş vardı. Kendisini sorguya çeken otelciye, zaaf göstermeden ve meydan okumadan bakıyordu: Deftere, adlarını hiç gözünü kırpmadan, *Georges ve Maurice Legrand* olarak yazdı.

"Oda yedi franktır" dedi adam. "Burada otel parası peşin alınır. İlk tren 5.30'da. Kapınızı vururum."

Çocuklar açlıktan öldüklerini söylemeye cesaret edememişlerdi.

Odada eşya olarak iki karyola, bir iskemle, bir küvet vardı. İçeriye girerken birbirlerinin önünde soyunacaklarını düşünerek canları sıkılmıştı. Uykuları dağıldı. O sıkıntılı anı geçiştirmek için, yataklarının ucuna ilişerek hesap yapmaya koyuldular. İkisindeki bütün paranın toplamı yüz seksen sekiz franktı. Bu parayı bölüştüler. Jacques ceplerini boşaltıp bir Korsika bıçağı, bir ağız çalgısı, yirmi beş santime alınmış bir Dante çevirisi çıkardı. Yarı erimiş bir çikolatayı da Daniel'le paylaştı. Daniel zaman kazanmak için ayakkabısının bağlarını çözüyordu, Jacques da onun gibi yaptı. Sıkılmaları bunaltıcı bir hal almıştı.

Sonunda Daniel işin kolayını buldu: "Eh... Mumu söndürüyorum artık..." diyerek mumu üfledi. Sessizce çabucak yataklarına girdiler.

Sabahleyin, saat beşe gelmeden odalarının kapısı zangırdamaya başlamıştı. Yeni doğan günün beyazımtırak aydınlığında, hayaletler gibi giyindiler. Konuşmak zorunda kalmak korkusuyla otelcinin hazırladığı kahveyi istemediler. Soğuktan titreyerek, karınları açlıktan zil çalarak istasyon büfesine yollandılar.

Öğleye kadar, Marsilya'nın bütün kıyısını bucağını dolaşmışlardı. Ortalık iyice ağarıp, serbest de kalınca cesaretleri de artmıştı. Jacques izlenimlerini yazmak için bir cep defteri satın almıştı. Zaman zaman duruyor, esin dolu gözlerle notlar karalıyordu. Ekmek, sucuk alarak limana indiler. Hareketsiz gemiler ile durmadan yalpalanan yelkenlilerin karşısında, halat yığınlarının üstüne oturdular.

Bir gemici halatını çözmek için onları yerlerinden kaldırmıştı.

Jacques, "Bu gemiler nereye gidiyor ki?" diye sordu.

"Gemisine göre, hangisi?"

"Şu kocaman!"

"Madagaskar'a."

"Sahi mi? Yola çıkışını görecek miyiz?"

"Hayır. Perşembeye demir alıyor. Ama mutlaka bir geminin kalkışını görmek istiyorsan bu akşam saat beşte gelmelisin. Şu gördüğün gemi var ya, *La Fayette,* Tunus'a gidiyor."

Öğreneceklerini öğrenmişlerdi.

Daniel, "Tunus, Cezayir değil herhalde" diye düşüncesini ileri sürdü. Jacques bir lokma ekmek koparark, "Ama Afrika'da..." dedi.

Jacques yere çömelerek bir ağ yığınına sırtını dayamıştı. Dar alnının üstünde çalı gibi dikilen kızıl saçları, kepçe kulakları, kemikli yüzü, incecik boynu, çekiştirip durduğu küçük eğri burnuyla kozalak kemiren bir sincabı andırıyordu.

Daniel yemeğini yerken bir aralık durarak, "Ne dersin? *Onlara* bir mektup yazsak, buradan..."

Küçük öyle bir bakışla bakmıştı ki, sözü ağzında kaldı.

Jacques öfkeli öfkeli arkadaşını süzüyordu. Lokmasını yutmadan, "Çıldırdın mı sen?" diye bağırdı. "Daha gelir gelmez bizi enselemelerini mi istiyorsun?"

Bu çilli çirkin yüzde, bu sert bakışlı, çukura kaçmış, azimli küçük mavi gözlerde karşısındakini etkileyen bir canlılık vardı. Bazen alaylı, bazen ciddi olan bakışları o kadar değişikti ki, bunlardaki anlatımı yakalamak güç oluyordu. Kimi zaman tatlılaşır, yumuşar, ama sonra birden dikleşir, adeta zalimleşirdi bu bakışlar. Zaman zaman yaşarırdı, ama çok kere de, sanki sevgi şefkat nedir bilmezmiş gibi hep ateşli ve hep kuru görünürdü.

Daniel yanıt verecek oldu, ama bir şey söylemedi. Jacques'ın öfkesi karşısında, boyun eğdiği yüzünden okunuyordu, özür diler gibi gülümsemeye başladı, kalın dudaklı küçük ağzı birden sola doğru açılarak dişleri göründü. Ciddi yüzünde bu neşe, sevimli bir biçimsizlik oluşturuyordu.

Neden bu ağırbaşlı delikanlı bu haylazın kendisine kafa tutmasına karşı çıkmıyordu? Aldığı eğitim, hep serbest yaşamaya alışmış olması, su götürmez şekilde Jacques'a karşı bir ağabey gibi davranmak hakkını kazandırmaz mıydı ona? Kaldı ki, arkadaş oldukları lisede Daniel iyi bir öğrenci olarak tanınıyordu, Jacques ise çifte kavrulmuşlardandı. Daniel, berrak zekâlı bir çocuk olduğu halde istenilenden de çok çaba gösterirdi. Jacques ise aksine az çalışırdı, ya da hiç çalıştığı yoktu. Zekâsının kıtlığından mı? Hayır. Ama ne yazık ki zekâsı derslerden büsbütün başka şeylere yönelmişti. İçinden şeytan dürterek ona hep saçma sapan şeyler yaptırırdı. Aklına

eseni yapmaktan geri kalmazdı hiç. Hem sonra hiç sorumluluk duymadan keyfince yaşamaktan hoşlanır gibi bir hali vardı. İşin asıl şaşılacak yanı şuydu: sınıfının dümencilerinden olduğu halde, arkadaşları olsun, öğretmenleri olsun, ona karşı ilgi duymaktan alamazlardı kendilerini, hep disipline uygun hareket ettikleri ve alışkanlıklarının dışına çıkmadıkları için uyuşuk bir hal almış olan bu çocuklarla, görevlerini harfi harfine yerine getirmekten başka bir şey düşünmedikleri için zekâları paslanmış öğretmenleri. Zaman zaman, içinden coşan duygularla parlayan, istediğini yapan, kendi yarattığı bir hayal âleminde yaşar gibi görünen bu biçimsiz suratlı küçük canavardan adeta ürküyor, farkında olmadan için için değer veriyorlardı ona. İşte bu kaba saba, ama çok canlı yaradılışlı çocuğun ilk etkisinde kalanlardan biri olmuştu Daniel. Ona hayranlıkla bakıyor, ondan bir şeyler öğreniyordu. Kaldı ki o da oldukça ateşli bir çocuktu, aynı başkaldırma ve özgürlük eğilimi vardı onda da. Bir Katolik okulunda yarım pansiyoner olan Jacques'ın ailesinde ibadet büyük bir yer tutardı. Önce kendisini çember içine alan engelleri bir kere daha aşmış olmak için bu Protestan çocuğunu kendisiyle ilgilendirmek istemişti, çünkü onun, kendisinin içinde yaşadığı dünyanın tam tersi bir çevreden olduğunu hissetmişti. Bir iki hafta içinde, hızla gelişen bir arkadaşlıkla birbirlerine bağlanmış, arkadaşlıkları böylece büyük bir tutku halini almıştı. Kendileri de farkında olmadan, içinde bunaldıkları manevi yalnızlığın devasını bulmuşlardı. Birbirlerine karşı duydukları bu temiz, mistik sevgi de, genç varlıklarının geleceğe yönelen heyecanları, birbirinde eriyip kaynaşıyordu. Şimdi, ipekböceği yetiştirme merakından, aralarında şifreyle yazışmak zevkine kadar bu on dört yaşındaki çocukların ruhunu kemiren taşkın ve çelişik duygular birleşmişti artık, zihinlerini kurcalayan en gizli kaygılarla, her yaşanılan günün yüreklerini coşturan yaşama sevincine kadar.

Daniel'in sessizce gülümseyişi Jacques'ı yatıştırmıştı, yine ekmeğini kemirmeye koyuldu. Yüzünün alt yanı oldukça bayağı görünüşlüydü. Çenesi de bütün Thibault'larda olduğu gibi kuvvetliydi ve kalın dudaklı yayvan ağzında, otoriter, şehvetli bir anlatım vardı. Başını kaldırarak:

"Bak göreceksin. Tunus'ta ne kadar rahat yaşayacağız! Pirinç tarlalarında herkese iş var. Hint biberi yaprağı da çiğneriz, öyle hoş olur ki... Çalışana parasını hemen verirlermiş, yemek yemek de

caba. İstediğin kadar dut, mandalina yersin... İstediğin gibi gezer, dolaşırsın..."

Daniel yeniden, "Onlara oradan yazarız" dedi.

"Belki" diye cevap verdi, kızıl başını sağa sola çevirerek. "İyice oraya yerleşip de, kendilerine gereksinme duymadan yaşayabileceğimizi gösterdikten sonra."

Sustular. Yemeğini bitirmiş olan Daniel, kara gemi teknelerini, rıhtımın güneş içindeki taşları üzerinde oraya buraya gidip gelen tayfaları ve gemi direkleri arasından ışıl ışıl görünen ufku seyre daldı.

Sorun, o akşam kapağı *La Fayette*'e atabilmekteydi.

Bir kahve garsonu onlara kumpanyanın bürosunu gösterdi. Bilet fiyatlarını asmışlardı. Daniel gişenin penceresine başını uzatarak, "Babam Tunus için iki tane üçüncü mevki bileti almak üzere beni gönderdi" dedi.

İhtiyar, işine devam ederek, "Babanız mı?" diye sordu. Kâğıtlara gömülen adamın yalnız alnı görünüyordu. Uzun uzun bir şeyler yazdı. Çocukların içi içine sığmıyordu.

Sonra başını kaldırmadan:

"Eh, peki... Söylersin ona kendi gelsin buraya... Kâğıtlarını da getirsin, anladın mı?"

Bürodaki adamların kendilerini süzdüklerini hissetmişlerdi. Hiç yanıt veremeden sıvıştılar. Öfkesinden deliye dönen Jacques ellerini ta dibine kadar ceplerine sokmuştu. Şimdi, bir sürü kaçamak yolu tasarlamaya koyulmuştu: Gemiye miço yazılmak ya da yanlarına yiyecek alıp bir sandığın içine saklanıp eşyalarla deniz yolculuğu yapmak ya da bir kayık kiralayarak gündüzleri kıyı kıyı kürek çekip, akşamleyin limanlarda demir atmak, lokanta taraçalarında ağız çalgısı çalıp para toplamak gibi.

Daniel düşünceye dalmıştı, şimdi yine içindeki o gizli sesi duyuyordu. Paris'ten ayrıldıklarından beri birkaç kez duymuştu bu sesi. Ama bu kez kulak asmazlık edememişti, düşünmek gerekirdi bunun üstünde: İçindeki bu ses doğru yolda olmadığını söylüyordu ona. "Marsilya'da kalsak mı dersin? İyice bir yere saklanırdık!" dedi.

Jacques omuzlarını silkerek, "İki güne kalmaz izimizi bulurlar" diye yanıtladı. "Bugünden tezi yok her yerde aramaya başlamışlardır bile. Hiç kuşkun olmasın bundan."

Daniel'in gözünün önüne, Jenny'yi sıkıştırarak soru yağmuruna tutan, sonra da gidip okuldan oğluna ne olduğunu soran annesi geliyordu.

Soluğu kesilerek, "Dinle" dedi. Gözüne bir sıra ilişmişti, gidip oturdular. "Düşünme zamanı geldi" diye sözüne cesaretle devam etti. "Bizi iki üç gün aramakla yeteri kadar cezalarını çekmiş olacaklar, öyle değil mi?"

Jacques yumruklarını sıkıyordu.

"Hayır, hayır, yine de hayır!" diye bağırdı. "Demek şimdiden her şeyi unuttun ha!" Sinirinden bütün bedenini öyle germişti ki, sanki sıraya oturmuyor, sıraya dayanan bir odun parçasıymış gibi duruyordu. Okula, rahibe, liseye, mubassıra, babasına, topluma ve dünyaya egemen olan adaletsizliğe karşı şiddetli bir kin duyuyordu içinde, gözlerinden kıvılcımlar saçılıyordu. "Hiçbir zaman inanmazlar bize!" diye bağırdı. Sesi boğuklaşmıştı. "Gri defterimizi çaldılar! Anlamıyorlar, anlayamazlar! Rahibin suçlu olduğumu söyletmek için beni nasıl sıkıştırdığını bir görseydin! Ah! Ne Cizvitçe bir hali vardı bilsen! Ona göre, Protestansm ya, her kötülüğü işleyebilirsin!.."

Utanarak gözlerini başka yana çevirdi. Daniel de önüne bakıyordu, annesinin de kendisini o iğrenç kuşkuya kaptırmış olabileceğini düşünerek derin bir acı duydu yüreğinde.

"Anneme de akıllarından geçen kötü şeyleri anlatmış olacaklarını sanır mısın?"

Jacques'ın onu dinlediği yoktu:

"Hayır, hayır, yine de hayır!" diye yineledi. "Nasıl anlaştığımızı biliyorsun! Değişen bir şey yok! Yeter bize yaptıkları işkenceler! Görürler onlar! Ne adam olduğumuzu hareketimizle gösterdikten, kendilerine gereksinmemiz olmadığını ispat ettikten sonra göreceksin nasıl bize saygılı davranacaklarını! Bir tek çözüm yolu var: Bu memleketten çıkıp gitmek, onların eline bakmadan hayatımızı kazanmak, işte bu kadar! Bak, işte o zaman onlara, bulunduğumuz yerden mektup yazar, şartlarımızı ileri sürer, arkadaş kalmak ve serbest olmak istediğimizi, çünkü bunun, bizim için bir ölüm kalım meselesi olduğunu söyleriz!" Sustu, kendini toparladıktan sonra, çok sakin bir sesle ekledi:

"Yoksa, sana söyledim ya, öldürürüm kendimi!"

Daniel ürkerek ona bakıyordu. Jacques'ın çilli yüzünde, kabadayılıktan uzak bir azim ifadesi vardı.

"Yemin ederim, bir daha onlara bağımlı olmayacağım, kesin kararlıyım buna! Önce ne adam olduğumu göstermeliyim onlara. Kaçmak, ya da bu..." dedikten sonra yeleğinin altındaki Korsika bıçağının sapını gösterdi. Pazar günü sabahı koşup ağabeyinin odasından almıştı bunu. Sonra, cebinden kâğıda sarılmış küçük bir şişe çıkararak, "Ya da şu şişe..." dedi. "Eğer şimdi benimle gemiye binmek istemezsen, uzun sürmez bu iş: Hop! O kadar!" Şişenin içindekileri bir yudumda içiyormuş gibi bir hareket yapıp, "Bir anda yıldırımla vurulmuş gibi yığılırım yere..." diye sözüne ekledi.

Daniel kekeleyerek, "Nedir bu?" diye sordu.

Jacques gözünü ondan ayırmadan, hecelerin üstünde dura dura, "Tentürdiyot" dedi.

Daniel, "Ver şunu bana Thibault!" diye yalvardı.

Kapıldığı dehşete karşın, içinde arkadaşına karşı büyük bir sevgi ve hayranlık duyuyordu. Jacques'ın olağanüstü büyüsüne kapılmıştı. İşte şimdi yine serüven hevesine kaptırmıştı kendini. Jacques şişeyi çoktan cebine indirmişti bile.

"Yürüyelim, oturunca kötü düşünceler geliyor insanın aklına!"

Saat dörtte yeniden rıhtıma geldiler. *La Fayette* gemisinin çevresinde büyük bir hareketlilik göze çarpıyordu. Birbiri ardınca uzun bir dizi halindeki hamallar, yumurtalarını sürükleyen karıncalar gibi, omuzlarındaki sandıklarla dar iskelelerin üstünden geçip gemiye giriyorlardı. İki çocuk, Jacques önde Daniel arkada aynı yolu tuttular. Daha yeni yıkanmış güvertede, gemiciler, kocaman bir deliğin üstünden bir vinci işleterek denkleri ambara indiriyorlardı. Bodur, karga burunlu bir adam manevrayı yönetiyordu. At nalı biçimi sakallı, her yanı kıl içinde, pembe tenli bir adamdı bu. Sırtındaki lacivert ceketinin kol ağzında bir sırma şerit vardı.

Son anda Jacques geri çekildi.

Daniel ağır ağır şapkasını çıkararak, "Affedersiniz, geminin kaptanı siz misiniz efendim?" diye sordu.

Adam gülerek, "Neden soruyorsun?" dedi.

"Kardeşimle ikimiz size bir şey soracaktık..." Ama daha sözünü bitirmeden yanlış yolda olduğunu anlamıştı... Mahvolmuşlardı. "Sizinle Tunus'a gidebilir miyiz?" diye tamamladı.

"Nasıl? Tek başınıza ha?" diye adam gözlerini kırpıştırarak sordu. Gözlerinin atılganca, hatta biraz delice bakışıyla sakin konuşması pek birbirine uymuyordu.

Daniel'in, kararlaştırdıkları yalanı sıralamaktan başka yapabileceği bir şey yoktu.

"Babamızla buluşmak üzere Marsilya'ya gelmiştik, ama Tunus'ta bir pirinç işletmesinde iş bulmuş, bize yanına gitmemizi yazdı. Bizi oraya götürürseniz paramızı verebiliriz." Bunu söylemek hemen o anda aklına esmişti, söyler söylemez de beceriksizce bir şey olduğunu anladı.

"Peki ama burada kimin yanında kalıyordunuz?"

"Kimsenin. Doğruca trenden inip geldik."

"Marsilya'da tanıdığınız kimse yok mu?"

"Yok..."

"Peki bu akşam mı gemiye binmek istiyorsunuz?"

Daniel az kalsın hayır diyerek basıp gidecekti.

"Evet efendim" diye kekeledi.

Adam sırıtarak, "Demek böyle tontonlarım" dedi. "Hani doğrusu, şansınız varmış. İhtiyarın eline düşmediniz, hiç öyle şakası yoktur onun. Bu işin iç yüzünü ortaya çıkartmak için yakalattığı gibi karakola yollardı sizi... Sizin gibi şeytanlara karşı da başka türlü davranılmaz!" diye bağırarak Daniel'in kolunu yakaladı. Bir yandan da, "Hey, Charlot, sen de küçüğü sıkı tut!" diye seslendi. "Ben şu..."

Adamın hareketini görmüş olan Jacques, sandıkların üstünden bir sıçrayışta gözünü kırpmadan atladı, bir omuz vurarak kendini Charlot'nun elinden kurtardı, üç adımda gemiyi rıhtıma bağlayan dar köprüyü geçti. Rıhtımı dolduran hamalların aralarından maymun gibi sıyrılarak, sola doğru koşmaya başladı. Ama Daniel ne olacaktı? Dönüp geriye baktı. Daniel de sıvışmıştı. Jacques onun da karınca gibi kaynayan adamları dirsekleyerek, basamakları dörder dörder atlayıp rıhtıma sıçradığını ve sağa saptığını görmüştü. Bu sırada kaptan sandıkları adam, kıç güverteden onların kaçışlarını gülerek seyrediyordu. Jacques dörtnala koşmaya başlamıştı, daha sonra buluşurlardı, şimdi bir an önce kalabalığa karışmak, limandan olabildiğince uzaklaşmak gerekiyordu.

On beş dakika kadar sonra, ıssız bir kenar mahalle sokağında soluğu kesilerek durdu. Önce Daniel'in yakalanmış olduğunu düşünerek, "Oh olsun" demişti içinden. Planlarının suya düşmesine neden olan o değil miydi? Ondan soğumuştu! Tek başına kırlara kaçmak, artık onunla ilgilenmemek geliyordu içinden. Sigara satın alıp tüttürdü. Yeni bir mahalleden dönünce yine limanın bir kenarına çıkmıştı. *La Fayette* hâlâ orada duruyordu. Üç katlı güvertede, bir sürü adamın balık istifi durduğunu gördü, gemi demir almaya başlamıştı, dişlerini gıcırdatarak, geriye çark etti.

Birinden öfkesini çıkartmak için Daniel'i aramaya koyuldu. Sokakları arşınlamaya başladı, Canebière'e çıktı, bir aralık kalabalığa karıştı, sonra geri döndü. Şehrin üstüne fırtınadan önceki boğucu, sıcak hava çökmüştü. Jacques tere batmıştı. Bu insanların arasında Daniel'i nasıl bulacaktı? Her yerde arayıp da izine rastlayamayınca arkadaşına kavuşmak özlemi dayanılmaz bir hal almıştı. Vücudunu ateş basmıştı, hem bundan, hem sigaradan dudakları cayır cayır yanıyordu. Göze çarpmaktan korkmadan, gök gürültüsüne aldırmadan oraya buraya koşmaya başlamıştı. Çevresine bakmaktan gözleri yorulmuştu. Şehrin manzarası birden değişiverdi. Kaldırımlardan ışık fışkırıyor gibiydi, evlerin cephesi morumtırak gökyüzünün üstünde keskin çizgilerle belirmişti. Kulağının dibindeki müthiş bir gök gürültüsüyle bütün vücudu ürperdi. Sütunlu bir saçağın altındaki basamakları arşınladı; karşısına bir kilise kapısı çıkmıştı, hemen içeri daldı.

Adımlarının sesi kubbede çın çın ötüyordu. Burnuna, alışık olduğu bir koku geldi. Hemencecik yüreği ferahlamış, kendine gelivermişti: Yalnız değildi, Tanrı yanı başındaydı, koruyordu onu. Ama o anda yeni bir korku kaplayıverdi yüreğini. Yola çıktığı günden beri bir kerecik olsun Tanrı'yı aklına getirmemişti. Birden görünmeyen Tanrı'nın bakışlarının kendisine dikilip içindeki sırları okuduğunu duyar gibi oldu! Kendisinin büyük bir günah işlemiş olduğunu anlıyordu, orada bulunuşu bu kutsal yere bir hakaretti. Tanrı neredeyse gökten yıldırımlar yağdıracaktı tepesine. Yağmur suları, çatıdan şırıl şırıl akmaktaydı, birbiri ardınca çakan şimşekler mihrabın vitraylarını aydınlatıyordu. Sık sık duyulan gök gürültüleri, bir suçluyu ararmış gibi, çocuğun çevresinde yuvarlanıyordu. Bir dua basamağı üstüne diz çöken Jacques, iyice büzülüp başını önüne eğerek çabuk çabuk birkaç *Pater*, birkaç *Ave* okudu...

Sonunda, gök gürültüleri seyrekleşti, camlardan tatlı bir aydınlık süzüldü kilisenin içine. Fırtına dinmişti.

Tehlikeyi ucuz atlatıp yakayı ele vermemiş gibi bir hal vardı içinde. Oturdu, kalbinin ta derinliğinde suçluluğunu duyuyordu ama, ne kadar zayıf olursa olsun cezadan kurtulmuş olma duygusu içine ferahlık vermiş gibiydi. Akşam oluyordu. Ne diye duruyordu burada sanki? Rahatlamıştı: Vücuduna bir uyuşukluk çökmüştü. Gözleri mihrapta oynaşan küçük bir mum alevine takılmıştı, belirsiz bir yetersizlik duygusu ve can sıkıntısı vardı, sanki kilise kiliselikten çıkmıştı. Bir rahip gelip kapıları kapattı. Jacques bir kerecik daha dua etmeden, diz çökmeden, bir hırsız gibi kaçtı. Tanrının kendisini bağışlamadığını biliyordu.

Serin bir rüzgâr kaldırımları kurutmaya başlamıştı. Sokakta dolaşanlar pek azdı. Daniel nerelerdeydi acaba? Jacques başına bir felaket gelmiş olabileceğini düşünmeye başlamıştı, gözleri yaşla doldu. Bu yüzden önünü bulanık görmekteydi. Gözyaşlarını dindirmek için adımlarını sıklaştırdı. Daniel birden çıkıverse karşısına düşüp bayılıverirdi sevincinden.

Accoules'deki saat sekizi vurdu. Evlerin pencereleri aydınlanmıştı. Karnı acıktı, bir dükkâna girip ekmek aldı. Umutsuzlukla, yoldan geçenlere bakmayı bile düşünmeden yürüyor, yürüyordu.

İki saat kadar sonra yorgunluktan bitmişti, ıssız bir caddenin sonunda, ağaçların altında bir sıra gördü, kendini bırakıverdi üstüne. Çınar ağaçlarının yapraklarından damla damla su süzülüyordu.

Kaba bir el omzundan tutup sarstı. Uyumuş muydu yoksa? Bir bekçiydi bu. Korkudan ödü koptu, bacakları titremeye başlamıştı.

Adam, "Haydi çabuk eve!" dedi.

Jacques hemen sıvıştı. Artık Daniel'i düşündüğü yoktu, hiçbir şey düşünmüyordu, polislere görünmemeye çalışıyordu: Yine limana geldi. Saat gece yarısını vurdu. Rüzgâr dinmişti. Renk renk ışıklar titreşiyordu sularda. Rıhtımda kimsecikler yoktu. İki torba arasına uzanıp yatan bir dilencinin ayağına basacaktı az kalsın. Birden, korkusunu unutup nereye olursa olsun, bir yere uzanıp uyumak isteği duydu. Birkaç adım yürüdü, bir ağın ucunu kaldırıp nemli tahta kokan sandıkların arasına çöktü, uykuya daldı.

Daniel de, oradan oraya dolaşarak Jacques'ı aramıştı. Garın yakınlarında kaldıkları otelin çevresinde, gemi acentasının yakınında dolaşıp durmuştu. Ama boşuna. Yeniden rıhtıma indi. *La Fayette*'in durduğu yer bomboştu, liman hareketsizdi. Gezinenler fırtınadan kaçışmışlardı. Başı önde şehre geldi. Sağanaktan omuzları sırılsıklam olmuştu. Hem Jacques hem de kendisi için yiyecek bir şeyler aldı, sonra sabahleyin geldikleri kahveye girip bir masaya oturdu. Dışarıda bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Bütün pencerelerde storları çekiyorlardı. Garsonlar, bezleri başlarında, koca koca tenteleri açmaktaydılar. Tramvaylar, çan çalmadan geçiyor, kurşuni renkli gökyüzüne tellerinden kıvılcımlar saçıyor, rayların kenarından da çevreye kol kalınlığında su sütunları sıçratıyorlardı. Daniel'in ayakları su içinde kalmıştı, şakakları zonkluyordu. Jacques'ın başına neler gelmişti acaba? Onu yitirmekten çok, küçüğün nasıl sıkıntı içinde olacağını düşünerek dertleniyordu. Birden şuracıktan, ekmekçinin köşesinden ortaya çıkıverecekmiş gibi bir duygu vardı içinde. Bunun için gözünü oradan ayırmıyordu. Üstü başı sırılsıklam, pabuçlarını su birikintilerinde sürükleyerek, benzi sapsarı, gözleri fıldır fıldır etrafa bakıp araştırırken Jacques'ı görür gibi oluyordu. Ekmekçi dükkânına girip ceketlerinin altına soktukları ekmekleriyle çıkan başka çocukları görmüş, belki yirmi kez, "Jacques" diye seslenecek olmuştu.

Böylece iki saat geçti. Yağmur dinmişti. Ortalık kararmaya başlamıştı. Daniel yerinden kalkmaya cesaret edemiyordu. Kendisi buradan gider gitmez Jacques ortaya çıkıverecekmiş gibi geliyordu ona. Sonunda garın yolunu tuttu. Otellerin kapısındaki, beyaz karpuzun içindeki lamba yanmıştı. Mahalle yarı karanlıktı. Bu karanlıkta karşılaşsalar birbirlerini tanıyabilecekler miydi acaba? Birinin "Anne!" diye bağırdığını duydu. Kendi yaşında bir çocuk sokağın karşı tarafında yürüyen bir kadının yanına koşmuştu, kadın da çocuğu öptü. Yanından geçtiler. Kadın damlardan sızan sulardan kendini korumak için şemsiyesini açtı, çocuk annesinin koluna girmişti, konuşa konuşa gözden kayboldular. Bu sırada bir lokomotif düdüğünü öttürdü. Daniel son derece kederliydi.

Ah! Ne diye Jacques'ın peşine takılıp gelmişti buralara! Bunu yapmakla yanlış bir şey yaptığını, daha o sabah Luxembourg Parkı'nda buluştukları zamandan beri bunun çılgınca bir serüven olacağını anlamıştı. Evet, böyle kaçacak yerde annesine gidip açık-

lamada bulunsaydı, kendisine hiçbir şey söylemezdi, tersine onu başkalarına karşı korurdu. Bundan bir an bile şüphe etmemişti, böylece başına hiçbir şey gelmezdi. Ne diye bu işe girmeye razı olmuştu? Bunu bir türlü çözemiyordu.

O Pazar sabahı, evin holüne girişi gözünün önüne geldi. Jenny onun gelişini duyunca koşmuştu. Masanın üstünde, lisenin damgası vurulmuş sarı bir zarf duruyordu, kovulduğunu bildiriyorlardı herhalde. Daniel bunu masanın örtüsünün altına saklamıştı. Jenny hiç ses çıkarmadan düşüncelerini okumak ister gibi, gözlerini hiç ayırmadan yüzüne bakıyordu, çok kötü bir şeylerin olduğunu anlamıştı. Sonra odasına kadar Daniel'in peşinden gitmişti. Çocuk burada, biriktirdiği paralarını içine koyduğu cüzdanını cebine sokmuştu, Jenny ağabeyinin boynuna atılmış, ona sarılıp kollarının arasında sıkarak, "Ne var? Ne yapacaksın?" diye sormuştu. Bunun üstüne Daniel oradan gideceğini açığa vurmuş, lisedeki bütün öğretmenlerinin uydurma bir şey yüzünden kendisine cephe aldıklarını, kendisini suçladıklarını, birkaç gün ortadan kaybolmasının iyi olacağını söylemişti.

Jenny, "Yalnız mı?" diye bağırdı.

"Hayır! Bir arkadaşımla."

"Kim bu?"

"Thibault."

"Beni de götür!"

Daniel her zamanki gibi, kız kardeşini dizleri üstünde oturtarak, "Peki ama annemiz ne yapar sonra?" dedi. Küçük kız ağlamaya başladı.

Ağabeyi:

"Sakın korkma. Sonra ne söylerse söylesinler inanma sakın. Birkaç güne kadar mektup yazarım, sonra da gelirim. Ama şimdi yemin et bakayım ne anneme ne de başkalarına benim buraya geldiğimi, beni gördüğünü, buradan kaçıp gittiğimi bildiğini hiç ama hiç söylemeyeceğine yemin et!.."

Küçük kız, yemin ettiğini gösterircesine başını sert bir hareketle sallamıştı. Sonra Daniel kardeşini öpmek istemişti ama küçük kız odasına kaçmış, derin bir acıyla boğuk boğuk hıçkırarak ağlamıştı. Daniel o anda bile bu sesi duyuyordu yüreği derin bir acıyla burkularak. Adımlarını sıklaştırdı.

Sağına soluna hiç bakmadan yol boyunca yürüdüğü için bir süre sonra Marsilya'dan epey uzaklaşarak kenar mahallelere gelmişti.

Yerler ıslaktı. Tek tük hava gazı feneri aydınlatıyordu sokakları. Her yandan birtakım karanlık avlu kapıları, pis kokulu aralıklar çıkıyordu karşısına. Evlerden, küçük çocukların zırıltısı geliyordu. Loş bir meyhaneden cırlak bir gramofon sesi dağılıyordu ortalığa. Yol bir yerden dönemeç yapıyordu. Uzun bir süre öteki yönde yürüdü. Bir sinyalin ışığını gördü, istasyon yakındı. Yorgunluktan bitkin bir haldeydi. Işıklı saat biri gösteriyordu. Sabah olmasına daha çok vardı. Ne yapacaktı? Soluk alacak bir köşe aradı. Bir havagazı fenerinin ışığında bir çıkmaz sokak gördü, aydınlık yeri geçtikten sonra gölgeye sığındı. Sol yanda bir fabrika duvarı yükseliyordu, sırtını dayayıp gözlerini kapadı.

Bir kadın sesiyle yerinden sıçradı.

"Nerede oturuyorsun sen? Burada yatacak değilsin herhalde!"

Kadın onu aydınlığa götürdü. Daniel ne diyeceğini bilemiyordu.

"Bahse girerim babanla aranda bir şey geçmiş, eve dönmeye cesaret edemiyorsun, değil mi?"

Kadın tatlı bir sesle konuşuyordu.

Yalana başvurdu. Şapkasını çıkartıp nezaketle, "Evet hanımefendi" dedi.

Kadın gülmeye başladı.

"Evet hanımefendi'ymiş! Şimdi hemen eve dönmelisin, tamam mı? Ben de yapmıştım bir zamanlar. Nasıl olsa evin yolunu tutacak olduktan sonra, bir an önce yapmalısın bunu. Başın ağrır sonra." Kadın çocuğun sustuğunu görerek, "Dayaktan mı korkuyorsun yoksa?" diye halden anlayan bir sesle sormuştu.

Daniel cevap vermedi.

"Amma da tip ha!" diye söylendi kadın. "İnadını kırmamak için geceyi dışarda geçirmeye razı olacak nerdeyse! Haydi gel benim eve, kimsem yok. Yere bir döşek sererim, yatarsın. Bir damla çocuğu sokakta bırakamam doğrusu!"

Kötü bir kadına benzemiyordu, şimdi Daniel'in yüreği son derecede ferahlamıştı yalnız olmadığı için. "Teşekkür ederim efendim" demek istiyordu ama, bir şey söylemeden kadının peşinden yürüdü. Az sonra kadın alçak bir kapının önünde durup çıngırağı çekti, epey sonra açtılar. Koridorda yeni yıkanmış çamaşır kokusu vardı. Daniel ayağını basamaklara çarptı. Kadın, "Benim ayağım alışık, ver elini" dedi.

Kadının eldivenli eli ılıktı. Daniel kendini kadına bıraktı. Merdiven aralığının havası da ılıktı. Çocuk, sokakta olmadığı için mutluydu şimdi. İki ya da üç kat yukarıya çıktılar. Kadın cebinden çıkardığı anahtarla bir kapıyı açtı, lambayı yaktı. Karmakarışık bir odaya girdiler, kadının yatağı düzeltilmemişti. Daniel ayakta duruyordu, ışıktan gözleri kamaşmıştı. Kadın daha şapkasını başından çıkarmadan karyoladan bir şilte çekip sürükleyerek öteki odaya götürdü. Döndüğü zaman gülmeye başladı, "Hele bak şuna neredeyse ayakta uyuyacak... Haydi, pabuçlarını çıkar bari!" dedi.

Daniel gevşek gevşek dediğini yaptı. Ertesi sabah saat tam beşte istasyon büfesine gidince Jacques'ı da orada bulacağı düşüncesi zihnine takılmıştı.

"Beni çok erken uyandırır mısınız?" dedi.

Kadın gülerek, "Peki, peki" diye cevap verdi. Kravatını çıkartmasına, soyunmasına yardım etti. Daniel kendini yatağa bırakır bırakmaz deliksiz bir uykuya daldı.

Daniel gözlerini açtığı zaman gün ağarmıştı. Paris'te kendi odasında olduğunu sanmıştı önce, ama perdelerin renginden yanıldığını anladı, bir çocuk şarkı söylüyordu. Nerede olduğunu hatırladı.

Karşıki odanın kapısı açıktı. Küçük bir kız leğene eğilmiş yüzünü yıkıyordu. Arkasını dönüp, Daniel'in dirseğine dayanarak yatağında doğrulduğunu görünce, "A, uyandın demek, ziyanı yok" dedi.

Dünkü kadın mıydı bu yoksa? Sırtında bir gömlek, kısacık bir eteklik vardı, kolları, bacakları çıplaktı, bu haliyle bir çocuk gibi görünüyordu. Şapkasının altından, saçlarının kesik olduğunu fark etmemişti. Oğlan çocuğu gibi siyah kakülleri alnına dökülüyordu, bunları fırçasıyla geriye yatırdı.

Birden, Jacques aklına gelince yüreği hopladı, "Aman yarabbi" dedi içinden. "Sözde erkenden gara gidecektim..."

Ama uyurken iyice sarındığı yorganın sıcaklığı içinde vücudunda bir uyuşukluk duyuyordu, hem odanın kapısı açık olduğu için kalkmaya cesaret edemiyordu.

Bu sırada, kadın bir elinde dumanı tüten bir fincan, bir elinde kocaman bir dilim tereyağlı ekmekle içeri girerek, "Haydi tıkın şunu! Sonra da çek arabanı. Babanla başımın derde girmesini istemem!" dedi.

Böyle yakası açık gömlekle görülmek canını sıkmıştı... Sonra genç kadının böyle gerdanı, omuzları çıplak yanına gelişinden

sıkılmıştı... Kadın eğildi. Daniel, önüne bakarak fincanı elinden aldı, verdiği ekmeği yemeye başladı. Kadın terliklerini sürüyüp bir şarkı mırıldanarak bir odadan öteki odaya gidip geliyordu. Çocuk gözlerini fincandan ayırmıyordu, ama kadın yanından geçerken elinde olmadan gözünün hizasına gelen damarlı, ince çıplak bacaklarını, terliklerinden çıkan kırmızı topuklarını görüyordu. Lokmalar boğazında düğümlenmişti. Başına neler geleceğini bilmediği o günün sabahında korku vardı içinde. O sırada evlerinde, kahvaltı sofrasındaki yerinin boş olduğu aklına geldi.

Birden odaya güneş doldu. Genç kadın panjurları açmıştı. Şimdi o berrak sesiyle güneşin ışığında cıvıldayan bir kuş gibi şarkı söylüyordu:

Ah... Sevgi bir fidan olsaydı eğer
Bahçeme dikerdim onu ben!..

Bu kadarı fazlaydı... Kendisi böyle perişan haldeyken bu güneş ışığı yetmiyormuş gibi, kadının neşeli vurdumduymazlığı çekilir gibi değildi. Gözleri yaşla doldu.

Genç kadın fincanı alırken neşeli neşeli, "Haydi sıvış bakalım!" dedi. Ağladığını görünce, "Ne derdin var?" diye sordu.

Bir abla gibi tatlı sesle söylemişti bunu: Daniel, hıçkırarak ağlamaktan kendini alamadı. Kadın yatağın kenarına ilişti. Kolunu çocuğun boynuna doladı ve onu bir ana şefkatiyle avutmak için –kadınların başvurdukları son gerekçe– başını ellerinin arasına alarak göğsüne dayadı. Daniel kımıldamaya cesaret edemiyordu, gömleğinin yakasından kadının gerdanının ılık temasını yüzünde hissediyordu. Soluğu kesilmişti.

Kadın gerileyerek, "Koca budala!" dedi. "Seni bu hale sokan şunları görmek mi? Hele bakın, ne fesat şey, daha bu yaşta! Kaç yaşındasın bakayım sen?" dedi.

İki günden beri yaptığı gibi, gözünü kırpmadan yalan söyledi.

"On altı."

Kadın şaşırarak, "On altı ha!" dedi.

Elini tutup dalgın dalgın gözden geçirdi, sonra gömleğinin kolunu sıvadı. "Hele bakın şu oğlanın nasıl kız gibi beyaz teni var!" diye mırıldandı gülerek.

Çocuğun bileğini kaldırarak yanağıyla okşamaya başladı, gülmüyordu artık, sık sık soluk alıyordu. Çocuğun elini bıraktı.

Daniel ne olduğunu anlamadan, kadın eteğinin düğmelerini çözerek yorganın altına girdi, "Isıt beni" diye fısıldadı.

Jacques, yağmurdan kaskatı kesilen ağ yığının altında iyi uyuyamamıştı. Daha gün doğmadan, saklandığı yerden dışarı fırladı ve ortalık aydınlanırken gezinmeye başladı. "Hiç kuşkusuz" diye düşündü. "Eğer Daniel serbestse, dünkü gibi gar büfesine gelir..." Kendisi saat beşten önce soluğu orada almıştı. Saat altıya kadar da bir yere ayrılmadı.

Ne yapacağını, ne düşüneceğini bilemiyordu. Birine hapishanenin nerede olduğunu sordu. Üzüntüden perişan bir halde, başını kaldırmaya zar zor cüret edip kapalı kapının üstündeki yazıyı okudu:

TUTUKEVİ

Daniel içerdeydi belki... Sonu gelmeyecekmiş gibi uzayan duvarın çevresini dolandı, demir parmaklıklı pencerelerden içeriye baktı, sonra korkarak hemen oradan uzaklaştı.

O gün öğleye kadar şehrin altını üstüne getirmişti. Güneş ortalığı kasıp kavuruyordu, kenar mahallelerdeki evlerin pencerelerinden, bayraklarla donanmış gibi, kurutulmak için asılmış renk renk çamaşırlar sarkıyordu. Kapı eşiklerinde kocakarılar çene çalıp gülüşüyorlardı. Zaman zaman sokağın manzarası, kendini serbest hissedişi, serüven zevki Jacques'ın yüreğini kısa bir süre sevinçle dolduruyordu, ama o anda Daniel aklına geliveriyordu. Cebinin içindeki tentürdiyot şişesini avcundan bırakmıyordu hiç. Akşam olmadan Daniel'i bulamazsa kendini öldürecekti. Kararını kesinleştirmek için sesini hafifçe yükselterek buna yemin etmişti, ama içinde buna cesaret edebileceğinden kuşkusu vardı biraz.

Ancak saat on bire doğru, önceki gün gemi kumpanyasını sordukları kahvenin önünden belki yüzüncü kez geçerken bağırdı birden:

"Ah! İşte o!"

Jacques masalarla iskemlelerin arasından koşarak arkadaşına doğru gitti. Kendisine çok hâkim olan Daniel, ayağa kalkmıştı, "Sus..." dedi.

Herkes onlara bakıyordu, el sıkıştılar. Daniel hesabı gördü, dışarı çıktılar. Karşılarına çıkan ilk sokağa saptılar. Jacques arkadaşının

koluna yapışmış, sıkıyordu. Birden haykırarak ağlamaya başladı. Başını onun omzuna yaslamıştı. Daniel ağlamıyordu: Durmadan yürüyordu... Yüzü sapsarıydı, gözü hep ileride, koltuğunun altında Jacques'ın küçük elini sıkıştırarak yürüyordu. Kıvrık dudağı hafifçe titremekteydi.

Jacques anlatmaya başladı.

"Hırsız gibi rıhtımda bir ağ yığının altında uyudum. Ya sen?"

Daniel bozulmuştu. Arkadaşına, onun dostluğuna çok saygı duyuyordu. İlk defa Jacques'tan bir şeyler gizlemek gerekmişti, hem de önemli bir şey. Ondan gizlediği bu sırrın ağırlığı altında bunalıyordu. Bir an çözülecek, her şeyi anlatacak oldu. Ama hayır, yapamazdı bunu. Şaşkın şaşkın, hiç konuşmadan yürüyordu. Olup bitenler zihninden gitmiyordu bir türlü.

Jacques, "E, peki sen nerede geçirdin geceyi?" diye yeniden sordu.

Daniel şöyle belirsiz bir el hareketi yaptı, "Ta... Orada... Bir sıranın üstünde... Sonra, dolaştım durdum" diye yanıtladı.

Yemek yer yemez tartışmaya başlamışlardı. Marsilya'da kalmak ihtiyatsızlık olurdu. Gidip gelmeleri çok geçmeden kuşku uyandıracaktı.

Daniel Paris'e dönmeyi düşünüyordu, "Peki ne yapacağız?" diye sordu.

"Öyleyse..." diye yanıtladı Jacques, "İyice düşündüm: Toulon'a kadar gitmeliyiz, buradan yirmi otuz kilometre kadar uzaklıkta, şu taraftan, soldan, kıyıdan gidilecek. Gezmeye çıkmış iki çocuk gibi yürüyerek gideriz. Orada bir sürü gemi var, elbet birine kapağı atarız."

O böyle konuşurken, Daniel gözlerini yeniden kavuştuğu arkadaşının, çilli sevgili yüzünden ayırmıyordu hiç. Şimdi onun mavi gözlerinin önünden sayıp döktükleri geçiyordu birer birer. Toulon, gemiler, engin deniz. Jacques'ın o güzel inadını paylaşmayı ne kadar istese de, sağduyusu şüphe uyandırmıştı içinde: Bir gemiye bineme-yeceklerini biliyordu, ama her şeye karşın bundan kesinlikle emin değildi. Bazen yanılmış olmayı diliyor, hayal gücünün sağduyuyu yalanlamasını istiyordu.

Yiyecek satın alıp yola koyuldular. Yanlarından geçen iki kız gülerek ısrarla yüzlerine bakmıştı. Daniel kızardı: Eteklerinin

altındaki vücutları bir sır değildi artık onun için. Jacques ıslık çalıyordu, hiçbir şey fark etmemişti. Artık Daniel zihnini alt üst eden bu deneyimden sonra Jacques'tan ayrı ve yalnız hissediyordu kendisini: Jacques artık tamamıyla bir arkadaş olamazdı kendisine, çocuktu o.

Mahalle aralarından geçerek, pembe çizgi halinde kıyının girinti çıkıntılarına uyarak uzayıp giden yolu buldular. Hafif bir meltem esiyordu. Tuzlu bir tat bırakarak. Omuzları güneşten kavrularak, sarı tozların içinde, uygun adım yürüyorlardı. Deniz kıyısından gitmek pek hoşuna gitmişti ikisinin de. Yoldan ayrıldılar, "*Thalassa! Thalassa!*"* diye çığlık atıp ellerini mavi sulara sokmak için denize doğru koşmaya başladılar. Ama denize ulaşamamışlardı. Üzerine geldikleri kıyı o diledikleri tatlı meyille kumsala inmiyordu. Orası denizin sarp sivri kayalar arasına sokulduğu yüksek bir yerdi. Orada kaya çöküntüleri yan yana sıralanıp sanki kiklopların yaptığı bir dalgakıran meydana getirmişti. Bu granit buruna çarpan dalga yarılıyor, parçalanarak sessizce köpüklerini yayıyordu. İki çocuk birbirlerinin ellerinden tutarak, aşağıya doğru sarkmış, göğün altında ışıl ışıl parlayan suları, kendilerinden geçerek seyre dalmışlardı. O sessiz heyecanlarında korku da vardı biraz.

Daniel, "Bak" dedi.

Birkaç yüz metre ötede, bembeyaz, göz kamaştıran bir sandal, lacivert suların üstünde sekerek gidiyordu, gövdesinin alt yanı canlı ot yeşiline boyanmıştı bu sandalın. Her kürek çekilişinde kayık, sarsılarak ileri atılırken pruvası suyun üstüne çıkıyor ve her seferinde gövdesinin göz alıcı yeşili kıvılcım saçarak parlıyordu.

Jacques, cebindeki not defterini avcunun içinde sıkarak, "Ah bütün bunları yazabilsem!" diye mırıldandı. Sonra omuz silkerek, "Ama göreceksin!" diye bağırdı. "Afrika buradan da güzel! Gel!" diye bağırdı.

Kayaların ardından sekerek yola doğru atıldı. Daniel de yanı başında koşuyordu, bir an için kalbinin üstündeki ağırlıktan kurtulmuş, üzüntüsü hafiflemişti. Şimdi yine çılgınca bir serüven hevesine kaptırmıştı o da kendini.

Öyle bir yere geldiler ki yol burada keskin bir köşe meydana getirerek bir mahalleye tırmanıyordu. Tam bu köşeye yaklaştık-

---

* Yun.: Deniz. (ç.n.)

ları sırada korkunç bir gürültü koptu. Birden dolu dizgin koşan atların, yolun bir sağına bir soluna giderek uçurdukları fıçı yüklü bir arabanın tekerleklerinin fırlayarak baş döndürücü bir hızla üstlerine doğru geldiğini gördüler. Daha koşacak vakit bulamadan, hareket halindeki o kocaman kitle bir çığ gibi gelip elli metre ötelerindeki demir parmaklıklı bir kapıya bindirerek parçalandı. Yolun inişi çok dikti. Bu uzun kenarsız arabanın frenlerini vaktinde sıkıştırmamışlardı. Bütün ağırlığıyla kendisini çeken dört atı sürüklemişti. Hayvanlar, gemi azıya alıp şahlanarak, birbirlerine dolaşıp sokağın köşesine yığılmış kalmışlardı. Arabayı dolduran fıçılar devrilip bir dağ gibi çökmüştü üstlerine. Patlayan fıçılardan oluk oluk akan şaraplar kan gibi kızıla boyamıştı ortalığı. Bu manzara karşısında dehşete kapılan adamlar kollarını sallayıp bağırarak burunları, sağrıları, nalları kan ve toz toprak içinde çırpınan hayvanlara doğru koşuyorlardı. Birden beygirlerin kişnemelerini, demir kapıya vuruldukça çıkan boğuk gürültü, zincir şakırtıları ve sürücülerin küfürlerini bastıran boğuk bir hırıltı duyuldu, öteki beygirlerin altında kalıp ezilen, arabanın okuna bağlı boz hayvandan geliyordu bu hırıltı. Ayakları bükülüp altında kalan hayvancağız koşumu boğazını sıktığı için soluk alamaz olmuştu. Bir adam elindeki baltayı sallayarak yerdeki yığına doğru koştu. Bir aralık yere yuvarlanıp tekrar doğrulduğu görüldü, boz beygirin kulağından tutup hamuta indirmeye başladı, ama hamut demirdendi, yalnız çeliği çentiklenmişti, o kadar. Adam çılgına dönmüştü, doğrulup baltayı duvara fırlattı, hayvanın hırıltısı keskin bir ıslık halini almıştı, sık sık soluyordu. Burun deliklerinden oluk oluk kan fışkırmaya başlamıştı.

Bu sırada Jacques çevresindeki her şeyin sallandığını hissetti: Daniel'in koluna yapışmak istedi, ama eli kazık kesilmişti. Dizlerinin bağı çözüldü, yere yığılıverdi. Orada bulunanlar etrafını sardılar. Yerden kaldırıp çiçeklerle bezenmiş küçük bir parka götürdüler, bir tulumbanın yanına oturtup şakaklarına soğuk su sürdüler. Daniel'in yüzü de Jacques'ınki gibi sapsarı kesilmişti.

Tekrar yola döndükleri zaman, bütün köy halkı fıçıları kaldırmaya uğraşıyordu. Atları yerden kaldırmışlardı. Dört hayvandan üçü yaralıydı, bunlardan ikisi diz üstü çöktükleri için ön ayakları kırılmıştı. Dördüncüsü ise ölmüştü. İçine şarap dolan hendekte yatıyordu bu hayvan. Boz başı toprağa yapışmış, dili dışarı fırla-

mış, kan çanağı gibi kıpkırmızı gözleri yarı kapalı; ayaklarını da, ölürken, sanki at kasabının işini kolaylaştırmak ister gibi bacaklarının altına alıp tortop olmuştu. Bu, kan ve şaraba boyanmış kıllı et yığının hareketsizliği yol ortasında tir tir titreyen öteki atların haliyle çelişik bir manzara meydana getirmişti.

Sürücülerden biri ölü hayvana doğru yürüdü. Bu yanık benizli, terden saçları şakaklarına yapışık adamın öfkeli yüzünde, soylu bir anlatım veren bir ciddilik vardı. Bu da adamın felaketin acısını ne kadar derinden duyduğunu göstermekteydi. Jacques bu adamdan ayıramıyordu gözlerini. Elindeki izmariti ağzının kenarına sıkıştırıp boz beygire doğru eğildiğini gördü. Adam, atın, sinekler üşüşmüş şiş dilini kaldırarak işaretparmağını ağzına sokup sarı dişlerini meydana çıkarttı. Birkaç saniye kadar öylece iki büklüm durdu. Parmaklarıyla hayvanın morarmış diş etlerini yokluyordu. Sonunda doğruldu. Çevresinde dost birini arar gibi bir hali vardı. Gözleri çocuklara takıldı. Üstündeki köpüğü silmeden ağzındaki sigarayı eline aldı.

"Yedi yaşında yoktu daha!" dedi. Jacques'a bakarak söylemişti bunu. "Dördünün içinde en güzeliydi bu hayvan, hepsinden çok iş görürdü! Dirileceğini bilsem iki parmağımı, nah şu ikisini verirdim!" Böyle diyerek, yüzünde acı bir gülümsemeyle başını çevirip yere tükürdü.

Çocuklar, keyifsizce yola koyuldular.

Jacques, "Bir ölü, bir insan ölüsü gördün mü hiç?" diye sordu.

"Hayır."

"Ah, dostum müthiş bir şey!.. O kadar zaman geçtiği halde kafamdan atamıyorum bir türlü bunu. Bir Pazar günü, din dersinden gelirken, koşup..."

"Nereye?"

"Morga."

"Tek başına mı?"

"Evet, tek başıma. Ah dostum, ölü bir adamın yüzü nasıl sapsarı... Gözünün önüne getiremezsin bunu, balmumu gibi. İki ölü vardı. Birinin suratı kesik kesikti. Öteki canlı gibiydi, gözleri açıktı. Ama ölü olduğundan şüphe yoktu, daha ilk bakışta ölü olduğunu anlıyorsun... Atın ölüsü de böyleydi... Ah serbest olduğumuz zaman..." dedikten sonra, "Bir Pazar günü seni morga götüreyim" diye sözünü bitirdi.

Daniel'in dinlediği yoktu. Bir müstakil evin balkonunun altından geçiyorlardı. Piyano sesi duydular, bir çocuk parmaklarını tuşlarda dolaştırıyordu. Jenny... Birden Jenny'nin ince yüzü, o derin bakışlı gözlerini görür gibi oldu Daniel. Evden ayrılacağı sırada onun, "Ne yapacaksın?" diye bağırışını, kocaman açılan gözlerinin nasıl yaşla dolduğunu hatırladı.

Bir an sonra, "Kız kardeşin olmadığı için üzgün değil misin?" diye sordu Jacques'a.

"Hem de nasıl! En çok bir ablam olmadığı için. Çünkü bir küçük kız kardeşim var gibi." Daniel ona hayretle bakıyordu. Jacques açıkladı: "Dadımızın öksüz bir yeğeni var... Küçük bir kız... Bizim evde büyütüyor onu... On yaşında... Gise... Adı Gisèle. Ama Gise diyoruz ona. Küçük bir kız kardeş sayıyorum onu ben..." Birden gözleri yaşarmıştı. Düşüncelerini birbirine bağlamadan devam etti. "Sen başka türlü yetiştirilmişsin... Önce, gündüzcüsün okulda. Adeta Antoine gibi yaşıyorsun, hemen tamamıyla serbestsin" dedi. Sonra kederli bir tonla, "Doğrusu aklı başında bir çocuksun sen" diye sözünü bitirdi.

"Peki sen değil misin?" diye ciddi ciddi sordu Daniel.

Jacques kaşlarını çatarak, "Ah ben mi?" diye cevap verdi. "Çekilmez biri olduğumu biliyorum. Başka türlü olamazdı bu. Bak, örneğin zaman zaman öfkeye kapılırım. O zaman gözüm bir şey görmez, kendimi kaybederim. Elime geçeni kırar dökerim, avaz avaz haykırırım. Böyle zamanlarda kendimi pencereden atmak işten değildir, ya da birini öldürebilirim! Her şeyi bilmen için söylüyorum bunu sana." Kendini suçlarken için için keyif duyduğu belli oluyordu. "Bilmem bu benim suçum mu yoksa? Seninle her zaman birlikte olsam, böyle olmazdım gibi geliyor bana. Ama bunu da kesin olarak diyemem..."

"Akşamları eve döndüğüm zaman, evde, nasıl davranırlar bana karşı bilsen!" Bunu söyledikten sonra bir an durdu, sonra gözlerini uzaklara daldırarak devam etti:

"Babam hiçbir zaman beni ciddiye almaz. Okuldaki rahipler ona benim canavar olduğumu söylerler. Böyle demelerinin nedeni, yağcılık ederek, M. Thibault'nun oğlunu eğitmek için ne kadar didindiklerini göstermektir. Babamın piskoposlukta sözünün geçtiğini bilirler de ondan, anlıyorsun ya? Babam iyi adamdır biliyor musun?" Birden coşarak söylemişti bunu. "Hem de çok iyidir, inan. Ama nasıl diyeyim bilmem ki... Her zaman

hayır işleri, komisyon toplantıları, nutuklarla geçer ömrü... Hep din işlerine verir kendini. Matmazel de öyle. Başıma ne kötülük gelirse bunun, Tanrı'nın bana verdiği bir ceza olduğunu söyler. Anlıyorsun ya? Yemekten sonra babam odasına kapanır. Matmazel de Waize derslerimi sorar, Gise'in odasında. Bir yandan da küçüğü yatırır. Kendi odasında bile yalnız kalmama izin vermez! Elektriğe dokunmayayım diye odamdaki anahtarları söktürttüler, inanır mısın buna?"

"Ya peki ağabeyin?"

"Antoine mı? Ha evet, hoş biridir o. Ama hiç evde oturmaz, anlıyorsun ya? Ama öyle sanıyorum ki o da bunun için eve pek bağlı değil... Annem öldüğünde büyük bir çocuktu, çünkü benden tam dokuz yaş büyük. Bunun için Matmazel ona o kadar diş geçiremiyordu. Oysa beni o yetiştiriyor, anlıyor musun?"

Daniel hiçbir şey söylemedi.

"Senin durumun böyle değil" diye yineledi Jacques. "Sana karşı iyi davranıyorlar. Sen başka türlü yetişmişsin. Kitap konusunda da durumumuz farklı: Her şeyi okumana izin veriyorlar. Sizin evde kitaplık açık. Bana yalnız kırmızı ciltli, yaldızlı, koca koca kitaplar verirler. Jules Verne'in saçmalıkları türünden şeyler. Şiir yazdığımı bile bilmiyorlar. Bilseler yapmadıklarını bırakmazlar. Anlamazlar da ondan. Beni daha sıkı göz altında tutsunlar diye okuldakilere bile gammazlarlar..."

Uzun bir süre sustular. Yol denizden uzaklaşmış, bir meşe koruluğuna doğru yükseliyordu.

Birdenbire Daniel, Jacques'ın yanına gelip kolunu dürttü. Kalınlaşmaya başlayan sesine dolgun, resmi bir eda vererek, "Dinle beni" dedi. "İlerisini düşünüyorum. Ne olacağı bilinmez ki! Birbirimizden ayrı düşebiliriz. İşte bunun için de öteden beri zihnimi kurcalayan bir şeyi söylemek istiyordum sana: Dostluğumuzun en kuvvetli belgesi olarak ilk şiir kitabını bana armağan edeceğine söz ver. Üstüne sadece, *Dostuma* yazarsın. Yapar mısın bunu?"

Jacques başını yukarı kaldırarak, "Tamam, söz" dedi. Kendini büyümüş hissediyordu.

Koruya gelince dinlenmek için ağaçların altına oturdular. Marsilya'nın üstünde, batan güneş alev alev yanıyordu.

Ayak bileklerinin şiştiğini hisseden Jacques, pabuçlarını çıkararak otların üstüne uzandı. Daniel hiçbir şey söylemeden ona bakıyordu. Birden gözlerini topukları kızarmış olan küçük ayaklardan başka yana çevirdi.

Jacques kolunu uzatarak, "Bak, bir deniz feneri yandı şurada!" dedi. Daniel'in vücudu ürperdi. Uzakta çakıp sönen kıvılcımlar, kükürt rengi gökyüzünü deliyordu zaman zaman. Daniel cevap vermedi.

Yola koyuldukları zaman hava serinlemişti. Dışarıda çalılar arasında yatmayı tasarlamışlardı. Ama gece çok soğuk olacak gibiydi.

Tek kelime konuşmadan yarım saat kadar yürüdüler, sonunda duvarları yeni badana edilmiş küçük bir otelin önünde durdular. Yeşillikler arasındaki çardaklar göze çarpıyordu. Otelin salonu aydınlıktı ama, içeride kimse yoktu. Onların eşikte duraksadıklarını gören bir kadın kapıyı açtı. Elindeki lambayı, yüzlerini görmek için onlara doğru kaldırdı. Ufak tefek, yaşlı bir kadındı. Kaplumbağa derisi gibi buruşuk boynuna kulaklarından iki altın halka sarkıyordu. Daniel, "Bu gece için iki yataklı bir odanız var mı?" diye sordu. Kadının bir şey sormasına meydan vermemek için hemen devam etti: "İkimiz kardeşiz, Toulon'daki babamızın yanına gidiyoruz ama, Marsilya'dan çok geç çıktığımız için bu akşam Toulon'a varamayacağız."

Kadıncağız gülerek, "Doğru ya!" dedi. Bakışları canlı, gözleri pırıl pırıldı. Konuşurken elini kolunu sallıyordu. "Toulon'a kadar yaya gideceksiniz ha! Maval okumayın bana! Eh, neme lazım benim! Oda var, iki frankı peşin verirseniz..." Daniel para çantasını cebinden çıkarırken, Kadıncağız, "Çorba kaynıyor... Size iki kâse getireyim mi?" diye sorudu. Çocuklar getirmesini söylediler.

Kadının oda diye gösterdiği yer tavan arasıydı. İçeride örtüleri değiştirilmediği belli olan tek bir karyola vardı. İkisi de hiçbir şey söylemeden, sessizce anlaşarak, pabuçlarını çıkartıp elbiseleriyle battaniyenin altına girdiler, sırt sırta verip yattılar, uzun süre uyuyamadılar. Tavandaki pencere deliğinden içeri ay ışığı doluyordu. Bitişikteki ambarda fareler cirit atıyordu. Jacques soluk renkli duvarda yol alan korkunç bir örümceğin karanlıkta kaybolduğunu gördü. Bütün gece gözünü kırpmamaya karar vermişti. Daniel, hayalinde o tatlı günah gecesini canlandırıyor, anısını, hayaliyle süsleyerek zenginleştiriyordu. Kımıldamaya cesaret edemiyordu

yatağın içinde: Tiksinti ve zevk duyguları birbirine karışıyordu içinde.

Ertesi sabah Jacques uyurken Daniel, bu düşüncelerden kendini kurtarmak için yataktan kalkarken, otelin içinde birtakım gidip gelmeler duydu. Bütün geceyi bu serüvenin sıkıntısı içinde geçirdiği için, şimdi kendisini yakalayıp yaptığı serserilikten ötürü mahkemeye vereceklerini düşünmeye başladı. Gerçekten de sürgüsü olmayan kapı açılıverdi. İçeri otelci kadınla bir jandarma girdi. Adam içeri girerken başını kapı çerçevesinin üst tarafına çarptı, başından kasketini çıkardı. Yaşlı kadın gülerek ve kulaklarındaki halkaları sallayarak, "Dün gece geldiler buraya... Üstleri başları toz toprak içindeydi..." dedi. "Hele bakın şu pabuçlarının haline! Toulon'a yaya gidiyoruz filan diye bir sürü maval okudular bana!.." Sonra bileziklerini şakırdatıp, Daniel'i göstererek:

"Şu koca herif yok mu? Oda ve çorba parası dört buçuk frank, yüz franklık bir banknot uzatmaz mı bana!"

Jandarma surat asarak kasketinin tozunu sildi. Sonra:

"Haydi ayağa kalkın bakalım, bana adınızı, soyadınızı söyleyin bakalım."

Daniel cevap vermemişti. Ama Jacques, çorapları ve pantolonuyla yataktan fırladı. Bir dövüş horozu gibi kabarmıştı. Bu sıska, uzun boylu herifin ağzını tıkamaya kararlı görünüyordu.

"Ben Maurice Legrand. Onun adı da Georges. Kardeşimdir! Babam Toulon'da, onun yanına gitmemize engel olamazsınız, haydi işinize gidin!"

Birkaç saat sonra, tırıs tırıs giden bir yük arabasında, iki jandarma arasında, Marsilya'ya girdiler. Yanlarında elleri kelepçeli bir haydut vardı. Tutukevinin büyük kapısı ağır ağır açıldı, sonra kapandı.

Jandarma, bir hücrenin kapısını açarak, "Girin buraya!" dedi. "Ceplerinizi tersine çevirin bakayım. Verin şunların hepsini bana. Yemeğe kadar burada birlikte kalacaksınız, bu sırada söylediklerinizin doğru olup olmadığı araştırılacak."

Ama yemekten çok önce bir jandarma onbaşısı gelip onları bir teğmenin yanına götürdü.

"Boşuna inkâr etmeyin. Enselendiniz. Pazardan beri arıyorlar sizi. İkiniz de Parislisiniz. Siz, büyük olan, adınız Fontanin. Sizinki

de Thibault. Aile çocukları olacaksınız siz de. Küçük suçlular gibi yollara düşmüşsünüz."

Daniel kederli bir yüz takınmıştı. Ama derin bir ferahlık duyuyordu içinde. Eh, sona ermişti bu iş! Annesi sağ olduğunu öğrenmişti bile. Kendisini bekliyordu. Bağışlamasını dileyecekti kendisinden. Onun bağışlaması, her şeyi, her şeyi, hatta şu anda dehşetle düşünüp hiçbir zaman kimseye söylemeyeceği şeyi de silip götürecekti.

Jacques dişlerini sıkıyor, parmaklarını, boş ceplerinin içinde evirip çevirerek zehir şişesiyle, bıçağını düşünüyordu. Şimdi bir sürü öç alma ve yeniden kaçma tasarısı kuruyordu kafasında. Bu sırada subay sözlerine şunu ekledi: "Zavallı büyükleriniz perişan bir haldeler."

Jacques korkunç bir bakışla baktı adamın yüzüne. Birden yüzü buruştu, gözlerinden yaşlar boşandı. Babası, Matmazel de Waize, küçük Gise gözünün önüne gelmişti...

Yüreği sevgi ve pişmanlıkla dolup taşıyordu.

Teğmen, "Haydi gidin kestirin biraz" dedi. "Yarın gereken yapılır. Emir bekliyorum."

VIII

İki gündür çok zayıf düşmüş olan Jenny, uyuklayıp duruyordu. Ama ateşi düşmüştü. Mme de Fontanin, pencerenin önünde, caddeden gelen gürültülere kulak kabartıyordu. Antoine iki kaçağı getirmek için Marsilya'ya gitmişti, o akşam gelmeleri gerekirdi. Saat dokuzu çaldı, gelmiş olmalıydılar.

Birden ürperdi. Evin önünde bir araba mı durmuştu?

Hemen sahanlığa fırladı, parmaklığa tutunarak bekledi. Küçük köpek de koşmuş, çocuğu karşılamak ister gibi sevinçle hoplamaya başlamıştı. Mme de Fontanin aşağıya doğru eğildi. Birden onu tepeden görüverdi. Şapkasının kenarları yüzünün görünmesine engel oluyordu. Yürürken elbisesinin içinde omuzlarını sallayışını tanımıştı, önde o, arkadan da Antoine geliyordu.

Daniel başını kaldırınca annesini gördü, tepesinde duran sahanlık lambasının ışığında kadının saçları bembeyaz görünüyordu, yüzü karanlığa gömülmüştü. Ama Daniel annesinin yüzünün

bütün çizgilerini görebilmişti. Başı önde merdivenden çıkıyordu. Annesinin de kendisine doğru geldiğini hissetti. Artık bacaklarını kaldıramıyordu, şapkasını çıkartmıştı, başını kaldırmaya cesaret edemiyordu. Soluk alamıyordu. Kendini annesinin kolları arasında buldu, başını göğsüne yasladı. Ama yüreği kederle burkuluyordu, sevinememişti. Kavuşmak için can attığı bu dakikada duyguları donmuştu sanki. Annesinin kollarından ayrıldığı zaman, ezik yüzünde bir damla gözyaşı yoktu. Sırtını merdiven duvarına dayayan Jacques ise hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Mme de Fontanin oğlunun yüzünü avuçlarına alarak dudaklarına yaklaştırdı. Hiçbir sitemde bulunmadan uzun uzun öptü. Ama bin bir azap içinde geçirdiği bütün bir haftanın üzüntüsüyle sesi titriyordu. Antoine'a, "Bu yavrucaklar akşam yemeği yediler mi bari?" diye sordu.

Daniel, "Jenny nasıl?" diye mırıldandı.

"Kurtuldu, yatağında yatıyor. Seni bekliyor. Göreceksin şimdi onu..."

Daniel fırlayıp evden içeri girecekken, annesi arkasından seslendi: "Aman yavaş yavrum... Dikkatli ol... Çok hastaydı biliyor musun?"

Jacques'ın gözyaşları çoktan kurumuştu, çevresini merakla seyretmekten kendini alamadı.

İşte Daniel'in evi burasıydı. Her gün liseden gelince bu merdiveni tırmanıyordu. Şu holden geçiyordu. İşte sesindeki o acayip tatlılıkla *anne* dediği kadın.

Mme de Fontanin, "Jacques, siz de bana sarılmak ister misiniz?" diye sordu.

Antoine gülerek, "Cevap versene" dedi. Arkasından itti. Kadın hafifçe kollarını açmıştı. Jacques da ona sarılarak, Daniel'in uzun uzun başını koyduğu yere başını koydu. Mme de Fontanin parmaklarıyla, çocuğun kızıl saçlarını okşarken, zoraki bir gülümsemeyle Antoine'a baktı, sonra eşikte duran delikanlının gitmek için sabırsızlandığını hissederek, büzülen çocuğun üstünden iki elini uzattı, derin bir minnet duygusuyla, "Haydi dostlarım, gidin artık, babanız da sizi bekler" dedi.

Jenny'nin kapısı açıktı.

Daniel, bir dizinin üstüne yere çökmüş, başını yatağa yaslamıştı, kız kardeşinin ellerini avuçlarının arasına almış, dudaklarını elleri-

ne yapıştırmıştı. Jenny ağlıyordu. Kollarını uzattığı için hafifçe yana sarkmıştı. Yüzünden yorgunluk okunuyordu. Yalnız biraz canlılık vardı gözlerinde. Bakışlarında hâlâ hastalığın izleri görülmekle birlikte yine de oldukça sertlik ve azimlilik okunuyordu. Daha şimdiden, çoktandır gençliğini ve huzurunu kaybetmiş muammalı kadın bakışlarıydı bunlar.

Mme de Fontanin yanlarına geldi. Az kalsın eğilip iki çocuğu birden kucaklayacaktı. Ama Jenny'yi yormamak gerekiyordu. Daniel'i kaldırdı, birlikte kendi odasına gittiler.

Odada tatlı bir aydınlık vardı. Mme de Fontanin, kahvaltı sofrasını şöminenin önüne kurmuştu. Tereyağlı kızarmış ekmek hazırlamış, Daniel'in sevdiğini bildiği için kestane haşlamıştı, bundan başka bal vardı. Semaver fıkırdayıp duruyordu. Tatlı bir ılıklık vardı odada. Daniel bunlara layık olmadığını düşündü. Annesinin tabağı uzattığı zaman, eliyle istemediğini işaret etti. Ama Mme de Fontanin'in öyle üzülmüş bir hali vardı ki!

"A, olur mu hiç böyle şey yavrum? Bu akşam seninle bir fincan çay içmemi istemiyor musun?"

Daniel annesine baktı. Annesinde bir değişiklik mi vardı? Ama, yine de, her zamanki gibi, çayını sıcak sıcak yudumluyordu. Sonra, ters ışıkta kalan, fincandan tüten çayın buğusu arasında görünen gülümseyen yüzü yorguncaydı. Ama yine, her zamanki gibiydi! Ah bu gülümseyiş, böyle uzun uzun kendisini süzüşü. Daniel bu kadar şefkate dayanamayacaktı. Başını eğdi, nezaketsizlik etmemek için bir dilim kızarmış ekmeği eline alarak ısırır gibi yaptı. Kadın gülümseye başladı. Mutluydu, ama hiç konuşmuyordu. İçini doldurup taşıran şefkatiyle eteğine oturan küçük köpeğin başını okşuyordu.

Daniel elindeki ekmeği masanın üstüne bıraktı. Gözleri hep yerde, yüzü sararark:

"Peki neler anlattılar sana lisede?"

"Onlara söylenenlerin doğru olmadığını söyledim."

Daniel'in alnındaki kırışıklar nihayet düzeldi. Başını kaldırdı. Annesiyle göz göze geldi. Annesinin bakışlarından kendisine inandığını okuyordu. Ama inancını kuvvetlendirmek için bir şeyler soruyor gibiydi bu bakışlar. Daniel de en küçük bir olasılığa yer vermeyecek biçimde yanıtladı bu sessiz soruyu. Bunun üzerine annesi, yüzü sevincinden aydınlanarak yanına geldi, yavaşça:

"Peki neden, neden gelip de anlatmadın her şeyi bana, koca adamım? Böyle..."

Ama sözünü bitirmeden doğruldu. Kapı aralığından bir anahtar destesinin şakırtısı geliyordu. Yüzünü aralık duran kapıya dönerek kımıldamadan durdu. Küçük köpek, yabancı olmayan konuğun önünden kuyruğunu kısarak içeri girdi.

Jérôme görünmüştü.

Gülümsüyordu.

Ne sırtında pardösü vardı, ne de başında şapka, öyle doğal bir hali vardı ki gören hep evde oturduğunu, odasından yeni çıktığını sanırdı. Daniel'e bir göz attı ama, karısına doğru yürüyerek, onun tutmasına engel olmadığı elini öptü. Üstünden bir mine çiçeğinin limonsu kokusu yayılmıştı odaya.

"İşte geldim sevgilim! Ne oldu kuzum? Çok üzgünüm. Gerçekten..."

Daniel babasının yanına geldi. Yüzünden sevinç okunuyordu. Küçüklüğünde en çok annesine kıskançlıkla düşkün olduğu halde sonradan babasını da sevmeye başlamıştı. Ama artık babasının böyle sürekli olarak aralarında bulunmayışından farkında olmadan sevinç duyuyordu.

Jérôme, "E, sen buradasın demek? Biliyor musun neler anlattılar bana?" dedi. Oğlunun çenesinden tutup kaşlarını çatarak yüzünü süzdükten sonra öptü. Mme de Fontanin ayakta duruyordu. "Buraya gelirse kovacağım onu" demişti kendi kendine. Kini azalmamıştı bu adama karşı, kararından da dönmüş değildi. Ama onu gafil avlamıştı, hem de öyle insanın elini kolunu bağlayan umursamaz bir hali vardı ki! Gözlerini ondan ayıramıyordu. Onu görür görmez nasıl alt üst olduğunu, onun tatlı bakışının, gülümseyişinin, hareketlerinin nasıl etkisi altında kaldığını kendi kendine itiraf etmek istemiyordu, hayatının erkeğiydi bu adam. Birdenbire maddi durumu aklına gelmişti: Onun karşısındaki hareketsizliğini bu düşünceye bağladı. Elinde avcundaki son parayı da o sabah tüketmişti, daha fazla bekleyemezdi. Jérôme bunu bekliyordu. Ayın parasını getirmişti herhalde.

Daniel ne cevap vereceğini bilemediği için annesine baktı. O vakit annesinin yüzünde çok ayrı, çok gizli bir anlam sezerek,

utançla başını çevirdi. Bakışının saflığını bile Marsilya'da yitirmişti.

Mme de Fontanin hemen cevap vermedi. Öç almak isteğini açığa vuran acı bir sesle kocasına, "Jenny ölüyordu az kalsın" dedi.

Jérôme oğlunu bıraktı, karısına doğru bir adım attı, yüzü birden öyle telaşlı bir hal almıştı ki, kadın önce o kadar üzülmesini istediği halde, üzüntüsünü gidermek için hemen onu bağışlamaya razı oldu.

"Ama kurtuldu" diye bağırdı. "İçinizi ferah tutun."

Kocasını çabuk huzura kavuşturmak için zoraki olarak gülümsedi, aslında bu gülümseyiş geçici olarak teslim bayrağını çekmekten başka bir şey değildi. Anlamıştı bunu kendisi de. Her şey onun haysiyetini kırmak için elbirliği etmişti sanki.

Jérôme'un ellerinin titrediğini görerek, "Gidip görün onu" dedi. Sonra da, "Ama uyandırmayın" diye tembih etti.

Birkaç dakika geçti. Mme de Fontanin oturmuştu. Jérôme kapıyı dikkatle kapayarak, ses çıkarmadan tekrar karısının yanına geldi.

"Nasıl uyuyor, görseniz! Yanına dönmüş, yanağını eline dayamış." Parmaklarıyla havada, uyuyan çocuğun vücudunun nefis hatlarını çiziyordu. "Zayıflamış, ama böyle daha da güzel olmuş. Siz de öyle bulmuyor musunuz?"

Kadın hiç cevap vermedi. Kocası duraksayarak baktı, sonra, "Neden böyle saçlarınız bembeyaz oldu Thérèse?" diye bağırdı.

Kadın adeta koşarak şömineye doğru gitti. Doğruydu: Gümüş teller karışmış olmakla birlikte hâlâ sarı olan şakaklarında ve alnın çevresindeki saçlarının ağarması için iki gün yetmişti. Daniel, geldiğinden beri annesinde gördüğü anlaşılmaz değişikliğin ne olduğunu en sonunda anlamıştı. Mme de Fontanin hiçbir şey düşünmeden, içinde gizli bir üzüntüyle kendini seyrederken, aynadan, arkasında duran Jérôme'u gördü. Gülümsüyordu kendisine. Kadın, elinde olmadan bu gülümseyişle teselli bulmuştu. Jérôme'un keyifli bir hali vardı. Parmağıyla ışıkta harelenen bir tutam beyazlaşmış saçına dokunarak, "Size o kadar iyi gitmiş ki bu sevgilim! Nasıl diyeyim bilmem ki. Gözlerinizin canlılığı büsbütün belli oluyor şimdi" dedi.

Durumunu açıklamak ister gibi, ama daha çok gizli bir hazzı maskelemek için:

"Ah, Jérôme... Öyle korkunç günler geçirdim ki... Çarşamba günü mümkün olan her şey yapıldığı halde hiçbir umut kalmamış gibiydi... Yapayalnızdım! Öyle korktum ki!"

Jérôme heyecanla, "Ah canım!" diye bağırdı. "Çok üzgünüm, o kadar kolayca gelebilirdim ki buraya! Şu bildiğiniz iş için Lyon'da bulunuyordum." Bunu o kadar emin bir tavırla söylemişti ki, kadın böyle bir iş olup olmadığını zihninde aramak zorunda kaldı. "Sizde adresimin olmadığını tamamıyla unutmuşum. Kaldı ki, yalnız yirmi dört saat için gitmiştim: Öyle ki dönüş biletimden bile faydalanamadım" diye sözünü bitirdi.

O anda, uzun zamandır Thérèse'e para vermemiş olduğunu hatırladı. Üç haftadan önce hiçbir yerden para alamayacaktı. Cebindeki parayı hesapladı, sonra yüzünü ekşiterek şöyle dedi:

"Bütün bu emeklerin sonunda da ele çok bir şey geçecek değil, önemli bir iş yapabilmiş değilim. Son güne kadar bir şeyler ummuştum, ama eli boş döndüm. Şu Lyon'lu büyük bankerlerle iş yapmak o kadar güç ki!" Bunları söyleyerek yolculuğunu anlatmaya koyuldu. Hiç gözünü kırpmadan, gerçek bir hikâyeci zevkiyle bir sürü masal uyduruyordu.

Daniel babasını dinlerken, onun önünde ilk kez utanır gibi olmuştu. Sonra hiçbir bağlantı, hiçbir neden yokken, Marsilya'daki kadının sözünü ettiği adam hatırına geldi. "Benim ihtiyar" diyordu kadın. Evli bir iş adamıymış dediğine göre. Her gün öğleden sonra gelirmiş. Çünkü geceleri "asıl karısı" olmadan sokağa çıkmazmış hiç. O anda, Daniel annesinin yüzünden de düşüncelerini okuyamıyordu. Göz göze geldiler. Anası oğlunun gözlerinden ne okumuştu? Daniel'in kendisinin de bir biçim vermediği düşüncelerini sezebilmiş miydi? Biraz canı sıkılmış gibi, telaşla:

"Haydi git yat yavrum, yorgunluktan bitkin haldesin."

Daniel annesinin sözünü dinledi. Ama, öpmek için eğildiği zaman, herkesin Jenny can çekişirken yapayalnız bıraktığı zavallı kadının hali gözünün önüne geldi. Onun yüzündendi bunlar! Annesine verdiği üzüntüleri düşünerek sevgisi büsbütün arttı. Kucaklayarak kulağına fısıldadı:

"Bağışla beni anneciğim!"

Mme de Fontanin, geldiğinden beri bunu bekliyordu oğlundan. O zaman söyleseydi daha mutlu olacaktı. Daniel bunu hissederek babasına içerledi. Mme de Fontanin de fark etmişti bunu. Ama, ikisi baş başa iken söylemediği için oğluna kızıyordu.

Yarı havailik, yarı oburlukla, Jérôme tepsiye yaklaşarak içindekileri yüzüne komik bir ifade vererek bir bir saymaya başladı. Sonra, "Kimin için bütün bu nefis şeyler?" dedi.

Gülüşü hayli yapmacıklıydı. Başını geriye doğru deviriyordu, gözleri yana kayıyordu böyle yaparken. Zoraki olarak da üç defa birbiri ardınca, "Ooo!.. Ooo... Ooo!.." diye bağırdı.

Sofranın kenarına bir iskemle çekerek çaydanlığa el attı.

Mme de Fontanin semaveri tekrar yakarak, "Çay ılınmıştır, içmeyin" dedi. Jérôme, olsun olsun der gibi eliyle bir hareket yapınca, gülümsemeden, "Sözümü dinleyin" dedi.

Yalnız kalmışlardı. Kadın suyun kaynayıp kaynamadığını anlamak için yaklaşınca, genzine keskin bir limonsu mine çiçeği kokusu doldu. Jérôme başını kaldırdı, hafifçe gülümsüyordu, yüzünden sevgi ve pişmanlık okunuyordu: Bir eliyle bir öğrenci gibi tereyağlı ekmeğini tutarken, öteki kolunu karısının beline doladı. Bunu eski bir hovardalığın verdiği pişkinlikle hiç sıkıntı duymadan yapmıştı. Mme de Fontanin sert bir hareketle kendini kurtardı, zaafa kapılmaktan korkuyordu. Kocası elini çeker çekmez, gelip çayı demledi. Sonra yine uzaklaştı.

Vakarlı ve kederliydi. Bu kadar vurdumduymazlık karşısında duyduğu kini hafiflemişti. Aynaya bakarak kaçamaktan onu süzdü. Teninin bronzlaşmış rengi, badem gözleri, sırtının hafifçe eğikliği, giyinişindeki egzotik hava, ona bir şarklının rehavetli halini vermişti. Kadın nişanlı oldukları günlerde hatıra defterine onun için şunu yazdığını hatırladı: "Sevgilim bir Hint prensi kadar güzel." Şimdi ona yine hep eski gözüyle bakıyordu. Jérôme, alçak sedire yan oturarak bacaklarını ocağa doğru uzatmıştı. Tırnakları cilalı parmaklarının ucuyla kızarmış ekmeği tutarak üstüne yağ bal sürdükten sonra tabağa doğru eğilerek iştahla ekmeğini ısırıyordu. Bitirdikten sonra, çayını da bir yudumda içerek, dans eder gibi zarif bir hareketle ayağa kalktı, gidip bir koltuğa yerleşti. Hiçbir şey olmamıştı sanki, hiç buradan ayrılmamış gibi bir hali vardı. Dizine sıçrayıp oturan Puce'ü okşuyordu. Sol elinin yüzük parmağında siyah zemin üzerine mitolojik bir resim işlenmiş akik bir yüzük vardı. Halkası, zamanla inceldiği için, elini hareket ettirdikçe, yüzük parmağın bir boğumundan ötekine doğru kayıyordu. Mme de Fontanin kocasının bütün hareketlerini dikkatle süzüyordu.

Jérôme, "Bir sigara yakmama izin verir misiniz sevgilim?" diye sordu.

Pek tatlı şeydi bu yola gelmez adam. Öyle hoş bir "Sevgilim" deyişi vardı ki bu kelimeyi dudaklarının ucuyla bir öpücük gibi söylüyordu. Gümüş tabaka parmaklarının arasında parladı. Kapağının tok bir sesle kapanışı yabancı değildi karısına. Jérôme yine o eski alışkanlığıyla, sigarasını dudaklarının arasına yerleştirmeden önce, bir iki kere elinin arkasında hoplatmıştı... Sonra kadın yine her zamanki gibi, kibriti çakınca uzun damarlı ellerinin iki şeffaf deniz kabuğu gibi alev rengine bürünüşünü seyretti. Sükûnetini korumaya çalışarak sofrayı toplamaya koyuldu. Bu hafta içinde olup bitenler onu bitkin bir hale getirmişti. Artık, o anda bütün kuvvetini toplaması gerektiğini anlıyordu. Bir iskemleye oturdu. Hiçbir şey düşündüğü yoktu. Vicdanında, kutsal sesi duymaz olmuştu. Tanrı onu, bu sapkınlıklarında bile iyiliğe yatkın adamla, bir gün iyiye yönelmesine yardımcı olması için bir araya getirmemiş miydi? Hayır! Onun o anki ödevi yuvasını, çocuklarını korumaktı. Yavaş yavaş zihnini toplamaya başlamıştı. Kendisini sandığından daha çok metin hissetmek, içini rahatlatmıştı. Jérôme yokken, dua ettiği sırada aydınlığa kavuşan vicdanında doğan hüküm değişmezdi.

Birkaç dakikadan beri Jérôme onu düşünceli düşünceli seyre dalmıştı. Sonra bakışlarında derin bir içtenlik toplandı. Kadın bu belirsiz gülümseyişi, bu bir şeyler kollar gibi ihtiyatlı bakışları çok iyi tanırdı. İçine bir korku düştü, şu gerçekti ki, her an, elinde olmadan, bu havai adamın yüzünden, onun ruhunun derinliklerini okumaya çalışıyor, ama her an sezgisi bir yerde duruyor, oradan öteye düşüncesinin berraklığı bulanıyor, eriyip gidiyordu. Kaç kereler kendi kendine, "Nasıl bir adam bu?" diye sormuştu.

Bu sırada Jérôme yüzünde onurlu bir keder ifadesiyle, "Evet biliyorum Thérèse" dedi. "Benim için çok ağır hükümler veriyorsunuz. Anlıyorum, çok iyi anlıyorum sizi. Ben değil de bir başkası olsaydı ben bile onun için rezilin biri derdim, evet rezilin biri... Evet bunu söylemeliyim çekinmeden... Ama, bilmem ki size nasıl anlatmalıyım bütün bunları?"

Yapmacıklı olmayı beceremeyen zavallı kadın yalvarırcasına, "Neye yarar, neye yarar ki..." dedi.

Kocası, koltuğuna yaslanarak sigarasını tüttürüyordu. Bacak bacak üstüne attığından ayak bileği görünüyordu, ayağını hafif hafif sallıyordu.

"İçinizi ferah tutun" diye sözüne devam etti: "Tartışacak değilim. Olaylar ortada, suçluyum. Ama Thérèse bütün bunların, ilk akla gelenden çok daha başka nedenleri var belki..." Yüzünde üzgün bir gülümseme belirdi. Kabahatlerinin üzerinde fikir yürütüp, ahlaksal birtakım kanıtlar ileri sürmekten hoşlanırdı. Belki, içindeki Protestanlık tarafını tatmin etmiş oluyordu böylece. "Çok kere kötü bir hareketin, kötü nedenlerden başka nedenleri vardır. İnsan, hayvanca bir içgüdüsünü tatmin etme peşinde gibi görünür ama, gerçekte çok kere, iyi bir duygunun etkisi altında kalmıştır, acıma duygusu gibi. Böylece insan sevdiğine acı verir, bazen de biraz ilgiyle kurtulabilecek olan mutsuz, koşulları iyi olmayan birine duyulan acıma duygusundan ileri gelir bu..."

Mme de Fontanin, rıhtımda oturup ağlayan işçi kızı anımsadı. Sonra başka anılar da canlandı zihninde: Mariette, Noémie... Gözünü, kocasının ayağını salladıkça lambadan dökülen ışığın üstünde parlayıp söndüğü cilalı ayakkabılarından ayırmıyordu. Evliliklerinin daha ilk günlerinde, aniden ve acilen iş yemeğine gitmesi gerektiğini söyleyerek evden çıkıp gidişlerini, sonra sabaha doğru gelip odasına kapanarak akşama kadar uyuyuşlarını hatırladı. Ne kadar çok imzasız mektup almıştı kocası hakkında. Bunları okuduktan sonra yırtmış, ayaklarının altında çiğneyip ateşe vermişti ama, okuduklarının zehrini büsbütün silememişti içinden! Jérôme'un bütün hizmetçilerini nasıl baştan çıkardığını, ahbabı olan bütün kadınlarla birer birer gönül eğlendirdiğini anımsıyordu. Karısının tek başına kalmasına neden oluyordu. İlk zamanlarda, hoşgörürlük, dürüstlükle bu hercai, içine kapanık, ele avuca sığmayan adama nasıl ihtiyatla sitem ettiğini de anımsıyordu. Ama o önce, gün gibi ortada olan olayları sofuca bir nefretle inkâr eder, sonra da, bir delikanlı hoppalığıyla bir daha yapmayacağına yemin ederdi yüzünde bir gülümsemeyle.

"Evet görüyorsunuz ki fena davrandım size karşı... Ben... Evet, evet!.. Kelimelerden çekinmeyelim. Ama yine de sizi seviyorum Thérèse, bütün kalbimle seviyorum. Hem saygım var, hem de acıyo-

rum size. Ama yemin ederim ki, hiçbir şey size duyduğum, bütün benliğimi saran derin aşka, hiçbir şey bir dakikacık bile bedel değildir!"

"Ah ne kadar berbat bir adam olduğumu biliyorum. Kendimi savunacak değilim, utanç içindeyim yaptıklarımdan. Ama gerçekten inanın bana sevgilim, haksızlık ediyorsunuz bana karşı. Siz ki o kadar haktanır bir insansınız... Yalnızca yaptıklarıma bakarak hüküm veriyorsunuz. Ama ben tamamıyla kötü işlerin adamı değilim. Kendimi iyi anlatamıyorum. Hissediyorum, beni anlayamıyorsunuz... Anlaşılması öyle güç bir şey ki bunlar. Ben bile zaman zaman, ancak, arada sırada, ancak..."

Sustu, boynu bükülmüş, gözleri uzaklara dalmıştı, sanki hayatının en derin, en gizli gerçeğini anlatmak için boşuna uğraşmış da yorgun düşmüş gibiydi. Sonra başını kaldırdı. Mme de Fontanin, Jérôme'un çapkın bakışlarını yüzünde gezdirdiğini hissetmişti. O kadar hafif görünen bu bakışların, öyle bir tarafı vardı ki, sanki karşısındakinin bakışlarını geçerken yakalıyor, onlar kendini kurtarana kadar bir süre kendine bağlıyorlardı. Tıpkı bir mıknatısın, çok ağır bir demiri tutup bir an kaldırdıktan sonra bırakışı gibi. Bir kez daha göz göze geldiler, sonra bakışları birbirinden ayrıldı. "Sen de acaba yaşayışından daha iyi bir insan değil misin yoksa?" diye Mme de Fontanin zihninden geçirmişti.

Ama yine de omuz silkti.

Jérôme, "Bana inanmıyor musunuz?" diye mırıldanmıştı.

Kadın sesine kayıtsız bir eda vermeye çalışarak:

"Size inanmayı çok isterdim. Eskiden birçok kere inandığım da oldu, ama önemi yok hiç bunun. Suçlu ya da suçsuz olun, sorumlu ya da sorumsuz olun, ne olursa olsun kötülük yapıldı. Kötülük her gün yapılıyor ve yine de yapılacak. Artık devam etmemeli bu. Kesin olarak ayrılalım."

Dört gündür o kadar çok düşünmüştü ki, kuru bir sesle söylemişti bunu, Jérôme da fark etmişti. Karısı onun şaşkınlığını, üzüntüsünü görerek hemen sözlerine şunları ekledi:

"Bugün çocuklar var. Onlar küçükken bir şey anlamıyorlardı. Ben..." Azap sözcüğünü söylemekten çekindi. "Bana ettiğiniz kötülük, Jérôme, yalnız beni yaralamıyor... Bu... bu, bağlılık duygumu da etkiliyor. Evin havasına, çocuklarımın içinde yaşadıkları havaya da siniyor. Katlanamayacağım artık buna. Bakın Daniel ne yaptı bu hafta. Bana verdiği derin üzüntü için bağışladım onu, Tanrı da

bağışlasın! O şimdi, doğru bir çocuk olduğu için, büyük bir üzüntü ve pişmanlık duyuyor bundan." Bunları söylerken adeta meydan okurcasına gururla parlamıştı gözleri. "Ama şuna inanıyorum ki kötü yolda siz örnek oldunuz ona. Böyle her zaman birtakım işler bahane ederek kayboluşunuzu görmeseydi, benim nasıl kaygılar içine düşeceğime aldırış etmeden bu kadar kolaylıkla bırakıp gidebilir miydi?" Ayağa kalktı, şömineye doğru tereddütle bir adım attı. Aynada ağarmış saçlarını gördü, kocasının bulunduğu yana biraz eğildi, ama ona bakmadan, "Çok düşündüm Jérôme" dedi. "Bu hafta çok azap çektim; dua ettim, düşündüm taşındım. Size sitem etmeyi aklımdan geçirmiyorum. Kaldı ki böyle bir şey yapacak gücüm yok, tükenmişim. Yalnız sizden gerçeği olduğu gibi görmenizi istiyorum. Haklı olduğumu, başka bir çözüm yolu bulunmadığını kabul etmelisiniz. Müşterek hayatımız..." dedikten sonra toparlayarak, "Müşterek hayat diye bir şey kaldıysa aramızda, ona bile tahammülüm yok Jérôme" dedi. Bütün vücudu gerilmişti, ellerini şöminenin üstündeki mermere dayadı. Her sözcüğü vücudunun ve ellerinin hareketleriyle kuvvetlendirip hecelerin üstünde dura dura, "Artık is-te-mi-yo-rum" dedi.

Jérôme yanıt vermedi. Ama karısı odadan ayrılmadan, karısının ayaklarının dibinde diz çökerek, zorla kendisini bağışlatmak isteyen bir çocuk gibi başını kadının kalçasına yasladı. Kekeleyerek:

"Senden ayrılabilir miyim hiç? Yavrularımdan ayrı yaşayabilir miyim? Sıkarım kafama!"

Tabancayı şakağına tutuyormuş gibi elini öylesine çocukça bir hareketle şakağına götürmüştü ki Mme de Fontanin gülecekti az kalsın. Thérèse'in bileğini tutarak öpücük yağmuruna tuttu. Kadın elini çekip parmaklarının ucuyla kocasının alnını okşadı. Bunu, farkında olmadan, yorgunca bir hareketle yapmıştı. Bir ananın oğlunu okşayışını andırıyordu. Bu da onun Jérôme'dan ne kadar koptuğunu gösteriyordu. O bunu anlamayarak başını kaldırdı, karısının yüzüne bakınca ne kadar aldandığını anladı. Kadın derhal yanından ayrıldı. Elini masanın üstünde duran saate uzattı.

"Saat iki... Ne kadar geç olmuş... Rica ederim... Yarın görüşürüz" dedi.

Jérôme saate bir göz attı. Sonra büyük yataktaki tek yastığa baktı. Bu sırada Mme de Fontanin, "Araba bulmanız kolay olmayacak" dedi.

Jérôme belirsiz bir hareket yaptı, şaşkınlık içindeydi. O akşam evden çıkmayı hiç aklından geçirmemişti. Kendi evinde değil miydi? Odası hazır onu bekliyordu şu koridorun sonunda. Kaç kereler, dört, beş ya da altı gün kaybolduktan sonra gece yarısı eve gelmişti! Sonra sabah tertemiz tıraş olur, pijamasıyla kahvaltıda boy gösterir, çocuklarının o bir türlü akıl erdiremediği küskünlüklerini gidermek için yüksek sesle gülerek şakalaşırdı onlarla. Mme de Fontanin de bütün bunları biliyor ve ne düşündüğünü yüzünden okuyordu. Ama uzlaşmaya yanaşmayarak holün kapısını açtı. Jérôme, hayli şaşırmıştı. Ama bunu belli etmedi. Misafir gittiği yerden ayrılan bir ahbap edasıyla çıktı oradan.

Pardösüsünü giyerken karısının parası olmadığını düşündü. Başka hiçbir yerden bir şeyler bulma umudu olmadığı halde cebindeki bütün parayı tereddüt etmeden eve bırakabilirdi. Ama karısının parayı aldıktan sonra kendisini bu kadar kararlı bir şekilde kapı dışarı edemeyeceğini, belki de bu hareketinin bir hesaba dayandığını düşünerek vazgeçti. Yalnızca, "Size söyleyecek bir şeylerim daha vardı sevgilim..." dedi.

Artık onunla ilişkisini bitirmeye karar verdiğini düşünerek hemen, "Yarın Jérôme, yarın gelirseniz görüşürüz" dedi.

Bunun üzerine Jérôme kibarca ayrılmaya karar verdi, karısının parmaklarını tutup parmaklarının ucuna bir öpücük kondurdu. İkisi de bir an kararsız kalmışlardı. Ama Mme de Fontanin elini çekerek sokak kapısını açtı.

"Peki, sevgilim... Yarın görüşürüz..."

Kadın, Jérôme'u son olarak, şapkasını kaldırmış, başını saygıyla eğmiş, yüzünde bir gülümsemeyle ilk basamaklardan inerken gördü.

Kapı arkasından kapandı. Mme de Fontanin yalnız kalmıştı. Alnını kapının pervazına dayadı. Bahçe kapısı boğuk bir sesle çarpılınca, uyuklayan evin sarsıntısını yanağında duydu. Yerde, ayağının dibinde açık renkli bir eldiven gördü. Hiç düşünmeden eğilip aldı. Dudaklarının üstüne bastırarak, o kötü deri ve tütün kokusunun arasında, çok iyi bildiği o hafif kokuyu aradı. Sonra bu yaptığını aynada görünce yüzü kızardı, eldiveni yere bıraktı ve birden elektriğin düğmesini çevirerek, kendi kendisinden kaçar gibi, karanlıkta, eliyle duvarları yoklayarak çocukların odasına kadar koştu. Uzun bir süre orada durarak uyumakta olan çocukların soluk alışlarını dinledi.

IX

Antoine ile Jacques faytonda yan yana oturdular. Arabanın atı hiç yürümüyor da yola serpilen çakıl taşları üzerinde nallarıyla tempo tutuyor gibiydi. Sokaklar karanlıktı. Döküntü faytonun içini küflü bir kumaş kokusu doldurmuştu. Jacques ağlıyordu. Yorgunluktan başka, o kadının kendisini bir ana gibi kucaklayışı içinde bir pişmanlık uyandırmıştı kuşkusuz. Babasına ne cevap verecekti? Birden çözülerek, büyük bir kederle Antoine'ın omzuna dayandı, o da kolunu kardeşinin boynuna dolamıştı. Çekingenlikleri, birbirlerine böyle yaklaşmalarına ilk kez engel olmuyordu.

Antoine konuşmak istiyor, ama insan duygularına saygısını elden bırakmıyordu. Zoraki olarak babacanca ama biraz da sert bir sesle, "Haydi yavrum, haydi... Her şey bitti artık... Bu hale girmen neye yarar ki..." dedi.

Sustu, yalnızca küçüğü göğsüne bastırmakla yetindi. Ama merakını yenemeyerek, "Ne oldu kuzum sana böyle?" diye tatlı bir sesle sordu. "Ne oldu bu arada? Seni o mu sürükledi yoksa?"

"Yo, hayır, o istemiyordu. Ben, yalnız ben istedim bunu."

"Peki ama neden?" Cevap yok. Antoine beceriksizce konuşmaya devam etti:

"Biliyor musun, ben ne olduğunu bilirim bu okul arkadaşlığının. Sen bana açıkça söyleyebilirsin olup bitenleri. Anlarım bunu ben. İnsan kendini..."

"Benim arkadaşım o, işte bu kadar..." diye Jacques başını ağabeyinin omzundan ayırmadan cevap verdi.

"Peki ne yapıyordunuz birlikte?" diye yineledi öteki.

"Konuşuyorduk, beni avutuyordu."

Antoine daha ileri gitmeye cesaret edemedi. "Beni avutuyordu" deyişi içine dokunmuştu. Gülerek, "O kadar çok mutsuz muydun ki yavrum..." derken Jacques kafa tutarcasına, "Madem her şeyi öğrenmek istiyorsun, söyleyeyim öyleyse: Şiirlerimi düzeltiyordu" dedi.

Antoine, "Ya, bak bu çok hoşuma gitti doğrusu. Senin şair olacağını düşünmek çok memnun etti beni" diye cevap verdi.

Çocuk, "Sahi mi?" diye sordu.

"Evet hem de çok. Kaldı ki biliyordum bunu. Bazı şiirlerini okudum. Orada burada bırakmışsın. Söylemedim sana. Bilmem neden,

bir araya gelip konuşmuyorduk hiç... Ama içlerinden bazıları çok hoşuma gitti. Yeteneğin olduğu belli. Bunu değerlendirmelisin."

Jacques biraz daha ona doğru eğilerek, "O kadar seviyorum ki bunu" diye mırıldandı. "Sevdiğim şiirler için her şeyi feda edebilirim. Fontanin bana şiir kitapları verdi. Kimseye söylemezsin değil mi? Bana Laprade'ı, Sully Prudhomme'u, Lamartine'i, Victor Hugo'yu ve Musset'yi okuttu! Ah, Musset! Bak şunu biliyor musun:

Ey solgun akşam yıldızı, uzaklardan gelen haberci
Gün batısının tüllerinden parlak alnını sıyırarak...

Sonra şunu:

İşte uzun zamandır benimle uyuyan kadın,
Ey Tanrım, koynumdan ayrılıp senin koynuna girdi;
Ama yine de birbirimizle o kadar biriz ki,
O yarı sağ, bense yarı ölü...

Bak bu da Lamartine'in *Crucifix* adlı şiiri, bilirsin herhalde:

Ey sen ilhamını can verirken
Son nefesinden ve son vedaından aldığım...

Güzel değil mi? Nasıl akıcı! Her okuyuşumda hasta eder beni bu." Yüreği coşkuyla dolmuştu. "Evde" diye devam etti, "hiçbir şey anlamıyorlar. Şiir yazdığımı bilseler mutlaka yapmadıklarını bırakmazlar bana. Ama sen onlar gibi değilsin." Bunları söylerken Antoine'ın kolunu göğsüne bastırıyordu. "Bunu çoktandır hissediyordum, yalnız sen bir şey söylemiyordun. Hem, evde pek az kalıyordun... Ah, öyle sevinçliyim ki bilsen! Artık bir değil iki arkadaşım olduğunu anlıyorum!"

Ave Caesar, *işte mavi gözlü Galya'lı kız...*

diye bir dize okudu Antoine gülümseyerek.

Jacques irkilerek hemen uzaklaştı Antoine'dan.

"Defteri okudun mu yoksa" diye bağırdı.

"Evet ama bak..."

Küçük, "Babam da mı?" diye öyle acı bir feryat kopardı ki Antoine, "Bilmiyorum... Belki azıcık..." diye kekeledi.

Ama sözünü tamamlayamadı. Çocuk kendini arabanın dibine atarak başı kollarının arasında yastıkların üstünde çırpınmaya başlamıştı.

"Ne iğrenç! Bu rahip olacak ispiyoncu, alçak herif! Ona söyleyeceğimi bilirim ben. Etütte suratına tüküreceğim! İsterlerse kovsunlar okuldan beni. Vız gelir, yine kaçarım, öldürürüm kendimi!"

Tepinip duruyordu. Antoine tek kelime söylemeye cesaret edememişti. Birdenbire çocuk kendiliğinden susuverdi. Köşeye büzüldü, gözlerini mendiliyle kuruttu. Çenesi titriyor, dişleri birbirine vuruyordu. Susuşu öfkesinden de ürkütücüydü. Bereket versin araba Saints-Pères Sokağı'ndan baş aşağı inmeye başlamıştı, gelmişlerdi.

Arabadan, önce Jacques inmişti. Antoine arabacının parasını verirken, gece vakti başını alıp kaçmasından korktuğu için, bir yandan da kardeşine bakıyordu. Çocuğun bitkin bir hali vardı. O sokak çocuğu yüzü yolculukta yara bere içinde kalmış, üzüntüden buruşmuştu; hep önüne bakıyordu.

Antoine, "Zili çalar mısın?" dedi.

Jacques cevap vermedi, yerinden kımıldamadı. Antoine kardeşini içeri soktu. Çocuk uysallıkla girdi. Kapıcı kadın Frühling Ana'nın merakla baktığını bile fark etmedi. Elinden bir şey gelmediğini anladığı için perişan bir haldeydi. Asansör onu bir saman çöpü gibi götürüp baba otoritesinin önüne attı. Şimdi hiçbir karşı koyma umudu olmadan aile, polis ve toplum mekanizmalarının çarkları arasına sıkışmıştı.

Bununla birlikte evlerinin sahanlığından içeri girip de babasının ahbaplarına ziyafet verdiği gecelerde yakılan holdeki avizeyi görünce, ne olursa olsun, alışık olduğu yerlere kavuşmanın tatlı heyecanı doldurmuştu içini. Sonra, ta aralığın dibinden iyice küçülmüş Matmazel'in, kendisine doğru topallayarak geldiğini görünce, neredeyse bütün kızgınlığı gitmiş, Matmazel'in kendisine açtığı kolların arasına atılmak istemişti.

Matmazel onu kucaklayarak yercesine öpüp koklamaya başlamış, hiç değişmeyen keskin sesiyle ilahi okur gibi:

"Günah değil mi? Kalpsiz çocuk! Kederden öldürmek mi istiyordun bizi... Aman yarabbi! Yoksa duygu diye bir şey kalmadı mı sende?" Bunları söylerken iri iri gözleri yaşla dolmuştu.

Bu sırada çalışma odasının iki kanatlı kapısı ardına kadar açıldı ve birden eşikte babaları göründü.

İlk bakışta Jacques'ı görünce heyecana kapılmaktan alamadı kendini. Ama gözlerini yumarak olduğu yerde durdu. Tıpkı Greuze'ün salondaki gravüründe olduğu gibi, kabahatli evladının koşup dizlerine kapanmasını bekliyordu. Ama evlat buna cesaret edemedi. Çünkü çalışma odası bir şenlik varmış gibi aydınlatılmıştı. Sonra hizmetçiler de koridorun kapısında göründüler. Bundan başka, bu saatte uzun gömleği giymek adetiyken babasının sırtında redingotu vardı. Bütün bunlar çocuğun elini kolunu bağlamıştı. Kendisini Matmazel'in kollarından kurtardı. Biraz geriledi. Ayakta, başı önde, bir şeyler bekleyerek durdu. Kalbinde öyle büyük bir şefkat ihtiyacı birikmişti ki ağlamak geliyordu içinden, ama bir yandan da kahkahayla gülmek istiyordu. M. Thibault'nun daha ilk kelimesinden, onu ailenin dışında gördüğü anlaşılıyordu. Jacques'ın başkalarının önündeki bu tutumu, ondaki bütün gizli hoşgörürlük isteğini içinden alıp götürmüştü. Başkaldıranı yere vurmak için büyük bir kayıtsızlık içindeymiş gibi görünerek, "Ha, geldin demek" dedi. Bunu Antoine'a bakarak söylemişti. "Ne oldu acaba" diye düşünmeye başlamıştım. Her şey normal mi gitti orada?" Gelip babasının uzattığı gevşek elini sıkan Antoine'ın evet demesi üzerine:

"Teşekkür ederim sana... Beni böyle bir işten kurtardın... Bu kadar rezil bir işten!"

Bir iki saniye kadar duraksadı. Suçlu çocuğun bir hareketini bekliyordu. Hizmetçilere bir göz attı, sonra sinsi bir yüzle yerdeki halıdan gözünü ayırmayan çocuğa baktı. Artık iyice canı sıkılmıştı.

"Hemen, yarından tezi yok, bu çeşit rezaletlerin bir daha meydana gelmemesi için gerekli önlemleri düşüneceğiz" dedi.

Sonra Matmazel, babasının kucağına itmek için Jacques'a doğru bir adım atınca –ki Jacques bu hareketi hissederek, kendisinin son kurtuluş çaresi olacak diye içinden sevinmişti– M. Thibault kolunu uzatarak, Matmazel'i sert bir şekilde durdurdu.

"Bırakın, bırakın şu taş yürekli serseriyi! Kendisi için çektiğimiz bunca üzüntüye layık mı ki?" Sonra yine araya girmek için fırsat kollayan Antoine'a dönerek:

"Azizim Antoine, bu gece de, şu haylazla ilgilenerek bize yardım et. Söz veriyorum ki yarın bundan kurtaracağım seni."

Bir dalgalanma oldu. Antoine babasının yanına gelmişti. Jacques çekine çekine başını yukarıya kaldırmıştı. Ama M. Thibault cevaba yer bırakmayan bir sesle yeniden söze başladı: "Haydi, ne dediğimi anladın değil mi Antoine? Şimdi götür onu odasına. Bu rezalet haddinden fazla sürdü."

Sonra Antoine Jacques'ı önüne katarak koridorda gözden kaybolurken, hizmetçiler de, bir idam mahkûmu geçiriliyormuş gibi, duvarlara yapışmışlardı. M. Thibault da, gözleri hep öyle yumulu, çalışma odasına girip kapıyı kapattı. Oradan geçip doğruca yatak odasına gitti. Bu oda, ta küçükken, çocukken gördüğü şekilde, annesiyle babasının odasının tıpatıp benzeriydi. Rouen yakınlarında babasının fabrikasının yanındaki evlerinden getirmişti bütün eşyasını. Hukuk öğrenimi için Paris'e geldiği zaman getirmişti. Bu akaju dolabı, Voltaire denilen bu koltukları, bu mavi saten perdeler; içinde önce babasının, sonra annesinin öldüğü karyola; sonra örtüsünü Mme Thibault'nun işlediği dua iskemlesinin üstündeki haç. O, bu haçı birkaç ay arayla kaybettiklerinin kavuşan ellerinin arasına kendisi yerleştirmişti.

İşte burada tek başına kalınca iri adamın omuzları düştü. Yüzüne bir yorgunluk çöktü, yüzüne kendisini çocukluk resimlerine benzeten sade bir ifade geldi. Dua iskemlesine yaklaştı, kendini bırakarak diz çöktü, şiş elleri alışık olduğu bir hareketle, çabucak birleşti. Burada bütün hareketlerinde bir rahatlık, gizlilik, bir yalnızlık vardı. Tanrı'ya, duyduğu üzüntüleri, başına gelen bu acı işin yaşattığı hayal kırıklığını sundu. Sonra her türlü kinden arınan baba kalbinin ta derinliğinden, yoldan çıkan bu çocuk için dua etti. Din kitaplarının arasından tespihini aldı... İlk komünyondan kalmıştı ona bu tespih. Kırk yıldır, çekile çekile cilalanan taneleri parmaklarının arasında, kendiliğinden kayıyordu. Yeniden gözlerini yumdu, alnı İsa'nın heykelciğine dönüktü. Gündelik yaşayışında onu böyle mutlu, bütün tasalardan arınmış, içten içe gülerken gören hiç kimse yoktu. Dudaklarını kımıldattıkça sarkık yanakları azıcık titriyordu, sonra zaman zaman boynunu yakalığından kurtarmak için başını düzenli aralıkla hareket ettirişi, tapınak mihrabının önünde bir buhurdanın sallanışını andırmaktaydı.

Ertesi gün Jacques tek başına karmakarışık yatağının üstünde oturuyordu. Tatil olmadığı halde o Cumartesi sabahı öyle odasında oturup ne yapacağını düşünüyordu. Lise, tarih dersi, Daniel aklına geldi. Kulağı o sabah vaktinin gürültülerine alışık değildi, bütün bunlar yabancı geliyordu ona: Halıların üstüne sürtülen süpürgenin sesi, hafif bir rüzgârla açılan kapıların gıcırtısı. Büyük bir yorgunluk duymuyordu. Daha çok coşku içindeydi. Ama böyle işsiz güçsüz oturuşu, sonra evin içindeki bu esrarlı tehdit havası dayanılmaz bir rahatsızlık veriyordu ona. Boğarcasına içini dolduran bu coşkuyu bir hamlede tüketecek bir kurtuluş, bir fedakârlık fırsatına kavuşmayı candan istiyordu. Zaman zaman kendine karşı duyduğu acımadan sonra, gururu kamçılanıyor, bir an için bilinmeyen bir sevgi, kin ve gurur karışımı sapıkça bir şehvet duyuyordu.

Biri kapının tokmağını oynatmıştı. Gisèle'di. Saçını yıkamışlardı, siyah bukleleri omuzlarına dökülerek kuruyordu. Sırtında pijaması vardı. Boynu, kolları, baldırları esmerdi. Ayağındaki bol külotu, ışıl ışıl gözleri, pembe güzel dudakları ve kıvırcık kâkülleriyle Cezayirli bir kız çocuğunu andırıyordu.

Jacques hiç yüz vermeden, "Ne istiyorsun?" diye sordu.

Küçük kız yüzüne bakarak, "Seni görmeye geldim" dedi.

On yaşındaydı ama, bu hafta birçok şeyin farkına varmıştı. Eh, işte Jacques gelmişti artık. Ama her şey yoluna girmiş değildi. Çünkü, teyzesi saçlarını tararken, M. Thibault çağırmıştı. O da Gisèle'i öylece bırakıp gitmiş, giderken de uslu durmasını tembih etmişti.

"Kapı çalınmıştı, kim geldi?" diye Jacques sordu.

"Rahip."

Jacques kaşlarını çattı. Küçük kız yatağa tırmanıp onun yanına oturmuştu.

"Zavallı Jacques" diye mırıldandı.

Onun bu yakınlığı o kadar tatlı gelmişti ki kendisine, Gisèle'i dizlerinin üstüne oturtup öptü. Ama kulağı kirişteydi.

"Haydi çabuk sıvış, bir gelen var!" diye fırlayarak kızı koridora itti.

Hemen yatağına sıçrayıp gramer kitabını açtı. Kapının ardından Rahip Vécard'ın sesi duyulmuştu:

"Günaydın cicim, Jacques burada mı?"

İçeri girerek eşikte durdu. Jacques önüne bakıyordu. Rahip karyolaya yaklaşarak Jacques'ın kulağını çekti.

"Doğrusu bu yaptığın hiç güzel bir şey değil" dedi.

Ama çocuğun direnmeye kararlı halini görünce hemen tutumunu değiştirdi. Jacques'a karşı her zaman ihtiyatla davranırdı. Sürüden ayrılan bu kuzuya karşı içinde merakla karışık bir sevgi vardı, ayrıca onu beğenirdi de; bu çocuğun içinde ne güçler yattığını seziyordu.

Bir koltuğa oturarak küçük haylazı karşısına aldı, "Babandan özür diledin mi bari?" diye sordu. Dilemediğini biliyordu aslında. Jacques böyle bilmezlikten gelişine içerledi, dik dik yüzüne bakarak başıyla hayır dedi. Bir süre hiç konuşmadılar. Rahip biraz duraksamalı, üzgün bir sesle:

"Bütün bu olup bitenler beni çok kederlendiriyor, saklamayacağım bunu. Şimdiye kadar savrukluklarına önem vermeyerek babana karşı hep seni savunmuştum. Ona 'Jacques iyi yüreklidir, cevherli bir çocuktur, sabredelim' diyordum. Ama bugün ne diyeceğimi bilemiyorum. Daha da kötüsü bir şey düşünemiyorum. Senin hakkında hiçbir zaman, hiçbir zaman aklımdan geçiremeyeceğim şeyler duydum. Bu meseleye tekrar döneriz. Kendi kendime şöyle demiştim: 'Bu arada iyice düşünüp taşınmıştır, pişman olarak bize dönecektir, hem sonra gerçek bir kederin bağışlatmayacağı bir kabahat yoktur.' Gel gör ki suratın bir karış yanımıza geliyorsun, ne üzüldüğünü gösteren bir hareketin, ne de gözünde bir damla yaş var. Bu kez zavallı baban bütün umudunu yitirdi. Acıyorum ona. Kalbinin bu kadar taş kesilmesi için ne kadar çığırından çıkmış olmalı diye soruyor kendi kendine. Allah bilir ya ben de böyle düşünüyorum."

Jacques, cebinin içinde yumruklarını sıkıyor, hıçkırıklarını zapt edememe korkusuyla ve yüzünden duygularının belli olmaması için çenesini göğsüne bastırarak duruyordu. Af dileyemediği için ne kadar acı duyduğunu yalnız kendisi biliyordu. Onu da Daniel gibi karşılasalardı nasıl tatlı gözyaşları dökecekti! Ama hayır! Madem böyleydi, kimse bilmeyecekti babasına karşı duyduğu, biraz da kinle karışık bu hayvanca bağlılığı, şimdi hiçbir karşılık görme umudu kalmadığı o anda büsbütün kuvvetlenmişti bu duygusu! Rahip konuşmuyordu. Yüzündeki durgunluk susuşunun etkisini büsbütün ağırlaştırmıştı. Sonra gözlerini uzaklara dikerek hiçbir giriş yapmadan dua okur gibi bir sesle şunları söyledi: *"Bir adamın iki oğlu varmış. Bunlardan küçüğü, varını yoğunu alarak uzak, yabancı bir ülkeye gitmiş, orada düzensiz bir ömür sürerek elindekini avcundakini tüketmiş. Bütün parasını*

harcadıktan sonra içinden şöyle demiş: 'Kalkıp babama giderim, ona derim ki, Babacığım ben Tanrı'ya karşı günah işledim, ben artık senin oğlun olarak anılmaya layık değilim.' Kalkıp babasının yanına gitmiş. Babası onu daha uzaktan görünce yüreği sevgiyle kabarmış. Kendisine doğru koşarak oğlunu kucaklayıp öpmüş. Babacığım ben Tanrı'ya karşı günah işledim ve ben senin oğlun olarak anılmaya layık değilim..."

O anda Jacques'ın duyduğu keder, iradesinden de kuvvetliydi, birden gözyaşları boşandı.

Rahip daha değişik bir tonla:

"Senin ta içinden bozulmadığını çok iyi biliyordum yavrum. Bu sabah senin için dua ettim. Haydi, sen de Müsrif Oğul gibi git babanın yanına, göreceksin sana ne kadar acıyacaktır. O da, '*Sevinelim artık, oğlum kaybolmuştu, bulundu*' diyecektir."

O zaman Jacques holdeki avizenin, gelişi şerefine yandığını, M. Thibault'nun da redingotunu bunun için çıkartmadığını anladı. Belki de bir şenlik hazırlığını suya düşürdüğünü düşünerek büsbütün kahırlandı.

Rahip, çocuğun kızıl saçlarını okşayarak, "Sana bir şey daha söylemek istiyorum" dedi. "Baban senin için ciddi bir karar verdi..." Duraksadı. Bir yandan söyleyeceği kelimeleri seçerken, Jacques'ın yelken kulaklarını okşuyordu. Jacques kımıldamaya cesaret edemiyordu. Rahip, sesine kuvvet vererek, "Bu kararını ben de beğendim" dedi. Bunu söylerken, gözlerini çocuğun gözlerinin içine dikerek, işaretparmağını dudağına götürdü:

"Seni bir zaman için bizden uzak bir yere göndermek istiyor."

Jacques boğuk bir sesle, "Nereye?" diye bağırdı.

"Sana kendisi söyler, yavrum. Bunun için önce ne düşünürsen düşün, bu önlemi gönül hoşluğuyla kabul etmelisin. Bunun, senin iyiliğin için yapıldığını düşün. Belki de başlangıçta, saatlerce kendinle baş başa kalman biraz zor gelecek sana, böyle zamanlarda düşün ki yalnızlık diye bir şey yoktur iyi bir Hıristiyan için. Hem sonra şunu bil ki Tanrı kendisine teslim olanları yalnız bırakmaz. Haydi, kucakla bakayım beni, sonra git özür dile babandan."

Birkaç dakika sonra Jacques odasına döndüğü zaman ağlamaktan yüzü şişmişti. Gözlerinden ateş saçılıyordu. Sonra aynanın önünde durarak, kinini öfkesini boşaltacak canlı bir varlık arıyormuş gibi, yüzüne bakmaya zorladı kendini. Ama koridordan bir

ayak sesi duydu. Odasının anahtarını almışlardı: Kapının arkasına iskemleleri yığarak bir barikat kurdu. Sonra masanın başına geçerek kurşunkalemiyle bir şeyler karaladı. Ardından, yazdığı kâğıdı bir zarfa koydu, üzerine adresi yazdı, pul yapıştırdı ve yerinden kalktı. Ne yapacağını bilmiyordu. Kiminle göndermeliydi bu mektubu? Etrafı düşmanla çevriliydi! Pencereyi araladı. O sabah hava bulutluydu, sokak ıssızdı. Ama ileride, ihtiyar bir kadınla bir çocuk ağır ağır yürüyerek geliyordu. Jacques, mektubu elinden bıraktı, zarf döne döne gelip kaldırıma kondu. Kendisi de geri çekildi. Sonra yeniden başını hafifçe uzatıp bakınca mektubun yerinde olmadığını gördü. Kadınla çocuk uzaklaşmışlardı.

Şimdi takatinin sonuna gelmişti. Tuzağa kıstırılmış bir hayvan gibi bir inilti salıvererek karyolasına atladı. Ayaklarıyla tahtaları tekmeliyor, bağırmamak için yastığını ısırıyordu. Hırsını alamadığı için bütün vücudu zangır zangır titriyordu. İçinde bulunduğu perişanlığı, ötekilere göstermemekten başka bir düşüncesi yoktu.

Akşama doğru Daniel şu tezkereyi aldı:

Dostum, biricik Aşkım, hayatımın neşeli ışığı! Bir vasiyetname gibi yazıyorum sana bunu. Beni senden ayırıyorlar, her şeyden ayırıyorlar, beni bir yere kapatıyorlar, nereye olduğunu söylemeye cesaret edemiyorum sana!

Babamın bu yaptığı utanç verici bir şey.

Seni artık bir daha hiç göremeyeceğimi hissediyorum. Benim Biriciğim. Beni iyi edecek yalnız sensin.

Elveda dostum, elveda!

Eğer beni çok mutsuz eder, kötülüğe zorlarlarsa kendimi öldürürüm. O zaman onlara kendimi, onların yüzünden öldürdüğümü söylersin! Oysa yine de seviyorum hepsini!

Ama ölümün eşiğinde yalnız seni düşüneceğim, dostum!

Elveda!

Temmuz 1920-Mart 1921.

Yetiştirme Yurdu

I

Geçen yıl, iki kaçağı getirdiği günden sonra Antoine bir daha Mme de Fontanin'in evine hiç uğramamıştı, ama kapıyı açan hizmetçi kadın kendisini tanıdı ve saat akşamın dokuzu olduğu halde hemen içeri aldı.

Mme de Fontanin iki çocuğuyla odasındaydı. Şöminenin karşısında oturmuştu, sırtını dik tutarak yüksek sesle elindeki kitabı okuyordu. Jenny, geniş bir koltuğa gömülmüş, battaniyesine sarınarak gözlerini ocaktaki ateşten ayırmadan dinliyordu. Daniel biraz ötede, bacak bacak üstüne atarak oturmuştu. Dizlerinin üstüne yerleştirdiği bir mukavvaya annesinin kara kalemle resmini yapıyordu. Kapının eşiğinde duran Antoine gelişinin ne kadar zamansız olduğunu anlamıştı ama, dönemezdi artık.

Mme de Fontanin onu biraz soğukça karşıladı. Gelişine hayret etmiş gibi bir hali vardı. Çocukları orada bırakarak Antoine'ı salona götürdü, ama niçin geldiğini öğrenir öğrenmez oğlunu da çağırmak için ayağa kalktı.

On beşinde olduğu halde Daniel, şimdi on yedi yaşında görünüyordu. Hafifçe bıyığı terlemişti. Antoine, çekinmekle birlikte, delikanlının yüzünü süzüyordu: "Biliyor musunuz, ben amacıma doğru hiç sağa sola sapmadan giderim" der gibi kafa tutan bir hali vardı. Üstelik eskiden olduğu gibi, gizli bir içgüdüsü, Mme de Fontanin'in yanında bu içtenlikli davranışını daha çok abartmış gibi görünüyordu.

Antoine, Daniel'e, "Bakın, sizinle konuşmak için geldim buraya" dedi. "Dünkü karşılaşmamız beni düşündürdü." Daniel şaşırmış gibi görünüyordu. Antoine sözünü sürdürdü. "Evet, daha birkaç kelime konuşmamıştık ki siz ayrılmak için acele ettiniz... Benim de acelem vardı, ama bana öyle geldi ki... Nasıl diyeyim bilmem... Sonra bana Jacques'ı hiç sormadınız. Bundan da size mektup yazdığı sonucunu çıkardım. Öyle mi? Hem de benim bilmediğim ama

öğrenmek için gereksinme duyduğum şeyleri yazıyor herhalde. Durun beni dinleyin. Jacques geçen Temmuz ayında Paris'ten ayrıldı. Şimdi Nisana girmek üzereyiz, neredeyse dokuz aydır orada bulunuyor. Onu tekrar göremedim. Mektup da yazmadı bana, ama babam sık sık görüyor kendisini. Dediğine göre Jacques iyiymiş, çalışıyormuş. Evden uzak oluşu, disiplinli bir yaşayış çok iyi gelmiş. Babam aldanıyor olabilir mi? Onu aldatıyorlar mı acaba? Dün size rastladıktan sonra kaygılanıverdim birden. Onun orada sıkıntı içinde olabileceğini, durumunu bilmediğim için de yardım edemediğimi düşündüm. Bu düşünce çok üzdü beni. İçtenlikle söyleyeyim, bunun için gelip sizinle konuşmaya karar verdim. Ona olan yakınlığınıza güveniyorum. Sizden, aranızdaki sırları açıklamanızı isteyecek değilim. Ama herhalde orada olup bitenleri yazmıştır. Yalnız siz içimi rahatlatabilirsiniz ya da –gerekliyse– müdahale etmem gerekip gerekmediğini söyleyebilirsiniz."

Daniel hiç renk vermeden dinliyordu. Önce bu konuşmaya yanaşmamayı düşünmüştü. Başını dik tutuyor, heyecanının etkisiyle gözlerini Antoine'dan ayırmıyordu. Sonra can sıkıntısıyla başını annesine çevirdi. Kadın, onun ne yapacağını merakla bekliyordu. Bekleyiş uzun sürdü. Sonunda Mme de Fontanin gülümseyerek, "Doğruyu söyle evladım" dedi. Bunu söylerken elini de şöylece sallamıştı. "İnsan yalan söylemediği için hiçbir zaman pişman olmaz."

Bunun üzerine Daniel de aynı jesti yaparak konuşmaya başladı. Evet, zaman zaman Thibault'dan mektup alıyordu. Bu mektuplar gittikçe kısalmaya, gittikçe daha kapalı olmaya başlamıştı. Daniel arkadaşının taşrada iyi yürekli bir öğretmenin yanında pansiyoner olduğunu öğrenmişti ama nerede olduğunu bilmiyordu. Mektuplarının zarfı kuzey hattı üzerindeki bir posta vagonunda damgalanmıştı.

Jacques belki de bakaloryasını hazırlıyordu orada?

Antoine duyduğu şaşkınlığı belli etmemeye çalışıyordu. Acaba nasıl bir kaygıyla Jacques, en yakın arkadaşından saklıyordu işin doğrusunu? Neden? Utandığı için mi? M. Thibault da herhalde, bu nedenden oğlunu kapattığı Crouy'daki Yetiştirme Yurdu'nu herkesten saklamış olmak için Jacques'ın Oise kıyısında bir din kurumunda olduğunu söylemişti. Birden Antoine'ın zihnine, kardeşine bu mektupları zorla böyle yazdırttıkları kuşkusu saplandı. Yavrucağa baskı yapıyorlardı belki de? Bauvais'de çıkan devrimci bir gazete-

nin *Toplumsal Düzeni Koruma Derneği*'ne karşı nasıl bir saldırıya geçtiğini hatırladı. Bu gazete korkunç suçlamalarda bulunmuştu. Gerçi M. Thibault açtığı iftira davasını bütün noktalarda kazanarak bu yayınların yalan olduğunu ispat etmişti, ama kim bilir?

Bu konuyu açıklığa kavuşturmak için iş kendisine düşüyordu.

"Mektuplarından birini gösteremez misiniz bana?" diye sordu. Daniel'in yüzünün kızardığını görünce gülümsedi, "Bir tanesini, hangisi olursa olsun... Sadece göreyim yeter" dedi.

Daniel yanıt vermedi, annesinin ne düşündüğünü öğrenmek için yüzüne bakmadan ayağa kalkıp odadan çıktı.

Mme de Fontanin'le yalnız kalınca Antoine'ın içinde yine bir zamanki duygular canlanmıştı. Kendi çevresinden başka bir âlemdeymiş gibi hissediyordu kendini, merak vardı içinde, çekici bir şeyin etkisini duyuyordu. Kadın önüne bakıyor, bir şey düşünmüyor gibi görünüyordu. Ama yalnızca onun yanında oluşu Antoine'ın içinde bir dalgalanma yaratmaya yetmişti adeta. Bu kadının çevresinde çekim alanı vardı sanki. O anda Antoine, bunu sezmiş olmakla birlikte, kadının Jacques'a yapılanları iyi karşılamadığını seziyordu. Mme de Fontanin, Jacques'ın başına gelenleri bilmediğinden, Antoine'ı da, M. Thibault'yu da yermemekle birlikte, ama Üniversite Sokağı'ndaki eve gidişini anımsayarak, orada olan bitenlerin çoğunlukla pek iyi şeyler olmadığı izlenimini edinmişti. Bunu hisseden Antoine az çok hak veriyordu ona. Şüphesiz biri kalkıp hareketini eleştirmeye cesaret etseydi, derhal karşı çıkardı, ama şu anda Mme de Fontanin'le birlikte M. Thibault'ya karşıydı. Geçen yıl bunu unutmamıştı. Fontanin'lerin içinde yaşadığı bu havayı tanıdıktan sonra, evinin havası günlerce çok ağır gelmişti kendisine.

Daniel salona döndü, Antoine'a kötü görünüşlü bir zarf uzattı.

"İlk mektubu bu, yazdıklarının en uzunu" diyerek yerine oturdu.

Azizim Fontanin,

Yeni evimden yazıyorum bunu sana. Sen bana yazmaya kalkma. Bu kesin olarak yasak. Bunun dışında her şey yolunda burada. Öğretmenim iyi bir insan, bana karşı nazikçe davranıyor, çok çalışıyorum. Burada bir sürü arkadaşım var, hepsi de iyi çocuklar. Hem sonra Pazar günleri babamla ağabeyim beni görmeye geliyorlar. Görüyorsun ya çok iyiyim. Arkadaşlığımız adına sana rica ederim Daniel, babam

için kötü şeyler düşünme, sen her şeyi bilemezsin. Ben onun ne kadar iyi bir insan olduğunu biliyorum, beni Paris'ten uzaklaştırmakla çok iyi etti. Lisede vakit kaybettiğimi ben de kabul ediyorum, şimdi halimden memnunum. Sana adresimi göndermiyorum, böylece bana yazmayacağından emin olacağım, çünkü bu benim için çok kötü olur.

Elim değdikçe sana yine yazarım Daniel'ciğim.

JACQUES.

Antoine bu tezkereyi iki kere okudu. Bazı işaretlerden kardeşinin yazısını tanımasaydı, mektubu Jacques'ın yazdığından kuşkuya düşerdi. Zarfın üstündeki adresi başka biri yazmıştı: Gevşek, titrek, kötü bir köylü yazısıydı bu. Mektubun biçimi de özü de onu şaşırtmıştı. Bu yalanlara ne gerek vardı? *Arkadaşlarım*'mış! Jacques, M. Thibault'nun Crouy'daki yetiştirme yurdunda, iyi aile çocukları için yaptırdığı, halen boş olan şu ünlü "özel pavyon"da, hücrede yaşıyordu. Kendisinin yemeğini getiren ya da gezintiye çıkaran hademeden ve haftada iki üç kere Compiègne'den gelerek ders veren öğretmenden başka kimseyle konuştuğu yoktu. Sonra, *babamla ağabeyim beni görmeye geliyorlar,* diye yazmıştı. M. Thibault her ayın ilk Pazartesi günü yönetim kurulu toplantısına başkanlık etmek üzere Crouy'a gider, ayrılırken de oğlunu misafir salonuna getirterek birkaç dakika görüşürdü. Antoine'a gelince, yaz tatilinde gidip kardeşini görmeyi çok istemişti ama M. Thibault karşı durmuştu buna, "Kardeşine uygulanan rejimde, sürekli olarak tecrit edilmesi koşulu var" demişti.

Antoine dirseklerini dizlerine dayamış, kâğıdı parmaklarının arasında evirip çeviriyordu. Çoktandır huzuru, rahatı kaçmıştı. Kendini birden o kadar çaresiz, o kadar yalnız hissetmişti ki iyi bir rastlantının yoluna çıkardığı bu uyanık kadına içini açacaktı az kalsın. Başını kaldırıp ona baktı. Elleri dizlerinin üstünde, düşünceli yüzüyle bir şeyler bekler gibi bir hali vardı. Mme de Fontanin içe işleyen bakışlarıyla Antoine'a bakarak hafif bir gülümsemeyle, "Size bir yardımda bulunabilir miyim?" diye mırıldandı. Yumuşak saçlarının beyazlığı bu gülümseyen yüzü daha da genç gösteriyordu.

Bununla birlikte, Antoine, tam açıklayacağı sırada duraksadı. Daniel, o kendine güvenen haliyle süzüyordu onu. Antoine kararsız görünmekten, hele enerjik bir insan olduğu halde Mme de Fontanin'in kendisi hakkında yanlış bir fikir edinmesinden

korkuyordu. Ama iyi bir bahane bulmuştu. Jacques'ın saklamaya o kadar çaba gösterdiği bir sırrı açığa vurmamalıydı. Daha çok kararsızlık göstermeden, kendine de pek güvenemediği için, gitmek üzere ayağa kalktı, elini uzatırken, yüzünde, "Daha fazla bir şey sormayın bana. Düşüncelerimi anlıyorsunuz. Anlaştık. Elveda" der gibi bir izlenim belirmişti.

Dışarı çıkınca sağına soluna bakmadan yola koyuldu. Kendi kendine "Soğukkanlılığı elden bırakma. Kesin karar ver" diye yineleyip duruyordu. Beş altı yıllık bilimsel öğrenim, onu şöyle bir sözde mantıkla düşünmeye zorluyordu: "Jacques yakınmıyor, o halde mutsuz değil." Ama aslında bunun tam tersini düşünmekteydi. Vaktiyle, bu Yetiştirme Yurdu'na karşı basında yöneltilen saldırılar aklından çıkmıyordu. Hele "Çocuk Zindanı" adlı yazıyı çok iyi hatırlamaktaydı. Bu yazıda buraya konulan çocukların içinde bulundukları bedensel ve ruhsal yoksunluk, bunların nasıl kötü beslendikleri, iyi yerlerde yatmadıkları, dövüldükleri, kaba saba zalim gardiyanların eline bırakıldıkları anlatılmaktaydı. Birden birisini korkutmak istercesine elini salladı. Ne pahasına olursa olsun yavrucağı çıkaracaktı oradan! Güzel bir rol oynayacaktı. Ama nasıl yapacaktı bunu? Babasına haber vermek, onunla tartışmak söz konusu olamazdı. Aslında Antoine babasına, onun kurduğu, yönettiği kuruma başkaldırıyordu. Böylece ilk kez babasına karşı geleceği düşüncesi önce canını sıktı ama sonra onurunu okşadı. Geçen yıl, Jacques'ın dönüşünden sonra olup bitenleri anımsadı. Daha ilk anda M. Thibault Antoine'ı çalışma odasına çağırtmıştı. Rahip Vécard da az önce gelmişti. M. Thibault, "İnadını kıracağım bu haylazın!" diye bağırıyordu. Kıllı iri ellerini büyük oğlunun gözüne doğru açıp, parmaklarını çatırdatarak ağır ağır kapıyordu. Sonra da keyifli keyifli gülerek, "İşi hallettim galiba" demişti. Bir an durduktan sonra da, "Crouy'ya gidecek" demişti. Antoine bunun üzerine, "Ne! Jacques'ı Yetiştirme Yurdu'na mı koyacaksınız?" diye bağırdı. Aralarında sert bir tartışma oldu. M. Thibault, "İnadını kırmak gerek!" diye parmaklarını çatırdatarak yineliyordu. Rahip kararsızlık içindeydi. Bunun üzerine M. Thibault, Jacques'a uygulanacak özel rejimi açıkladı. Ona göre orada iyi ve babaca bir şefkat havası içinde yaşayacaktı. Sonra, virgüllerde durarak dolgun bir sesle şöyle bitirmişti sözünü: "Böylece zararlı etkilerden uzak, yalnızlık içinde, kötü içgüdülerinden arınacak, çalışmaktan zevk

alacak ve on altı yaşına basınca umarım ki artık tehlikesizce aramıza karışıp aile yaşantısını sürdürebilecek."

Rahip de onun düşüncelerine katılıyordu:

"Tecrit etme son derecede etkili bir iyileştirme yoludur." M. Thibault'nun bu şekilde düşünmesi, rahibin de onu omuzlaması, Antoine'ı sarsmıştı. Sonunda onların haklı olabileceklerini kabul etti. O gün bu duruma razı olduğu için hem kendisini hem de babasını suçluyordu.

Nereye gittiğini bilmeden hızlı hızlı yürüyordu. Lion de Belfort'un karşısına gelince geri döndü, sigara üstüne sigara yakarak adımlarını açtı. Sigarasının dumanını akşamın serin havasına doğru üflüyordu. Doğruca hedefe gitmek lazımdı. Hemen Crouy'ya yollanmalı, haksızlığı düzeltmeliydi.

Bir kadın yanına yaklaşıp tatlı bir sesle bir şeyler söyledi, ama o yanıt vermedi. Saint-Michel bulvarından aşağıya yürüdü. "Bir yargıç gibi davranacağım orada!" diye söylendi. "Yöneticilerin düzenbazlıklarını, zindancıların zulümlerini ortaya çıkaracak, adamakıllı bir rezalet koparak küçüğü alacağım oradan!" diyordu içinden.

Ama içinde yükselen bu coşku, birden kesildi. Zihni aynı zamanda iki yönde işliyordu. Büyük tasarısının yanı sıra içinde başka bir heves doğuvermişti. Seine'in öte yakasına geçti: Canının ne istediğini biliyordu. Peki ama neye olmasın? Çok sinirliydi, eve gidip uyuyamazdı. Derin derin soluk aldı, gerindi, gülümsedi. "Kuvvetli olmak, erkekçe hareket etmek gerek!" diye düşündü. Keyifli keyifli karanlık, dar sokağa dalarken yüreği tatlı bir heyecanla kabardı. Kararı, ona çok berrak, şimdiden başarıya ulaşmış görünüyordu. On beş dakika kadar, içinde çatışan iki istekten biri hemen hemen gerçekleşmiş gibi görünüyordu ona. Renkli camlı kapıyı her zaman yaptığı hareketle iterken şöyle düşündü:

"Yarın Cumartesi, hastaneyi asmam olanaksız. Ama Pazar sabahı soluğu Yetiştirme Yurdu'nda alacağım."

II

Sabah ekspresi Crouy'da durmadığı için Antoine, Compiègne'den önceki Venette istasyonunda inmek zorunda kalmıştı. Trenden büyük bir canlılıkla atladı. Yol boyunca, bir hafta sonra sınava gi-

recek olduğu halde, yanında getirdiği tıp kitaplarını okuyamamıştı. Çok önemli bir olayın meydana geleceği saat yakındı. İki gündür Antoine'ın hayalgücü ona bu savaşı nasıl kazandığını öyle bir belirginlikle gösteriyordu ki, Jacques'ın mahpusluğuna çoktan son verdiğini düşünmüş, artık sıra onun gönlünü nasıl kazanacağını bulmaya gelmişti.

Dümdüz, güneşli bir yoldan iki kilometre kadar yürüyecekti. O yıl, yağmurlu geçen haftalardan sonra, bu mart sabahının taze kokularında, artık ilkbahar gelmiş gibiydi. Antoine yolun iki yanındaki çapalanmış, şimdiden yeşermeye başlamış tarlaları zevkle seyrediyordu. Ta ufuktan berrak gökyüzüne doğru ince bir buğu yükseliyor, Oise ise kıyıları parlak güneşin altında ışıl ışıl yanıyordu. Bir an güvenini yitirir gibi oldu, "Sakın aldanmış olmayayım" diye düşündü. Öyle bir dinginlik, öyle temiz bir hava vardı ki, "Böyle bir yerde bir çocuk zindanı nasıl olur?" diye soruyordu kendi kendine.

Yetiştirme Yurdu'na gelmeden, bir baştan öbür başa kadar Crouy köyünün içinden geçmek gerekiyordu. Sonra birdenbire, son evlerin köşesini dönünce bir sarsıntı geçirdi. Önceden hiç görmemiş olduğu halde, daha uzaktan, o sıvaları dökülmüş duvar çemberi içinde yeni kurulmuş ıssız bir mezarlık gibi duran büyük binayı tanımıştı. İşte bu damı kiremitli, ot bitmemiş kireçli büyük bir alanın ortasında yükselen, pencereleri demir parmaklıklı, saati güneşte parlayan koca binaydı Yetiştirme Yurdu. Hayır kurumunun, birinci katın üstünde, taşa işlenmiş adı, yaldızlı olmasa burası hapishane sanılabilirdi:

OSCAR THIBAULT VAKFI

Küçük pencerelerden, buraya gelen konuklar ta uzaktayken görülüyordu. Büyük kapının önüne gelince ipi çekti, çıngırağın sesi Pazar gününün sessizliği içinde çınladı. Kapının bir kanadı açıldı. Yuvasına zincirlerle bağlı yabani bir çoban köpeği, kızgın kızgın havladı. Antoine avluya girdi. Kışlayı andıran asıl binanın önünde küçük bir bahçe, daha doğrusu çevresi çakıllı bir çimenlik vardı. Ortada, zincirini çekiştirerek durmadan havlayan köpekten başka canlı olmadığı halde, gözetleniyormuş gibi geliyordu Antoine'a. Giriş yerinin sol yanında, tepesine taştan haç dikilmiş küçük bir

kilise vardı. Sağdaki basık damlı binanın üstünde, "Yönetim" yazısını okudu. Oraya yöneldi. Antoine daha sahanlığa gelir gelmez kapı açılıverdi. Köpek havlamaya devam ediyordu. İçeriye girdi. Burası çini döşeli, duvarları sarıya badanalanmış, yeni iskemleler konulmuş bir manastırın konuk odasını andıran bir holdü. İçerisi çok ısıtılmıştı. Sağdaki duvarın önünü, M. Thibault'nun doğal büyüklükteki alçıdan bir büstü süslemekteydi. Tavan çok basık olduğu için bu büst çok büyük görünüyordu. Karşıki duvarda siyah tahtadan, üzeri şimşirle süslü sade bir haç, ona eşlik eder gibi görünüyordu. Antoine, bir savunma durumu alarak ayakta durmuştu. Yo! Hayır, hiç aldanmamıştı. Tam bir hapishane kokusu vardı burada!

Az sonra dipteki duvardan, küçük bir pencere açıldı. Bir gözcü başını uzattı. Antoine kendi kartıyla birlikte babasının kartını da adama fırlattı ve kuru bir sesle, müdürle görüşmek istediğini söyledi.

Beş dakika kadar geçti.

Antoine'ın sabrı tükenmişti, tam kendiliğinden binanın içine gireceği sırada, koridordan hafif bir ayak sesi duyuldu: Gözlüklü, yünlü Havana kumaşından elbise giymiş, sarışın, yusyuvarlak bir delikanlı, ayağındaki pabuçlarla sıçrayarak, ellerini uzatıp kendisine doğru koştu:

"Günaydın doktor! Ne güzel sürpriz! Kardeşiniz o kadar sevinecek ki! Sizi çok iyi tanıyordum. Sayın kurucumuz, hekim olan büyük oğlundan sık sık söz eder. Kaldı ki burada bir aile havası var. Öyle ki..." dedi gülerek. "Sizi temin ederim ki... Ama buyurun odama rica ederim, özür dilerim. Ben buranın müdürüyüm. Adım Faîsme."

Antoine'ı iteleyerek, ayaklarını sürte sürte, müdür odasına götürüyordu. Antoine yanlış bir adım atar da düşüverir diye korkuyormuş gibi, elleri açık ve havada yürüyordu adam.

Antoine'ı oturmaya zorlayarak kendisi de masanın başına geçti.

"Sayın kurucumuz nasıllar, iyiler mi?" diye incecik sesiyle sordu. "Hiç yaşlanmıyor kendileri! Olağanüstü bir şey! Ne yazık ki sizinle birlikte gelememişler!"

Antoine çevresini kuşkuyla gözden geçiriyor, karşısındaki bu sarışın Çinli suratlı, altın gözlükleri ardında çekik gözleri neşeyle fıldır fıldır dönen adamı sert bir bakışla süzüyordu. Böyle hararetle karşılanmayı beklemiyordu sonra, sivil giyinmiş, asık suratlı bir

jandarma diye, karşısına bu zindanın müdürü olarak bu pijamalı delikanlı çıkınca epey şaşırmıştı. Kendini toparlamaya çalıştı.

M. Faîsme birden, "Hay Allah!" diye bağırdı. "Görüyor musunuz, tam sabah ayini sırasında geldiniz! Bütün çocuklarımızla birlikte kardeşiniz de kilisede. Ne yapmalı bilmem ki?" diye bağırdı. Saatine baktı. "Daha yirmi dakika var. Eğer komünyonlar çoksa yarım saat sürer. Böyle olabilir. Sayın kurucumuz size söylemiş olmalı, çok iyi bir rahibimiz var. Genç bir rahip, son derece şefkatli! O geldiğinden beri vakfın din duygusu temelli gelişti. Ama ne yazık! Ne yapmalı bilmem ki?"

Antoine güler yüz göstermeden ayağa kalktı. Soruşturmasının amacını hiç unutmuş değildi.

Küçük adama bakarak:

"Şu anda binalarınız boş olduğuna göre, kurumunuzu gezmek istememde bir sakınca var mı? Buraların nasıl olduğunu merak ettiğim için yakından görmek istiyorum, çocukluğumdan beri o kadar çok sözünün edildiğini duydum ki..."

Öteki şaşkınlıkla, "Sahi mi?" diye sordu. "Bundan kolay ne var?" Ama yerinden kımıldamamıştı. Gülümsüyordu, gülümsemeyi sürdürerek düşünceye daldı. "Biliyor musunuz, binada ilgi çekecek bir şey yok. Küçük bir kışla. Bunu öğrenmekle, nasıl bir yer olduğunu benim kadar öğrenmiş oluyorsunuz."

Antoine ayakta duruyordu, "Hayır, hayır merak ediyorum" dedi. Müdür onu için için gülen ve inanmaz görünen bakışlarla süzerken, "Sizi temin ederim ki" diye diretiyordu.

"Peki öyleyse doktor, büyük bir sevinçle. İzin verirseniz ceketimi, ayakkabılarımı giyeyim, sonra emrinizdeyim" dedi.

Odadan çıkıp gitti. Antoine bir çıngırak sesi duydu. Sonra avluda beş kez çan çalındı. "Ooo, alarm veriyorlar! Düşman evin içine sızdı!" diye aklından geçirdi. Yerinde duramadı. Pencereye yaklaştı, ama buzlu cam takılmıştı. Kendi kendine "Sakin ol, gözünü aç. Her şeyi iyice öğrenip öyle harekete geç" dedi.

Sonunda M. Faîsme tekrar göründü.

Birlikte aşağıya indiler.

Müdür, kurumlanarak, "Onur salonumuz!" dedi ve hoş görürcesine güldü.

Sonra havlamaya başlayan köpeğin üstüne yürüyerek, hayvanın böğrüne şiddetli bir tekme savurdu, köpek kulübesine girdi.

"Çiçek bakımına meraklı mısınızdır? Ama, elbette bir hekim bitkilerden anlar değil mi?" diyerek küçük bahçenin ortasında durdu. "Şu duvarı örtmek için ne salık verirsiniz bana? Sarmaşık mı diktireyim? Ama bunun için yıllarca..."

Antoine yanıt vermeyerek adamı orta yerdeki binaya sürükledi. Zemin katı geçtiler. Antoine önde gidiyor, her şeye dikkat ederek önüne çıkan her kapıyı yetkili biri tavrıyla açıyordu, hiçbir şey gözünden kaçmıyordu. Duvarların üst kısmı beyaz badanalıydı. Ama yere iki metre kala, zift sürülmüştü. Bütün pencerelerine, müdürün odasında olduğu gibi, buzlu cam takılmıştı ve demir parmaklıklıydı. Antoine, bir pencereyi açmak istedi ama, bunun için ayrı bir anahtar gerekti. Müdür yeleğinin cebinden çıkardığı anahtarı pencerenin kilidinde çevirdi. Bu adamın tombul ellerinin beceriksizliği Antoine'ın gözünden kaçmadı. Bir polis gözüyle iç avluyu inceledi: Kimsecikler yoktu burada. Dört köşe toprak bir alandı burası, tepesine şişe kırıkları yerleştirilmiş yüksek duvarlarla çevriliydi.

M. Faîsme, büyük bir canlılıkla, buradaki odaların ne gibi işlerde kullanıldığını anlatmaya başlamıştı. Etüt salonu, doğramacılık, çilingirlik, elektrik atölyeleri... Bu odalar küçüktü ama temiz tutulmuştu. Yemekhanelerde, garsonlar beyaz tahta masaları silmekteydiler, köşelerdeki bulaşık yalaklarından ekşi bir koku dağılıyordu.

"Her çocuk, yemekten sonra, bu musluklarda karavanasını, tasını, kâşığını yıkar. Hiçbir zaman bıçak verilmez elbet... Çatal da..." Antoine bir şey anlamadan adama baktı. Müdür gözünü kırparak, "Sivri uçlu hiçbir şey verilmez" diye sözünü tamamladı.

Birinci katta da başka etüt salonları, başka atölyeler ve duş yerleri vardı. Buraların pek öyle çok kullanılmadığı anlaşılıyordu, ama müdürün bununla pek övündüğü belli oluyordu. Bir odadan ötekine, keyifli keyifli geçiyor, kollarını yana ayırıp ellerini uzatarak durmadan konuşuyor, ya bir tezgâhı duvara doğru iterek, ya yerdeki bir çiviyi kaldırarak yerli yerinde olmayan şeyleri düzene sokuyordu.

İkinci katta yatakhaneler vardı. Bunların çoğuna on tane kadar, üstüne boz renkli battaniyeler serilmiş ranza konulmuştu. Eşya dolaplarıyla, bu odalar küçük küçük kışla koğuşlarını andırıyordu. Yalnız orta yerlerinde ince parmaklıklarla çevrili demir bir kafes vardı.

Antoine, "Çocukları bunun içine kapattığınız oluyor mu?" diye sordu.

M. Faîsme dehşete kapılmış gibi komik bir tarzda kollarını kaldırdı, sonra gülerek:

"Yok canım! Gözcü yatıyor burada. Bakın karyolası tam orta yerde. Bütün bölmelerden eşit uzaklıkta. Hiçbir şey gözünden kaçmaz, her şeyi duyar buradan. Sonra da hiçbir tehlikeyle karşılaşmaz. Kaldı ki, telleri döşemenin altından geçen imdat zili de vardır."

Bazı yatakhanelerde birbirinden bölmelerle ayrılmış, önü parmaklıklı yerler vardı, ahırlarda beygirlere ayrılan bölmeleri andırıyordu bu yerler. M. Faîsme eşikte durmuştu. Gülümsemesi zaman zaman kırgın, düşünceli bir anlatıma bürünerek tombul yüzünü kederli bir Buda heykelinin yüzüne benzetmekteydi.

"Ah, doktor" diye anlatmaya başladı, "Burası bizim *azılılar* içindir. Bize geç gönderildikleri için iyice yola getirilemiyorlar. Oldukça ahlaksız şeylerdir, geceleyin ayrı yatırmak zorundayız."

Antoine yüzünü parmaklıkların birine yaklaştırdı. İçerisinin yarı karanlığında darmadağınık pis bir yatak gözüne ilişti. Duvarlarda da açık saçık resimler, yazılar vardı. Antoine biraz geriye çekildi.

Müdür içini çekerek onu başka yöne götürdü, "Çok üzücü bir görüntü bu, bakmayın" dedi. "Geceleyin ortadaki bu yolda sabaha kadar gözcü gider gelir. Burada gözcü yatmadığı gibi elektrik de söndürülmez. Yattıkları yer üstlerinden kilitlendiği halde bu küçük haydutlardan umulmadık şeyler beklenebilir! Hem de nasıl!" Bunları söyleyerek başını salladı, sonra gözlerinin kenarlarını buruştururcasına gülmeye başladı. Yüzünde az önceki kederli anlatım silinip gitmişti. Omuzlarını kaldırarak, "Çeşit çeşit tipler var" dedi safça.

Gördüğü şeyler Antoine'ın merakını çokça çektiği için kafasında hazırladığı soruları unutmuştu. Bununla birlikte, "Onları nasıl cezalandırıyorsunuz? Zindanınızı da görmek isterdim" dedi.

M. Faîsme bir adım geri çekildi, gözlerini kocaman açıp ellerini birbirine hafifçe vurarak:

"Hay Allah! Peki ama doktor kendinizi Roquette hapishanesinde mi sandınız? Yo, hayır, Tanrı'ya şükür zindan yok burada. Tüzüğümüz yasaklamıştır böyle bir şeyi: Hem sonra siz de çok iyi bilirsiniz ki sayın kurucumuz asla razı olmazlar buna!"

Birden şaşıran Antoine, gözlüklerinin arkasından kirpiklerini kırpıştıran müdürün, küçük gözlerindeki alaylı bakışlarının etkisinde kalmıştı. Burada oynadığı kuşkucu adam rolünden sıkılmaya başladı. Gördüklerinin hiçbiri onun bu rolü sürdürmesini gerektirmiyordu. Dahası, müdürün kendisini Crouy'ya kadar sürükleyen kuşkularını keşfedip keşfedemediğini düşündü, ama bunu kestirmek güçtü. Çünkü M. Faîsme, zaman zaman gözlerinde beliren şeytanca pırıltılara karşın gerçekten saf bir insan gibi görünmekteydi.

Müdür artık gülmüyordu. Antoine'ın yanına geldi, elini kolunun üstüne koyarak:

"Şaka etmek istediniz besbelli? Aşırı baskının sonuçlarının ne olduğunu siz benden daha iyi bilirsiniz: Ayaklanma, daha da kötüsü iki yüzlülük... Sergi açıldığı yıl, sayın kurucumuz, Paris'teki kongrede bu konuda çok güzel şeyler söylemişlerdi..."

Sesini alçaltarak Antoine'a baktı. Gözlerinde, sanki iki seçkin aydın olarak bu pedagoji sorununu, bilgisiz kimselerin hatalarına düşmeden, baş başa tartışabilirlermiş gibi bir sempati anlatımı vardı. Bu, Antoine'ın gururunu okşamıştı biraz. Edindiği iyi izlenim daha da kuvvetlendi.

"Kuşkusuz ki avluda kışlalarda olduğu gibi küçük bir binamız var. Buraya mimar planda... *Disiplin yerleri* adını vermişti."

"?"

"... Ama biz buraya sadece kömürümüzü ve patatesimizi koyarız. Nemize gerek zindan bizim..." dedi. "İkna yoluyla o kadar daha iyi sonuçlar alıyoruz ki!.."

Antoine, "Sahi mi?" dedi.

Müdür kurnazca gülümseyerek, yeniden Antoine'ın kolunu tuttu. "Sözcük üzerinde anlaşalım. Ben ikna sözüyle, kimi yiyeceklerden mahrum bırakılmalarını anlatmak istedim. Bizim küçüklerin hepsi obur şeylerdir. E, yaşları gereği, öyle değil mi? Kuru ekmeğin, doktorcuğum, hiç su götürmez ikna edici meziyetleri var... Ama bunu kullanmayı bilmeli: Önemli olan, yola getirilmek istenen çocuğu tek başına bırakmamaktır. Görüyorsunuz ya çocukları yapayalnız zindana kapatma düşüncesinden ne kadar uzağız! Hayır! Yapılacak şey, onu yemekhanenin bir köşesine oturtup en güzel yemeklerin bulunduğu zamanlarda, bayat ekmeği kemirtmektir. Daha çok öğle yemeklerinde, öteki çocukların iştahla yediklerini gördükleri mis gibi etli yahni buram buram kokarken bu yöntem

pek etkili olmaktadır. Doğru değil mi? Bu yaştaki çocuklar o kadar çabuk zayıflıyor ki! On beş gün ya da üç hafta, fazla değil! Bu şekilde en dik kafalıları bile yola getirmişimdir. İşte ikna etmek böyle olur!" diye gözlerini yuvarlayarak sözünü bitirdi. Sonra, "Hiçbir zaman şiddet göstermek adetim değildir, hiçbir zaman bana emanet edilen bu yavrulara fiske vurmuşluğum yoktur!" dedi.

Yüzünden gurur ve şefkat yayılıyordu. Gerçekten de bu haylazları, kendisine ter döktürenleri bile sever görünüyordu.

Yeniden aşağıya indiler. M. Faîsme saatini çıkardı:

"Son olarak size çok ilgi çekici bir manzara göstermeme izin veriniz. Sayın kurucumuza anlatırsınız bunu. Eminim ki sevinecektir."

Bahçeden geçip kiliseye girdiler. M. Faîsme kutsal sudan serpti. Antoine kaba kumaştan kısa gömlek giydirilmiş altmış kadar küçük oğlanı arkalarından gördü. Hepsi bir hizada, taşın üstünde diz çökerek kımıldamadan oturuyorlardı. Pantolonu kırmızı zırhlı, mavi üniformalı posbıyıklı dört gözcü, çocukları gözden ayırmadan, dolaşıyorlardı. Mihrapta, kendisine yardım eden iki kişi arasında duran rahip ayini bitirmek üzereydi.

Antoine, "Jacques nerede?" diye fısıldadı.

Müdür, altında durdukları kürsüyü eliyle gösterdikten sonra ses çıkarmadan kapıya gitti. Dışarı çıktıkları zaman M. Faîsme:

"Kardeşinizin yeri hep yukarıdadır. Yalnızdır, yani hizmetine verilen delikanlıyla birlikte, demek istedim. Sırası gelmişken, Jacques'ın yanına, yeni aldığımız uşağı verdiğimizi sayın babanıza söyleyin. Kendisine bundan söz etmiştik, öteki, Léon Baba, biraz yaşlıcaydı. Atölyede gözcülük yapması daha iyi olacaktır. Yeni gelen Lorrain'li delikanlı, çok iyi bir çocuk. Askerliğini yeni bitirmiş. Alay komutanının emir eriymiş, hakkında çok iyi şeyler öğrendik. Gezintilerinde, onun yanında oluşu kardeşinizin canının sıkılmamasını sağlayacaktır, öyle değil mi? Hey Tanrım, gevezelik ediyorum, işte çıkıyorlar."

Köpek öfkeli öfkeli havlamaya başlamıştı. M. Faîsme hayvanı susturdu, gözlüklerini düzeltti ve onur salonunun ortasında durdu.

Kilisenin kapısının iki kanadı ardına kadar açıldı. Çocuklar üçer üçer yanlarında gözcüler olduğu halde, bir askeri geçit törenindeymiş gibi uygun adım yürüyerek geçtiler. Başları açıktı, ayak-

larına keten ayakkabılar geçirmişlerdi. Bu nedenle, jimnastikçiler gibi, hiç gürültü etmeden yürüyorlardı. Temiz gömlekleri, tokası güneşte parlayan meşin kemerle belinden sıkılmıştı. En büyükleri on yedi, on sekiz yaşlarında görünüyordu. En küçükleri de on bir yaşındaydı. Çoğu soluk benizliydi. Önlerine bakarak yürüyorlardı. Yüzleri sakindi ama, gençlik canlılığı yoktu. Dikkat kesilerek bir bir çocukları gözden geçiren Antoine, ne kuşkulu bir bakışa, ne bir kötü gülümsemeye, ne de sinsice bir anlatıma rastlamıştı yüzlerinde. Bu çocuklarda öyle azılı hali yoktu, bununla birlikte pek öyle zulüm gören insanlara benzemediklerini kendi kendine itiraf etmek zorunda kalmıştı.

Bu küçük tabur, uzun süre tahta merdiveninin basamaklarını boğuk bir gürültüyle sarsarak, kışlaya benzeyen yerin içinde kaybolunca, Antoine ne düşündüğünü sorar gibi kendisine bakan M. Faîsme'e, "Kıyafetleri pek güzel" dedi.

Küçük adam yanıt vermedi. Tombul ellerini sabunluyormuş gibi ovuşturuyordu. Gururla parlayan gözleriyle teşekkür eder gibiydi.

İşte ancak, avlu tamamıyla boşalınca, Jacques kilisenin güneş ışığı içindeki merdiveninde göründü.

Bu, o muydu? O kadar değişmiş, o kadar büyümüştü ki Antoine tanımamıştı ilk bakışta. Üstünde üniforma yoktu, yünlü kumaştan bir elbise vardı, başına bir fötr şapka geçirmiş, paltosunu omzuna atmıştı. Arkasında da yirmi yaşlarında kadar, bodur sarışın bir uşak geliyordu, gözcü elbisesi yoktu sırtında. Sahanlıktan aşağıya doğru indiler. İkisi de müdürle Antoine'ı görmemiş gibiydiler. Jacques, önüne bakarak sükûnetle yürüyordu. Ancak, M. Faîsme'den birkaç metre öteye gelince, başını kaldırdı, durdu. Şaşmış gibi görünüyordu, hemen çok doğal bir hareketle şapkasını çıkardı. Bununla birlikte Antoine'da bu şaşkınlığın yapmacık olduğu kuşkusu uyanmıştı. Kaldı ki, Jacques'ın yüzü durgun görünüyordu. Gülümsemişti ama hiç de öyle sevinmiş gibi görünmüyordu. Antoine elini uzatarak kardeşine doğru yürüdü, o da yapmacıktan sevinçli gibiymiş göründü.

Müdür, "Ne hoş sürpriz değil mi Jacques?" diye bağırdı. "Ama azarlayacağım sizi. Kiliseye girerken pardösünüzü giyip önünüzü iliklemeniz gerekirdi. İçerisi soğuk olur, hastalanırsınız sonra!"

Jacques, M. Faîsme'in kendisine söylediği bu sözleri duyar duymaz ona doğru döndü. Müdürün yüzüne saygıyla bakıyordu. Ama ona hiç gözünü ayırmadan dikkatle bakışında, bu sözlerinin altında ne olduğunu anlamak ister gibi bir şeyler vardı. Sonra, hiçbir şey söylemeden paltosunu giydi.

Antoine, "Ne kadar büyümüşsün biliyor musun..." diye kekeledi. Kardeşini şaşkın şaşkın gözden geçiriyordu. Görünüşündeki, yürüyüşündeki, yüzündeki bu değişikliği anlamaya çalışırken, buraya gelirken içinde duyduğu coşkuyu kaybedivermişti.

"Biraz dışarda kalmak ister misiniz?" diye sordu müdür. "Hava o kadar güzel ki bahçede biraz gezdikten sonra Jacques sizi odasına götürür."

Antoine duraksamıştı. Kardeşinin ne düşündüğünü anlamak için yüzüne bakarak, "İster misin?" diye sordu.

Jacques duymamış gibi görünüyordu. Antoine orada, Yetiştirme Yurdu'nun pencerelerinin dibinde durmak istemediğini kestirmişti.

"Hayır, senin odanda daha rahat otururuz değil mi?"

"Nasıl isterseniz!" diye bağırdı müdür. "Ama önce size bir şey daha göstereceğim. Bütün pansiyonerlerimizi görünüz. Siz de bizimle gelin Jacques."

Bunları söyleyen M. Faîsme, kollarını açıp şakacı bir öğrenci gibi, Antoine'ı arkasından iterek, binanın giriş yerinin yanındaki küçük yapıya doğru götürdü. Burada on iki kadar tavşan yuvası vardı. M. Faîsme, hayvan yetiştirmeye bayılırdı.

"Şu yavrular Pazartesi günü doğdu" diye açıkladı kendinden geçerek. "Bakın, şimdiden gözlerini nasıl açtılar, bakın ne tatlı şeyler! Şuradakiler erkek. Hele bakın şuna doktor" diyerek, kolunu bir kafesin içine soktu, kocaman gümüşü renkli bir Champagne tavşanını kulaklarından tutup çekti. Hayvan gerinip çırpınıyordu. "Görüyor musunuz şunu! İşte bu da bir azılı!"

Bunu hiçbir kötülük düşünmeden, saf saf gülerek söylemişti. Antoine yukardaki, yatakhanede gördüğü önü demir parmaklıklı tavşan yuvalarını düşündü.

M. Faîsme arkasına döndü, anlaşılmaz bir gülümsemeyle:

"Hay Allah! Ben de oturmuş gevezelik ediyorum. Görüyorum ki yalnızca nezaket göstererek dinliyorsunuz beni, doğru değil, mi? Sizi Jacques'ın odasına kadar götürüp orada bırakayım. Haydi önden gidip yol gösterin bize Jacques."

Jacques önden yürümeye başladı. Antoine yanına gidip elini omzuna koydu. Marsilyalardan gidip getirdiği o sıska, sinirli, her an dişlerini gösterip hırlamaya hazır çocuğu gözünün önüne getirmeye çalışıyordu.

"Artık benim kadar oldun" dedi.

Eli, omzundan, kardeşinin sıska bir kuş boynunu andıran ensesine gitti. Kolları kopacak kadar uzamıştı. Uzun bilekleri, kol ağızlarından dışarı çıkıyordu, ayaklarının küçük topukları, neredeyse pantolonunun paçasından görünecekti. Yürüyüşünde hem bir sertlik, hem de bir sakarlık var gibiydi. Ama yepyeni bir esneklik ve canlılık da göze çarpıyordu yürüyüşünde.

Hatırlı kişilerin çocuklarına ayrılan pavyon, müdürlük binasının ek yapıları olarak yapılmıştı. Oraya yalnız, bürolardan geçilirdi. Duvarları sarıya boyalı bir koridora açılan beş oda yan yana sıralanmıştı. M. Faîsme, "Burada yalnız Jacques vardı, öteki odalar boş olduğundan birinde, onun hizmetindeki delikanlı yatıyor, ötekiler de depo olarak kullanılıyor" diye açıklamada bulundu.

Müdür, tombul parmağıyla Jacques'a bir fiske atarak, "İşte, bizim tutuklunun hücresi!" dedi. Jacques gülümseyerek ona yol vermek için yana çekildi.

Antoine, hiçbir şeyi gözden kaçırmamak için odayı büyük bir dikkatle incelemeye koyuldu. Sade, ama bakımlı bir otel odası denebilirdi buraya. Duvarları çiçekli kâğıtla kaplanmıştı. Her ne kadar ışık, yukarıdaki iki parmaklıklı, buzlu camlı küçük pencereden geliyorsa da içerisi aydınlıktı. Hem tavana yakın olduğu, hem de oda yukarıda bulunduğu için, bu pencereler dıştan, toprağa üç metrelik bir uzaklıktaydı. Odaya güneş girmiyordu ama burası yönetim binasının kaloriferiyle ısıtılmıştı, çok sıcaktı. Mobilya olarak çam tahtasından bir dolap, iki hasır iskemle, üstüne kitaplarla sözlüklerin dağınık bir şekilde durduğu siyah bir masa vardı. Dört köşe, bilardo masasını andıran küçük karyolanın üstünde kullanılmamış yatak örtüleri duruyordu. Yüz yıkamak için kullanılan leğen temiz bir örtünün üstüne konulmuştu, askıdan da tertemiz havlular sarkıyordu. Her şeyi böyle kılı kırk yararcasına gözden geçirdikten sonra Antoine'ın buraya gelirken aklında olan tasarıları epey sarsılmıştı. Bir saatten beri gördüğü şeyler, sandığının tam tersi idi. Jacques öteki çocuklardan tamamıyla ayrı yatıyordu, kendisine sevecenlikle davranılıyordu, müdür iyi bir adamdı, bir zindan

bekçisine benzer yanı yoktu hiç. M. Thibault'nun anlattıklarının hepsi doğruydu. Antoine ne kadar düşüncelerine inatla bağlı olursa olsun, kuşkularından birer birer vazgeçmek zorunda kaldı.

Müdürün kendisine baktığını fark etti. Hemen Jacques'a doğru dönerek, "Yerin çok iyi" dedi.

Kardeşi yanıt vermedi. Şapkasını, pardösüsünü çıkardı. Hizmetindeki delikanlı bunları alıp portmantoya astı.

Müdür, "Ağabeyiniz yerinizin iyi olduğunu söylüyor" diye yineledi.

Jacques hemen yüzünü onlara doğru döndü. Terbiyeli, iyi yetişmiş bir çocuk hali vardı. Antoine hiç böyle görmemişti onu.

"Evet, müdür bey, çok iyi" dedi.

Öteki gülümseyerek, "Fazla büyütmeyelim" diye yanıtladı. "Sade bir yer. Temiz tutulmasına çaba gösteriyoruz. Kaldı ki bunun için Arthur'ü övmek gerek" diyerek delikanlıya baktı. "İşte adeta bir denetleme için hazırlanmış bir yatak" dedi.

Arthur'ün ağzı kulağına vardı. Delikanlıya bakan Antoine, dostça gülümsemekten alamadı kendini. Tostoparlak kafalı, ablak suratlı, açık renk gözlü bir gençti bu Arthur. Cana yakın, mertçe bir şeyler vardı bakışlarında. Kapının kenarında durarak benzinin yanıklığından dolayı adeta renksiz gibi görünen bıyıklarını buruyordu. Antoine, "İşte elinde kör bir fener ve bir deste anahtarla, karanlık bir mahzende gözümün önüne getirdiğim zindancı buymuş meğer" dedi içinden, sonra neşeli neşeli kitapları gözden geçirmeye başladı.

"Ooo! Sallustius okuyorsun ha? Latincen ilerlemiş demek?" diye alaylı bir gülümsemeyle sordu.

M. Faîsme, "Yanında söylemem doğru değil belki" diye yanıtladı. Bunu söylerken duraksamış gibi yaptı, Jacques'a göz kırpıp, "Ama şunu söylemeliyim ki öğretmeni çalışkanlığından memnun. Günde sekiz saat çalışıyoruz" diye daha ciddi olarak sözünü sürdürdü. Gidip duvara asılı duran kara tahtayı düzeltti. "Ama her gün, hava nasıl olursa olsun, sayın babanız buna çok önem verir, Arthur'le iki saat kadar yürüyüş yapmamıza engel olmaz. İkisinin de bacakları kuvvetli. İstedikleri yere gitmekte serbest bırakırım kendilerini. İhtiyar Léon'la, bu kadar çok yürüyemezlerdi sanırım, buna karşılık çit kenarlarından çiçek toplarlardı, öyle değil mi? Şunu söylemeliyim ki Léon Baba gençliğinde eczacı kalfasıymış.

Bir sürü bitkiyi Latince adlarıyla biliyor. Bu, kardeşiniz için çok öğretici oluyordu. Ama ben, kırlarda uzun uzun yürümelerini daha yararlı buldum. Sağlıklı bir şeydir bu."

M. Faîsme konuşurken Antoine birkaç kez dönüp kardeşine bakmıştı. Jacques sanki bir rüyaya dalmış da öyle dinliyormuş gibi görünüyordu. Arada bir dikkat etmek için çaba harcadığı belli oluyordu. Zaman zaman bir bunalma hissi içindeymiş gibi, ağzı yarı açılıyor, kirpikleri titremeye başlıyordu.

M. Faîsme, ahbapça el hareketleri yaparak kapıya doğru giderken, "Hay Allah, durmadan gevezelik ediyorum... Oysa ağabeyi ne kadar zamandır Jacques'ı görmemişti!" diye bağırdı. Sonra, "On bir treniyle mi dönüyorsunuz?" diye sordu.

Antoine böyle bir şey düşünmemişti. M. Faîsme'in söyleyişinden bunu kesin olarak kabul ettiğini anlamıştı, eline geçen sıvışma fırsatına karşı durmak elinden gelmeyecekti. Hem sonra, bu yerlerin kasvetli havası, Jacques'ın ilgisizliği canını sıkmıştı. Gideceği saate şimdiden karar verilmemiş miydi? Burada bir işi kalmamıştı artık.

"Evet, ne yazık ki eve erken dönmem gerek. Bazı hastalara bakmak için..."

"Üzülmeyin, akşam katarından önce başka tren yok. Birazdan görüşürüz!"

İki kardeş yalnız kaldılar. Kısa bir süre sıkıntılı bir hava oldu aralarında.

Jacques karyolasının ucuna oturmaya hazırlanırken Antoine'a, "Otur bir iskemleye" dedi. Ama ikinci iskemleyi görünce fikrini değiştirdi, iskemleyi Antoine'a uzatarak "Otur" der gibilerden "İskemleyi al" dedi. Doğal bir sesle söylemişti bunu. Kendisi de oturdu.

Antoine'ın gözünden bir şey kaçmıyordu. Hemen kuşkulanarak, "Her zaman bir iskemle mi bulunur odanda?" diye sordu.

"Evet, ama ders günlerinde olduğu gibi Arthur kendi iskemlesini getirmiş bize."

Antoine bunun üstünde durmadı.

Çevresine yeniden göz gezdirerek, "Odan hiç de fena değil" dedi. Sonra temiz örtüleri, havluları gösterdi. "Bunları sık sık değiştirirler mi?"

"Pazarları."

Antoine her zamanki gibi kısa, neşeli bir tonla konuşuyordu. Ama sesin yankılandığı bu odada ve Jacques'ın o uysal hali karşı-

sında sert ve hemen hemen saldırganca oluyor gibiydi konuşması.

"Burada sana karşı, nedendir bilmem, kötü davrandıklarından korktum..." dedi.

Jacques hayretle ona bakarak gülümsedi. Antoine gözünü kardeşinden ayırmadan sordu:

"Eee, söz aramızda, hiçbir şeyden yakınmıyor musun?

"Yok."

"Buraya kadar gelmişken, müdürden senin için bir şeyler isteyeyim mi?"

"Ne gibi?"

"Ben ne bileyim, sen söyle."

"Yo hayır, görüyorsun ki her şey yolunda."

Gövdesi gibi, sesi de değişmişti. Bu delikanlıdan umulmayacak kadar tok, sıcak ve tatlı bir sesle konuşuyordu.

Antoine hep ona bakarak, "Ne kadar değişmişsin... Değişmişsin bile denilemez.... Büsbütün başka bir insan olmuşsun... Hiç eski halin yok, hiç..." dedi.

Bu yepyeni görünüşünde eskisinden bir şeyler bulabilmek için gözünü kardeşinin yüzünden ayırmıyordu. Saçları biraz daha koyulaşmakla birlikte yine eskisi gibi kızıl ve sıktı, yine hep o ince ve çarpık burun, yine eski çatlak dudaklar. Yalnız üst dudağını hafif bir ayva tüyü gölgelemekte. Aynı iri çene, ama biraz daha genişlemiş, sanki ağzını çekip uzatır gibi görünen kepçe kulaklar. Ama bütün bunlarda dünkü çocuğu hatırlatan bir şey yoktu. "Neredeyse huyu bile değişmiş diyeceği geliyor insanın" diye düşündü. "Nerede o yerinde durmayan, içi içine sığmayan çocuk, nerede şu durgun, uyuklar gibi görünen çocuk... O kadar sinirli olan Jacques, hantal, gevşek bir şey olup çıkmış."

"Biraz ayağa kalk."

Jacques ağabeyinin kendisini incelemesine gülümseyerek razı oldu. Ama gözleri buğulu gibiydi.

Antoine kollarını, bacaklarını yokladı.

"Ne kadar da büyümüşsün! Bu kadar çabuk büyümek yorgunluk vermiyor mu sana?"

Jacques başını salladı. Antoine bileklerinden tutarak onu önünde durdurdu. Çilli yüzünün solukluğu, gözlerinin altındaki mor halkalar dikkatini çekmişti.

"Rengin pek iyi değil" dedi. Bunu biraz ciddileşerek söylemişti. Kaşlarını çattı, başka bir şey söyleyecekti ama vazgeçti.

Birden, Jacques'ın yüzündeki uysallık, durgunluk ona, kiliseden çıkıp avluda ilk gördüğü zaman içinde uyanan kuşkuyu hatırlattı.

"Ayinden sonra, seni beklediğimi haber verdiler miydi?" diye sordu.

Jacques anlamayarak yüzüne baktı.

"Kiliseden çıktığın zaman, benim orada olduğumu biliyor muydun?" diye Antoine yine sordu.

"Yo, hayır, nereden bilecektim?" Bunu söylerken saf bir hayretle gülümsüyordu.

Antoine geriledi, "Öyle sanmıştım da..." Konuyu değiştirmek için, "Burada sigara içiliyor mu?" diye sordu?

Antoine tabakasını uzattığı zaman, Jacques kaygıyla baktı ona.

"Yok, ben almayayım" dedi. Bunu söylerken yüzü kederli bir hal almıştı.

Antoine ne konuşacağını bilemiyordu. Kısa kısa yanıt veren biriyle konuşmayı yürütmek isteyen bir kimsenin daima yaptığı gibi kardeşini soru yağmuruna tutmuştu.

"Peki, sahiden hiçbir şeye gereksinmen yok mu? Her şeyin var mı?"

"Evet."

Yatağın rahat mı? Battaniyen yetiyor mu?"

"Evet, çok sıcak bile geliyor."

"Öğretmenin iyi davranıyor mu sana karşı?"

"Çok."

"Böyle hep yalnız başına çalışmak sıkmıyor mu seni?"

"Hayır."

"Ya akşamları sıkılmıyor musun?"

"Yemek yedikten sonra, saat sekizde yatıyorum."

"Peki kaçta kalkıyorsun?"

"Çan çalınca, altı buçukta."

"Rahip arada sırada seni görmeye geliyor mu?"

"Evet."

"Nasıl, iyi bir adam mı?"

Jacques buğulu gözleriyle Antoine'a baktı, soruyu anlamamıştı, cevap vermedi.

"Ya peki müdür de gelir mi?"

"Evet, sık sık..."

"Hoş bir adama benziyor, sevilir mi burada?"

"Bilmiyorum. Evet, şüphesiz."

"Öteki çocuklarla bir araya gelir misiniz hiç..."

"Hiçbir zaman."

Her soruda, Jacques sanki bir konudan ötekine atlarken zahmet çekiyormuş gibi hafifçe ürperiyordu.

"Ya şiirle aran nasıl? Şiir yazıyor musun yine?" diye sordu.

Jacques önce başını salladı, sonra yüzünde donuk bir gülümseme belirdi. Antoine kendisine, "Hâlâ çember çeviriyor musun?" diye sorsaydı, yine böyle gülümserdi.

Antoine bütün soracaklarını tüketmişti artık. Daniel'den söz açmaya karar verdi. Jacques bunu beklemiyordu, yüzü hafifçe kızardı.

"Nasıl haber alabilirim ondan? Buraya mektup gönderilmesi yasak..."

"Peki sen ona yazmıyor musun?" diye sordu.

Gözünü kardeşinden ayırmıyordu. Jacques biraz önce Antoine, şiir yazıyor musun, diye sorduğu zamanki gibi gülümsedi. Hafifçe omuz silkerek:

"Bütün bunlar geçmişe karıştı... Sözünü etme..."

Böyle söylemekle ne demek istemişti? Eğer, "Hayır hiç mektup yazmadım ona" deseydi Antoine kendisini sıkıştıracak, onu utandıracaktı. Bunu yaparken gizli bir zevk de duyacaktı. Çünkü kardeşinin bu durgunluğu canını sıkmaya başlamıştı. Ama Jacques her soruyu kararlı ve üzgün bir görünüşle atlatarak Antoine'ı konuşamaz hale getiriyordu. O anda, Jacques'ın gözünü, arkasındaki kapıya diktiğini fark etti. Şimdi birden duyduğu kızgınlıkla bütün şüpheleri uyanmıştı yine! Bu kapıda pencere vardı. Herhalde içerde olup bitenleri gözetlemek için böyle yapmışlardı. Kapının üstünde de parmaklıklı ama camsız bir küçük pencere vardı ki, bu da içerde konuşulanları dinlemek içindi.

Antoine sertçe, "Koridorda biri mi var?" diye sordu.

Jacques sanki bir deliye bakıyormuş gibi ona bakmıştı:

"Nasıl koridorda mı? Evet... Arada bir geçen olur. Peki neden sordun? Evet, Léon Baba geçiyordu ona baktım."

Bu sırada kapıya vuruldu. Léon Baba, Jacques'ın ağabeyiyle tanışmak için gelmişti. Teklifsizce masanın kenarına ilişti.

"Eee, herhalde iyi gördünüz kardeşinizi? Sonbahardan beri epey gelişmiş değil mi?"

Gülüyordu bunları söylerken. Sarkık pos bıyıklarıyla yaşlı, eski bir askeri andıran Léon Baba böyle babacanca gülerken elmacık

kemikleri kızarıyor, yüzü kırmızı benekler içinde kalarak, gözlerinin akına kadar ince ince damarlar ortaya çıkıyordu. Gülerken böylece buğulanan bakışlarında hem babaca, hem de şeytanca bir şeyler vardı.

"Atölyeye verdiler beni" dedi omuzlarını sallayarak. "M. Jacques'a o kadar alışmıştım ki!" Sonra kalkıp giderken, "Eee, her şeyi hoş karşılamalı insan... M. Thibault'ya Léon Baba'nın selamlarını söyleyiniz zahmet olmazsa... İyi tanır beni... Hoşça kalın..."

Adam dışarı çıkınca Antoine, "Ne iyi ihtiyarcık" dedi.

Antoine, konuşmayı kaldığı yerden sürdürmek için, "İstersen mektubunu götürürüm" dedi. Jacques'ın anlamadığını görünce açıkladı:

"Fontanin'e bir iki kelime yazmak istemez misin?"

Antoine, kardeşinin durgun yüzünde bir heyecan, geçmişini anımsadığını gösteren bir belirtiye rastlayabilmek için gözünü ondan ayırmıyordu ama boşuna. Aradığını bulamadı. Jacques başını salladı, bu kez gülmemişti:

"Hayır. Teşekkür ederim. Ona söyleyecek bir şeyim yok. Eski hikâye bu."

Antoine daha ileri gitmedi. Bunalmıştı. Kaldı ki zaman da ilerlemişti, saatine baktı, "Saat on buçuk. Beş dakika sonra yola çıkmam gerek" dedi.

Jacques birdenbire heyecanlanmıştı. Bir şeyler söylemek ister gibi görünüyordu. Ne söyleyecekti acaba? Ağabeyinin sağlığını, tren saatini, sınavlarını sordu. Antoine ayağa kalktığı zaman, Jacques'ın içini çekişi gözüne çarpmıştı.

"Bu kadar erken mi gidiyorsun? Biraz daha kalsan..." dedi.

Antoine, çocuğun, kendisinin soğuk davranmış olmasından üzülmüş olacağını, belki de gelişinin onu sandığından çok sevindirdiğini düşündü. Beceriksizce, "Geldiğim için sevindin mi?" diye sordu.

Jacques bir şeyler düşünüyor gibiydi, ürperdi, şaşırmış bir hali vardı. Terbiyeli bir gülümsemeyle, "Elbet sevindim, teşekkür ederim" dedi.

Antoine de üzülmüştü:

"Peki öyleyse yine gelmeğe çalışırım, yine görüşürüz."

Bir kez daha kardeşinin yüzüne baktı. Birden yüreği sevgiyle kabarmıştı. "Her zaman seni düşünüyorum, yavrum. İçimde burada

mutlu değilsin diye bir korku var hep" dedi. Kapıya gelmişlerdi. Antoine kardeşinin elini tuttu.

"Kendini mutsuz hissedersen bana söylersin değil mi?"

Jacques'ın canı sıkılmış gibiydi. Bir sır verecekmiş gibi öne doğru eğildi. Sonra karar vererek, çabuk çabuk:

"Arthur'e bir şeyler versen... O kadar terbiyeli ki..." Antoine'ın şaşkın şaşkın durduğunu görerek, "Verir misin?" diye sordu.

Antoine, "Peki ama darılmasınlar sonra bunun için?" dedi.

"Hayır hayır. Giderken ona allahaısmarladık de, gönlünü alarak, eline bir bahşiş sıkıştır... Yaparsın bunu değil mi?"

Adeta yalvarır gibi bir hali vardı. Antoine, "Elbette" dedi. "Sen bahtsız değilsin ya burada?"

Jacques belirsiz bir kızgınlıkla, "Yok canım" dedi. Sonra sesini alçaltarak, "Kaç para vereceksin ona?" diye sordu.

"Bilmem, ne kadar vereyim. On frank iyi mi? İstersen yirmi frank?"

"A, evet yirmi frank!" Jacques bunu hem utanarak, hem sevinerek söylemişti. "Teşekkür ederim Antoine" diyerek elini sıktı.

Antoine odadan çıktığı sırada Arthur de koridordan geçiyordu. Hiç nazlanmadan parayı aldı. Çocuksu saf yüzü sevinçle kızarmıştı. Antoine'ı müdürün odasına götürdü.

M. Faîsme, "Saat on bire çeyrek var" dedi. "Daha vaktiniz var ama yola çıkmalısınız."

M. Thibault'nun büstünün baş köşede heybetlice durduğu holden geçtiler. Şimdi bu heykele, içinden gülmeden bakıyordu. Tamamıyla kendi eseri olan bu hayır kurumuyla övünmekte yerden göğe kadar haklı buluyordu babasını. Böyle bir babanın oğlu olduğu için kendisi de biraz övünç duymuştu. M. Faîsme ta dış kapıdan uğurladı Antoine'ı ve Yurdun Kurucusuna derin saygılarını iletmesini rica etmeyi de unutmadı. Konuşurken yine gözlerini kırpıştırarak gülüyor, Antoine'ın elini o kadın eli gibi tombul ve yumuşak ellerinin arasından bırakmıyordu. Sonunda Antoine kendini kurtardı. Küçük adam güneşin altında başı açık, kolları havada, hep gülerek ve kafasını dostça sallayarak yolun ortasında duruyordu.

Antoine yürürken, "Ben de boşu boşuna kaygılanmışım. Burası bakımlı bir yer. Jacques da halinden memnun" diye düşünüyordu.

"Jacques'la ahbaplık edecek yerde, sorgu yargıcı rolü oynamakla vakit geçirdiğim için ne büyük budalalık ettim" dedi içinden. Kardeşinin, ayrılışına üzüldüğünden şüphe etmiyordu. Öfkeyle, "Bu biraz da onun kabahati" diye düşündü. "O kadar ilgisiz davrandı ki!" Ama ne olursa olsun kendisinin ona cesaret vermemiş olmasından üzüntü duyuyordu.

Antoine'ın metresi yoktu. Rastlantıyla karşısına çıkan kadınlarla yetiniyordu. Ama yirmi dört yaşında bir delikanlı olarak kalbinde boşluk hissediyordu zaman zaman. Zayıf bir yaratığa acımak, birine gücüyle destek olmak gereksinmesini duyuyordu. Kardeşinden uzaklaştıkça ona olan sevgisinin arttığını hissediyordu. Bir daha ne zaman görecekti onu? Ufacık bir bahane olsa geri dönerdi.

Güneş gözünü kamaştırdığı için başını öne eğerek yürüyordu. Yolunu şaşırdığını anladı. Rastladığı çocuklar tarlalar arasından kestirme bir yol gösterdiler. Laf olsun diye içinden, "Ya treni kaçırırsam, ne yaparım?" dedi. Yetiştirme Yurdu'na dönmeyi tasarladı. Bütün günü Jacques'ın yanında geçirirdi. Ona o saçma korkularını, oraya babasından gizli geldiğini anlatırdı, yakınlık göstererek arkadaş gibi davranırdı. Kardeşine araba yolculuklarını, Marsilya'dan dönüşlerini ve daha o akşamdan, ne kadar iyi dost olacaklarını anladığını söyleyecekti. Treni kaçırmak isteği öylesine ağır basmaya başlamıştı ki, bir şeye karar veremeden, yürüyüşünü yavaşlattı, birden trenin düdüğünü duydu. Soldan, ağaç kümelerinin ötesinden bir duman bulutu yükseliyordu. Hiçbir şey düşünmeden koşmaya başladı. Gar görünmüştü. Bileti cebindeydi. Gelişigüzel bir vagona atlayacaktı. Başı arkada, sakalı rüzgârda savrularak, soluk soluğa bütün gücüyle koşuyordu. Bacaklarına güvendiği için yetişeceğine emindi.

Çok onurlu olduğu için başarısızlığa uğramaya razı olamıyordu ama böyle olmasını diliyordu içinden. "İstersem furgona bile atlayabilirim" dedi bir an. "Ama yeniden göremem Jacques'ı o zaman." Koşmayı bıraktı, kararından memnundu.

Sonra hemen, az önce tasarladığı şeyi uygulamaya karar verdi: Bir lokantada yemek yiyecek, sonra Yetiştirme Yurdu'na dönerek bütün günü kardeşiyle geçirecekti.

III

Antoine tekrar Thibault Vakfı'nın önüne geldiği zaman saat bire geliyordu. Bu sırada M. Faîsme dışarı çıkmaktaydı. O kadar şaşırmıştı ki, bir süre olduğu yerde donakaldı, gözlüğünün arkasında gözleri fırıl fırıl dönmeye başlamıştı. Antoine başına geleni anlattı. İşte ancak bundan sonra adam kahkahayı bastı. Yine çenesi açılmıştı.

Antoine öğleden sonra akşama kadar, Jacques'ı gezdirmek istediğini söyledi.

Müdür çok üzgün görünerek, "Hay Allah! Tüzüğümüz..." diyecek oldu, ama Antoine öylesine direndi ki, sonunda dediğini kabul ettirdi.

"Durumu siz Sayın Kurucumuza anlatırsınız. Ben gidip Jacques'ı bulayım."

Antoine, "Sizinle geleyim" demişti.

Ama pişman oldu. Kötü olmuştu gelişleri. Koridora girer girmez, Antoine kardeşini gördü. Jacques, İdare'nin *les vatères* adını verdiği, küçük helada çömelmiş aptest ediyordu. Arthur ardına kadar açık tuttuğu kapı kanadına dayanarak piposunu tüttürmekteydi.

Antoine hemen kardeşinin odasına daldı. Müdür, keyifli keyifli ellerini ovuşturarak, "Görüyorsunuz ya bize emanet olunan çocuklara orada bile göz kulak oluyoruz" diyordu.

Jacques da odaya gelmişti. Antoine onun sıkılmış olduğunu sanıyordu. Ama istifini bozmadan düğmelerini ilikledi. Yüzünden hiçbir şey okunmuyordu. Antoine'ı tekrar gördüğü için şaşmış bile değildi. M. Faîsme, Jacques'ın, saat altıya kadar ağabeyiyle gezip dolaşmasına izin verdiğini bildirdi. Jacques söylenileni iyice anlamak istiyormuş gibi, adamın yüzüne baktı. Ama bir şey söylemedi.

"E, ben kaçıyorum" dedi M. Faîsme. Düdük gibi sesiyle bağırarak, "Belediye Meclisinin toplantısı var. Buranın belediye başkanıyım da!" dedi kapıdan çıkarken. Bir yandan da, sanki bu söylediği pek komik bir şeymiş gibi kıkır kıkır gülüyordu. Antoine da gülümsemekten alamamıştı kendini.

Jacques telaşsızca giyinmeye başlamıştı. Arthur, hizmetine can atarcasına giyeceği şeyleri birer birer getiriyordu. Dahası, ayakkabı bile parlatmak istedi. Jacques engel olmadı.

Odada, Antoine'a hayret veren ve hoşuna giden sabahki o düzen yoktu şimdi. Nedenini araştırmaya başladı. Yemek tepsisi masanın

üstünde duruyordu: Kirli bir tabak, boş bir tas, ekmek kırıntıları. Temiz havlular ortadan kaybolmuştu.

Leke içinde tek bir peçete sarkıyordu havlu askısından, leğenin altından, yıpranmış ve kirli bir muşambanın ucu görünmekteydi, beyaz yatak örtülerinin yerine kaba bez örtüler konulmuştu. Kuşkuları yeniden uyandı. Ama bir şey sormadı.

Birlikte yola koyuldukları zaman, Antoine neşeyle:

"Nereye gidiyoruz? Sen Compiègne'i bilmiyor musun? Oise'ın kıyısından üç kilometre kadar ötede. Gidelim mi?"

Jacques kabul etti. Ağabeyine hiçbir şeyde karşı durmamaya çalışır gibi bir hali vardı.

Antoine kardeşinin koluna girip yola koyulurken, "Ne dersin şu havlu numarasına?" diye sordu. Öteki bundan bir şey anlamayarak, "Havlu numarası mı?" diye sordu.

"Evet. Kurumu bana aşağıdan yukarıya kadar gezdirirlerken odana temiz örtüler, havlular koymuşlar. Ama talihsizliğe bak ki, ummadıkları zamanda gelince bunların kaldırılmış olduğunu gördüm."

Jacques zoraki bir gülümsemeyle, "Sen Vakıf'ta yapılan her şeyi kötü görmek için can atıyorsun" dedi. Bunu tok sesini hafifçe titreterek söylemişti. Sustu. Yine yürümeye koyuldu. Sonra böyle saçma bir konu üzerinde konuşmak zorunda kaldığı için canı sıkılmış gibi:

"Bu senin sandığından daha sade bir iş. Örtüleri ayın birinci ve üçüncü Pazar günleri değiştirirler. On beş gündür bana hizmet eden Arthur, havluları ve örtüleri geçen Pazar değiştirmişti. Sabahleyin, tekrar değiştirmekle vazifesini yaptığını sanıyordu, bugün de Pazar olduğu için. Ama çamaşırlıkta yanıldığını söyleyip temiz örtüleri geri getirmesini istediler. Çünkü hafta sonundan önce bunları kullanmaya hakkım yoktu."

Sustu, tarlaları seyre koyuldu.

Gezinti kötü başlamıştı. Antoine hemen konuyu değiştirmek istedi, ama beceriksizliğini bir türlü zihninden atamadığı için istediği gibi doğal ve neşeli konuşamıyordu. Bir şey sorduğu zaman, Jacques yalnız evet ya da hayır diyordu. Sonunda, "Rica ederim Antoine, bu örtü hikâyesini müdüre anlatma: Arthur'ü azarlar sonra" dedi.

"Elbette anlatmam."

"Babama da."

"Merak etme, kimseye söylemem, yüreğini ferah tut! Unuttum bile bunu. Bak sana işin doğrusunu söyleyeceğim. Neden bilmem, burada her şeyin kötü olduğunu, senin mutlu olmadığını kafama koymuştum..."

Jacques ağabeyine doğru dönerek ciddi bir ifadeyle yüzüne baktı.

"Sabahleyin vaktimi hep etrafı gözlemekle geçirdim" dedi Antoine. "Sonunda yanıldığımı anladım. Bunun üzerine treni kaçırmış gibi yaptım. Seninle biraz konuşmadan gitmek istemedim. Anlıyorsun değil mi?"

Jacques yanıt vermedi. Bu konuşma tasarısı hoşuna gidiyor muydu? Antoine bundan emin değildi. Yanlış bir adım atmaktan korkarak sustu.

Nehrin kıyısına giden yolun yokuş aşağı oluşu, yürüyüşlerine bir canlılık vermişti. Nehrin kanal açılarak oluşturulmuş bir koluna vardılar. Karşılarına su bendinin üstünden geçen küçük bir demir köprü çıktı. Üç tane kocaman boş mavna, kahverengi gövdeleriyle neredeyse çarşaf gibi dingin suyun üstünde duruyordu.

"Bir mavna gezintisi ister miydin?" diye Antoine kardeşine sordu. "Kanallarda, kayalıkların altından sabahın sisleri arasında kayıp gitmek, setlerde durmak, sonra akşamleyin baş tarafta oturup batan güneşe karşı sigara tüttürmek ne keyifli olur... Hiçbir şey düşünmeden, ayaklarını suya sarkıtarak gitmek... Söylesene hâlâ resim yapıyor musun?"

Bu sefer Jacques belli olacak kadar ürpermişti. Antoine, yüzünün kızardığını da fark etti.

Jacques çekingen bir sesle, "Neden sordun?" dedi.

"Hiç. Şu üç mavnanın, su bendinin ve küçük köprünün hoş bir resmi yapılabilir de..."

Yedekçilerin yolu biraz ötede genişliyordu. Oise'ın büyük kolunun kenarına varmışlardı, nehrin köpüklü suları kabararak akıyordu.

Antoine, "İşte Compiègne" dedi.

Durdu, güneşten korunmak için elini alnına siper etmişti. Yeşil yaprak kümelerinin ardından, ta uzaklardaki kuleyi, kilisenin küçük yuvarlak kulesini seçiyordu şimdi, bunların adlarını birer

birer sayacakken gözü kardeşine ilişti, yanında duran Jacques elini gözlerinin üstüne siper ederek, ağabeysi gibi uzaklara bakar görünüyordu, ama Antoine, Jacques'ın yere baktığını fark etti. Antoine'ın tekrar yola koyulmasını bekler gibi bir hali vardı. O da bir şey söylemeden yürümeye başladı.

Bütün Compiègne o Pazar günü sokağa dökülmüştü. Antoine'la Jacques köprüden geçenlere karıştılar. Belli ki o gün askerlik muayenesi için kurul toplanmıştı. Bayramlıklarını giymiş delikanlılar, gezgin işportacılardan satın aldıkları mavi, beyaz, kırmızı renkli kurdeleleri yakalarına takarak öbek öbek kaldırımlarda toplanmış, kol kola girip yalpa vurarak marşlar söylüyorlardı. Alanda açık renk elbiseler giymiş kızların arasında, kışladan sıvışmış askerler dolaşıyor, gezintiye çıkmış aileler selamlaşıyorlardı.

Jacques sarhoş olmuştu adeta. Bütün bu insanları, gittikçe yüreğini daraltan bir heyecanla seyrediyordu.

Yalvarırcasına, "Başka yere gidelim Antoine" dedi.

Alanın ortasında karanlık ve ıssız bir yokuşa saptılar.

Saray meydanına geldikleri zaman birden göz kamaştırıcı bir parıltı oldu. Jacques gözlerini kırpıştırmaya başlamıştı. Henüz gölge vermeyen bir ağaç kümesinin altına oturdular.

Jacques elini Antoine'ın dizlerinin üstüne koyup, "Dinle beni" dedi. Saint-Jacques Kilisesi'nin çanları ikindi ibadeti için çalmaya başlamıştı. Çan seslerinin titreşimleri güneşin ışığıyla birleşmiş gibiydi.

Antoine, çocuğun farkında olmadan, baharın bu ilk Pazarındaki gezintiden derin bir haz duyduğunu sanmıştı.

"Ne düşünüyorsun dostum?" diye sordu. Ama Jacques yanıt verecek yerde ayağa kalktı, konuşmadan parka doğru yürüdüler.

Jacques, manzaranın çekiciliğine hiç ilgi göstermiyordu. Özellikle kalabalık yerlerden kaçmayı düşünüyor gibiydi. Şatonun çevresindeki etrafı parmaklıklı taraçalardaki sükûnet onu çekmişti. Antoine gözüne çarpan şeylerden söz ederek, arkasından yürüyordu: Çimenin yeşili üzerinde kopkoyu görünen şimşirlerden, heykellerin omuzlarına sarkan dallardan... Ama dalgın dalgın yanıt veriyordu kardeşi.

Jacques birden, "Onunla konuştun mu?" diye sordu.

"Kiminle?"

"Fontanin'le."

"Elbette konuştum: Latin Mahallesi'nde rastlamıştım. Biliyorsun ki şimdi Louis-le-Grand'da gündüzcü?"

Jacques, "Ya?" dedi. Ama sonra titrek bir sesle, yalnız buluştuklarından beri ilk defa, o eski kafa tutucu tonla, "Benim nerede olduğumu söylemedin ya ona?" dedi.

"Bana bir şey sormadı. Niye böyle söyledin, bilmesini istemiyor musun?"

"Evet istemiyorum."

"Neden?"

"Öyle işte."

"Güzel bir neden! Ama herhalde başka bir nedeni daha olmalı bunun?"

Jacques anlamamış gibi yüzüne baktı. Antoine'ın şaka ettiğini anlamamıştı. Hiç oralı olmadı. Yeniden yürümeye koyuldular. Birden yine sordu:

"Ya Gise? O biliyor mu?"

"Nerede olduğunu mu? Sanmıyorum. Ama çocuklara güvenilmez ki..." Jacques'ın ortaya attığı bu konuya sarılarak sözüne devam etti: "Bazı günler büyük bir kız hali geliyor üstüne, o güzel gözlerini kocaman açarak, konuşulanları büyük bir dikkatle dinliyor. Ama başka bir gün sanki bir bebek. Bak inanır mısın, geçen gün Matmazel onu ararken, masanın altında bebekle oynarken bulmuş. Yakında on bir yaşına basacak!" Salkım çiçekleriyle sarılmış çardağa doğru yürüdüler. Merdivenin aşağısında benekli pembe mermerden bir sfenks heykelinin yanında durdular. Jacques eliyle, sfenksin güneşte parlayan alnını okşadı. Gise'i mi yoksa Matmazel'i mi düşünüyordu? Şimdi birdenbire holdeki eski masa, dilimli örtüsü ve üzerindeki gümüş tepsi ile gözünün önüne mi gelmişti? Antoine böyle sandı. Neşeyle sözüne devam etti:

"Bütün o fikirler nereden aklına geliyor, bilmem? Evin havası bir çocuk için pek de hoş değil! Matmazel çok seviyor kendisini, ama nasıl bir insan olduğunu bilirsin: her şeyden ürker, çekinir, her şeyi yasak eder çocuğa, bir an bile gözünden ayırmaz onu..."

Gülmeye başladı, bir yandan da keyifli keyifli, neşelendirmek ister gibi kardeşine bakıyordu, öyle ki aile hayatının bu ufak tefek olaylarının kardeşiyle kendisinin ortaklaşa hazineleri olduğunu, yalnız kendileri için bir anlamı bulunduğunu, onlar için başka hiçbir şeyin yerini tutamayacağı çocukluk anısı olduğunu hissediyordu. Ne var ki Jacques zoraki olarak hafifçe gülümsedi.

Antoine yine konuşmaya başladı: "İnan ki yemekler de pek neşeli değil evde. Babam hiç konuşmuyor, ya da Matmazel'e kongrede yapacağı konuşmaları prova olsun diye dinletiyor, ya da o gün yaptığı ufak tefek işleri anlatıyor. Aklıma gelmişken söyleyeyim: Biliyor musun, babamızın Enstitü'ye adaylığı işi yolunda!"

Hafif bir sevgi duygusu, Jacques'ın yüzündeki gerginliği azaltmış gibiydi. Bir an düşünceye daldı, sonra gülümseyerek, "Ya? Ne iyi" dedi.

Antoine yeniden söze başladı: "Bütün dostları harekete geçtiler. Bizim rahip çok becerikli, her çevreden bir sürü tanıdığı var, üç haftaya kadar seçim yapılacak." Gülmüyordu artık. Yalnız "Enstitü üyeliği fazla bir şey olmamakla birlikte yine de bir şey sayılır. Sonra babamız da bunu hak etti, öyle değil mi?" dedi.

Jacques hiç düşünmeden:

"Oh, elbet... Aslında babamız iyi bir insan, biliyor musun..."

Sustu, yüzü kızarmıştı, bir şeyler daha söylemek istedi ama yapamadı.

Antoine, "Bir hükümet darbesi yapmak için babamın Enstitü'nün kubbesinin altına girmesini bekliyorum" dedi. Bunları heyecanlanarak söylemişti. "Evin ta bir ucundaki oda artık çok dar geliyor bana biliyor musun, kitaplarımı nereye koyacağımı bilemiyorum. Gise'e senin eski odanı verdiler. Zemin katındaki küçük daireyi tutması için babamı kandırmaya çalışacağım. Kiracı, ayın on beşinde çıkıyor. Üç oda. Benim için mükemmel bir muayenehane olur, hasta kabul edebilirim. Şöyle böyle bir de laboratuvar kurabilirim mutfağa da..."

Evden uzaklaştırılıp Yetiştirme Yurdu'na kapatılan kardeşine, kendisinin serbest hayatından, konfor özleminden söz ettiği için utandı birden. Jacques'ın odasından, sanki kardeşi artık bir daha buraya hiç ayak basmayacakmış gibi söz ettiğini anladı, sustu. Jacques yine o kayıtsızlığına bürünmüştü.

Antoine sözü değiştirmiş olmak için, "Ne yapıyoruz şimdi?" diye sordu. "Bir şeyler yesek, ne dersin? Acıkmışsındır?"

Jacques'la kendi arasında yeniden kardeşlik havası yaratabilme umudunu tamamıyla yitirmişti.

Şehre döndüler. Herkes sokaklara dökülmüştü, her yer arı kovanı gibi kaynıyordu. Pastaneler tıklım tıklım doluydu. Jacques

kaldırımda durmuş vitrindeki beş katlı, üzeri kremalı kocaman pastaya hiç kımıldamadan bakıyordu, bu pastanın manzarası karşısında tıkanmış gibiydi.

Antoine gülümseyerek, "Haydi gir!" dedi.

Antoine'ın uzattığı tabağı alırken Jacques'ın elleri titriyordu. Dükkânın dibinde bir yere oturdular, önlerinde seçilmiş pastalardan bir piramit yükseliyordu. Aralık kalan bir servis kapısından vanilya, sıcak hamur kokuları geliyordu. Jacques tek kelime söylemeden, gözleri ağlayacakmış gibi kıpkırmızı, çabuk çabuk pastasını yiyor, bitirince Antoine'm yeni bir pasta vermesini bekliyor, sonra yine çabuk çabuk yemeğe koyuluyordu. Antoine birer bardak Porto şarabı da getirtti. Jacques, titreyen eliyle kadehi aldı, dudaklarını ıslattı, alkol genzini yakmıştı, öksürdü. Antoine, kardeşine dikkat etmiyormuş gibi, şarabını yudum yudum içiyordu. Jacques cesaretlendi, bir yudum çekti. Şarap ateşten bir gülle gibi çökmüştü içine, sonra bir yudum daha içti, en sonunda da bütün kadehi boşalttı. Antoine yeniden doldurduğu zaman fark etmemiş gibi göründü, neden sonra istemem der gibi bir hareket yaptı.

Dışarı çıktıkları zaman, güneş alçalmaya başlamış, hava serinlemişti. Ama Jacques hissetmedi bunu. Yanakları ateş gibiydi, bütün vücudunda bir rahatlık duyuyordu.

Antoine, "Daha üç kilometrelik yolumuz var, dönsek iyi olur" dedi.

Jacques dokunsan ağlayacaktı, ellerini cebine sokup yumruklarını sıkmış, çenesini kenetlemişti, başı önde yürüyordu. Antoine kaçamak bakınca, kardeşinde gördüğü büyük değişiklik karşısında ürktü:

"Bu uzun gezinti yordu mu seni yoksa?"

Jacques ağabeyinin sesinde, o zamana kadar duymadığı bir sevgi titreyişini hisseder gibi oldu, ama tek kelime söylememişti, asık yüzünü Antoine'a doğru çevirdi, gözleri dolu dolu olmuştu.

Antoine, şaşmış bir halde onun arkasından yürüdü. Ama şehirden baş aşağı inip de köprüye geldikleri ve kendilerini, yedekçiler yolunda buldukları zaman, Jacques'a yaklaşarak kolunu tuttu, "Her zamanki gezintini yapamadığına üzülmedin ya?" diye sordu.

Jacques hiç ses çıkarmadı. Ama birdenbire, saatlerden beri kendisini sarhoş eden bu özgürlük havası, şarap ve ikindi vaktinin bu tatlı ve hüzünlü anı...

Heyecandan tıkanmış gibiydi, birden boşandı, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Antoine kolunu omzuna atarak ona destek oldu, yolun kenarındaki tümseğe oturdular. Antoine artık Jacques'ın hayatında karanlık köşeler keşfetmeyi düşünmüyordu, ama sabahtan beri karşılaştığı kayıtsızlığının birden böyle yıkılıp gidivermesi içine ferahlık vermişti.

Suları hızla akıp giden nehrin kıyısında yalnızdılar, güneşin ağır ağır çekildiği sisli gökyüzünün altında yalnızdılar, biraz ötede, önlerinde zincirle bağlı bir kayık, akıntıyla sallandıkça kurumuş kamışları hışırdatıyordu.

Daha epey yolları vardı, böyle oturup kalamazlardı orada.

Antoine çocuğu, başını yukarı kaldırmaya zorlayarak, "Ne düşünüyorsun? Nedir seni ağlatan böyle?" diye sordu.

Jacques ona biraz daha sokuldu.

Antoine, Jacques'ı, böyle ağlama nöbeti içine atan sözlerini hatırlamaya çalışıyordu.

"Her zamanki gezinti aklına geldi de onun için mi ağlıyorsun?"

Çocuk, bir şey söylemiş olmak için, "Evet" dedi.

Öteki direterek sordu:

"Neden? Her Pazar nerelere giderdin?"

Yanıt yok.

"Arthur'le gezmeye gitmekten hoşlanmıyor musun?"

"Hayır."

"Peki, şu senin ihtiyar Léon Baba'dan ayrıldığın için üzüldüğünü neden söylemedin? Bu işi halletmek kolay bir şey..."

Jacques beklenmedik bir sertlikle, "Yo, hayır!" diye sözünü kesti. Ayağa kalktı, yüzünde öyle bir kin ifadesi belirmişti ki, Antoine sarsıldı.

Jacques, sanki artık hareketsiz duramıyormuş gibi ayağa kalkıp ağabeyini sürükleyerek hızlı hızlı yürümeye başlamıştı. Hiç konuşmuyordu, Antoine beceriksizce görünmeyi de göze alarak, bu yarayı deşmek istedi, "Yani Léon Baba'yla da mı dışarı çıkmak istemiyorsun?" diye sordu.

Jacques, gözleri kocaman açılmış, dişlerini sıkarak, geniş adımlarla yürüyordu.

Antoine:

"Ama sana karşı iyi davranıyordu değil mi Léon Baba?"

Yine cevap yok.

Antoine, Jacques'ın yeniden içine kapanmasından korkuyordu. Yeniden koluna girmek istedi, ama çocuk kendini kurtardı ve adımlarını sıklaştırdı. Antoine da arkasından yürüyordu, şaşkına dönmüştü, nasıl edip de yeniden kardeşinin güvenini kazanacağını bilemiyordu. Birden, Jacques, hıçkırıklar arasında:

"Kimseye söyleme sakın Antoine, babama da söyleme, Léon Baba'yla hemen hemen hiç gezmeye çıktığım yoktu..." deyip sustu, başını çevirmeden söylemişti bunları. Jacques konuşmuyordu. Antoine bir şey sormak için ağzını açtı: ama hiçbir şey söylememek gerektiğini hissetti. Gerçekten Jacques biraz duraksadıktan sonra ve boğuk bir sesle:

"İlk günlerde geliyordu benimle... Bana bazı şeyleri gezinti sırasında söyledi. Sonra kitap veriyordu... Böyle kitaplar olduğunu bilmiyordum! Sonra istersem mektuplarımı postaya atacağını da söylemişti... İşte bunun üzerine Daniel'e yazdım. Ama pul alacak param yoktu. İşte bilmiyorsun sen bunu. Léon Baba biraz resim yaptığımı görmüştü... Anlıyorsun ya... Ne yapmak gerektiğini o söyledi bana... Ben ona yaptığım resimlerden veriyordum, o da posta parasını ödüyordu. Ama resimlerimi gözcülere de gösterdi, onlar da istemeye başladılar. Sonunda işler çatallaştı. Léon Baba bunun üzerine benimle gezintiye çıkmak için kendini sıkmaz oldu. Beni Yetiştirme Yurdu'nun arkasına götürüyordu. Oradan dar bir sokağa sapıyorduk, çocuklar peşimize takılırdı. Köy meydanının dip tarafındaki bir hana götürüyordu beni... Léon Baba şarap içmek, kâğıt oynamak için yanımdan ayrılırdı, beni de bir çamaşırlığa kapatıyorlardı, üstüme de eski bir battaniye örtüyorlardı...

"Seni kapatıyorlar mıydı?"

"Evet, boş bir çamaşırlığa, kapıyı kilitliyorlardı üstümden de. İki saat kadar kalıyordum orada..."

"Peki ama neden?.."

"Bilmem. Hancılar korkuyorlardı herhalde. Bir gün kurutmak için çamaşır asmışlardı, o vakit beni koridora çıkardılar. Hancının karısı dedi ki..." Jacques hıçkırarak ağlıyordu.

"Ne dedi?"

"Dedi ki... Bu bir sürü..." Boğula boğula ağlıyordu, sözünü bitiremedi. Antoine ona doğru eğilerek, "Eee... Bu bir sürü?.." diye yineledi.

Nihayet Jacques hıçkırıklar arasında cümlesini tamamladı:

"Ne yapacağı belli olmaz bu bir sürü... Haydutun..."

Antoine kulak kesilmiş dinliyordu. İçinde uyanan merak, acıma duygusunu boğmuştu.

"E, peki sonra, anlatsana!"

Jacques birden durdu, ağabeyinin koluna girdi, "Antoine, Antoine" diye bağırdı: "Yemin et kimseye bir şey söylemeyeceğine! Yemin et! Babam azıcık bir şeylerden kuşkulanırsa... Babam... İyi insandır biliyor musun, o kadar üzülür ki... Olan bitenleri bizim gibi anlamıyorsa suçu yok..." Bunları söyledikten sonra birden, "Ah Antoine... Sen... Ayrılma benden, beni bırakma..." diye bağırdı.

"Ayrılmam yavrum, bırakmam seni... Kimseye de bir şey söylemem... Ne istersen yaparım. Ama işin doğrusunu söyle bana..." Jacques'ın bir şey söylemediğini görerek sordu:

"Dövüyor muydu seni?"

"Kim?"

"Léon Baba."

"Ya, hayır!" Bu söze şaşmıştı, gözyaşları arasında gülümsemekten alamadı kendini.

"Dövüyorlar mıydı?"

"Hayır!"

"Doğru mu söylüyorsun? Hiç döven olmadı mı?"

"Hayır, kimse dövmedi."

"Peki öyleyse?"

Yanıt yok.

"Ya peki şu yenisi, Arthur nasıl? İyi bir adam değil mi?"

Jacques başını salladı.

"E, peki? O da kahveye gidiyor muydu?"

"Hayır."

"Ya, demek geziyordun onunla?"

"Evet."

"Peki ne kusur buluyorsun onda? Sana karşı kabalık mı ediyordu?"

"Hayır."

"Eee, ne öyleyse, hoşuna mı gitmiyor?"

"Evet."

"Peki öyleyse neden?"

"Öyle işte!"

Antoine çekinerek sordu: "Peki ama kuzum neden şikâyet etmiyorsun? Bütün bu olup bitenleri ne diye müdüre anlatmadın?"

Jacques'ın bütün vücudu titriyordu, kolunu Antoine'ın koluna yaslayarak yalvaran bir sesle:

"Hayır, hayır Antoine, yemin ettin bana, kimseye bir şey söylemeyeceğine yemin ettin... Hiç, ama hiç kimseye!.."

"Elbette canım, sen ne istersen onu yaparım, yalnız şunu öğrenmek istiyorum: Neden Léon Baba'yı müdüre şikâyet etmedin?"

Jacques hep öyle dişlerini sıkarak başını sallıyordu,

"Sence müdür bunları biliyor da göz mü yumuyor?" diye sordu Antoine.

"Yo, hayır!"

"Müdür için ne düşünüyorsun?"

"Hiç."

"Öteki çocuklara eziyet ediyor mu?"

"Hayır, neden etsin?"

"O kadar nazik görünüyor ki. Ama kimseye inanasım gelmiyor artık. Léon Baba da ne kadar iyi bir adam gibi görünüyordu. Müdür için kötü bir şeyler söylendiğini duydun mu?"

"Hayır."

"Gözcüler korkarlar mı ondan? Léon Baba ve Arthur da korkar mı?"

"Evet azıcık."

"Neden?"

"Bilmem ki, müdür olduğu için herhalde."

"Ya peki sana karşı nasıl davranıyor? Bir şeyler gözüne çarptı mı?"

"Ne gibi?"

"Seni görmeye geldiği zaman nasıl davranıyor sana karşı?"

"Bilmiyorum."

"Onunla serbestçe konuşmaya cesaret edemiyor musun?"

"Hayır."

"Peki, Léon Baba'nın seni gezdirecek yerde kahveye gittiğini, seni çamaşırlığa kapattıklarını söyleseydin ne yapardı?"

"Léon Baba'yı kapı dışarı ederdi!" diye korkuyla yanıt verdi Jacques.

"Peki ne engel oluyor ona bunları söylemene?"

"Şu ki..."

Antoine kardeşinin etrafında dönen dolapların içyüzünü öğrenebilmek için akla karayı seçiyordu.

"Seni şikâyet etmekten alıkoyan şeyin ne olduğunu bana söylemelisin... Gerçekten ne olduğunu sen de bilmiyor musun yoksa?"

"Bana... zor... la... imza... ettirdikleri resimler var" diye Jacques başını önüne eğerek mırıldandı. Duraksıyordu, sustu. Sonra birden, "Ama yalnız bu değil" dedi. "Görüyorsun ya M. Faîsme'e bir şey söylenemez, çünkü müdür o. Anlıyor musun?"

Bunu yorgun ama içten bir sesle söylemişti. Antoine diretmedi, kendine güvenmiyordu, çünkü her şeyi çabuk, çok çabuk öğrenmek merakındaydı.

Sonra, "Hiç olmazsa iyi çalışıyor musun?" diye sordu.

Kanal bendinin önüne gelmişlerdi, mavnaların küçük pencerelerinden ışık sızıyordu. Jacques gözleri hep yerde, yürümeye devam ediyordu.

Antoine yine sordu: "Peki, iyi çalışamıyor musun?"

Jacques başını kaldırmadan, "Hayır" dedi.

"Ama müdür, öğretmeninin senden memnun olduğunu söylemişti."

"Öğretmen ona böyle söylemiştir de ondan."

"Peki, bu doğru değilse neden söylesin?"

Jacques bu sorguyu güçlükle izliyor gibiydi.

Gevşek bir tavırla:

"Biliyor musun, öğretmen yaşlı bir adam, benden çalışma beklemiyor. Gelmesini söyledikleri için buraya geliyor. İşte o kadar. Kimsenin, bunun doğru olup olmadığını anlamaya kalkmayacağını biliyor. Kendisi de ödev okumaktan hoşlanmıyor zaten. Bir saat kalıyor, konuşuyoruz, bana çok iyi arkadaşlık ediyor, Compiègne'i, öğrencilerini anlatıyor, daha birçok şeyler... O da halinden memnun değil... Kızının karnında bir hastalık olduğunu, ikinci defa evlendiği şimdiki karısıyla kavga ettiğini anlatıyor, sonra astsubay olan oğlunun, bir kadın yüzünden borca girdiği için rütbesinin indirildiğini de anlattı. Defterlerle filan ders yapar gibi görünüyoruz, ama aslında bir şey yaptığımız yok..." Sustu. Antoine söyleyecek bir şey bulamamıştı. Şimdiden böyle bir hayat tecrübesi olan bu çocuğun önünde adeta utanmış gibiydi. Kaldı ki artık soracak bir şey de kalmamıştı. Çocuk kendiliğinden konuşmaya başlamış, monoton

bir sesle anlattıklarını dinlerken, zihninden neler geçmiş olduğunu, o kadar inatla sustuktan sonra dilinin böyle birden çözülüvermesini anlamak olanaksızdı.

"... Şarap diye verdikleri kırmızımtırak bir su... Onlara veriyordum bunu, anlıyorsun değil mi? Başlangıçta Léon Baba istemişti, hoşuma gitmiyordu zaten, suyu daha çok seviyordum... Ama en çok canımı sıkan, her zaman koridorda dolaşıp durmaları. Ayaklarına terlik giydikleri için geldikleri de duyulmuyor. Bazen onlardan korktuğum bile oluyor. Hayır, korktuğum için değil, ama en ufak hareketimi gördükleri, işittikleri için... Her zaman yalnızım. Ama aslında hiç yalnız kaldığım yok, anlıyorsun ya, ne gezmede, ne de bir yerde! Bunun önemi yok biliyorum. Ama bu böyle sürüp gittikçe, insanın üstündeki etkisini anlayamazsın, insan hasta gibi hissediyor kendini. Öyle günler oluyor ki karyolanın altına saklanıp ağlamak geliyor içimden. Hayır yalnız ağlamak için değil... *Beni kimse görmeden* ağlayabilmek için, anlıyor musun? Bu sabah sen geldiğin zaman, bana haber verdiler kilisede. Müdür, kıyafetimi gözden geçirmesi için sekreteri göndermiş, sonra pardösümle şapkamı getirdiler, çünkü başım açıktı. Oh, sakın bunu, seni aldatmak için yaptıklarını sanma Antoine. Hayır, hiç de böyle değil. Âdet böyle. Her ayın ilk Pazartesi günü babam, kurul toplantısına geldiği zaman hep buna benzer, ufak tefek şeyler yaparlar, babam memnun olsun diye... Şu yatak takımı filan gibi... Bu sabah gördüğün temiz yatak örtüleri, serilmeye hazır durumda dolabımda bulunur, biri geldiği zaman hemen değiştirivermek için... Oh, sakın beni kirli örtülerle bıraktıklarını sanma, sık sık değiştirirler de. Fazladan temiz bir havlu da istesem verirler. Ama âdet böyle işte, anlıyorsun ya, içeri girildiğinde göze hoş görünsün diye..."

"Bütün bunları sana anlatmakla iyi etmedim Antoine, şimdi, olmayan şeyler de düşüneceksin. İnan ki hiçbir şikâyetim yok. Bana karşı çok yumuşak davranıyorlar, hoşuma gitmeyen bir şey yapmıyorlar, tersine, ama işte asıl bu yumuşaklık, anlıyor musun?.. Hem sonra yapacak bir şey de yok! Bütün gün oraya bağlı oturup duruyorum, yapacak hiçbir iş yok, hiç! Başlangıçta saatler geçmek bilmiyordu... Bilemezsin bunun ne olduğunu. Saatimin kurgusunu kırdım. O günden sonra iş yoluna girdi, yavaş yavaş da buna alıştım. Nasıl anlatmalı bilmem, insan içinin derinliğine gömülüp uyukluyor sanki, ama sıkıntılı bir şey bu, anlıyorsun değil mi?"

Bir an sustu, sonra titrek bir sesle devam etti: "Hem sonra Antoine, her şeyi sana söyleyemem... Ama bilirsin sen... İnsan böyle yalnız kalınca kafasına düşünülmemesi gereken bir sürü şey takılıyor... Hele... Mesela Léon Baba'nın anlattığı hikâyeler gibi, biliyor musun?.. Sonra resimler... Ama nihayet vakit geçirecek bir şey, anlıyor musun? Önce böyle resimler yapıyordum... Geceleyin de düşünüyordum bunları... Bunun yapılmaması gerektiğini biliyorum... Ama yapayalnız olunca insan, anlıyor musun?.. Ah, sana anlatmamalıydım bütün bunları... Pişman olacağımı hissediyorum... Ama bilsen, o kadar yorgunum ki bu akşam... Tutamadım kendimi..." dedikten sonra birden daha kuvvetle ağlamaya başladı.

Garip bir rahatsızlık duyuyordu. İstemeden yalan söylemiş gibi bir his vardı içinde. Bununla birlikte söyledikleri arasında doğru olmayan tek şey yoktu ama sesinin tonu, üzüntüsünü olduğundan fazla gösterişi, açığa vurduğu düşünceleriyle yaşantısı hakkında yanlış bir fikir verdiğini, ama başka türlü hareket edemeyeceğini hissediyordu.

Bir türlü ilerleyemiyorlardı. Daha yolun yarısındaydılar. Saat beş buçuk olmuştu. Ortalık henüz aydınlıktı, nehirden bir buğu yükseliyor, kırlara yayılarak tarlaları kaplıyordu.

Antoine yürürken sallanan kardeşini kolundan tutarken, kafasını patlatırcasına düşünüyordu, ama ne yapacağını değil. Kararını kesin olarak vermişti: Çocuğu buradan çekip kurtaracaktı. Ama onu razı etmenin yolunu arıyordu. Kolay değildi bu. Daha ilk kelimelerde Jacques koluna asıldı, hıçkıra hıçkıra ağlıyor, ağabeyine, hiç kimseye bir şey söylemeyeceğine yemin ettiğini hatırlatıyordu.

"Hayır, yavrum hayır... Yeminimi unutmuş değilim, senin istemediğin hiçbir şeyi yapacak değilim. Bu manevi yalnızlık, bu avarelik, bu birtakım uygunsuz insanlara yakınlık çok kötü! Oysa... Ben bu sabah seni burada mutlu sanmıştım."

"Ama öyleyim" dedi Jacques, şikâyet ettiği şeyler birdenbire yok olmuştu sanki: Günlerin birbirine benzeyişi, aylaklık, kontrolsüzlük, evinden uzak oluşu.

"Mutlu mu? Eğer böyle olsaydın, utanılacak bir şey olurdu bu! Sen mutlusun ha! Hayır yavrum hayır, senin burada, böyle çürüyüp gitmekten hoşlanacağına inanamam. Alçalıyorsun burada, ahmaklaşıyorsun. Bu zaten çok sürdü. Senin kabul etmeyeceğin bir şeyi yapmayacağıma söz verdim, içini rahat tut, sözümde duracağım,

ama düşün bir kere, olup bitenleri soğukkanlılıkla olduğu gibi görelim, beraberce, iki arkadaş gibi... Şimdi arkadaş değil miyiz ikimiz?"

"Evet."

"Bana güveniyor musun?"

"Evet."

"Peki öyleyse neden korkuyorsun?"

"Paris'e dönmek istemiyorum."

"Buradaki yaşantını öğrendikten sonra, aile hayatının daha kötü olacağını düşünemiyorum."

"Evet daha kötü!"

Bu feryat karşısında Antoine, şaşkına dönmüştü, sustu.

Şaşkınlığı gittikçe artıyordu. İçinden "Hay Allah!" deyip duruyordu. Bir şey düşünemez olmuştu. Vakit de dardı. Karanlıklar içinde yürüyormuş gibi geliyordu ona. Birden perde sıyrıldı. Çözümü bulmuştu! Bir anda kafasında bir plan şekilleniverdi. Gülmeye başladı.

"Jacques!" diye bağırdı. "Sözümü kesmeden dinle beni! Daha doğrusu soracaklarıma yanıt ver: Şimdi bir anda dünyada yalnız kalsak, benim yanımda yaşamak istemez miydin?"

Çocuk onun ne demek istediğini birden anlayamamıştı. Sonra:

"Ah Antoine, nasıl olur bu? Babamız var..."

Baba, geleceğin önünde bir engel gibi karşılarına çıkmıştı. İkisinin de kafasından aynı düşünce geçmişti: "Her şey yoluna girerdi eğer birden..." Antoine kardeşinin aklından geçeni gözlerinden okuyunca, kendi düşüncesinden utandı, gözlerini başka yana çevirdi.

Jacques, "Elbette" diye cevap verdi. "Seninle birlikte olsaydım, senin yanında yaşayabilseydim, büsbütün başka olurdum. Çalışırdım... Çalışır belki de gerçekten bir şair olurdum..."

Antoine bir işaretle durdurdu:

"Peki öyleyse, dinle beni, eğer seninle, benden başka kimsenin meşgul olmayacağına söz verirsem, buradan çıkmayı kabul eder misin?"

"E... vet..." Jacques bir sevgi ihtiyacıyla ve kardeşine karşı durmuş olmamak için kabul etmişti.

"Peki, hayatını düzenlememe, her şeyini, çalışmanı, denetlememe razı olacak mısın, sanki oğlummuşsun gibi?.."

"Evet."

Antoine, "İyi" diyerek sustu. Düşünceye dalmıştı. Bir şeyi isteyince daima o kadar kuvvetle isterdi ki, bunu yerine getireceğinden hiç şüphe etmezdi. Gerçekten de o zamana kadar her tuttuğunu koparmıştı. Gülümseyerek kardeşine baktı, "Hayale kapılmıyorum" dedi gülerek, ama azimli bir sesle söylemişti. "Nasıl bir işe girişti̇ğimi biliyorum. On beş güne kalmaz bu işi hallederim, on beş güne kadar... Güven bana! Şimdi gider odana tıkılırsın. Kimseye de bir şey belli etme. Yemin ediyorum, on beş güne kalmaz, özgürlüğüne kavuşacaksın!"

Jacques ne dediğini pek de anlamadan, birden içini dolduran bir sevgi ihtiyacıyla ağabeyine yaslanıverdi. Antoine'a sarılmak, onun yanında saatlerce hiç kımıldamadan oturup kalmak, onun vücudunun ılıklığını duymak istiyordu.

Antoine, "Güven bana!" diye yineledi.

Onun da yüreği ferahlamıştı, soylu bir şey yaptığı duygusu vardı içinde. O an kendini bu kadar neşeli, bu kadar kuvvetli hissetmekten derin bir haz duyuyordu. Kendi hayatını Jacques'ınkiyle karşılaştırarak içinden, "Zavallıcık, kimsenin başına gelmeyen şeyler..." demek istemişti. Acıyordu kardeşine. Ama Antoine olduğu, dengeli, her şeyi düzenli bir insan olduğu için mutlu olan, büyük bir adam, büyük bir doktor olma yolundaki Antoine olduğu için derin bir sevinç vardı içinde. Yürüyüşünü hızlandırmak, ıslık çalmak istiyordu. Ama Jacques, yorgunluktan bitkin düşmüş gibi ayağını sürüyordu. Zaten Crouy'ya da gelmişlerdi.

Kardeşinin kolunu koluyla sıkarak bir kere daha, "Güven bana!" diye mırıldandı.

M. Faîsme sokak kapısının önünde durup purosunu tüttürüyordu. Daha uzaktan görür görmez onlara doğru seğirtti.

"Eh, görüyorum ki, mükemmel bir gezinti yaptınız! Bahse girerim, Compiègne'e kadar gitmişsinizdir!" Keyifli keyifli gülerek kollarını havaya kaldırıyordu. "Suyun kıyısından! Ah, ne güzel yoldur bu! Hani ne güzel yerdir bizim buraları, doğru değil mi?" Cebinden saatini çıkardı:

"Size akıl öğretmek gibi olmasın ama doktor, eğer treninizi kaçırmak istemezseniz..."

"Gidiyorum" diye Antoine cevap verdi. Kardeşine doğru dönerek heyecanlı bir sesle, "Yine görüşürüz Jacques" dedi.

Ortalık kararmaya başlamıştı. Batan güneşin hafif aydınlığı içinde kardeşinin gözkapakları inik, dalgın, uysal yüzüne bir kere daha bakarak, "Yine görüşürüz" dedi.

Arthur avluda bekliyordu. Jacques müdürden izin alıp yanından ayrılmak istiyordu, ama M. Faîsme ona arkasını dönmüştü, her akşam olduğu gibi büyük kapının sürgülerini kendi sürüyordu. Köpeğin havlamaları arasında Jacques, Arthur'ün sesini duydu:

"E, geliyor musunuz artık?"

Çocuk Arthur'ün arkasından yürüdü.

Hücresine girerken bir ferahlık hissetmişti. Antoine'ın oturduğu iskemle, hâlâ masanın yanında duruyordu. Ağabeyine karşı duyduğu sevgi içini sarmıştı. Sırtına iş elbisesini geçirdi. Vücudu yorgundu ama, zihninde bir canlılık hissediyordu. Şimdi her günkü Jacques'tan başka bir varlık, maddi olmayan, hemen o gün doğmuş, kendine hükmeden, hareketlerini gözleyen başka bir varlık daha varmış gibiydi benliğinde.

Yerinde duramıyordu, odanın içinde dolaşmaya başladı. Kuvvetli ve yepyeni bir duygu ayakta tutuyordu onu, bir güçlülük duygusuydu bu. Kapıya yaklaştı, alnını cama dayayarak durdu, gözlerini bomboş koridorlardaki lambalara dikti. İki kez kilitlenmiş olan kapı açıldı, Arthur akşam yemeğini getirmişti.

"Haydi, çabuk ol küçük maskara!"

Mercimeğe başlamadan, tepsiden peynirle kırmızımtırak su güğümünü çıkardı. Arthur, "Bana mı?" diye gülerek sordu, peyniri alıp kapıdan görmesinler diye dolabın kenarında durarak yemeğe koyuldu. Bu saatte M. Faîsme, yemeğe oturmadan önce, ayağına terlikleri geçirerek, koridorları dolaşırdı. Çoğu kez de oralardan geçtiği, kapının üstündeki açık duran küçük pencereden içeri sızan o mide bulandırıcı puro kokusundan belli olurdu.

Jacques ekmeğinden kopardığı iri lokmaları mercimeğin kara suyuna banarak yemeğini bitirmeğe çalışıyordu. Yemek bittiği zaman Arthur:

"Haydi şimdi yatağa!"

"Ama daha saat sekize gelmedi ki?"

"Haydi çabuk ol! Pazar bu gün, arkadaşlar beni bekliyor."

Jacques bir şey söylemeden soyunmaya başladı. Arthur, elleri

cebinde, ona bakıyordu. Bu sarışın adamın aptalca ablak yüzünde ve hantal vücudunda yumuşakça bir görünüşü vardı. Yelek cebine bir para sıkıştırıyormuş gibi eliyle bir hareket yaparak, "Senin birader, işi biliyor" dedi abartılı bir şekilde, sonra tepsiyi alıp gitti.

Geri döndüğü zaman Jacques yatağa girmişti.

"Ooo, yattın demek!" diyerek, ayağının burnuyla çocuğun ayakkabılarını tuvalet masasının altına itti. "Hey, bana baksana, yatmadan önce öteberini düzeltsen olmaz mı?" Yatağa yaklaştı: "İşitiyor musun küçük maskara?" Koca ellerini Jacques'ın omuzlarına bastırdı, bir yandan da gülüyordu. Jacques'ın yüzü acayip bir gülümsemeyle buruşmuş gibiydi. Arthur:

"Battaniyenin altına bir şey saklamıyorsun ya? Mum ya da kitap filan?"

Böyle söyleyerek elini örtülerin altına soktu. Ama Jacques birden kendini kurtararak yatağın içinde kendini geriye atıp sırtını duvara verdi. Arthur onun bu hareketini tahmin edemediği gibi engel olamamıştı da.

"Oh, oh" dedi. "Bu akşam gıdıklanacağın tuttu demek... Elbet benim de söyleyeceklerim var..."

Bunları yavaş sesle söylerken, gözünü de koridora açılan kapıdan ayırmıyordu. Sonra Jacques'a daha fazla dikkat etmeyerek bütün gece yanan idare lambasını yaktı. Sonra elektrik düğmesini çevirerek kapattı, ıslık çalarak dışarı çıktı.

Jacques anahtarın kilidin içinde iki kere çevrilirken çıkardığı sesi duydu, uzaklaşan ayak seslerine kulak verdi. Sonra karyolasının ortasına geldi, bacaklarını uzattı, sırtüstü uzandı. Dişleri birbirine çarpıyordu. Bütün cesaretini kaybetmişti. O günü, Antoine'a anlattıklarını hatırlayarak büyük bir öfkeye, sonra birden, sinirlerini altüst eden bir umutsuzluğa kapıldı: Şimdi Paris, Antoine, evleri, hangarlar, çalışma, aile kontrolü geliyordu gözünün önüne... Ah, ne büyük bir hata işlemişti de düşmanlarına teslim olmuştu! Peki ama ne istiyorlar benden bunlar? Gözünden yaşlar boşandı. Antoine'ın projesinin gerçekleşmeyeceği, M. Thibault'nun buna karşı geleceği düşüncesi zihnine saplanmıştı. M. Thibault karşı gelecekti buna. Babası ona bir kurtarıcı gibi görünüyordu. Evet, bütün bunlar suya düşecek, kendisini rahat bırakacaklar, burada kalacaktı. Burada tek başına uyuşuk bir ömür sürüyordu. Huzur içinde, halinden memnun yaşayıp gidiyordu.

Başının üst tarafından idare lambasının tavana vuran titrek ışığına gözleri takıldı. Burada huzurluydu, mutluydu.

IV

Antoine, merdivenin alacakaranlığında, babasının sekreteri M. Chasle'a rastladı. Adam onu görünce, fare gibi ürküp duvara yapışarak durdu.

"Ah, siz misiniz?" Patronundan, birini böyle görünce şaşırmış gibi bağırmak alışkanlığını kapmıştı. "Haberler kötü!" diye fısıldadı. "Üniversite güruhu, Edebiyat Fakültesi dekanını aday gösterdiler. En azından on beş oy gitti demektir. Hukukçularınkini de eklersek yirmi beş eder. Ooo! Doğrusu terbiyesizlik diye buna derler. Patron anlatır size." Utangaç bir adam olduğu için durmadan öksürüyor, kendini hep nezle olmuş sanarak, bütün gün durmadan pastil çiğniyordu. Antoine'ın ses çıkarmadığını görünce, "Ben gidiyorum, annem merak eder" dedi.

Cebinden saatini çıkardı, bakmadan önce kulağına götürdü, sonra yakalığını düzeltip gözden kayboldu.

Bu gözlüklü ufak tefek adam, yedi yıldır M. Thibault'nun her gün bir arada çalıştığı iş arkadaşıydı. Antoine onun nasıl bir insan olduğunu bu kadar zaman geçtiği halde anlamış değildi. Az ve kısık sesle konuşur, eşanlamlı kelimeler kullanarak, herkesin bildiği şeyleri söyler, çok titiz bir adam gibi hareket eder, en küçük alışkanlıklarına bağlı görünür. Annesiyle yaşar, ona karşı sevgi ve saygıyla davranan bir evlat gibidir. Ayakkabıları daima gıcırdar. Küçük adı Jules'dür. Ama M. Thibault kendine olan saygısından ötürü ona M. Chasle der, Antoine'la Jacques'sa ona "Lastiktop" ve "Karınağrısı" adını takmışlardı.

Antoine doğruca babasının çalışma odasına daldı. M. Thibault bu sırada, yatmadan önce, masasının üstünü düzene sokuyordu.

"Ah! Sen misin? Haberler kötü!" dedi.

"Evet" diye Antoine sözünü kesti. "M. Chasle anlattı."

M. Thibault sert bir hareketle çenesini yakalığından dışarı çıkarttı, söyleyeceğinin önceden bilinmesinden hoşlanmazdı.

Antoine'ın o anda buna aldırış ettiği yoktu, o gün yaptığı şeyi düşünüyor, ama şimdiden üstüne bir tutukluk geldiğini hissediyordu. Bunu vaktinde fark edip konuya daldı:

"Ben de sana çok kötü haberler getirdim: Jacques Crouy'da kalamaz." Nefes aldı, sonra bir solukta devam etti: "Oradan geliyorum. Gördüm kendisini. Konuşturdum. Acıklı şeyler sezdim söylediklerinden. Seninle bunu konuşmaya geldim. Bir an önce onu oradan çıkarmak gerek."

M. Thibault birkaç saniye öylece hareketsiz kaldı. Hayreti yalnız sesinin tonundan belli oluyordu:

"Sen?.. Crouy'ya? Sen? Ne zaman? Bana haber vermeden? Çıldırdın mı? Söyle bakayım?"

Antoine ilk sıçrayışta engeli aşmış olduğu için memnun olmakla birlikte, pek rahatsız hissediyordu kendini, konuşacak gücü yoktu. Boğucu bir sessizlik oldu aralarında. M. Thibault gözlerini açmıştı, sonra gözkapakları, sanki elinde olmadan, yavaş yavaş düştü, oturdu, yumruklarını masaya yasladı.

"Anlat bana azizim..." dedi. Her hecenin üstünde resmi bir edayla durarak söylemişti bunları. "Crouy'ya gittiğini söylüyordun, ne zaman?"

"Bugün."

"Nasıl? Kiminle?"

"Yalnız."

"Yani... Seni içeri aldılar mı?"

"Elbette."

"Yani... Kardeşinle konuşmana izin verdiler mi?"

"Bütün günü onunla birlikte geçirdim. Jacques'la baş başa."

Antoine'ın, tümcelerinin sonunu kışkırtıcı bir şekilde çınlatmak gibi bir adeti vardı. Bu da M. Thibault'yu çileden çıkardı, ama tedbirli davranmak gerektiğini de anlatmıştı bu ona. Sanki Antoine'ın yaşını sesinden anlamış gibi, "Sen çocuk değilsin artık!" dedi. "Benim haberim olmadan böyle bir davranışın yersizliğini anlamalıydın. Bana söylemeden Crouy'ya gitmen için bir neden mi vardı? Kardeşin sana mektup mu gönderdi? Seni çağırdı mı?"

"Hayır, içime birden bir şüphe düştü."

"Şüphe mi? Neden?"

"Her şeyden... Orada uygulanan rejimden... Sekiz aydır Jacques'ın katlandığı bu rejimin, onun üzerindeki etkilerinden..."

"Yani, sahiden bana hayret veriyorsun azizim!.."

M. Thibault duraksıyor, ölçülü sözcükler arıyor, ama iri elleriyle başının hareketi, bunda samimi olmadığını gösteriyordu. "Babana karşı bu güvensizlik..."

"Herkes aldanabilir, işte ispatı!"

"İspatı mı?"

"Dinle beni baba, kızmanın bir faydası yok. Öyle sanıyorum ki ikimiz de aynı şeyi, Jacques'ın iyiliğini istemekteyiz. Onun nasıl bir çöküntü halinde bulunduğunu bilsen, Jacques'ın bir an önce Yetiştirme Yurdu'ndan çıkması için herkesten önce sen harekete geçerdin."

"Yo, hayır!"

Antoine, M. Thibault'nun kahkahasını duymazlıktan geldi.

"Evet baba."

"Hayır, diyorum sana!"

"Baba, eğer bilsen ki..."

"Yoksa beni budala yerine mi koyuyorsun? Crouy'da neler olup bittiğini öğrenmek için, senin bilgi vermeni mi beklediğimi sanıyorsun? On yıldır her ay bir genel denetimden geçiriyorum orayı, bir de rapor istiyorum, biliyor muydun bunu? Sonra biliyor muydun ki, başkanı bulunduğum kurulda görüşülmeden Crouy'da hiçbir karar verilmediğini? Haydi oradan sen de!"

"Baba, öyle şeyler gördüm ki orada..."

"Yeter artık. Kardeşin canının istediği yalanları sayıp dökmüştür sana, seni aldatabilir ama, bana gelince iş değişir."

"Jacques hiçbir şeyden şikâyet etmedi."

M. Thibault şaşmış gibiydi.

"Eee. Peki öyleyse?.."

"Tersine, işin kötüsü de bu zaten. Rahat olduğunu, oradan hoşlandığını söyledi." M. Thibault'nun memnun olduğunu belli edercesine hafiften güldüğünü görünce, kırıcı bir tonla:

"Yavrucağın aile hayatından o kadar acı anıları var ki hapishaneye katlanıyor."

Hakareti boşa gitti. M. Thibault, "E, peki, tamam, demek hepimiz bu noktada birleşiyoruz, daha ne istiyorsun?" dedi.

Şimdi Antoine, Jacques'ın kendisine anlattıklarını olduğu gibi söylemekle çocuğun kurtuluşunu sağlayacağından şüpheye düşmüştü, genel kusurlar üzerinde durup gerisini saklamaya karar verdi.

"Sana hakikati söyleyeceğim baba" diye M. Thibault'ya gözlerini dikerek söze başladı: "Jacques'ın birçok şeylerden yoksun bırakıldığından, kendisine karşı kötü davranıldığından, zindana kapatıldığından şüphe ediyordum. Ama Jacques'ın yaşantısında, bunlardan bin kere daha beter bir manevi sefalet gözüme çarptı. Yalnızlığın ona iyi geldiğini söyleyerek seni aldatıyorlar. Bu da hastalıktan daha kötü: günleri zararlı bir aylaklık içinde geçiyor. Hele öğretmenin sözünü etmeyelim: işin doğrusu şu ki Jacques'ın bir şey yaptığı yok. Şimdiden zekâsı en küçük bir çaba göstermek yeteneğini kaybetmiş. Bu hali devam ettirmek, çocuğun geleceğini mahvetmek olur. Her şeye karşı öyle derin bir ilgisizlik içinde ki... Sonra çok zayıflamış, birkaç ay daha böyle uyuşuk bir hayat sürerse çocuğa bir daha sağlığını kazandırmak mümkün olmayacak."

Antoine gözünü babasından ayırmıyordu. Sanki bu hantal, hareketsiz yüze bakışlarıyla ağırlık yapıp, razı ettiğini gösteren bir hafif parıltı belirmesini istiyor gibiydi. M. Thibault, o dağ gibi iri yapısı ile, ağır bir hareketsizlik içinde duruyordu. Dinlenme halindeyken korkunç kuvvetlerini belli etmeyen gergedanları andırıyordu, daha çok fili, o enli kocaman kulakları ve arada bir kurnazca parlayan gözleriyle. Antoine'ın ileri sürdükleri içini ferahlatmıştı. Vakıf'ta bazı rezaletler baş gösterir gibi olmuştu. Bir iki gözcüye, kovuluşlarının nedenini etrafa yaymadan yol vermek gerekiyordu. M. Thibault bir aralık, Antoine'ın açığa vuracağı kötülüklerin bu çeşit şeyler olmasından korkmuştu, geniş bir nefes aldı.

"Bana bir şeyler öğrettiğini mi sanıyorsun?" Babacanca bir tavırla söylemişti bunu. "Bütün bu söylediklerin, senin ruhundaki soyluluğu gösteriyor azizim, ama müsaadenle, işi çok iyi bilen biri olarak sana şunu söylememe izin ver: Bu ceza işleri çok nazik işlerdir, bu konularda insan bir gün içinde uzman kesilmeye kalkmamalı. Benim ve bu konuda uzman olanların deneylerimize güvenmelisin. Zayıflık, uyuşukluk diyordun değil mi? Allaha şükür! Kardeşinin ne mal olduğunu bilirsin: Böyle kötü bir çocuğu ölçülü bir şekilde zayıflatmakla, kötü içgüdüleri zayıflatılmış olur ve ancak böylece bunun sonu gelir. Uygulamayla öğrenilir bu. Peki söyle, kardeşin değişmiş gibi gelmedi mi sana? Artık hiç öfkeye kaptırmıyor kendini. Disipline girdi, kendisiyle konuşan herkese karşı terbiyelice davranıyor. Sen kendin söyledin, artık düzenli hareket etmeye, bu

yeni hayatı sevmeye başladığını. Ha, söyle bakalım, bir yıldan az zamanda, böyle bir sonuç elde etmek övünülecek şey değil mi?"

Boğum boğum parmaklarıyla keçi sakalını sıvazlıyordu. Sözünü bitirince oğluna şöyle bir yan gözle baktı. Gür sesi, o çok yüksek perdeden konuşmasıyla M. Thibault'nun ağzından çıkan en gelişigüzel söz bile çok önemli gibi görünüyor, büyük bir kuvvet kazanıyordu. Antoine daima babasının buyruklarına boyun eğmeye alışık olduğu için, şimdi onun karşısında, kendini zayıf hissediyordu. Ama M. Thibault gurura kapılıp beceriksizlik etti:

"Hem ben ne diye, hiçbir şekilde tartışılmayacak olan bir cezanın yerinde olduğunu savunmaya kalkıyorum? Tamamıyla ne yaptığımı ve ne yapmam gerektiğini bilerek yaptım bu işi. Bak, söyleyeceklerim bu kadar dostum."

Antoine dikeldi:

"Beni böyle susturamazsın baba! Sana tekrar söylüyorum, Jacques Crouy'da kalamaz."

M. Thibault yeniden acı acı güldü. Antoine kendine hâkim olmaya çalışıyordu.

"Hayır baba, Jacques'ı orada bırakmak cinayet olur. Bu değerli çocuğun orada sönüp gitmesine seyirci kalamayız. İzin verirsen şunu söyleyeceğim baba: Bu çocuğun karakterini pek iyi anlayamadın. Canını sıktığı, seni rahatsız ettiği için onun..."

"Anlayamadığım neymiş benim? O gittiğinden beri şurada rahatça yaşayabiliyoruz. Doğru değil mi? Düzelip de yola geldiği zaman, tekrar buraya gelmesini düşünebiliriz. O zamana kadar..." Yumruğunu, sanki hemen bütün ağırlığıyla aşağı bırakacakmış gibi havaya kaldırdı, ama sonra elini açtı, avcunu yavaşça masanın üstüne yasladı. Öfkesi için için kabarıyordu. Antoine ise kendini tutamayarak bağırdı:

"Sana diyorum ki Jacques orada kalamaz baba!"

M. Thibault alaylı bir sesle, "Ooo, Ooo... Bu evin büyüğünün ben olduğumu unutuyorsun gibi geliyor bana dostum?"

"Hayır, unutmuş değilim. Bunun için de ne yapmak istiyorsun diye soruyorum sana."

M. Thibault ağır ağır yanıt verdi: "Ben mi?" Soğukça bir gülümseme belirdi yüzünde, gözkapaklarını araladı. "Ne yapacağımdan şüphe edilemez. M. Faîsme'i, seni, benim iznim olmadan içeri bıraktığı için adamakıllı haşlamak, senin de bir daha Yurt'a adım atmanı yasaklayacağım."

Antoine kollarını kavuşturdu:

"Ya peki ne oluyor, o broşürlerin, konferansların! Hani şu kongrelerde söylediklerin! Ama evladının zekâsının körelmesi karşısında kılın kıpırdamıyor, bütün düşüncen başına dert açmamak, rahatça yaşamak, alt tarafı ne olursa olsun değil mi?"

M. Thibault ayağa kalkıp, "Saygısız!" diye bağırdı. "Ah, bunun böyle olacağını biliyordum ben! Sofrada ağzından kaçırdığın bazı sözler, okuduğun kitaplar, gazeteler... Ödevlerini yerine getirişindeki isteksizlik... İşin aslı şu: Dinin ilkelerinden uzaklaşma, ardında da ahlaki anarşiye yuvarlanma ve sonunda başkaldırma!.."

Antoine omuz silkerek:

"Sorunları birbirine karıştırmayalım. Söz konusu olan küçüğün durumu, hem de elinizi çabuk tutmanızı gerektiren bir durum! Baba, söz ver bana Jacques'ı..."

"Bundan sonra bana ondan söz etmeni yasak ediyorum sana! Anladın mı şimdi?"

Baba oğul birbirlerini süzdüler:

"Son sözün bu mu bana?"

"Defol!"

Antoine meydan okuyan bir gülümsemeyle, "Ah baba, tanımıyorsun beni. Yemin ederim ki Jacques bu zindandan kurtulacak! Hiçbir şey, ama hiçbir şey engel olamaz bunu yapmama!" diye mırıldandı.

İri yarı adam birden köpürerek çenesini kilitleyip oğlunun üstüne yürüdü:

"Defol!"

Antoine kapıyı açmıştı. Eşikte durdu, arkasına dönerek boğuk bir sesle, "Hiçbir şey" dedi. "Okuduğum *gazetelerden* birinde bir kampanya başlatmam gerekirse, bunu da yapmaktan geri kalmayacağım!"

V

Antoine bütün gece gözünü yummamıştı. Ertesi sabah erkenden, piskoposluğun bir odasında Rahip Vécard'ın ayinini bitirmesini bekliyordu. Rahibin her şeyi öğrenerek işe karışması gerekiyordu. Jacques'ın kurtuluşu için başka bir umut yoktu.

Konuşmaları uzun sürdü. Rahip, delikanlıyı günah çıkartacakmış gibi yanı başına oturttu. Antoine'ın anlattıklarını, arkasına yaslanıp, her zaman yaptığı gibi, başını sol omzuna doğru eğerek büyük bir dikkatle dinliyordu. Bir kez bile sözünü kesmedi. Uzun burunlu, soluk yüzünden ne düşündüğü anlaşılmıyordu, ama arada bir tatlı bakışlarını uzun uzun Antoine'ın yüzüne dikerek, açıklamadığı düşüncelerini de okumak ister gibi bir hali vardı. Antoine'ı, ailenin öteki bireylerinden daha az görmekteydi ama ona ayrı bir değer verirdi. İşin önemli yanı şuydu ki Rahip Vécard bu noktada, oğlunun başarılarıyla övünen M. Thibault'nun etkisi altındaydı.

Antoine, rahibi birtakım ustaca sıralanmış kanıtlarla inandırmaya çalışmadı. Crouy'da geçirdiği günü bütün ayrıntılarıyla anlattı, sonra da babasıyla arasında geçenleri. Rahip bunun için kendisine bir şey söylememekle birlikte, hemen daima göğsünün üstünde tuttuğu elini hafifçe havaya kaldırarak bu hareketini beğenmediğini hissettirmişti. Rahibin tombul bileklerinin ucunda gevşek gevşek sarkan elleri birden kımıldanmaya başladı, sanki doğa, yüzünden esirgediği anlatım gücünü bu ellere saklamış gibiydi. Antoine, "Jacques'ın yazgısı artık sizin ellerinizin arasında. Yalnız siz babama söz geçirebilirsiniz" diye sözünü bitirdi.

Rahip yanıt vermedi. Antoine'ın yüzüne öyle donuk, öyle dalgınca bir bakışla bakmıştı ki delikanlı buna ne anlam vereceğini bilemedi. Güçsüzlüğünü, girişiği bu işte karşısına çıkan engelleri hissediyordu. Rahip yavaşça, "Peki sonra ne olacak?" dedi.

"Sonra mı?"

"Tutalım ki babanız Jacques'ı Paris'e getirtti, ya sonra ne yapacak?"

Antoine şaşırdı. Kuşkusuz bu konuda planı hazırdı, ama bunu nasıl açıklayabilirdi? Çünkü bu fikri kabul ettirmenin çok güç olduğunu düşünüyordu. Aile ocağından ayrılmaları, Jacques'la birlikte, oturdukları binanın zemin katına yerleşmeleri, çocuğun eğitimiyle kendisinin ilgilenmesi, kardeşinin çalışmalarını kendisinin kontrol etmesi, hal ve hareketlerinden yalnız kendisinin sorumlu olması, böylece çocuğu hemen hemen tamamıyla babasının otoritesinin dışına çıkarması... Bu sefer rahip kendini gülümsemekten alamadı. Ama alay yoktu bu gülümseyişte.

"Bana kalırsa dostum, çok ağır bir yük alıyorsunuz omuzlarınıza" dedi.

Antoine ateşlendi, "Ah" dedi. "Bu küçüğün büyük bir özgürlüğe o kadar gereksinmesi var ki! Baskı altında gelişmesi olanaksız! Belki güleceksiniz bana ama sayın rahip, ben inanıyorum ki gerçekten onunla yalnız ben ilgilensem..."

Rahip onun bu sözlerine hiç karşılık vermedi. Yalnızca içini okumak istiyormuş gibi derin bakışlarıyla yüzünü süzdü. Antoine umutsuzca oradan ayrıldı. Babasının o sert tepkisinden sonra rahibin bu gevşek hali bütün umudunu silip süpürmüştü. Rahip Vécard'ın hemen o gün gidip M. Thibault'yla konuşmaya karar verdiğini bilse, çok hayret ederdi.

Rahibin bu iş için zahmet etmesine hacet kalmamıştı.

Piskoposluk binasından iki adım ötede, kız kardeşiyle birlikte oturduğu evine, her sabah ayinden sonra yaptığı gibi, soğuk sütünü içmek için döndüğü zaman, M. Thibault'yu yemek salonunda kendisini bekler buldu. Bir iskemleye çöken şişman adam, elleri butlarında, hâlâ burnundan soluyordu.

"Ah, geldiniz demek" diye homurdandı. "Gelişime şaştınız mı?"

"Sandığınız kadar değil" diye yanıt verdi rahip. Zaman zaman hafif bir gülümseme ya da şeytanca bir bakış, sakin yüzünü aydınlatıyordu. "Benim polisim iyi çalışıyor, her şeyden haberim var" dedikten sonra masanın üstünde duran süt bardağını eline aldı.

"Her şeyden haberiniz mi var? Yoksa daha önceden..."

"Astier'nin durumunu dün sabah düşesten öğrenmiş bulunuyordum. Ama rakibinizin adaylığını geri aldığını dün akşam haber alabildim."

"Astier'nin durumu mu? Yani... Anlayamıyorum. Hiçbir şey bildiğim yok benim..."

"Böyle bir şey olanaksız mı?" diye yanıt verdi rahip. "Demek bu mutlu haberi size iletmek bana nasip olacakmış." Biraz durdu. "Eh, işte böyle. İhtiyar Astier dördüncü kez nöbet geçirmiş, bu sefer hiç umut yok. Bunun üzerine, budala bir adam olmayan dekan, adaylıktan çekildi, böylece siz 'Manevi Bilimler Akademisi için tek aday olarak kaldınız.!' "

"Dekan çekilmiş mi?.. Peki ama niçin?" diye Thibault kekeledi.

"Çünkü, bir Edebiyat Fakültesi dekanının yerinin Edebiyat Akademisi olduğunu düşünmüş. Sizin karşınıza çıkıp şansını tehli-

keye koymaktansa başkasının elde etmek için kendisiyle mücadele etmeyeceği bir koltuğu beklemeyi yeğlemiş."

"Emin misiniz bundan?"

"Resmen bildirildi bu. Akademi sekreterini, Katolik Enstitüsü'nün bir toplantısında gördüm dün akşam. Dekan bu kararını bildiren mektubu kendi eliyle getirmiş. Yirmi dört saat süren bir adaylık."

M. Thibault şaşkınlıktan ve sevinçten soluk soluğa gelmişti. Kekeleyerek, "Demek böyle ha!.." diyebildi. Ayağa kalkıp elleri arkasında, odanın içinde gelişigüzel birkaç adım attı, sonra gelip rahibin karşısında durdu. Az kalsın omuzlarından tutacaktı, ama ellerini yakaladı:

"Ah, aziz dostum Rahip Vécard, hiç unutmayacağım bunu hiç. Teşekkür ederim, teşekkür ederim."

Öylesine bir mutluluk sarmıştı ki bütün benliğini, öteki bütün duyguları erimiş gibiydi, öfkesi de sönüp gitmişti, öyle ki rahip kolundan tutup kendisini çalışma odasına götürerek, "Bu erken saatte buraya gelmenizin nedenini söyler misiniz?" diye sorduğu zaman, bu soruya yanıt verebilmek için uzun uzun düşünmesi gerekmişti. O zaman Antoine'ı anımsadı ve yeniden öfkesi tepti. Rahibe, son zamanlarla bir kuşku ve başkaldırı havası içinde görünen büyük oğluna karşı nasıl davranması gerekeceği konusunda öğüt istemeye geldiğini söyledi. İbadetini yerine getiriyor muydu? Yoksa kiliseye yalnız Pazar günleri mi gidiyordu? Hastalarını bahane ederek eve yemeğe daha seyrek gelmeye başlamıştı, geldiği zamanlarda da sofrada eskisinden pek farklı bir hali vardı. Babasına kafa tutuyor, hoş görülemeyecek bir serbestlikle fikirler ileri sürüyordu. Son yerel seçimler sırasında aralarındaki tartışma o kadar sert bir hal almıştı ki onu küçük bir çocuk gibi azarlayıp susturmak gerekmişti. Kısacası, eğer Antoine'ın doğru yola girmesi isteniyorsa, onun hakkında birtakım yeni önlemler almak gerekiyordu. İşte bu konuda rahibin desteğini ve işe karışmasını istemeye gelmişti. Bundan sonra M. Thibault, anlattıklarına bir örnek vermiş olmak üzere Antoine'ın Crouy'ya gitmekle yapmış olduğu disipline aykırı davranışı ve orası için söylediği budalaca şeylerle, sonunda da hiçbir ad verilemeyecek çirkin davranışını anlattı. Bununla birlikte Antoine'a ne kadar değer verdiği, dahası farkında olmadan onun bu çeşit bağımsızlık hareketlerini eleştirmekle birlikte, gözünde,

oğluna verdiği değerin arttığını sözlerinin arasında hissettirmişti. Rahip buna mim koydu.

Yazı masasının başında öyle gevşek gevşek oturan Rahip Vécard, zaman zaman elleriyle M. Thibault'ya hak verdiğini gösteren hareketler yapıyordu. Ama Jacques söz konusu olur olmaz başını kaldırdı, daha da bir dikkat kesilerek dinlemeye başladı. Aralarında hiçbir ilinti yokmuş gibi görünen, birbiri ardından ustaca sorduğu sorularla oğlunun anlattıklarını babasına onaylattı.

Kendi kendine konuşur gibi hep, "Ama... Ama... Ama..." diyordu. Bir an kendi içine gömülerek derin derin düşünceye daldı. M. Thibault, şaşkın bir halde bekliyordu. Sonunda rahip kararlı bir davranışla söze başladı: Antoine'la ilgili olarak anlattığınız şeyler beni sizin kadar endişelendirmedi dostum. Böyle bir şey beklenirdi. Böylesine meraklı ve canlı bir insanın zekâsı üzerinde, bilimsel çalışmaların ilk etkisi, gururu kamçılamak ve imanın sarsılması şeklinde belirir, bilimin azı insanı Tanrı'dan uzaklaştırır, çoğu ise ona ulaştırır. Korkmayın, Antoine, şimdi insanın bir uçtan öbür uca koştuğu yaşta. Bana haber vermekle çok iyi ettiniz. Sık sık görmeye çalışır, kendisiyle konuşurum. Ortada kötü bir durum yok, sabırlı olun, tekrar bize gelecektir."

"Fakat Jacques'ın yaşayışı hakkında söylemiş olduklarınız, beni daha çok kaygılandırdı. Onun, içinde yapayalnız yaşatıldığı koşulların bu kadar sert olduğunu sanmıyordum! Çocuğun orada geçirdiği ömür bir hapishane hayatından başka bir şey değil! Bunun birtakım tehlikeleri olmayacağına inanamam! Aziz dostum açıkça söyleyeyim ki bu, beni çok üzdü. Bu konu üstünde iyi düşündünüz mü?"

M. Thibault gülümsedi:

"Bütün içtenliğimle, dün Antoine'a sorduğum soruyu size de sorayım: Bizim, herkesten çok bu konuda deneyim sahibi olduğumuza inanmıyor musunuz?"

Rahip hiç güceniklik göstermeden, "Bunun böyle olduğunu yadsıyacak değilim" dedi. "Yalnız, genel olarak, yetiştirmek istediğimiz çocuklar Jacques'a pek benzemez. Apayrı bir mizacı olan bu çocuğa özel bir eğitim uygulamak gerekir. Hem sonra yanlış bilmiyorsam, onlara başka bir rejim uygulanmaktadır, çünkü hep bir arada yaşıyorlar. Siz de hatırlarsınız ki, ben Jacques'a sert bir ceza uygulanmasından yanaydım. Bu bir çeşit kalebentliğin onu, düşünmeye, kendini düzeltmeye zorlayacağını umuyordum. Ama

Tanrı bilir a, bunun gerçek bir zindan hayatı olacağını ve çocuğun bu kadar uzun bir süre buna mahkûm edileceğini hatırımdan geçirmemiştim. Düşünün bir kere! Daha on beşine basmamış bir çocuk sekiz aydır hücre hayatı yaşıyor. Hem de bir gardiyanın gözcülüğü altında. Sonra bu adamın ahlakı hakkında da resmi bilgilerden başka bir şey bildiğimiz yok. Bazı dersler okuyormuş. Öyle olsun. Peki ama, Jacques'a haftada üç dört saatini veren şu Compiègne'li öğretmenin ne değerde bir adam olduğunu biliyor musunuz? Hiçbir şey bildiğiniz yok. Öte yandan deneyiminizi ileri sürmektesiniz. İzin verirseniz şunu söyleyeyim ki, öğrenciler arasında on iki yıl geçirdim. On beş yaşında bir çocuğun ne olduğunu bilirim. Bu çocuğun uğradığı beden ve ruh çöküntüsünün farkına varmamış olmanız tüyler ürpertici bir şey!"

M. Thibault, "Siz de mi?" diye yanıt verdi. "Sizi, daha doğru düşünür sanırdım" diye kuru bir gülüşle sözüne ekledi. "Kaldı ki şimdi, Jacques değil söz konusu olan..."

Rahip sesini yükseltmeden, "Benim için başka bir şey söz konusu olamaz" dedi. "Şimdi öğrendiklerime bakarak bu çocuğun maddi ve manevi sağlığının büyük bir tehlike karşısında bulunduğunu anlıyorum." Bir an düşünceye dalar gibi yaptı, sonra, telaşsızca ve kelimelerin üstünde dura dura, "Bence, daha fazla bir gün bile kalmamalıdır orada" dedi.

M. Thibault, "Ne?" dedi.

Bir süre konuşmadılar. On iki saat içinde ikinci defadır M. Thibault'nun bam teline dokunuluyordu. Kızmaya başlamıştı ama kendini tuttu.

Ayağa kalkarak, "Sonra konuşuruz bunu" dedi.

Rahip umulmaz bir canlılıkla, "Durun, durun" dedi, "En hafif deyimle, tedbirsizce hareket ettiğinizi söyleyeceğim... Zararlı bir tedbirsizlikle..."

Yüzünde hep aynı durgunluk okunuyordu. Bazı kelimelerin üstünde sesine tatlılık vererek, ama metanetle duruşuyla "Dikkat!" der gibi bir hali vardı. Bir an sustuktan sonra, "Bu kötü duruma bir an önce son vermek gerek!" dedi.

"Ne? Ne istiyorsunuz benden?" diye bağırdı M. Thibault. Bu kez kendini tutamamıştı. Saldırganca, burnunu rahibe doğru uzatarak, "Şimdi, o kadar mükemmel sonuçlar vermiş olan bir tedaviyi yarıda keseceğimi mi sanıyorsunuz? Bu haşarı oğlanı tekrar evime sokarak

yeniden başıma dert alacağım ha? Teşekkür ederim." Parmaklarını çatırdatırcasına yumruklarını sıkıyordu. Sıkılan dişlerinin arasından boğuk bir sesle, "Tam bir vicdan huzuruyla yine hayır, hayır, hayır, diyorum!" dedi.

Rahip, "Keyfiniz bilir" der gibi bir tavırla ellerini kaldırdı.

M. Thibault birden yerinden kalktı. Jacques'ın yazgısı ikinci defa belli olacaktı.

"Azizim" diye söze başladı. "Görüyorum ki sizinle ciddi konuşulamayacak bu sabah, bunun için gidiyorum. Ama şunu söyleyeyim ki siz de Antoine gibi olmayan şeyleri varmış gibi görüyorsunuz. Yoksa siz beni vicdansız bir baba gibi mi görüyorsunuz? Bu çocuğu doğru yola sokmak için şefkatle, hoşgörürlükle, iyi örnekler göstererek, aile hayatının havasından yararlanarak elimden geleni yapmış değil miyim? Hem sonra iyiliklerimin hepsinin de boşa gittiğini söyleyebilir misiniz? Bereket versin ki ödevimin başka türlü hareket etmek olduğunu vaktinde anlayarak, bana çok güç gelmekle birlikte, sert davranma yoluna gittim. O zaman bana hak veriyordunuz. Kaldı ki Tanrı bana az çok deneyim kazandırmıştır. Hep düşünürüm, Crouy'da şu Yurt'u yaptırmak fikrini Tanrı verdi bana diye. Böylece bir gün başıma gelecek bir derdin çaresini önceden hazırlamış oldum. Bu ağır çareye cesaretle başvurmadım mı? Acaba benim gibi hareket edebilecek kaç baba vardır? Yaptığımdan pişman olmam için en küçük bir neden var mı? Tanrıya şükürler olsun vicdanım rahat" diye sözünü bitirirken yakınmalı bir homurdanmayla bir şeyler daha söyledi. Sonra sözlerine şunu ekledi: "Dilerim her babanın vicdanı benimki kadar rahat olsun! E, diyeceğimi dedim, artık gidiyorum ben."

Kapıyı açtı, yüzünde bir gülümseme belirdi. Belli ki halinden memnundu. Normandiya aksanını da hafiften belli eden, gevrek ve alaylı bir ifadeyle, "Bereket versin ki hepinizden daha sağlam bir kafam var!" dedi.

Holü geçti. Rahip de sessizce arkasından geliyordu. Sahanlığa gelince M. Thibault babacanca, "Eh, hoşça kal dostum, yakında görüşürüz!" dedi.

Elini sıkmak için arkasına döndüğü zaman rahip hiçbir giriş yapmadan derinden gelen bir sesle şunları söylemeye başlamıştı: *"Biri Ferisi, öbürü vergi görevlisi iki kişi dua etmek üzere tapınağa çıktı. Ferisi ayakta kendi kendine şöyle dua etti: 'Tanrım, öbür insanlara*

benzemediğim için sana şükrederim. Haftada iki gün oruç tutuyor, bütün kazancımın ondalığını veriyorum.'

"Vergi görevlisi ise uzakta durdu, gözlerini göğe kaldırmak bile istemiyordu, ancak göğsünü döverek, 'Tanrım, ben günahkâra merhamet et' diyordu."

M. Thibault gözkapaklarını aralamıştı. Holün karanlığı içinde günah çıkarttığı rahibin, işaretparmağını dudaklarına götürdüğünü gördü. Rahip Vécard sözünü sürdürdü:*"Size şunu söyleyeyim, Ferisi değil, bu adam aklanmış olarak evine döndü. Çünkü kendini yücelten herkes alçaltılacak, kendini alçaltan ise yüceltilecektir."*

Şişman adam, rahibin bu son darbesi karşısında kılını kıpırdatmadı. Gözleri kapalı, hareketsiz duruyordu. Ortalığa sessizlik çökmesi üzerine şöyle bir baktı. Rahip gürültüsüzce kapıyı kapatmıştı. M. Thibault kapalı kapının önünde tek başınaydı. Omuz silkti, arkasını dönüp merdivenlerden inmek üzere yürümeye başladı. Ama merdivenin yarısında kısa bir mola verdi, eliyle merdiven tırabzanını sıkarken sık sık soluk alıyordu. Geminden kurtulmak isteyen beygir gibi çenesini ileriye uzatıyordu.

"Hayır" diye mırıldandı.

Daha fazla oyalanmadan yoluna devam etti, evine döndü.

Bütün gün, olan bitenleri unutmaya çalıştı. Ama öğleden sonra M. Chasle, istediği bir dosyayı biraz geciktirince birden parladı, öfkesini güçlükle yenebildi. Antoine hastanede nöbetçiydi. Akşam yemeğinde hiç konuşulmadı. M. Thibault, Gisèle'in tatlısını yemesini beklemeden, peçetesini katlayıp çalışma odasına geçti.

Saat sekizi çalmıştı. Hiçbir şey yapmamaya iyice kararlı olarak yerine otururken:

"Akşama bu konuya dönecek kadar zamanım var. Bana yine Jacques'tan söz edecek, ama bir kez hayır dedim, dönmem bir daha sözümden."

"Peki ama şu Ferisi öyküsüyle ne demek istedi?" diye belki yüzüncü kez kendi kendine sordu. Birden alt dudağı titremeye başladı. M. Thibault çok korkardı ölümden. Ayağa kalktı, şöminenin üstünü dolduran bronz heykelciklerin arkasındaki aynada yüzünü seyretti. Çizgilerinde, yalnız olduğu zamanlarda ve dua ederken bile kaybolmayan o kendine güven anlatımı sönmeye yüz tutmuştu. Bütün

vücudu bir ürpermeyle sarsıldı. Birden omuzları düştü, koltuğuna çöktü. Kendini ölüm döşeğine uzanmış yatarken görür gibi oluyor, öteki dünyaya eli boş mu gideceğim, diye kendi kendine soruyordu. Perişan bir halde başkalarının kendi hakkında düşündüklerine sarılarak, "Peki ama iyiliksever bir insan değil miyim?" diye düşündü, ama bu soru yanıtsız kalmıştı. Sözle kendini kendi gözünde temize çıkaramıyordu. İnsanın kendi içinin en derin köşelerini büyük bir berraklıkla görebildiği seyrek anlardan birini yaşıyordu. Avuçlarıyla koltuğun kollarını sıkarak, geçmiş hayatının üstüne eğilmişti, ama tertemiz denecek tek bir olay bulamıyordu orada. Unutulmuş acı anılar birden su yüzüne çıkıveriyordu. Bütün öteki anıların arasından biri o kadar büyük bir kesinlik ve berraklıkla zihninde canlanıverdi ki, başını ellerinin arasına aldı. Belki de ömründe ilk kez M. Thibault utanç duymuştu. Sonunda insanın kendisine karşı duyabileceği o sonsuz tiksinmeyi duymuştu. Bu, öylesine dayanılmaz bir duyguydu ki, bundan kurtulmak için, Tanrı'ya bu günahını bağışlatmak, bu perişan ruhunu huzura erdirmesini sağlamak uğrunda katlanamayacağı hiçbir fedakârlık yoktu. Ah, Tanrı'nın sevgisini yeniden kazanabilseydi... Ama daha önce Tanrı'nın vekili olan rahibin gözüne girmesi gerekirdi... Evet... Rahibin kınayıcı bakışlarından, şu lanetli yalnızlıktan bir an önce kurtulmalıydı.

Açık hava M. Thibault'yu biraz sükûnete erdirdi. Daha çabuk gidebilmek için bir arabaya bindi. Kapıyı kendisine Rahip Vécard açmıştı. Gelenin kim olduğunu anlamak için havaya kaldırdığı lambanın aydınlığında yüzü çok durgun görünüyordu.

M. Thibault, "Benim" diyerek çabuk çabuk elini uzatıp çektikten sonra çalışma odasına doğru yürüdü. Önce "Jacques'tan söz etmek için gelmiş değilim" diyerek oturdu. Rahibin, elleriyle uzlaştırıcı bir hareket yaptığını görünce:

"İnanın bana, bu konuya tekrar dönmeyelim. Yanlış yoldasınız. Şayet içinizde hâlâ şüphe varsa Crouy'ya gidin, durumu kendiniz inceleyin, haklı olduğumu göreceksiniz." Sonra, sertlik ve saflıkla karışık bir heyecanla:

"Bu sabahki aksiliğimi bağışlayın. Tanırsınız beni, çabuk parlayan bir insanımdır... Ama... Aslında... Evet siz de şu Ferisi'ye karşı sert davranmıştınız, biliyorsunuz. Hem de çok sert. Ne kadar itiraz

etsem hakkımdır. Bu kadarı da fazla! İşte otuz yıldır kendimi Katolik hayır kurumlarına vermiş bulunuyorum; dahası var, gelirimin en büyük bölümünü de bu yolda harcamaktayım. E, söyleyin rica ederim, bir rahibe, bir dosta içimi açtığım için mi... Ben... Yo, hayır, kabul edersiniz ki, insaflıca bir şey değil bu!"

Rahip önünde çırpınan adama bakarken, "En basit sözlerinin arkasından bile gurur sırıtıyor" der gibiydi.

Uzun bir sessizlik oldu.

M. Thibault güvensiz bir sesle, "Azizim Rahip Vécard" dedi. "Kabul ediyorum, kendimin tamamıyla... Eh, evet çok kere ben... Ama yaradılışım böyle, ne yapayım... Benim nasıl bir adam olduğumu bilmiyor musunuz?" Şimdi rahipten azıcık hoşgörürlük dileniyordu. "Ah, insanı Tanrı'nın sevgisine ulaştıran yol çok çetin... Beni yükseltmek, bana yol göstermek yalnız sizin elinizde. Birdenbire yaşlandım, korkuyorum..." diye kekeledi. Adamın sesindeki bu değişiklik rahibin içine dokundu. Daha çok susmasının gereksiz olduğunu hissederek iskemlesini yanaştırdı.

"Tereddüt ediyorum artık..." dedi. "Ama kutsal kitabın sözü daha önce söylenmiş olduğuna göre ne diyebilirim ki ben?" Bir an derin düşünceye daldı. "Biliyorum ki Tanrı sizi güç bir duruma sokmuş, onun yolunda çalışırken insanlar üzerinde üstünlük ve birtakım şerefler kazanıyorsunuz. Kaldı ki bu da gereklidir, ama nasıl Tanrı'nın yüceliğini sizin üstünlüğünüzle karıştırmadıysanız, yavaş yavaş kendi onurunuzu da onunkinin ilerisine geçirmek hevesine kapılmamalıydınız. Çok iyi biliyorum ki..."

M. Thibault gözlerini açmış ve bir daha kapatmamıştı. Sönük bakışlarında çocukça bir korku ifadesi vardı.

Rahip devam ederek, "Ama yine de!" dedi. "*Ad majorem Dei gloriam.*"* Önemli olan yalnız budur, öte dünyanın hiçbir değeri yoktur. Aziz dostum, kuvvetli insanların hamurundansınız siz, yani gururlusunuz. Biliyorum, bu gururu doğru yolda tutmanın ne kadar güç olduğunu. İnsanın kendisi için yaşamamasının, Tanrı'yı unutmamasının dindarca işler yaptığı sırada bile ne kadar güç olduğunu biliyorum. Efendimizin bir gün o kadar büyük bir kederle şöyle anlattığı insanlardan olmamak ne kadar güçtür: *Bu halk dudaklarıyla beni sayar, ama yürekleri benden uzak.*"

---

* Lat.: Her şeyin üstünde Tanrı'nın yüceliği gelir. (ç.n.)

M. Thibault birden coşarak, başını kaldırmadan:

"Ah, ne kadar ne kadar korkunç bir şey bu... Ne kadar korkunç bir şey olduğunu yalnız ben bilirim bunun!.."

Kendini alçaltmak, tatlı bir rahatlık vermişti içine, Yetiştirme Yurdu üzerine hiçbir ödün vermeden rahibin gönlünü bu yoldan kazanabileceğini ummuştu. Bir kuvvet onu daha fazlasını yapmaya, inancının derinliğiyle rahibi hayrete düşürmeye, beklenmedik bir cömertlikle iyi duygularını ortaya dökerek, her ne pahasına olursa olsun, rahibin dostluğunu yeniden kazanmaya doğru itiyordu.

Birden, "Rahip Vécard!" diye bağırdı. Gözlerinde zaman zaman Antoine'ın da gözünde parlayan bir kararlılık belirmişti. "Şimdiye kadar kendini beğenmiş bir zavallıdan başka bir şey olmamışsam bile Tanrı bugün bana, bu kusurumu düzeltmek fırsatını vermiyor mu?" dedi. Duraksadı, kendi kendisiyle mücadele ediyor gibiydi. Rahip, adamın iri parmaklarıyla kalbinin üstünde istavroz çıkardığını gördü. "Şu adaylıktan söz etmek istiyorum, anlıyorsunuz değil mi? Bu yolda gerçekten bir fedakârlık yapmış, gururumu feda etmiş olacağım. Çünkü bu sabah bana seçilmemin kesin olduğunu söylemiştiniz... Peki öyleyse... Bakın, bu sözlerimde bile bir övünme var, çenemi tutup hiç kimseye, hatta size bile söylemeden yapamaz mıydım bunu? Neyse artık. Yarın, adaylıktan çekileceğime yemin ediyorum" dedi.

Rahip, elleriyle bir hareket yaptı, ama M. Thibault bunu görmedi, zira duvarda asılı olan istavroza dönmüştü yüzünü.

"Tanrım, ben günahkâra merhamet et" diye mırıldandı.

Bu hareketinde de farkında olmadığı bir kendine güvenme kırıntısı vardı. Gururunun o kadar derin kökleri vardı ki, pişmanlık anında bile, alçakgönüllülüğünü derin bir gurur hazzıyla tadıyordu. Rahip, içe işleyen bir bakışla M. Thibault'yu süzdü. Bu adam acaba ne kadar içtenlikliydi sözlerinde? Ama o anda M. Thibault'nun yüzü adeta derin bir feragat ve mistik bir boyun eğişle öylesine parlamıştı ki, ne yüzündeki şişler ne de buruşuklar belli oluyordu. Bu yaşlı adamın yüzünde bir çocuk yüzünün saflığı okunuyordu. Bunu sezen rahip duygulanmıştı. Koca para babasını sözleriyle ezerken sabahki sevincinden utanç duydu. Şimdi roller değişmişti. Bu kez rahip de kendi geçmişi üstüne eğildi. Kendisi de öğrencilerini bırakarak, piskoposluktaki bu yüksek konumu ele geçirmek için can atarken acaba yalnızca Tanrı'yı daha çok yüceltmeyi mi

düşünmüştü? Hem sonra kilisenin hizmetinde her gün ince bir diplomatlık yaparken günahkârca bir zevk duymuyor muydu?

"Vicdanınıza danışarak söyleyin, Tanrı'nın beni bağışlayacağını sanıyor musunuz?"

Bu kaygılı ses Rahip Vécard'a, Hıristiyanlara din yolunda kılavuzluk etmek görevini hatırlattı. Ellerini çenesinin altında kilitledi, başını eğdi, güçlükle gülümseyerek, "Sizi sonuna kadar gitmeniz için serbest bıraktım. Pişmanlığın acı zehrini içmeniz için bıraktım. Bunun için şuna inanıyorum ki Tanrı merhametini esirgemeyecektir artık. Ama..." dedi ve işaretparmağını havaya kaldırıp:

"Niyet yeter, hem sizin asıl göreviniz, özveride sonuna kadar gitmeniz değildir. İtiraz etmeyin. Ben sizin günah çıkartıcınız olarak bu yükümlülüğü omuzlarınızdan kaldırıyorum. İşin doğrusu şu ki, adaylıktan vazgeçmeniz Tanrı'nın yüceliğine, seçilmenizden daha az yararlı olacaktır. Aile durumunuzun, servetinizin gereklerini küçümseyemezsiniz. Bu Enstitü üyeliği sanı, memleketimizin desteği olan şu büyük aşırı sağ cumhuriyetçiler üzerindeki otoritenizi artıracaktır, bu da hayırlı davamız için zorunludur. Siz her zaman, hayatınızı kilisenin buyruğuna vermiş bir insansınız. Eh, bir kere daha bırakın da, bu dini görevimin verdiği yetkiyle size yol göstereyim. Tanrı fedakârlığınızı kabul etmiyor aziz dostum. Ne kadar ağır gelirse gelsin buna boyun eğmelisiniz. *Gloria in excelcis! Göklerin yüceliklerindeki Ulu Tanrı'ya şükürler olsun ve de yeryüzündeki iyi niyetli insanlar da huzura kavuşsun!*"

Rahip konuşurken, M. Thibault'nun yüzünün çizgilerinin yavaş yavaş düzelerek eski dengesini bulduğunu görüyordu. Sözünü bitirdiği zaman iri adamın gözkapakları yeniden kapanmıştı, artık içinde neler geçtiğini okumak da olanaksızdı. Rahip, yirmi yıldır özlemini duyduğu Enstitü üyeliği koltuğunu ona yeniden kazandırmakla, hayata da kavuşturmuş oluyordu. Ama hâlâ, karakterini zorlayarak yaptığı büyük çabanın etkisiyle ezilmiş bir haldeydi ve içi hiçbir insanın duyamayacağı bir minnet duygusuyla doluydu. Rahip başını önüne eğerek hafif sesle bir tövbe duası okumaya başlamıştı. Başını kaldırdığı zaman M. Thibault'nun diz çöktüğünü gördü. Gözleri kapalıydı, gökyüzüne çevirdiği yüzü sevinçle aydınlanmıştı, ıslak dudakları hafifçe titriyor, ellerini yazı masasına dayamış, o an arı sokmuş sanılacak kadar şiş parmaklarını içe dokunan bir heyecanla birbirine geçirmişti. Acaba neden bu

inandırıcı manzara birden çekilmez bir şey gibi görünmüştü rahibin gözüne? O kadar ki kolunu uzatıp günahını çıkarttığı adamın sırtına vuracaktı. Ama hemen bundan vazgeçerek, elini şefkatle omzuna koydu. Bu sırada M. Thibault, sırtında bir yük varmış gibi ağır ağır kalkıyordu.

"Daha her şey söylenmiş değil" dedi rahip, o kendisine özgü hiç değişmeyen tatlılıkla. "Jacques için de bir karar vermelisiniz."

M. Thibault'nun bütün vücudu irkildi. Rahip sözünü şöyle sürdürdü: "Güç bir ödevi göğüslediği için yükümlülükten kurtulmuş bir insan gibi görmeyin kendinizi ve hemen yapmanız gereken ödevi savsaklamayın. Bu çocuğa uyguladığınız ceza, korktuğum kadar zararlı olmasa bile, daha fazla sürdürmeyin bunu. Efendisinin kendisine verdiği altın parayı toprağa gömen hizmetçiyi düşünün. Haydi dostum, bütün sorumluluğunuzu kavramadan buradan gitmeyin."

M. Thibault ayakta durarak başını sallıyordu ama yüzünden o sabahki inatçılık okunmuyordu şimdi. Rahip ayağa kalktı.

"İşin güç yanı, Antoine'a boyun eğmemiş gibi görünmek" diye mırıldandı. Bam teline dokunduğunu görerek bir iki adım attı, sonra kayıtsız bir sesle:

"Biliyor musunuz aziz dostum, ne yapardım sizin yerinizde olsam? Ona derdim ki: 'Kardeşinin Yetiştirme Yurdu'ndan çıkmasını istiyorsun öyle mi? Evet mi? Hâlâ bu fikirde misin? Peki öyleyse, sözünü senet sayıyorum, git çıkar onu. Ama yanında kalsın senin. Madem buraya dönmesini istedin, onunla sen uğraş bundan sonra.' "

M. Thibault'nun kılı kıpırdamamıştı. Rahip Vécard devam etti: "Daha da ileri giderdim! Şöyle derdim Antoine'a: 'Jacques'ı eve almak istemiyorum. Nasıl istersen öyle çözümle bu işi! Her zaman bizim ona karşı nasıl davranılacağını bilmediğimizi anlatan bir halin var. Öyle olsun, bir de sen dene bakalım!' Böyle söyleyerek kardeşini onun eline bırakırdım. İkisini de bir yere yerleştirirdim. Elbette evinize yakın bir yere, yemekleri birlikte yiyebilmeniz için, ama kardeşinin bütün yönetimini Antoine'a bırakırdım. Öyle hemen itiraz etmeyin dostum" diye sözünü sürdürdü rahip, M. Thibault hiçbir hareket yapmadığı halde, "Durun da sözümü bitireyim, bu düşüncem göründüğü kadar hayali değil..."

Yazı masasının başına geçip dirseklerini dayadı.

"Söyleyeceklerimi iyi dinleyin" dedi.

"İlkin, bahse girerim ki Jacques, ağabeyinin kendisine hükmetmesine, sizin hükmetmenizden daha kolay katlanacak, hem sonra daha çok özgürlüğe kavuşunca, o her zamanki karşı koyma huyunu ve disiplinsizliğini bırakacağı kanısındayım.

İkincisi, Antoine ciddi insandır, ona güvenebilirsiniz. Söylediklerini kendisine hatırlatılınca kardeşini kurtarmak için bulduğunuz bu çareye başvurmaktan geri kalmayacağına inanıyorum. Sonra bu sabah yakındığınız üzücü eğilimleri de önlenir böylece. Küçük bir neden, büyük sonuçlar doğurabilir: Ona bir insanın ruhunu yönetme görevini yüklemekle en iyi panzehri sağlamış olur ve kendisini mutlaka toplum, ahlak ve din konularında daha az anarşistçe düşünmeye sevk etmiş olursunuz.

Üçüncüsü, babalık otoriteniz böyle her gün birtakım sürtüşmelerle yıpranmaktan, gevşemekten kurtulur, iki oğlunuz üzerindeki nüfuzunuzu da korumuş olursunuz. Nihayet, – burada rahibin sesi bir sır söylüyormuş gibi bir hal aldı– şunu da açıkça söyleyeyim ki, seçilmeniz sırasında, Jacques'ın oradan çıkmış olmasını ve bu işin kapanmasını isterdim. Ünlü bir insanın işlerini kurcalayıp bu konuda soruşturmalara girişenler, demeçler vermek isteyenler çok olur, basının dedikodularından kurtulamazsınız... Biliyorum, bütün bunlar o kadar önemli şeyler değil ama yine de..."

M. Thibault elinde olmadan rahibe bir göz attı. Bakışlarından kaygı okunuyordu. Kendi kendisine itiraf etmemekle birlikte, bir tutukluyu böylece salıvermek vicdanını da rahatlığa kavuşturacaktı. Üstelik rahibin gösterdiği yolun birtakım yararları vardı. Çünkü hem Antoine'a karşı onurunu korumuş oluyor hem de Jacques'a, kendisi hiç uğraşmadan düzenli bir yaşayış sağlanıyordu.

Sonunda, "Bu haylazın" dedi, "başımıza yeni rezaletler çıkarmayacağına bir inansam..."

Bu kez dava kazanılmıştı.

Rahip Vécard iki kardeşin yaşayışını, hiç olmazsa ilk aylarda, gizlice denetleme görevini üstüne aldı. Sonra ertesi gün Thibault'lara yemeğe gitmeyi ve M. Thibault'nun oğluyla yapmak istediği konuşmada hazır bulunmayı kabul etti.

M. Thibault gitmek için ayağa kalkmıştı. Yüreği hafiflemiş, duyguları tazelenmiş olarak gidiyordu. Bununla birlikte, rahibin elini heyecanla sıkarken yeniden yüreğine bir kuşkunun gölgesi düşmüştü.

"Tanrı günahlarımı bağışlasın" diye acınacak bir sesle mırıldandı.

Rahip, sevinçle parlayan bakışlarıyla onu süzerken, *"Kim ki aranızdan, yüz koyunu var da birini yitirir, geri kalan doksan dokuzunu çölde bırakmaz ve de buluncaya kadar yitirdiğini aramaya koyulmazsa"* diye mırıldandı ve parmağını havaya kaldırırken belirsiz bir gülümsemeyle sözlerini şöyle bitirdi: *"Diyorum ki size, yaptıklarından pişmanlık getiren bir günahkâr, öteki dünyada daha mutlu olacaktır..."*

VI

Bir sabah saat dokuzda Observatoire Caddesi'ndeki apartmanın kapıcısı, Mme de Fontanin'e, kendisini aşağıya çağırdıklarını söyledi. Birisi görmek istiyormuş ama, adını vermediği gibi yukarı çıkmak da istemiyormuş.

"Kimmiş bu?"

"Genç bir kız."

Mme de Fontanin hafifçe irkildi. Hiç şüphesiz Jérôme'un yeni bir serüveniydi. Belki de bir şantaj yapacaklardı.

Kapıcı kadın, "O kadar da genç ki, çocuk adeta..." dedi.

"Geliyorum."

Gerçekten bir çocuktu kendisini bekleyen. Kapıcı, kulübesinin gölgesine saklanmıştı, başını kaldırdı.

Mme de Fontanin, Noémie Petit-Dutreuil'ün kızı olduğunu anlayarak, "Nicole sen misin?" diye bağırdı.

Nicole, az kalsın teyzesinin boynuna atılacaktı ama kendini tuttu. Rengi uçuktu, yüzünden yorgunluk okunuyordu. Ağlamıyordu. Gözlerini kocaman açmıştı, kaşları kalkıktı, son derece sinirli ama kararlı ve kendine hâkim görünüyordu.

"Sizinle konuşmak istiyorum teyze."

"Gel."

"Yukarıda değil."

"Neden?"

"Hayır, yukarıda olmaz."

"Peki ama neden? Benden başka kimse yok." Nicole'ün tereddüt ettiğini anlayınca, "Daniel okulda, Jenny de piyano dersine gitti. Öğle yemeğine kadar yalnızım diyorum sana, haydi gel."

Nicole bir şey demeden teyzesinin arkasından yürüdü. Mme de Fontanin kızı kendi odasına soktu.

"Ne var kuzum?" diye sordu. Kuşkusunu saklamıyordu. "Seni kim gönderdi? Nereden geliyorsun?" Nicole gözlerini kırpıştırarak ona bakıyordu:

"Evden kaçtım."

Mme de Fontanin üzüntüyle, "Ya..." dedi. Bununla birlikte yüreği ferahladı. "Buraya mı geldin?"

Nicole, "Nereye gideyim... Kimsem yok ki?.." der gibi omuzlarını kaldırdı.

"Otur bakalım cicim. E, söyle bakalım, çok yorgun görünüyorsun. Karnın aç mı?"

"Biraz" diyen kız çocuğu utangaç bir gülümsemeyle söylemişti bunu.

"Peki ama ne diye söylemiyorsun?" diye Mme de Fontanin bağırarak Nicole'ü yemek salonuna götürdü. Küçük kızın, tereyağlı ekmeğini nasıl kıtlıktan çıkmış gibi yediğini görünce, yemek dolabından dünden kalmış bir parça söğüş ve reçel çıkardı. Nicole, iştahasından utanarak, hiç konuşmadan yiyordu. Yavaş yavaş yanakları pembeleşmeye başlamıştı. Üst üste iki fincan çay içti.

"Ne zamandan beri bir şey yememiştin?" diye Mme de Fontanin sordu. Onun çocuktan daha üzgün olduğu yüzünden okunuyordu.

"Üşüyor musun?"

"Hayır."

"Ama titriyorsun."

"Bütün gece yoldaydım, bunun için..."

"Yolda mıydın? Nereden geliyordun?"

"Brüksel'den."

"Brüksel'den mi? Aman Tanrım! Hem de tek başına!"

"Evet" diye yanıt verdi genç kız. Sesinden, ne kadar kararlı olduğu anlaşılıyordu. Mme de Fontanin elini tuttu.

"Donmuşsun sen. Benim odama gel. Yatıp uyumak ister misin? Sonra anlatırsın olup bitenleri."

"Hayır, hayır, hemen anlatacağım. Şimdi yalnızken. Hem... İnanın uykum yok. Bırakın da oturayım."

Daha Nisanın başlarında olduğu için hava serindi. Mme de Fontanin ateşi tutuşturdu. Kaçak kızın omuzlarına bir atkı attı, şöminenin yanına oturtmak istedi. Çocuk önce direndi ama sonra

razı oldu. Canı sıkılmış gibiydi. Pırıl pırıl gözlerini bir noktaya dikmişti, ama kendine acındırmak isteyen bir hali yoktu. Duvar saatine baktı, Konuşmak için acele ediyordu ama şimdi oturunca söze nereden başlayacağını bilemiyordu. Teyzesi, kızı daha fazla sıkmamak için, yüzüne bakmıyordu. Birkaç dakika geçti. Nicole hâlâ bir şey söylememişti.

Bunun üzerine Mme de Fontanin:

"Ne yapmış olursan ol cicim, burada kimse sana bir şey sormaz. İstersen hiçbir şey anlatma. Bize gelmeyi düşündüğün için çok sevindim. Burada kendi evindesin."

Nicole doğruldu. Yoksa kendisinin, itiraf edilmesi güç bir kabahat işlediğinden mi kuşkulanılıyordu? Yaptığı hareketle, omzundaki atkı kayınca, dinç vücudu ortaya çıkıvermişti. Sağlam yapısı, zayıf yüzünün çocukça hatlarıyla çelişik görünüyordu.

Gözlerinden alev saçılarak, "Tersine" dedi "her şeyi anlatmak istiyorum." Sonra karşısındakini öfkelendirircesine kuru bir sesle:

"Teyzeciğim... Sizin Monceau Sokağı'ndaki eve geldiğiniz günden beri..."

Mme de Fontanin, "Ah" dedi. Yüzünde yine kederli bir ifade belirmişti.

Nicole çabuk çabuk, "... Her şeyi duymuştum" diye sözünü tamamladı, bunu söylerken gözlerini kırpıştırıyordu.

Aralarında bir sessizlik oldu.

"Biliyordum cicim."

Küçük kız bir hıçkırığı boğarak yüzünü ellerinin arasına aldı, birden gözyaşları boşanacaktı nerdeyse. Ama hemen başını kaldırdı, gözleri kupkuruydu, dudakları büzülmüştü, bu da yüzünün her zamanki anlatımını değiştirdiği gibi sesini de etkilemişti:

"Kötü şeyler düşünmeyin *onun* için teyzeciğim! Biliyor musunuz, o kadar mutsuz ki!.. İnanıyor musunuz bana?.."

Mme de Fontanin, "İnanıyorum" diye yanıtladı. Bir şey sormak için yanıp tutuşuyordu, genç kıza sükûnetle baktı, ama bunun zoraki olduğu belliydi. "Yoksa Jérôme enişten de orada mı?"

Nicole kaşlarını kaldırarak, "Evet" dedi. "Zaten o bana kaçıp buraya gelme fikrini verdi."

"O mu?"

"Hayır... Demek istiyorum ki... Son bir hafta içinde her sabah geliyordu. Bana biraz para bırakıyordu, yaşayabilmem için. Çünkü

tek başıma kalmıştım. Sonra önceki gün bana, 'Eğer merhametli bir insan seni yanına alırsa buradakinden daha rahat edersin' dedi. O 'Merhametli bir insan' der demez aklıma siz geldiniz Thérèse teyzeciğim. Eminim ki o da böyle düşünmüştür. İnanmıyor musunuz?"

"Belki" diye mırıldandı Mme de Fontanin. Birden öyle bir mutluluk duymuştu ki içinde, gülümseyecekti az kalsın, hemen konuşmaya başladı:

"Peki ama nasıl oldu da yalnız kaldın? Neredeydin ki?"

"Evimizde."

"Brüksel'de mi?"

"Evet."

"Annenin Brüksel'e yerleştiğini bilmiyordum."

"Öyle gerekiyordu. Kasım sonunda Monceau Sokağı'ndaki evde ne varsa hepsine haciz konmuştu. Hiç talihi yok annemin... Hep sıkıntı... İcra memurları kapımızı aşındırıp durdular. Ama şimdi borçlar ödendi, dönebilir artık buraya."

Mme de Fontanin çocuğun yüzüne baktı. "*Kim* ödedi?" diye sormak istiyordu. Bu soru o kadar açıkça okunuyordu ki gözlerinden, yanıtını çocuğun ağzından duyar gibi oldu. Sonra yine kendini tutamayarak:

"Peki... O da, Kasımda annenle gitti mi?"

Nicole cevap vermedi. Thérèse teyzenin sesi o kadar derin bir kederle titremişti ki!

Güçlükle, "Gücenmeyin bana teyze" dedi, "hiçbir şeyi gizlemek istemiyorum, ama o kadar güç ki her şeyi anlatmak böyle bir solukta. M. Arvelde'i tanır mısınız?"

"Hayır, kimmiş o?"

"Paris'te tanınmış büyük bir kemancı, ders veriyordu bana. Ah, büyük, çok büyük bir sanatçı. Konserler veriyor."

"E, sonra?"

"Paris'te oturuyordu, ama Belçikalı. İşte bunun için, Paris'ten sıvışmak gerekince bizi Belçika'ya götürdü. Brüksel'de evi var, işte oraya yerleştik."

"Onunla mı?"

"Evet." Soruyu anlamıştı, ama atlatmaya da kalkmadı, hiçbir şeyi gizli kapaklı bırakmamış olduğu için adeta vahşice bir zevk duyuyordu. Ama daha fazla bir şey söylemeye cesaret edemeyerek sustu.

Mme de Fontanin uzun bir süre sustuktan sonra söze başladı: "Peki ama sen neredeydin bu son günlerde? Hani yalnız kalıp da Jérôme enişte nin seni görmeye geldiği günlerde?.."

"Oradaydım."

"Bu adamın evinde mi?"

"Evet."

"Pekiyi, enişten de oraya mı geliyordu?"

"Elbet."

"Peki nasıl oldu da yalnız kaldın?" Mme de Fontanin sesinin tatlılığını bozmadan sormuştu.

"Çünkü bu sırada M. Raoul, Luzern ve Cenevre'de konser vermek üzere bir turneye çıkmıştı.

"Kim bu Raoul?"

"M. Arvelde."

"Demek annen bu adamla İsviçre'ye gitmek için seni Brüksel'de tek başına bıraktı öyle mi?" Çocuk çaresizliğini anlatan öyle bir hareket yaptı ki Mme de Fontanin utandı, "Özür dilerim senden cicim" diye kekeledi. "Bırak bütün bunları artık. Buraya geldin, çok iyi de ettin. Yanımızda kal."

Fakat Nicole şiddetle başını salladı:

"Hayır, hayır, hemen hemen bitti gibi... Söyleyeceğim az bir şey kaldı, Dinleyin teyze. M. Arvelde, kendisi İsviçre'de, ama annem yanında değil. Çünkü anneme Brüksel'deki bir tiyatroda iş bulmuştu, bir operette rol aldı, sesi güzel olduğu için. M. Arvelde çalıştırmıştı onu. Annem büyük bir başarı bile sağladı, gazeteler göklere çıkardılar. Kestim bu yazıları, cebimde, görebilirsiniz." Durdu, söyleyeceğini unutmuştu. Çok tuhaf bir bakışla tekrar söze başladı: "İşte zaten M. Raoul İsviçre'ye gittiği için Jérôme enişte geldi. Ama çok geçti. O geldiği zaman annem orada değildi artık. Bir akşam annem beni öptü... Hayır" dedi küçük kız sesini alçaltıp kaşlarını sertçe çatarak. "Beni adeta dövdü, çünkü ne yapacağını bilemiyordu beni." Başını kaldırdı, zoraki bir gülümseyişle gülümsemeye çalıştı. "Aslında bana kızmıyordu, tersine..." Gülüşü boğazında düğümlendi. "O kadar mutsuzdu ki bilemezsiniz Thérèse teyze, gitmesi gerekiyordu, çünkü biri bekliyordu aşağıda. Hem sonra Jérôme enişte nin geleceğini de biliyordu, daha önce de gelmişti birkaç kere. M. Raoul keman çalarken o da piyano çalıyordu. Ama son seferinde, M. Arvelde orada oldukça bir daha gelmeyeceğini

söyledi. Bunun üzerine annem Jérôme enişteye kendisinin gittiğini, uzun süre gelmeyeceğini, bana bakmasını söylememi tembih etti. Elbette bakardı bana Jérôme enişte, ama ben söylemeye cesaret edemedim kendisine. Çok öfkelenmişti. Peşlerinden gidecek diye ödüm koptu, onun için isteyerek yalan söyledim: Annem ertesi gün gelecek dedim, sonra her gün de neredeyse gelir, dedim. Annemi Brüksel'de aramadığı yer bırakmadı. Ama ben dayanamadım artık, kalmak istemiyordum orada... Hem M. Raoul'un uşağından da iğreniyordum, öyle bir acayip bakışı vardı ki bu adamın!.. Tiksiniyordum ondan!.. İşte Jérôme enişte merhametli bir insan bulunsa dediği gün kararımı verdim. Dün sabah, bana biraz para verince, uşak elimden almasın diye evden çıktım, akşama kadar kiliselerde saklandım, sonra geceleyin posta trenine binerek buraya geldim."

Başını önüne eğerek hızlı hızlı konuşuyordu. Başını kaldırınca, Thérèse teyzesinin o tatlı yüzünü birden öyle sert, öyle kızgın gördü ki, ellerini kavuşturarak:

"Thérèse teyze, kötü şey düşünmeyin annem için, suçu yok bütün bunlarda onun. Ben de güzel davranmıyordum her zaman. Hem sonra ona o kadar rahatsızlık veriyordum ki, anlarsınız bunu! Ama büyüdüm artık ben, böyle yaşayamam, hayır yapamam artık." Sonra dudaklarını büzerek devam etti: "Çalışarak hayatımı kazanmak istiyorum, kimseye yük olmak istemiyorum. İşte bunun için geldim Thérèse teyze, sizden başka kimsem yok. Başka ne yapabilirdim ki? Yalnız birkaç gün bana yardım edin teyze. Yalnız siz elimden tutabilirsiniz benim."

M. de Fontanin çok heyecanlanmıştı, yanıt veremiyordu. Bu çocuğu bir gün bu kadar sevebileceğini aklından geçirir miydi hiç? Derin bir şefkatle çocuğu süzmeye başladı. Yüreğinde kabaran bu tatlı duygu ona kendi kederini unutturmuştu. Eskiden daha güzeldi belki bu kız. Dudakları uçuklamış, bozulmuştu, ama gözleri! Bu koyu gri, kocaman, değirmi gözler... Berrak bakışlarında ne büyük cesaret, ne büyük bir doğruluk okunuyordu bu gözlerin!..

Sonunda Mme de Fontanin gülümseyerek, Nicole'e doğru eğildi:

"Seni anlıyorum cicim, düşüncene saygı duyuyorum. Ama şimdi bizim yanımızda kalırsın, dinlenmeye gereksinmen var." Ağzı "dinlenmeye" diyordu ama gözleri "şefkate" diyordu. Nicole bunu hissetmişti, kendine acındırmak istemediği için, "Çalışmak istiyorum, kimseye yük olmak istemem" dedi.

"Peki, annen seni almaya gelirse?"

O berrak bakışları birden bulandı, inanılmaz derecede sertleşti. "Yo, bir daha gitmem onun yanına!" dedi. Boğuk bir sesle söylemişti bunu. Mme de Fontanin işitmemiş gibi yapıp, "Ben seni daima yanımda görmekten büyük bir zevk duyarım" dedi.

Genç kız ayağa kalkmıştı, sallanır gibi oldu. Kendini yere bırakıp başını teyzesinin dizine yasladı. Mme de Fontanin çocuğun yanağını okşarken, ilgilenmesi gereken bazı sorunları da düşünüyordu.

"Bu yaşta görmemen gereken birçok şeyleri gördün yavrum..." diye konuya girmeyi denedi.

Nicole doğrulmak istiyordu. Çocuğun, yüzünün kızardığını görmesini istemiyordu. Genç kızın başını dizine bastırırken, sarışın kâkülünü parmağına dolayarak, söyleyeceği sözcükleri araştırıyordu zihninde.

"Birçok şeyi öğrendin... Gizli kalması gereken şeyleri... Anlıyorsun değil mi ne demek istediğimi?" Sonra, eğilerek, Nicole'ün gözlerinin içine baktı, genç kızın bakışlarından bir parıltı geçti.

"Aaa, Thérèse teyzeciğim, merak etmeyin... Kimseye... Hiç kimseye... bir şey söylemem!.. Anlamazlar durumu da annemi suçlarlar." Mme de Fontanin Jérôme'un yaptıklarını nasıl çocuklarından gizlemek istiyorsa, Nicole de annesinin durumunu gizlemek istiyordu. Bu çocuktan beklenmeyecek bir suç ortaklığıydı bu. Nicole derin derin düşündükten sonra, ayağa kalkarken söylediği şu sözlerle ortaya koyuyordu bunu: "Bakın Thérèse teyze, onlara şöyle diyeceğim. Annem hayatını kazanmak zorunda, yabancı bir memlekette iş buldu, örneğin İngiltere'de. Ama beni götüremedi... Durun... bir öğretmenlik bulmuş olsun, nasıl, iyi değil mi?" Sonra çocuksu bir gülüşle:

"Annemden de ayrıldığıma göre, üzgün görünmemde şaşılacak bir şey yok değil mi?"

VII

Zemin katındaki yaşlı kiracı 15 Nisanda çıkıyordu.

16. günün sabahı Matmazel de Waize, iki hizmetçi kadın, Mme Frühling, kapıcı kadın, bir de hamalla birlikte gelip garsoniyere el

koydu. Yaşlı kiracının pek iyi bir ünü yoktu apartmanda. Bunun için Matmazel ancak, bütün pencereler açıldıktan sonra, siyah yün atkısını göğsünün üstünde sıkı sıkı kavuşturarak eşikten içeri adım attı. Bütün odaları hızlı hızlı dolaştı, boş duvarların günahsızlığından pek emin olmadığından şeytanı kovmak için afsun yaparcasına bir temizlik yaptırdı.

Antoine, kardeşiyle kendisinin baba ocağının dışına yerleşmeleri düşüncesini Matmazel'in itirazsız karşılamasına hayret etmişti. Aslında böyle bir tasarı onun ev hayatıyla ilgili geleneklerini sarstığı kadar, aile ve eğitim anlayışını da altüst ederdi. Antoine, Matmazel'in davranışını, Jacques'ın dönüşü karşısında duyduğu sevince ve M. Thibault'nun kararlarına olan saygısına yormuştu. Hele bu kararlar Rahip Vécard'ın onayından da geçmişse. Ama aslında Matmazel'in, iki kardeşi zemin kata yerleştirme telaşının nedeni başkaydı: Antoine evden uzaklaşacağı için pek keyifliydi. Gise'i yanına aldığı günden beri zavallı Matmazel, bulaşıcı hastalık korkusu içinde yaşıyordu. Bir ilkbahar mevsiminde Gise'i altı hafta boyunca odasına hapsetmemiş miydi? Gise bu süre içinde ancak balkondan hava alabilmişti. Bütün ailenin Maisons-Laffitte'e gitmesini de geciktirmişti. Bütün bunların nedeni, kapıcı kadının yeğenlerinden Lisbeth Frühling adındaki küçük kızın boğmacaya yakalanmasıydı. Antoine'ı, üstünde getirdiği hastane kokuları, alet çantaları ve kitaplarıyla devamlı bir tehlike kaynağı olarak görüyordu Matmazel. Gise'i hiç kucağına almaması için ona yalvarınıştı. Sonra, sokaktan gelince, odasına götürmeye üşenerek paltosunu holdeki bir iskemlenin üstüne atıvermiş ya da eve geç geldiği günlerde elini yıkamadan sofraya oturmuşsa, hastalarını sırtında pardösüyle muayene etmediğini ve ellerini yıkamadan hastaneden çıkmadığını bildiği halde, korkusundan ağzına lokma koymuyor ve meyvasını yer yemez, Gise'i hemen odasına götürüp ağzını burnunu antiseptik sularla yıkatıyordu. Antoine'ın zemin kata yerleşmesiyle, Gise'le onun arasında iki katı içine alan koruyucu bir bölge meydana gelecek ve küçük kız böylece her gün salgın tehlikesiyle daha az karşılaşmış olacaktı. Bu düşünceyle vebalıyı koğuşuna yerleştirmek için büyük bir titizlik göstermişti. Üç gün içinde ev silinmiş, süpürülmüş, yıkanmış, perdeler asılmış, halıları ve eşyaları döşenmişti.

Jacques gelebilirdi artık.

Jacques'ı düşününce Matmazel büsbütün gayrete gelirdi. Arada bir de, çalışmasına bir saniye mola verip baygın gözlerini daldırarak, sevgili çocuğu düşünürdü. Gise'e karşı duyduğu şefkat, Jacques'a olan sevgisinden bir şey eksiltmemişti. Doğduğu günden beri seviyordu onu. Daha önceden de seviyordu. Çünkü o, görmediği annesini de sevmiş, büyütmüştü, kendisi de daha Jacques beşikteyken bu annenin yerini almıştı. Bir gün Jacques koridorun halısı üzerinde iki kolunu yana açıp sallana sallana ona doğru yürüyerek ilk adımlarını atmıştı. Tam on dört yıl boyunca, onun üzerine titremiş, ona bir şey olacak diye korkmuş durmuştu. Gözünün önünden ayırmadığı bu çocuk onun için bir muammaydı. Bazı günler bir canavar mı büyütüyorum, diye derin bir üzüntüye kapılıyordu, melek kadar tatlı bir çocuk olan Mme Thibault'nun küçüklüğünü hatırlayarak ağlıyordu. Jacques'm hırçınlıkları tuttuğu zaman kime çektiğini düşünmeyerek suçu şeytana yüklüyordu. Ama başka bir gün de, hiç ummadığı bir sırada çocuk aşırı bir sevgiyle boynuna atıldığı zaman duygulanarak ağlamaya başlardı, ama sevinç gözyaşlarıydı bunlar. Jacques'tan ayrı kalmaya hiç alışamamıştı. Jacques'ın evden gidişine hiçbir anlam verememişti. Şimdi dönüşünün bir bayram havası içinde olmasını istiyor, bunun için de odasını onun sevdiği şeylerle dolduruyordu. Antoine, Matmazel'in dolapları Jacques'ın eski oyuncaklarıyla tıklım tıklım doldurmasına engel olmak zorunda kalmıştı. Jacques'ın bir şeye küstüğü zaman gelip oturduğu, kendi odasındaki koltuğu da aşağıya indirtti. Sonra Antoine'ın isteği üzerine Jacques'ın eski yatağının yerine yepyeni bir açılır kapanır kanepeli yatak konuldu. Gündüzleri katlanınca oraya bir çalışma odası ağırlığı veriyordu bu kanepe.

Gisèle iki gündür bir sürü ödeviyle odasına kapatılmıştı, ama dikkatini bir türlü defterlerine veremiyordu. Aşağıdaki katta olup bitenleri görebilmek merakıyla içi içine sığmıyordu. Jacquot'sunun gelmek üzere olduğunu ve bütün evin onun şerefine ayağa kalktığını biliyordu. Küçük kız sinirlerini yatıştırabilmek için hapishanesinin içinde dönüp duruyordu. Üçüncü gün artık bu işkenceye katlanamaz oldu. Olup bitenleri öylesine merak etmeye başladı ki halasının yukarı çıkmadığını görünce odasından fırlayıp basamakları dörder dörder atlayarak aşağıya indi. Tam o sırada Antoine

sokaktan gelmişti. Gisèle bir kahkaha salıverdi. Antoine, Gise'i görür görmez gayet sert ve haşin bakışlarla bakardı ona, Gisèle gülmekten kırılır, Antoine o yüz ifadesindeki ciddiyeti sürdürdüğü için de ardı arkası kesilmezdi Gise'in kahkahalarının. Sonunda ikisi de Matmazel'den azar işitirlerdi. Ama o sırada yalnızdılar, bu fırsatı kaçırmadılar.

Antoine küçük kızı bileklerinden yakalayarak, "Neden gülüyorsun bakayım?" diye sordu. Küçük kız sarsıla sarsıla gülüyordu. Sonra birden durdu. "Böyle gülmekten vazgeçmeliyim. Bilmiyor musun sonra evlenemem hiçbir zaman."

"Evlenmek mi istiyorsun?"

Şeytan gibi durmadan oynayan gözlerini Antoine'a dikerek, "Evet" dedi. Antoine bu on bir yaşındaki afacan kızın tombul vücudunu süzerken bir gün kadın olacağını, evleneceğini düşündü.

"Baş açık, omzuna bir şal bile atmadan böyle nereye koşuyordun? Sofraya oturulacak."

"Halamı arıyorum. Bir problemim var çözemedim..." dedi. Biraz nazlanarak söylemişti bunu. Hafifçe yüzü kızardı. Parmağıyla merdivenin gölgesinde, garsoniyerin esrarlı kapısını gösterdi. Oradan ince bir ışık şeridi sızıyordu. Gözleri parladı.

"Oraya girmek ister misin?"

"Evet."

Yalnız kırmızı dudaklarını kımıldatarak söylemişti bunu, soluğu çıkmamıştı.

"Azarlatacaksın kendini!"

Küçük kız duraksadı, şaka edip etmediğini anlamak için atılganca baktı Antoine'a, sonra şöyle dedi:

"Yo, hayır. Ama bu günah değil ki!"

Antoine gülümsedi. Matmazel'in bir şeyin günah olup olmamasına göre iyiyi kötüden ayırması iyi bir şeydi. Kendi kendine Matmazel'in çocuk üstündeki etkisinin derecesini sordu. Gisèle'e bir göz atınca yüreği ferahladı: Sağlam bir fidandı bu, nerede olursa olsun, kimsenin vasiliğine muhtaç olmadan büyüyebilirdi.

Gisèle gözünü aralık duran kapıdan ayırmamıştı. Antoine, "E, gir bakalım" dedi.

Küçük, sevinçten bağırmamak için kendini zor tutarak, fare gibi içeri süzüldü. Matmazel yalnızdı. Kanepe-yatağın üstüne çıkmış, ayaklarının ucuna basarak Jacques'a ilk komünyonunda hediye

ettiği İsa resmini duvara asmaya çalışıyordu. Kutsal resim uykularında yine eskisi gibi koruyacaktı onu. Pek neşeliydi çalışırken, gençleşmişti, şarkılar mırıldanıyordu keyfinden. Antoine'ı holden gelen ayak sesinden tanıdı ve vaktin geçmiş olduğunu düşündü. Bu sırada Gisèle öteki odaları dolaşmıştı, sevincinden, ellerini çırpıp dans etmeye başladı.

Matmazel yere atlayarak, "Aman Yarabbi" diye mırıldandı. Aynadan, saçları uçuşarak, açık pencerelerin önünde bir oğlak gibi sıçrayıp kafa patlatırcasına, "Yaşasın hava akımı, yaşasın hava akımı!.." diye bağıran yeğenini gördü.

Bundan bir şey anlamamıştı, anlamak için de kafasını yormadı. Küçük kızın söz dinlemeyerek oraya gelmiş olabileceğini aklından geçirmemişti bile. Altmış yıldır, kaderin cilvelerine boyun eğmeye alışmıştı. Ama kaşla göz arasında pelerininin önünü çözdü, çocuğun üstüne atıldı, onu gelişigüzel pelerine sardı, hiç azarlamadan ve Gisèle'in aşağıya inişinden daha büyük bir hızla iki katı çıkıp ancak küçük kızı bir battaniyeye sarıp sarmalayarak yatırdıktan ve bir fincan kaynar ıhlamur içirdikten sonra rahat soluk alabildi.

Şunu da söylemek gerekir ki korkuları büsbütün yersiz de değildi. Gisèle'in annesi akciğer vereminden ölmüştü. Matmazel'in kardeşi Binbaşı de Waize, Madagaskar'da bulunduğu sırada evlenmişti bu yerli kadınla. Kızın babası da iki yıl sonra, pek de anlaşılmayan ve uzun süren bir hastalıktan sonra ölmüştü. Karısından kendisine verem geçtiği sanılıyordu. İşte Matmazel kendisinden başka yakını bulunmayan öksüz kızı Madagaskar'dan getirtip yetiştirilmesini üstüne aldığından beri, çocuğun anasından babasından hastalık almış olabileceği düşüncesinden kurtaramamıştı kendini. Ama çocuk öyle şiddetli bir nezleye tutulmadığı gibi, zaman zaman bütün hekimler, her yıl kendisini muayene eden uzmanlar, yapısının sağlamlığını belirtmişlerdi.

Enstitü'deki oylama on beş gün içinde olacaktı. M. Thibault, Jacques'ın bir an önce dönmesini sabırsızlıkla bekliyor gibiydi. Gelecek Pazar günü, M. Faîsme'in onu Paris'e getirmesi kararlaştırıldı.

Bir gün önce, Antoine hastaneden saat yedide çıktı. Akşam yemeğini, evde sofraya oturmamak için yakındaki bir lokantada yedi, tek başına keyif içinde yeni yuvasına girdi. O gece ilk kez burada yatacaktı. Anahtarı kilidin içinde çevirirken, kapıyı arkasından sürerken zevk duymuştu, bütün elektrikleri yaktı ve ülkesinin içinde yavaş yavaş gezinmeye başladı. Evin sokağa bakan yanını kendisine ayırmıştı. İki büyük bir de küçük oda. Birinci odada pek fazla eşya yoktu: Küçük bir masanın çevresine sıralanmış birkaç koltuk. Burası hastalar için bekleme odası olacaktı. Daha büyük olan öteki odaya, babasının evindeyken kendisinin olan eşyaları yerleştirmişti. Burada geniş bir çalışma masası, kitaplığı, iki meşin koltuk ile onun çalışmayla geçen yaşayışının kanıtı olan şeylerle doluydu. Küçük odaya da bir tuvalet masasıyla, bir elbise dolabı yerleştirmişti.

Kitapları holde, daha açılmayan bavulların yanına yığılmıştı. Bina kaloriferinden içeriye tatlı bir sıcaklık yayılıyor, yeni ampullerden çiğ bir ışık dökülüyordu. Antoine'ın tamamıyla yerleşebilmesi için gecenin geç saatlerine kadar çalışması gerekiyordu. Birkaç saat içinde denklerin açılması, her şeyin düzenlenmesi ve bundan sonraki yaşamının çerçevesinin kurulması gerekti. Herhalde yukarıdakiler sofradan kalkmak üzereydiler: Gise, tabağının üzerine eğilerek uykuya dalmıştır, M. Thibault söylev veriyordur. Antoine ne kadar rahattı şimdi, yalnızlığını o kadar derin bir hazla tadıyordu ki. Şöminenin üstündeki aynada vücudunun yarısını görüyordu. Aynanın önünde kendinden memnun bir halde durdu. Kendine göre bir aynaya bakışı vardı: Omuzlarını gerip çenesini kilitleyerek, tam cepheden durur, sert bir bakışla seyrederdi aynadaki imgesini. Gövdesinin uzunluğuna karşılık bacaklarının kısalığını, kollarının zayıflığını ve bu çelimsiz gövde üzerindeki kafasını, sakalla büsbütün artan iriliğini görmek istemezdi. Kendisini sağlam yapılı bir babayiğit gibi görmek, hissetmek isterdi, bunun için de yüzündeki o sert anlatımı seviyordu: Çünkü, hayatının her anında, her şeye dikkatle bakmak ister gibi alnını kırıştırması yüzünden kaşlarının tam üstünde bir şişkinlik peyda olmuştu. Derine kaçmış gözlerinde de bir parıltı vardı, göze çarpan bir kuvvet belirtisi saydığı için seviyordu bunu.

İçinden, "Kitaplardan başlayalım" diyerek ceketini çıkardı, çocukça bir hareketle kütüphanenin kapısını açtı. "Haydi bakalım...

Not defterleri aşağıya... Sözlükler el altında bir yere... Tedavi... Çok iyi... Tra-la-la... Eveeet, işte hedefime vardım... Zemin katı... Daha üç hafta önce kim inanırdı ki...” Başka birinin sesini taklit ediyormuş gibi sesini incelterek, *Bükülmez bir iradesi var bu herifin...* dedi. *Sebatlı ve yenilmez!* Keyifli keyifli aynaya bir göz attı. Birden topuklarının üstünde öyle hızlı bir dönüş yaptı ki, az kalsın çenesini dayayarak tuttuğu kitap yığını devrilecekti yere. “Hey! Yavaş biraz. Tamam. Eh işte raflara can geldi... Gelelim kâğıtlara şimdi... Bu akşamlık dosyaları yine sandığın içinde bırakalım...”

“Ama çok vakit geçirmeden notları, gözlemleri gözden geçirmek gerekecek... Epey birikti elimde... Mantığa uygun ve kolay anlaşılır bir sınıflandırma yapmalı. Açık bir fihristle... Philip'in yaptığı gibi... Fişlere dayanan bir fihrist... Kaldı ki bütün büyük hekimler...”

Çevik bir yürüyüşle, adeta dans edercesine dosya dolabı ile hol arasında mekik dokuyordu. Birden elinde olmadan çocukça bir gülmeye kaptırdı kendisini. Bir an durup, başını yukarı kaldırarak, *Doktor Antoine Thibault*, diye mırıldandı. *Doktor Thibault... Thibault'yu tanırsınız.. Şu çocuk hastalıkları uzmanı...* Yan tarafa doğru hafifçe bir adım atarak başını azıcık eğip birine selam verir gibi yaptı, sonra ciddi ciddi, gidip gelmelerine devam etti. “Şimdi şu hasır sandığa sıra geldi... İki yıla kadar altın madalyayı kazanacağım... Klinik şefi... Sonra bir hastaneye kapağı atmak için sınav... Burada da üç dört yıl daha otururum, daha fazla değil. O vakit bana uygun bir daire gerekecek... Bizim hocanınki gibi...” Sonra yine o ince sesiyle devam etti: *Thibault, bizim genç uzman doktorlarımızdan... Philip'in sağ kolu...* Hemen şu çocuk hastalıkları uzmanlığına başlamakla akıllılık ettim... Hani şu Louiset'yi, Tournon'u düşünüyorum da... Budalalar...”

Ne dediğini düşünüyormuş gibi! *Bu-da-la-lar...* diye tekrarladı. Kucağında bir sürü şey vardı, bunlara uygun bir yer bulabilmek için şaşkın şaşkın bakmıyordu. “Eğer, Jacques doktor olmak isterse yardım ederim, yol gösteririm ona. İki hekim Thibault... Neden olmasın? Thibault'lara uygun bir meslek. Çetin ama insanda azıcık mücadele zevki ve gurur varsa ne kadar tatlı. Ne büyük bir dikkat, bellek ve irade çabası isteyen bir iş. Hiçbir zaman da sonunu aldım diyemez insan... Hem sonra başarı kazanıp da büyük bir hekim olmak, örneğin bir Philip gibi... O zaman şöyle kendine güvenen, yumuşak bir tavır alırsın... Çok nazikçe ama araya mesafe koya-

rak... Sayın profesör... Ah... önemli bir doktor olmak... Sizi hiç çekemeyen meslektaşlarınız tarafından konsültasyona çağrılmak, ne güzel şey..."

"Hem sonra da ben uzmanlıkların en gücünü seçtim: Çocuk hastalıkları. Dertlerini söyleyemezler... Söylemeye de kalktılar mı yanıltırlar insanı. İşte gerçekten çocukların karşısında hastalığı saklandığı yerden tutup çıkartmak söz konusu. Bereket versin ki röntgen... Mükemmel bir hekim bugün hem röntgenci olmalı hem de kendisi ameliyat yapabilmeli. Doktoramı verir vermez röntgen stajı yapacağım. Daha ileride de muayenehanemin yanı başında bir röntgen laboratuvarı... Bir hastabakıcıyla... Daha doğrusu beyaz gömlekli bir yardımcı... Muayene günleri biraz önemli bir vaka gördüm mü hemen bir film..."

Thibault'ya güvenmemin nedeni daima işe bir röntgen muayenesiyle başlaması...

Kendi sesini dinleyerek gülümsedi, aynaya bir göz attı. "Evet biliyorum, kendini beğenmişlik bu..." diye pervasızca bir gülüşle güldü. Rahip Vécard, "Thibault'larm kendini beğenmişliği..." der. Babam da... Öyle olsun... Ama ben evet, kendimi beğeniyorum. Neye yadsıyayım bunu? Gururum, benim bütün kuvvetlerimi harekete geçiren bir kaldıraç... Yararlanıyorum bundan. Hakkım da var. Her şeyden önce söz konusu olan insanın kuvvetlerini seferber etmesi değil mi?" Dişlerini göstererek güldü. "Kuvvetimin ne olduğunu da biliyorum. Çabuk anlar ve zihnimde tutarım; öğrendiklerim kalır. Sonra da çalışma yeteneğim... *Thibault inek gibi çalışır!* Daha iyi ya, bırak desinler. Bunu söyleyenlerin hepsi de yapabilmek isterler bunu. E, peki sonra? Enerji ha, evet, orası öyle... *Gö-rül-me-miş bir enerji.* Bunları yeniden aynaya bakarak ağır ağır söylemişti. "Bu bir gerilim filan gibi bir şey... İyice doldurulmuş bir akümülatör, daima alesta... Yapamayacağım hiçbir çaba yok. Peki ama, bir kaldıraç olmazsa neye yarar bütün bu kuvvetler, sayın rahip?" Elinde tuttuğu nikelden, yassı bir alet kutusunu nereye koyacağını bilemiyordu, sonunda kitaplığın üstüne koydu. Sonra, *Eee, ne yapalım...* dedi dalgın bir sesle. Bunu babasının da arada bir yaptığı gibi, alaylı bir Normandiya şivesiyle söylemişti: *Öyleyse tra-la-la... Yaşasın gurur sayın rahip.*

Sandık boşalıyordu. Antoine sandığın dibinden kadife çerçeveli iki fotoğraf çıkararak seyre daldı. Dedesiyle annesinin resimleriydi

bunlar. Yakışıklı bir ihtiyardı dedesi. Sırtında frak ayakta durarak, elini bir masaya dayamıştı. Bu resimdeki annesi ince yüzlü, anlamsız, daha çok tatlı bakışlı bir genç kadındı. İki gevşek bukle sarkıyordu saçlarından. Sırtında da dört köşe yakalı önü açık bir yelek vardı. Annesinin bu hayalini görmeye o kadar alışıktı ki, onu nişanlılık günlerinde çekilen bu resimdeki giysisiyle hiç görmediği halde, daima böyle anımsardı. Annesi Jacques'ı doğurduktan sonra öldüğü zaman Antoine dokuz yaşındaydı. Dedesi iktisatçı Couturier'yi daha iyi anımsıyordu. Mac Mahon'un dostuydu, birkaç yıl kadar Enstitü'ye başkanlık etmişti. M. Thièrs başbakanlıktan düştüğü sırada neredeyse Seine valisi olacaktı. Antoine dedesinin o sevimli yüzünü beyaz ipekli kravatlarını, köpek balığı derisinden kutusu içindeki sedef saplı usturalarını hiç unutmamıştı.

İki çerçeveyi şöminenin üstündeki deniz kabuklarıyla kaya parçaları arasına yerleştirdi. Sıra yazı masasını düzenlemeye gelmişti. Çekmeceleri kâğıtlarla, çeşitli şeylerle tıklım tıklım doluydu. Keyifli keyifli bu işe koyuldu. Oda kısa bir zaman içinde değişivermişti. İşler bitince, çevresini mutlu bir bakışla süzmeye başladı. Elbiselerle çamaşırları yerleştirmeye gelince, "Bu, Frühling Ana'nın işi" diye tembelce düşündü. (Matmazel'in vasiliğinden kesin olarak kurtulmak için evin işleriyle kapıcı kadının uğraşmasını kabul ettirmişti.) Bir sigara yakıp meşin koltuğa uzandı. Belirli bir şey yapmadan ilk kez böyle bir akşam geçiriyordu. Bundan da adeta tedirgin olmuştu. Saat bir türlü ilerlemek bilmiyordu... Ne yapacaktı? Böyle sigara tüttürerek hülyaya dalmakla mı vakit geçirecekti? Yazacak birkaç mektubu yok muydu? Hay Allah.

"Dur hele.." dedi ayağa kalkarak. "Çocuk diyabeti konusunda ne dediğini öğrenmek için Hémon'a bir göz atacaktım..." Kalın bir kitabı dizlerinin üstüne koyarak karıştırmaya başladı. "Evet... Bunu bilmem gerekirdi... Açık bir şey bu..." dedi kaşlarını çatarak. "Çok yanılmışım... Philip olmasaydı şu zavallı yavrucak öbür dünyayı boylayacaktı, benim hatam yüzünden... Yani benim hatam yüzünden. Hayır ama yine de..." Kitabı kapayıp masanın üstüne attı.

"Hoca ne kadar da serttir böyle durumlarda. O kadar kendini beğenmiş, o kadar yerini kıskanır ki. 'Hastaya uyguladığınız bu rejim, durumunu büsbütün kötüleştirmekten başka bir şeye yaramazdı, zavallı Thibault'cuğum.'" Bunu hastabakıcıların, stajyerlerin

önünde söylemişti, kötülük derler buna. Ellerini ceplerine daldırıp odanın içinde birkaç adım yürüdü. "Ona yanıt vermeliydim. Şöyle diyebilirdim: 'Eğer siz görevinizi daha önce yapmış olsaydınız...' Tamam... Bana şöyle yanıt verirdi: 'M. Thibault, bu bakımdan kimse...'" "Ama, taşı gediğine koyardım hemen: 'Affedersiniz. Eğer zamanında gelseniz sabahları... konsültasyonun sonunu beklerseydiniz... Paralı hastalarınızı muayene etmek için, muayenehanenize sıvışacak yerde... Sizin işinizi görmek zorunda değilim ben. Sonra böyle yanılmak durumuna düşmem gerekmez...' Hey be! Herkesin önünde bunları söyleyince, on beş gün surat ederdi ama vız gelirdi bana. Adam sen de..."

Yüzünde birden kötülük etmek isteyen bir adam anlatımı belirdi. Omuz silkti, sonra ne yaptığının farkında olmadan duvar saatini kurmaya başladı ama vücudunda bir ürperti hissederek ceketini giydi, gidip tekrar yeniden oturdu. Az önceki neşesinden eser kalmamıştı. Yüreğinde bir eziklik duyuyordu. "Budala herif" diye mırıldandı kin dolu bir gülümseyişle... Sinirli bir hareketle bacak bacak üstüne atarak bir sigara daha yaktı. İçinden "Budala herif" derken Dr. Philip'in görüş kuvvetini, tecrübesini, insana hayret veren sezgisini düşünüyordu, o anda hocasının dehasının büyük bir kütle gibi kendisini ezdiğini hissetmişti.

Boğulur gibi bir sesle, "Ya ben, ya ben?" diye sordu kendi kendine. "Acaba ben de onun gibi apaydınlık görebilecek miyim? Büyük doktorların niteliği olan o yanılmaz kavrayışa ben de sahip..? Evet, çalışkanlık, kuvvetli bir hafıza, sebat var bende de... Ama bende bu ikinci derecede adam niteliklerinden başka bir nitelik yok mu? İlk değil böyle kolay bir teşhis karşısında, hem de klasik sayılacak, belirtileri çok açık bir vakada apışıp kaldığım... Ah..." Kollarını ileriye doğru uzatarak söylemişti bunu. "Kendiliğinden gelmez bu, çalışmak, çalışarak kazanmak gerek." Benzi uçtu. "Yarın da Jacques geliyor" diye düşündü. "Yarın akşam Jacques burada olacak, şuracıktaki odada yatacak. Ben de..."

Bir sıçrayışta ayağa fırlamıştı. Nasıl da kardeşiyle birlikte yaşama tasarısı apaydınlık görünüvermişti kendisine! Onarımı olanaksız bir çılgınlıktı bu. Artık yüklendiği sorumluluğu düşünmüyordu. Yalnız bundan sonra her adımının karşısına çıkacak engelden başka bir şey düşündüğü yoktu. Nasıl olur da gaflete düşerek, kardeşini yuvarlandığı durumdan kurtarma işini yüklendiğini anlayamıyor-

du. Boşuna harcayacak zamanı var mıydı? İşinden başka şeyle uğraşabilmek için haftada bir saatçik bile boş vakti var mıydı? Budala. İşte kendi eliyle takmıştı bu yuları boynuna. Artık dönmek de olanaksızdı.

Hızlı hızlı holden geçerek Jacques için hazırlanan odanın kapısını açtı. Eşikte taş kesilmiş gibi durdu. Karanlıkta içerisini görmeye çalışıyordu. Birden benliğini büyük bir cesaretsizlik kapladı. "Hey Tanrım rahat etmek için nereye kaçmalı? Çalışmak, kendimden başka hiçbir şeyi düşünmemek için. Hep ödün vermekle geçiyor ömrüm. Aile, dostlar, Jacques... Hepsi elbirliği etmişler çalışmama engel olmak, yaşamımı başarısızlığa itmek için." Beynine kan hücum etmişti, boğazı kupkuruydu. Mutfağa gitti. Üst üste iki bardak buzlu su yuvarladı, sonra çalışma odasına geçti.

Bütün cesaretini yitirmişti, soyunmaya başladı. Hiç alışık olmadığı, içindeki bütün eşyaların, her gün kullandığı şeylerin bile birden kendisine yabancı gelen bu odayı yadırgamıştı.

Yatağa uzanıncaya dek bir saat geçti. Uzun zaman da uyuyamadı. Sokağın gürültülerini bu kadar yakından duymaya alışık değildi. Sokaktan geçenlerin kaldırımlarda çınlayan ayak sesleriyle sıçrıyordu. Şimdi olmayacak şeylerle kafasını yormaya başlamıştı. Çalar saatini onartırmalıydı. Birkaç gece önce Philip'in davetinden dönerken bir araba bulmak için ne kadar güçlük çekmişti... Arada bir de, Jacques'ın dönüşü aklına geldikçe beynine kızgın bir mil sokulmuş gibi oluyor, daracık yatağının içinde umutsuzlukla dönüp duruyordu.

"E, sonunda kendi yaşantımı istediğim gibi kurmak da hakkım" diye öfkeyle düşündü. "Ne halleri varsa görsünler, yerleştiririm onu buraya, çünkü karar verilmiş bulunuyor. Çalışmasını da düzene sokarım. Buna da peki. Eh sonra ne isterse onu yapsın. Onunla uğraşmayı kabul ettim ama bu kadar. Bu, benim yükselmemi engellememeli. Ben de kendi yaşamımı düşünmek zorundayım..." Kardeşine karşı duyduğu sevgiden eser kalmamıştı bu akşam. Crouy'ya gidişini hatırladı. Kardeşinin o zayıf, yalnızlık içinde yıpranmış hali gözünün önüne geldi. Kim bilir verem olmuştur belki de? Eğer böyleyse Jacques'ı bir sanatoryuma göndermeye razı edecekti halasını, örneğin Auvergne'e ya da Pireneler'de bir yere, daha iyisi İsviçre'ye göndermeliydi küçüğü. O zaman, kendisi tek başına kalır, istediği gibi yaşardı burada, kendince çalışırdı. Dahası, "Odasını da kendime yatak odası yaparım" diye aklından geçirdiğini fark edip hayret etti.

VIII

Ertesi sabah uyandığı zaman, tam tersi bir ruh hali içindeydi. Hastanede bulunduğu sabah vakti, öğleye kadar sık sık saatine baktı. Sevinçten içi içine sığmıyordu. M. Faîsme'in elinden kardeşini bir an önce almak için sabırsızlanıyordu. Vaktinden önce garda bulundu, boydan boya yürüyerek, Vakıf'la ilgili olarak M. Faîsme'e söyleyeceği şeyleri tasarlıyordu. Ama, trenin penceresinden bakan yolcular arasında Jacques'ın yüzü ile M. Faîsme'in gözlüklerini görünce o kadar özenerek hazırladığı sözleri unutuvermişti bir anda, gelenleri karşılamaya koştu.

M. Faîsme'in yüzünden ışıklar saçılıyordu. Çok sevdiği bir dostuna kavuşmuş gibi bir hali vardı. Özene bezene giyinmişti, ellerinde beyaz eldivenler, öylesine sinek kaydı tıraş olmuştu ki, usturanın kızarttığı yerleri örtmek için un çuvalına düşmüş gibi yüzünü pudralaması gerekmişti. İki kardeşi evlerine kadar götürmeye hazır görünüyordu, onları bir kahve taraçasında oturup bir şeyler içmeye zorladı. Antoine bir taksi çağırarak ayrılmalarını sağladı. M. Faîsme Jacques'ın paketini kendi eliyle yerleştirdi ve otomobil harekete geçtiği sırada, cilalı ayakkabılarının burunlarını çiğnetmek tehlikesini göze alarak, başını son defa içeri sokup iki kardeşin hararetle ellerini sıktı ve derin saygılarını M. Thibault'ya iletmesini Antoine'dan rica etti.

Jacques ağlıyordu.

Ağabeyinin kendisini böyle candan karşılaması karşısında ne bir şey söyleyebilmiş, ne de bir hareket yapabilmişti. Kardeşinin bu bitkin hali Antoine'ın ona duyduğu acımayla karışık sevgiyi büsbütün kuvvetlendirmişti. Biri kalkıp da kendisine bir gün önceki somurtkanlığını hatırlatsaydı, büyük bir içtenlikle, kardeşinin dönüşünün o zamana dek bomboş kısır geçen hayatına bir anlam kazandırdığını söyleyerek bunu reddederdi.

Jacques'ı evlerinden içeri sokup da kapıyı kapadıktan sonra metresine yeni bir yuva hazırlayan bir âşığın derin sevincini duymuştu içinde. Şöyle düşünerek kendi kendisiyle alay etti: Ama ne önemi vardı gülünç olmasının, mutlu ve huzur içinde hissediyordu kendisini. Kardeşinin yüzünde en ufak bir sevinç belirtisi göremiyordu ama ele aldığı işi başarıya ulaştırdığından en küçük kuşkusu yoktu.

Matmazel, Jacques'ın odasını son dakikada bir kere daha gözden geçirmişti: Çocuk odayı daha sevimli bulsun diye ocağı yakmış, onun bayıldığı bademli ve üzerine vanilyalı toz şeker serpilmiş bir tabak dolusu pastayı da göze çarpacak bir yere koymuştu. Gece masasının üstüne de, bir bardak suya küçük bir menekşe demeti yerleştirmişti. Bardaktan sarkan bir kâğıt şeridinin üstüne Gisèle el yazısıyla ve renkli harflerle şu sözcüğü yazmıştı:

Jacquot'ya.

Ama bu hazırlıklardan hiçbiri Jacques'ın gözüne çarpmamıştı. İçeri girince, Antoine paltosunu çıkarırken, şapkasını eline alarak kapının yanındaki bir iskemleye oturmuştu. Antoine, "Haydi gel de yeni evini bir dolaş bakalım!" diye bağırdı.

Çocuk telaş göstermeden ağır ağır yanına gitti, öteki odaları da dalgın dalgın gözden geçirdi, sonra gelip oturdu, bir şeyler bekliyormuş gibi bir hali vardı.

"İster misin yukarı çıkıp *onları* görelim?.." diye sordu Antoine. Jacques'ın ürpermesinden, geldiği andan beri başka bir şey düşünmediğini anladı. Yüzü sararmıştı birden, önüne baktı, sonra hemen ayağa kalktı, sanki o kaçınılmaz anın yaklaşması karşısında dehşete düşmüştü de bir an önce bundan kurtulmak için sabırsızlanıyormuş gibi bir hali vardı. Antoine onu cesaretlendirmek için, "E, hadi gidelim, girmemizle çıkmamız bir olur" dedi.

M. Thibault onları çalışma odasında bekliyordu. Keyfi yerindeydi, hava açıktı, bahar başlamak üzereydi. Sabah ayininde mahalle kilisesinde cemaat yönetim kurulu üyelerine ayrılan sırada otururken, içinden bir dahaki Pazar günü aynı yerde yeni bir Enstitü üyesinin oturmuş olacağını düşünerek keyiflenmişti. Çocuklarını karşılayarak küçük oğlunu öptü. Jacques hıçkırarak ağlıyordu. M. Thibault bu gözyaşlarını bir pişmanlık ve iyi niyet belirtisi olarak düşündü. Hiç belli etmemek istediyse de çocuğun bu hali onu heyecanlandırmıştı. Ocağı çeviren yüksek arkalıklı koltuklardan birine oturttu. Kendisi ellerini arkasına bağlamıştı, her zamanki gibi soluyarak hem şefkatli hem de metin bir tavırla kısa bir söylev verdi. Jacques'ın hangi koşullarla baba ocağına yeniden kavuştuğunu anlatarak ağabeyine de kendisine karşı göstermek zorunda olduğu saygı ve uysallığı göstermesini söyledi.

Beklenmedik bir konuk bu vaazın kısa sürmesine neden olmuştu. Yakında aralarına katılacağı Enstitü üyelerinden biri gelmişti. M. Thibault, adamın salonda tek başına bekleyerek sıkılmaması için oğullarının gitmelerine izin verdi, onları yine çalışma odasının kapısına kadar geçirdi. Bir eliyle kapının perdesini kaldırırken öteki eliyle de yaptıklarından pişman olan küçüğün başını okşadı. Jacques babasının parmaklarının saçlarında gezindiğini ve hiç alışkın olmadığı bir babacanlıkla ensesine vurduğunu duyunca heyecanını yenemedi, dönüp kocaman şiş elini tuttu, dudaklarına götürdü. M. Thibault oğlunun beklemediği bu hareketi karşısında şaşırdı, hoşlanmadığını belli eden bir bakışla baktı ve canı sıkılmış gibi elini çekti. Birkaç kez, boynunu, yakalığının içinden çıkarıp çekerek, "Haydi haydi..." diye homurdandı. Çocuğun bu duygululuğu ona hiç iyi bir belirti olarak görünmemişti.

Matmazel'in odasına girdikleri zaman ihtiyar kız, Gisèle'i akşam duası için kiliseye gitmek üzere giydiriyordu. O gürültücü afacan yerine, içeriye soluk yüzlü, gözleri kızarmış kocaman çocuğun girdiğini görünce Matmazel ellerini kavuşturdu, küçük kızın saçına bağlamak üzere olduğu kurdele parmaklarının arasından yere düştü. O kadar heyecanlanmıştı ki hiçbir şey diyemeden Jacques'ı süzdü, "Aman Tanrım. Sen misin?.." diyebildi, sonra çocuğu kucaklayıp göğsüne bastırdı. Onu iyice görebilmek için geriledi, birden gözleri parlayarak, yer yutarcasına Jacques'ın yüzünü süzmeye başladı, ama o kadar sevdiği eski yüzü bulamamıştı bir türlü.

Gisèle, halasından daha çok hayal kırıklığına uğramıştı, utancından gözlerini yerden ayırmıyordu, kahkahayla gülmemek için de dudaklarını ısırıyordu. İşte onun bu hali ilk kez Jacques'ı gülümsetmişti.

"Ne o, beni tanımadın mı yoksa?" diye sordu. Bunun üzerine küçük kız kendini Jacques'ın kollarının arasına attı, elinden tutup bir oğlak gibi sıçramaya başladı.

Hep birlikte aşağıya indiler. Gisèle sevgili Jacquot'sunun elini hiç bırakmıyordu. Küçük bir hayvan yavrusunun sokulganlığıyla sokulmuştu ona, ama hiçbir şey söylemeye cesaret edememişti o gün. Koyduğu çiçekleri görüp görmediğini bile soramamıştı.

Evlerinde yalnız kaldıkları zaman Antoine, daha ilk bakışta Jacques'ın ailesine kavuşmaktan büyük bir mutluluk duyduğunu ve şimdiden durumunun düzelmeye başladığını anlamıştı.

"Burada ikimiz pek rahat edeceğiz değil mi, ne dersin ha?"

"Evet."

"E, haydi öyleyse, şu büyük koltuğa kurul bakalım, bak ne kadar rahat edeceksin. Ben de gidip çay yapayım. Karnın acıktı mı?"

"Hayır, acıkmadı."

"Ama ben bir şeyler yerim." Antoine'ın keyfi yerindeydi. Bu hep yalnız yaşamış, çalışmaktan başka bir şey düşünmemiş delikanlı, kardeş sevgisinin, daha zayıf bir varlığı korumanın, onunla hayatını paylaşmanın tatlı hazzını duyuyordu. Yerli yersiz gülüyordu. O kadar derin bir mutluluk içindeydi ki hiçbir zaman yapmadığı şekilde yakınlık gösterdi:

"Bir sigara içer misin? Hayır mı? Yüzüme bakıyorsun... İçmiyor musun? Hem neden bana... Sanki sana tuzak kuruyormuşum gibi bakıyorsun! Haydi birader, rahat ol, güven bana. Yetiştirme Yurdu'nda değilsin artık. Hâlâ güvenmiyor musun bana? Söylesene?"

"Hayır canım."

"Ne yani? Seni aldatmış olmamdan, buraya getirdiğimden, yine istediğin gibi serbest olamayacağından mı korkuyorsun?"

"Ha... yır."

"Neden korkuyorsun? Bir pişmanlık mı var içinde?

"Hayır."

"Peki öyleyse ne, ne düşünüyorsun böyle somurtup otururak? Söyle bakalım?"

Çocuğun yanına kadar sokuldu, eğilip yanağından öpecekti, ama öpmedi. Jacques donuk bakışlarla Antoine'ın yüzüne baktı. Ağabeyinin kendisinden bir yanıt beklediğini anlamıştı. "Neden soruyorsun bana bunları?" dedi ve hafif bir ürpertiyle işitilir işitilmez bir sesle, "Neye yarar ki bu?" diye ekledi.

Kısa bir süre konuşmadılar. Antoine kardeşine öylesine acıyarak bakmıştı ki, Jacques'ın yeniden ağlayası gelmişti.

Antoine üzgün bir sesle, "Hasta gibisin, yavrum" dedi. "Ama geçer, güven bana. Bana teslim ol da iyi edeyim seni... Seveyim." Çocuğa bakmadan çekinerek söylemişti bunları. "İyi tanımıyoruz daha birbirimizi. Düşün bir kere dokuz yaş fark var aramızda. Sen çocukken

bu adeta bir uçurum açıyordu aramızda. Ben yirmi yaşındayken sen on birindeydin, ortak hiçbir yanımız yoktu. Ama şimdi hiç de öyle değil. Eskiden seni sevdiğimi bile bilmiyordum, düşünmüyordum da bunu. Görüyorsun açıkyüreklilikle konuşuyorum. Ama bunun da değiştiğini hissediyorum. Çok mutluyum, çok... Dahası seni böyle yanı başımda görmek heyecanlandırıyor beni bile diyebilirim. Böyle birlikte daha rahat ve daha iyi yaşayacağız. Sen de böyle düşünmüyor musun? Bak artık hastaneden çıkınca bir an önce evimize gelmek için acele edeceğim. Sonra seni yazı masasının başında keyifli keyifli çalışır bulacağım, öyle değil mi? Akşamları da erkenden yukardan ineceğiz. İkimiz de lambalarımızın altında yerlerimize yerleşecek, birbirimizi görebilmek, birbirimizin yanı başında olduğumuzu hissedebilmek için kapıları açık bırakacağız... Ya da bazı akşamlar oturup çene çalarız, iki arkadaş gibi... Konuşmamızın tadına doyamayarak yatmak aklımıza gelmez... Nen var kuzum? Neye ağlıyorsun?"

Jacques'ın yanına geldi, koltuğun kollarından birine oturdu, biraz duraksadıktan sonra kardeşinin elini tuttu. Jacques gözyaşlarını göstermemek için başını öte yana çevirmişti ama, Antoine'ın elini bırakmamıştı, bir dakika boyunca acıtacak kadar sıkmıştı. Sonra boğuk bir sesle: "Antoine, Antoine" diye bağırdı. "Ah, bir yıldır içimden geçenleri bilsen..."

O kadar kuvvetle hıçkırıyordu ki, Antoine bir şey sormaya cesaret edememişti. Kolunu kardeşinin omzuna atarak, onu şefkatle göğsüne bastırdı.

Bundan önce bir kere daha, arabada giderlerken, birbirlerine ilk açıldıkları sırada bu bütün benliğini saran acıma anını, bu birden içinden fışkıran büyük kuvveti, ikisi için yaşama iradesini hissetmişti. O zamandan beri de birçok kereler içinde canlanmış olan bu duygu, o akşam birden böylesine belirgin bir hale gelivermişti. Ayağa kalkıp odayı bir baştan öteki başa arşınlamaya başladı.

"Bak" diye coşkulu bir sesle yeniden söze başladı, "Bilmem neden daha bugünden bunları sana söylüyorum. Hoş, yine bu konuya gelebiliriz ya. Bak ne düşünüyorum: Biz kardeşiz. Çok önemsiz bir şey gibi görünür bu ama, benim için yeni bir şey bu, hem de çok ciddi bir şey kardeş olmak. Yalnız aynı kandan olmak değil, en uzak geçmişten beri aynı kökten gelmek, aynı özsuyunu damarlarımızda taşımak, aynı heyecanı duymak. Biz yalnızca iki birey, Antoine ve Jacques değiliz. İkimiz de Thibault'yuz, Thibault'lardanız. Ne de-

mek istediğimi anlıyor musun? Müthiş olanı da şu ki ikimizde de aynı coşku var, aynı coşku, Thibault'ların coşkusu. Anlıyorsun değil mi? Başkalarına benzemez biz Thibault'lar. Başkalarından daha fazla şeylere sahip olduğumuza inanıyorum. Şunun için: Thibault'yuz da ondan. Ben bulunduğum her yerde, lisede, fakültede, hastanede her yerde kendimin Thibault olduğumu, başkalarından farklı bir insan olduğumu hissettim daima. Üstün demeye cesaret edemiyorum, ama neden olmasın? Evet, üstün, başkalarında bulunmayan bir kuvvete sahibiz. Sen de düşün bunun üzerinde. Okulda sen de tembel bir öğrenci olduğun halde o içten gelen, seni ötekilerden üstün yapan o coşkuyu duyuyordun değil mi?"

Jacques ağlamayı bırakmıştı, "Evet" diye mırıldandı. Şimdi ateşli bir ilgiyle ağabeyinin yüzüne bakıyordu. Yüzünde onu on yaş daha büyük gösteren umulmadık bir zekâ ve olgunluk anlatımı belirmişti birden. Antoine yeniden söze başladı: "Çoktandır fark etmiştim bunu ben. Bilmem nasıl söylemeli, gurur, şiddet ve inattan örülmüş eşine az rastlanır bir şeyler var bizde. Bak, örneğin babam... Ama sen onu çok iyi tanımazsın. Kaldı ki o ayrı şey. İşte böyle." Kısa bir süre sustuktan sonra gelip Jacques'ın karşısına oturdu, ona doğru eğildi ve M. Thibault'nun yaptığı gibi ellerini dizlerinin üstüne koyarak sözüne devam etti: "Sana bugün söylemek istediğim şu ki, bu gizli kuvvet durmadan kendini göstermek, bütün hayatım boyunca, nasıl söyleyeyim bilmem ki, bir dalga halinde, hani denizde yüzerken dipten gelip insanı kaldıran ve bir sıçrayışta uzun bir mesafeyi aştıran o kuvvetli dalgalar gibi bir şey. Çok nefis bir şey bu. Ama bundan yararlanmak gerek. İnsanda bu kuvvet olduktan sonra hiçbir şey olanaksız, dahası hiçbir şey güç değil. İşte sende ve bende bu kuvvet var. Anlıyorsun değil mi? İşte ben... Ama kendim için söylemiyorum bunu. Senin hakkında konuşalım. İşte kendindeki bu kuvvetin derecesini tanıman, ondan yararlanma zamanı geldi. Kaybolan zamanı, bir çırpıda yeniden yakalayabilirsin sen, *eğer istersen*. İstemek! Herkes isteyemez. (Kaldı ki bunun böyle olduğunu yeni öğrendim.) Ben isteyebilirim. Ve işte bunun içindir ki Thibault'lar her işe girişebilirler. Başkalarını aşmak. Kendi üstünlüğünü kabul ettirmek. Bunu yapmak gerek. Bir soyun özündeki bu kuvvetin ortaya çıkması gerek artık. Thibault ağacı ikimizde büyüyüp boy verecek: yeni kuşağın bir serpilip gelişmesi olacak bu. Anlıyor musun ne demek olduğunu bunun?" Jacques hep öyle

gözlerini, Antoine'ın gözlerinin içine dikmiş, kederli bir dikkatle dinliyordu onu. "Anlıyor musun Jacques?" Jacques adeta bağırarak, "Anlıyorum elbet" diye yanıtladı. Açık renk gözleri parlıyordu, öfkeyle titriyor gibiydi sesi. Dudaklarının kenarında acayip bir kırışıklık belirdi: bu beklenmedik solukla ruhunu altüst ettiği için ağabeyine kızıyor denebilirdi. Bütün vücudundan bir ürperti geçti, gevşeyen yüzünde son derecede yorgun bir anlatım belirdi, birden, "Of rahat bırak beni" dedi, başını ellerinin arasına aldı.

Antoine susmuştu. Kardeşini süzdü. On beş günden beri daha da zayıflamış, benzi sararmıştı. Kısa kesilmiş kızıl saçları, alnının anormal genişliğini, kulaklarının öne doğru kıvrıklığını, boynunun zayıflığını büsbütün belli ediyordu. Teninin şakaklarındaki damarları belli edecek kadar şeffaf oluşu, benzinin uçukluğu, gözlerinin altını çeviren mor halkalar Antoine'ın gözünden kaçmamıştı. Damdan düşercesine, "Kendini düzelttin mi?" diye sordu.

Jacques, "Ne mi?" diye karşılık verdi. Gözlerindeki parlaklık silindi, yüzü kızarmıştı, yüzündeki yapmacıklı hayret anlatımı bozulmamıştı.

Antoine bir şey söylemedi.

Vakit ilerliyordu. Saatine bakarak ayağa kalktı. Saat beşte bir hastasına gidecekti. Akşam yemeğine kadar kendisini yalnız bırakacağını kardeşine söylemekten çekiniyordu, ama beklediğinin tersine Jacques, onun gidişinden memnun olmuş gibi görünüyordu.

Gerçekten de, yalnız kalınca hafiflemiş hissetti kendini. Evin içini dolaşmak aklına geldi. Ama hole çıkınca kapalı kapıların karşısında içine anlaşılmaz bir sıkıntı çöktü, dönüp odasına kapandı. Çiçek demetiyle üzerindeki şerit gözüne ilişmişti. Günün bütün olayları, babasının kendisini karşılayışı, Antoine'ın konuşmaları bütün ayrıntılarıyla zihninde canlanmıştı. Kanepeye uzanıp yeniden ağlamaya başladı, ama keder gözyaşları değildi bunlar, daha çok duyduğu büyük yorgunluktu ağlamasının nedeni. Sonra bu odayı, menekşeleri, babasının saçlarını okşayışını Antoine'ın kendisine gösterdiği yakınlığı, bu yeni ve bilmediği hayatı düşünerek ağlamak gelmişti içinden, ağlıyordu. Çünkü herkes kendisini sevmek için yarışa girmiş gibi geliyordu ona, çünkü artık onunla ilgilenecekler, onunla konuşacaklardı, çünkü yanıt vermek zorunluydu bütün bunlara ve artık huzur diye bir şey kalmamıştı kendisi için.

IX

Antoine bu geçiş dönemini kolayca atlatabilmek için, Jacques'ın bir liseye başlamasını Ekim ayına bıraktı. Üniversiteye girmeye hazırlanan Jacques'ın eski arkadaşlarıyla birlikte eski derslerini gözden geçirmek ve çocuğun zekâsının işlekliğini sağlamak amacıyla bir program hazırladı. Kardeşinin öğrenimi üç ayrı öğretmene verildi. Bunların hepsi de gençti ve dostlarıydı. Gönüllü öğrenci de keyfince, dikkatini toplayabildiği ölçüde çalışacaktı. Antoine, kısa bir süre içinde, Yetiştirme Yurdu'ndaki yalnızlığın kardeşinin zekâsını korktuğu kadar körletmemiş olduğunu görmenin sevincini duydu. Dahası, bazı bakımlardan bu yalnızlık içinde zekâsı, inanılmayacak denli olgunlaşmıştı. Öyle ki başlangıçta oldukça yavaş bir gelişme göstermekle birlikte, sonraları bu gelişme, Antoine'ın bile inanamadığı bir hız gösterdi. Jacques, kendisine verilen bu serbestlikten, kötüye kullanmadan yararlanıyordu. Zaten Antoine da babasının önünde söylememekle birlikte, bu serbestlikten doğabilecek sakıncalardan korkmuyordu. Açıkça söylememekle birlikte Rahip Vécard da böyle düşünüyordu. Jacques'ın yaradılıştan çok yetenekli ve becerili bir çocuk olduğunu, bu becerilerin kendi yönünde gelişmeye bırakılmasıyla çok şeyler kazanılacağını biliyordu.

İlk günlerde çocuk evden dışarı çıkmaktan hoşlanmıyor gibiydi. Şaşkına dönüyordu sokakta. Antoine onun dışarı çıkıp hava almasını sağlamak için birtakım önlemler düşündü. Jacques da yavaş yavaş eski mahallesine ısınmaya başlamıştı, dahası kısa bir süre içinde bu gezintilerden tat bile duymaya başladı. Mevsim güzeldi, rıhtım boyunca Notre-Dame'a kadar yürümek ya da Tuileries'de başıboş dolaşmak hoşuna gidiyordu. Dahası günün birinde rastgele Louvre Müzesi'ne daldı, ama buranın tozlu ve boğucu havası, tabloların sıra sıra dizilmiş olması öylesine bunalttı ki onu, kendini dışarı dar attı ve bir daha da oraya ayak basmadı.

Yemeklerde sessizce oturuyor, babasının konuşmalarını dinliyordu. Zaten bu şişman adam sözünü geçirmeye o kadar alışmış, başkalarıyla ilişkilerinde o kadar sert ve katıydı ki, onunla aynı çatı altında yaşamak zorunda kalanlar, sessiz bir maske ardına sığınırlardı. Matmazel bile kendisine bönce bir hayranlık duymakla birlikte gerçek yüzünü hiçbir zaman göstermezdi. M. Thibault bu saygılı sessizlikten hoşlanıyor, meydanı boş bularak düşüncelerini zorla

benimsetmek istiyor ve safça, bu düşüncelere herkesin katıldığını sanıyordu. Jacques'a karşı ihtiyatla davranıyordu. Verdiği söze bağlı kalarak boş zamanlarını nasıl geçirdiğini de sormuyordu hiç.

Bununla birlikte M. Thibault'nun karşı çıkılmasına asla izin vermediği bir nokta vardı: Fontanin'le ilişki kurulmasını kesin olarak yasaklamıştı. Bundan başka o yıl Jacques'ın, her ilkbaharda M. Thibault'nun Matmazel'le birlikte gidip yerleştiği Maisons-Laffitte'e götürülmemesine karar verdi, çünkü ormanın kıyısında, kendi evlerine yakın, Fontanin'lerin küçük bir evi vardı orada. Jacques'ın, Antoine'la Paris'te kalması uygun bulunmuştu.

Fontanin'lerle buluşmanın yasaklanması, Antoine'la kardeşi arasında ciddi bir konuşma konusu oldu. Jacques'ın ilk haykırışı bir başkaldırma anlatımıydı: Arkadaşına karşı duyulan kuşku böyle sürdürüldükçe, geçmişteki haksızlığın hiçbir zaman silinmeyeceği duygusu vardı içinde. Onun bu tepkisi Antoine'ın hoşuna gitmedi değil. Gerçekten, Jacques'ın yeniden doğduğunu gösteren bir belirtiydi bu. Ama bu ilk öfke söndükten sonra kardeşini yatıştırmaya çalıştı. Ardından da Daniel'i görmeye çalışmayacağı sözünü kopardı, bunda da pek zorluk çekmedi. Aslında Jacques, sanıldığı kadar durmuyordu bu konu üstünde. Çekingenliğini hâlâ üstünden atamamıştı, başka ilişkiler kurmayı aklına getirmiyordu, ağabeyinin gösterdiği yakınlık yetiyordu ona. Antoine aralarındaki yaş farkını, bundan doğan üstünlüğü duyurmuyordu kardeşine, onunla birlikte arkadaşça yaşamaya çalışıyordu.

Haziranın ilk günlerindeydi, eve dönen Jacques sokak kapısının önünde bir kalabalık gördü: Frühling Ana'ya inme inmiş, kulübesinde boylu boyunca uzanmış yatıyordu. Akşama doğru biraz kendine geldi, ama sağ kolu ve sağ bacağı tutmuyordu.

Bundan birkaç gün sonra Antoine evden çıkmak üzereyken kapı çalındı. Pembe bluzlu, siyah önlüklü bir kız göründü kapının aralığında, yüzü kızarmakla birlikte, hiç çekinmeden gülümseyerek, "Ev işlerini yapmaya geldim... M. Antoine tanımadı mı acaba beni? Ben Lisbeth Frühling..." dedi.

Çocuksu dudaklarında daha da uzayıp giden bir Alsace şivesiyle konuşuyordu. Antoine, Frühling Ana'nın, vaktiyle avlunun bir köşesinde kendi kendine oynayan yetimini hatırladı. Kız Jacques'a,

teyzesine bakmak ve işlerine yardım etmek için Strasburg'tan geldiğini anlattı, vakit yitirmeden de işe koyuldu.

Her gün geliyordu Lisbeth. Tepsiyi getiriyor, delikanlılar kahvaltılarını ederken yanlarında duruyordu. Antoine onun durup dururken kızarıp bozarmasıyla alay ediyor, Almanların yaşayışları üzerine sorular soruyordu. On dokuz yaşındaydı, bu apartmandan ayrıldığı günden bu yana, altı yıldır, Strasburg'ta istasyon mahallesinde, bir Otel-Restorasyon işleten enişte sinin yanında kalıyordu. Antoine evdeyken Jacques da ara sıra konuşmalara katılıyordu. Ama Lisbeth'le yalnız kalır kalmaz konuşmaktan kaçınıyordu.

Bununla birlikte Antoine'ın nöbetçi kaldığı günler kahvaltıyı Jacques'ın odasına getirdiği için Jacques kendisine teyzesinin nasıl olduğunu sormadan edemiyordu, Lisbeth eksiksiz anlatıyordu her şeyi: Frühling Ana iyileşmekteydi, ama yavaş yavaş. İştahası her gün biraz daha düzeliyordu.

Lisbeth'in, boğazına düşkün, ufak tefek, tombul ve lastik gibi beden yapısından belli oluyordu ki dans etmeyi, oyunu ve türkü söylemeyi seviyordu. Güldüğü zaman Jacques'a bakarken en küçük bir çekinme duymazdı. Şipşirin bir yüzü, küçücük burnu, hafifçe kabarık taptaze dudakları, alnının çevresinde sarı değil, kenevir renginde püskül püskül saçları vardı.

Gevezeliğini her gün biraz daha artırıyordu. Jacques'ın ürkekliği de azalıyordu gitgide. Dikkatle dinliyordu onu. Zaten Jacques'ın insanları öyle bir dinleyişi vardı ki, karşısındakiler ona daima güven duyar, arkadaşları olsun, hizmetçiler olsun, dahası hocaları ona içlerini dökerlerdi. Lisbeth de onunla Antoine'la olduğundan daha rahat konuşuyordu, Antoine'ın yanında çocuk duyuyordu kendini.

Bir sabah Jacques'ın, Almanca bir sözlüğün sayfalarını karıştırdığını görünce dayanamadı, Almancadan Fransızcaya çevirdiği şeyin ne olduğunu öğrenmek istedi, bunun kendisinin ezbere bildiği, dahası söylediği, Goethe'nin bir *lied*'i olduğunu anlayınca çok duygulandı:

Fliesse, fliesse, lieber Fluss
Nimmer werd' ich froh...

Almanca şiirler başını döndürürdü Lisbeth'in. Almanca şarkılar mırıldanmaya başladı. Dizelerini de açıklıyordu bunların. En çok sevdikleri de çocuksu ve acıklı olanlardı:

Küçücük bir kırlangıç olsaydım ben,
Ah! Nasıl koşardım sana bilsen!..

Yine de Schiller'i daha çok beğeniyordu. Düşünceye daldı, sonra bir çırpıda en çok sevdiği pasajı, *Marie Stuart*'ta, genç kraliçenin, hapishanesinin bahçesinde birkaç dakika gezinti iznini koparınca, güneşten kamaşan gözleri ve gençliğin verdiği sarhoşlukla kendisini çimenlerin üstüne atmasını anlatan pasajı okudu. Jacques bütün sözcükleri anlamıyordu, Lisbeth gerektikçe çeviriyordu bunları. Bu, özgürlüğe doğru atılışı anlatmak için öylesine sade sözler buluyordu ki, Jacques Crouy'yu anımsadı, yüreği yufkalaştı. Ona ucundan kenarından mutsuzluk günlerini anlatmaya başladı. Henüz o kadar yalnız yaşıyor ve o kadar az konuşuyordu ki, kendi sesine kendini kaptırdı birden. Gittikçe coşuyor, gerçekleri keyfince değiştiriyor ve anlattıklarına edebiyat parçalarından aklında kalanları ekliyordu. İki aydan beri Antoine'ın kitaplığındaki romanları yutarcasına okumuştu. Bu romantik geçişlerin, Lisbeth'in üstünde zavallı gerçeklerden daha çok etki yapacağını seziyordu. Bu güzel kızın, tıpkı vatanı için ağlayan Mignon gibi, gözlerinden yaşlar boşandığını görünce o zamana kadar hiç duymadığı bir sanatçı tutkusunun derin hüznünü duydu içinde, öylesine bir minnet duygusuyla dolup taşıyordu ki içi, ürpererek, acaba aşk mı bu, diye sordu kendi kendine.

Ertesi gün sabırsızlıkla bekledi genç kızı. Böyle olduğunu Lisbeth de sezmiş olmalıydı ki, içi resimli kartlar, özene bezene yazdığı yazılar ve kurutulmuş çiçeklerle dolu bir albüm getirdi ona. Üç yıllık genç kızlık yaşamını içeriyordu bu albüm. Jacques soru yağmuruna tutuyordu onu. Hayret duymaktan hoşlanıyor, bilmediği her şey karşısında da hayret duyuyordu. Lisbeth'in anlattığı şeyler öylesine kesin ayrıntılarla doluydu ki, kızın doğru söylemediğini düşünmek olanaksızdı. Bununla birlikte yanakları kızarıp sesi cansızlaşınca bir düşü anlatmayı deneyen, yalan söyleyen, uyduran insanların hali geliyordu üstüne. Kışın mahallenin genç kızları ile delikanlılarının *Tanzschule*'de buluştukları akşamları anarken zevkten yerinde duramıyor, ayağıyla tepiniyordu. Dans öğretmeni,

elinde küçük kemanıyla çiftlerin çevresinde tempo tutar gibi yere vuruyordu. O, böyle dolaşırken, karısı birbiri ardınca son Viyana valslerini çalardı otomatik piyanoda. Yemeklerini gece yarısı yerler, sonra bu şen şakrak çiftler sokaklarda sıçrayıp oynar, birbirlerinin evlerine uğrarlardı. O kadar güzeldi ki karın yumuşaklığı, berrak gökyüzü, yanaklarını okşayan serin rüzgâr. Bir türlü ayrılamazlardı birbirlerinden. Arada bir, her zaman dans ettikleri delikanlıların arasına astsubaylar da karışırdı. Bunlardan birinin adı Fredi, bir başkasınınki Will'di. Lisbeth, bir üniformalılar grubu içindeki Will adını verdiği tombalak delikanlıyı göstermeye uzun süre karar veremedi. Sonra kolunun tersiyle resmin tozunu silerek, "*Ach*" dedi "O kadar kibar, o kadar cana yakındı ki!" Onun evine gitmişti besbelli. İşin içinde bir gitara, ahududu, yoğurt falan öyküleri vardı. Lisbeth, sözlerinin tam ortasında beklenmedik bir şekilde gülerek susuverdi ve sonunu getirmedi. Bazen Will'den nişanlısıymış gibi söz ediyor, bazen de artık tümden yitirilmiş bir insan gözüyle bakıyordu ona. En sonunda Jacques, delikanlının Prusya garnizonlarından birine gönderilmiş olduğunu anladı. Biraz karanlık ve gülünç bir öyküydü bu. Genç kız anlatırken hem zaman zaman korkudan ürperiyor hem de gülüyordu. Anlattığına göre bir koridorun ucundaki bir otel odası varmış, döşemesi gıcırdıyormuş. İşte sözün burasındaki işler anlaşılmaz oluyordu, besbelli Frühling'in otelindeki odalardan biri olmalıydı bu, yoksa ihtiyar enişte nasıl olur da gece yarısı avluda, asteğmenin peşine düşer, onu don gömlek kapı dışarı edebilirdi. Lisbeth, enişte sinin eve bakması için kendisiyle evlenmek istediğini de sözlerine ekledi. Tavşan dudağı gibi yarık dudağı arasından cıgarası hiç düşmezmiş adamın, zifir kokarmış. Sözün burasında gülmesi kesildi, ağlamaya başladı.

Jacques masasının başında oturuyordu. Albüm önünde açık duruyordu. Lisbeth, koltuğun koluna oturmuştu, eğildiği zaman Jacques onun soluğunu duyuyor, kıvırcık saçları kulağına değiyordu. Hiçbir kötülük duymuyordu içinde, kötülüğün ne olduğunu öğrenmişti ama şimdi içinde yeni bir dünya doğmuş gibiydi. Bir süre önce okuduğu bir romanı yeniden yaşıyordu sanki: Saf, tertemiz bir duygu, sevgi doldurmuştu içini.

Bütün gün, ertesi gün neler konuşacaklarını en küçük ayrıntılarına kadar kafasında tasarladı: Evde yapayalnız olacaklardı, öğleye kadar hiç kimse gelmeyecekti. Lisbeth'i sağdaki kanepeye oturtacaktı,

genç kız başını öne eğecekti, o da ayakta, korsajının yuvarlak yakası arasından, dağınık saçları altındaki ensesine bakacaktı. Gözlerini kaldırmaya cesaret edemeyecekti genç kız. O eğilip, "Memleketinize dönmenizi istemiyorum" diyecekti. İşte o zaman başını kaldırıp soran gözlerle kendisine bakacak, yanıt olarak da Jacques alnına bir öpücük konduracaktı. Nişanlılık öpücüğü olacaktı bu. "Beş yıl sonra yirmi yaşıma basacağım. Babama, 'Artık çocuk değilim ben' diyeceğim, ama 'Kapıcı kadının yeğeni bu' derse, ben..." Parmağını tehdit edermişçesine salladı: "Nişanlım!.. Nişanlım! Benim nişanlımsmız siz!.." Öylesine sevinçliydi ki, odası dar geliyordu ona... Dışarı çıktı.. Hava sıcaktı. Derin bir sevinçle yürüyor, yürüyordu gün ışığında. "Nişanlı!.. Nişanlı!.. Nişanlım benim!.."

Öyle derin bir uykuya dalmıştı ki, ertesi gün kapının çalındığını duymadı. Antoine'ın odasından Lisbeth'in gülüşünü duyunca yatağından fırladı, oraya gittiği zaman Antoine kahvaltısını etmiş, yola çıkmaya hazırlanıyordu. Lisbeth'i iki eliyle omuzlarından tutarak, "Anlıyor musun, eğer ona bir daha kahve verirsen, benden çekeceğin var!" diye tehdit ediyordu. Almanların sevdiği bol şekerli, sıcak sütlü kahvenin Frühling Ana'ya dokunacağına Lisbeth akıl erdiremiyordu bir türlü.

Yalnız kaldılar. Tepsiye bir gün önce kendi eliyle Jacques için yaptığı anasonlu çörekleri koymuştu. Delikanlının kahvaltı edişine saygılı bakışlarla bakıyordu. Jacques bu kadar acıkmış olmasına kızıyordu içinden, bunların hiçbiri aklına gelmemişti. Gerçeği, en ince ayrıntılarına kadar hazırladığı sahnenin neresine yerleştireceğini bilemiyordu. Bir de bu yetmezmiş gibi, kapı çalındı. Frühling Ana seke seke girdi içeri. Daha tam olarak sağlığına kavuşamamıştı, ama çok daha iyiydi, M. Jacques'a günaydın demeye gelmişti. Kulübesine kadar götürüp oturtmak için Lisbeth'in kendisine yardım etmesi gerekmişti. Uzunca bir süre geçtiği halde Lisbeth dönmemişti. Jacques, koşulların kendi isteklerine karşı olmasına katlanamazdı. Eski öfkeli günlerini anımsatan bir sinirlilik içinde gidip geliyordu. Dişlerini sıkıyor, yumruklarını ceplerine sokuyordu. Genç kıza fena halde içerlemeye başlamıştı.

Lisbeth tekrar göründüğü zaman Jacques'ın ağzı kupkuru ve bakışları kötüydü. Bu bekleyiş onu öylesine sinirlendirmişti ki

elleri titriyordu. Çalışıyormuş gibi bir tavır takındı. Lisbeth, işini çabucak bitirdi. Allahaısmarladık deyip gitti. Jacques kitaplarının üstüne eğilmiş, yüreği kan ağlayarak gitmesine göz yumdu. Ama o gider gitmez arkasına yaslandı, acı bir gülümseme vardı yüzünde. Bu acıyı daha derinden duyabilmek için aynaya gitti. Belki yirmi keredir hayalinde yaşattığı sahne gözünün önünde canlanıyordu: Lisbeth oturmuş, kendisi ayakta, ensesi... Bir tiksinti duydu içinde, elleriyle gözlerini kapadı, ağlamak için kanepeye kapandı, ama yaş gelmiyordu gözlerinden. Sadece bir sinirlilik ve kin duygusu vardı içinde.

Ertesi gün geldiği zaman kederli bir hali vardı Lisbeth'in. Jacques, kendisine sitem ediyor sandı ve içinde duyduğu hıncı uyutmaya çalıştı. Aslında Lisbeth Strasburg'tan kötü bir mektup almıştı: Amcası dönmesini istiyordu, otel doluydu. Frühling ancak bir hafta daha sabredebilirdi, daha fazla bekleyemezdi. Mektubu Jacques'a göstermeyi düşünmüştü, ama delikanlı öyle tatlı, öyle utangaç bir tavırla kendisine doğru gelmişti ki, ağzından kederli bir söz kaçırmamak için kendini zor tuttu. Gelip dalgın dalgın, tam da kanepede, Jacques'ın düşündüğü yere oturdu. Delikanlı da ayakta, tam da tasarladığı yerde duruyordu. Lisbeth başını öne eğdi. Jacques onun kıvır kıvır saçları altında, korsajının yakası arasından ensesini görüyordu. Bir otomat gibi eğildi, genç kız birdenbire doğrulmuştu, biraz erken olmuştu bu. Jacques'a hayretle baktı, gülümsedi, onu kanepeye yanına çekti, yüzünü yüzüne, şakağını şakağına, alev alev yanan yanağını yanağına yasladı.

"Sevgili... *Liebling...*"

Jacques duyduğu derin hazdan bayılacak gibi olmuştu. Lisbeth'in, uçlarına iğne batmış parmaklarının öteki yanağını okşadığını, boynunda gezindiğini, yakasının düğmesini çözdüğünü hissetti. Nefis bir ürperti duydu yüreğinde. Sevgili minik el gömleğiyle teninin arasına kaydı, göğsünün üstünde durdu. Jacques da parmaklarını uzattı. Bir broşa dokundu bu parmaklar. Lisbeth ona yardım etmek için korsajının önünü kendisi açtı, soluğu kesilmişti delikanlının. Eli tanımadığı bir vücutta gezinmeye başladı. Gıdıklanmış gibi, hafifçe ürperdi genç kız ve Jacques, birdenbire avuçlarının arasında sıcak bir göğsün kaydığını duydu. Kızardı,

beceriksizce öptü onu. Hemencecik öpücüğüne karşılık verdi genç kız, dudaklarını dudaklarına yapıştırdı. Jacques soğukkanlıydı, hatta öpücüğün sıcaklığından sonra ağzında kalan bu acayip salyanın serinliğinden tiksinir gibi olmuştu. Genç kız yüzünü onun yüzüne yaslamış, hiç kımıldamadan duruyor, kirpiklerinin kendi şakağında kıpırdadığını hissediyordu.

Ondan sonra bu, artık günlük bir âdet halini aldı. Kız, daha kapıdan girerken göğsündeki broşunu çıkarıyordu. İkisi yanak yanağa, elleri ateş gibi, sessiz sedasız kanepede oturuyorlar ya da Lisbeth Almanca bir şarkı söylüyor, ikisinin de gözleri yaşarıyor, uzun uzun birbirine sarılmış vücutları sallanıyor, solukları birbirine karışıyor, başka hiçbir şey istemiyorlardı. Ara sıra Jacques'ın parmakları onun bluzunun altında biraz kımıldayınca, dudaklarını genç kızın yanaklarında gezdirmek için biraz hareket edince, Lisbeth kendisine karşı efendice davranılmasını istermişçesine gözlerini onun yüzüne diker ve içini çekerek, "Uslu durun" derdi.

Aslında Jacques'ın elleri bir kere yerini buldu mu uslu durmuyor değildi. Lisbeth ile Jacques açıkça söylememekle birlikte, yeni bir harekete girişmemekte anlaşmış gibiydiler. Yalnız, böyle yanak yanağa, hiç bıkıp usanmadan oturuyor, parmakları göğüslerini okşarken ılık ılık yüreklerinin çarptığını duyuyorlardı. Çoğu zaman yorgun görünen Lisbeth için cinsel duyguların uyanmasını önlemek pek zor olmuyordu: Jacques'ın yanında arı duygular ve şiirle sarhoş oluyor gibiydi. Jacques'a gelince uzaklaştırmaya çalışacağı daha belirgin hiçbir eğilim duymuyordu içinde. Bu tertemiz okşamalarıyla amacına erişmiş oluyordu zaten. Bunların daha başka ateşli hareketlerin başlangıcı olabileceğini düşünmüyordu bile. Kimi zaman her ne kadar bu kadın vücudunun ılıklığı, vücudunda bir ürperme uyandırıyorsa da, farkında olmuyordu bunun. Lisbeth'in bunu fark etmesini düşünmek bile onu utanç ve tiksintiden kahredebilirdi. Genç kızın yanında hiçbir aşırı istek duymuyordu. Vücuduyla ruhu arasında tam bir ayrılık vardı. Ruhu sevgilinindi, vücudu ise başka bir âlemde, Lisbeth'in hiçbir zaman giremeyeceği karanlık bir dünyada, kendi yalnız yaşamını sürdürüyordu. Kimi akşamlar, gözüne uyku girmediği, kendini yatağından dışarı attığı, aynanın önünde gömleğini paramparça ettiği, kendi kollarını öp-

tüğü, doymak bilmez bir çılgınlıkla vücudunu ellediği olurdu, ama bu her zaman ondan uzaktayken olurdu. Duyduğu şiddetli istekler yığınına Lisbeth'in hayali hiçbir zaman karışmazdı.

Bununla birlikte Lisbeth'in gideceği gün yaklaşıyordu. Gelecek Pazar, gece yarısı kalkan bir trenle Paris'ten ayrılması gerekiyordu, ama Jacques'a bunu haber verme cesaretini bulamıyordu kendinde.

O Pazar günü, yemek saatinde Antoine, kardeşinin yukarda olduğunu düşünerek kendi dairesine çekildi. Lisbeth bekliyordu, ağlayarak omzuna kapandı.

"Tamam mı?" diye sordu garip bir gülümsemeyle Antoine.

Hayır diye işaret etti Lisbeth.

"Biraz sonra gidiyor musun?"

"Evet."

Sabırsızlığını gösterir bir hareket yaptı Antoine.

"Onun da suçu var bunda! Düşünmüyor bile!"

"Onun yerine sen mi düşünüyordun yoksa?" diye sordu delikanlı.

Antoine'a baktı. Biraz küçümseyerek bakıyordu kız. Antoine, Jacques'ın kendisi için ne olduğunu anlayamazdı, "başkaları gibi değildi o"; Antoine güzeldi, davranışlarından hoşlanıyordu, başkaları gibi olmasını hoş görüyordu.

Broşunu perdeye sokmuş dalgın dalgın soyunuyordu, daha şimdiden yolculuğunu düşünüyordu. Antoine onu kolları arasına aldığı zaman kesik kesik gülmeye başladı.

"*Liebling*... Son gecemizde uslu dur..."

Antoine geç vakitlere kadar görünmedi, saat on bire doğru Jacques eve geldiğini ve gürültü yapmadan odasına girdiğini duydu. Yatıp uyuyacağı için sesini çıkarmadı.

Yatağa girerken dizi sert bir şeye çarptı. Bir paket, sürprizdi bu! Yaldızlı kâğıdın içinde, çikolatalı bir çörek vardı. Ucuna Jacques'ın adının ve soyadının baş harfleri işlenmiş küçük bir ipekli mendile sarılmış, arasına da menekşe renkli bir kâğıdın üstüne:

Sevgilime!

yazılmıştı.

Şimdiye kadar bu kız Jacques'a hiçbir şey yazmış değildi. Bu akşam sanki gelip başucuna eğilmiş gibi bir şey oluyordu. Jacques zarfı açarken keyifli keyifli gülümsüyordu:

M. Jacques,

Siz bu sevgili mektubu okuduğunuz sırada ben çoktan buradan uzaklarda olacağım...

Satırlar birbirine karıştı, Jacques alnının terlediğini duyuyordu.

... Evet, çok uzakta olacağım. Çünkü bu akşam, Doğu Garı'ndan 22:12 treniyle Strasburg'a gidiyorum...

Jacques, "Antoine!" diye bağırdı.

Sesi o kadar acı bir feryat halinde duyulmuştu ki Antoine kardeşinin bir yerinin yaralandığını sanarak koştu.

Jacques yatağının içinde oturmuştu, kollarını yana dayamıştı, ağzı yarı açıktı, yalvaran bakışlarla ağabeyine bakıyordu: Bir ölüm tehlikesi karşısındaydı da onu yalnız Antoine kurtarabilirdi sanki. Mektup, yorganın üstünde duruyordu. Antoine hiç hayret duymadan göz gezdirdi. Lisbeth'i kendisi gara götürmüştü. Kardeşine doğru eğildi, ama öteki kendisini durdurarak, "Konuşma... Bir şey deme... Bilemezsin Antoine, anlayamazsın Antoine..." diye mırıldandı.

Lisbeth'in kullandığı sözcükleri kullanıyordu. Birden somurtmuş, gözlerini bir noktaya dikmişti. Bu haliyle yine o eski çocuğu hatırlatıyordu. Birden göğsünü şişirdi, dudakları titremeye başladı, sonra birine sığınmak istiyormuş gibi, arkasını döndü, yastığına kapanarak ağlamağa başladı, kolu arkasından sarkıyordu. Antoine çocuğun parmakları kıvranan elini tuttu: Jacques ağabeyinin eline yapışarak sıkmaya başladı, Antoine ne diyeceğini bilemiyordu. Kardeşinin elini hafif hafif okşuyor, hıçkırıkla sarsılan iki büklüm olmuş sırtına bakıyordu. Bir kere daha bu üstü küllenmiş ama her an alevlenmeye hazır ateşi sezmişti. Eğitimcilik taslamasının ne kadar boş bir şey olduğunu anlıyordu. Yarım saat kadar geçti, Jacques elini gevşetmişti, ağlaması durdu, sık sık soluk alıyordu. Yavaş yavaş solukları düzeldi, uyuyordu. Antoine hiç kımıldanmadı, gitmeye karar veremiyordu. Büyük bir üzüntüyle bu küçüğün

geleceğinin ne olacağını düşündü. Yarım saat kadar daha bekledi, sonra kapıları açık bırakarak sessizce odasından çıkıp gitti.

Ertesi sabah Antoine evden çıkarken Jacques hâlâ uyuyor ya da öyle görünüyordu.

Yukarda aile sofrasında buluştular. Jacques'ın yüzü yorgun görünüyordu, dudaklarının kenarında, anlaşılmamakla övünen, başkalarını hor gördüğünü anlatan bir çizgi vardı. Yemek boyunca Antoine'la göz göze gelmekten çekinmişti. Kendisine acınmasını da istemiyordu. Antoine bunu anladı. Kaldı ki Lisbeth'ten söz etmeye de niyeti yoktu.

Yaşamları sanki hiçbir şey olmamışçasına eskisi gibi sürüp gidiyordu yine de.

X

Bir akşam Antoine, yemekten önce, kendi adına hitaben yazılmış bir mektup aldı. Zarfı açınca, şaşakaldı, çünkü içinden, üzerinde kardeşinin adı yazılı, mumla mühürlenmiş bir mektup çıktı. Yazıyı tanıyamadı ama Jacques da orada olduğu için, duraksar gibi görünmek istemedi, "Al sana bir mektup var" dedi.

Jacques'ın yüzü kıpkırmızı olmuştu, hemen atılarak zarfı aldı. Bir kitap katalogunu karıştıran Antoine bakmadan mektubu uzatmıştı. Başını kaldırdığı zaman Jacques'ın mektubu cebine soktuğunu gördü. Göz göze geldiler. Jacques ağabeyinin yüzüne dik dik bakıyordu. "Neden böyle bakıyorsun bana?" dedi. "Mektup almak benim de hakkım herhalde?"

Antoine kardeşini süzdü, sonra bir şey söylemeden odadan çıktı.

Yemekte hep M. Thibault ile konuştu, Jacques'a bir şey demedi. Her akşamki gibi aşağıya birlikte indiler, ama tek kelime konuşmadılar. Antoine odasına girdi, daha masasının başına yeni oturmuştu ki, Jacques kapıyı vurmadan içeri girdi, çıngar çıkartmak ister gibi bir tavrı vardı. Zarftan çıkan mektubu atarak, "Mektuplarımı kontrol ettiğine göre oku bari bunu da" dedi.

Antoine mektubu okumadan katlayıp kardeşine uzattı. Almadığını görünce parmaklarını açtı, mektup halının üstüne düştü. Jacques alıp cebine soktu.

"Bana üstünlük taslamaya da kalkma, gereksiz."

Antoine omuz silkti.

"Hem sonra bıktım artık, işte bu kadar" diye Jacques birden sesini yükseltti. "Çocuk değilim artık ben... İstiyorum ki... Elbette hakkım var buna da..." Antoine'ın sakin bakışları onu büsbütün çileden çıkarmıştı. "Bıktım diyorum sana" diye bağırdı.

"Neden bıktın?"

"Her şeyden." Yüzü birden anlamsızlaşıvermişti. Şimşekler saçan gözleri bir noktaya dikilmişti, yelken kulakları ve yarı açık ağzı aptalca bir anlatım vermişti moraran yüzüne. Kaldı ki bu mektup yanlışlıkla gönderilmişti buraya. "Bana *post-restant* gönderilmesini bildirmiştim. Böylece kimseye hesap vermeden istediğimden mektup alırdım."

Antoine yanıtlamadan hep dikkatle kardeşini süzüyordu. Böyle susması onun işine yarıyor ve canının sıkıntısını belli etmemesine yardım ediyordu. Çocuk şimdiye kadar kendisiyle hiç böyle konuşmamıştı.

"Her şeyden önce Fontanin'i tekrar görmek istiyorum, anladın mı? Kimse engel olamaz buna!"

Bu sözler sorunu aydınlatır gibi olmuştu. Antoine, gri defterdeki el yazısını anımsadı. Demek Jacques söz verdiği halde Fontanin'le mektuplaşıyordu. Ya peki Mme Fontanin biliyor muydu bunu? Bu gizli mektuplaşmaya izin vermiş miydi?

Antoine ilk kez, istemediği halde baba rolü oynamak zorunda kalmıştı, daha kısa bir süre önce o da M. Thibault'ya karşı şimdi Jacques'ın kendisine yaptığı gibi davranmıştı. Olaylar tersine dönmüştü. Kaşlarını çatarak:

"Demek Daniel'e yazdın, öyle mi?"

Jacques hiç duraksamadan evet der gibi bir hareket yaparak kafa tuttu.

"Bana söylemeden?"

"Başka derdim yoktu?" diye öteki cevap verdi.

Antoine az kalsın yerinden fırlayıp saygısızın suratına tokadı indirecekti. Tartışmanın aldığı yön, kendisinin o kadar önem verdiği şeyi altüst etmek tehlikesini gösteriyordu.

Artık sabrı tükenmiş gibi görünerek, "Haydi git buradan... Ne dediğini bilmiyorsun bu akşam sen" dedi.

"Diyorum ki, canıma tak dedi artık" diye bağırarak Jacques aya-

ğını yere vurdu. "Çocuk değilim ben. Canımın istediğiyle ahbaplık ederim. Bıktım böyle yaşamaktan? Fontanin'i görmek istiyorum. Çünkü Fontanin arkadaşım. Bunun için de mektup yazdım ona. Ne yaptığımı biliyorum ben. Ona randevu verdim. İstersen bunu... İstediğine söyleyebilirsin. Bıktım artık, bıktım, bıktım." Bunları söylerken durmadan ayağını yere vuruyordu. Şimdi bütün benliğine kin ve isyan hâkimdi.

Onun söylemediği, Antoine'ın da keşfedemediği şey şuydu: Lisbeth gittikten sonra zavallı oğlan gönlünde o kadar büyük bir boşluk ve ağırlık duymuştu ki, gençliğinin sırrını, genç bir insana açmak için yanıp tutuşuyordu. Dahası var: Kendisini boğan bu büyük azabı Daniel'le paylaşmak istiyordu. Kendisini yalnızlığı içinde coşkun hayallerine bırakarak arkadaşına kavuşup da onunla tam bir dostluk havası içinde yaşayacağı anı düşünüyor, ona kendisiyle birlikte Lisbeth'i sevmesi için yalvarmayı tasarlıyordu. Lisbeth'ten de, sevgisinde Daniel'in kendisine ortak olmasına razı olmasını isteyecekti

Jacques'ın yaptıklarına hiç aldırış etmemiş gibi görünerek için için, üstünlüğünün zevkine varan Antoine, "Git buradan diyorum sana" diye tekrar etti. "Aklını başına topladığın zaman konuşuruz bütün bunları." Antoine'ın sinirlenmemesi karşısında çılgına dönmüştü, adeta ulur gibi bir sesle:

"Alçak! Mubassır bozuntusu!" diye bağırarak kapıyı çarpıp odadan çıktı.

Antoine kapıyı kilitlemek için ayağa kalktı, sonra bir koltuğa çöktü. Öfkeden yüzü sapsarı kesilmişti.

"Mubassır bozuntusu ha? Sersem şey. Mubassır öyle mi? Sana pahalıya ödeteceğim bunu. Böyle konuşabileceğini sanıyorsa aldanıyor. Bütün bu akşam mahvoldu. Çalışabilirsen çalış şimdi. Pahalıya ödeteceğim bunu ona. Ah, ne kadar huzur içindeydim eskiden! Ne büyük budalalık ettim. Hem de bu küçük sersem için. Mubassır ha! Onun için yaptıklarımdan sonra bunu söyleyecekti bana öyle mi? Asıl sersem benim: Vaktimi, çalışmamın bir bölümünü feda ettim onun uğruna. Ama bitti artık. Benim de kendim için yaşamam, imtihanlarım için çalışmam gerek... Bu küçük sersem değil herhalde beni..." Antoine yerinde duramayarak odayı arşınlamaya başlamıştı. Birden kendisini Mme de Fontanin'in karşısında görür gibi oldu, birden yüzü metin ve kendini toparladığını belirten bir

anlatıma büründü: "Elimden geleni yaptım, hanımefendi. Tatlılıkla, şefkatle davranmayı denedim. Onu tamamıyla serbest bıraktım. Ama işte sonuç. İnanın bana öyle yaradılışta bazı insanlar vardır ki, bir şey yapılamaz bunlara. Toplum kendini, ancak bunların zarar vermesini önleyerek koruyabilir. Tevekkeli değil, yetiştirme yurtları 'Toplumsal Düzeni Koruma Kurumları'ndan biri sayılıyor..."

Bir fare tıkırtısı duymuş gibi başını çevirdi. Kapının altından içeriye bir kâğıt parçası atılmıştı.

"Sana mubassır dediğim için özür dilerim. Öfkem geçti, aç da gireyim."

Antoine, elinde olmadan gülümsedi. Birden içinden gelen bir sevgi atılımıyla, çok düşünmeden gidip kapıyı açtı. Jacques, kolları yanına sarkık duruyordu kapının önünde. Hâlâ o kadar sinirliydi ki başını önüne eğmiş, kahkahayı basmamak için dudaklarını ısırıyordu. Antoine hiddetlenmiş gibi soğukça bir tavırla gidip yerine oturdu. Kuru bir sesle, "Çalışacağım" dedi. "Bu akşam bana epey vakit kaybettirdin zaten. Ne istiyorsun?"

Jacques içi gülen gözlerini ağabeyinin yüzüne çevirip, "Daniel'le tekrar görüşmek istiyorum" dedi.

Kısa bir sessizlik oldu.

Antoine:

"Biliyor musun ki babamız buna karşı. Neden olduğunu da sana anlatmaya çalıştım. Anımsıyor musun? O gün bu durumu kabul edeceğine, Fontanin'le yeniden ilişki kurmayacağına karar vermiştik. Sözüne güvenmiştim. İşte sonuç. Beni aldattın, ilk fırsatta anlaşmayı bozdun. Şimdi her şey bitti. Artık bir daha sana güvenemem."

Jacques hıçkırarak ağlamağa başladı, "Böyle deme Antoine. Haksızlık ediyorsun. Yanlış bir şey yaptığım doğru. Sana söylemeden yazmamalıydım. Ama başka şey yüzünden. Sana söylemem gerekirdi bunu, yapamadım. Sonra Lisbeth..." diye mırıldandı.

Antoine, kardeşinden ziyade, kendi canını sıkacak bir sırrı açıklamasını önlemek için hemen sözünü kesti:

"Söz konusu olan bu değil Jacques." Sonra kardeşine konuyu değiştirtmek için, "Son bir kez daha denemeye razı oluyorum: Bana söz veriyor musun ki..."

"Hayır Antoine, sana söz veremem bir daha Daniel'le konuşmayacağıma. Asıl sen bana söz ver, onunla konuşmama izin ve-

receğine. Kızmadan dinle beni Antoine. Tanrı'nın adına yemin ederim ki, hiçbir şeyi gizlemeyeceğim senden. Ama Daniel'i görmek istiyorum ve senden habersiz görmek istemiyorum. O da benim gibi düşünüyor. Ona mektuplarımı *post-restant* göndermiştim, istemedi. Bak ne yazıyor bana: *Neden* post-restant? *Saklayacak bir şeyimiz yok ki. Ağabeyin her zaman bizden yana oldu. İşte bunun için bu mektubu onun adresine gönderiyorum, sana versin diye.* Hem sonra kendisine Panthéon'un arkasında buluşmamızı önermiştim, kabul etmedi. Şöyle diyor: *Anneme açtım. En iyisi bir Pazar günü bize gelmen olur. Annem ağabeyini de seni de çok seviyor, ikinizi de davet etmem için beni görevlendirdi.* Görüyorsun ya ne kadar açıkyürekli. Babam inanmıyor buna, hakkında hiçbir şey bilmeden suçluyor. Ona kızmıyorum bunun için, ama sana gelince iş böyle değil. Sen Daniel'i tanıyorsun, onu anlıyorsun, annesini gördün. Babam gibi davranman için hiç neden yok. Böyle bir arkadaşım olduğu için sevinmelisin. Ne kadar zamandır yalnızım. Pardon, bunu senin için söylemedim. Bilirsin bunu. Ama sen başka, Daniel başka. Senin kendi yaşında arkadaşların yok mu? İnsanın candan bir arkadaşı olmasının ne demek olduğunu bilir misin sen?"

Antoine, bu arkadaş kelimesini söylerken Jacques'ın yüzünde beliren tatlı mutluluk anlatımını sezerek, "Yo vallahi..." diye geçirdi içinden. Birden kalkıp kucaklamak istedi kardeşini. Ama Jacques'ın her an kavgaya hazır ve dediğinden dönmemeye azimli olduğunu anlatan bakışı Antoine'ın onuruna dokunmuştu. Bunun için, inadını kırmak hevesine kapıldı. Bununla birlikte Jacques'ın isteğinin gücü karşısında biraz gerilemek zorunluluğunu duymuştu. Hiç yanıt vermedi. Bacaklarını uzatarak düşünmeye koyuldu. "Gerçekten de" diyordu içinden, "Geniş düşünen bir insan olduğuma göre babamın koyduğu yasağın saçma olduğunu kabul etmeliyim. Bu Fontanin'in Jacques üzerinde iyi bir etkisi olur. Mükemmel bir aile. Üstüme aldığım işte bana yardımcı oldular bile. Şüphesiz *o kadın* bana yardım eder. Az zamanda bizim küçüğün üzerinde manevi bir ağırlığı olur. Yüksek karakterli bir kadın ama, ya eğer babam duyarsa bunu... Adam sen de... Artık çocuk değilim ben. Jacques'ın sorumluluğunu üzerine yüklenen kim? Ben. O halde, son kararı vermek de benim hakkım. Başlı başına alınınca babamın koyduğu yasağın saçma ve haksız olduğunu kabul ediyorum: Aldırış etmeyeceğim buna, işte bu kadar. Bunun sonucunda Jacques bana daha çok bağlanacak.

Şöyle düşünecek: 'Antoine babam gibi değil...' Hem sonra eminim ki Daniel'in annesi..." İkinci bir kez kendisini Mme Fontanin'in karşısında görür gibi oldu. Gülümseyerek ona, "Kardeşimi kendi elimle size getirmeyi daha uygun buldum hanımefendi" diyecekti. Ayağa kalktı, birkaç adım yürüdü, sonra gelip Jacques'ın karşısına dikildi. Jacques hiç kımıldamadan duruyordu, bütün iradesi gerilmiş, Antoine isteğine karşı koyarsa, kıyasıya dövüşmeye hazır bekliyordu.

"Beni zorladığın için bunu söyleyeceğim: Babamın emirlerine karşın, senin Daniel'i görmeni daima isterdim. Alıp seni onlara götürmeyi bile aklımdan geçirmiştim. Görüyorsun ya! Ama senin kendini toparlamanı bekledim. Okullar açılıncaya kadar beklemeyi düşündüm. Daniel'e yazdığın mektup olayları hızlandırdı. Peki, kabul. Bütün sorumluluğu üzerime alıyorum. Babam hiç bilmeyecek bunu. Rahip de. İstersen bu Pazar gideriz."

Bir an durduktan sonra, şefkatli bir sitemle, "Görüyorsun ya, ne kadar aldanmışsın bana tamamıyla güvenmemekle. Sana kaç kere söylemiştim yavrum, aramızda tam bir açıkyüreklilik, karşılıklı bir güven olmalı. Yoksa bütün umutlarımız suya düşer, diye."

"Bu Pazar günü mü?" diye Jacques mırıldandı. Böyle mücadelesiz zafer kazanmış olmak onu şaşkına çevirmişti birden. Anlayamadığı bir oyuna geliyormuş gibi bir his doğdu içinde. Sonra bu kuşkusundan utandı. Gerçekten, Antoine en iyi dostuydu onun. Ne yazık ki onun için çok yaşlıydı. Peki ama bu Pazar mı? Neden bu kadar çabuk? Şimdi, sahiden arkadaşını görmeyi isteyip istemediğini soruyordu kendi kendine.

XI

Daniel o Pazar günü annesinin yanında, resim yapıyordu. Küçük köpek havlamaya başladı. Kapı çalındı. Mme de Fontanin elindeki kitabı bıraktı.

"Dur anne" diye Daniel daha önce davranarak kapıyı açmaya gitti. Parasızlık yüzünden hizmetçi kadına, geçen ay da aşçı kadına yol verilmişti. Nicole ile Jenny ev işlerine yardım ediyorlardı.

Kulak kabartan Mme de Fontanin, Pastör Gregory'nin sesini duyunca gülümsedi ve karşılamak için bir iki adım attı. Pastör, Daniel'i omuzlarından tutmuş iri iri gülerek yüzünü süzüyordu:

"Ne? Bu güzel havada evdesin ha *boy*, kürek çekmeyi, kriket oynamayı, spor dediğimiz şeyleri bilmezler mi bu Fransızlar?" Gözkapaklarının aralığından yalnızca küçük kara gözlerinde öylesine acayip bir parıltı vardı ki rahatsız ediyordu insanı. Daniel görmemek için sıkıntılı bir gülümsemeyle başını yana çevirdi.

Mme de Fontanin, "Onu azarlamayın, bir arkadaşını bekliyor. Bilirsiniz, şu Thibault'ları değil mi?" dedi.

Pastör yüzünü buruşturarak anımsamaya çalıştı, sonra birdenbire sihirbazca bir enerjiyle kuru ellerini birbirine sürttü, sanki bu iki elin birbirine sürtülüşünden kıvılcımlar saçılır gibi olmuştu.

Sonra acayip bir gülümsemeyle dudakları aralandı, "*Oh yes*" dedi. "Şu keçi sakallı doktor değil mi? Tamam, iyi bir gence benziyor. Sevgili yavrumuzun dirildiği zamanki şaşkınlığını anımsıyorsunuz değil mi? Dirilişini termometresiyle ölçmeye kalkmıştı... *Poor fellow*. Peki ama nerede şu bizim *darling*? O da mı bu enfes havada odasına kapandı yoksa?"

"Hayır, içiniz rahat etsin. Jenny teyzesinin kızıyla sokağa çıktı. Yemekten kalkar kalkmaz dışarı uğradılar. Yeni alınan bir fotoğraf makinesini deneyecekler... Jenny'ye doğum gününde armağan etmişlerdi..."

Pastöre bir iskemle uzatan Daniel, başını kaldırıp adamı süzerken sesi titreyen annesinin yüzüne baktı. Gregory otururken, "Şu Nicole'ün durumunda yeni bir gelişme var mı?" dedi.

Mme de Fontanin başıyla hayır dedi, oğlunun yanında bu konuya girmek istemiyordu. Çünkü Daniel, Nicole'ün adı geçince yan gözle pastöre bakmıştı.

Bu sırada pastör, birden Daniel'e dönerek:

"Bana söyleyin bakalım *boy*. Şu sizin sakallı doktorunuz ne zaman gelip de rahatımızı kaçıracak?"

"Bilmiyorum. Saat üçe doğru belki."

Gregory birden doğrulup yeleğinin cebinden bir çay tabağı büyüklüğündeki gümüş saatini çıkardı, *"Very well."* diye bağırdı. "Tam bir saatimiz var tembel oğlan. Hemen ceketi çıkarıp atın sırtınızdan, doğru Luxembourg Parkı'na gidip parkın çevresinde bir yürüme yarışında rekor kırmak ister gibi dolanın bakalım. *Go on.*"

Daniel annesiyle göz göze geldikten sonra kalktı, "Peki, peki, sizi yalnız bırakacağım" dedi şeytanca bakarak.

Gregory yumruğunu sallayarak, "Seni gidi kurnaz oğlan" diye bağırdı.

Mme de Fontanin'le yalnız kalır kalmaz dört köşe yüzünde bir iyilik anlatımı belirdi, bakışları tatlılaştı.

"Şimdi yalnızca kalbinize hitap etmek istiyorum *Dear*." Dua ediyormuşçasına kendi içine çekilir gibi sinirlice bir hareket yaptı, siyahımtırak parmaklarını birbirine geçirdi. Kalkıp bir iskemle aldı ve arkalığı önüne gelecek şekilde oturdu. Mme de Fontanin'in yüzünün sarardığını görerek, "Gördüm onu" dedi. "Onun tarafından geliyorum. Üzgün. O kadar mutsuz ki." Gözünü kadından ayırmıyordu. Durmadan gülen bakışlarında verdiği kederi hafifletmek ister gibi bir tatlılık vardı.

Ne dediğinin kendi de farkında olmadan, "Paris'te mi?" diye sordu Mme de Fontanin. Oysa, bir gün önce, gelip kızının doğum gününde fotoğraf makinesini kapıcı kadına bırakmıştı. Nerede olursa olsun hiçbir zaman ailesindekilerin böyle günlerini kutlamayı unutmazdı. Kadın, yüzünde belirli bir anlatım görünmeden, dalgınca, "Gördünüz mü onu?" diye sordu. Aylardan beri hep Jérôme'u düşünüyordu, ama o kadar dağınık bir şekilde ki, o an içini tuhaf bir uyuşukluk kaplamış gibiydi. Pastör, "Mutsuz!" diye yineledi. Üstünde durarak söylemişti bunu kadına. "Vicdan azabı içinde kıvranıyor. O acınacak yaradılışlı kadın şarkıcılık yapıyor, ondan bıkmış, tiksinmiş gibi bir hali var; bir daha görmek istemiyor o kadını. 'Karımdan, çocuklarımdan ayrı yaşayamayacağım' dedi. Ben de bunun böyle olduğuna inanıyorum. Sizin de kendisini bağışlamanızı istiyor, kocanız olarak kalmak için her şeyi göze alacağına söz veriyor. Sizden, ayrılma kararından vazgeçmenizi rica ediyor. Yüzüne, doğru bir insanın anlatımı gelmiş. Gördüm bunu. Gerçekten doğru ve iyi bir insan olmuş."

Kadın, susuyor, dalgın dalgın önüne bakıyordu. Tombulca yüzünden, duygulu ve gevşek dudaklarından öyle bir hoşgörü okunuyordu ki, kadının kocasını bağışladığını sandı Gregory.

" 'Bu ay kalkar ikimiz birlikte gider, yargıçla görüşürüz' diyor. 'Zaten boşanmayla ilgili işlemler ancak bir girişimden sonra başlar' diyor. Görüyorsunuz, adeta yalvarıyor size. Diyorum ya tamamıyla değişmiş, göründüğü gibi olmadığını, sandığınızdan daha iyi bir insan olduğunu da söylüyor. Ben de böyle düşünüyorum. Eğer iş bulursa çalışmak istiyor. Razı olursanız, burada, kendini düzeltmiş, yepyeni bir yola girmiş olarak sizinle birlikte yaşayacak."

Pastör, kadının dudaklarının büzüldüğünü ve yüzünün alt bölümünün titremeye başladığını gördü. Mme de Fontanin birden omuzlarını silkerek, "Hayır" dedi.

Bu konuyu kestirip attığını belli eden bir sesle söylemişti bunu. Gururla karışık bir keder anlatımı vardı bakışlarında. Kararından dönmeyecek gibi görünüyordu, Gregory başını arkaya attı, gözlerini kapayarak bir süre hiç konuşmadı.

"Look here!" dedi. Bunu heyecansız ve ilgisiz bir sesle söylemişti. "Size, bilmediğiniz bir öyküyü anlatmamı ister misiniz? Anlatıyorum, dinleyin. Çok genç bir adam vardı. Çok güzel, yoksul bir kızla nişanlıydı. Tanrının sevgili bir kuluydu bu kız. O da Tanrısına bütün gönlüyle bağlıydı..." Pastörün bakışları bir noktaya dikildi, son cümleyi üzerinde durarak söylemişti. Sonra nerede kaldığını bulmak için bir çaba harcıyormuş gibi yaparak hızlı hızlı devam etti: "Evlendiler. Ama bakın sonra ne oldu... Adam günün birinde karısının, yalnız kendisini değil, ama dostları olan ve bir kardeş gibi evlerine girip çıkan başka bir adamı da sevdiğini anladı. Bunun üzerine adamcağız, ötekini unutabilmesi için karısını uzun bir geziye çıkardı, ama anladı ki, kadın yine o arkadaşını sevecek, kendisini sevmeyecek. Artık karı koca için bir cehennem hayatı başlamıştı. Kadın vücuduyla olduğu kadar, ruhuyla da zina için kıvranıyordu, bunu anlamıştı adam: Çünkü karısı gittikçe kötü, gittikçe haksız olmaya başlamıştı. İşte böyle. Bu da müthiş bir şey olmuştu. Kadın yasaklanan aşkı yüzünden kötü ruhlu bir insan olmuş, erkek de olumsuzluk çemberinde kaldığı için kötüleşmişti. Bunun üzerine bu adam ne yaptı dersiniz? Dua etti. Şöyle düşündü: 'Bir insanı seviyorum, bu insana fenalık etmekten çekinmeliyim.' Böyle dedi kendi kendine ve sevinçle karısını ve arkadaşını kendi odasına çağırdı ve İncil'in önünde dedi ki, 'Tanrının huzurunda sizin nikâhınızı kıyıyorum.' Üçü de ağlaştılar. Sonra da şunu ekledi: 'Korkunuz olmasın, ben gidiyorum. Bir daha da gelip mutluluğunuzu bozacak değilim.'"

Gregory elini gözlerinin üstüne kapatarak daha yavaş bir sesle: "Ah, *Dear,* Tanrının ne büyük ödülüdür böyle özveri dolu bir aşk..." Sonra başını kaldırarak, "Gerçekten de adam dediğini yaptı. Bütün paralarını onlara bıraktı, çünkü son derecede zengindi. Kadın ise Yakup kadar yoksuldu. Adam kalktı, dünyanın öteki ucuna gitti. Biliyorum ki on yedi yıldır hiç parası yok. Hayatını

kazanmak için *Christian Scientist Society*'nin bir üyesi olarak, basit bir hastabakıcılıkla hayatını kazanıyor. Ben de olsam böyle yapardım."

Mme de Fontanin heyecanla pastörün yüzüne bakıyordu. Gregory, birden sesini yükseltti, "Durun" dedi. "Şimdi size bunun sonunu anlatacağım." Birden yüzünün derisi gerildi. Sıska parmaklarıyla, dirseğini dayadığı iskemlenin arkalığını sıkmaya başladı. "Zavallı adam, ötekilerin kendi ardında mutluluk içinde yüzdüğünü ve bütün kötülükleri kendisinin alıp götürdüğünü sanıyordu. Ama, Tanrı'nın işine akıl ermez: Kötülük onlarda kalmıştı. İkisi de adama güldüler. Hak yolundan ayrıldılar. Adamın özverisini ağlayarak kabul ettiler ama içlerinden alay ediyorlardı onunla. Onun için bütün *Gentry*'de yalanlar yaymaya başladılar. Birtakım uydurma mektupları onun diye ötekine berikine gösterdiler. Adamcağız hakkında söylemedikleri yalan kalmadı. Dahası karısını meteliksiz bırakarak, Avrupa'nın bir yerinde, bir kadınla yaşadığını bile söylediler. Evet, yaptılar bunu. Ve kadının adamdan boşanması için mahkemeye başvurdular."

Bir an gözlerini kapadı, boğuk bir ses çıkardı, iskemleyi düzgünce yerine koydu. Yüzünde en ufak bir keder kalmamıştı. Kımıldamadan duran Mme de Fontanin'e doğru eğilerek, "İşte aşk budur. Şu anda bu vefasız sevgili gelse de bana, 'James şimdi senin evinin çatısı altına geliyorum. Yine benim hor gördüğüm uşağım olacaksın. Canım isterse yine geleceğim sana' dese ona derdim ki, 'Gel, al ne kalmışsa elimde avcumda. Bana döndüğün için Tanrı'ya şükürler olsun. Gerçekten iyi bir kimse olmaya o kadar çok çalışacağım ki siz de iyi olacaksınız: Çünkü kötülük yoktur.' Evet *Dear* gerçekten de Dolly'ciğim bir gün yine gelip de bana sığınmak istese işte ona böyle davranırdım. Ona şöyle demezdim, 'Dolly, seni bağışlıyorum.' Yalnız şöyle derdim, 'İsa seni korusun!' Böylece sözlerim boşa gitmiş olmazdı. Zira olumsuzluğu önleyecek olan biricik kuvvet iyiliktir!" Sustu, kollarını kavuşturdu, sivri çenesini avcunun içine aldı ve ahenkli bir vaiz sesiyle, "Siz de böyle yapmalısınız Mme de Fontanin. Çünkü bu insanı derin bir aşkla seviyorsunuz. Sevgi adalettir. İsa dedi ki, *'Adaletiniz yazıcılar ile Ferisiler'inkini aşmadıkça, Göklerin Egemenliği'ne asla giremezsiniz!'* "

Kadıncağız başını salladı, "Tanımazsınız siz onu James" diye mırıldandı. "Onunla birlikte yaşanmaz. Nereye gitse kötülüğü de

götürür kendisiyle birlikte. Yeniden mutluluğumuzu yıkar. Çocuklarıma da bulaştırır kötülüğünü."

"İsa, cüzzamlıların yarasına elini sürdüğü zaman, İsa'nın eli hastalığa bulaşmadı, ama cüzzamlıların yarası iyi oldu."

"Onu sevdiğimi söylediniz, hayır, doğru değil bu. Şimdi çok iyi tanıyorum onu, sözünde ne kadar durduğunu biliyorum. Çok bağışladım şimdiye dek."

"Pierre, kardeşini kaç kere bağışlaması gerektiğini öğrenmek için İsa'ya, *Yedi kez yeter mi*? diye sormuştu. O zaman İsa şu yanıtı verdi: *Sözü mü olur yedi kezin. Ben diyorum ki yetmiş kere yedi kez."*

"Size onu tanımıyorsunuz diyorum James."

"Kim şöyle de düşünülebilir: *Ben kardeşimi tanıyorum.* İsa şu cevabı verir: *Ben hiçbir hüküm vermiyorum."* Ve ben Gregory de diyorum ki, Günah içinde yaşayan bir kimse, eğer kendini içinden rahatsız hissetmiyorsa henüz hakikate ermemiştir, ama günah içinde yaşadığı için ağlayan kimse, hakikate yaklaşmış demektir. Size diyorum ki o pişmanlık içindedir, yüzünden okunuyor doğru yolda olduğu."

"Hiç tanımıyorsunuz onu James. Sorun ona bakalım, şu kadın, alacaklıların elinden kurtulmak için Belçika'ya kaçtığı zaman ne yaptığını. Kadın başka biriyle gitmişti, Jérôme her şeyi bırakıp peşlerine düştü ve her türlü uzlaşmaya razı oldu. Kadının sahneye çıktığı tiyatroda iki ay denetçilik etti. Bu utanç verici bir şey diyorum size. Kadın kemancısıyla yaşıyordu, Jérôme her şeye göz yumdu, akşamları yemeğe onlara gidiyordu, metresinin âşığıyla oturup, o keman çalarken kendisi de piyano çalıyordu. Yüzünden doğruluk okunuyormuş. Siz anlamıyorsunuz onu. Bugün Paris'te, pişman olduğunu, o kadından ayrıldığını, bir daha yüzünü görmek istemediğini söylüyor. Eğer yeniden ona bağlanmak için değilse, neden borçlarını ödüyor? Çünkü birer birer Noémie'nin borçlarını ödedi. Evet, işte bunun için, Paris'e geldi. Hangi parayla? Benim paramla, çocuklarımın parasıyla. Bakın üç hafta önce ne yaptı biliyor musunuz? Noémie'nin sabrı tükenen alacaklılarından birisine yirmi beş bin frank vermek için Maisons-Laffitte'teki köşkümüzü ipotek etti."

Kadın, bunları söyledikten sonra başını önüne eğdi, her şeyi anlatmamıştı. Kendisini bir noterin çağırdığı, hiçbir şeyden kuşkulanmadan gittiği zaman kapıda Jérôme'la karşılaştığı aklına gel-

di. İpotek işleminin yapılabilmesi için kendisinin vekâletnamesi gerekliydi, çünkü köşk kendisinindi, babasından kalmıştı ona. Kocası, meteliksiz kaldığını, kendisini öldürmekten başka çaresi olmadığını söyleyerek yalvarmıştı. Bir yandan da sokak ortasında ceplerini tersine çevirmişti. Onu susturmak için, hemen hemen hiç çekişmeden razı olmuştu, sokak ortasında kendisini böyle rahatsız edip durmasından kurtulmak için. Kocasıyla birlikte noterin yanına gitmişti, bunun bir nedeni de para sıkıntısı içinde oluşuydu. Adam alınacak paradan birkaç bin frank kendisine vereceğini söylemişti. Boşanıncaya kadar, aşağı yukarı, altı ay evin geçimini sağlayabilecekti bununla.

"Tekrar ediyorum, onu tanımıyorsunuz, James. Size tamamıyla değiştiğini, artık bizimle yaşamak istediğini söylemiştir yemin ederek. Bakın, bir şey daha anlatayım size: Geçen gün Jenny için aldığı hediyeyi kapıcıya bıraktığı zaman, yüz metre ötede bir araba bekliyordu kendisini... Bu arabada da yalnız değildi." Bunları söylerken Mme de Fontanin'in bütün vücudundan bir ürperti geçti. Birden gözünün önünden Tuileries Rıhtımı üzerindeki sırada oturan o siyahlar giyinmiş, ağlayan işçi kızla Jérôme geldi. Ayağa kalkıp, "İşte böyle bir adam bu!" diye bağırdı. "Kızının yıl dönümünü kutladığı gün, yanına gelişigüzel bir metresini alacak kadar her türlü ahlak duygusundan yoksun. Siz de kalkmış hâlâ onu sevdiğimi söylüyorsunuz, hayır, doğru değil." Kadın bunu söylerken dimdik ayakta duruyordu, o anda bu adamdan nefret ettiği su götürmez bir gerçekti.

Gregory sert bir bakışla onu süzdü, "Doğru düşünmüyorsunuz" dedi. "Kafamızın içinden bile olsa kötülüğe kötülükle mi karşılık vermeliyiz? Ruh her şeydir. Maddi şeyler maneviyatın kölesidir. 'İsa dedi ki...' " diye söze başlamıştı ama Puce'ün havlamaları sözünü yarıda bırakmasına neden oldu. "İşte şu sizin sakallı, uğursuz doktor geldi" diye yüzünü buruşturarak homurdandı. Gidip iskemlesine oturdu.

Gerçekten de kapı açılmıştı.

Antoine önde, Jacques ile Daniel arkada içeri girdiler. Antoine azimli yürüyüşüyle odaya girmişti. Açık pencerelerden giren ışık yüzüne vuruyordu, saçlarıyla sakalı, kara bir kitle oluşturuyordu yüzünde. Güneşin bütün aydınlığı, dört köşe beyaz alnında toplanmıştı, bu da ona bir deha parıltısı görünümü vermekteydi.

Orta boylu olduğu halde bir an iri bir adam gibi göründü. Mme de Fontanin ona bakarken yüreği sevecenlikle dolmuştu. Antoine, Mme de Fontanin'in önünde eğildiği zaman kadın ellerini tutarken gözü pastöre ilişince, delikanlının canı sıkıldı.

Jacques bir yanda durup adamı süzüyordu, Gregory iskemlesine yine ata biner gibi oturmuştu. Kollarını kavuşturup çenesini dayamış, burnunun ucu kıpkırmızı, büzülen dudaklarında anlaşılmaz bir gülümseyişle bön bön gençleri seyre dalmıştı. Bu sırada Mme de Fontanin, Jacques'ın yanına geldi, gözlerinden sevgi taşıyordu. Jacques, bir akşam ağlayarak onun kollarının arasına atılışını anımsadı. Daniel'in annesi de bunu düşünerek, "O kadar büyümüşsün ki, cesaret edemiyorum şimdi seni..." diye haykırdı. Böyle diyerek Jacques'ı öperken biraz da hoppaca gülüyordu. "İşin doğrusu şu ki, bir anneyim ben, siz de Daniel'in kardeşi sayılırsınız..." Fakat Gregory'nin ayağa kalkıp gitmek üzere olduğunu görünce: "Gitmiyorsunuz herhalde James?" dedi.

Pastör, "Bağışlayın, artık gitmeliyim" diye yanıt verdi. İki kardeşin ellerini kuvvetlice sıktı, kadına doğru yürüdü. Mme de Fontanin, "Size bir şey daha söyleyeceğim" dedi. Birlikte odadan çıktılar. "Açıkça söyleyin bana. Size bütün bu anlattıklarımdan sonra Jérôme'un aramızda yaşamaya layık olduğunu düşünüyor musunuz?" Gözlerini pastörün gözlerinin içine dikmişti. "İyice tartın söyleyeceğinizi James. 'Bağışla' derseniz bağışlarım."

Gregory susuyordu. Yüzünde, gerçeği ellerinde tuttuklarına inananlardaki o bütün insanlığa acıyormuş gibi görünen anlatım vardı. Mme de Fontanin gözlerinden bir umut parıltısı geçtiğini görür gibi oldu. İsa'nın bu kadından istediği böyle bir bağışlama değildi. Başını çevirdi. Bağışlamamasını anlatan bir gülümseme belirdi yüzünde.

Bunun üzerine Mme de Fontanin, pastörün kolunu dostça tutarak yol gösterdi:

"Teşekkür ederim size James. Hayır dediğimi söyleyin ona."

Ama pastör duymamıştı. Onun için dua ediyordu.

"İsa yüreğinize metanet versin" diye mırıldanarak, yüzüne bakmadan uzaklaştı.

Antoine salonu gözden geçirerek ilk gelişini anımsadığı sırada Mme de Fontanin içeri girdi. Heyecanını belli etmemeye çalışıyordu.

"Kardeşinizle birlikte gelmekle ne kadar nazikçe davrandınız" diye bağırdı. Bu sözlerde biraz zorakilik vardı.

"Buyurun şuraya oturun" diyerek Antoine'a kendi yanındaki iskemleyi gösterdi. "Çocukların bugün bizimle oturmalarını beklemesek iyi ederiz..." dedi.

Gerçekten de Daniel, Jacques'ın koluna girerek onu odasına doğru sürükledi. Artık ikisi de bir boydaydılar. Daniel, arkadaşını bu kadar değişmiş bulacağını ummuyordu: bu da ona olan sevgisini büsbütün artırdı. Onunla baş başa konuşmak, duygularını, düşüncelerini açmak için büyük bir sabırsızlık duyuyordu. İkisi yalnız kalır kalmaz, yüzü canlandı, esrarlı bir tavır takınarak:

"Önce haber vereyim sana: Annemin bir ahbabının kızı kalıyor bizde, göreceksin. Harika!.." Bu haberin Jacques'ın hoşuna gitmediğini sezer gibi oldu, yoksa bir şeyi anımsamış da kederlenmiş miydi? Tatlı bir gülümsemeyle, "Ama senden söz edelim şimdi" dedi. Aslında arkadaşlıkta bile Daniel'in hareketlerinde resmice bir nezaket vardı. "Düşün bir kez, bir yıldır..." Jacques'ın sustuğunu görünce, "Aaa, bir şey yok henüz..." dedi, sonra eğilerek sözünü tamamladı: "Ama umudum var..."

Arkadaşının böyle ısrarla gözlerinin içine bakışı, sesinin ahengi Jacques'ı rahatsız etmişti. Daniel'in artık eskisi gibi olmadığını fark etti ama ondaki değişmenin ne olduğunu kestiremiyordu yüzünden. Çizgileri olduğu gibi kalmıştı. Belki yalnız yüzü uzamış gibiydi biraz. Ama ağzında hep o eski anlaşılmaz çarpıklık vardı, bıyığının gölgesi bunu büsbütün belirginleştirmişti, yine eskisi gibi ağzının bir yanıyla gülerek sol üst dişlerini gösteriyordu, gözlerinde o eski berraklık azalmış gibiydi. Sonra bakışlarına kaypak bir tatlılık veren kaşlarının o şakaklara doğru gerilişi görülmüyordu eskisi kadar. Bir de eskiden görülmeyen bir kendini bırakış vardı sesinde, davranışlarında.

Jacques yanıt vermeyi düşünmeden arkadaşını süzüyordu. Ama belki de kendisini hem sinirlendiren hem de hoşuna giden bu gevşekliği, içinde birden ona karşı okuldayken duyduğu yakınlığı canlandırıvermişti, gözleri yaşardı. Daniel, "Eee, neler oldu bir yıldır, anlat bakalım?" diye bağırdı. Bir türlü yerinde duramıyordu, dikkatle dinlemek için oturdu.

Halinden, Jacques'a karşı çok içten bir sevgi beslediği belli oluyordu. Ama Jacques bunda biraz zorlama görür gibi olduğu için sanki dili tutulmuştu. Yine de Yetiştirme Yurdu'nda geçen günlerini anlatmaya başladı. Açıkça istememekle birlikte, Lisbeth'te denediği edebi klişelerle konuşmaktan kurtaramıyordu kendini, orada geçen yaşamını bütün çıplaklığıyla anlatmaktan utanıyor gibiydi.

"Peki ama neden bana o kadar az yazdın?"

Jacques bunun gerçek nedenini söylemedi, çünkü babası hakkında herhangi kötü bir hüküm verilmesini istemiyordu, ama içinden M. Thibault'nun her yaptığının iyi olmadığını düşünmesine engel olamıyordu.

Biraz durduktan sonra, "Biliyor musun, yalnızlık değiştiriyor insanı" diye açıklamaya çalıştı. Ama yalnız bu düşünce yüzüne şaşkınca bir anlatım getirmişti. "Her şeye ilgisiz oluyor insan. Sonra sürekli bir korku içinde yaşıyorsun. Birtakım hareketler yapıyorsun ama bir şey düşünmeden. Zamanla, kendini tanımaz hale geliyorsun, yaşadığının bile farkında olmuyorsun, hani bu böyle gitse ölür insan... Çıldırır." Bu sözleri arkadaşının yüzüne bir şeyler sorar gibi bakarak söylemişti. Sonra sesinin tonunu değiştirerek Antoine'ın Crouy'ya gelişini anlattı.

Daniel sözünü kesmeden dinliyordu. Ama Jacques'ın bir yıllık yaşamını anlatışı sona erer ermez gözleri parlayarak, "Sana daha adını söylemedim" dedi. "Nicole. Nasıl beğendin mi?"

"Çok."

"Bu isim ona gidiyor sanıyorum. Göreceksin. Güzel değil, eh güzel de denebilir. Ama güzellikten fazla bir şeyler var onda, taptaze hayat dolu, hele o gözler." Biraz duraksadıktan sonra "Alımlı bir kız, biliyor musun?.." dedi.

Jacques arkadaşıyla göz göze gelmekten çekiniyordu. O da sevgisinden, böyle kalbini açarak söz etmek isterdi, bunun için gelmişti. Ama Daniel'in kendi sırlarını daha ilk anlatışında, bir rahatsızlık duydu, arkadaşını gözleri yerde, zoraki, adeta utançla dinliyordu.

Daniel heyecanını güçlükle bastırarak öyküsünü sürdürdü, "Bu sabah annemle Jenny erkenden çıkmışlardı, Nicole'le ikimiz yalnız kalmıştık. Birlikte çay içiyorduk. Daha giyinmemişti. O kadar nefisti ki! Jenny'nin odasına kadar arkasından gittim, orada yatıyordu. Ah, dostum bu oda, bu genç kız yatağı... Kollarımın arasına aldım

onu, kurtulmak için çırpındı, ama gülüyordu hep. Ne kadar da kıvraktı bilsen. Sonra kurtardı kendini, gidip annemin odasına saklandı, kapıyı da kilitledi içeriden. Bir türlü açmıyordu... Ah, neler anlatıyorum sana... Ne budalaca şey!" dedikten sonra Daniel ayağa kalktı, gülümsemek istemişti, ama dudakları büzülüp kalmıştı öylece. Jacques, "Evlenmek mi istiyorsun onunla?" diye sordu.

"Ben mi?"

Jacques hakarete uğramış gibi acı bir şey hissetti içinde. Her an arkadaşı biraz daha yabancılaşıyordu ona. Hafifçe alaylı, şaşmış gibi yüzüne bakışı ondan büsbütün soğuttu kendisini.

Daniel, yanına sokularak:

"Ya peki sen... Mektubundan anlaşıldığına göre sen de..."

Jacques, gözlerini yerden ayırmayarak başını salladı. "Hayır, artık bitti, benden bir şey öğrenemezsin" der gibi bir hali vardı. Kaldı ki Daniel, sorusunun yanıtını bile beklemeden ayağa kalkmıştı.

Dışarıdan genç kızların şakrak sesleri geliyordu onlara kadar...

"Sonra anlatırsın bana... İşte onlar, geldiler!" Aynaya bir göz attı, başını dikip koridora fırladı.

Mme de Fontanin, "Çocuklar haydi kahvaltıya" diye sesleniyordu.

Çayı yemek salonunda hazırlamışlardı.

Daha kapıdan adım atar atmaz iki genç kızı sofranın yanında görünce Jacques'ın kalbi hızlı hızlı çarpmaya başladı. Daha şapkalarını eldivenlerini çıkarmamışlardı, yaptıkları gezintinin neşesiyle al aldı yanakları. Jenny Daniel'in yanına gelerek koluna asıldı. Daniel bunun farkında olmamış gibi Jacques'ı Nicole'e doğru iterek, neşeli bir sesle tanıştırdı. Jacques, Nicole'ün kendisini merakla süzdüğünü, Jenny'nin de bir şeyler anlatmak ister gibi baktığını hissetmişti. Gözlerini Mme de Fontanin'e doğru çevirdi. Daniel'in annesi, kapının kenarında durmuş, Antoine'la konuşuyordu:

"... Dünyada yaşamdan daha değerli bir şey olmadığını ama ne yazık onun da pek kısa olduğunu çocukların zihnine yerleştirmek gerek..." Bu sözleri hüzünlü bir gülümseyişle söylemişti.

Çoktandır Jacques yabancıların arasında bulunmamıştı, bu manzara onu o kadar ateşlendirmişti ki, çekingenliği kalmadı. Nicole'de öyle doğal bir incelik ve çekicilik vardı ki Jenny yanında ufak tefek ve çirkin görünüyordu. O sırada Nicole, Daniel'le konuşuyordu.

Jacques'ın sözlerini duymuyordu. Genç kız durmadan hayret ve sevinç içindeymiş gibi kaşlarını kaldırıyordu. Derin bakışlı değildi arduvaz grisi ve mavi gözleri. Birbirinden ayrıkça ve belki de biraz fazla değirmiydi ama neşe taşan bir canlılık veriyordu tombul yüzüne. Topuz yaptığı sarı saçının kalın örgüsüyle daha ablak görünüyordu bu yüz. Hafifçe öne doğru eğilişi vardı ki, her an sevdiğine koşacakmış ya da karşısına çıkana o dişi ve canlı gülümseyişini sunuyormuş gibi bir hali vardı. Jacques uzun uzun kızın yüzünü gözden geçirirken, Daniel'in hiç hoşuna gitmemiş olan sözünü hatırladı: Alımlı... Nicole, seyredildiğini hissedince birden bütün doğallığını yitiriverdi, aşırılığa kaçan hareketler yapmaya başladı. Jacques başkalarına duyduğu ilgiyi gizlemeye kalkmayan biriydi, hayret duyduğu bir şeyi ağzı açık seyreden bir çocuk saflığı vardı onda. Böyle anlarda yüzü donuklaşır, gözleri baktığı insana dikilir, kalırdı. Eskiden, Crouy'dan dönmeden önce, böyle değildi, insanların yanından ilgisizce geçip gider, bir gördüğünü bir daha tanıyamazdı. Şimdi bir dükkânda ya da sokakta bile olsa yoldan geçenleri gözünden kaçırmıyordu hiç. Bununla birlikte onlarda fark ettiği özellikleri tahlile girişmiyordu. Ama zihni, kendisi farkında olmadan çalışıyordu, çünkü bunların yüzünde ya da duruşlarında bir özellik keşfetmeyegörsün, rastgele karşılaştığı kimseler bile olsa, hayal gücüyle ayrı ayrı nitelikler verdiği özel kişiler olurdu bunlar.

Mme de Fontanin koluna dokunarak onu daldığı düşüncelerinden ayırdı.

"Gelin yanımda oturun da kahvaltı edin" dedi. "Biraz da benimle konuşun şimdi." Bunları söyleyerek Jacques'a bir fincanla bir tabak verdi. "Geldiğinize öyle sevindim ki! Jenny bize pasta ver cicim. Ağabeyiniz küçük apartmanınızda nasıl yaşadığınızı anlattı bana. O kadar hoşuma gitti ki. İki kardeşin arkadaşça anlaşması ne güzel şey. Daniel ile Jenny de çok iyi anlaşırlar. Bu o kadar sevindiriyor ki beni." Antoine'la birlikte onlara doğru gelen Daniel'e de, "Gülersin sen de koca adamım!" dedi. "İhtiyar annesiyle eğlenmeden yapamaz. Haydi ceza olarak öp bakayım beni herkesin önünde."

Daniel gülüyordu ama azıcık da canı sıkılmış gibiydi, yine de eğilip dudaklarını annesinin alnına değdirdi. En küçük hareketinde bile bir zariflik vardı.

Jenny masanın öte tarafındaki bu sahneyi seyrediyordu. Öyle nefis bir gülüşle güldü ki Antoine bayıldı. Genç kız dayanamadı,

kalkıp Daniel'in yanına giderek tekrar koluna girdi. Antoine, "İşte aldığından fazlasını veren bir kadın daha" dedi içinden. Daha ilk gelişinde, bu çocuk yüzündeki o kadınsı bakışlar dikkatini çekmişti. Yeni çıkmaya başlayan göğüslerini korsesinin üstüne çıkarmak için omuzlarını güzel bir hareketle oynatıyor, sonra yavaşça yine eski halini alıyordu. Annesine benzer yanı yoktu, Daniel'e de benzemiyordu. Buna da şaşmamak gerekirdi. Başkalarından ayrı bir ömür sürmek için yaratılmış gibi bir hali vardı bu kızın.

Mme de Fontanin çayını, hep gülen yüzüne yakın tutarak yudum yudum içiyor, buğunun arasından ahbapça göz kırpıyordu Jacques'a. Gözlerinden taşan berraklık ve şefkat, bir aydınlık, bir sıcaklık duygusu veriyordu insana. Beyaz saçları göz kamaştırıcı bir taç gibi çevrelemişti geniş, pembe alnını. Jacques bir ona bir Daniel'e bakıyor ve o anda ikisini de öylesine derinden seviyordu ki, can atıyordu bunu anlasınlar diye. Çünkü derin bir anlaşılmak gereksinmesi vardı içinde. İnsanlara karşı duyduğu sevgi, onların iç dünyalarında yer etmek, kendi yaşamını onlarınkinde eritmek isteyecek kadar ileri gidiyordu.

Nicole ile Jenny pencerenin önünde bir konuyu tartışıyorlardı. Daniel de onlara katıldı. Üçü de fotoğraf makinesinin üstüne eğilmiş, çekilmemiş bir poz kalıp kalmadığına bakıyorlardı.

Daniel birden okşayıcı ama emredici bakışlarını Nicole'e dikerek daha önce duyulmayan sıcak bir sesle, "Hatırım için. Tam böyle. Başınızda şapkayla. Yanınızda da arkadaşım Thibault" dedi.

"Jacques!" diye bağırdı, sonra daha yavaş bir sesle, "Rica ederim kabul edin, ikinizin bir arada resminizi çekmeyi o kadar istiyorum ki!"

Jacques da yanlarına gelmişti. Daniel hepsini zorla salona sürükledi, buradaki ışığın daha iyi olduğunu söylüyordu.

Mme de Fontanin'le Antoine hâlâ yemek salonundaydılar.

"Size gelişimiz hakkında söylediklerimi yanlış yorumlamamanızı rica ederim" diyerek sözünü bitirdi Antoine. Bunu, sözlerine bazen bir içtenlik edası veren o tok sesiyle söylemişti. "Babam, Jacques'ın buraya geldiğini ve benim buraya getirdiğimi öğrenirse kardeşimi benim kontrolümden çeker alır sanıyorum, o zaman her şeye yeniden başlamak gerekir."

"Zavallı adam" diye Mme de Fontanin mırıldandı. Bunu öyle bir sesle söylemişti ki Antoine gülümsemekten alamadı kendisini.

"Ona acıyor musunuz?"

"Evet, sizin gibi bir evladın güvenini kazanmayı başaramadığı için."

"Bu ne onun kabahati ne de benim. Babam, herkesin dediği gibi, önemli ve saygın biri. Saygı duyarım ona. Ama ne yaparsınız ki, hiçbir zaman hiçbir noktada düşüncelerimiz birbirine uymaz. Konu ne olursa olsun, hiçbir zaman aynı görüşte birleşmiş değiliz."

"Herkes Tanrı'nın ışığına tam olarak kavuşmuş değil ki."

"Eğer bunu din bakımından söylüyorsanız" diye atıldı Antoine, "babam son derece dindardır."

Mme de Fontanin başını salladı:

"Havari Paulus'un dediğine göre, Tanrı'nın rahmetine erenler yalnızca dini kuralları bilenler değil, ama uygulayanlardır."

Bütün kalbiyle M. Thibault'ya acıdığını sanıyordu ama, gerçekte içinden gelen müthiş bir nefret duyuyordu ona karşı. Çocuklarının kendi oğluyla arkadaşlık etmesini, kendisiyle konuşmasını bile yasak etmişti. İğrenç bir haksızlık gibi geliyordu bu ona, bunun altında çirkin birtakım düşüncelerin yattığını sanıyordu. O şişman adamı tiksinerek gözünün önüne getirirken, en çok değer verdiği şeyinden, ahlakının yüksekliğinden ve Protestanlığından kuşkulandığı için bağışlamıyordu onu. İşte, babasının düşüncesinden ayrıldığı, hakkında verdiği hükmü hiçe saydığı için Antoine'a karşı minnet duyuyordu.

Mme de Fontanin kaygıyla, "Ya peki siz kiliseye gider misiniz?" diye sordu birden ürküntüyle.

Antoine başıyla hayır dedi, kadının sevinçten yüzü aydınlandı.

"İşin doğrusu şu ki, kiliseye gitmeye çok geç başladım ben" diye Antoine açıkladı. Mme de Fontanin'in yanında daha berrak düşünüyormuş gibi geliyordu kendisine, daha serbest konuşuyordu hiç kuşkusuz. Çünkü bu kadının birini dinlerken öylesine kendini verişi vardı ki, karşısında konuşana değer verdiğini hissettirerek onu, her zamanki sınırlarının ötesine götürüyordu. "İçimde pek öyle derin bir din duygusu olmadan göreneğe uyuyordum" diye devam etti Antoine. "Tanrı, gözünden hiçbir şey kaçmayan okul müdürü gibi bir şeydi benim için. Bu yüzden, bazı hareketleri tekrar ederek, bazı disiplin kurallarına uyarak onu memnun etmek akıllıca bir iş olur, diye düşündümdü. İtaat ediyordum ama can sıkıntısından başka bir şey duyduğum yoktu bu itaatte. Ben her zaman iyi bir öğrenci olmuşumdur. Dine olan inancımı nasıl yitirdim, pek iyi

bilmiyorum. Dört beş yıl önce fark ettiğim zaman, dine pek az yer bırakan bir bilim kültürünü çoktan edinmiş bulunuyordum. Ben bilimsel düşünceli bir insanım." Bunu söylerken gurur duyuyordu. Aslında ileri sürdüğü fikirler o anda zihninde doğuvermiş şeylerdi. Hiçbir zaman kendisini bu kadar rahatlıkla çözümleyecek zaman ve fırsat bulabilmiş değildi. "Bilimin her şeyi açıkladığını söylemek istemiyorum, ama olanı saptar, bana da yeter bu kadarı. Olayların *nasılları* beni yeterince ilgilendirdiği için, şu *niçinleri* boşuna araştırma işine rahatça sırt çevirebiliyorum." Daha çabuk ve sesini alçaltarak şunları ekledi: "Kaldı ki, iki açıklama sistemi arasında yalnızca bir derece farkı var sanırım, öyle değil mi?" Kendini bağışlatmak istermiş gibi gülümsedi. "Ahlaka gelince, e, doğrusunu söyleyeyim hiç düşündürmüyor beni, çok mu fena geldi bu size? Ama bakın işimi seviyorum, yaşamı seviyorum, enerjik bir insanım, çalışkanım ve öyle sanıyorum ki, bu çalışkanlık başlı başına uyulması gereken bir ahlak kuralı. Ne olursa olsun tasarladığım hiçbir işte en küçük bir kuşkum olmamıştır."

Mme de Fontanin hiç yanıt vermedi. Antoine'ın kendisinden tamamıyla başka türlü düşündüğünü söylemiş olması gücendirmemişti onu. Ama, ta kalbinin derinliğinde, bütün duygularına, düşüncelerine egemen olan Tanrı'ya şükrediyordu. Tanrı'nın varlığını her an benliğinde duymak, ona coşkun ve sevinç dolu bir güven veriyor ve bu, kişiliğinden bir ışık demeti gibi fışkırıyordu. Öyle ki, sürekli olarak feleğin kahrına uğradığı, hemen hemen çevresindekilerin hepsinden daha mutsuz olduğu halde yine de, herkes için bir cesaret, denge ve mutluluk örneği oluyordu. Antoine da o anda hissetmişti bunu. Çevresindekilerin hiçbiri, hiçbir zaman bu kadının karşısında duyduğu, insana güç kazandıran saygıyı duymamıştı babası için. Hiç kimse böylesine saf bir hava yaratmış değildi. Mme de Fontanin'e biraz daha yakınlaşmak isteğini duydu içinde. Aslında doğru olmamakla birlikte şunları söylemekten kendini alamadı: "Protestanlık her zaman çok çekici olmuştur benim için." Oysa Fontanin'leri tanıyıncaya kadar, Protestanlık üzerinde bir an bile düşünmüş değildi. "Şu sizin Reform hareketi, din alanında bir devrimdir. Sizin dininizde insanlığın boyunduruktan kurtuluşuna ilişkin ilkeler var..."

Mme de Fontanin gittikçe artan bir sempatiyle Antoine'ı dinliyordu. Atılgan, ateşli buluyordu onu. Canlı yüzü, düşüncesini açığa

vuran alnındaki kırışıklık hoşuna gidiyordu. Sonra başını yukarıya kaldırdığı zaman, onu başkalarından ayıran bazı özellikler keşfedince çocuk gibi sevinmişti. Antoine'ın üst gözkapakları o kadar kısaydı ki, gözlerini fazla açtığı zaman, kaş kemerlerinin altında kayboluyordu bunlar... Öyle ki, kirpikleriyle kaşları hemen hemen birbirine karışıyordu. "Böyle bir alnı olan insanın, aşağılık şeyler yapması mümkün değil" diye düşündü Mme de Fontanin... O zaman zihninden şu düşünce geçti: Antoine sevilmeye layık insanın ta kendisiydi. Kocasına karşı duyduğu nefretle hâlâ öylesine doluydu ki. "Mayası böyle olan bir adamla yaşamını birleştirmek..." diye düşünmekten alamadı kendini. İlk kez başka bir erkeği Jérôme'la kıyaslıyordu, yine ilk kez içinde yaşamını Jérôme gibi bir adama bağladığı için üzüntü duydu ve yine ilk kez bir başkasıyla mutlu olabileceğini düşündü. Bu, birden şahlanan bir ihtiras dalgası halinde benliğini derinden sarsmıştı ama yine o anda kendini böyle duygulara kaptırdığı için utanç duymuştu. Hemen bu duygusunu bastırdı, ardında kalan acı pişmanlık tortusu eriyip dağılıyordu yavaş yavaş.

Jenny ile Jacques'ın içeri girişi bu düşüncelerden kurtardı onu. Uzakta duruyorlardı, rahatsız ettiklerini sanarak çekinmesinler diye güler yüzle yanına çağırdı. Ama daha ilk bakışta aralarında bir şey geçtiğini sezinlemişti.

Gerçekten de böyleydi.

Nicole ile Jacques'ın fotoğrafları çekilir çekilmez, Daniel fotoğrafın iyi çekilip çekilmediğini hemen anlamak istediğini söyledi. Sabahleyin kız kardeşi ile Nicole'e filmin nasıl banyo edileceğini öğretmeyi vaat etmişti. Kızlar da koridorun sonundaki kullanılmayan küçük bir odada gerekli olan şeyleri hazırlamışlardı. Daniel burayı bir süredir karanlık oda olarak kullanıyordu. Bu yüklük o kadar dar bir yerdi ki, iki kişi anca sığıyordu. Daniel bir manevra çevirip önce Nicole'ü soktu, sonra Jenny'ye sokulup titreyen elleriyle elini tutarak, "Thibault'yu yalnız bırakma" dedi.

Kız kardeşi amacını anladığını ama bundan hoşlanmadığını belli eden bir bakışla yüzüne baktı. Ne var ki ağabeyinin etkisi o kadar büyüktü ki, razı oldu. Daniel, sesinin tonuyla, bakışındaki pervasızlıkla, sabırsızca davranışıyla isteğine karşı durulmasına meydan bırakmıyordu.

Jacques kısa süren bu sahne sırasında salonun camlı kapısının önünde durup beklemişti. Jenny, Jacques'ın Daniel'in oyununu fark

etmediğinden emin olarak yanına geldi, hafifçe dudağını bükerek, "Siz de fotoğraf çekiyor musunuz?" diye sordu.

"Hayır."

Bu yanıttan Jacques'ın biraz canının sıkıldığını anlayarak, sormaması gerektiğini anlamıştı. Uzun süre zindan gibi bir yerde kapalı yaşadığını anımsadı. Bir çağrışımla ve bir şeyler söylemiş olmak için sordu:

"Daniel'i uzun zamandır görmemiştiniz değil mi?"

Jacques önüne bakarak:

"Evet, uzun zamandır... Bir yıldan çok..."

Jenny hafifçe bozuldu. Bu ikinci girişimi de birincisi kadar başarısız olmuştu. Jacques'a Marsilya'ya kaçışlarını anımsatmak istiyor gibiydi. Varsın anımsamasın diye düşündü. Bu acıklı serüven yüzünden için için kızıyordu ona. Bu olayın sorumlusu ona göre Jacques'tı. Uzun zamandan beri, tanımadığı halde nefret ediyordu bu çocuktan. O akşam kahvaltıya otururken, kendilerine çektirdiği üzüntüleri elinde olmadan anımsadı ve daha ilk bakışta hiç hoşlanmadı ondan. Her şeyden önce çirkin ve bayağı buluyordu. Kocaman biçimsiz kafası, çenesinin biçimi, çatlak dudakları, kulakları, bir türlü yatmayan karmakarışık kızıl saçları hiç hoşuna gitmemişti genç kızın. Daniel'e de böyle biriyle arkadaşlık ettiği için içerliyordu. Sonra, bir yandan kıskançlık duyarken, Daniel'in sevgisini paylaşan insanın bu kadar sevimsiz bir yaratık oluşuna da seviniyordu için için.

Dizlerinin üstünde oturan küçük köpeği dalgın dalgın okşamaya başladı. Jacques önüne bakıyordu hep. O da şimdi kaçışını, sonra bu eve ilk kez adım attığı akşamı düşünüyordu. Jenny sessizliği bozmak için, "Daniel'i çok değişmiş buldunuz mu?" diye sordu.

"Hayır" dedi Jacques, ama sonra kendini toparlayarak, "Ama belki, yine de..." diye ekledi.

Onun gösterdiği bu titizliğin farkına vararak, içtenlikle davranışını beğenmişti. Bir an içinde daha az sevimsiz görünmüştü ona. Acaba Jacques, genç kızın duygularındaki bu belli belirsiz değişikliği fark etmiş miydi? Jacques Daniel'i düşünmez olmuştu. O an Jenny'yi süzerek onunla ilgili sorular geçiriyordu zihninden. Bu kızın karakteri hakkında sezdiklerini dile getiremezdi. Bununla birlikte, bu hem anlatımlı hem de kapalı yüzün arkasında, bu canlı ama sır vermeyen gözlerin derinliğinde sinirli bir yaradılışın ka-

rarsızlığını ve ince duygulu bir kadın ruhunun ürpertilerini sezer gibi olmuştu. Onu daha iyi tanımanın, bu kapalı ruha girmenin, bu çocukla dost olmanın hoş bir şey olacağını düşündü. Sevebilir miydi bu kızı? Bir an hayalinden geçirdi. Onun için bu bir mutluluk anı olmuştu. Bir anda bütün çektiklerini unutuverdi, artık mutsuz olmak olanaksız gibi görünüyordu. Odanın içine göz gezdiriyor, hem ilgiyle hem de çekingenlikle, Jenny'yi kaçamaktan süzüyordu. Çekingenliği yüzünden de genç kızın ne kadar kapalı ve tetikte olduğunu fark edemiyordu birdenbire, düşüncelerinin başka bir yöne sapıvermesi sonucu Lisbeth geliverdi aklına: Önemsiz, laubali bir kız, bir hizmetçi parçası. Lisbeth'le evlenebilir miydi? Bu varsayımın ne kadar çocukça olduğunu ilk kez anlamıştı. Peki öyleyse? Birden yaşamında bir boşluk, korkunç bir boşluk açılıverdi. Her ne pahasına olursa olsun doldurmak gerekirdi bu boşluğu. Şüphesiz Jenny yapabilirdi bunu ama... Birden ürperdi.

"... Ortaokula mı yazıldınız?"

"Efendim?"

"Ortaokula mı gidiyorsunuz?" diye sordum.

"Daha gitmiyorum..." Yüreği çarparak söylemişti bunu. "Çok geride kaldım... Özel olarak ders alıyorum, hocalarım ağabeyimin arkadaşları..."

Tamamıyla iyi niyetle o da Jenny'ye, "Ya siz?" diye sordu.

Jenny böyle kendisini sorguya çekmesine, hele öyle dostça yüzüne bakmasına içerlemişti. Kuru bir sesle:

"Hayır, hiçbir okula gitmiyorum. Bir kadın öğretmenden ders alıyorum."

Jacques beceriksizce şu sözleri kaçırdı ağzından:

"Evet, bir kız için pek önemi yok bunun."

Jenny sert bir tavırla şu yanıtı yapıştırdı:

"Annem öyle düşünmüyor. Daniel de..."

O an açıkça bir düşmana bakar gibi Jacques'ı süzmeye başladı. Çocuk, patavatsızlığını anladı, bunu telafi etmek için bir şeyler söylemesi gerektiğini hissederek:

"Bir kız kendisi için gerekli bilgilere erkeklerden çok sahiptir de..." Ama konuştukça büsbütün çıkmaza girdiğini anlıyordu. Ne düşüncelerine ne de sözlerine hâkim olabilmekteydi, Yetiştirme Yurdu'nun kendisini budalalaştırdığını sezer gibi olmuştu. Kıpkırmızı kesildi, sonra birden sersemleşen yüzüne ateş basınca,

bundan kurtulmak için işi öfkeye vurmaktan başka çare bulamadı, öç almak için Jenny'nin zayıf tarafını aradı, bulamayınca da babasının sık sık yaptığı gibi kaba bir alaycı tonla, "Asıl gerekli olan okulda öğrenilmez. Asıl gerekli olan, iyi bir karakter sahibi olmaktır" dedi.

Jenny kendini tuttu, bu söz karşısında omuz bile silkmedi. Yalnız o sırada Puce gürültüyle esnemeye başlayınca, "Hay mendebur. Terbiyesiz!" diye öfkeden titreyen bir sesle bağırdı. Ezici bir ısrarla, "Terbiyesiz!" diye tekrarladı. Sonra köpeği yere bırakarak kalktı, gidip balkonun parmaklığına dirseklerini dayadı.

Dayanılmaz bir sessizlik içinde geçen o beş dakika hiç bitmeyecekmiş gibi gelmişti. Jacques kımıldamadan iskemlesinde oturuyordu. Yemek salonundan kâh Mme de Fontanin'in kâh Antoine'ın sesi duyuluyordu. Jenny'nin arkası kendisine dönüktü, piyanoda çalıştığı parçalardan birini mırıldanıyor, bir yandan da sinirli sinirli ayağıyla tempo tutuyordu. Ah! Jenny her şeyi anlatacaktı Daniel'e, şu hödükle ilişkisini koparsın diye. Nefret ediyordu ondan. Yan gözle bakınca Jacques'ın yüzünün kıpkırmızı kesildiğini ama kurumlanarak oturduğunu gördü. Kendine güveni iki katına çıkmıştı. Jacques'ı daha çok yaralayabilecek bir şeyler düşünmeye başladı, "Hadi gel Puce. Ben gidiyorum" dedi.

Balkondan çıkarak, sanki o yokmuş gibi önünden geçip telaşsızca yemek salonuna yöneldi.

Jacques, orada oturmaya devam ederse, sonra nasıl kalkıp gideceğini bilememekten korkmuştu. O da Jenny'nin ardından yürüdü, ama yanına gelmedi.

Mme de Fontanin'in kendisini şefkatle karşılaması kinini kedere çevirmişti. Annesi Jenny'ye, "Ağabeyin yanınızda değil miydi?" diye sordu.

Jenny dalgın bir tavırla, "Daniel'e benim fotoğraflarımı hemen banyo etmesini söylemiştim. Herhalde çok kalmaz gelir" dedi.

Bu yalana inanmayacağını düşünerek Jacques'ın yüzüne bakmaktan çekinmişti. Böylece istemeden suç ortağı oluşları birbirlerine karşı duydukları düşmanlığı büsbütün artırdı. Jacques Jenny'ye içinden yalancı diyor ve kardeşinin yaptığını örtbas etmek için başvurduğu ikiyüzlülüğü ayıplıyordu. Jenny de onun kendisi hakkında böyle düşündüğünü keşfederek gururunun yaralandığını hissediyordu.

Mme de Fontanin gülerek onlara baktı, oturmalarını işaret etti. Antoine, "Benim küçük hastam büyümüş de ne kadar güzelleşmiş" dedi.

Jacques ağzını açmadan hep öyle önüne bakarak oturmaktaydı. Büyük bir umutsuzluğa kapılmıştı. Hasta hissediyordu kendini, bütün benliği hastaydı, hem zayıf hem de kaba ruhu böyle içlenmelerinin etkisiyle, zalim bir kaderin oyuncağı olmuştu.

Mme de Fontanin, "Müziği sever misiniz?" diye sordu.

Jacques'ın onun ne dediğini anlamamış gibi bir hali vardı. Gözleri yaşla doldu, birden yere eğilerek ayakkabısını bağlar gibi yaptı. Antoine'ın kendi yerine yanıt verdiğini duydu. Kulakları uğulduyordu. Ölümü diliyordu içinden. Jenny kendisine bakıyor muydu acaba?

Daniel'le Nicole karanlık odaya gireli on beş dakikadan fazla olmuştu. Daniel kapının sürgüsünü sürüp hemen filmi fotoğraf makinesinden çıkartmaya başladı:

"Kapıya dokunmayın, azıcık ışık sızarsa bütün film yanar."

Önce karanlıktan gözleri göremez olan Nicole, az sonra yanı başında, kırmızı fenerin aydınlığı içinde alev alev parıldayan gölgeleri seçmeye başlamıştı, sonra yavaş yavaş bir hayaletin ellerini andıran ince uzun bileklerinden kesilmiş gibi karanlığın içinde hareket eden elleri gördü, küçük bir kabı sallıyordu bu eller. Daniel'in vücudunun, bu iki canlı kesik elden başka bir yanını göremiyordu. Bu aralık o kadar dar bir yerdi ki, onun her hareketinde kendisine sürtünür gibi olduğunu hissediyordu. İkisi de, saplantı halinde, sabahleyin salondaki öpüşmelerini hatırlayarak, soluklarını tutuyorlardı.

"Bir şeyler... görünüyor mu?" diye Nicole sordu.

Daniel buna hemen yanıt vermek istemedi. Karanlık, hareketlerine şu ya da bu şekilde dikkat etmesini gereksizleştirdiği için Nicole'e doğru döndü, burun deliklerini açarak, genç kızı saran havayı derin derin içine çekerek kokladı.

Sonunda, "Hayır, daha bir şey görünmüyor" diye yanıtladı. Yeniden bir sessizlik oldu. Sonra Nicole'ün gözünü ayırmadığı küvet hareketsiz kaldı. İki alevden el, lambanın aydınlığının dışına kaçmıştı. Bitmeyecekmiş gibi uzun gelen bir andı bu. Birden genç kız

iki kolun kendisine sıkıca sarıldığını hissetti. Hiç şaşmadı buna ve hemen dayanılmaz bir bekleyişten kurtulduğu için sevindi bile. Ama, Daniel'in dudaklarından kurtulmak için vücudunu sağa sola döndürüyordu. Sonunda yüzleri birbirine değdi. Daniel'in ateşler içindeki alnı yumuşak lastik gibi bir şeye dokunmuştu: Nicole'ün topuz yaptığı saç örgüsüydü bu. Daniel hafifçe ürpermekten alamadı kendisini, biraz geri çekildi, genç kız bundan yararlanarak, dudaklarını kurtarıp, "Jenny" diye bağıracak kadar vakit bulabilmişti.

Ama Daniel eliyle ağzını kapayarak bütün vücuduyla Nicole'ün vücuduna yaslandı, onu kapıya sıkıştırdı: dişlerinin arasından da sayıklıyormuş gibi, "Sus... Bırak kendini, Nicole... Canım, sevgilim... Dinle beni..." diye kekeliyordu.

Genç kız artık daha zayıfça savunuyordu kendini. Daniel razı olduğunu sandı. Nicole kolunu kendi arkasına sokup kapının kilidini araştırıyordu. Birden kapının kanadı ardına kadar açıldı, içerisinin karanlığı bir ışık dalgasıyla dağılıverdi. Daniel kızı bırakıp kapıyı kapattı. Ama bu arada genç kız onun yüzünü görmüştü. Tanınmaz bir haldeydi. Adeta soluk bir Çinli maskesi vardı bu yüzde, çevrelerindeki pembe lekeler gözlerini şakaklarına doğru çekilmiş gibi gösteriyordu. Göz bebekleri küçülmüş, az önce incecik olan dudakları yarı açık, şişkin ve sarkık... Jérôme'du o anda gördüğü genç kızın. Daniel'in babasına benzer hiçbir yanı yoktu ama, o acımasız ışık dalgasının içinde birden Jérôme'un yüzü belirivermişti gözlerinin önünde.

Daniel keskin bir sesle, "Gözünüz aydın. Bütün film mahvoldu" dedi.

Nicole istifini bozmadan:

"Burada kalmayı istiyorum. Sizinle konuşacaklarım var. Kapının sürgüsünü açın."

"Olmaz, neredeyse Jenny gelir."

Genç kız bir an ikirciklendikten sonra, "Ama yemin edin bana dokunmayacağınıza..." dedi.

Daniel'in içinden Nicole'ün üstüne atılmak, avcuyla ağzını tıkamak, korsajını yırtıp parçalamak geliyordu, ama o anda yenildiğini anlamıştı.

"Yemin ediyorum."

"Öyleyse dinleyin beni Daniel... Kabahat bende, sizin, evet sizin çok ileri gitmenize izin verdim. Bu sabah yanlış bir şey yaptım.

Ama şimdi hayır diyorum. Ben, böyle bir duruma düşmek için evden kaçmış değilim." Bu son sözleri çabuk çabuk, yalnız kendisi duyacak kadar yavaş sesle söylemişti. "Bakın sırrımı açıklıyorum size: Annemin yanından kaçtım. Hayır, ona karşı bir şey söyleyecek değilim. Yalnız çok mutsuz, sürükleniyor başkaları tarafından. Daha fazla bir şey söyleyemem size." Bir an durdu. Jérôme'un o iğrenç hayali gitmiyordu gözünün önünden. Jérôme'un annesine yaptığını düşündüğü şeyi şimdi oğlu kendisine yapmak istiyordu. Hızlı hızlı, "Beni iyi tanımıyorsunuz" dedi. Çünkü Daniel'in susuşu ürkütmüştü kendisini. "Kaldı ki bu benim hatam, biliyorum bunu. Size karşı gerektiği gibi hareket etmedim. Jenny'yle evet. Ama sizinle bıraktım kendimi... Sandınız ki... Ama, hayır. Olmaz. Ben istemiyorum başlamasını böyle bir yaşamın. Yoksa Thérèse teyze gibi bir kadının yanma gelmek zahmetine değer miydi? Hayır. İstiyorum ki... Benimle alay edeceksiniz ama öyle olsun. İleride beni gerçekten sevecek bir erkeğin saygısına layık olmak isterim. Ciddi bir erkeğin yani..."

Daniel, "Ama ciddiyim ben" diyecek oldu. Genç kız bunu acınacak bir gülümsemeyle söylediğini sesinden anlamıştı. O anda artık hiçbir tehlike kalmadığını anladı.

Neşeli bir sesle:

"Yo, sakın söyleyeceğim şey sizi gücendirmesin. Beni sevmiyorsunuz siz Daniel."

"Aaa."

"Yo, hayır. Sevdiğiniz ben değilim, başka... bir şey. Ben de sizi... Durun, açık konuşmak istiyorum. sizin gibi bir erkeği hiçbir zaman sevemem sanıyorum."

"Benim gibi mi?"

"Demek istiyorum ki öteki bütün erkekler gibi birini... Evet sevmek istiyorum, daha ileride... tertemiz birini... başka türlü bana gelen... başka şey için... Bilmem nasıl anlatmalı size. Yani sizden çok farklı birini..."

"Teşekkürler."

Daniel'in isteği sönüvermişti, artık yalnız gülünç olmamak istiyordu.

Nicole yeniden, "Haydi barışalım ve bunları düşünmeyelim artık" dedi. Kapıyı araladı. Daniel bu kez engel olmadı. Nicole elini uzatarak, "Arkadaşız değil mi?" dedi. Öteki yanıtlamadı. Genç kızın dişlerine, gözlerine, tenine, o körpe bir meyvayı andıran yüzüne

bakıyordu. Gözlerini kırpıştırarak zoraki bir gülüşle güldü. Nicole elini tutarak sıktı. Tatlı bir sesle, "Hayatımı mahvetmeyin benim" dedi. "Bu günlük bir filmin mahvolması yeter." Bunu söylerken acayip bir şekilde kaşlarını kaldırmıştı.

Daniel bu kez isteyerek gülmüştü. Genç kız bu kadarını beklemiyordu, bu onu biraz üzdü. Ama sonunda kazandığı zaferden ve ileride kendisi hakkında besleyeceği fikirden az çok gurur duymuştu.

Birlikte yemek salonuna girdiklerini görür görmez Jenny, "Nasıl?" diye bağırdı.

Daniel soğukça, "Olmadı" dedi.

Jacques, kırgın olduğu için sevinmişti buna. Nicole hınzırca bir gülüşle, "Olmadı maalesef" dedi.

Ama Nicole, Jenny'nin yüzünü buruşturarak başını çevirdiğini, gözlerinin dolu dolu olduğunu görünce koşup yanaklarından öptü.

Arkadaşı içeri girdiğinden beri Jacques kendini düşünmüyordu artık. Gözünü Daniel'den ayıramıyordu. Daniel'in yüzünde insana rahatsızlık veren yeni bir anlatım vardı: Yüzünün üstü ile alt yanı birbirini tutmuyordu. Buğulu, kaygılı gözleriyle, üst dudağını hafifçe yukarı kaldıran ve yüzünün çizgilerini kaydıran pişkince gülüşünde bir uyumsuzluk göze çarpıyordu.

Göz göze geldiler. Daniel hafifçe kaşlarını çatıp yerini değiştirdi.

Bu soğukluk, bütün olan bitenlerden çok incitmişti Jacques'ı. Bu eve geldiğinden beri, Daniel onu hep hayal kırıklığına uğratmıştı. Artık bunu iyice anlamıştı. Bir dakikacık olsun gerçekten bir yakınlık olmamıştı aralarında. O kadar ki, arkadaşına Lisbeth'in adını bile anamamıştı. Bir an için bu hayal kırıklığından acı duyar gibi oldu ama onu en çok üzen, gerçekte pek farkında olmamakla birlikte, ilk olarak sevgisini bir eleştiri süzgecinden geçirmesi ve böylece bundan kendini yoksun bırakmış olmasıydı. Bütün çocuklar gibi, yalnız içinde bulunduğu anı yaşıyordu, çünkü geçmişi çabucak unutuyordu ve gelecek de onda yalnız sabırsızlık yaratıyordu. Oysa, yaşadığı o an dayanılmaz bir acı veriyordu ona: O gün, onu son derecede umutsuzluğa düşürerek sonuna yaklaşıyordu. Bunun için Antoine artık gitmeleri gerektiğini işaretle anlatınca su serpilmişti yüreğine.

Daniel Antoine'ın işaretini görmüştü. Hemen Jacques'ın yanına geldi:

"Hemen gitmezsiniz herhalde?"

"Gidelim artık."

"Hemen mi?" Sonra sesini alçaltarak, "Birbirimizi o kadar az gördük ki..." dedi.

Onun için de o gün tatsız geçmişti. Buna bir de Jacques yüzünden duyduğu vicdan azabı ekleniyordu. Onu en çok üzen de dostluklarına duyduğu bu histi.

Birden, "Özür dilerim" diyerek Jacques'ı pencerenin önüne kadar sürükledi. Bunu öyle alçakgönüllülükle ve iyilikle yapmıştı ki Jacques, bütün kızgınlıklarını unutarak, o an içinde yine o eski arkadaşlık sevgisinin şahlandığını duydu. Daniel ısrarlı bir sesle, "Bugün o kadar kötü geçti ki... Ne zaman görebileceğim seni?" diye sordu. "Seni yalnız görmeliyim, uzun uzun konuşmalıyız. Artık birbirimizi pek iyi tanımaz olduk. Bunda da şaşılacak bir şey yok. Koca bir yıl... Düşün bir kere, ama bu böyle gitmemeli."

Uzun zamandır yalnızca mistik bir bağlılıkla beslenen bu dostluk ne olacak diye sordu kendi kendine Daniel. Üstelik bu mistik bağlılığın ne kadar narin olduğunu da görmüşlerdi. Hayır, bu dostluğun sönüp gitmesine kayıtsız kalamazdı. Jacques biraz çocukça görünüyordu ona. Ama ona olan sevgisinden hiçbir şey eksilmemişti. Kim bilir, daha da kuvvetlenmişti, belki de kendini ondan büyük hissettiği için.

Aynı anda Mme de Fontanin de Antoine'a, "Pazar günleri biz hep evdeyiz" diyordu. "Paris'ten ancak ödüllerin dağıtılmasından sonra ayrılacağız." Gözleri parlamıştı. "Çünkü Daniel ödül kazandı." Bunu övüncünü saklamadan fısıldayarak söylemişti. "Bakın" dedi, oğlunun arkasını döndüğünü gördükten sonra da, "Gelin de size definelerimi göstereyim." Neşeyle odasına doğru hızla yürüdü. Antoine da birlikte gitti. Yazı masasının bir gözünde yirmi tane kadar renkli kartondan defne yaprak tacı vardı. Ama hemen çekmeceyi kapattı. Çocukça bir şey yaptığı için azıcık sıkılarak güldü. "Daniel'e söylemeyin, sakladığımı bilmiyor bunları."

Konuşmadan hole kadar geldiler.

Antoine, "E, haydi Jacques, geliyor musun?" diye seslendi.

Mme de Fontanin, "Bunu saymıyorum" dedi Jacques'a iki elini uzatırken. Gözünü çocuktan ayırmıyordu. Bütün olup bitenleri

keşfetmiş gibi. "Burası kendi eviniz sayılır, Jacques'çığım. Ne zaman isterseniz gelin, başımızın üstünde yeriniz var. Ağabeyiniz için de böyle elbet, söylemeye gerek yok..."

Bunu söylerken zarif bir hareketle Antoine'a dönmüştü.

Jacques gözleriyle Jenny'yi aradı. Ama Nicole'le çekilip gitmişlerdi. Eğilip küçük köpeğin ipek gibi parlayan başına bir öpücük kondurdu.

Mme de Fontanin sofrayı toplamak için yemek salonuna geldi. Dalgın dalgın arkasından gelen Daniel sırtını kapının sökesine yaslayarak bir sigara yaktı. Nicole'ün kendisine söylediklerini düşünüyordu. Neden onun, annesinin yanından kaçıp kendi evlerine sığındığını saklamışlardı kendisinden? Sığınmış, kimden kaçarak?

Mme de Fontanin hâlâ kendisini genç bir kadın gibi gösteren o çevik yürüyüşüyle gidip geliyordu. Antoine'la aralarında geçen konuşmayı, Antoine'ın kendisi, çalışmaları, gelecek hakkındaki tasarıları, babası üzerine söylediklerini düşündü. "Mert bir insan" diyordu içinden, "Ne kadar güzel alnı var." Bir unvan aradı ona vermek için: "Düşünen bir adam" dedi, neşeli bir coşkunlukla söylemişti bunu. O vakit zihninden geçeni anımsadı bir an, kalbinde günah işlememiş miydi kendisi de? Gregory'nin sözleri hatırına geldi. Sonra birdenbire belirli bir neden olmadan gönlünü birden derin bir sevincin doldurduğunu hissetti, bunu yakalamak ister gibi tuttuğu tabağı bırakarak elini yüzünde gezdirdi. Oğlunun yanına geldi, hayretle kendisine bakan Daniel'i omuzlarından tuttu. Gözlerinin ta içine bakarak, hiçbir şey söylemeden öptü, sonra birden salondan dışarı çıktı.

Doğruca odasına gidip yazı masasının başına geçti. İri, biraz titrek çocuk yazısıyla şunları yazdı:

Azizim James,

Size karşı çok kibirli davrandım. Haddimiz mi bizim hüküm vermek? Tanrı'ya şükrediyorum, bir kere daha yoluma ışık tuttuğu için. Jérôme'a boşanmaktan vazgeçtiğimi söyleyin. Söyleyin ki...

Sözcükler gözyaşlarının arasında titreşiyordu.

XII

O günden birkaç gün sonra Antoine, daha gün doğarken bir gürültüyle uyandı. Çöpçü kapıyı vurmuş ama açan olmamıştı. Kapıcı kulübesindeki zilin çalmasını bekledi, bir kaza olmasından kuşkulanmıştı.

Gerçekten de böyle olmuştu: Frühling Ana ölmüştü, son bir nöbet onu yıkmıştı karyolasının dibine.

Jacques, ihtiyar kadını yatağına uzattıkları sırada yetişti. İhtiyar kadının yarı açık ağzından sararmış dişleri görünüyordu. Bu ona korkunç bir manzarayı anımsattı: Ha, evet Toulon yolu üzerinde gördükleri kır atın ölüşünü... Sonra birden Lisbeth belki yoldadır diye düşündü.

Bunun üzerinden iki gün geçti. Gelmedi, gelmeyecekti. E, daha iyi ya. Jacques duygularını gerçek bir şekilde anlayamıyordu. Fontanin'lerin evine gittikten sonra başladığı bir şiiri yazmaya devam etti. Bu şiirde gurbetteki sevgiliyi anıyordu. Tekrar gelmesini içtenlikle istediği yoktu.

Her gün belki on kere, kapıcı kulübesinin önünden geçerken kaygıyla içeriye göz atıyor, sonra gelmediğinden emin olarak, ama biraz da canı sıkılarak yoluna gidiyordu.

Cenazenin gömülmesinden bir gün önce akşam yemeğini tek başına yediği lokantadan dönüyordu. M. Thibault Maisons-Laffitte'e gittiğinden beri Antoine'la ikisi yemeklerini burada yiyorlardı. Kapıcı kulübesinin önünden geçerken kapının önüne bırakılmış bir valiz gözüne çarptı. Vücudunu bir titreme aldı, alnında ter damlaları belirmişti. Tabutun çevresine dizilmiş olan mumların aydınlığında yere diz çökmüş karalar içinde bir çocuk silueti gördü. Duraksamadan içeri girdi. Oradaki iki rahibe kayıtsızca kendisine baktılar, ama Lisbeth arkasını dönmedi. O akşam hava fırtınalıydı, sıcak ve ağır bir hava doldurmuştu içerisini. Tabutun üstündeki çiçekler solmaya yüz tutmuştu. Jacques ayakta durdu. Girdiğine pişman olmuştu. Bu cenaze hazırlığı son derecede rahatsızlık vermişti. Lisbeth'i düşünmüyordu artık. Kaçma fırsatını kolluyordu. Rahibelerden biri, bir mumun fitilini kesmek için ayağa kalkmıştı, bundan yararlanarak sıvıştı.

Lisbeth kendisinin oraya geldiğini anlamış mıydı? Ayak sesini tanımış mıydı? Jacques daha apartmanın kapısına gelmeden Lisbeth yetişerek yanına geldi. Jacques geldiğini duyarak arkasını döndü. Bir süre merdivenin loş köşesinde karşı karşıya durdular. Lisbeth, yüzünü örten siyah tülün altında ağlıyordu. Jacques elini uzattığını görmemişti. O da nezaket gereği ağlamak istedi, ama hiçbir şey duymuyordu, biraz can sıkıntısı ve utançtan başka.

Yukarda bir kapı çarpıldı. Jacques, kendisini orada görmelerinden korkarak cebinden anahtarlarını çıkardı. Ama karanlık, heyecan, kilidi bulmasını engelliyordu.

"Galiba o anahtar bu kilidin değil" dedi Lisbeth. Bu üzüntülü ses onu sarstı. Sonunda kapıyı açabildi. Lisbeth içeri girmekte duraksıyordu. Yukarıdan kiracıların ayak sesleri geliyordu. Jacques onu kararsızlıktan kurtarmak için, "Antoine nöbetçi" diye fısıldadı. Bunu söylerken yüzünün kızardığını hissetmişti. Lisbeth eşiği atlayıp içeri girerken hiç sıkılmış görünmüyordu.

Kapıyı kapayıp da ışığı yakınca kızın doğruca onun odasına gidip, eski tavırlarıyla kanepeye oturduğunu gördü. Tülün arasından, ağlamaktan şişen gözkapaklarını ve belki biraz çirkinleşmiş ama kederle değişik bir anlam kazanmış yüzünü gördü. Bir parmağına bez sarılmıştı.

Jacques oturmaya cesaret edemiyordu, kızın dönmesine neden olan feci olayı zihninden atamıyordu bir türlü.

Lisbeth, "Hava ne kadar sıkıcı... Fırtına kopacak herhalde..." dedi.

Kanepede hafifçe yana kaydı. Jacques'ı, açtığı yere oturmaya davet eder gibi bir hali vardı. Jacques sonunda oturdu. Lisbeth tek sözcük söylemeden, tülünü bile çıkartmadan, sadece Jacques'tan tarafı aralayarak, tıpkı eskisi gibi yanağını, delikanlının yanağına yasladı. Bu ıslak yüzün deyişi Jacques'ın hoşuna gitmedi. Tülden bir boya, bir cila kokusu yayılıyordu. Ne diyeceğini, ne yapacağını bilemiyordu. Elini tutacak oldu. Kız birden haykırdı.

Bunun üzerine Jacques, "Elinizi mi kestiniz?" diye sordu.

"*Ach*... Dolama çıktı..." dedi kız içini çekerek.

Bu iç çekişin içinde elinin acısı, kederi, sonu olmayan sevgisi dile gelmiş gibiydi. Dalgın dalgın parmağındaki sargıyı çözmeye başladı. O buruşuk, soluk renkli, tırnağı apse ile ayrılmış parmak ortaya çıkınca Jacques'ın soluğu kesildi, sanki bir yerinden bir et parçası koparmışlar gibi, bir baş dönmesi hissetti. Bununla birlikte

yanı başındaki bu gövdenin sıcaklığı, elbiselerin arasından gövdesini sarıyordu. Lisbeth kendisine acı çektirilmemesi için yalvarır gibi bakan o çini mavisi gözlerini Jacques'a çevirmişti. O an Jacques, o kadar tiksinti duyduğu halde, bu parmağı iyileştirmek için öpmeye hazırdı.

Ama kız ayağa kalkmıştı, kederli sargıyı bağlarken, "Gitmem gerek" dedi.

Öyle yorgun bir hali vardı ki, "Size bir fincan çay versem... İster misiniz?" diye sordu Jacques.

Tuhaf bir bakışla yüzüne baktı, sonra gülümseyerek, "İsterim elbet. Gidip dua edeyim de geleyim" dedi.

Jacques hemen suyu ısıtıp çayı hazırladı, odasına getirdi. Lisbeth daha gelmemişti. Oturdu.

Hemen gelmesini istiyordu. İçinde bir çarpıntı hissediyordu ama nedenini araştırmıyordu. Neden hâlâ gelmemişti? Onu çağırmaya, Frühling Ana'nın yanından ayırmaya cesaret edemedi. Peki ama neden gelmemişti? Zaman geçiyordu. Her dakika gidip eliyle çaydanlığı yokluyordu. Çay soğuduktan sonra yerinden kalkmadı artık. Lambaya bakmaktan gözleri yanmaya başlamıştı. Sabırsızlıktan vücudunu ateş basmıştı. Panjurların arasından sızan bir şimşeğin ışığı sinirlerini yerinden oynattı. Hiç gelmeyecek miydi yoksa? Vücudunda bir uyuşukluk duyuyor, ölümü özleyecek kadar kendini mutsuz hissediyordu.

Birden bir gürültü oldu. Güm! Çaydanlık patlamıştı. Çaylar yağmur gibi oraya buraya sıçrıyordu. Lisbeth sırılsıklam olmuş, sular yanaklarından sızıyordu. Tülü bir gelin tülü gibi şeffaf bir hal almıştı.

Jacques yerinden sıçradı. Kız yine yanına gelip yanağını yanağına dayamıştı, "*Liebling*, uyuyor muydun?" diye sordu. O zamana kadar hiç senli benli konuşmamıştı onunla. Peçesini çıkarmıştı, şimdi yarı uykulu şiş gözlerine ve çarpılmış ağzına rağmen yine o eski Lisbeth'ine kavuşmuştu. Yorgun bir hareketle omuzlarını kımıldatarak, "Artık, amcam beni evlendirir" dedi.

Başını önüne eğdi. Ağlıyor muydu? Sesinde şikâyetçi ama kadere boyun eğen bir hal vardı. Kim bilir belki bu yeni hayat karşısında biraz da merak duyuyordu.

Jacques bu konuda zihnini çok yormadı. Onun bahtsız olmasını istiyordu. Çünkü ona acımaktan, şehvete benzer bir zevk alıyordu. Kıza sarıldı, kollarının arasında gittikçe artan bir kuvvetle sıktı. Kendinde eritmek istiyordu sanki onu. Dudak dudağa geldiler. Hiçbir zaman bütün benliğinin böylesine şahlandığını duymamıştı.

Lisbeth önceden korsajını çözmüş olacaktı ki Jacques çıplak göğsünün sıcaklığını avcunun içinde hissetti birden.

Kız, Jacques'ın elinin bütün vücudunda rahatça dolaşabilmesi için ona doğru dönmüştü.

"Frühling Ana için birlikte dua edelim" dedi.

Jacques gülmedi bu söze. O kadar ateşle okşuyordu ki kızı, dua ettiğini sanmış olabilirdi.

Lisbeth birden, inleyerek kendini kurtardı. Jacques yaralı parmağını acıttığını ya da kızın kaçtığını sandı. Ama o gidip ışığı söndürdükten sonra tekrar yanına geldi. Jacques onun, kulağına "*Liebling!*" diye fısıldadığını duydu. Sonra dudaklarının dudaklarına yapıştığını hissetti, titreyen elleriyle elbisesini çıkarıyordu...

İkinci bir gök gürültüsüyle uyandı. Avlunun taşlarında yağmur damlaları tıkırdıyordu. Lisbeth... Neredeydi o? Ortalık kapkaranlıktı. Jacques karmakarışık kanepenin üstünde yalnızdı. Kalkıp kızı aramak istedi, dirseğine dayanıp kalkar gibi yaptı, ama uykusunu yenemedi, başı yastığın üstüne düştü.

Gözlerini açtığı zaman ortalık tamamıyla aydınlanmıştı.

Gözüne ilişen ilk şey, masanın üstündeki çaydanlık oldu. Sonra yerde bumburuşuk duran ceketini gördü. O zaman olup bitenleri anımsadı, ayağa kalktı, o an üstündekilerin hepsini çıkarıp bol suyla yıkanmak için dayanılmaz bir istek duydu. Banyodaki soğuk su diriltmişti onu. Üstünden sular sızarak odanın içinde gidip geliyordu, ellerini beline koyup geriye doğru geriniyor, bacaklarını, üşüyen cildini ovuşturuyordu. Öylesine kendini unutmuştu ki, çıplak vücuduna karşı duyduğu hayranlıktan utanmak aklına gelmiyordu. Aynada tığ gibi vücudunu seyretti. Uzun zamandır, ilk kez hiçbir sıkıntı duymadan vücudunu seyrediyordu. Yaptığı saçmalıkları düşünürken omuz silkti, sonra hoşgörürlükle gülümsedi, "Çocukça saçmalıklar" diye düşündü, artık bu fasıl onun için kesin olarak kapanmış gibiydi. Sanki çoktandır anlamadığı, yolundan sapmış kuvvetler gerçek yolunu bulmuş gibi. O gece olup bitenleri, hatta Lisbeth'i bile düşünmeden, derin bir haz duyuyordu, ruhunun ve gövdesinin arındığını hisseder gibi oluyordu. Bu, yeni bir şeyler keşfetme hissinden çok, eski dengesine kavuşmuş olmasından duyduğu bir rahatlıktı. İyi olduğuna sevinen, ama sağlığına kavuştuğuna hayret etmeyen, iyi olmuş bir hasta gibi.

Öylece çırılçıplak hole gitti, giriş kapısını araladı. Kapıcı kulübesinin içinde, Lisbeth'i bir akşam önceki gibi yere diz çökmüş dua ederken görür gibi olmuştu. Merdivenlere çıkmış bazı adamlar, sokak kapısına kara bir bez geriyorlardı. Cenazenin saat dokuzda kaldırılacağını anımsayarak acele acele giyindi, bir şenliğe gidiyormuş gibi. O sabah her hareket sevinç veriyordu kendisine.

M. Thibault, onu almak için Maisons-Laffitte'ten geldiği sırada odasını düzeltmiş bulunuyordu.

Babasıyla birlikte cenaze alayının arkasından yürüdü... Kilisede bütün o tanımadığı insanlarla birlikte tabutun önünden geçti, pek fazla heyecan duymadan ve adeta alışılmış bir üstünlük duygusuyla Lisbeth'in elini sıktı.

Bütün gün kapıcı kulübesi boş kalmıştı. Jacques her an Lisbeth'in dönmesini bekliyordu. Ama bu sabırsızlığın altında yatan isteğin ne olduğunu da pek anlamış değildi.

Saat dörtte kapı çalındı, koşup açtı. Latince öğretmeni gelmişti. Bugün ders olduğunu unutmuştu.

Öğretmenin Horatius üzerine yaptığı açıklamaları dalgın dalgın dinlerken yeniden kapı çalındı. Bu kez oydu gelen. Lisbeth daha içeri girer girmez aralık duran oda kapısından öğretmenin sırtını görmüştü. Birkaç saniye birbirlerine ne yapacaklarını sorar gibi bakıştılar. Jacques onun, Allahaısmarladık demeye geldiğini, altı treniyle gideceğini aklından geçirmemişti. Lisbeth de bir şey söyleyemiyordu. Vücudu hafifçe ürpermişti, gözlerini kırpıştırarak sarılı parmağını ağzına götürdü ve sanki tren hemen kalkıyormuş gibi, Jacques'ın yanağına bir öpücük kondurarak kaçtı.

Öğretmen yarıda kalan cümleyi tekrarladı:

"*Purpurarum usus* ile *purpura quâ utuntur* eşanlamlıdır. Aradaki nüansı sezdiniz mi?"

Jacques sanki o nüansı fark etmiş gibi gülümsedi. Lisbeth'in biraz sonra tekrar geleceğini düşünüyordu. Holün alaca karanlığında, sıyrılan tülünün altından, yüzü gözünün önüne geliyor ve sarılı parmağıyla ona bir öpücük gönderdiğini görür gibi oluyordu.

Öğretmen, "Devam ediniz" dedi.

1921.

Güzel Günler

I

İki kardeş Luxembourg Parkı'nın parmaklıklı kapısının önünden geçiyorlardı. Senato'nun saati beş buçuğu çalmıştı.

"Sinirlendin mi?" dedi Antoine, Jacques'ın bir süredir hızlı hızlı yürümesiyle yorulmuştu.

"Ne sıcak! Sonu fırtınadır bu sıcağın."

Jacques adımlarını yavaşlattı, şakaklarını sıkan şapkasını çıkardı.

"Ben mi? Yo, hiç de değil. Aksine. İnanmıyor musun bana? Hatta bu kadar sakin oluşuma kendim de şaşıyorum. İki gecedir öyle derin bir uyku çekiyorum ki sabahları bitkin kalkıyorum. Çok sakinim, emin ol sakinim. Bu yürüyüşü yapmamalıydın sen, o kadar çok işin var ki! Daniel gelseydi daha iyi olurdu. Öyle değil mi? Bu sabah Cabourg'tan döndü. İmtihan sonuçlarının ne zaman asılacağını öğrenmeye geliyor... Ah, böyle konularda öyle nazik ki... Battaincourt da gelecek. Görüyorsun ya yalnız kalmayacağım.." Saatine baktı: "Neyse, yarım saate kadar..."

"Ne kadar da sinirli" diye düşündü Antoine. "Biraz ben de öyleyim. Bununla birlikte, Mme Favery onun adının listede olduğunu söyledi..." Her zaman yaptığı gibi, kardeşi söz konusu olduğu zaman her türlü başarısızlık olasılığını kafasından uzaklaştırıyordu. Küçük kardeşine babaca bir göz attı ve ağzının içinden bir şeyler mırıldanmaya başladı. "*Kalbimde... Kalbimde...* Ah, bu sabah küçük Olga'nın mırıldandığı bu melodiden kurtulamıyorum... Galiba Duparc'dan bir parça olacak. Saat yedide ponksiyon yapacağını Belin'e hatırlatmayı unutmasa bari... *Kalbimde, la la la...*"

"Acaba kabul edildim mi?" diye kendi kendine soruyordu Jacques. "Böyle olursa mutlu olacak mıyım acaba? Elbet de onlar kadar olmayacağım" diyordu içinden, Antoine'ı ve babasını düşünerek.

Bir şeyi hatırlayarak heyecanla, "Son defa Maisons-Laffitte'te yemek yemiştik, hatırlıyor musun?" dedi. "Sözümü henüz bitirmiş-

tim, bütün sinirlerin ayaktaydı. Babam masanın başında oturuyordu, 'Kazanmazsan ne yapacağız *biz* seni?' demişti yüzüme yüzüme."

Durdu, başka bir anı canlanmıştı kafasında. "Ne kadar da sinirliyim bu akşam" diye düşündü. Gülümsedi, ağabeyinin koluna girdi.

"Hayır Antoine, garip olan bu değil... Ertesi gün... O akşamın ertesi günü... Sana mutlaka anlatmalıydım bunu. Babam, serbest olduğum için, kendi adına M. Crespin'in cenazesine gitme görevini vermişti bana. Hatırlıyor musun? İşte anlaşılması olanaksız şey orada oldu. Erken çıkmıştım, yağmur yağıyordu, kiliseye girdim. Sabahımı böyle ziyan ettiğim için itiraf edeyim ki keyfim kaçmıştı. Ama yine de durumu bu da açıklamıyor... İçeri girdim, boş bir sıraya oturdum. Bir rahip gelip yanıma oturdu. Kilisenin sıralarının çoğu boştu, böyle olduğu halde bu rahip gelip yanıma oturmuştu. Çok gençti, henüz öğrenci olmalıydı. Bakışlarından iyilik okunuyordu ve tertemizdi, diş macunu kokuyordu, ama kara eldivenleri öfkelendiriyordu insanı, hele şemsiyesi, kocaman kara saplı, ıslak köpek kokan şemsiyesi. Gülme Antoine, bak göreceksin. Bu rahipten başka hiçbir şey düşünemez olmuştum. Burnunu kitabına sokmuş, dudaklarını kımıldatarak ayini dinliyordu. Pekâlâ... Ama rahip hamursuzla şarabı kaldırdığı an benim önümdeki dua iskemlesini kullanacağı yerde –bunu da anlayabilirdim– çömeldi, yerde secdeye vardı. Bense ayakta duruyordum. O zaman, ayağa kalkarak beni fark etti, bakışlarımız karşılaştı, Allah bilir, sanırın benim tutumumu saldırganca buldu. Göz ucuyla bakınca yüzünde zoraki bir kınama, düzmece bir ağırbaşlılık, insanı öfkelendiren bir şey gördüm. Öyle ki... Niye öyle yaptım, bilmiyorum? Hâlâ da anlamış değilim... –cebimden bir kartvizit çıkardım, üstüne bir şeyler karaladım ve kartı ona uzattım. (Doğru değildi bu. Jacques belki de böyle bir şey yapmak gerektiğini hemen o an düşünmüştü. Neden yalan söylüyordu?) Burnunu kaldırdı, ben... Evet... Ben eline vermeliydim kartı. Karta bir göz attı, şaşkın şaşkın baktı bana. Sonra şapkasını koltuğunun altına sıkıştırdı, yavaşça kocaman şemsiyesini aldı ve çekip gitti... Evet... Sanki bir kaçığın yanında oturuyormuş gibi... Bana gelince, Allah bilir ya ben de oturamadım yerime, öfkeden kuduruyordum. Geçit törenini beklemeden çıkıp gittim.

"Peki, karta ne yazmıştın?"

"Ha, karta mı, evet... Ahmaklık. Söylemeye bile dilim varmıyor. BEN TANRI'YA İNANMIYORUM! diye yazmıştım. Sonunda ünlem

işareti. Altı çizili. Bir kartvizitin üstüne! Ne aptalca. "BEN TANRIYA İNANMIYORUM!" Ünlem! Altını da çizdim. Gözleri kocaman kocaman açıldı, bir yere dikildi. "Her şeyden önce, böyle bir şey söylenir miydi hiç?" Bir an sustu, Médicis Kavşağı'ndan geçen, karalara büründüğünden yas tuttuğu anlaşılan, kılık kıyafeti kusursuz bir delikanlıyı izliyordu gözleriyle. Kendisi için söylenmesi çok güç olan bir itirafta bulunuyormuşçasına, boğuk bir sesle, "Ahmaklık" diye yeniden söze başladı. "Biliyor musun ne düşünüyorum bir dakikadan beri, kendi kendime diyordum ki, sen ölmüş olsaydın, evet Antoine sen, tıpkı şu delikanlı gibi tepeden tırnağa karalar giyerdim. Hatta bir an senin ölmeni bile istedim, sabırsızlıkla... Bu gidişle tımarhaneyi boylayacağım ben galiba. Ne dersin?"

Antoine oralı olmadı.

"Belki de yazık olur" diye söze yeniden başladı Jacques. "Delilik derecesine varıncaya kadar kendimi analiz edeceğim. Dinle... Aklını kaçıran, son derece zeki bir insanın yaşamöyküsünü yazmayı düşündüm. Bütün hareketleri çılgınca olacak. Bununla birlikte inceden inceye düşünerek hareket edecek, kendisince, tamamıyla sağlam bir mantığa dayanarak hareket etmiş olacak. Anlıyor musun? Ben de onun zekâsının tam ortasına yerleştireceğim kendimi ve ..."

Antoine susuyordu. Böyle hareket etmeyi uygun bulmuş ve buna alışmıştı da... Ama onun bu sessizliği öylesine dikkat kesilmiş bir sessizlikti ki, karşısındakinin düşüncesini felce uğratacak yerde büsbütün canlandırıyordu.

"Ah, yalnızca çalışmak ve böyle şeyleri denemek için zaman bulabilirsem!" diye içini çekti Jacques, "Hep şu imtihanlar... Yirmi yaşına gelmiş bir insan için korkunç bir şey bu."

Elini ensesine, yakasının sürttüğü sivilceye götürerek, "Ya şu çıbana ne demeli, tentürdiyot sürdüğüm halde yine de büyüyor" diye düşündü.

"Sen söyle Antoine" diye yeniden söze başladı. "Yirmi yaşında sen artık çocukluktan çıkmıştın değil mi? Çok iyi hatırlıyorum. Ama ben değişmiyorum. Aslında bugün on yıl önceki benden farklı değilmişim gibi geliyor. Öyle gelmiyor mu sana da?"

"Hayır."

"Doğru söylüyor" diye düşünüyordu Antoine. "Bu sürekliliğin bilinci ya da daha doğrusu bilincin sürekliliği... 'Uzun eşeğe

bayılırdım...' diyen şu ihtiyar adam... Aynı ayaklar, aynı eller, aynı ihtiyar adam. Hani benim de Cotterets'de üç buçuk attığım gece. Odamdan adım atamıyordum dışarıya. Evet kendisiydi bu, tastamam kendisi, Dr. Thibault... Klinik şefimiz... Değerli bir adam" diye ekledi sevinçle, sanki stajyerleri kendinden söz ediyormuş gibi...

"Canını sıkıyor muyum?" diye sordu Jacques. Şapkasını çıkarıp alnını sildi.

"Neden?"

"Görüyorum da ondan. Zorla cevap veriyorsun, ateşli bir hastayı dinler gibi dinliyorsun beni."

"Hiç de değil."

Antoine bu sabah hastaneye getirilmiş olan küçüğün acılı yüzünü hatırlayınca, "Ya kulakların yıkanması da ateşi düşürmeye yetmezse" diye düşündü. "*Kalbimde... Kalbimde... la la la...*"

"Benim sinirli olduğuma ikna etmişsin kendini" diye devam etti Jacques. "Ama tekrar ediyorum, yanılıyorsun. Sana bir şeyi itiraf edeyim Antoine: Öyle anlar oluyor ki... O zaman... Evet, o zamanlar neredeyse imtihanı kazanamasam diyorum."

"Niçin?"

"Kurtulmak için."

"Kurtulmak için mi? Neden kurtulmak?"

"Her şeyden. İçine girmiş olduğum düzenden. Senden, onlardan, hepinizden."

Dilinin ucuna geldiği gibi, "Saçmalıyorsun" diyeceği yerde, Antoine kardeşine döndü, uzun uzun onu süzdü.

"Bütün köprüleri yıkmak isterdim" diye devam etti Jacques. "Çekip gitmek. Ah. Evet gitmek, yapayalnız gitmek, nereye olursa olsun. İşte orada rahat ederdim, çalışırdım." Gitmeyeceğini biliyordu. Hayaline gittikçe daha ateşli bırakıyordu kendini. Susmuştu. Ama hemen ardından sıkıntılı bir gülümsemeyle, "Ve işte orada, evet belki orada, ama yalnızca orada onları bağışlayabilirdim" diye söze yeniden başladı.

Antoine durdu:

"Hâlâ onu mu düşünüyorsun?"

"Neyi?"

" 'Onları bağışlayabilirdim' dedin. Kimi, neyi bağışlayacaksın? Yetiştirme Yurdu'nu mu?"

Jacques kötü kötü baktı ağabeyine, dediğini kale almadı ve yürümeye devam etti. Crouy'da kaldığı günlerdi söz konusu olan elbette. Ama açıklamak neye yarardı! Antoine anlayamazdı bunu.

Sonra şu af fikri de neyin karşılığıydı? Aslında Jacques da bilmiyordu bunu, ama sürekli şu ikilemle karşı karşıya kalıyordu: Bağışlamak ya da tam tersine hıncını alabildiğine körüklemek; benimsemek, başkalarıyla kaynaşmak, çarklar arasında bir dişli olmak ya da tersine içinde kıpırdayan yok etme güçlerini uyarmak, bütün kiniyle atılmak... –neye karşı olduğunu söylemiyordu– ortadaki her türlü düzene, ahlaka, aileye, topluma karşı... Ta çocukluğundan kalma eski bir hınç, içinde anlaşılmamış bir insan olduğu duygusu vardı. Aslında az çok saygıya layık bir insandı ama, bütün insanlar onu hiçe saymıştı, durmadan. Evet, hiç kuşkusuz, eğer kaçabilseydi o iç dengesini bulabilecekti, ona göre bunu bulamamasının suçu başkalarınındı.

"Ve orada çalışır dururdum" diye mırıldandı.

"Neresi orası?"

"Bak gördün mü, neresi orası diye soruyorsun bana. Sen anlayamazsın Antoine. Sen ötekilerle her zaman uyum içinde oldun. Tuttuğun yolu daima sevdin."

Birdenbire, pek ender olarak yaptığı şeyi yaptı. Ağabeyini düşünmeye başladı. Halinden memnun, dikkatli, çalışan bir insandı, enerjisi vardı, ya zekâsı? Bir zoologun zekâsı gibiydi onunki! O kadar pozitif bir zekâydı ki bu, yaptığı bilimsel araştırmalarda alabildiğine gelişmişti. Yalnızca eylem kavramına dayanan bir felsefe kurmuş olan ve bununla yetinen bir zekâ! Ve –daha kötüsü– eşyayı gizli değerinden soyup çıkaran, kısacası evrenin güzelliğini ve gerçek anlamını ortadan kaldıran bir zekâ!

"Ben senin gibi değilim" dedi ihtirasla. Kaldırımın kenarından yalnız ve sessiz yürümek için kardeşinden biraz uzaklaştı.

"Boğuluyorum burada" diyordu kendi kendine. "Bana yaptırdıkları her şey tiksinti verici, öldürücü şeyler! Öğretmenlerim! Arkadaşlarım! Tutkuları, her şeyin üstünde olan kitapları! Çağdaş yazarlar! Ah!.. Ne olurdu dünyadaki tek bir insan, benim ne olduğumu, ne yapmak istediğimi düşünse! Hayır hiç kimse düşünmüyor bunu, hatta Daniel bile." Öfkesi yatışmıştı. Antoine'ın verdiği cevapları da dinlediği yoktu. "Yazılmış olan her şeyi unutmak gerek" diye düşünüyordu. "Alışılmış olan her

şeyden uzaklaşmak, kendine bakmak ve her şeyi söylemek gerek. Her şeyi söyleme cüretini hiç kimse gösterememiştir henüz. Yani bir kişi var: O da ben!"

Sıcakta Soufflot Sokağı'ndan baş yukarı çıkmak epey sıkıntılı oluyordu. Adımlarını yavaşlattılar. Antoine konuşmayı sürdürüyordu. Jacques da susuyordu. Durumu fark etti, içinden güldü: "Aslında Antoine'la hiçbir konuda tartışamamışımdır, ya ona kafa tutar öfkelenirim, ya da onun sıraladığı kanıtlar karşısında hiç sesimi çıkarmam, susarım. Tıpkı şimdi olduğu gibi. Bir çeşit ikiyüzlülük. Bu susuşumu Antoine'ın bir çeşit boyun eğme olarak kabul ettiğini biliyorum. Doğru değil bu. Ne gezer! Ben fikrime bağlıyım, isterse bu fikirler başkaları için bulanık olsun, neme gerek. Ben onların değerinden eminim. Söz konusu olan, onların bu değerini kanıtlamaktır. Bunun günü gelecek elbet. Kanıtlara gelince, her zaman bulmak olası. Antoine boyuna düz gider. Düşündüklerinden başka bir doğru olup olmadığını kendi kendine hiç sormaz. Bununla birlikte ne kadar da yalnız hissediyorum kendimi." Bir kere daha gitmek isteği duydu içinde. Bir çırpıda her şeyi bırakmak! En iyisi bu. *Bırakılan odalar, gidişlerin harikuladeliği...* Yeniden gülümsedi ve alaylı bir bakışla Antoine'a döndü:

Ey aile, nefret ediyorum senden! Ey kapalı ocaklar, ey kilitlenmiş kapılar...

"Kimin bu?"

Nathanaël, gördüğün her şeye bakıp geçeceksin ve hiçbir yerde durmayacaksın...

"Kimin?"

Jacques birden gülümsemesini kesti, adımlarını hızlandırarak, "Ah" dedi, "Her şeyin nedeni olan bir kitaptan. Daniel'in ele geçirdiği, içinde bütün suçların bulunduğu, daha da kötüsü hayasızlıkların yüceltildiği bir kitaptan. Baştan başa ezbere bildiği bir kitap, "Ve ben... hayır" diye ekledi titrek bir sesle. "Hayır, tiksindiğimi söyleyemem ama Antoine sen de görüyorsun ki okunduğu zaman insanın ellerini tutuşturan bir kitap, rastgele bir kitap olduğu için hiçbir zaman baş başa kalmadım bununla." Elinde olmayan bir hoşnutsuzlukla sözlerini yineledi: *Bırakılan odalar, gidişlerin harikuladeliği*. Sonra sustu. Ses tonunu birden değiştirerek, boğuk bir sesle çabucak, "Diyorum ki... Gitmek gerek. Ama çok geç artık. Gerçekten gidemem!" dedi.

Antoine:

"Boyuna *gitmekten* söz ediyorsun, birisinin başka bir ülkeye sığınmak istediğini söylemesi gibi. Elbet biraz karışık bir şey bu. Ama neden seyahate çıkmasın insan? Eğer imtihanı geçersen, babam gayet tabii karşılar bunu..."

Jacques başını salladı:

"Çok geç artık."

Ne demek istiyordu bu sözlerle?

"İki aylık tatilini Maisons-Laffitte'te babam ve Matmazel'le geçirecek değilsin, elbette... Değil mi?"

"Evet."

Pek de anlaşılmayan birtakım işaretler yaptı, sonra Panthéon Meydanı'nı geçip de Ulm Sokağı'na dalınca, parmağıyla *École normale supérieure*'ün* önünde biriken topluluğu gösterdi. Yüzünde kederli bir anlam belirdi.

Antoine kendi kendine, "Ne garip bir yaradılış" dedi. Çoğu zaman dururdu bunun üstünde, hoşgörüyle, biraz da farkında olmadığı bir böbürlenmeyle. Böyle şeylere karşı nefret duymasına ve Jacques'ın da boyuna kendisini şaşkına çevirmesine rağmen, kardeşini anlamak için çaba gösteriyordu. Onun birbirini tutmayan konuşmalarıyla Antoine'ın canlı zekâsı, adeta aralıksız bir fikir jimnastiği yapıyor gibiydi. Kaldı ki hoşuna da gidiyordu bu, çünkü kardeşinin karakterini daha derinden anlamasına yardım ediyordu. Aslında Antoine onun ruh halinin son noktasına eriştiğini sandığı bir anda, Jacques'm yeni bir sözü, bütün düşünce zincirini altüst ediyordu: İşe yeniden başlamak ve çoğu zaman da tam tersine sonuçlara varmak gerekiyordu. Her ne kadar Antoine'a, kardeşinin konuşmaları birbiri ardınca akla her gelenin sıralanışı ve çoğu zaman da birbirine karşıt gibi görünürse de, en sonuncusu artık kesinmiş gibi gelirdi.

Okulun asık suratlı cephesinin önüne gelmişlerdi. Antoine, Jacques'a dönüp içine işleyen bir bakışla baktı. "İşin aslına bakılırsa bu küçük, kendinin bile düşünemeyeceği kadar aile hayatına düşkün" dedi kendi kendine.

Kapı açıktı, avlu insan doluydu.

Holde, Daniel de Fontanin sarışın bir delikanlıya konuşuyordu.

---

* Fransa'nın en seçkin ve saygın yüksekokullarından biri. (ç.n.)

"Bizi önce Daniel görürse Okula kabul edildim demektir" diye düşündü Jacques. Ama Fontanin'le Battaincourt, Antoine'ın seslenmesiyle onlara doğru başlarını çevirdiler.

"Gergin değilsin ya?" diye sordu Daniel.

"Yo, hiç gergin değilim."

"Eğer Jenny'nin adını söylerse kabul edildim demektir" dedi Jacques kendi kendine.

"Listelerin asılmasından önceki şu on beş dakika hiç çekilmiyor" dedi Antoine.

Daniel gülümseyerek, "Öyle mi?" diye sordu. Muziplik olsun diye çok kere, "doktor" dediği Antoine ne derse tersini söyler ve ağırbaşlılığı onu eğlendirirdi. "Her bekleyişin zevkli bir yanı vardır" dedi.

Antoine oralı olmadı.

"Ne söylediğini duydun mu?" diye sordu kardeşine. "Bana gelince" diye söze başladı yeniden. "Bunun gibi on dört ya da on beş 'bekleme' durumunda kaldım, yine de alışamadım. Zaten bu durumlarda heyecansız görünenlerin çoğunun zayıf ruhlu, sıradan insanlar olduğunu fark ettim."

"Herkes sabırsızlığın tadına eremez" diye söze başladı Daniel, doktora muzip muzip bakan gözleri Jacques'a dönünce yumuşuyor, sevecenleşiyordu.

Antoine düşüncesini anlatmaya devam etti. "Söylediklerim tamamen ciddi" dedi. "Kuvvetli olanlar kararsızlık içindeyken boğulacak gibi olurlar. Cesaret, hakikat, olayı sükûnetle beklemek değildir, en kısa zamanda öğrenilip kabul etmektir, değil mi Jacques?"

Jacques hiçbir şey duymamıştı, "Ben daha çok Daniel'in görüşündeyim" diye yanıtladı. Daniel Antoine'la konuşmaya devam edince kendisine anlatmak istediğini hissederek sokuşturdu:

"Annenle kardeşin hep Maisons-Laffitte'teler mi?"

Daniel duymadı bile. Jacques "Çaktım" diye düşünüyordu ısrarla, sonra başarısına ne kadar sarsılmaz bir inanç duymuş olduğunu fark etti birden. "Babam sevinecek" diye düşünüyor, şimdiden gülümsüyordu, Battaincourt'a gülümseyerek baktı.

"Geldiğiniz için teşekkür ederim Simon."

Öbürü tatlı tatlı bakıyordu ona. Daniel'in arkadaşı için duyduğu hayranlığı gizlemek elinden gelmiyordu, Jacques da onun bu

davranışı karşısında sabırsızlık göstermiyor değildi, çünkü aynı derecede dostluk göstermek elinden gelmiyordu.

O anda avludaki gürültü birdenbire kesiliverdi. Zemin katı pencerelerinden birinin camının ardında dörtgen şeklinde beyaz bir kâğıt belirdi. Jacques uğultulu bir dalganın, kendisini adeta ayaklarını yerden keserek kaderini tayin edecek kâğıda doğru sürüklendiği belli belirsiz fark etti.

Kulakları uğulduyordu. Antoine, "Üçüncülükle kazandın!" dedi.

Bu ses bir an kulaklarında çınladı. Sıcaktı, canlıydı bu ses, ama kelimelerin anlamını ancak utana utana başını çevirip de kardeşinin mutluluk saçan yüzünü görünce anladı. O zaman gevşek bir elle şapkasını çıkardı, alnından ter sızıyordu. Daniel'le Battaincourt kalabalığı yara yara yanına geldiler. Daniel ona bakıyor, Jacques da gözünü dikmiş, Daniel'in gelişine bakıyordu. Açılan üst dudağından dişleri görülmekte birlikte yüzünün çizgilerinde en küçük bir gülümseme belirtisi yoktu.

Büyük bir uğultu avluyu doldurmuştu. Jacques derin bir soluk aldı. Kan yeniden harekete geçmişti. Birdenbire bir tuzak geldi gözünün önüne ve "Yakalandım" diye düşündü. Bir alay düşünce doluyordu kafasına, bir an Yunanca sözlü imtihanı yeniden zihninde canlandı, hem de tam yanlış yaptığı yerde. Halının yeşilini, profesörün bir boynuz parçasını andıran kabarık tırnaklı parmağını *Khoiphoroi*'nin üstüne basışını görür gibi oluyordu.

"Birinci kim?"

Battaincourt'un söylediği ismi duymadı bile. "Eğer *sığınak, tapınak, tapınak bekçileri, hizmetçi* kelimelerini bilseydim birinci ben olurdum..." Ve birçok kere, kendisini bu bağışlanmaz hataya götüren fikirler zincirini yeniden kurmak için var gücüyle çaba harcadı.

Daniel, Antoine'ın omzuna hafifçe vurarak, "Hadi doktor, hadi, yüzünüz gülsün biraz" dedi. Antoine gülümsedi. Ne zaman neşelense bir kasılma da duyardı içinde, çünkü ciddi davranışlı bir insan olduğu için kendini duygularına kaptırarak açılıp saçılmaktan hoşlanmazdı. Daniel, tam tersine, alabildiğine neşeliydi. Adeta şehvetli denebilecek bir zevkle dostlarını, yakınlarını ve özellikle

oraya gelen kadınların yani kız kardeşleri ve anaları süzüyor, küçük bir hareketle sevgi gösterilerinde bulunuyordu.

Antoine saatine baktı, Jacques'a dönerek, "Tamam mı? Burada yapacak başka işin kaldı mı?" dedi.

Jacques ürperdi. "Benim mi? Yo, hayır!" diye yanıtladı, perişan olmuş bir halde. Hiç farkında olmadan –kuşkusuz listenin asıldığı zaman olmuş olacak– sekiz gündür dudağını şişiren sivilceyi kanatmış olduğunu gördü.

"Eh, artık kaçalım" dedi Antoine. "Akşam yemeğinden önce bir hastaya gitmem gerek."

Avludan çıkacakları sırada Favery'yi gördüler, haber almak için kendilerine doğru koşuyordu. Sevinçle, "Gördün mü? Fransızca kompozisyonunun çok iyi geçtiğini söylemişlerdi" dedi.

Bir yıl önce *École normale supérieure*'den çıkınca, taşraya gitmemek için Saint-Louis'de geçici öğretmenlik kadrosu bulmuştu. Paris'in gece hayatını yaşayabilmek için, gündüzleri boş saatlerinde öğrencilerin derslerine yardımcı oluyordu. Öğretmenlikten nefret ederdi. Gazeteci olmayı hayal ediyor, alttan alta da politikaya yöneliyordu.

Jacques, Favery'nin Yunanca mümeyyizini iyi tanıdığını hatırladı, bir kere daha yeşil halıyı, parmağı hatırladı, utançtan kıpkırmızı kesildi. Okula kabul edilmiş olduğunu düşünmemişti. Kurtulmuş olmanın zevkini duymuyordu içinde, yalnızca yorgunluktu hissettiği, hatası ya da sivilcesi aklına geldiğinde sadece bir öfke kabarıyordu içinde.

Daniel'le Battaincourt keyifli keyifli onun koluna girmiş, dans eder gibi Panthéon'a doğru sürüklüyorlardı onu. Antoine, Favery'yle peşlerinden geliyorlardı.

Favery memnun memnun, "Saati bardağın ağzına kapadığım tabağın içine koyuyor, altı buçuğa kuruyorum" diye gülerek anlatıyordu. Çalınca homurdanıyordum, tek gözümü açıp lambayı yakıyor, ibreyi yediye getiriyorum, başımı sokup yeniden uyuyorum. Biraz sonra şiddetli bir deprem evi, mahalleyi sarsıyor. Küplere binerim ama boyun eğmem. Kendime beş dakika veririm, on dakika daha, on beş dakikaya kadar. Bir çeyreği iki dakika geçince yirmi dakika, çünkü yuvarlak hesap olsun derim. En sonunda yataktan çıkarım. İtfaiyeciler gibi, her şeyim üç iskemlenin üstünde hazır durur, saat yediyi yirmi sekiz geçe sokaktayımdır. Şimdiye kadar ne

kahvaltı edecek vakit bulmuşumdur, tabii ne de yıkanacak. Metroya yetişmek için dört dakikam vardır. Saat sekizi vururken ben de kürsüye çıkarım. Kafaları doldurma işi başlar. İşte, kaçta bittiğini görüyorsunuz, ondan sonra gidip akşam elbisemi giyinmem, yemek yemem, eşi dostu görmem gerekir. Çalışmaya zaman mı kalıyor?"

Antoine dalgın dalgın dinliyor, bir araba bakınıyordu.

"Jacques, yemeği benimle mi yiyeceksin?"

"Jacques bizimle yiyecek" diye yanıtladı Daniel.

"Hayır, hayır!" diye haykırdı Jacques. "Bu akşam, yemeği Antoine'la yiyeceğim." Sinirli sinirli, "E, yakamı bıraksınlar artık" diye düşündü. "Şu sivilceye tentürdiyot sürmeliyim önce..."

"Yemeği hep birlikte yiyelim mi?" diye önerdi Favery.

"Nerede?"

"Nerede olursa olsun. Packmell'de mi yesek? Jacques?"

"Hayır. Bu akşam olmaz, yorgunum."

Daniel, Jacques'ın kolun girip, "Hadi canım, oyun bozanlık etme" diye mırıldandı.

"Doktor, gelirseniz bizi Packmell'de bulursunuz."

Antoine bir taksi durdurmuştu. Arkasına döndü, bir saniye duraksadığını gördüler:

"Bu Packmell de neyin nesi?"

"Sizin düşündüğünüz gibi değil" dedi Favery, ne olur ne olmaz diye düşünerek.

Antoine gözleriyle Daniel'e soruyordu.

"Packmell mi?" dedi Daniel. "Biraz anlatması güç, değil mi küçük Batt'? Alışılagelen gece kulüplerine benzemez hiç. Aile pansiyonu gibi bir yer. Beşten sekize kadar açık olan bir bar da diyebilirsiniz. Saat sekizde çurçurlar çeker gider, geriye gedikliler kalır: Masalar yanaştırılır, büyük bir masada Packmell Ana'nın çevresinde toplananlar akıllı uslu yemeklerini yer. İyi bir orkestra. Güzel kızlar. Bundan ötesi can sağlığı! Oldu mu? Packmell'de buluşacağız, tamam mı?"

Antoine akşamları çok seyrek çıkardı dışarı: Gündüzleri yorucu bir çalışmayla geçiyordu. Geceleri hastane imtihanlarına hazırlanıyordu. Ama o gün hematolojiyle uğraşmak pek hoşuna gitmeyecekti. Ertesi gün Pazardı. Pazartesi iş. Zaman zaman Cumartesi gecelerini böyle küçük şölenlere ayırırdı, Packmell de pek çekici geliyordu ona. Güzel kızlar...

Elinden geldiğince ilgisiz bir sesle, "Madem ısrar ediyorsunuz, peki. Nerede?" diye sordu.

"Monsigny Sokağı'nda. Sekiz buçuğa kadar bekleriz sizi."

Kapıyı çarparak kapatırken, "Daha erken gelirim!" diye bağırdı Antoine.

Jacques karşı koymadı. Ağabeyinin çağrıyı kabul etmesi planlarında bir ölçüde değişikliğe gitmesi anlamına geliyordu. Ama öte yandan Daniel'in kaprislerine boyun eğmekten hep gizli bir zevk duyardı.

"Yürüyerek mi gidelim?" diye sordu Battaincourt.

Favery eliyle çenesini tutarak, "Ben metroya atlayacağım" dedi. "Üstümü değişeyim. Orada buluşuruz."

Temmuz sonlarıydı, Paris'in üstüne bunaltıcı bir fırtınanın ağırlığı çökmüştü, akşamın bu saatlerinde hava gümüşi ve donuk bir hal alıyordu. Öyle ki toz mu, yoksa sis mi olduğunu ayırt etmek olanaksızdı.

Packmell'e varmak için yarım saatlik yolları vardı. Battaincourt, Jacques'a yaklaşıp, "Zafer yolundasınız" dedi. Sesinde en küçük bir alay yoktu.

Jacques canı sıkılmış gibi bir hareket yaptı, Daniel gülümsedi. Battaincourt Daniel'den beş yaş büyük olduğu halde Daniel ona çocukmuş gibi davranıyor, o da buna hiç ses çıkarmadan katlanıyordu. Jacques'ı öfkelendiren de bu bitip tükenmez bönlüğüydü. Battaincourt'a ezbere bildiği bir parçayı okumasını rica ettikleri günü hatırladı. Şöminenin önüne doğru ilerler ve başlardı ezberden okumaya:

Ey Korsika! Ey düz saçlar! Messidor güneşi altında ne güzeldi Fransa!

Daha üçüncü kelimede kahkahaların kopacağını aklına bile getirmezdi.

Simon de Battaincourt o günlerde, babasının albay olarak bulunduğu bir kuzey şehrinden gelmişti. Önü boydan boya düğmeli siyah bir ceketi vardı. Paris'e teoloji öğrenimi yapması için göndermişlerdi. Geleceğin pastörü vaktiyle sık sık Mme de Fontanin'in evine giderdi. Daniel'in annesi Mme de Battaincourt'un çocukluk arkadaşı olduğu için bunu görev biliyordu.

"Nefret ediyorum şu sizin Latin Mahallenizden" dedi, artık Étoile Mahallesi'nde oturan eski teoloji bilgini. Açık renk elbise giymeye başlamıştı. Dengi olmayan bir kızla evlenmeye hazırlandığı için ailesiyle de arası açılmıştı. Daniel ona Ludwigson kitabevinde bir iş bulmuştu. Bütün günlerini ayda dört yüz frank karşılığı çok modern resimleri sınıflandırmakla geçiyordu.

Jacques başını kaldırdı, etrafına bakındı. Gözü, sepetinin arkasında diz çöküp oturmuş ihtiyar bir gül satıcısı kadına takıldı. Daha önce de buradan Antoine'la geçerken dikkatini çekmişti ama hiçbir istek duymayan kaygılı bir gözle bakmıştı o zaman. Soufflot Sokağı'ndan yukarı çıkışlarını hatırladı, çok alışık olduğu bir şeyini, parmağındaki yüzüğü filan kaybetmiş gibi bir duygu vardı içinde. Haftalarca, hatta bir saat öncesine kadar içinde bulunduğu boğucu bunalım birdenbire kaybolmuş, yerini hemen acılı bir boşluğa bırakmıştı. Listenin asılışından beri ilk kez başarısını düşünmüş ve sanki bir yerden düşmüş gibi perişan ve bitkin hissetmişti kendini.

Battaincourt, "Denize girdin mi bari?" diye sordu Daniel'e.

Jacques dönerek, "Ya, bak iyi söyledin" dedi ve bakışı yumuşadı. "Benim için mi döndün? Eğlenebildin mi hiç olmazsa?"

"Hem de nasıl? Düşündüğümden de çok" diye yanıtladı Daniel.

Jacques acı acı güldü:

"Her zamanki gibi."

Bakıştılar. Eski günlerinin izleri belirmişti bakışlarında.

Jacques, Daniel'in kendisine duyduğu hoşgörülü bir dostluktan daha farklı bir dostlukla bağlıydı ona, daha sert, daha ciddi bir dostluktu bu.

"Sen kendine karşı olduğundan daha talepkâr davranıyorsun bana karşı" demişti birkaç seferinde Daniel. "Benim sürdüğüm hayatı hiçbir zaman paylaşmadın sen."

"Hayır" diye yanıtlardı Jacques. "Senin hayatını elbet paylaşırım ama, paylaşmadığım şey, senin hayat karşısındaki tutumun..."

Aralarında, kökü çok eskilere giden bir tartışma konusuydu bu.

Daniel bakaloryasını verdikten sonra, önceden çizilmiş bir yolda yürümek istememişti. Babası yanlarında değildi, kendisiyle uğraşmazdı hiç. Annesine gelince, oğlunu bu konuda serbest bırakmıştı. Güçlü bir irade karşısında saygılıydı, evlatlarının geleceği söz konusu olduğu yerde mistik denecek bir güven duyardı içinde. Her

şeyden önce oğlunun serbest olmasından yanaydı ve onun, durumlarını düzeltmek için para kazanma zorunda kalmasını istemiyordu.

Daniel bunu düşünmüyordu. İki yıl boyunca gizli gizli annesine yardım etmemenin acısını çekti ve bu zorunlulukla kendisine hâkim olan daha başka zorunlulukları uzlaştırmak için fırsat gözledi. Jacques bile onun bu iç huzursuzluğunun farkına varamamıştı.

Görünüşe göre Daniel, hemen hemen kaygısızca, içgüdüsüne uyarak, başka hiçbir yol göstericisi olmadan bir kapris gibi görünen resim çalışmalarına başladı. Biraz yağlıboya yapıyor, daha çok da desen çiziyor, bazen bütün gün bir modelle odaya kapanır, albümün yarısını dolduracak kadar taslaklar çizer, sonra haftalarca eline kalem almazdı. Kendisi ve geleceği hakkında çok parlak fikirleri olduğundan kimsenin kuşkusu yoktu. Böbürlenmekten uzak, sessizce bir gururdu bu: Önüne geçilmez bir kanun gereğince içindeki yüce duyguları ifade edeceği günü bekliyordu. Birinci sınıf bir sanatçı olacağına kesin inancı vardı. Bu en yüce tepelere ne zaman ve hangi yollardan ulaşacaktı? Bunu bilmiyordu, üstelik bu konuda hiçbir kaygı duymuyormuş gibi hareket ediyor, insanın kendini hayatın gidişine bırakması gerektiğini söylüyordu. Bu akışa kendini gereğinden çok bırakmıştı. Çoğu zaman bunun acısını duymuyor değildi ama annesi için vicdanında duyduğu bu sızı pek kısa sürüyor, bu his baş aşağı gidişini durduramıyordu. Bir gün (on sekiz yaşındayken) Jacques'a şöyle yazmıştı: "Bu son iki yılda içinde yaşadığım en berbat buhran anlarında bile, yemin ederim kendi kendimden gerçekten utanmış değilim. Dahası var: Davranışlarımdan dolayı kendi kendimi kötülediğim zamanlar bile aslında kendime çok daha az kızıyor, bu çocukça yadsımaya ve bu baskıyı sonra hatırlamıyorum bile, hayat silip süpürüyor hepsini..."

Bu mektubu yazdıktan kısa bir süre sonra, Paris'in banliyö treninde, ileride, "vagondaki adam" diye adlandırdıkları birine rastlamışlardı. O adam bu kısacık yolculukta iki çocuğun ilk gençlikleri üzerinde nasıl bir etki yapmış olduğunu hatırından geçirmemişti her halde.

Daniel, Versailles'dan dönüyordu. Bir Ekim günü öğleden sonra parkın gölgeli ağaçları altında pek güzel bir gün geçirmişti. Trene son dakikada yetişebilmişti. Rastlantı bu ya, karşısına oturduğu yaşlı adam hiç tanımadığı biri değildi: Büyük Trianon Korusu'nda boyuna karşılamıştı onunla. Bakar bakmaz tanıdı, bu adamı rahat rahat seyretmek hoşuna gitti. Yakından bakılınca daha genç görü-

nüyordu. Saçları ağarmıştı ama en çok elli yaşlarında olabilirdi. Bembeyaz ve kısa kesilmiş sakalı, yumurta biçimi yüzünü belirtiyor, çizgilerinin düzgünlüğü bu yüze daha tatlı bir anlam veriyordu. Teni, davranışı, elleri, açık renk kumaştan yapılmış olan elbisesinin biçimi, kravatının pek az rastlanan renk tonu ve özellikle her şeyin üstünde gezinen bu canlı ve ateşli mavi gözler genç bir delikanlıyı hatırlatıyordu insana. Elinde, sayfalarını rahatlıkla çevirdiği kitabın cildi, bir rehber cildi kadar yumuşaktı ve üstünde hiç yazı yoktu. Suresnes ile Saint-Cloud arasında ayağa kalktı, koridora çıktı, altın parıltılarla alev alev tutuşan bu akşam saatinde Paris'i seyretmek için pencereye yaslandı. Sonra gelip önünde Daniel'in oturduğu pencerenin camına sırtını dayadı, aralarında yalnızca camın kalınlığı kalmıştı. Delikanlının gözleriyle, adamın esrarlı kitabı tutan elleri aynı hizaya gelmişti: İnce, aynı zamanda gevşek ve sinirli ellerdi bunlar. Üstelik insanda düşünen bir insanın elleri olduğu fikrini uyandırıyordu. Ellerin bir hareketiyle kitap aralandı ve açılan sayfada Daniel sadece şu birkaç kelimeyi okuyabildi:

Nathanaël, sana aşkı öğreteceğim...
Çarpıntılı ve düzensiz bir hayatı...
Sana huzurdan çok hüzünlü, dokunaklı bir yaşantıyı öğreteceğim Nathanaël...

Kitap yer değiştirdi. Daniel kitabın sayfalarının üstünde yazılı olan adı okuyabildi: *Dünya Nimetleri.*

Kafasını kurcalamıştı bu kitap. Aynı gün sormadığı kitapçı bırakmadı, böyle bir kitabı bilen yoktu. Yalnız "vagondaki adam"da mı vardı bu kitap yoksa? "Hüzünlü, dokunaklı", "Huzurdan çok..." diye tekrarlıyordu kendi kendine. Ertesi sabah Odéon galerilerindeki katalogları karıştırmaya gitti. Birkaç saat sonra kitap cebinde, döndü, eve kapandı.

Bir oturuşta, öğleden akşama kadar okudu kitabı. Akşama doğru sokağa çıktı. Hiçbir zaman böylesine bir ateş, böylesine yüce bir heyecan duymamıştı içinde. Geniş adımlarla, bir fatih gibi yürüyordu. Ortalık kararmıştı. Rıhtım boyunca ilerliyordu, evinden hayli uzaklaşmıştı. Bir kruvasanla karnını doyurup eve döndü. Kitap masanın üstünde bekliyordu. Daniel kitabın etrafında döneniyor, açmaya cesaret edemiyordu. Yatağına girdi ama uyuyamadı. Kalktı,

sırtına paltosunu alıp okumaya başladı. Baştan başlayarak, ağır ağır... Hayatının yüce bir anında olduğunu hissediyordu, ruhunun en derin yerinde için için bir şeylerin kaynaştığını, esrarlı bir şeyin filiz verdiğini hissediyordu. Şafak vakti, bir kere daha son sayfayı çevirirken, hayata yepyeni bir gözle bakmakta olduğunu fark etti.

Cesaretle elimi her şeye uzattım ve isteklerimin her şey üzerinde hak sahibi olduğuna inandım...

İsteklerde yarar vardır ve bunların doyurulmasında da yarar vardır. Çünkü doydukça artar bunlar...

Eğitim yoluyla edinmiş olduğu her şeye ahlaki değer biçme merakından birdenbire kurtulmuş olduğunu anladı: "Hata" kelimesi anlamını değiştirmişti.

Yapılan eylem iyidir kötüdür demeden hareket etmek gerekir. İyi ya da kötü kaygısına düşmeden sevmek gerekir...

O zamana kadar istemeye istemeye kendini bıraktığı duyguları birdenbire özgürlüğe kavuşarak keyifli keyifli ön planda yerlerini aldılar. O gece birkaç saat içinde, çocukluğundan beri hiç değişmeyecek sandığı değerler ölçüsü allak bullak olmuştu. Sonraki gün bir bayrak günüydü sanki. Şimdiye kadar kendisine hiç şüphe edilemez gibi görünen şeyler bir bir yıkıldıkça, o zamana kadar kendini kıskıvrak bağlayan kuvvetler arasında harikulade bir huzur doğuyordu içinde.

Daniel bu keşfinden kimseye söz etmedi, yalnızca Jacques'a söyledi. O da uzun bir süre sonra. Dostluklarının bir sırrıydı bu. Dini bir sırmış gibi düşünür, yalnızca üstü kapalı değinirlerdi buna aralarında. Daniel'in bütün çabalarına rağmen yine de Jacques bu ateşin kendini sarsmasından kaçınırdı. Bu sarhoş edici kaynaktan susuzluğunu gidermeye karşı koyarken, daha güçlü olmak, olduğu gibi kalmak için kendine karşı direniyor gibiydi. Ama Daniel'in *nimetini* bulduğunu hissediyordu, bunun için de gıpta ve umutsuzluk vardı direnişinde.

"Sen Ludwigson'u tabiatın harikaları arasında mı sayıyorsun?" diye sorardı Battaincourt. Daniel de, "Benim küçük Batt'ım, Ludwigson..." diye anlatmaya başlardı.

Jacques umursamaz, arkadaşlarından biraz geride kalırdı. Daniel'in günlerce evinde kaldığı ve birçok Avrupa merkezlerinde

satış mağazaları bulunan Avrupa'nın en hayasız sanat eserleri karaborsacısı bu madrabaz, iki delikanlı arasında uzun zamandır bir çatışma konusuydu. Jacques uzaktan yakından, Daniel'in, ekmek parası için bile olsa bu tüccarın yanında çalışmasını hazmedemiyordu. Ama ne Jacques ne de herhangi başka bir kimse Daniel'i böylesine bağlı bulunduğu bir serüvenden caydırabilmiş olmakla övünebilirdi. Ludwigson'un zekâsı, uykusuzluğu bir alışkanlık haline getirecek kadar çok ve aralıksız çalışması, lüksten tiksinmesi, yalnızca başarı ve rizikodan sarhoş olan bu son derece zengin adamın parayı hor görmesi, her işe girişen bu işadamının varlığı Daniel'e rüzgârın savurduğu bir meşalenin dumanlı ama parlak alevini düşündürüyor ve ona karşı ihtiraslı bir ilgi duyuyordu. Bu dalavereci için çalışmayı kabul etmesi, ihtiyaçtan çok duyduğu meraktandı.

Jacques, Daniel ile Ludwigson'un ilk karşılaştıkları günü hatırlıyordu: İki ırkın, iki toplumun karşılaşmasıydı bu. O sabah, Daniel kendisi gibi dar gelirli birtakım arkadaşlarla birlikte çalıştığı atölyedeydi. Ludwigson kapıyı vurmadan girmiş, Daniel'in çıkışmasına gülümsemeyle cevap vermişti. Sonra hiçbir giriş yapmaya gerek duymadan ve oturmadan, sahnede uşağına para kesesini fırlatan bir aktör edasıyla cebinden para çantasını çıkarmış, "Adı Fontanin olan beyefendiye" altı yüz frank sunmuştu. Daniel bu altı yüz franklık aylığa karşı Ludwigson galerisinin sahibi, Ludwigson ve ortakları sanat kuruluşlarının müdürü Ludwigson, üç yıl süreyle Daniel'in yaptığı bütün etütlerin mülkiyetini elde edecek, Daniel de resimlerine kendi eliyle tarih ve imza koymayı kabul edecekti. Çok çalışmayan, küçük bir eskizini bile henüz sergilememiş ve satmamış olan Daniel, Ludwigson'un bu kadar elverişli bir öneride bulunmak için kendisi hakkında nasıl bir kanaate sahip olduğunu bir türlü anlayamamıştı. Önce eserlerini tam bir özgürlük içinde yaratmayı düşünüyordu. Bir tüccarın önerisini kabul ederse, onun verdiği parayı, ancak bunun karşılığı olacak kadar eser yapmak koşuluyla alabilirdi. Hiçbir çatışmaya girmeden, neşeyle çalışmayı bir ilke olarak kabul etmişti. Buz gibi bir nezaketle, hayretten ağzı açık kalan arkadaşlarının önünde tanıştırma gereğini bile duymadan Ludwigson'a çekilip gitmesini söyledi. Hatta adamı derhal sahanlığa kadar itip götürmüştü.

İş bununla kalmamıştı, Ludwigson tekrar dönüp gelmiş, daha ölçülü davranmış, birkaç ay sonra da bu dalavereci tüccar ile Daniel

arasında gerçek ticari ilişkiler kurulmuştu. Ludwigson üç dilde, çok şatafatlı, plastik sanatları konu edinen bir dergi yayımlıyordu. Fransızca makalelerin seçimiyle uğraşmasını Daniel'den rica etti. (Delikanlının karakteri daha ilk günden hoşuna gitmiş, zevk sahibi olduğu da gözünden kaçmamıştı.) Can sıkıcı bir iş değildi bu. Daniel boş zamanlarını bu işe ayırdı ve kısa bir süre sonra da derginin Fransızca bölümünün yönetimini ele aldı. Kendisi için hesapsız para harcayan Ludwigson, ilke olarak az sayıda kimseyle çalışır, ama bunların seçiminde titizlik gösterir, onları çalışmalarında, geniş ölçüde serbest bırakır ve emeklerinin karşılığını da bol bol öderdi. Daniel hiçbir istekte bulunmadığı halde ücreti İngilizce ve Almanca bölümlerinin müdürlerininki derecesine çıkarıldı. Yaşamak gerekti ve Daniel kendi sanatçı hayatına tamamıyla yabancı olan bir işte çalışmayı tercih ediyordu. Ayrıca Ludwigson'un özel bir sergi yaparak sergilediği desenlerinin bazıları koleksiyoncular tarafından aranır olmaya başlamıştı. Tablo tüccarıyla ilişkisinden dolayı sağladığı bu kazançlar yalnız annesini ve kız kardeşini rahata kavuşturmakla kalmıyor, sert disiplinli bir göreve bağlanmaksızın, hoşuna gittiği gibi bir ömür sürüyor, işi dışında kendine bol bol zaman kalıyordu.

Jacques, Saint-Germain Bulvarı geçidinde arkadaşlarıyla buluştu.

Daniel, "... Ludwigson'un beni dul annesine tanıtması o kadar büyük sürpriz oldu ki!" diyordu.

Konuşmaya katılmak için Jacques, "Senin Ludwigson'unun annesi olduğu hiç aklıma gelmemişti" dedi.

"Benim de öyle" diye yeniden söze başladı Daniel. "Hem de ne anne! Düşün bir kere, bir kroki gerekiyordu. Birkaç kroki yaptım, ama modelle çalışmadım: Hiçbirini beğenmemiştim. Bu kadının nasıl bir tip olduğunu anlayabilmek için, sirkte numara yapma için soytarılar tarafından şişirilmiş bir mumyayı gözünün önüne getir! İhtiyar bir Mısırlı Yahudi kadın, en azından yüz yaşında, damla hastalığı ve yağdan, biçim diye bir şey kalmamış vücudunda, kavrulmuş soğan kokuyor ve elinde tek parmaklı eldivenler, uşaklarıyla senli benli konuşuyor, oğluna *bambino* diyor, kırmızı şaraba ekmek doğrayarak karnını doyuruyor ve her gelene tütün ikram ediyor..."

"Cigara içiyor mu?" diye sordu Battaincourt.

"Hayır enfiye çekiyor. Üstü başı kurum içinde gibi. Ludwigson, anasının göğsüne neden iri elmas taşlı bir iğne takmış bilmem!" Duraksadı, aklına gelenden kendi de keyiflenmiş gibiydi: "Bir yıkıntı üstünde lamba yakmış gibi" diye ekledi.

Jacques gülümsedi. Daniel'in bu hayal gücüne sonsuz bir hoşgörüsü vardı.

"Bu iğrenç aile sırrını açmakla senden ne koparmak istiyordu?" diye sordu.

"Söylesem inanmazsın: Yeni tasarıları var. Kral bir adam doğrusu..."

"Öyle... Para babası da ondan. Yoksul olsaydı yalnızca bir..."

Daniel sözünü kesti: "Bırak şu adamın yakasını lütfen. Severim kendisini. Tasarısı hiç de aptalca değil. Bir monografi koleksiyonu yayımlamak istiyor. *Resimlerle Büyük Ressamlar*. Görülmemiş ucuzlukta, ayrıca röprodüksiyon kitapları da yayımlamak istiyor..."

Jacques dinlemiyordu artık onu. Üzülmüş, içini keder kaplamıştı. Neden? Günün yorgunluğundan, heyecanından mı acaba? Yoksa yalnız kalmak istediği akşam, arkadaşları tarafından zorla sürüklendiğinden mi? Hele şu ensesine daima sürten yakasından mı?

Battaincourt iki arkadaşın arasına girdi.

Nikâhında şahit olmalarını söylemek için fırsat gözlüyordu. Aylardan beri gece gündüz bu olaydan başka bir şey düşündüğü yoktu. Öylesine ateşli bir istekti ki, zaten çelimsiz olan vücudunu gözle görülecek kadar eritiyordu. Sonunda isteğine erişmişti. Ana babasının bu evlenmeye karşı olduklarını bildirmeleri için gerekli süre dolmak üzereydi. Evlenme tarihi o sabah saptanmıştı: İki hafta içinde... Bunu düşününce yüzü kıpkırmızı kesildi, göstermemek için başını çevirdi, şapkasını çıkardı, alnını sildi.

"Kımıldama!" diye bağırdı Daniel. "Profilden inanılmayacak kadar oğlağa benziyorsun." Gerçekten de, Battaincourt'un dudağına kadar inen uzun burnu, geniş burun delikleri, yuvarlak gözleri vardı ve bu akşam terden şakaklarına yapışmış olan sicim rengi bir tutam saçı sivri küçücük bir boynuzu andırıyordu.

Battaincourt kederli kederli şapkasını giydi, bakışlarını oradan Carrousel Meydanı'nın üstünden havanın kızıllaştığı Tuileries Parkı'na doğru çevirdi.

"Zavallı meleyen oğlakçık" diye düşündü Daniel, "Onun bu kadar derin bir aşkla sevebileceği kimin aklına gelirdi? Bir kadın

uğruna bütün ilkelerini ayaklar altına almış, ailesiyle bozuşmuştu... Kendinden on dört yaş büyük bir duldu bu kadın... Yıpranmış bir dul... İstek uyandıran ama yine de yıpranmış..." Hafifçe bir gülümseme belirdi dudaklarında. Şu geçen sonbahardaki bir öğleden sonrayı hatırladı. Simon kendisini güzel dulla tanıştırmak için çok uğraşmış, bir hafta sonra da bu iş olmuştu. Ondan sonra Battaincourt'u bu çılgınca hareketinden caydırmak için elinden geleni yapmıştı. Ama gözü sevgilisinden başka bir şey görmeyen arkadaşına söz geçirememişti. Derin bir aşka değer verdiği, arkadaşı da bu kadına ihtirasla tutkun olduğu için, kadınla olabildiğince karşılaşmamaya çalışmış, bu evlilik serüvenini uzaktan izlemekle yetinmişti.

Daniel'in bu alayına maruz kalan Battaincourt, hiç olmazsa Jacques'ın gözünde küçülmemek için, "Pek hazin bir başarı sayılır bu sizin için" dedi!

"Reddedilmek istediğini anlamadın mı?" diye sinsice sordu Daniel. Jacques'ın kendisine çevrilen düşünceli bakışlarını görünce şaşırdı. Arkadaşına yaklaştı, elini omzuna koydu, gülümseyerek, *"... çünkü her şeyin değeri ayrıdır!"* diye mırıldandı.

Bu Jacques'a Daniel'in sık sık tekrarlamaktan hoşlandığı pasajın bütününü hatırlattı: *Mutluluğunun, kendi düşündüğün gibi bir mutluluk olmadığı için öldüğünü söylüyorsan yazık sana. Yarın düşüncesi bir sevinçtir. –Yarının sevinci de ayrı bir sevinçtir –şükürler olsun ki hiçbir şey, hayal edilen şeye benzemez, çünkü her şeyin değeri ayrıdır.*

Jacques gülümsedi.

"Bana bir cıgara ver!" dedi. Daniel'in hoşuna gitmek için, içinde bulunduğu uyuşukluktan silkinip kurtulmak istiyordu. *"Yarın düşüncesi bir sevinçtir..."* Gerçekten de, henüz kavrayamadığı bir sevincin çok yakınında olduğunu sezer gibi oluyordu. Yarın mı? Uyanmak ve açık pencereden ağaçların tepesinde güneşi görmek! Yarın, Maisons-Laffitte ve gölgesi parkının serinliği!

II

Opera Mahallesi'nin, kaldırım boyunca sıralanan birkaç arabadan başka bir şeyin görülmediği bu ıssız sokağında, üstünde tabela bulunmayan, pencere perdeleri inik bir kabare dikkati çekiyordu.

Bir çocuk önlerindeki döner kapıyı itti ve Daniel sanki evindeymiş gibi, Jacques'la Battaincourt'un geçmesi için yana çekildi.

Daniel içeri girince kendini selamlayanların sesleri duyuldu. Ona "Peygamber" adını takmışlardı, gerçekten de oradakilerden pek azı asıl adını bilirdi. Pek kalabalık yoktu ortalarda. Barın arkasındaki girintiden bir merdiven yükseliyordu, duvar kaplamalarını andıran yaldızlı tırabzanlı ve helezon biçimindeki bu beyaz merdiven Mme Packmell'in asma katına çıkıyordu. Bir piyano, bir keman ve bir viyolonsel günün valslarını çalıyordu. Masalar, gri kadife kaplı kanepelere doğru çekilmiş, bitmekte olan günün tül perdelere vuran yarı aydınlığı içinde kırmızı halının üstünde birkaç çift dans ediyordu. Tavanda vantilatörlerin pervaneleri avizelerin salkımlarını ve yeşil bitkilerin geniş yapraklarını sallayarak, dans eden çiftlerin muslin eşarplarını havalandırarak aralıksız dönüp duruyordu.

Girdiği her yeni yerin havasıyla ilk anda daima sarhoş gibi olan Jacques, Daniel'in peşinden bir masaya doğru yürüdü. Masanın bulunduğu yerde yan yana iki salon göze çarpıyordu. Dipteki salonda oturan bir alay kadının aralarına aldığı Battaincourt dans etmeye başlamıştı bile.

"Hep kulağını çekmek gerekiyor senin!" dedi Daniel. "Eminim ki hoşlandın sen de buradan. Doğru söyle çok samimi, iyi bir yer burası değil mi?"

Jacques birdenbire, "Bana bir kokteyl ısmarla!" dedi. "Şu sütle frenküzümü ve limon kabuğundan yapılan kokteylden."

Servisi beyaz keten gömlekli genç *girl*'ler yapmıştı. "Hemşire" derlerdi bunlara.

Yerini değiştirerek gelip Jacques'ın yanına oturan Daniel, "Buranın gediklilerini sana uzaktan tanıştırmamı ister misin?" dedi. "Önce şu mavili kadın: Patron. Senin de gördüğün gibi hâlâ insanda istek uyandıran tatlı bir sarışın olmakla birlikte ona 'Packmell Ana' derler. Bütün gece gülümseyerek genç müşterilerinin arasında dolaşır durur. Mankenlerine defile yaptıran bir terzi kadın hali var onda değil mi? Ona merhaba diyen şu karayağız adama bak –şu uçuk benizli küçük kızla konuşan, hani biraz önce Battaincourt'la dans eden kız– hayır hayır, bize daha yakın olanı, Paule, şu bir meleği andıran sarışın küçük kız, biraz serpilmiş bir melek, birazcık... Bak bak, şu anda insana

hayret veren bir zehir içmekte: Mutlaka turunç likörü olmalı... İşte ayakta onunla konuşan, ressam Nivolsky'dir. Pek tatlı bir tip, yalancıdır, düzenbazdır ve bir silahşor gibi palavracıdır. Randevularına ne zaman geç kalsa düelloda olduğu için geciktiğini söyler, o anda kendi de inanır buna. Herkesten borç alır, hep meteliksizdir. Ama yeteneksiz bir adam olmadığı için de borçlarının karşılığını tablolarıyla öder. İşi kolaylaştırmak için ne yapar biliyor musun? Yazları köye gider, elli metre uzunluğunda bir tuval şeridi üstüne bir yol resmi yapar ama gerçek bir yol. Ağaçları, arabaları, bisikletli adamları ve bir gün batışı manzarasıyla tastamam bir yol. Kışın, alacaklının kim olduğuna ve borcunun miktarına göre bu yolu parça parça kesip satar. Rus olduğunu, bilmem kaç bin 'ruhu' olduğunu iddia eder. Rus-Japon savaşı sırasında, onun böyle Montmartre'da kalıp kahve vatanseverliği gösterilerinde bulunmasını herkes alaya alırdı. Ne yaptı o zaman biliyor musun? Bir yıl kadar ortalarda görünmedi. Port-Arthur'ün zaptından sonra geri döndü. Bir yığın savaş fotoğrafı getirmişti beraberinde, cepleri hep bu fotoğraflarla doludur. 'Mevzideki şu bataryayı görüyor musunuz?' diyordu. 'Ya şu arkadaki kayayı? Ya şu kayanın ardında ucu görünen tüfek namlusunu? İşte dostum oradaki benim.' Ayrıca birkaç sandık dolusu resim çalışmalarını getirmişti gelirken: İki yıl içinde Sicilya manzaralarıyla bütün borçlarını ödedi. Bak bak, kendisinden söz ettiğimi fark etti, bayılır bana, şimdi kabarır hindi gibi."

Jacques dirseklerini masaya dayamıştı, hiç cevap vermedi. Böyle zamanlarda yarı açık ağzı, fersiz gözleri, uykulu bir hayvanı andıran bakışıyla yüzü aptallaşırdı. Arkadaşının sözlerini dinlerken bir yandan da Nivolsky ile Paule adlı genç kızın meydana getirdiği çifti gözden geçiriyordu. Kız elinde dudak boyasını tutuyordu, ağzını yuvarlaklaştırdı, kırmızı kalemi dudaklarına götürdü, delik açacakmış gibi dudaklarının etrafında dolaştırmaya başladı. Ressam ona bakarken genç kadının çantasını parmağında çeviriyordu. Aralarında –açıkça görülüyordu bu– yalnızca bir bar arkadaşlığı vardı. Bununla birlikte kız onun ellerine, dizine dokunuyor, kravatını düzeltiyordu. Bir an geldi ki ressam bir şey anlatmak için Paule'e doğru eğildi. Kız gülerek soluk derili minik elini yüzüne yaslayıp itti...

Jacques'ın içi bir tuhaf olmuştu.

Kızdan biraz uzakta, üşüyormuş gibi kara saten kabına sarınmış, kanepenin bir köşesine büzülmüş yiyecek gibi Paule'e bakıyordu, o ise bunun hiç farkında değildi.

Jacques insanları bir bir gözden geçirmekteydi. Yalnız bakıyor muydu, yoksa onlar hakkında kafasında bir şeyler mi yaratıyordu? Bir süre baktıklarına derhal bir alay karmaşık duygu mal ediyordu. Gördüğünü sandığı şeyi çözümlemeye yanaşmıyordu. Sezgilerini kelimelerle anlatabilmesi olanaksızdı. Bu görünüşe kendisi öylesine kaptırmıştı ki, ne olursa olsun başka bir bakımdan ele alması mümkün değildi. Ama böylece başkalarıyla ilişki kurmuş olmak hayali ya da gerçek, anlatılmaz bir şehvet duygusu uyandırıyordu onda.

"Ya şu barmenle konuşan iri kadın?" diye sordu.

"Şu dizlerine kadar uzanan boyun atkısı olan mavili kadın mı?"

"Evet, öyle kaba bir hali var ki!.."

"Marie-Josèphe'tir o. Oldukça güzel bir kadın. Adını bir imparatoriçeden almış. İnci kolyesinin öyküsü çok hoştur. Dinliyor musun beni?" diye devam etti gülümseyerek Daniel. "Parfümcünün oğlu Reyvil'in metresiydi bu kadın. Reyvil'in karısı da banker Josse'la aldatıyordu kocasını. Dinliyor musun beni?"

"Evet, tabii, hem de çok iyi..."

"Uyur gibi bir halin var da... Bir gün çok zengin olan Josse, Mme Reyvil'e, yani metresine inci kolye hediye etmek istiyor. Ama nasıl etmeli de Reyvil'i kuşkulandırmamalı? Tam malın gözüdür şu Josse. Sonradan doğru yola gelen orospular yararına bir tombala düzenliyor. Reyvil'e, yani metresinin kocasına yirmişer meteliklik on bilet aldırıyor ve karısına vermeyi tasarladığı kolyeyi ona kazandırıyor. Ama iş burada çatallaşıyor: Reyvil, Josse'a teşekkür etmek için bir mektup yazıyor ama mektubunun altındaki nota, inci kolyeyi metresi Marie-Josèphe'e gönderdiğini, bunun için bu piyangodan Mme Reyvil'e hiç söz etmemesini rica ediyor. Dinle: Asıl işin güzel yanı, sonu. Josse'un kafasının tası öyle bir atıyor ki ya inci kolyeye ya da bunu takan kadına sahip olmaktan başka hiçbir şey düşünemez oluyor. Ve üç ay sonra Reyvil'in metresi Marie-Josèphe'i aşırmak için Mme Reyvil'i bırakıyor. Böylece, incisiz kadınla incili kadın trampa edilmiş oluyor. Reyvil'e gelince, kolyenin kendisine sadece iki yüz meteliğe mal olduğunu tamamıyla unutup bu orta malı kadınların edepsizliği karşısında küplere binerek ağzına geleni söylüyor." Daniel, o sırada içeri yeni

giren yakışıklı bir delikanlının elini, "Günaydın Werff" diye sıktı. Bu yeni geleni salonun öbür tarafındakiler, "Kayısı gelmiş!" diye bağırarak alkışlamaya başlamışlardı. Elini soğukça Werff'e uzamış olan Jacques'a, "Tanışıyorsunuz değil mi?" diye sordu Daniel ve ressamın ölgün benizli arkadaşı Paule yanından geçerken eğilip elini öptü. "Günaydın güzeller güzeli" dedi. "İzin verirseniz, sizi arkadaşım Thibault'yla tanıştırayım." Genç kadın hastalıklı bir bakışla baktı Jacques'a. Sonra bakışları Daniel'e takıldı kaldı. Bir şey söylemek istiyor, tereddüt ediyordu. Geçip gitti.

"Buraya sık sık gelir misin?" diye sordu Jacques.

"Yo. E, pek de seyrek sayılmaz. Haftada birkaç kez. Alışkanlık işte. Ama böyle aynı yerde aynı insanları görmekten bezginlik duyuyorum, hayatın akışını görmek hoşuma gidiyor benim..."

"Okula kabul edildim" diye düşündü birden Jacques, göğsü kabardı. Kafasından bir düşünce geçti.

"Maisons-Laffitte telgrafhanesi kaçta kapanıyor biliyor musun?"

"Çoktan kapanmıştır. Bu akşam bir tel çekersen, baban yarın sabah erkenden alır."

Jacques garsona bir işaret yaptı:

"Kalem kâğıt."

Heyecanlı heyecanlı telgrafı yazmaya başladı. Başarısını bildirmede gecikmiş gibi olduğunu gösteren bu hareket, o kadar Jacques'a özgü bir hareketti ki... Daniel gülümsedi, omzunun üstünden başını uzattı ama elinde olmadan yaptığı bu hareketten canı sıkılarak birdenbire geri çekildi. M. Thibault'nun adresi yerine Mme de Fontanin'in adresini okumuştu: *Mme de Fontanin, Ormanyolu, Maisons-Laffitte.*

Buranın eski gediklilerinden birinin, yanında esmer güzeli bir kızla içeri girmesi üzerine bir merak havası dalgalandı. Utangaç olmamakla birlikte temkinli davranışı, kızın buraya ilk kez geldiğini gösteriyordu.

Daniel hafif bir sesle, "Bak hele, yeni bir kız" dedi.

Oradan geçen Werff gülümseyerek, "Juju Ana'nın yeni bir kız getireceğini bilmiyor muydunuz yoksa?" dedi.

Daniel biraz durduktan sonra, "Çok hoş bir kız" diye düşüncesini açığa vurdu.

Jacques arkasını döndü. Gerçekten nefis bir kızdı: Gözleri pırıl pırıl, yanakları boyasız. Böyle yerlerin kızı olmadığı belliydi, açık pembe, çok sade keten bir elbise giymişti, hiç mücevher takmamıştı. Onun yanında en genç kızlar bile tazeliklerini yitirmiş gibi görünüyorlardı.

Daniel Jacques'ın yanındaki yerine geçti yine.

"Juju Ana'yı yakından görmelisin" dedi. "Yakından tanırım kendisini. Öyle bir tiptir ki... Bir çeşit sosyal statüsü olduğundan mutluluk duyuyordur şimdi. Oldukça güzel bir dairede oturuyor. Kabul günü var. Geceler tertipler, mesleğe yeni girenleri korur. Önemli özelliği şu ki bütün ömründe sermaye olmak istememiştir. İyi yürekli, küçük bir fahişecik olmuştur. Hiçbir zaman da daha yükselmeye çalışmamıştır. Otuz yıl boyunca vesikalı olarak Madeleine ile Drouot Sokağı arasında kaldırım sürtmüştür. Ama hayatını ikiye ayırmıştır: Sabahın sekizinden akşamın beşine kadar adı Mme Barbin'dir. Richer Sokağı'ndaki bir asmakatta bir küçük burjuva hayatı yaşardı. Avizesi, hizmetçisi vardı ve aynı küçük burjuva kaygıları içindedir: Masraf defteri, yatırımlarını gözlemlemek için borsa tarifesi, hizmetçi derdi, aile ilişkileri, kız ve erkek yeğenleri, yıldönümleri, hatta yılda bir kere Noel ağacı etrafında çocuklara çekilen ziyaret. Bir tekini uydurmuş değilim. Ve saat beşte her akşam hava nasıl olursa olsun, bazen elbisesini değiştirir, şık bir tayyör giyer ve hiçbir tiksinti duymadan mesleğini icra etmeye giderdi, o saatten itibaren Mme Barbin, Juju Kız olurdu. Neşeli, ne yaptığını bilen, yorulmak bilmez, bulvarlardaki bütün dayalı döşeli otellerde tanınan ve aranan bir kadındı."

Juju Ana'dan gözlerini ayırmıyordu Jacques. Kararlı, gülen ve kurnaz yüzü bir köy rahibinin yüzünü andırıyordu, kısa saçı üstüne gri balıkçı şapkasını andıran bembeyaz bir şapka giyerdi.

"Hiç tiksinti duymadan..." diye tekrarladı düşünceli düşünceli.

"Eee, elbette" diye cevap verdi Daniel, Jacques'a doğru alaycı ve saldırgan bir bakışla bakarak Whitman'ın iki mısrasını mırıldandı:

> You prostitutes flaunting over the trottoirs or obscene in your rooms,
>
> Who am I that I should call you more obscene than myself?*

* Siz ki ey orospular kaldırımlarda sürterken muhteşem ve odalarınızda rezilsiniz ama ben kim oluyorum ki size kendimden çok rezil diyebileyim? (*Autumn Rivulets.*) (ç.n.)

Daniel Jacques'ı utandırdığını biliyordu. Bunu, Jacques'ın aylardır, belki de arkadaşı Daniel'in çapkınlıklarına tepki olarak, neredeyse bakir bir yaşamı şikâyetsiz sürdürmesine sinirlendiğinden böyle yapıyordu. Daniel hatta bu konuda telaşa düşecek kadar bönlük gösteriyordu. Vaktiyle daha istekli olduğu halde o gün içine düşmüş olduğu uyuşukluktan zaman zaman Jacques'ın kendisinin bile kaygılandığını biliyordu. Bu pek ince mesele aralarında bir kerecik o kış, bir akşam tiyatro dönüşü, büyük bulvarların neşeli kalabalığına karıştıkları sırada açıkça ortaya konulmuştu. Arkadaşının kayıtsızlığına şaşakalmıştı Daniel. "Bununla birlikte güçlü kuvvetliyim" diye cevap vermişti Jacques. "Sağlık kurulunda en kuvvetliler arsında olduğumu gördüm..." Yine de, Daniel belli belirsiz bir kaygının, Jacques'ın sesini titrettiğini fark ettiğini hatırlıyordu.

Uzaktan, kendilerine doğru dönmüş olan Favery'yi görünce bu hatıra silindi. Hesaplı bir aşırı davranışla şapkasını, bastonunu ve eldivenlerini vestiyere teslim ediyor, gülerek Jacques'a, "Ağabeyim gelmedi mi daha?" diyordu.

Favery akşamları biraz daha yüksek yakalar takar, iğreti alınmış gibi görünen yeni elbiseler giyer, sinekkaydı tıraş edilmiş çenesini öyle çevik bir hareketle öne doğru uzatır ki, bu davranışı Werff'e, "Babil'i fethe gidiyor" dedirtirdi.

"Okula kabul edildim" diye düşündü Jacques. Hemen sıvışıp Maisons'a gitmek için akşam trenine yetişmeyi düşünüyordu.

Ama Antoine gelip kendisiyle buluşmayı vaatetmişti, onun her an gelebileceğini düşünerek yerinden kımıldayamıyordu. "Hayır" diyordu kendi kendine, "yarın çok erkenden..." İçinin ferahladığını duydu birden: Sabah güneşi yollardaki çizgileri eritiyordu... Packmell'i görmez olmuştu.

Bütün avizelerin birdenbire yanması içine düştüğü hareketsizlikten sıyırdı onu. Gerçekle bağıntısının tekrar farkına varmış olmak için, "Okula kabul edildim" dedi. Gözleriyle arkadaşını araştırdı, bir köşede alçak sesle Juju Ana'yla konuştuğunu gördü. Daniel sallanan bir iskemleye yan oturmuş, konuşmasının canlılığı başının hareketinin zarafetine, yüzündeki ve gözlerindeki zekâya, gülüşüne, biraz yukarı kaldırmış olduğu ellerinin inceliğine ayrı bir çekicilik veriyordu. Elleri, gülüşü ve bakışı da dudakları kadar konuşuyordu. Jacques onu seyretmekten yorulmadı. Hiç düşünmeden, "Ne güzel insan!" diye düşündü. "Bu kadar genç, bu kadar

canlı bir insanının, içinde bulunduğu bir âna böylesine kendini verebilmesi ne güzel şeydi! Davranışı da ne kadar tabii! Kendisine baktığımı bilmiyor, bunu düşünmüyor bile. Kontrol edildiğini aklına bile getirmiyor. Kendisine bakıldığını bilmeyen bir insanın kişiliğini en gizli taraflarıyla yakalamak ne hoş olurdu! Kalabalık içinde kendilerini çevreleyen her şeyi unutabilen insanlar var mıdır gerçekten? Konuşuyor, söyledikleri kadar doğal kendisi de. Ben hiçbir zaman tabii olamam. Bütün bakışlardan uzak, kapalı bir oda dışında, ben hiçbir zaman bu kadar tabii olamam. Dahası var!" Bir an düşündü: "Daniel çevresindeki şeylere pek aldırış eden bir insan değil. Onun için bu görünüşler beni çektiği kadar çekmiyor onu. O kendisi olarak kalabiliyor." Sonra bir an daha düşündü, "Beni dış dünya yutuyor" diye bir sonuca varıp ayağa kalktı..

Aynı anda Juju Ana Daniel'e, "Hayır benim güzel Peygamberim, boşuna ısrar etme. Senin için değil bu çocuk" diyordu. Delikanlının bakışı öylesine öfkeli bir pırıltıyla tutuştu ki kadın gülmeye başladı:

"Görüyor musunuz şunu! *Otur küçük, otur. Geçer bu.*"

(Bu da şu kabak tadı veren, *Çocuk, sen benim maskotum ol* ya da *Bu kimseyi ilgilendirmez* yahut *Her şeyin başı sağlık, bu ne ki...*" gibi mevsime göre değişen klişeleşmiş sözlerden biriydi. Buraya gelenler her fırsatta gülümseyerek bu sözleri söylerlerdi.)

Daniel ısrarla, "Nereden buldun onu?" diye soruyordu.

"Hayır cicim, bu sana göre değil diyorum. Harikulade iyi bir kız bu. Pırlanta gibi."

"Söylesene bana nereden buldun onu?"

"Onu rahat bırakacak mısın bakayım sen?"

"Elbette."

"Pekâlâ, zatülcenbe yakalandığım zaman. Hatırlıyor musun? Hastalığımı öğretince kimseye sormadan anlamıştı bunu. Hem, bak kendisini de daha tanımıyordum. Bir iki kere yardım etmiştim ona, hem de küçücük bir iki yardım. (Bu yavrucuğun başında büyük dertler olduğunu söylemeliyim: Ciddi bir hikâye geçti başından. Varlıklı bir adamla... Sanırım kız gönül vermişti buna. Bir çocuğu oldu –kimseye söylemezsin değil mi?– ama hemen öldü bu çocuk. Çocuğu ağzına aldın mı ağlamadan edemez.) Ben zatülcenbe yakalandığım zaman, iyi yürekli bir hemşire gibi evime yerleşti. Altı hafta boyunca, gece gündüz kızımmış gibi baktı bana. Yirmi dört saatte yüz şişe çekerdi sırtıma, evet yavrum, benim hayatımı kurtardı bu kız, çok sade bir

yaşayışı vardı: Hiçbir şey harcamıyordu. İnci gibi bir kız. Onu sıkıntıdan kurtarmak için ant içtim, kendi kendime. Gençti, güzeldi, gönlünü kaptırdığı adamdan başka kimseyi tanımamıştı. Onu yola sokmaya karar verdim ama yola girmek ne demektir bilirsin sen. (Bunun için bana yardım edebilirsin. Nasıl yardım edeceğini söylerim.) Nasıl yaptım, anlatayım: Üç aydır yanımdan ayırmıyordum. Önce ona bir ad bulmak gerekti. Adı Victorine'di. Victorine Le Gad. Le Gad ayrı yazılıyor, fena değil, ama Victorine, olacak şey değil! Adını *Rinette* koydum. Fena değil, değil mi? Hepsi de böyle. Colin ona nasıl konuşulacağını öğretti. Bröton şivesiyle konuşuyor, herkesi güldürüyordu. Bu şiveden pek az şey kaldı ağzında. Ufacık, yabancı bir şey, kekremsi, İngilizceyi andıran bir şey. On beş gün içinde Boston dansını öğrendi, tüy gibi hafif. Hem sonra aptal da değil. Sıcak bir sesle şarkı söylüyor, insanı rahatsız eden bir şey yok sesinde, bayılıyorum buna. İşte bu akşam onu suya indiriyorum, yapacak şey yelkenlerine rüzgâr üflemek. Yok ciddi ol. İşte sen bunun için bana yardım edebilirsin. Bertha kendisini ektiğinden beri çılgına dönen Ludwigson'a Rinette'ten söz ettim. Kızcağızı görmeye geleceğine söz verdi. Ona bu kızdan ne kadar hoşlandığını söyle, yeter, hemen gönlünü kaptırır. Anlıyorsun ya bu çocuğa gerekli olan Ludwigson gibi birisi. Bütün düşüncesi üç beş kuruş biriktirmek, memleketine, Brötanya'sına dönmek. Ne denir? Keyfi böyle istiyor! Brötanyalılarm böyledir hepsi. Balık hali meydanında bir kulübe, beyaz bir başlık ve sokak sokak dolaşan kilise alayları: Al sana Brötanya! Kızın istediği Peru'ya gitmek değil. İşini düzgün tutar, öğütlere de kulak verirse çabuk ulaşır isteğine. Hediyelerden fazla olarak kendisine sağlayacağım yirmi lirayı bir tarafa koymasını söyledim, bunu nasıl işleteceğimi ben bilirim. Altın madeni ne demektir bilir misin sen?"

"Haydi sofraya!" diye gürültüyle bağırıyorlardı.

Daniel, Jacques'ın yanına gelip, "Ağabeyin gelmedi mi daha? Haydi biz gidip yerimize oturalım" dedi.

Yirmi kişilik bir takım konulmuş sofranın çevresinde bir hışırtıdır gidiyordu. Daniel, Jacques'ın Rinette'in soluna oturmasını sağlamıştı. Juju Ana kızın peşini hiç bırakmıyordu, sağ tarafına yaslanıyordu. Ama herkesin yerine yerleştiği sırada Daniel Jacques'a bir dirsek atarak, "Benimle yerini değiş" dedi. Sonra beklemeden arkadaşının kolunu öylesine sertçe tutup çekti ki Jacques, bileğinin acısından bağırmamak için kendini güç tutabildi.

Daniel bunun için özür dilemeyi aklından geçirmiyordu.

"Juju Ana, beni yanınızda oturan küçükhanıma tanıtmak nezaketinde bulunur musunuz?" dedi.

Daniel'in manevrasını keşfetmiş olan kocakarı, "Seni ha?" diye homurdandı. Sonra sofradakilere, "Hepinize Mlle Rinette'i tanıtıyorum" dedi. Sonra da ona dokunmayın der gibilerden, "Kızım sayılır, ona göre" diye sözüne ekledi.

Sofradakiler, "Bizi de tanıtın, bizi de tanıtın!" diye bağırdı.

Juju Ana içini çekerek, "Bir dalavere var bu işin içinde" diye söylendi. Sonra isteksizce ayağa kalktı, şapkasını çıkardı, sofrada hizmet eden "hemşirelerden" birine attı. Daniel'i göstererek "Peygamber" diye başladı ve "malın gözüdür!" diye ekledi.

Küçük kız terbiyelice, "Merhaba beyefendi" dedi.

Daniel elini tutup öptü.

"Devam!"

Juju Ana kolunu Jacques'a uzatarak, "Bu da arkadaşı, ama adı nedir bilmiyorum..." dedi.

Rinette ona da, "Merhaba beyefendi" dedi.

"Sonra da Paule, Sylvia, Mme Dolorès ve bilinmeyen bir çocuk: Gökten inmiş bir çocuk, Werff. Çeşitli adları vardır: Kayısı. Gaby. Sukabağı..."

Bir ses kahkaha atar gibi, "Teşekkür ederim" dedi. "Daha çok atalarımın adıyla anılmaktan hoşlanırım: Soyadım, Favery. Size vurgun olanların en ateşlilerinden biriyim küçükhanım..."

Alaylı bir ses, "*Çocuk, benim fetişim ol!*" dedi.

"Lily ile Harmonica ya da namı diğer Ayrılmaz İkili" diye devam etti Juju Ana, arada söylenenlere kulak asmayarak. "Albay. Güzel Maud. Bir de şurada tanımadığım bir beyefendi var. Yanındakileri tanıyorum ama adlarını unutmuşum. Boş bir sandalye. Yanında bir tane daha. Küçük Batt' dediğimiz Battaincourt, Marie-Josèphe ve inci kolyesi. Mme Packmell." Sonra bir reverans yaparak, "Ve son olarak, bendeniz Juju Ana!" dedi.

Rinette en ufak bir sıkıntı duymadan çınlayan bir sesle, hep gülümseyerek, "Merhaba beyefendi, Merhaba hanımefendi, Merhaba küçükhanım..." diyordu durmadan.

Favery, "Size artık, 'Mlle Merhaba demeli" dedi.

Küçük kız, "Çok hoşuma gider" diye yanıtladı.

"Haydi, Mlle Merhaba şerefine bir alkış!" diye bağırdı Favery.

Genç kız, şerefine bu kadar gürültü koparıldığı için memnundu, gülüyordu.

Mme Packmell, "Artık çorbayı getirsinler!" dedi.

Jacques, Daniel'in kolunu dürterek bileğindeki halka şeklindeki kızarıklığı gösterdi:

"Demin ne olmuştu sana öyle?"

Daniel hiçbir pişmanlık izi taşımayan, neşeli bir bakışla baktı. Ateşli, biraz vahşice bir bakıştı bu.

*"I am he that aches with amorous love"** dedi sesini alçaltarak.

Jacques tam o sırada kendisine doğru dönmüş olan Rinette'i görmek için başını eğince, göz göze geldiler: Parlak yeşil ve istiridye gibi nemliydi gözleri.

Daniel devam ediyordu:

"Does the earth gravitate? does not all matter aching, attract all matter?

"So the body of me to all I meet or know" **

Jacques kaşlarını çattı. Daniel'i zevke, eğlenceye sürükleyen ihtiras şahlanışına ilk defa tanık olmuyordu: Önüne geçilemezdi bunun. Her seferinde de Jacques'ın ona karşı duyduğu dostluktan bir şeyler eksiliyordu. Önemsiz, eğlenceli bir şey, düşüncesini başka yöne çevirdi: Daniel'in burnunun içi, burun deliklerini bir maskenin deliklerine benzeten kapkara kıllarla örtülüydü. Peygamber'in ellerine de baktı, bu güzel uzun ellerin üstü de bu siyah tüylerle kaplıydı. *"Vir pilosus"*** diye düşündü ve içinden bir kahkaha atmak geldi.

Ama Daniel yeniden öne doğru eğilerek, sesinin tonunu değiştirmeden, Whitman'dan okuduğu parçayı tamamlıyormuş gibi, *"Fill up your neighbour's glass, my dear"* **** dedi.

"Mme Packmell, yemek listesi görünmüyor ortalıkta bu akşam!" diye biri, masanın öteki ucundan söylendi.

Favery de, "Mme Packmell çift sıfır olacak!" dedi.

Sarışın güzeli, "*Bütün bunların önemi yok, insanın sağlığı yerinde olduktan sonra*" diye filozofça yanıtladı.

---

* "Ben aşk ateşiyle yanıp tutuşanım..." (ç.n.)

** "Dünya dönüyor mu? Her madde, başka bir maddenin çekiciliğinin etkisi altında değil mi?
"İşte benim vücudumda da tanıdığım, rastladığım herkes tarafından çekiliyor. (*Children of Adam*) (ç.n.)

*** Lat.: Kıllı adam. (ç.n.)

**** "Yanında oturan kadının bardağını doldur dostum." (ç.n.)

Jacques, soluk benizli sapkın melek Paule'ün yanında oturuyordu. Ondan başka dolgun vücutlu bir kız daha vardı, hiç konuşmuyor, her kaşıktan sonra dudaklarını siliyordu. Daha ötede, hemen hemen Jacques'ın tam karşısında, alnı kırışıklıklar içinde esmer bir kadın vardı: Juju Ana adının Mme Dolorès olduğunu söylemişti, yanında oturan yoksulca, kara giysili yedi sekiz yaşlarındaki çocuk, berrak gözleriyle, çevresindekileri süzüyor ve zaman zaman yüzü bir gülümseyişle aydınlanıyordu.

Jacques yanındaki kadına, "Size çorba getirmediler mi?" diye sordu.

"İçmiyorum, teşekkür ederim"

Hep önüne bakıyordu, başını kaldırdığı zaman da Daniel'e çevriliyordu gözleri. Onun yanında oturabilmek için elinden geleni yapmıştı ama son dakikada Daniel'in sandalyesini Jacques'a verdiğini gördü. İşte bu yüzden Jacques'a içerliyordu. Nereden çıkmıştı bu ergen suratlı, ensesi sivilceli oğlan? Kızıl saçlılardan nefret ederdi. Bunun için şu kırmızımtırak saçlı esmerlerden de hiç hoşlanmamıştı. Şu basık alnı, şu yelken kulakları ve çenesiyle kaba bir yaratık hali vardı bu yanında oturanın.

Mme Dolorès, bir yandan çocuğun boynuna sıkıca peçetesini bağlarken, yüksek sesle ve çocuğu tartaklayarak, "Söyle bakalım, ne diye bağlamıyorsun peçeteni?" diye bağırıyordu.

Marie-Josèphe'le tartışan Favery, "Bir kadın eğer açıkça yaşını söylerse" diye bağırdı, "Daha o yaşa gelmemiş demektir. Size diyorum ki, ben bu kadın konservatuara yaş sınırında girmişti. Elinde de kendisini iki yaş küçük gösteren kız kardeşinin doğum belgesi vardı, tam kırk beş sene önce. Bu da ne yapıyor..."

Juju Ana ortaya, "*Bu kimseyi ilgilendirmez!*" dedi.

"Favery hiçbir konuşmaya, Paris'te yerçekimi ivmesinin 9,80m olduğunu hatırlatmadan girmeyen acayip kafalı biridir." Bunu söyleyen Werff vaktiyle *École Centrale** imtihanına hazırlanmıştı. Açık havada spor yapmaktan yanıklaşan ve çillerle kaplı derisinin renginden ötürü "Kayısı" derlerdi ona. Geniş omuzları, çıkık elmacık kemikleri ve dolgun dudaklarıyla mükemmel bir erkekti. Akşamları, gündüz vakti yaptığı egzersizlerle rahatlayan kaslarımın verdiği keyif, mavi gözlerinden, pırıl pırıl yanaklarından okunurdu.

---

* Fransa'nın en eski ve en saygın mühendislik okullarından biri. (ç.n.)

Biri, "Neden öldüğü bilinmiyor" dedi.

"Neden yaşadığını biliyor muydun?" diye karşılık verdi alaylı bir ses.

Mme Dolorès küçük oğlana, "Hadi elini çabuk tut. Biliyor musun, şimdi tatlı getirecekler. Sana vermem sonra" dedi.

Küçük, ışık saçan gözlerini kadına çevirerek, "Neden?" diye sordu.

"Sözümü dinlemezsen vermem."

Jacques ilgilenerek baktığını görünce anlaşmış gibi gülümsedi. "Ne kadar inatçı şey, görüyorsunuz ya!" dedi. "Tanımadığı şeylerden korkar. Bak sana güvercin kebabı getirecekler. E, güvercinden çok iç yağıyla pişmiş lahana yemeye alışık tabii. Çok şımartılmış. Bütün tek çocuklar gibi her zaman nazlanmış, yüzüne gülünmüş. Hele uzun süre hasta yattığı için. İşte böyle" diyerek çocuğun yusyuvarlak, saçları kökünden kazınmış başını avuçladı. "Şımarık bir çocuk. Çekilmez şey. Ama teyzesine karşı şımarıklık edemez. Küçük bey, kız gibi bukleli saçlarını kestirtmemeye kalkmaz mı? A yo sona erdi artık şımarıklıklar, mızmızlıklar. Haydi yemeğini bitir, şu beyefendi sana bakıyor, elini çabuk tut." Sözlerini dinleyen bulunduğu için pek memnundu. Yeniden hem Jacques'a hem de Paule'e güldü. Adeta keyifli bir tonla, "Öksüz" dedi. "Annesini bu hafta kaybetti. Kardeşimin karısıydı bu kadın. Lorraine'deki köyünde ince hastalıktan öldü. Zavallı yavrucak." Sonra şunları söyledi: "Talihi varmış ki ben bakımını üstüme aldım: Kimsesi yok, benden başka. Başıma dert aldım."

Çocuk yemeğini yemiyor, halasına bakıyordu. Söylediklerini anlamış mıydı?

Acayip bir sesle, "Benim annem mi öldü?" diye sordu.

"Düşünme bunu sen, yemene bak."

"Canım istemiyor."

"Görüyor musunuz, böyledir işte. Hadi yemeğini ye, yoksa dondurma verdirmem sana."

Bu sırada Paule başını çevirmişti. Jacques, göz göze gelince, onun da kendisi gibi rahatsız olduğunu fark etti. İnce sapsarı yüzünden daha sarı boynunu durmadan hareket ettiriyordu. Narin yapısı, karşısındakini kendisine karşı yumuşak davranmaya zorluyordu. Jacques bu ince, hafifçe tüylü tene bakarken, tatlı bir şeyler hissediyordu dudaklarında. Bir şeyler söylemek istedi, ama hiçbir

şey bulamadı, sadece gülümsedi. Kız yan gözle onu süzüyordu. Bir süredir Jacques gözüne pek o kadar çirkin görünmüyordu. Kalbine giren bir sancıyla kızın yüzü bembeyaz kesilmişti birden: Ellerini masanın kenarına dayadı, başını hafifçe arkaya eğdi, bayılmamak için dilini ısırıyordu.

Jacques durumu fark etti. Örtünün üstüne düşüp ölen bir kuş hali vardı bu kızda, Jacques, "Neniz var?" diye mırıldandı.

Aralık gözkapaklarının arasından kızın kayan gözlerinin akını görüyordu. Paule kendini toparlamaya çalışarak, "Bir şey yok" dedi.

Boğazı düğümlenmişti, konuşacak halde değildi. Kaldı ki kimsenin ona dikkat ettiği yoktu. Paule'ün eline baktı. Hareketsiz, ince ince mumları andıran parmakları o kadar soluktu ki, tırnakları morumtırak lekeler halinde görünüyordu.

Favery yanında oturan kadına bir şeyler anlatıyordu.

"Saatim, altı buçukta bir bardağın üstünde dengede duran bir fincan tabağının üzerinde çalar" diye kıkır kıkır gülerek bir şeyler anlatıyordu.

Paule'ün benzinin uçukluğu azalmıştı, gözlerini açtı, başını çevirerek hiç ses çıkarmadığı için Jacques'a teşekkür etmek için hafifçe gülümsedi. "Geçti" diye fısıldadı. "Zaman zaman kalbimde böyle sancı nöbetleri olur" dedi. Sonra hâlâ büzük dudaklarının ucuyla ve biraz kederli bir halle, *"Otur yavrum, bu da geçecek"* dedi.

Onu kucaklayıp bu pis yerden uzaklaştırmak gelmişti Jacques'ın içinden. Kendini ona bağlamayı, onu iyi etmeyi düşünüyordu. Ah! Ne kadar derin bir sevgi duyardı kendisinin kuvvetine ihtiyaç duyan, hatta yalnızca bu kuvveti kabul eden zayıf bir insana.

Bu olmayacak tasarısını Daniel'e açacaktı neredeyse. Ama Daniel'in Jacques'la ilgilendiği yoktu.

Daniel Rinette'in yanında oturan Juju Ana'yla konuşuyordu. Yanındaki kadına, biraz daha sokulmak, vücudunun sıcaklığını biraz daha fazla duyabilmek için bir bahaneydi bu. Yemeğin başından beri taktik gereği hiçbir şey söylememişti ama Rinette'ten başka bir şey gördüğü yoktu gözünün. Birkaç kere Rinette, Daniel'i kendisine bakarken yakalamıştı: Her seferinde, neden olduğunu o da bilmiyordu, bu bakış Daniel'den biraz daha uzaklaştırıyordu Rinette'i. İlgisiz olmadığı halde onun o erkek yüzüne baktıkça öfke duyuyordu içinde.

Sofranın öteki ucunda, ateşli bir tartışma vardı: Kayısı, Favery'ye, "Ukala!" diye bağırdı.

Öteki bunu kabul ederek, "Ben de böyle derim sık sık kendime" diye yanıtladı.

"Şüphesiz çok alçak sesle söylersin bunu."

Gülüşmeler oldu. Werff üstün çıkarak yüksek sesle, "Favery dostum, size bir şey söylememe izin verin: Demin, sanki hiç onlarla konuşmasını bilmiyormuş gibi söz etmiştiniz... Kadınlardan..." dedi.

Daniel, Favery'ye baktı, delikanlının Rinette'e baktığını sezer gibi oldu. Bu tartışma onun üzerinde dönüyormuş gibi bir şeyler vardı bu bakışta. Bu biraz pervasızca ve istekli bakış birden, Daniel'in Favery'ye karşı duyduğu nefreti artırmıştı. Onun itibarını kırıcı birçok hikâyeler duymuştu. İçinde, bunları Rinette'in önünde anlatmak için dayanılmaz bir istek duydu. Bu çeşit iç dürtülerine karşı koyamazdı hiçbir zaman. Rinette'i konuşmanın dışında bırakırcasına Juju Ana'ya doğru eğilerek, sesini alçaltıp gevşek gevşek, "Favery ile kocasını aldatan kadın arasında geçenleri biliyor musun?" diye sordu.

Merakı kabaran yaşlı kadın, "Hayır, anlatsana" dedi. "Hem bana bir sigara ver bakayım, yemeğin biteceği yok bu akşam."

"Bu kadın uzun zamandır Favery'nin metresiydi... günün birinde – valizini yakalayıp onun evine kaçtı: *'Yeter artık, bıktım, seninle yaşamak istiyorum, filan, falan...'* – 'Peki ama ya kocan?' – 'Kocam mı? Ona şöyle yazdım: *Dostum... Eugène, hayatımın bir dönüm noktasına gelmiş bulunuyorum, filan, falan... içimi dolduran sevgiyi, beni seven birine vermek istiyorum, filan falan... Böyle bir insanı buldum ve gidiyorum onun...'* "

"Tam sevecek adamı bulmuş..."

"Bu kendi bileceği şey. Devamını dinleyin! Almaz mı Favery'yi bir korku! Kadın başına kalacak diye! Kocasından boşanıp serbest kalacak, gel gör ki ondan sonra de 'Evlenelim, evlenelim' diye tutturacak! Bu durum karşısında dahice olduğunu iddia ettiği fikir geldi aklına, kadının kocasına şunları yazdı: *Beyefendi, Karınızın bana gelmek için aile ocağını terk etmiş olduğunu bildiririm. Selamlar. Favery.*"

Rinette, "Kibarca bir hareket" dedi.

Daniel oldukça hınzır bir gülüşle, "O kadar değil!" diye yanıt-

ladı. "Hele durun biraz. Kurnaz Favery gelecek için tedbir alıyordu, kocanın mahkemeye bu mektubu getireceğini biliyordu. Oysa kanun, bir âşığın, suç ortağı olan kadınla evlenmesini kesin olarak yasaklar. –Bu hikâyeyi başkalarına anlatırken, – 'Medeni kanunu bilmek işine yarıyor insanın,' diyordu."

Rinette düşünceye dalmıştı, sonunda anlamıştı, "Oh, ne ahlaksızlık!" diye bağırdı.

Ona doğru eğilen Daniel genç kadının soluğunu yüzünde, dudaklarında hissetti. Gözlerini kapayarak derin derin içine çekti, kadının kokusunu.

İhtiyar kadın, "Bıraktı mı sonra o kadın?" diye sordu.

Daniel yanıtlamadı. Rinette gözlerini ona doğru çevirmişti. Daniel'in gözkapakları yarı inikti, genç kadına karşı duyduğu şiddetli isteği saklayamıyordu. Rinette, yakından tenini, ağzının kenarındaki o çirkin kıvrımın bükülüşünü, kirpiklerinin titreyişini gördü. Sanki uzun zamandır o yüzdeki baştan çıkarıcı gizlerin neler olduklarını biliyormuş gibi, içgüdüsü kadar kuvvetli bir isyan hissi duydu Daniel'e karşı.

"Ya peki kadın, ne oldu sonra ona?" diye Juju Ana sordu.

Daniel sükûnet bulmuştu ama hâlâ sesinde hafif bir titreme vardı:

"Dediklerine göre kendini öldürmüş, ama Favery'ye sorarsanız veremliydi, diyor." Gülmeye çalışarak eliyle alnını ovuşturdu.

Rinette, Daniel'den olabildiğince uzak durabilmek için sandalyesinde dimdik oturuyordu. Ama neden ileri geliyordu içindeki bu çarpıntı? Bu bakış, bu yüz, bu gülümseyiş sebep olmuştu buna. Bu güzel çocuğun her şeyi tiksinti veriyordu Rinette'e: Eğilişi, hareketlerindeki kibarlık, elleri. Sinirli, uzun elleri... Tanımadığı bir insana karşı içinde böyle adeta birikmiş bir düşmanlık olabileceğine inanamazdı.

Marie-Josèphe bütün sofradakileri tanık tutarak, "Ben koket miyim yani?" diye bağırdı.

Battaincourt saf saf güldü:

"Ama benim hatam mı bu? Fransız dilinde, şu tatlı şeyi, yani başkalarının hoşuna gitme isteğini anlatan başka bir kelime yok ki..."

Mme Dolorès, "Hah yapacağını yaptın!" diye cırlak sesiyle bağırdı.

Herkes başını ona doğru çevirdi. Mesele şuydu: Halası, siyah ceketine dondurma döken küçük oğlanı, sürükleyerek musluğa götürüyordu.

Jacques kadının orada olmayışından yararlanarak, "Tanıyor musunuz bu kadını?" diye Paule'e sordu, Paule konuşkan biri değildi, üstelik o sıra kederli bir hali vardı. Jacques az önce kendisine karşı kibarca davrandığı için cevap verdi: "Biliyor musunuz, fena bir kadın değil." Sonra şöyle devam etti: "Hem de zengin. Uzun zaman tiyatro oyunları yazan biriyle yaşadı. Sonra bir eczacıyla evlendi. Adam öldü sonra. Eczacının yaptığı hazır ilaçlardan hâlâ büyük gelir sağlıyor. *Coricide Dolorès* diye bir şey var, duydunuz mu? Hayır mı? Sorun kendisine, çantasında daima örnekler bulunur. Mükemmel bir şey, göreceksiniz. Hiç kimseye benzemez bu kadın. Evinde şuradan buradan toplanmış tam bir düzine kedi var. Yatak odasında içi balık dolu bir akvaryum. Çok sever hayvanları."

"Ama çocukları sevmiyor."

Paule başını salladı:

"İşte böyle bir kadın."

Konuşurken güçlükle soluk alıyordu. Jacques bunun farkına vardı. Ama aralarındaki bu fısıldaşmayı sürdürmek istiyordu. Genç kadının kalbinde rahatsızlık olduğunu düşünerek budalaca şunları söyledi:

*"Kalbi etkileyen, aklın anlamadığı nedenler vardır."**

Paule bir an düşünceye vardı, sonra parmaklarını masanın üstünde tıkırdatarak, *"Akılda olmayan nedenler..."*** Yoksa mısra yanlış olurdu" diye düzeltti.

Her şeye rağmen Jacques bu genç kadına karşı kuvvetli bir istek duyuyordu içinde. Ama yine de hayatını ona bağlamaya pek hevesli değildi. "Bir insanda kendimi bulduğum zaman, hemen onu seviyorum" diye düşündü. Bunu ilk defa düşündüğü gezintiyi hatırladı: Bir yıl önceki yaz, Viroflay Korusu'nda Antoine'ın arkadaşları ve İsveçli bir tıp öğrencisi kızla geziniyorlardı. Bu İsveçli kız, koluna girerek çocukluk anılarını anlatıyordu ona.

---

* Fransızca metindeki Pascal'ın sözü şöyledir: "Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît pas." Bağlamına göre "neden, sebep" ya da "akıl" anlamına gelen "raison" kelimesiyle bir kelime oyunu söz konusudur. (ç.n.)

** Genç kadın cümlenin "... que la raison ne connaît pas" kısmının yanlış olduğunu düşünerek, "... que la raison n'a pas" diyerek doğru ifadeyi yanlış sanarak düzeltiyor. (ç.n.)

Sonra birden Antoine'ın gelmemiş olduğunu fark etti. Saat dokuz buçuktu! Büyük bir korkuya kapılarak, Daniel'in kolundan tutup sarstı, "Hiç şüphe yok başına bir şey gelmiştir!" diye bağırdı.

"Kimin başına?"

"Antoine'ın."

O sırada sofradan kalkıyorlardı. Jacques ayağa kalkmıştı. Ayakta durup Rinette'ten ayrı düşünmemeye dikkat eden Daniel, "Delisin sen. Hekimler böyledir... Bir hasta çıkınca..." dedi.

Ama Jacques çoktan yanından ayrılmıştı. Hiçbir şey düşünemiyor, içine doğan kötümser duygulardan kurtaramıyordu kendini. Ne yapacağını bilmeden vestiyere koştu, kimseye allahaısmarladık demeden, Paule'ü bile aklına getirmeden sokağa fırladı. "Antoine'a ben uğursuzluk getirdim" diye dehşet içinde tekrarlayıp duruyordu, "Ben... Hep ben... Médicis Kavşağı'ndaki adam gibi kara giysimle!.."

Üç kişilik çalgı grubu bir valsa başlamıştı. Barın salonunda birkaç çift dans ediyordu. Daniel, Favery'nin bir koku almışçasına çenesini yukarı kaldırdığını ve gözlerini kırpıştırarak Rinette'e baktığını gördü. Çevik bir hareketle ileri atılarak onu önledi.

"Bir Boston yapalım mı?" dedi Rinette'e.

Genç kadın onu karşısında görünce düşmanca süzdü. Delikanlı önünde eğilirken, "Hayır!" dedi.

Daniel hayretini gizleyerek gülümsedi, "Neden hayır?" diye kızın sesini taklit ederek sordu. Onu razı edeceğine o kadar güveniyordu ki. "Haydi" dedi ve Rinette'e doğru bir adım ilerledi. Genç kadının sabrı tükenmişti. Kelimelerin üstünde dura dura, "Sizinle dans etmeyeceğim" dedi.

Daniel tekrar sordu:

"Neden?" Kızın kara gözlerinde meydan okurcasına, "Keyfim kiminle isterse onunla dans ederim" der gibi bir şey okumuştu.

Arkasını döndü, kendisine doğru gelmekte tereddüt eden Favery'yi görünce, sanki Favery daha önceden kendisini dansa kaldırmak istemiş gibi, tek kelime söylemeden onunla dans etmeye başladı.

Ludwigson yeni gelmişti. Sırtında redingot, başında hasır şapka, barın kenarında, Packmell Ana ve Marie-Josèphe'le konuşuyor,

kadının inci kolyesiyle ahbapça oynuyordu. Arada bir de, uyuklar gibi, o yarı kapalı kaplumbağa gözkapaklarının arasından bakarak, kimi zaman da çaktırmadan bir şeye ya da birine içi kurşunlu bir bastonla çarpmış gibi bir etki yapan bakışıyla bakıyor ve salonu inceliyordu.

Juju Ana, Rinette'i arayarak, çiftlerin arasında dolaşıp duruyordu. Nihayet yanına ulaştı, dirseğiyle dürttü:

"Haydi çabuk, söylediğim gibi..."

Daniel kendisini bir köşeye sıkıştırıp bir şeyler anlatan Paule'ü dalgın dalgın gülümseyerek dinliyordu, Juju Ana tabii bir hareketle gelip Marie-Josèphe'lerin grubuna katıldı. Rinette de dansı bırakıp dip taraftaki masaya tek başına oturdu. Oturur oturmaz da Ludwigson'la Juju Ana salonun ortasından geçerek yanına geldi. Ludwigson kendisine bakıldığını hissettiği zaman, eski zamanlardaki arabacılar gibi, sırtını gererek yürürdü. Ayrıca tabiatın kendisine huri kalçası bahşettiğini bildiği için, aceleyle yürüdüğünde kalçası bir sağa bir sola savrulduğundan, dikkatli olurdu. Rinette Ludwigson'a elini uzattı. Ludwigson kalın dudaklarını yapıştırdı bu ele. Adam eğildiği sırada, Daniel, adamın tepesini gördü: Hafifçe açılmış tepesini ustaca düzleştirilmiş saçlarıyla kapattığını fark etti. "Ne olursa olsun, kendine göre bir duruşu var" dedi içinden. "Bu Levanten soytarı, bir hamalın kabalığı ile bir şark saray adamının kibarlığını birleştirmiş kendisinde.

Ludwigson telaşsızca eldivenlerini çıkarttı. Bir yandan da insan sarrafı gözüyle Rinette'i süzüyordu. Sonra genç kadının yanına yerleşti, Juju Ana da onun yanına oturdu. Ludwigson bir şeyler ısmarlamadığı halde oturur oturmaz içecek bir şeyler getirdiler, onun alışkanlıkları biliniyordu: Hiçbir zaman ağzına şampanya koymaz, Asti şarabı içerdi. Yalnız köpüklü ve soğuk olmayacak, oda sıcaklığında olacaktı bu şarap.

"Ilık olsun" diyordu, "Güneşte durmuş bir meyva suyu gibi."

Daniel Paule'ün yanından ayrıldı, bir sigara yaktı, oradakilerin ellerini sıktı, sonra ikinci salona geçti. Ludwigson ile Juju Ana'nın arkaları ona dönüktü, ama aralarında bir oda olmakla birlikte, Rinette'in tam karşısına oturmuştu. Asti kadehlerinin etrafında hararetli bir konuşma başlamıştı. Rinette, Ludwigson'un nüktelerine gülüyordu, adam ona doğru eğilmişti, tutkun olduğu belli oluyordu. Kadehleri birbiri ardınca yuvarlıyordu genç kadının

şerefine. Rinette, Daniel'in kendilerini gözetlediğini fark edince neşesini abartmaya başladı.

İki salonu birbirinden ayıran camlı kapıdan, dans eden çiftlerin gelip geçişleri görülüyordu. Tezgâhın arkasında bir Lawrence'a benzeyen, pembe yanaklı ufak tefek bir yosma küçük beyaz merdivene tırmanmış, iki eliyle merdivenin demirlerine tutunarak, bir ayağı basamakta, öteki ayağını orkestranın ahengine uydurarak, o yaz herkesin ezberlediği bir nakaratı cırlak sesiyle söyleyip duruyordu:

Timélu, lamélu, pan, pan, timéla!

Ağzında sigarasıyla Daniel, masaya dirseklerini dayamış, gözünü Rinette'ten ayırmıyordu. Gülmüyordu, yüzü durgundu, dudaklarını ısırıyordu. "Nerede görmüştüm bunu?" diye genç kadın kendi kendine sordu, bol bol gülüyor ve Daniel'le göz göze gelmemeye dikkat ediyordu. Ama zaman zaman aynada kanat çırpan bir çalıkuşu gibi bakışları, onun inatçı bakışlarına takılıyordu: Bu bakışlar Rinette'in arkasında uzaklarda bir yere dalmış gibiydi. Kendini her seferinde kurtarıyordu bu mıknatıslı, akıcı bakışlardan, ama güçlükle.

Birden Daniel hemen hemen kendisine değen bir şeylerin kımıldadığını hissetti. Sinirleri öylesine gergindi ki, titremekten alamadı kendisini. Bu, Mme Dolorès'in yumuşak mantosuna sarınarak, arkalıksız bir sıranın yastıkları arasında parmağı ağzında, kirpiklerinde hâlâ kurumamış yaş damlalarıyla uyuyan öksüz çocuktu.

Müzik susmuştu. Kemancı masaları dolaşarak para topluyordu. Daniel, adam yaklaştığı zaman peçetenin altına bir kâğıt para sıkıştırdı.

"Bundan sonraki Boston aralıksız on beş dakika devam etsin" diye mırıldandı... Kemancı "evet" der gibilerden çevresi morarmış gözlerini kırptı.

Daniel Rinette'in kendisini gözetlediğini fark etti. Bunun üzerine başını kaldırarak bakışlarını yakaladı. Onu etkisi altına aldığını anlamıştı. Bir iki kez gözlerini önce gözlerinin içine dikip sonra ondan ayırdı. Onu tamamıyla avcunun içine aldığından emin olmak için yapmıştı bunu. Sonra bir daha hiç ayırmadı.

Pek ateşlenmiş olan Ludwigson Rinette'e karşı gösterdiği yakınlığı gittikçe artırıyordu. Ama Rinette'in ona karşı gösterdiği

ilgi yapmacık ve zorakiydi. Keman yeni bir valse başladığı zaman daha ilk yay çekilişinde, Daniel'in yüzünün kırışmasından kesin bir olay meydana geleceğini anlamıştı. Gerçekten de Daniel yerinden kalktı, çok sakindi. Avını gözden ayırmadan, salonun ortasından geçerek doğruca genç kadının üstüne yürüdü. Kendi kendine "Ludwigson'un gözünde durumumu tehlikeye sokuyorum" dedi. Rinette onun gelişine bakıyordu, hiç kımıldamadan. Bakışında öyle anormal bir ifade belirmişti ki Juju Ana ile Ludwigson, dönüp arkalarına baktılar. Ludwigson, Daniel'in kendisine merhaba demeye geldiğini sanarak, masanın kenarında bir yer ayırmaya hazırlanmıştı. Ama Daniel bunu fark edecek kadar vakit bulamadı. Başını eğerek bakışlarını genç kadının hem razı olduğunu hem de dehşete kapıldığını anlatan yeşil gözlerine daldırdı. Rinette bu bakışların etkisine dayanamayarak yerinden kalktı. Tek kelime söylemeden, Daniel kolunu beline doladı, kendine doğru çekip göğsüne bastırdı ve orkestranın bulunduğu salona dalarak onunla birlikte gözden kayboldu.

Ludwigson ve Juju Ana bir an hiçbir şey yapmadan durdular. Sadece gözleriyle dans eden çifti izliyorlardı. Sonra bakıştılar.

Yaşlı kadının sarkık gerdanı öfke ve heyecanla titriyordu...

"Bu ne hayasızlık" diye kekeledi.

Ludwigson bir şey söylemeyerek kaşlarını kaldırmakla yetindi. Zaten uçuk olan benzinin sarardığı fark ediliyordu. Tırnakları koyu akik renkli iri elini kadehe uzattı, dudaklarını şarapla ıslattı.

Juju Ana koşarak bir yerden gelmiş gibi soluyordu, "İşte her zaman böyle bir toy delikanlı ortaya çıkıp işimizi bozuyor sanırım" dedi. Öcünü alan bir kadının kuru gülüşüyle söylemişti bunu.

Ludwigson onun bu sözüne şaşmış gibiydi:

"M. de Fontanin mi? Peki ama neden?"

Gülümsedi. Bu gülüşte, bazı küçük hesaplara tenezzül etmeyecek bir soylu hali vardı. Çok hâkimdi kendisine, eldivenlerini eline geçirdi. Bu olay onu eğlendirmiş miydi yoksa? Cüzdanını cebinden çıkardı, masanın üstüne bir banknot attı, ayağa kalkıp nazik bir tavırla Juju Ana'yı selamladı, sonra dans edilen salona geçti. Eşikte çiftin kendi önünden geçmesini bekledi. Daniel'in gözü adamın uyuklar gibi görünen gözüne takıldı. Biraz kötülük, biraz gıpta ve hayranlık seziliyordu bakışlarında. Sonra, sıraların arasından geçerek çıkışa doğru gitti ve camlı döner kapının içinde

gözden kayboldu, döner kapı sanki onu içine alıp dışarı fırlatmıştı.

Daniel Boston'u vücudunu kımıldatmadan, dimdik, yerden hiç kesmediği ayaklarının ucuna basarak oynuyordu. Bir kasılma ve rahatlık vardı bu soğuk halinde. Rinette hiçbir şey düşünmeden, öfkeli miydi, sarhoş gibi kendinden geçmiş miydi, farkında olmadan kavalyesinin en küçük hareketine kendini uydurarak dans ediyordu, sanki hep onunla dans etmişti şimdiye kadar. On dakika sonra yalnız onlar kalmışlardı dans eden. Çiftler çoktan etraflarında halka olmuşlardı. Beş dakika daha geçti. Durmadan dans ediyorlardı Daniel'le Rinette. Son bir defa daha çaldıktan sonra orkestra özür diledi, ama ikisi son akorda kadar dans edip durdular: Rinette yarı yarıya Daniel'in omzuna gömülmüştü. Delikanlı ateşli bakışlarını zaman zaman gözkapaklarının arasından, Rinette'in gözlerinin içine daldırarak hem öfke hem istek ateşliyordu içine.

Birden bir alkış koptu.

Daniel Rinette'i Ludwigson'un masasına kadar götürdü, adamın boş duran iskemlesine son derece tabii bir hareketle oturdu, bir kadeh daha getirtti, Asti şarabı doldurdu, sonra Juju Ana'ya doğru keyifli keyifli kaldırarak boşalttı:

"Öf... Nasıl bir ilaçtır bu!"

Rinette sinirli bir kahkaha koyuverdi, gözlerinden yaş geldi.

Juju Ana, Daniel'i hayran bakışlarla gözü kamaşmış gibi süzüyordu. Öfkesi dinmişti. Ayağa kalktı, omuzlarını silkti ve garip bir şekilde içini çekti:

"*Bir şey değil bütün bunlar... İnsanın sağlığı yerinde olduktan sonra.*"

Yarım saat kadar sonra, Rinette ile Daniel Packmell'den çıkıyorlardı.

Yağmur yağmıştı.

Otelin üniformalı küçük hademesi, "Araba ister misiniz?" diye sordu.

Rinette, "Önce yürüyelim biraz" dedi. Sesindeki rehavet Daniel'i çok sevindirmişti. Yağmış olan sağanağa rağmen hava hâlâ fırtınalıydı. Sokaklar bomboş ve alacakaranlıktı. Islak, parlayan kaldırımdan yürüyorlardı.

Bir piyade eri, iki kadının beline kollarını dolamış, onlara ayak düzelttirerek eğleniyordu: "Bir, iki, öyle değil. Sol ayak üzerinde

sekilecek. Bir, iki." Gülüşmeleri uzun uzun çınlayarak binaların cephelerinde yankılandı.

Bardan çıkar çıkmaz Rinette, Daniel'in hemen koluna gireceğini ummuştu. Ama Daniel, bekleyişlerden öylesine derin bir haz duyuyordu ki, onu sinirlendirinceye kadar bekleyip bunun tadını çıkarmaya karar verdi. Uzaklarda bir şimşek çakarken genç kadın sokuldu ona.

"Fırtına dineceğe benzemiyor. Yağmur yağacak."

Pek çok şey anlatan tatlı bir sesle Daniel yanıtladı:

"Ne kadar hoş olur."

Daniel'in, ihtiyatlı davranışı genç kadına da çekingenlik veriyordu.

"Biliyor musunuz, sizi daha önce başka bir yerde gördüğüme o kadar eminim ki..." dedi.

Daniel'in karanlıkta gülümsediği belli olmadı, önceden kestirilebilen şeyler söylediği için minnet duyuyordu ona. Onun kendisini gerçekten görmüş olduğunu sandığından şüphe etmiyordu hiç. Muziplik olsun diye, "Ben de" diyecekti, bunun üzerine acaba nerede gördük birbirimizi diye bir sürü varsayımlar süreceklerdi ileri. Ama susarak Rinette'i merak içinde bırakmak daha çok eğlendiriyordu onu.

"Neden Peygamber diyorlar size?" diye genç kadın sordu bir sessizlikten sonra.

"Adım Daniel de ondan."

"Daniel ne?"

Delikanlı duraksadı. Kendisi hakkında az da olsa bilgi vermek istemiyordu. Bununla birlikte Rinette öyle her türlü kurnazlıktan uzak bir merakla soruyordu ki bunu, bir ad uydurmak hoşuna gitmedi.

"Daniel de Fontanin."

Yanıt vermedi, ama bütün vücudu sarsıldı genç kadının. Daniel ayağının bir yere takıldığını sanarak kolundan tutmak istedi ama o hafifçe çekilerek bunu önledi. Bu da delikanlının onu zorlamak için duyduğu isteği büsbütün artırdı: Yanına sokulup koluna girmeye kalktı. Rinette yana sıçrayarak kendisine dokunmasını önledi ve yönünü değiştirerek yan sokaklardan birine saptı. Daniel, şaka için böyle yaptığını sanarak bunu hoş karşılamış, kendisi de bu oyuna katılmıştı. Gerçekten önünden kaçar gibi bir hali vardı Rinette'in:

Adımlarını sıklaştırmıştı, öyle ki delikanlı yetişmek için koşmak zorunda kalıyordu. Bu iş, keyiflendirmişti kendisini. Tenha sokakta böyle hızlı hızlı gidişi bir av kovalıyormuş gibi bir şeydi. Yine de Rinette karanlık bir sokağa daldığı sırada karşılarına çıkan bir dönemeç ikisini de yavaşlatmıştı: Daniel bıkmaya başlamıştı artık bu oyundan, genç kadını durdurmak isteyerek üçüncü kez kolundan tutmaya kalktı... Öteki tekrar kurtardı kendini.

Daniel'in canı sıkıldı, "Ama saçma bir şey bu, durun artık" dedi.

Rinette karanlığa dalıp, sık sık kaldırım değiştirerek kaçıyordu ondan. İzini kaybettirmek istiyor gibi bir hali vardı. Sonra birdenbire kaçmaya başladı. Daniel birkaç geniş adımla ona yetişip bir kapı ağzında sıkıştırdı. O zaman genç kadının yüzünde yapmacık olması mümkün olmayan bir korku gördü.

"Ne var kuzum?"

Rinette kapının ıslak köşesine büzülüp dehşetten açılmış gözleriyle ona bakıyordu. Daniel bir an düşündü. Anlamıyordu ama, kadının çok sarsıcı birtakım duygular yaşadığını fark ediyordu. Onu kendisine çekmek istedi. Ama genç kadın öylesine büyük bir korkuyla kendini kurtardı ki, elbisesinin bir tarafı yırtıldı.

Daniel bir adım gerileyerek, "Ne oluyor?" diye yineledi. "Korkuyor musunuz benden? Bir rahatsızlık mı duyuyorsunuz?"

Rinette bir sinir titremesine tutulmuştu, gözünü Daniel'den ayırmıyor, ama tek sözcük de söyleyemiyordu.

Daniel hiçbir şey anlamıyordu, acımaya başlamıştı.

"Sizi bırakıp gitmemi mi istiyorsunuz?" diye sordu.

Rinette bir işaretle "Evet" dedi. Daniel gülünç düştüğünü hissediyordu.

"Gerçekten mi? Demek gitmemi istiyorsunuz benim?" diye tekrarlıyordu. Evini kaybeden bir çocuğu kendine alıştırmak istiyormuş gibi sesine büyük bir tatlılık vererek söylemişti bunu.

Rinette adeta sert bir sesle, "Evet!" dedi.

Samimiydi bu sözünde, rol yapmıyordu.

Daniel daha fazla üstüne düşmenin ne kadar kabalık olacağını hissetmişti. Birden ayrılmaya karar vererek, kibarca davranma yolunu tuttu.

"Peki, öyle olsun!" dedi. "Yalnız sizi gece yarısı böyle bir kapı ağzında bırakamam. Biraz yürüyüp bir araba bulalım, sonra sizden ayrılırım... Olur mu?"

Hiç konuşmadan ışıkları görünen Opera Caddesi'ne doğru yürüdüler. Daha oraya varmadan, müşteri bulmak için ağır ağır giden bir taksiye rastladılar. Daniel'in bir işaretiyle araba kaldırıma yanaştı. Rinette hep önüne bakıyordu. Daniel arabanın kapısını açtı. Genç kadın basamağa ayağını koyar koymaz başını arkasına çevirdi, son bir kere daha yüzüne bakamadan yapamazmış gibi bir hali vardı. Daniel şapkası elinde, bir arkadaşından ayrılmak üzere olan biri gibi gülümsemeye çalışıyordu. Delikanlının kendisiyle birlikte gelmeyeceğinden emin olunca Rinette'in yüzünden, içinin ferahladığı belli oldu. Şoföre gideceği yerin adresini verdi. Sonra Daniel'e dönerek, özür diler gibi bir sesle: "Affedersiniz, bu akşam yalnız kalmalıyım... Yarın anlatırım size" dedi.

"Peki öyleyse, yarın görüşürüz" diye eğilerek yanıtladı Daniel, sonra, "Ama nerede?" diye sordu.

Genç kadın saf saf, "Ya evet nerede?" dedi. "İsterseniz, Juju Ana'da Evet Juju Ana'da, saat üçte."

Delikanlı elini uzatmıştı, Rinette de uzattı. Sonra Daniel dudaklarını bu eldivenli ele hafifçe değdirdi.

Araba hareket etmişti.

İşte yalnız o anda Daniel birden öfkeye kapıldı. Ama çok sürmemişti bu. Tam o sırada genç kadının arabayı durdurarak eğilip kendisine baktığını gördü.

Bir sıçrayışta arabanın yanına geldi. Rinette kapıyı açmış, koltuğun bir köşesine büzülmüştü: Karanlığın içinde kocaman açılmış gözlerini gördü Daniel. Anlamıştı: Hemen yanına atladı. Kolunu beline dolayıp dudaklarını dudaklarına yapıştırırken, genç kadının zaaf göstererek ya da korkudan kendisini bırakmadığını hissetmişti. O şimdi bütün benliğiyle kendini veriyordu Daniel'e. Hıçkırıklarla ağlıyordu. Büyük bir umutsuzluk içindeydi sanki. Anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyordu:

"Ne kadar isterdim ki... Ne kadar..."

Daniel onun dudaklarından şu kelimelerin döküldüğünü duyunca alt üst oldu:

"Ne kadar isterdim... Senden bir çocuğumun olmasını..."

Ardından şoförün sorusu duyuldu:

"E, aynı adrese mi?"

III

Jacques'la arkadaşlarından ayrıldıktan sonra, Antoine, Passy'ye yollandı. Orada zatürreeli bir hastası vardı. Sonra Üniversite Sokağı'ndaki baba evinin kardeşiyle beş yıldır oturdukları zemin katına döndü. Yolda gelirken arabanın içinde ağzında bir sigara, hasta çocuğun iyileşmekte olduğunu, artık o günlük hekimliğinin sona erdiğini düşünüyor, kendini çok iyi hissediyordu.

"İtiraf ederim ki dün akşam pek de övünecek halde değildim. Genel olarak balgam çıkartma kesildiği zaman... *Pulsus bonus urina bona, sed aeger moritur*... O zaman yapılacak tek şey endokarditi önlemek... Çocuğun annesi de bozulmamış, hâlâ güzel... Paris'te hava pek tatlı bu akşam..." Geçerken, Trocadéro'nun çimenliklerini doya doya seyretti. Sonra tenha bir yola dalan bir çiftin arkalarından baktı. Eiffel kulesi, köprünün heykelleri, Seine, pembe bir tüle bürünmüştü. "*Kalbimde... la la la ...*" Motorun homurtusu türküsüne tempo tutuyordu. "*Kalbimde uyu*" dedi birden. "Evet, tamam: *Kalbimde uyu la... la... la...* Aman ne sıkıcı şey, sözlerini hatırlayamamak. Peki ama ne uyuyabilir kalbimde?.. *Uyuklayan domuz mu?*" diye düşündü gülümseyerek. Sonra zihninden, Packmell'de nasıl eğleneceğini düşünerek için için neşelendi. Bir çapkınlık macerası mıydı bu?.. Yaşamanın mutluluğunu duydu, gizli bir istek benliğini sarıyor gibiydi. Sigarasını söndürdü, ayak ayak üstüne attı, havayı ciğerlerine çekti. Arabanın hızından serinlemiş gibiydi hava. "Belin, küçüğe vantuz çekmeyi unutmasaydı bari. Kurtaracağız zavallı yavrucuğu... hem de ameliyatsız. Loisille'in yüzünü görmek isterdim! Ah bu cerrahlar, İtibarları var, ama pof! Cambaz hepsi. İhtiyar Black der ki, 'Üç oğlum olsaydı, en yeteneksizine, *Doğumcu ol.* En sporcusuna, *Bisturiye yapış.* Ama içlerinden en akıllısına, *Hekim ol, çok hasta iyi et ve gittikçe daha iyi görüp anlamaya çalış!*'" Yeniden keyfi yerine gelmiş, bütün benliğini sevinç kaplamıştı. "Hayatıma istediğim gibi yön verebildim" diye mırıldandı.

Eve girip de Jacques'ın oda kapısının açık olduğunu görünce kardeşinin okula giriş imtihanını kazanmış olduğunu hatırladı. Beş yıllık, yorulmak bilmeyen bir gayretle, Jacques'ı idare ederek bu başarıyı sağlamıştı. "Favery'ye Ecoles Sokağı'nda rastladığı zaman Jacques'ı *École normale supérieure*'e girmesi için teşvik ettiği akşamı çok iyi hatırlıyorum. Monge Sokağı karlar altındaydı. "Bugünkün-

den daha soğuktu hava" diye içini çekti. Şimdiden vücudunda soğuk suyun temasını duyar gibi keyifleniyordu. Hemen soyunup, bir çocuk sabırsızlığıyla sırtımdan çıkardıklarımı sağa sola fırlattı.

Duştan, daha da dinçleşmiş olarak çıktı. Packmell'i düşünerek keyifli keyifli ıslık çalmaya başlamıştı. "Kadın" denilen yaratıklar, ikinci derecede bir yer tutuyordu onun hayatında. Duyguya dayanan aşkın ise hiç yeri yoktu. Kolay tanışmalarla yetiniyordu, övünüyordu bununla da. Çünkü daha "pratik" bir şeydi bu. Kaldı ki bazı akşamların dışında, böyle şeyleri yasaklamıştı kendine. Disiplin düşüncesiyle ya da içinde istek duymadığı için değil, daha çok, "Bütün bunlar" kendisinin benimsemeye kesin olarak karar verdiğinden başka türlü bir yaşayışla ilgili şeyler olduğundan. Ona göre bu çeşit saplantılar zayıflıktan ileri gelirdi ama kendisi "güçlü" bir insandı.

Zırr.

Kapı çalınıyordu. Duvar saatine bir göz attı. Gerekirse bir hastaya gidecek kadar zaman vardı.

Kapı aralığından, "Kim o?" diye bağırdı.

"Benim, Antoine."

M. Chasle'ı sesinden tanıyarak kapıyı açtı. M. Thibault'nun, Maisons-Laffitte'te kaldığı günlerde, sekreteri Üniversite Sokağı'ndaki evde çalışmaya devam ediyordu. M. Chasle çabuk çabuk, "Ooo, siz misiniz?" dedi. Sonra Antoine'ı donla gördüğü için sıkılarak başını çevirdi, "Bu ne hal?" diye sorar gibi yaptı. "Aaa, giyiniyordunuz demek" diye hemen ekledi. Sonra bir bilmeceyi çözecek sihirli kelimeyi bulmuş gibi, parmağını kaldırıp, "Sizi rahatsız etmiyorum ya?" dedi.

Antoine, "Yirmi beş dakikaya kadar evden çıkmam lazım" diye hemen yapıştırdı cevabı.

"Bu kadar zaman bana yeter de artar bile. Bakın doktor." Şapkasını bir yana koydu. Gözlüğünü çıkarttı. Gözlerini kocaman açtı, "Bir şey görmüyor musunuz?" diye sordu.

"Nerede?"

"Gözümde."

"Hangisinde?"

"Bunda."

"Kımıldamayın. Hiçbir şey gördüğüm yok. Rüzgâr çarpmış olmasın?"

"Ya, evet, herhalde. Teşekkür ederim. Bir şey değil. Rüzgâr çarpmış olacak. İki pencereyi de açmıştım." Öksürdü, gözlüğünü taktı. "Teşekkür ederim. Bakın yüreğim ferahladı. Gözüme rüzgâr çarptı herhalde. Sık sık olur bu. Bir şey değil." Hafifçe gülümsedi, "Görüyorsunuz ya çok rahatsız etmedim sizi" dedi. Ama şapkasını eline alacak yerde bir sandalyeye ilişti. Mendilini çıkartıp alnını kuruladı.

Antoine, "Hava sıcak" dedi.

Öteki kurnazca göz kırparak, "Hem de nasıl, tam fırtına havası" diye yanıtladı. "Şurada burada yapacak işleri olanların vay haline."

Potinlerini bağlayan Antoine, başını kaldırarak:

"İşleri olanlar mı?"

"Evet, canım. Bu sıcak havada. Bürolarda, karakollarda insan bunalır. Bunun için de işini ertesi güne bırakır."

Antoine'ın başı hep öyle havada kalakalmıştı.

"Sırası gelmişken söyleyeyim" dedi M. Chasle, "Çoktandır şunu sormak istiyordum size, *Asile de l'Âge mûr*'ü, şu ihtiyarlar yurdunu biliyor musunuz?"

"İhtiyarlar yurdu mu?"

"Evet, ihtiyarlar için. İyi olmayacak hastalar için değil. Point-de-Jour'daki huzurevi. Havasının üstüne yok. Bu meseleye değinmişken bir şey daha sorayım size M. Antoine. Hiç, unutulmuş yüz meteliklik bir para bulduğunuz oldu mu?"

"Unutulmuş mu?.. Bir ceket cebinde filan mı?"

"Hayır, bir bahçede, sokakta, şu ya da bu şekilde?"

Antoine ayakta, pantolonu elinde M. Chasle'a bakarak, "İnsan bu hayvan herifle konuşurken sersem oluyor adeta" diye düşündü. Dikkatli görünmeye çalışarak ciddi bir edayla, "Sorunuzu pek iyi anlayamadım" dedi.

"Bakın... Örneğin, herhangi bir şey kaybeden kimseler vardır. Sonra bir şeyi bulan kimseler de vardır. Neden olmasın?"

"Elbette vardır."

"Peki öyleyse, örneğin siz rastgele bulsanız böyle bir şeyi ne yapardınız?"

"Sahibini arardım."

"Değil mi ya! Ama ya kimseler yoksa ortalıkta?"

"Nerede?"

"Bahçede, sokakta örneğin..."

"Öyleyse... O... Şeyi karakola teslim ederim." M. Chasle hafifçe gülümsedi:

"Peki ya bu şey para ise? Yüz meteliklik filan? Ne olacağı malum bu adamların elinde."

"Polis komiserinin parayı cebe indireceğini mi düşünüyorsunuz?"

"Muhakkak."

"Yo, hayır M. Chasle. Her şeyden önce birtakım formaliteler var. Bir sürü kâğıt doldurulur. Mesela bakın, bir gün bir arkadaşımla bir faytonun içinde küçük bir çocuk oyuncağı bulmuştuk: Hani çok güzeldi doğrusu: Fildişinden ve üstü yakutlu bir şeydi bu. Karakolda arkadaşımın adını, benim adımı, arabacınınkini, adreslerimizi aldılar, arabanın numarasını yazdılar, birtakım zabıtlar imza ettirdiler. Sonra da elimize bir makbuz verdiler. Şaştınız mı buna –hem de bir yıl sonra– arkadaşıma kimsenin gelip de oyuncağı arayıp sormadığını bildirdiler."

"Ne diye bildirmişler?"

"E, usul böyle: Şayet bulunan şeyin sahibi çıkmazsa, bir yıl ve bir gün sonra, kim bulmuşsa onun olur."

"Bir yıl ve bir gün mü dediniz? Bulanın olur öyle mi?"

"Tamamıyla."

M. Chasle omuzlarını silkti:

"Bir oyuncak için olabilir, ama bu bir banknotsa... Elli franklık bir banknot mesela..."

"Aynı şey, değişmez, eminim bundan M. Chasle."

Saçlarına ak düşmüş cüce, tünediği iskemlenin üstünde gözlüğünün üstünden adamı gene uzun uzun süzdü. Sonra gözlerini başka yana çevirdi, avcunu ağzına kapatarak öksürdü ve, "Bunu size annem için sormuştum" dedi.

"Anneniz para mı buldu?"

M. Chasle sandalyesinin üstünde kıpırdanarak, "Ne dediniz?" diye sordu. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Bir saniye kadar yüzünde derin ve çok acıklı bir kararsızlık ifadesi belirdi. Ama hemen sonra kibarca gülümseyerek, "Yo hayır, huzurevinden söz ediyordum." Sonra, Antoine'ın ceketini giydiğini görerek iskemlesinden aşağıya atladı, Antoine'a ceketinin kolunu geçirmesine yardım ederken arkasına geçerek, çabucak kulağına şunları fısıldadı: "İşin kötüsü şu ki, 9.000 frank istiyorlar. Ufak tefek masraflarla 10.000 deyin.

Bir de 10.000 frank *avans*. Yazıyor formda. Ama, ya sonra, buradan çıkmak isterse?"

"Çıkmak mı?" diye Antoine başını geriye çevirdi ve yeniden adamın söylediklerini anlamamaya başladığını hissederek canı sıkıldı.

"Allah bilir üç haftadan fazla kalmaz orada. Olacak şey mi bu yani? Artık yetmiş yedi yaşında. Hani 10.000 frankı evde harcayacak vakit bulamayacak pek. Doğru değil mi?"

İstemeden o uğursuz hesabı kafasından geçiren Antoine, "Yetmiş yedi yaşında mı?" diye sordu.

Artık saati düşündüğü yoktu. "İnsanın dikkati başka birinin üstünde toplandığı zaman" diye düşündü, "bir başka vaka keşfedilir." (Mesleğinden gelen alışkanlıklarına rağmen, dikkati o kadar tabii olarak kendi üstünde toplanmaktaydı ki, başka birine çevrildiği zaman bu değişikliği hemen hissediyordu.) "Bu sersem herhalde bir vaka" diye düşündü, içinden, "Chasle vakası" dedi. Bu adamcağızı ilk tanıdığı zamanı hatırladı. O yıl okuldaki rahiplerin salık vermesi üzerine M. Thibault tatilde yazlığa giderlerken M. Chasle'ı belletici olarak götürmüştü. Sonra Paris'e dönünce, adamın düzenli çalışmasını pek beğenerek kendisini sekreter yapmıştı. "On sekiz yıldır her gün görürüm bu adamı, ama nasıl bir insan olduğunu hâlâ bilmiyorum."

"Çok mükemmel bir kadındır annem" diye M. Chasle, Antoine'a bakmadan devam etti. "Ailemizi pek o kadar küçümsememek lazım M. Antoine. Ben belki böyle görünürüm. Ama annem, yüksek bir hayat yaşamak için yaratılmış, böyle miskince yaşamak için değil. Şu Saint-Roche'taki bayların –hatta M. Thibault'yu adından tanıyan rahip efendinin de– dediği gibi, 'herkesin bir derdi var'. Ne kadar doğru bir laf! İstemediğimden değil hani. Aksine, emin olsam!.. 10.000 frank... Sonrasında sessiz sedasız kendi halinde yaşayıp gidebileceğinden... Ama kalmaz ki annem orada. Paramı da geri vermezler. Bütün tedbirleri almışlar, bir bilseniz! Girerken kocaman pullu bir kâğıt imza ettiriyorlar insana, usulüne uygun bir beyanname... Tıpkı şu sizin karakolda olduğu gibi. Ama o kadar budala değil bunlar. Bir yıl sonra mektup yazmıyorlar size. Hiçbir şeyi vermezler geri. Hiç, ama hiçbir şeyi" diye alaylı alaylı söylendi. Sonra sesinin tonunu değiştirmeden:

"Peki, ne yapmıştı arkadaşımız, gidip aldı mı?"

"Fildişi oyuncağı mı? Yo, hayır."

M. Chasle düşünceye daldı:

"Söz konusu olan bir fildişi oyuncak olunca... Evet... Ama hatırı sayılır bir para söz konusu olursa? Sokakta para kaybedenlerin hepsi, Paris'in bütün karakollarının kapısını aşındırırlar, hem de bahse girerim, kaybettiklerinden fazlasını isteyerek. Peki ama ne kanıt vardır ellerinde?" Antoine yanıt vermedi. M. Chasle gözünü hiç ayırmadan kendisini süzüyordu. Alaylı bir sesle sordu: "Söyleyin bakayım hangi kanıta dayanarak?"

Antoine sıkılmıştı.

"Hangi kanıt mı?" diye sordu. "Gerekli bütün bilgileri vererek: Paranın nasıl kaybolduğuna, kâğıt para ya da madeni para olduğuna göre..."

M. Chasle hemen atılarak, "Oh, sorun bu değil" diye sözünü kesti. "Adama sormazlar kâğıt para mıydı, madeni para mıydı diye. Ayrıntılı bilgi evet, kabul ediyorum. Ama sormazlar, hayır" dedi. Sonra dalgın dalgın birkaç kere tekrarladı:

" Olmaz, sormazlar... Hayır..."

Antoine duvar saatine bir göz attı.

"Size gidin demek gibi olmasın ama, benim gitmem gerekiyor."

M. Chasle'ın vücudundan bir ürperti geçmişti. Sandalyesinden kendisini yere kaydırdı.

"Konsültasyonunuz için teşekkür ederim, doktor. Eve dönünce pansuman yapacağım gözüme... Kulağıma da bir parça pamuk koyarım... Bir şey değil, geçer..."

Antoine bu ufak tefek adamın holün cilalı parkesinin üstünde sekerek gidişine bakarken, gülmekten kendini alamadı. M. Chasle, hayatı boyunca gıcırdayan ayakkabılardan mustarip olmuştu. Bu onun hayatındaki "dert"lerden biriydi. Bu derdine bir çare bulmak için gidip görmediği ayakkabıcı kalmamıştı. Her çeşit sayayı ve koncu, her çeşitten kösele, keçe, lastik topuğu denemişti. Pedikürcülerle konuşmuş, hatta ayaküstü komisyonculuk yapan bir boyacıya uyup, lastik pabuç icat eden adamın birinden ayakkabı satın alarak, ayaklarını bunlara emanet etmişti. "Sessiz" denilen bu ayakkabılar, garsonlar ve hizmetçiler için özel olarak yapılıyordu. Ama ne yaptıysa boşuna. Bunun üzerine ayaklarının ucuna basa basa yürüme alışkanlığı edindi. Şimdi o küçücük etekleri uçan alpaka ceketiyle böyle sekerken, kanatları yolunmuş bir saksağanı andırıyordu adamcağız.

Kapıya gelince, "Az daha unutuyordum" dedi. "Bütün dükkânlar kapalı. Bana para bozar mısınız?"

"Ne kadar?"

"Bin frank."

Antoine bir çekmeceyi açarken, "Püf'" dedi.

"Büyük banknot taşımaktan hoşlanmam üstümde" diye açıkladı M. Chasle. "Siz de sözünü etmiştiniz ya şu kaybolan paraların... Acaba on tane yüz franklık verebilir misiniz ya da yirmi tane ellilik? Miktar ne kadar çok banknota bölünürse, riski o kadar az olur... Bir bakıma yani."

"Hayır, yalnız iki tane beş yüzlük var" dedi Antoine çekmeceyi kaparken. M. Chasle, "Olsun, bu da bir şey" dedi ve ceketinin iç cebinden çıkardığı bin franklığı Antoine'a uzattı. İki beş yüzlüğü alıp cebine yerleştirdiği sırada sokak kapısının zili çalındı. Zil o kadar kuvvetle çalınmıştı ki, ikisi de sıçradılar, parasını cebine iyice yerleştirmemiş olan M. Chasle, "Durun, durun..." diyordu.

Kendi oturduğu apartmanın kapıcısının sesini duyunca birden yüzü karıştı, adam avaz avaz bağırarak kapıyı yumrukluyordu.

"M. Chasle burada değil mi?" diye soruyordu.

Antoine koşup kapıyı açtı.

Adam soluk soluğa, "Burada mı?" dedi. "Çabuk. Bir kaza oldu. Küçük kızı ezdiler.

M. Chasle olduğu yerde kalakalmıştı. Şöyle bir sallandı, neredeyse yere yıkılacaktı. Antoine tam vaktinde yetişip adamcağızı tuttu, yere yatırdı, ıslak bir havluyu yüzüne çarptı. İhtiyarcık gözlerini açtı. Yerden kalkmaya çabaladı.

Kapıcı:

"M. Jules, çabuk olun. Şurada bir araba bekliyor."

Antoine, bu küçük kızın kim olduğunu bile sormadan, "Öldü mü?" diye sordu. Adam, "Gitti de geldi" diye cevap verdi.

Antoine etajerden, beklenmedik vakalar için daima hazır bulundurduğu çantasını aldı, sonra birden tentürdiyot şişesini Jacques'a vermiş olduğunu hatırladı, kardeşinin odasına koşarken kapıcıya, "Götürün onu arabaya, ama beni bekleyin, ben de geliyorum sizinle!" diye bağırdı.

Araba Tuileries'de, Chasle'ların oturduğu Cezayir Sokağı'ndaki evin önünde durduğu zaman bile, Antoine kapıcının bölük pörçük anlattıklarından olayı tamamıyla anlamış değildi. Söz konusu olan

küçük kız, her gün M. Jules'ü karşılamak için yola çıkardı. O akşam M. Jules'ün gelmediğini görerek, Rivoli Sokağı'nda karşı kaldırıma geçmek mi istemişti ne? Üç tekerlekli bir bakkal bisikleti kızcağıza çarpıp yere yıkmıştı, sonra da üstünden geçmişti. Kalabalığı görüp sokulan gazeteci kadın, kızı saç örgüsünden tanıyıp evinin adresini vermişti. Çocuğu adeta cansız halde eve getirmişlerdi.

Arabanın bir köşesine büzülüp oturan M. Chasle ağlamıyordu ama hikâyenin her ayrıntısını duydukça gürültülü bir hıçkırığa kapılıyor, bunu boğmak için de avcunu ağzına bastırıyordu.

Kapının önünde hâlâ bekleşenler vardı. M. Chasle geçerken, dağılarak yol verdiler, iki yol arkadaşı merdivenin üst basamağına çıkıncaya kadar kolundan tutarak yürümesine yardım etmişlerdi. M. Chasle, koridorun dibindeki aralık kapıya doğru yalpalayarak yürüdü. Antoine'a yol vermek için yana çekilen kapıcı elini kolunun üzerine koyarak, "Uyanık kadındır benimki, yandaki lokantada karnını doyuran şu küçük doktoru çağırmaya gitti, umarım ki bulmuştur" dedi.

Antoine, "İyi yapmış" der gibi başını salladı. Küf kokulu bir elbise dolabının önünden, sonra alçak tavanlı, yeri çini döşeli loş bir odanın içinden geçtiler, pencereler açık olduğu halde boğucu bir hava vardı bu odalarda. Sonuncu odadan geçerken Antoine, üzeri karamtırak muşambalı, dört kişilik yemek takımı konulmuş bir masanın etrafını dolaşmak zorunda kaldı. M. Chasle önlerine çıkan kapıyı açtı, aydınlık bir odaya girdi, ama daha içeri adım atar atmaz bir yere çöküp, "Dédette... Dédette..." diye kekelemeye başladı. Sert bir ses, "Jules!" diye bağırmıştı.

Antoine'ın önce, iki eliyle tuttuğu lambanın ışığında üzerinde sabahlık olan kızıl saçlı bir kadının alnı, göğsü gözüne ilişti. Sonra kadının aydınlattığı, üzerine birçok insanın eğildiği karyolayı gördü. Batan günün son ışığı pencereden içeri yayılarak lambanın aydınlığında eriyordu. Odanın alacakaranlığı içinde her şey hayali varlıklar gibi görünmekteydi. Antoine M. Chasle'ı bir yere oturttu, sonra yatağa doğru yürüdü. Kelebek gözlüklü bir delikanlı iki büklüm yatağa eğilmişti, şapkasını bile çıkartmamıştı başından, elindeki makasla küçük kızın elbiselerini kesiyordu. Antoine yavrucuğun kan pıhtılarıyla birbirine yapışmış saçlarının arasından, yastığa serili başını görebilmişti. İhtiyar bir kadın yere diz çökmüş doktora yardım ediyordu.

"Yaşıyor mu?" diye Antoine sordu.

Dönüp arkasına bakan doktor, onu görünce duraladı, alnının terini silerek, kendi de pek inanıyormuş, gibi bir sesle, "Evet..." dedi.

Antoine şu açıklamada bulundu:

"Kazayı haber vermeye geldikleri zaman M. Chasle benim yanımdaydı, ilk tedavisi için gerekli şeyleri getirdim gelirken. Tanıtayım kendimi. Doktor Thibault." Sonra yavaş bir sesle, "Çocuk hastanesi klinik şefi" diye ekledi.

Doktor doğrulmuştu, yerini Antoine'a verecek gibi yaptı.

Antoine hemen, "Devam edin, devam edin!" dedi bir adım geri çekilerek. "Nabız nasıl?" diye sordu.

"Sayılamayacak kadar zayıf" diye cevap verdi telaşla işine devam eden doktor.

Antoine başını kaldırıp kızıl saçlı genç kadının gözlerinin içine bakarak şu teklifte bulundu: "Yapılacak en iyi şey, bir cankurtaran arabası getirtip çocuğunuzu benim kliniğime götürmektir" dedi.

"Hayır!" diye kararlı bir ses duyuldu.

O vakit Antoine çocuğun baş ucunda oturan yaşlı bir kadının, o berrak bakışlı köylü gözleriyle kendisini süzdüğünü gördü, çocuğun büyükannesi olmalıydı: Sivri burunlu, gerdanı kat kat, yüzünden iradeli bir insan olduğu okunan bir kadındı bu.

Tevekkül dolu bir sesle, "Yoksul insanlar olarak göründüğümüzü biliyorum, ama biz yatağımızda ölmeyi tercih ederiz. Dédette hastaneye gitmeyecek!" dedi.

Antoine, "Peki ama neden?" diye diretti.

Kadın boynunu gerdi, çenesini ileriye doğru uzatarak hüzünlü ama kararlı bir sesle, "Böyle hoşumuza gider de ondan!" diye kesip attı.

Antoine gözleriyle genç kadının gözlerini aradı, kadın bembeyaz yüzüne konan sinekleri kovmaya uğraşıyordu, yüzünden bu konuda ne düşündüğü anlaşılmıyordu. Antoine, bunun üzerine M. Chasle'ı çağırmayı düşündü. Adamcağız Antoine'ın kendisini oturtmak istediği iskemlenin önünde yere diz çökmüş, konuşulanları duymamak, olup bitenleri görmemek için başını kollarının arasına saklamıştı. Antoine'dan gözünü hiç ayırmayan ihtiyar kadın maksadını hissederek, "Öyle değil mi Jules?" diye sordu.

M. Chasle ürpererek, "Evet anne!" diye cevap verdi.

Kadın memnun olmuş görünüyordu. Şefkatli bir sesle, "Orada oturma öyle Jules. Odanda daha rahat edersin" dedi.

Zavallı ihtiyar adam, soluk yüzünü gösterdi, gözleri gözlüğünün ardında fırıl fırıl dönüyordu. Hiç itiraz etmeden ayağa kalktı, ayaklarının ucuna basa basa odadan çıktı.

Antoine dudağını ısırıyordu, bir tartışma çıkacağını bile bile ceketini çıkardı, gömleğinin kollarını dirseklerinin üstüne kadar sıvadı, sonra karyolanın kenarına gelip diz çöktü. Daima hareket halindeyken düşünürdü, çünkü bir problemin verilerini uzun uzadıya tartmak elinden gelmez, hemen bir karar vermek için sabırsızlanırdı. Önem verdiği şey, yanılmamak değil, çabucak ve cesaretle hastaya müdahale etmekti. Düşünmek onun için, eylemi tetikleyen bir araçtı, vaktinden önce bile olsa.

Doktorun ve ihtiyar kadının yardımıyla küçük kızı tamamıyla soydu. Solgun, adeta gri bir renk almış olan sıska vücudu görünüyordu. Üç tekerlekli araba çocuğa çok şiddetle çarpmış olmalıydı, çünkü bütün vücudu çürük içindeydi, bundan başka, kalçasından dizine kadar uzanan kara bir çizgi budunu yarıp geçiyordu.

Meslektaşı, "Sağ ayağı" dedi. Gerçekten de sağ ayağı kıvrılmış, içeriye doğru bükülmüştü. Kana bulanan bacağının biçimi bozulmuş, daha kısalmış gibiydi. "Uyluk kemiği kırılmış mıdır acaba?" diye sordu.

Antoine cevap vermedi. Düşünüyordu: "Çok sarsılmış olmalı kızcağız, mutlaka başka bir şey vardır ama nedir bu başka bir şey?" Dizkapağının kemiğini yokladı, sonra parmaklarını yavaş yavaş buduna doğru kaydırdı, bu sırada bacağın iç tarafında, dizinden birkaç santim yukarda, görünmeyen bir yaradan kan sızmaya başladı.

Antoine, "Tamam!" dedi.

Öteki, "Uyluk kemiğiyle mi ilgili?" diye bağırarak sordu.

Antoine çabucak doğruldu.

Kararı tek başına vermek durumunda oluşu gücüne güç katmıştı. Hem başkalarının yanında bulunduğu zaman kendi kuvvetine olan güveni büsbütün artardı her zaman. "Bir cerraha mı götürmeli?" diye sordu içinden. "Hayır, hastaneye gidinceye kadar ölür. Peki öyleyse kim yapacak? Ben mi? Neden olmasın? Başka ne yapabilir ki?"

Antoine'ın hiç konuşmaması karşısında canı sıkılmaya başlayan meslektaşı, "Bağlamayı mı düşünüyorsunuz?" diye sordu.

Ama Antoine'ın ona cevap vermeye niyeti yoktu. "Elbette, hem de bir saniye bile geçirmeden, geç bile kalındı" diye düşündü.

Keskin bir bakışla çevresine bakındı. "Bağlanmalı ama neyle? Dur bakalım, şu kızıl saçlı kadının kemeri var mı acaba? Perdelerde kordon yok. Şöyle elastiki bir kumaş parçası olsa? A bende var." Göz açıp kapayıncaya kadar yeleğini çıkardı, askısını çözdü, sert bir hareketle kopardı, tekrar yere çömelerek, büke büke gergin hale getirdiği askı lastiğiyle kızın budunun üst tarafını boğarcasına sıkıca bağladı.

"Tamam, iki dakika soluk alalım!" dedi yerden doğrulurken. Yanaklarından aşağı doğru ter sızıyordu. Bütün gözlerin kendisine dikildiğini fark etti. Hafif bir sesle, "Hemen ameliyat edilmezse ölür bu kız. Denemeliyiz!" dedi.

Bunun üzerine herkes, lambayı tutan kadınla, heyecana kapılan doktor bile karyolanın kenarından çekildiler.

Antoine çenesini kilitlemişti, dikleşen bakışları kendi içine çekilmiş gibiydi. "Dur hele" diye düşündü. "Sakin olalım. Bir masa var mı? Eve girerken gördüğüm şu yuvarlak masa."

"Işığı tutun bana!" diye bağırdı. Doktora dönerek, "Siz de gelin benimle!" Hızlı hızlı bitişik odaya girdi. "İyi" dedi içinden. "Ameliyat salonu olur burası." Bir anda masanın üstündekileri kaldırdı, tabakları iç içe koyarak bir sütun meydana getirdi. "Lambayı bunun üstüne koyarım" dedi. Odayı adeta bir tatbikat alanına çevirmişti. "Şimdi küçük kızı getirelim." Odaya döndü, doktorla genç kadın onun bütün yaptıklarını gözlerini ayırmadan seyrediyor ve peşinden gidiyorlardı. Doktora küçük kızı göstererek, "Ben kucağıma alacağım. Hiç ağır değil. Siz de bacaklarını tutun" dedi.

Kollarını sırtının altına kaydırarak, hafif hafif inleyen çocuğu karyoladan indirip masanın üstüne bıraktı. Sonra lambayı kızıl saçlı kadının elinden aldı, abajurunu çıkarttı ve tabak yığınının üstüne koydu. Çevresine göz atarken, "Ne harika bir adamım ben!" diye düşünecek kadar zaman bulmuştu. Kırmızımtırak loş karanlığın içindeki lambanın aydınlığında, genç kadının parlak yüzüyle doktorun kelebek gözlüğü görünüyordu. Küçük kızın zaman zaman titreyen sıskacık vücudu da çiğ bir aydınlığa boğulmuştu. Havada, fırtınanın içeriye doldurduğu sinekler vızıldayarak uçuşuyordu. Antoine hem sıcaktan hem sıkıntıdan kan ter içinde kalmıştı. "Ben bitirinceye kadar sağ kalacak mı?" diye düşünüyordu, ama nereden geldiğini düşünmeye kalkmadığı bir kuvvet ona destek olmuştu. Hiçbir zaman bu kadar güvenmemişti kendisine.

Çantasını alıp içinden kloroform şişesiyle bir kompres çıkardıktan sonra doktora uzattı:

"Bir yerde boşaltın içindekileri. Büfenin üstünde filan. Dikiş makinesini kaldırın."

Sonra elinde şişeyle dönerken kapı ağzında karanlıkta birilerini fark etti. İki ihtiyar kadın kımıldamadan duruyorlardı. Bunların biri o baykuş gözlerini hiç kırpmadan bakan, Chasle'ın annesiydi, öteki, iki elini ağzına bastırmıştı.

"Haydi gidin buradan!" diye emretti. Kadınlar geri geri giderek karyolanın bulunduğu odaya girecekken Antoine, "Hayır... Daha uzağa. Şuradan!" diye evin öteki tarafını gösterdi. İhtiyarlar tek kelime söylemeden çekilip gittiler.

Onların peşinden gitmeye hazırlanan kızıl saçlı kadına adeta öfkeyle, "Siz durun!" diye bağırdı.

Kadın geri döndü. Bir an Antoine genç kadını süzdü. Biraz tombulca, güzel yüzlü bir kadındı. Keder, hiç kuşkusuz soylu bir anlam vermişti bu yüze. Bu sakin, bu olgun ifade delikanlının hoşuna gitti. Elinde olmadan, "Zavallı kadın, ama ihtiyacım var ona" diye düşündü.

"Annesi misiniz?" diye sordu.

Kadın başını salladı:

"Hayır."

"O, daha iyi." Konuşurken bir yandan da komprese kloroform dökerek çocuğun burnuna bastırdı. "Tamam, siz şurada durun da şunu alın" diyerek şişeyi kadına uzattı. "İşaret edersem tekrar verirsiniz." Odanın içi kloroform kokusuyla doldu. Küçük kız inlemeye başladı, birkaç kere soluk aldıktan sonra sustu.

Son bir kez çevreyi gözden geçirdi, alan temizlenmişti. Şimdi mesleğin güçlükleri başlıyordu. Kesin hareket anı gelip çatmıştı. Antoine'ın içindeki bunalım, sanki sihirli bir etkiyle geçmişti. Büfenin yanma gitti. Öteki doktor, çantanın içindekileri bir havlunun üstüne sıralamıştı. Birkaç saniye daha kazanmak istiyormuş gibi, "Dur bakalım" dedi. "Alet kutusu, tamam: Bisturi, pensler. Gazlı bez kutusu, pamuk, tamam. Alkol, kafein. Tentürdiyot ve şu bu. Her şey hazırsa başlayalım." Yeniden gizli bir kuvvetin içinde kabardığını duyar gibi oldu. Bir iş başarmanın sevinç sarhoşluğu ve sonsuz bir güven duygusuydu bu. Hayat gücünün son haddine kadar gerilimi ve hepsinin üstünde kendisini yücelmiş görmenin verdiği coşkunluk.

Başını kaldırdı, bir an genç doktorun gözlerinin içine, "Sıkı bir insana benziyorsunuz. İşimiz çetin. Haydi birlikte iş başına" der gibi baktı.

Öteki yerinden kımıldamadı. Şimdi saygılı bir dikkatle Antoine'ın hareketlerini seyrediyordu. Ameliyatın çocuğu kurtarmak için tek çare olduğunu biliyordu ama yalnız olsaydı buna hiç cesaret edemezdi, Antoine'la birlikte yapılmayacak şey yoktu.

Antoine, "Fena değil şu bizim küçük meslektaş" diye düşündü. "Şansım varmış. Haydi bakalım. Bir küvet olsa. Peh! Neye yarar ki. Daha iyisi var bunun..." Böyle düşünerek dirseklerine kadar kollarını tentürdiyota buladı.

Şişeyi, sinirli sinirli gözlüğünün camlarını silen doktora uzatarak, "Siz de sürün!" dedi.

Birden keskin bir şimşek pencereyi aydınlattı, ardından gök gürültüsü duyuldu. Antoine, "Mızıka biraz erken başladı!" diye düşündü, "daha bisturiyi elime almadım. Kızıl saçlı kadın titrememişti. Bunun böyle olması sinirleri gevşetir ve havayı serinletir, şimdi şuradaki ısı hiç kuşkusuz 35 derecedir." Ameliyat alanını daraltmak için küçük kızın bacağının etrafına kompresler koydu.

Genç kadına baktı:

"Birkaç damla kloroform... Yeter. İyi."

"Cephedeki bir asker gibi ne dersem boyun eğiyor" diye düşündü. "Ah bu kadınlar" Sonra küçük kızın buduna baktı, tükürüğünü yutarak bisturiyi kaldırdı:

"Haydi bakalım!"

Kesin bir el hareketiyle çocuğun etini yardı. "Ne kadar da sıska" diye düşündü. "Şimdi hemen yukarıya doğru gideceğiz. Bakın, Dédette'çiğim horluyor. Güzel. Elimizi çabuk tutalım. Şimdi sıra ayıraçlarda." Sonra doktora, "Haydi verin!" dedi. Genç doktor elindeki kanlı pamukları bırakarak, yaranın ağzını açmak üzere ayıraçları eline aldı.

Antoine bir saniye duraklamıştı. "İyi" dedi. "Sondam nerede? Hah, işte. Hunter kanalından. Klasik dikiş, her şey yolunda. Hop. Bir şimşek daha. Yıldırım bu sefer yakına düşmüş, olmalı. Louvre'un üstüne filan. Ya da belki şu Saint-Roche'taki efendilerin tepesine..." Çok sakin hissediyordu kendini. Artık çocuk için kaygısı kalmamıştı, ölüm tehlikesi uzaklaşmış gibiydi. "Hunter kanalından uyluk dikişi" diye düşündü.

"Hop! Bir yıldırım daha. Ama hemen hemen hiç yağmur yok. Kırığın bulunduğu yerdeki kolun damarı zedelenmiş: Kemiğin ucu yırtmış damarı. Çocuk işi bu. Ama kızcağızın da kaybedecek fazla kanı yok..." Kıza bir göz attı. "Hım... Çabuk tutalım elimizi. Çocuk oyuncağı bir şey bu ama, öldürebilir insanı... Bir pens, tamam. Al sana bir tane daha. Dayanılmaz şey bu yıldırımlar, kolay bir sonuç... Elimde sadece düz ipekli var, öyle olsun ne yapalım." Tüpü kırdı, çileyi çıkardı, her pensin yanına bir dikiş attı. "Tamam. İşin sonuna yaklaşıyoruz. Koleteral dolaşımı yeter. Hele bu yaşta. Ne harika bir adamım ben! Yoksa yanlış branş mı seçtim? Cerrah, büyük bir cerrah olmak için her şey var bende..." Bir ara durur gibi olan fırtınanın uğultusunun dindiği bir anda, ipek ipliğin uçlarını kesen makasın şıkırtısı duyuldu. "Her şey tamam. Bir bakışta durumu kavrama, soğukkanlılık, enerji, ustalık..." Birden kulak kabartarak dinledi.

"Çok fena!" diye hafif bir sesle söylendi. Çocuk soluk almaz olmuştu.

Sert bir hareketle iterek kadını uzaklaştırdı, küçük kızın yüzündeki kompresi kaldırdı, kulağını kalbinin üstüne koydu. Öteki doktorla genç kadın, gözlerini hiç ayırmadan Antoine'a bakarak bekliyorlardı.

"Evet, hâlâ nefes alıyor" diye mırıldandı.

Bileğini tuttu, fakat nabız o kadar hızlı atıyordu ki, saymaktan vazgeçti. "Of" derken yüzü büsbütün kasıldı. İki yardımcısı kendilerine baktığını hissettiler ama Antoine onları görmüyordu.

Kesin bir sesle emretti:

"Siz pensleri çıkartın, pansuman yapın, sonra bacağındaki bağı çözün... Siz de kâğıt kalem verin... İstemez... Reçete defteri yanımda." Telaşlı telaşlı ellerini pamukla sildi. "Saat kaç? Daha dokuz olmamıştır. Eczane açık olmalı. Hemen koşarak gideceksiniz!"

Kadın, Antoine'ın karşısında duruyordu, belli belirsiz bir hareketle, sabahlığının önünü kavuşturduğunu görünce, hemen hemen yarı çıplak olduğu için gitmek istemediğini anladı. Ve bir an içinde, kumaşın altındaki dolgun vücudunu gözünün önüne getirdi. Reçeteyi karaladı, imza etti. "Bir litrelik bir ampul, koşun hanımefendi, koşun!.."

Kadın kekeleyerek, "Ya, eğer..." diye soracak oldu.

Kadını süzdü.

"Eğer eczane kapalıysa, açtırıncaya kadar kapısını yumruklayacaksınız. Haydi gidin."

Kadın çekip gitti. Başını uzatarak arkasından baktı, koşarak gittiğinden emin olunca meslektaşına döndü.

"Serumu deneyeceğiz. Ama deri altına değil, bunun faydası olmaz. Damara. Elimizdeki son çare bu." Büfenin üstünden iki küçük şişeyi aldı. "Bağ kaldırıldı mı? İyi. Hemen bir kafur yağı iğnesi yapın. Sonra da bir kafein, sadece yarısını. Zavallı yavrucak, ama çabuk olun rica ederim..."

Çocuğun yanına gelip incecik bileğini tuttu, hiçbir şey duymadı, hızlı bir titreyişten başka. "Artık nabız hiç sayılmaz oldu" diye düşündü. Bir an cesaretini kaybederek umutsuzluğa düşecekti az kalsın.

"Hay Allah cezasını versin!" diye söylendi. "Yani her şey yolunda gitti ama, bir şeye yaramadı ha!"

Her an çocuğun yüzü sarı yeşil bir renk alıyordu. Ölüyordu. Yarı açık dudaklarının kenarında, bükülmüş iki saç teli zaman zaman kalkıp iniyordu: Hâlâ nefes alıyordu demek.

İğne yapan doktora bakarken içinden, "Miyop olduğu halde fena yapmıyor" dedi. "Ama kurtaramayacağız kızcağızı." Kederden çok, öfke duyuyordu. Onda başkalarının ıstırabında, meslekleri açısından tecrübe, kazanç ve çıkar gören doktorların duygusuzluğu vardı. Bunlar da ancak başkalarının çektiği acı, hatta ölümleri pahasına artardı.

Bu sırada kapı vurulur gibi oldu. Hemen genç kadını karşılamak için koştu. Kadın kıvrak adımlarıyla koşarak gelmişti, soluk soluğa olduğunu gizlemeye çalışıyor gibiydi.

Teşekkür etmeyi bile aklından geçirmeden, "Sıcak su!" diye bağırdı.

"Kaynar mı olsun?"

"Hayır serumu ılıtmak için."

Daha o paketi çözmemişken kadın, dumanı tüten bir tencereyle içeri girdi. Bu sefer hiç bakmadan, "İyi. Çok iyi" dedi.

Zaman çok azdı. Birkaç saniyede ampulün ucunu kırıp lastik boruya taktı. Duvarda kakmalı bir İsviçre barometresi vardı. Barometreyi bir eliyle yerinden çıkarırken, ampulü çiviye taktı. Sonra sıcak su tenceresini eline aldı, saniyenin onda biri kadar bir süre duraksadıktan sonra lastik boruyu tencereye daldırdı. "Serum bo-

rudan geçerken ısınır, harika" diye düşündü, kendisinin yaptığı şeyi görüp görmediğini anlamak için öteki doktora bir göz attı. Sonra çocuğun yanına geldi. Cansız kolunu yukarı kaldırdı, tentürdiyot sürdü, bisturiyle bir vuruşta damarını yardı, sondayı alttan sokup iğneyi damara batırdı.

"Geçti. Nabzını tutun. Ben hiç kımıldamayacağım."

Mutlak bir sessizlik içinde, bitip tükenmek bilmeyecekmiş gibi on dakika kadar bir zaman geçti.

Antoine'ın bütün vücudu tere batmıştı, sık sık soluk alıyor, gözlerini büzerek bekliyordu. Gözünü iğneden ayırmıyordu.

Nihayet başını kaldırıp ampule baktı.

"Ne kadar geldi?"

"Hemen hemen yarım litre kadar."

"Nabız nasıl?"

Doktor birden cevap veremedi.

"Bilmem ki. Galiba yeniden atacak gibi..."

"Sayabiliyor musunuz?"

Bir an durakladı.

"Hayır."

"Nabız atmaya başlasa..." diye geçirdi içinden, Antoine. Şu küçük kadavrayı canlandırmak için ömrünün on yılını verirdi. "Kaç yaşında? Yedi mi? Kurtarsam bile on yılda verem olur bu izbede. Ama kurtarabilecek miyim ki? Son dakikalarını yaşıyor, en son dakikalarını... Hay Allah. Elimden geleni yaptım. Serum geçiyor. Ama çok geç... Bekleyelim... Beklemekten başka yapacak şey yok... Kızıl saçlı kadın çok iyiydi. Güzel şey. Annesi değil. Peki nesiymiş öyleyse? Chasle şimdiye kadar sözünü etmedi bunların. Herhalde kızı değil? Bir şey anlamadım bundan. Ya şu ihtiyar kadının davranışına ne demeli... Ama ne olursa olsun beni rahat bıraktılar. Bir anda otoritemi kabul ettirdim onlara. Karşılarındakinin ne adam olduğunu anladılar. Enerjik bir tipin üstünlüğü derler buna... Ama bu işi başarıyla sonuçlandırmak gerekirdi. Başaracak mıyım acaba? Hayır, küçük kız buraya getirilirken çok kan kaybetmiş olmalı. Ne olursa olsun, iyiye gittiğine dair hiçbir belirti yok şu anda. Hay Allah..."

Çocuğun soluk benzine ve dudaklarının kenarında hep öyle zaman zaman kalkıp inen iki altın tele baktı. Soluk alışı ona bir parça daha belirgin gibi görünmüştü. Yanılıyor muydu? Yarım dakika

kadar geçti. Belli belirsiz bir iç çekişiyle küçük kızın göğsü kabarır, sonra son hayat kalıntısını veriyormuş gibi ağır ağır salıverdiğini hisseder gibi oldu. Antoine bir an donakalmış gibi kımıldamadan durdu. Gözünü çocuktan ayırmıyordu. Evet, soluk alıyordu küçük kız. Beklemek, yine beklemek, yine de beklemek lâzımdı.

Bir dakika sonra adeta iyice belli olan ikinci bir iç çekişi.

"Nereye kadar geldi serum?"

"Ampul hemen hemen boşaldı."

"Ya nabız atıyor mu?"

"Evet."

Antoine derin bir soluk aldı.

"Sayabilir misiniz?"

Doktor saatini çıkardı, gözlüğünü düzeltti, bir dakika hiç konuşmadı, sonra:

"Yüz kırk... Belki de yüz elli" dedi.

"Bu hiç olmamasından daha iyi" deyiverdi Antoine.

Bütün gücüyle kendisini, şimdiden, içine doğmaya başlayan iyimserliğe kaptırmamaya çalışıyordu. Ama düş görmüyordu herhalde, iyiliğe doğru bir gidiş vardı. Soluğunu daha düzenli almaya başlamıştı. Antoine, yerinden kımıldamamak için kendini zorluyordu. Çocukça bir ıslık çalmak, şarkı söylemek isteği vardı içinde.

"Bu - hiç-bir-şey - olmamasından - daha - iyi - la-la-la" diye sabahtan beri kafasına musallat olan bir melodiyi kendi kendine mırıldanarak şarkı söylemeye koyuldu. "*Kalbimde... Kalbimde uyuyor... la la la la, uyuyor*, ama ne - Ah buldum" diye birden aklına geliverdi: "*Bir ay ışığı... Bir yaz gününün ay ışığı!*

Kalbimde uyuyor bir ay ışığı
Güzel bir yaz gününün ay ışığı..."

Bir an büyük bir yükten kurtulmuş gibi, coşkun bir sevinç duydu içinde. "Eee, küçük kız kurtuldu demektir" diye düşündü. "Kurtulması da gerekirdi.

Güzel bir yaz gününün ay ışığı..."

Öteki doktor, "Ampul boşaldı!" diye haber verdi.

"Çok iyi."

Tam o anda, Antoine'ın gözünü hiç ayırmadığı çocuk hafifçe ürperdi. Antoine, hemen hemen neşeyle, bir çeyrek saatten beri büfeye yaslanarak kirpiğini bile kırpmadan duran genç kadına dönerek, "Eee, ne yapıyorsunuz hanımefendi?" diye biraz sert bir sesle bağırdı. "Uyuyor muydunuz yoksa? Hani sıcak su?" Şaşkınlığına kendisi de gülecekti az kalsın. "Çocuğun ayaklarını ısıtmak için bir sıcak su iyi olur!"

Kadın, gözlerinin içinde bir sevinç alevi parlayıp sönerken hemen odadan çıktı.

Bundan sonra Antoine, büyük bir ihtiyatla, büyük bir şefkatle eğilerek parmaklarının ucuyla iğneyi çıkardı ve küçük yaranın üstüne bir kompres koydu, sonra çocuğun kolunu yakaladı, eli hep öyle cansız sarkıyordu.

"Bir kafur yağı ampulü daha dostum, ne olur ne olmaz diye... Sonra girişiğimiz bu büyük maç sona ermiş olacak." Kimsenin duymayacağı bir sesle de, "İyi bir sonuç alırsam şaşmam buna" diye ekledi. Yine gizli bir kuvvet bütün benliğini doldurmuştu.

Kadın elinde küçük bir testiyle gelmişti. Duraksıyordu. Antoine'ın bir şey söylemediğini görünce çocuğun ayaklarına doğru uzandı.

Antoine aynı sert ve neşeli sesle, "Öyle değil efendim" dedi. "Yakacaksınız çocuğu. Verin bana şunu. Size ben mi öğreteceğim bir sıcak su kabını sarmayı, ben mi öğreteceğim yani?" Bu sefer gülümseyerek, orada bir yana atılmış olan bir havluyu aldı, halkasını büfenin üstüne attıktan sonra, havluyla testiyi sarıp küçük kızın ayağına yasladı. Kızıl saçlı kadın, o delikanlıca gülümseyişle birden gençleşiveren bu yüze hayretle bakıyordu.

"Kurtuldu... Galiba?" diye çekinerek sordu.

Antoine, "Evet" diye cevap vermeye cesaret edemiyordu.

"Size bir saat sonra söylerim" diye mırıldandı. Kadın onun bu sözüne karşı hiçbir güvensizlik göstermedi. Hayranlıkla, atılganca bir bakışla süzdü delikanlıyı.

Antoine üçüncü kez, "Ne yapıyor şu güzel kız orada?" diye kendi kendine sordu. Sonra kapıyı göstererek:

"Peki, ya ötekiler?"

Kadın belirsizce gülümsedi:

"Bekliyorlar."

"Yatıştırın onları biraz, gidip uyusunlar. Siz de gidip dinlenmelisiniz."

Kadın giderken, "Ben..." diye mırıldandı.

Antoine öteki doktora, "Küçüğü yatağına götürelim" dedi. "Deminki gibi bacağını tutun, yastığı kaldırın. Başı düz dursun şimdi küçüğün, rahat edeceği bir düzen hazırlamalıyız şu havluyu verin bana. Bununla bir germe aleti icat edeceğiz. İpi parmaklıklardan geçirin. Tamam. Çok rahat oluyor bu demir karyolalar. Şimdi bir ağırlık lazım. Herhangi bir şey olur, örneğin şu testi... Hayır, şu ütü daha iyi: Ne ararsan var burada. Evet, verin onu bana. Yarın daha da iyisini yaparız. O zamana kadar biraz germe elde edebilmek için bu kadar yeter, öyle değil mi?"

Doktor yanıt vermedi. İsa, Lazar'ı dirilttiğinde, Marta'nın İsa'ya baktığı gibi Antoine'a sabit bakışlarla bakıyordu. Dudakları hafifçe aralandı, yalnızca, "Aletleri çantanıza yerleştirebilir miyim?" diye kekeledi. Bu çekingen seste öyle bir hizmet etme, kendini adama ihtiyacı titriyordu ki Antoine bunu hissedince üstün olmanın derin hazzını duydu. Yalnızdılar. Delikanlının karşısına geçerek gözlerinin içine baktı, "İyi bir insansınız siz yavrum" dedi.

Ötekinin soluğu kesilir gibi oldu. Genç meslektaşından daha utangaç oluveren Antoine, cevap vermesine zaman bırakmadan:

"Şimdi evinize gidin dostum, burada iki kişinin bulunması gerekmez." Duraksamıştı. "Çocuğun kurtulduğunu söyleyebileceğimi sanıyorum. Sanıyorum. Ama yine de izin verirseniz, geceyi burada geçireyim. Ne olur ne olmaz. Elbette bu çocuğun sizin hastanız olduğunu unutmuş değilim. Tamamıyla öyle. Durum çok nazik olduğu için müdahale ettim. Öyle değil mi? Ama yarın küçük kızı tamamıyla size bırakacağım. Hem de emin bir ele bıraktığım için hiçbir kaygı duymadan." Böyle konuşurken doktoru da kapıya kadar götürmüştü. "Öğleye doğru uğrar mısınız?" diye sordu. "Ben de hastaneden çıktıktan sonra geleceğim. Beraberce uygulanacak tedaviyi kararlaştırırız."

"Üstat... Ben... Çok mutluyum... Size..."

Antoine kendisine ilk defa "üstat" denildiğini duyuyordu. Bütün benliği bir anda derin bir mutlulukla dolmuştu. İçinden gelen bir hareketle iki elini genç doktora uzattı. Sonra hemen kendini toparladı.

"Üstat değilim ben" dedi titrek bir sesle. "Öğrenciyim dostum, çırak: Yalnızca çırak. Sizin gibi, bütün ötekiler gibi, herkes gibi... Sadece bir şeyler deniyoruz, bir şeyler araştırıyoruz... Elimizden geleni yaptık... Fena da olmadı..."

Antoine adeta sabırsızlıkla, genç doktorun gitmesini bekliyordu. Yalnız kalmak için mi? Ama tam o sırada genç kadının ayak sesini duyunca yüzü canlandı...

"Siz gidip yatmayacak mısınız kuzum?"

"Hayır, doktor."

Antoine ısrar etmedi.

Hasta çocuk inliyordu, hıçkırık tutmuştu, tükürdü.

Antoine, "Bak bu iyiye alamet Dédette, çok iyi" diyerek küçük kızın nabzını tutu. "Yüz yirmi. Gittikçe düzeliyor." Gülümsemeden kadına baktı. "Bu kez işin üstesinden geldik sanırım."

Kadın bir şey söylemedi. Antoine onun, kendisine inandığını hissetmişti. Konuşmak istiyordu ama, söze nasıl başlayacağını bilemiyordu.

"Çok cesur davrandınız" dedi. Sonra çekingen olduğu zamanlardaki gibi daha da ileri giderek, "Siz ne olarak bulunuyorsunuz burada?" diye sordu.

"Ben mi? Hiç. Yalnızca komşularıyım. Ahbaplığımız bile yok bunlarla. Çünkü beşinci katta oturuyorum."

"Peki öyleyse kim bu çocuğun annesi? Hiçbir şey anlamadım."

"Sanırım annesi ölmüş, Aline'in kız kardeşiymiş."

"Aline de kim?"

"Hizmetçi."

"Şu titrek elli ihtiyar kadın mı?"

"Evet."

"Yani çocuğun Chasle'larla akrabalığı filan yok mu?"

"Hayır, yeğeni olan bu çocuğa Aline bakıyor. M. Jules'ün hesabına tabii."

Birbirlerine doğru hafifçe eğilmiş, yavaş sesle konuşuyorlardı. Antoine genç kadının dudaklarını, yanaklarını, parlak tenini süzdü; yorgunluk, yüzüne tatlı bir ifade vermişti.

Kendini bitkin hissediyordu, ateşi var gibiydi, içgüdüsüne karşı koyacak halde değildi. Küçük kız uykusunun arasında kımıldanıp duruyordu. Birlikte karyolaya yaklaştılar. Çocuk gözlerini açıp kapadı.

"Işıktan rahatsız oluyor galiba."

Genç kadın böyle diyerek, lambayı daha geride bir yere koydu, sonra hastanın başucuna gelip küçücük alnında parlayan ter tanelerini sildi.

Gözleri kadında olan Antoine, kadın eğildiği sırada, sabahlığının üzerinden vücut hatlarını bir hayal oyunundaki gölge gibi ve adeta birden önünde çırılçıplak soyunmuş kadar belirgin bir şekilde gördü, iliklerine kadar titredi. Soluğunu tuttu, gözleri ateş saçarak genç kadının gözlerinin içine, alacakaranlıkta, soluğunun ritmine uyarak, hafif hafif kalkıp inen göğsüne baktı. Hiçbir zaman, hiçbir kadına bu kadar hırsla istek duymamıştı. Fısıltı halinde bir ses duyulmuştu.

"Mlle Rachel..."

Genç kadın ayağa kalktı. "Aline, küçüğün yanına gelmek istiyor" dedi.

Gülümsüyordu, Antoine'ın, hizmetçinin içeri girmesine izin vermesi için araya girmek istiyor gibi bir hali vardı. Böyle başka birinin çıkagelmesi, Antoine'ın fena halde canını sıkmıştı ama olmaz demeye cesaret edemedi.

"Rachel mi adınız?" diye kekeledi. "Peki, peki girsin içeriye" dedi.

İhtiyar kadının, karyolanın önünde diz çöktüğünü ancak fark edebilmişti. Açık pencerelerden birine yaklaştı, şakakları zonkluyordu. Dışardan içeriye en ufak bir esinti gelmiyor, çatıların üstünden arada bir yanıp sönen ışıklar gökyüzüne soluk bir aydınlık serpiyordu. Antoine o anda yorgun olduğunu hissetti. Aralıksız üç dört saatten beri ayaktaydı. Oturacak bir yer aradı. İki pencere arasına, yere konulan iki çocuk yatağı bir tür divan meydana getirmişti. Bu, Dédette'in her zamanki yatağı olmalıydı. Burası da Aline'in odasıydı herhalde. Antoine kendini bu kötü döşeğin üstüne bıraktı, sırtını duvara yasladı, yine, demin içini yakan o isteğe hiç karşı koymadan kaptırdı kendini: Genç kadının o sıkı göğüslerinin yuvarlaklığını, inip kalkışını, sabahlığın şeffaflığı arasından bir kerecik daha görebilmek için can atıyordu. Ama Rachel ışıkta durmuyordu artık.

Delikanlı yerinden kalkmadan, "Küçük ayağını mı kımıldattı?" diye mırıldandı.

Rachel, karyolaya doğru bir adım attı, bütün bedeni sabahlığının içinde dalgalandı. "Hayır" dedi.

Antoine'ın dudakları kupkuruydu, gözlerinin dibi yanıyordu. Rachel'i lambanın önünde nasıl durdurabileceğini düşünüyordu.

"Yüzü hep soluk mu öyle?"

"Daha az."

"Lütfen başını düzeltir misiniz? Düz dursun ve de dik..."

Genç kadın aydınlık bölgeye girmişti, ama Antoine'la ışık kaynağı arasından çabucak geçti. Bu bir anlık görünüş, arzusunu yine şahlandırmıştı Antoine'ın. Gözlerini kapayıp sırtını, vücudunun bütün kuvvetiyle duvara yasladı. Orada dişlerini sıkarak ve gözünün önündeki gizli hayali kaybetmemek için gözkapaklarını hiç açmadan öylece durdu. Su, gübre ve asfaltın tozuyla karışık büyük şehir kokusu, bu yaz gecesinde soluğunu tıkıyordu insanın. Kurşun gibi abajura çarpan sinekler, ikide bir Antoine'ın terli yüzüne konup kalkıyordu. Şehrin dış semtlerinden gök gürültüsünün sesi geliyordu zaman zaman.

Yavaş yavaş havanın sıcaklığı, vücudunda duyduğu hararet, aşırı heyecanı bütün gücünü kırdı, daldığı uyuşukluğun farkına varmadı, kasları gevşedi, omuzları duvarın üstünden kaydı: Uyuyordu.

Tuhaf bir duyguyla uykudan sıyrıldı. Yarı uykulu bir haldeyken hoş bir şeyler duyuyormuş gibi geliyordu kendisine. Uzun bir süre bu belirsiz hazza gömülmüştü benliği, ama bu ılık rahatlığı vücudunun neresinde, varlığının sınırının hangi noktasında hissettiğini ayırt edememişti. Bacağında duyuyordu bunu. O anda birinin gelip yanı başına oturduğunu anladı. Canlı bir vücuttan yayılıyordu bu sıcaklık. Rachel'in sıcaklığıydı bu. Duyduğu şey, nereden geldiğini anladığından beri vücuduna büsbütün yayılıp saran bir şehvet hazzıydı artık. Genç kadın uyurken ona doğru kaymıştı herhalde. Antoine durumu derhal kavradı, hiç kımıldamadı. Artık tamamıyla uyanmıştı. Bacakları birbirine avuç içi kadar bir yerden dokunuyordu. Antoine'ın bütün duyguları bir noktaya toplanmış gibiydi. Soluk soluğa kımıldamadan duruyordu. Artık her şey berraklıkla görünüyordu gözüne. Birbirlerine değen vücutlarının sıcaklığı, uzun süren bir öpüşmeden çok daha fazla kösnül duygularını kamçılamıştı.

Birden Rachel uyanıverdi, gerindi. Telaşsızca Antoine'dan uzaklaştı, ayağa kalktı. Genç kadın kımıldandığı için uyanmış gibi yaptı. Kadın gülümseyerek, "Dalmışım" dedi.

"Ben de."

Rachel saçlarını düzeltirken, "Sabah olmuş" dedi.

Antoine saatine baktı: Dörde geliyordu.

Çocuk hemen hemen rahat bir uykuya dalmıştı. Aline dua eder gibi ellerini kavuşturmuştu. Antoine karyolanın yanına gelerek çocuğun üstünü açıp baktı. "Bir damla bile kan yok: Çok iyi" diye mırıldandı. Gözlerini Rachel'den ayırmadan çocuğun nabzını saydı: Yüz on. "Bacağı ne kadar da sıcaktı" diye düşündü.

Rachel duvara üç çiviyle tutturulmuş bir aynada gülümseyerek kendini seyrediyordu. Kıvırcık saçları, düğmesi çözük yakasından görünen boynu, çıplak dolgun kolları, pervasız atılgan, biraz da alaycı bakışlarıyla dünyaya meydan okuyan bu kadın, cumhuriyetçi isyanın bir figürünü, barikatlardaki *La Marseillaise*'i andırıyordu.

Hafifçe dudağını bükerek, "İşte güzel oldum!" diye mırıldandı. Uykudan uyanırken de renginin canlılığını, teninin tazeliğini kaybetmediğini biliyordu. Bunun böyle olduğunu Antoine'ın yüzünden de okuyordu. Antoine ona doğru yürüyerek, aynadan yüzüne bakmıştı. Genç kadın, bu erkek bakışlarının gözlerini değil, dudaklarını aradığını sezdi.

Bu sırada Antoine aynada kendini de gördü. Tentürdiyotla yanmış kolları sıvalı, gömleği kan lekesi içinde ve bumburuşuktu.

"İşe bak ki beni bu akşam Packmell'de yemeğe bekliyorlardı" dedi.

Rachel'in yüzünde acayip bir gülümseme belirdi, "Ooo! Arada sırada Packmell'e gittiğiniz oluyor demek?" diye sordu. İkisinin de gözlerinin içi gülüyordu. Antoine çok sevinçliydi. O zamana kadar sadece hafifmeşrep kadınlarla düşüp kalkmıştı. Rachel birdenbire kendisine pek yatkın geldi.

Genç kadın, "Evime gidiyorum ben" dedi ve kendilerini süzen Aline'e dönerek, "Gerekirse beni çağırmazlık etmeyin sakın" diye tembih etti.

Sonra Antoine'a allahaısmarladık demeden, sabahlığının önünü kavuşturarak, sessizce kapıdan sıyrılıp gitti.

Rachel odadan çıkar çıkmaz, Antoine'ın canı da oradan gitmek istedi. Çatıların üstünden ağaran gökyüzüne bir göz atarak, "Çok iyi olacak şu serin havayı koklamak" dedi içinden. "Sonra eve gidip niçin Packmell'e gelemediğimi anlatayım Jacques'a... Hastaneye uğradıktan sonra da buraya dönerim... Şöyle, yıkanmış, taranmış, yüzüme bakılır bir halde. Belki de pansumana yardım etmek için

o kadını çağırtabilirim. Ya da yukarı çıkarken haber veririm ona. Ama yalnız oturup oturmadığını bilmiyorum ki..."

Kendi gelmeden küçük kız uyanırsa ne yapması gerekeceğini Aline'e söyledi. Sonra tam çıkacağı sırada, "M. Chasle ne âlemde acaba?" diye kaygılandı.

Hizmetçi kadın, "Odası hole açılıyor, sobanın yanındaki kapı" diye tarif etti.

Gerçekten de sobanın yanında dolap kapısı gibi bir kapı, dar ve üçgen biçimindeki bir aralığa açılıyordu. Burası, merdiven bölmesine açılan bir delikten ışık alıyordu. İşte, M. Chasle, üstünü başını çıkarmadan, buradaki bir demir karyolaya uzanmış, hafif hafif horluyordu.

"Budala, kulağına pamuk tıkamış!" dedi Antoine.

Adamcağızın gözünü açacağını umarak birkaç dakika bekledi. Duvarlarda boydan boya renkli kartonlara yapıştırılmış kutsal resimler vardı.

En üst gözünün üstünde, iki sıra boş lavanta şişesinin arasına bir küre konulmuş olan etajerin gözleri de dini kitaplarla doluydu.

"Chasle vakası..." diye düşündü. "Vakalara zafiyetim var. Basit, anlamsız bir yüz, budalaca bir yaşantı, ben baktıkça yayvanlaşıp şeklini değiştiriyor. Vazgeçmeli bundan. Toulouse'lu hizmetçi kız gibi. Aaa, nereden aklıma geldi şimdi bu? Çünkü onun odacığı da merdivenden hava alıyordu da ondan mı acaba? Hayır, şu tuvalet sabunu kokusundan... Şu fikir çağrışımı da ne acayip şey..." derken, otel hizmetçisi kız gözünün önüne gelince kuvvetli bir zevk duyduğunu fark etti. Daha da gençti o zaman. Babası bir kongre dolayısıyla çıktığı bu seyahate onu da birlikte götürmüştü. Bir gece, o kızla, tavan arasındaki odasında buluşmuştu. Tombul kız, o kaba örtülerin altında koyun koyuna yattıkları haliyle yanı başında olsa vermeyeceği şey yoktu o anda.

M. Chasle horluyordu hep öyle. Antoine, beklemekten vazgeçerek tekrar sahanlığa giden koridora çıktı. Daha basamağa adım atar atmaz, Rachel'in alt katta oturduğunu hatırladı ve köşeyi döner dönmez gözü kapıya ilişti: Kapı kapalı değildi. Hiç şüphe yok burasıydı kadının evi. Ama kapı ne diye açık duruyordu böyle?

Duraksayacak kadar sabrı yoktu: Adımlarını yavaşlatmadan alt kata indi.

Rachel antredeydi, ayak sesini duyunca hemen arkasını döndü. Yıkanmış, taranmış, pembe sabahlığını çıkarıp beyaz ipekli bir kimono giymişti. Bu beyazlığın üstünde, bir büyük mumun alevi gibi göz alıyordu kızıl saçlar.

Antoine, "Allahaısmarladık" dedi.

Kadın ona doğru gelip kapı aralığında durdu.

"Gitmeden önce bir şey içmek istemez misiniz doktor? Kakao pişirdim de..."

"Hayır, çok kirliyim. Gerçekten öyle. Yine görüşürüz."

Elini genç kadına uzatmıştı. Rachel hafifçe gülümsüyordu, elini uzatmamıştı.

Antoine tekrar, "Allahaısmarladık" dedi ama sonra genç kadının hep öyle elini sıkmayarak gülümsediğini görerek, "elimi sıkmak istemiyor musunuz?" diye sordu.

Genç kadının gülümseyişi silinivermiş, bakışları sertleşmişti. Bu sefer o da elini uzattı. Ama delikanlıya bu eli sıkacak kadar vakit bırakmadı, ani ve kuvvetli bir hareketle tutup içeriye çekti. Kapıyı da arkasından kapattı. Karşı karşıya duruyorlardı. Gülmüyordu artık, ama dudakları aralıktı hâlâ. Antoine genç kadının dişlerinin parıltısını görüyordu. Saçlarından dağılan koku sarmaya başlamıştı onu. Antoine'ın gözünün önüne birden genç kadının çıplak göğsü geldi, bacağında, vücudunun sıcaklığını duydu. Sert bir hareketle, yüzünü yüzüne yaklaştırıp büyüyen gözlerinin içine dikti gözlerini. Rachel yerinden kımıldamamıştı. Delikanlı onun hafifçe eğildiğini hisseder etmez beline doladı kolunu: Rachel, o anda dudaklarını Antoine'ın dudaklarına yapıştırdı. Sonra Rachel güçlükle kendini kurtarıp başını eğdi, yeniden gülümseyerek, "Öyle gecelerde sinirleri geriliyor insanın..." diye mırıldandı.

Antoine'ın gözü, açık kapıların arkasından dip taraftaki bir odada pembe atlas bir yorgan örtülü yatağa ilişti, doğan güneşten serpilen ışınların altında pembe çiçeklerle dolu büyük bir saksı gibi görünüyordu bu yatak.

IV

O sabah Rachel, Chasle'ların kapısını vurdu. "Giriniz" diyen bir ses duyuldu.

Mme Chasle yemek odasındaki pencerenin yanında her zamanki yerine kıvrılmış, ayaklarını bir tabureye dayayarak, daima olduğu gibi hiçbir iş yapmadan oturuyordu. "Elimden bir şey gelmediği için utanıyorum" derdi arada birde. Sonra da, "Ama insan bir yaşa geldikten sonra kendini başkaları için öldürecek değil ya" diye avunurdu.

Rachel, "Küçük nasıl?" diye sordu.

Uyanık, su içti, sonra yeniden daldı.

"M. Jules burada değil mi?"

"Hayır, çıktı" diye cevap verdi Mme Chasle, büyük bir umutsuzluk içindeymiş gibi omuz silkerek.

Rachel hayal kırıklığına uğramış gibiydi.

İhtiyar kadın kederli kederli sözüne devam etti:

"Sabahtan beri dırıltısından geçilmiyordu. Ah, şu Pazar günleri erkeklerin evde bulunuşu dünyayı zindan ediyor insana. Bu kaza onu yola getirir de, bize karşı daha iyi davranır diye ummuştum, nerede! Bu sabah bile hep aklı başka yerdeydi. Allah bilir ne düşündüğünü! Elli yıldır kahrını çekiyorum. Kiliseye gitti, hem de âyin vaktinden bir saat önce. Normal bir şey mi bu? Bakın hâlâ da eve dönmedi." Dudaklarını ısırırken, "Hah, sonunda gelebildi. Evin içinde bir felaket varken hiç olmazsa... Yalvarırım sana Jules..." Boynunu oğluna doğru uzatarak söylemişti bunları.

"Kapıları çarpma böyle... Ben kalp hastası olduğum için değil. Dédette'i de düşün, ölür çocuk bu gürültüden..."

M. Chasle kendini affettirmeye çalışmadı. Dalgınca, kaygılı görünüyordu.

"Gelin de küçüğe bakalım" dedi. Daha, uyuyan çocuğun karyolasının yanına gelir gelmez genç kadın, "Uzun zamandan beri tanır mısınız şu doktor Thibault'yu?" diye sordu.

"Ne?" dedi Chasle. Gözünde bir şaşkınlık ifadesi belirmişti. Ama anlamış gibi gülümsedi. "Ne?" diye sanki ilk sorusunun yankısıymış gibi yineledi. Sonra bir sırrını açmaya karar vermiş gibi birden Rachel'e doğru döndü:

"Dinleyin Mlle Rachel, Dédette'e çok iyilik ettiniz, ben de sizden

küçük bir yardımda bulunmanızı rica edeceğim. Bütün bunlar beni o kadar yormuş olmalı ki, bu sabah aklım başımda değildi: Tekrar oraya gitmem gerek. Ve de hemen. Ama bu o kadar... O kadar can sıkıcı bir şey ki, ikinci kere daha o gişenin önünde durmak. Ne olur, hayır demeyin bana" diye yalvardı. "Size şerefim üzerine söz veririm Mlle Rachel, on dakikadan fazla sürmez bu iş."

Genç kadın pek bir şey anlamadan gülümseyerek kabul etti. Zaten bu acayip adamın tuhaflıklarından hoşlanırdı, onunla baş başa kalır kalmaz Antoine hakkında bilgi almaya da can atıyordu üstelik. Ama bütün yol boyunca Chasle onun sorduklarını işitmemiş gibi davranarak ağzını açmadı.

Polis karakoluna geldikleri zaman saat on iki olmuştu. Komiser az önce çıkmıştı. M. Chasle öylesine üzüldü ki, memur acıdı:

"E, biz varız ya, yaparız gerekeni. Ne istiyorsunuz?"

M. Chasle adama korkak korkak baktı, geri dönmeye de cesaret edemeyerek anlatmaya başladı:

"Çünkü bütün bunları düşündüm, dilekçeme ekleyeceğim şeyler varsa da..."

"Hangi dilekçe?"

"Bu sabah gelmiştim. Aşağıdaki gişeye başvurdum."

"Adınız ne? Gidip dosyayı bulayım."

Rachel merak ederek yaklaştı. Memur az sonra elinde bir kâğıtla geldi ve karşısındaki adamı tepeden tırnağa süzerek:

"Chasle? Jules Auguste? Siz misiniz bu? Mesele nedir?"

"Yani komiserin parayı nerede bulduğumu iyi anlamamış olmasından korkuyorum."

Öteki, kâğıda bakarak, "Rivoli Sokağı'nda" dedi. M. Chasle, sanki bir bahsi kazanmış gibi gülümsedi:

"Görüyorsunuz ya! Hayır, tamamıyla böyle değil. Tekrar oraya gittim, hemen oracıkta aklıma gelen ayrıntıları söylememde yarar var." Elini ağzına kapatıp öksürdükten sonra devam etti: "Yani sokakta olduğunu söylemeye cesaret edemem, daha doğrusu, Tuileries'de bulmuştum. Evet. Bahçedeydim, anlıyorsunuz değil mi? Hatta Concorde'dan Louvre'a giderken bir gazeteci kulübesi yok mu? İşte ilerisindeki iki taş sıradan ikincisine oturmuştum. Orada oturuyordum, elimde de bastonum vardı. Bir beyefendi ile bir hanımefendi önümden geçtiler, arkalarından da bir çocuk gidiyordu. Konuşuyorlardı aralarında. Hatta şöyle düşünmüştüm

onlara bakarken: "İşte ne güzel bir aile kurmuşlar, bir de çocukları var, falan filan..." Görüyorsunuz ya, her şeyi söylüyorum size. Çocuk önümden geçtiği sırada yere düştü. Başladı zırlamaya. Ben öyle yufka yürekli değilimdir, kımıldanmadım yerimden. Annesi koşarak geldi. İşte o zaman hemen hemen ayağımın ucuna –bunda benim kabahatim yok değil mi?–, işte çocuğun yanına çömeldi, yüzünü silmek için küçük bir kadın çantasından mendil çıkardı ya da başka bir şey. Ben hep öyle olduğum yerde oturuyordum. Eh işte." Sonra işaretparmağını havaya kaldırarak sözüne devam etti: "Onlar gittikten sonra bastonumla, bastonun ucuyla kumu karıştırırken birden parayı gördüm. Bütün bunları sonradan hatırladım. Ben çok titiz adamımdır. Küçükhanıma da sorabilirsiniz. Elli iki yaşıma geldim, yanlışım yoktur. Az şey mi bu? Şunu ya da bunu söylemenin önemi yok. Hanımefendi ile küçük çantasının para işinde bir rolü olabileceğini düşündüm. İşte namusluca söylüyorum bunu."

Rachel, "Arkalarından koşamadınız mı?" diye sordu.

"Çok uzağa gitmişlerdi."

Memur yazmayı bırakıp başını kaldırdı:

"Peki onların eşkâline ilişkin bir şeyler söyleyebilir misiniz?"

"Beyefendi hakkında bir şey diyemem. Hanımefendinin üstünde koyu renk bir elbise vardı. Otuz yaşlarında kadardı herhalde. Küçüğün elinde bir lokomotif vardı. Evet, çok iyi hatırlıyorum: Küçük bir lokomotif. Küçük demişsem, sözgelişi şu kadar büyüklükteydi. Çocuk bir iple çekiyordu oyuncağını. Hepsini yazıyorsunuz değil mi?"

"İçinizi ferah tutun. Bitti mi?"

"Evet."

"Teşekkür ederim."

Rachel çoktan kapıya gitmişti. M. Chasle arkasından yürüyecek yerde, dirseklerini bölmeye dayayarak başını gişeye doğru eğdi.

"Küçük bir nokta daha" diye yüzü kıpkırmızı kesilerek mırıldandı. "Galiba bu sabah parayı bırakırken küçük bir hata yaptım. Evet." Durarak alnının terini sildi. "İki banknot vermiştim değil mi? Beşer yüz franklık iki banknot? Evet, evet, çok iyi hatırlıyorum şimdi: Benim hatam bu, daha ziyade bir dalgınlık, çünkü bulduğum para kesinlikle bu değildi: Tam bir banknottu... Bin franklık para tamamı –Tam bir banknottu... Bin franklık bir banknot, anlıyorsunuz değil mi?" Kan ter içinde kalmıştı, tekrar yüzünü mendiliyle kuruladı. "Bunu kaydedin, her ne kadar aynı kapıya çıksa da, yine de..."

"Bu hiç de bir kapıya çıkmaz!" diye memur cevap verdi. "Önemli bir husus bu. Bin frangı kaybeden adam yüz kere buraya gelse, ona sizin bıraktığınız şu beş yüz franklık iki banknotu vermeyiz. Hayda, al sana iş!"

M. Chasle'ı öfkeli bir bakışla süzdü. "Yanınızda kimlik cüzdanınız var mı?"

M. Chasle ceplerini karıştırdı:

"Hayır."

"Olmaz öyleyse. Sizi buradan böyle bırakamam. Bir polis memuru evinize kadar sizinle gidecek: Kapıcınızın, adınızın ve adresinizin uydurma olmadığına tanıklık etmesi lazım."

M. Chasle her şeye ilgisiz görünüyordu. Durmadan terini siliyordu, rahatlamış gibiydi, gülümsemeye bile başlamıştı.

Nezaketle, "Emrinizdeyim" dedi.

Rachel bir kahkaha salıverdi. M. Chasle kederli bakışla onu süzdü, sonra bir an düşünceye daldı ve genç kadına doğru yürüdü, kekeleyerek:

"Mlle Rachel, kimsenin tanımadığı basit bir adamın ceketinin altında çok kere, herkesin saygı gösterdiği bir silindir şapkalınınkinden daha asil, evet asil diyorum ve de daha namuslu bir kalp yatar." Çenesi titremeye başlamıştı. Ama hemen gösterdiği bu cesaretten pişman olarak, "Sizin için söylemiyorum bunu Mlle Rachel. Ne de memur bey için" diye içeri giren memura çekinmeden bakarak sözüne ekledi.

Rachel, M. Chasle ile polis memurunu, kapıcının kulübesinde bırakarak evine çıktı. Antoine onu sahanlıkta bekliyordu.

Genç kadın, doktoru orada bulacağını hiç aklından geçirmemişti. Onu görünce birden öyle büyük sevinç hissetti ki, bir an gözlerini kapadı. Yalnız yüzünden pek o kadar belli olmamıştı bu sevinç.

Antoine, "Kaç kere çaldım kapıyı. Nerdeyse umudumu kesip gidecektim" dedi.

Neşeyle ve bir suç ortaklığı duygusuyla bakıştılar.

Rachel'i o açık tayyörü ve çiçekli şapkasıyla pek zarif bulmanın derin hazzıyla:

"Ne yaptınız bu sabah böyle?"

"Bu sabah mı? Saat biri geçiyor, ben hâlâ yemek yemedim."

"Ben de" dedi Antoine ve hemen karar vererek, "Benimle yemeğe gelir misiniz? İster misiniz, söyleyin? Evet mi?" diye sordu.

Rachel, isteklerini saklayamayan bu çocuk açıkgözlülüğü karşısında gülümsemişti.

Antoine:

"Evet deyin?"

"Eh, peki, evet."

Antoine derin bir nefes alarak, "Oh!" dedi.

Rachel dairesinin kapısını açarken, "Hizmetçi kadına söyleyeyim de evine gitsin" dedi.

Antoine bir dakika kadar yalnız kalmıştı holün antresinde. Antoine, genç kadın sabahleyin kendisine sokulduğunda yaşadığı duyguların yeniden canlandığını hissetti. "Dudaklarını nasıl da uzatmıştı bana" diye düşündü. Öylesine heyecanlanmıştı ki, eliyle duvara dayanmak zorunda kaldı.

Rachel gelmişti bile.

"Gidelim" dedi ve "Öyle açım ki!" diye ekledi. Zevke çağıran şehvetli bir gülüşle söylemişti bunu.

Antoine beceriksizce:

"Belki yalnız çıkmayı istersiniz? Ben sokakta yanınıza gelirim olmaz mı?"

Rachel gülerek, "Ben mi? Tamamıyla serbest bir insanım, kimseden saklanmak zorunda değilim" dedi.

Rivoli Sokağı'na saptılar. Antoine genç kadının yürürken vücudunun dans eder gibi kıvrak, ahenkli hareketlerini bir kere daha fark etti.

"Nereye gidelim?" diye sordu.,

Rachel, şemsiyesinin ucuyla köşedeki semt lokantasını göstererek, "Şuraya girsek ne olur? Vakit çok geç oldu" dedi.

Asma katta kimsecikler yoktu. Pencerelerin önüne yarım daire şeklinde küçük küçük masalar sıralanmıştı. Sütunlar arasındaki bu pencereler zemin kata bakıyor ve alt salon buradan aydınlatılıyordu. İçerisi serin ve hafifçe loştu. Antoine ile Rachel, bir oyuna başlamak üzere olan iki çocuk gibi karşı karşıya oturdular.

Antoine birden:

"Adınızı bile bilmiyorum daha."

"Rachel Gœpfert. Yaş yirmi altı. Çene beyzi, burun orta boy..."

"Ya o dişler?"

"Şimdi görürsünüz" diye önündeki tabakta duran sosise çatalını sapladı.

"Dikkat edin, sarımsaklıdır."

"Olsun. Bayılırım kokusuna."

Gœpfert... Genç kadının Yahudi olabileceği düşüncesiyle, bu konudaki eğitiminden kalan kırıntılar yüzünden içi bir tuhaf oldu: Bu kadarcık düşünce de ayrıca maceraya bir bağımsızlık ve başkalık tadı katıyordu.

Rachel, delikanlının düşüncesini anlamışçasına meydan okur gibi de görünmeden, "Babam Yahudi'ydi" dedi.

Önlüklü bir kadın yemek listesini getirdi, Antoine genç kadına, *Mixed-grille*?* diye sordu.

Rachel'in yüzünde çok acayip bir gülümseme belirdi. Bunu bastırmaya engel olamadığı anlaşılıyordu.

"Neden güldünüz? Çok nefistir. Burada bir sürü iyi kızartma var: Böbrek, *bacon*, sosis, kotlet..."

Garson kadın, "...tere ve patates suflesiyle" diye ekledi.

"Biliyorum, peki bu olsun" dedi. Bastırdığı neşesi o muammalı bakışlarında parıldıyor gibiydi.

"Ne içeceksiniz?"

"Bira."

"Ben de. Çok soğuk olsun."

Antoine, küçük çiğ enginar yapraklarını çiğneyen Rachel'i seyre dalmıştı.

"Sirkeli şeylere bayılırım" diye açıkladı genç kadın.

"Ben de."

Antoine, zevklerinin onun zevklerine uygun olduğunu göstermek istiyordu. Genç kadının her cümlesinde, "Ben de öyle" diyerek sözünü kesmemek için kendini zor tutuyordu. Her yaptığı, her söylediği, hep ondan beklediği gibiydi. Giyinişi, bir kadın için daima en uygun gördüğü giyinişti. Boynundaki kehribar kolyenin iri şeffaf taneleri, iri Malaga üzümünü ya da içi güneş dolu sarı erikleri andırıyordu. Kehribarın altındaki teninde, iç gıcıklayıcı bir parıltı vardı genç kadının. Antoine ona bakarken, hiçbir şeyin doyuramayacağı bir açlık duyuyordu içinde. "Dudaklarını nasıl da uzatmıştı bana..." diye tekrar düşünürken yüreği hızla çarpmaya başlamıştı... İşte o, yine burada karşısındaydı ve yine gülüyordu hep öyle!

---

* Karışık ızgara. (ç.n.)

Masanın üstüne iki bardak köpüklü bira koydular. İkisi de bir an önce biralarını yudumlamak için sabırsızlanıyordu. Antoine eğlence olsun diye, gözlerini ayırmadan Rachel'le aynı zamanda birasını içiyordu. Dilinde köpüklü biranın baharlı lezzetini duyduğu zaman, Rachel'in de birasını yudumladığını düşünürken, dudaklarının birbirinde eridiğini duyar gibi oluyordu. Bir an sersemlemiş gibi durdu. Genç kadın, "...Hepsi de ona bir uşak muamelesi yapıyor" dedi.

Antoine kendini toparlayarak, "Kim hepsi?" diye sordu.

"Annesi ile hizmetçi kadın." (Antoine, Rachel'in Chasle'ları söz konusu ettiğini anlamıştı.) "İhtiyar kadın, oğlunu hep 'Enayi' diye çağırır."

"Kabul edersiniz ki, bu isim ona yakışmıyor değil."

"Daha eve gelir gelmez annesi onu hırpalamaya başlar. Sabahları, küçük kızın potinlerine varıncaya kadar, ayakkabılarını o boyar."

"M. Chasle mı?" diye neşelenerek Antoine sordu. Adamcağızı, babasının söylediklerini yaparken ya da patronun yerine akademideki arkadaşlarından birini karşılarken gözünün önüne getiriyordu.

"Sonra da adamcağızın elindekini avcundakini almak için çok iyi anlaşıyorlar. Sokağa çıkarken, ceketini fırçalamak bahanesiyle cebinden parasını çalacak kadar işi ileri götürüyorlar. Geçen yıl ihtiyar kadın, oğlunun imzasını taklit ederek, üç dört bin franklık bir senet imza etti. M. Jules az kalsın hasta olup yatağa düşecekti bu yüzden."

"Peki ne yaptı?"

"Ne yapacak, paranın hepsini ödedi tabii. Altı ayda. Taksit, taksit. Annesini ele veremezdi."

"Onu her gün gördüğümüz halde, böyle bir şeyin farkında olmadık."

"Onlara hiç gelmemiş, miydiniz?"

"Hiç."

"Şimdi evlerindeki eşya, bir yoksul evindekinden beter. Ama iki yıl önce görmeliydiniz. Her yer pırıl pırıl, cilalıydı, Voltaire zamanında sanırdınız kendinizi. O güzelim oymalı koltuklar, aile resimleri, hatta, eski gümüş takımları."

"Peki ne oldu bütün bunlar?"

"İki kadın bunları el altından birer birer sattı. M. Jules bir akşam bakıyor ki, XVI. Louis yazı masası yürümüş. Bir başka gün de halı, koltuklar, duvar saati, minyatürler yok olmuş. Hatta büyükbaba-

sının portresi bile, üniformalı, yakışıklı bir delikanlı, koltuğunun altında şapkası, önünde bir harita..."

"Soylu bir asker miymiş?"

"Öyle gibi. La Fayette'in emrinde Amerika'da bulunmuş."

Antoine, genç kadının geveze olduğunu anladı, ama güzel konuşuyordu. Akıllıydı. En çok, ince buluşları, olayların püf tarafını gözünden kaçırmayışı ve en ince ayrıntılarına kadar hatırlayışı Antoine'ın hoşuna gitmişti.

"Bizde hiçbir zaman halinden şikâyet etmemiştir" dedi Antoine.

"Ooo, ben kaç kereler onu, merdivene saklanmış ağlarken gördüm."

Antoine, "İnanılır şey değil!" diye bağırdı.

Öylesine canlı bir neşeyle gözleri parlayarak bağırmıştı ki, böyle, Rachel bir an yalnız karşısındaki delikanlıyı düşünerek, ne söyleyeceğini unuttu.

Antoine, "Gerçekten bu kadar yoksul mu bunlar?" diye sordu.

"Elbette ki hayır. İki kocakarı, bu paranın üstüne düğüm basıp bir yerlerde saklıyorlar. Sonra da inanın ki, hiçbir şeyleri eksik değil. Adamcağız kendisine bir sakız alacak olsa, kıyametleri koparırlar. Ah! Evde herkesin bildiği şeyleri size bir anlatabilsem... Düşünün bir kere. Aline, M. Jules'e varmaya kalmaz mı? Gülmeyin, az kalsın olacaktı bu iş. İhtiyarla anlaşmıştı. Bereket versin ki, bir gün kavga ettiler de..."

"Peki Chasle, kabul edecek miydi?"

"Sonunda evet diyecekti, Dédette yüzünden. Deli divane olur bu kız için o. Kendisinden bir şey koparmak istediler mi, küçük kızı Aline'in memleketi olan Savoie'ya göndereceklerini söyleyerek korkuturlar zavallıyı. O zaman ağlamaya başlayarak dediklerini yapar."

Rachel'in anlattıklarını dinlediği yoktu Antoine'ın: Öptüğü o dudakların oynayışını seyre dalmıştı: Ortası etli, kenarları bir bıçakla kesilmiş gibi incecik, şehvetli dudaklardı bunlar. Konuşmadığı zaman dudaklarının iki ucu, hafifçe gülümseyerek, kalkık duruyordu. Ama alaylı değildi bu gülümseyiş. Sakin ve neşeliydi.

Antoine şu zavallı Chasle'ı o kadar az düşünüyordu ki, yüzü kızararak hafifçe, "Biliyor musunuz, mutlu bir adamım ben" dedi.

Rachel bir kahkaha attı. Bir gün önce, ameliyat masasının önünde değerini iyice biçtiği bu adamın, onu kendisine yaklaştıran bu çocukça tarafını keşfetmek pek sevindirmişti onu.

"Ne zamandan beri?" diye sordu. Antoine biraz yalan söyledi:

"Bu sabahtan beri."

Ama yine de doğruydu bu. Rachel'in evinden çıkıp da güneşli sokağa fırladığı zaman, içinde uyanan duyguları hatırladı: Hiçbir zaman kendini bu kadar formunda hissetmemişti. Royal Köprüsü'nün önünde, nasıl büyük bir soğukkanlılıkla kalabalığa karıştığını ve arabaların arasından sıyrılırken, kendi kendine, "Ne kadar da kendimden eminim, ne kadar da bütün kuvvetlerime hâkimim şu anda. Bir de özgür iradeyi inkâr edenler var" diye düşündüğünü anımsıyordu.

Genç kadına:

"Şu kızarmış mantardan ister misiniz?"

*"With pleasure."**

"İngilizce biliyorsunuz demek?"

"Evet. *Si son vedute cose più straordinarie."***

"İtalyanca da öyle mi? Ya Almanca?"

*"Aber nicht sehr gut."****

Antoine bir an düşündü, sonra, "Seyahat ettiniz mi?" diye sordu.

"Biraz."

Genç kadının sesi o kadar muammalı gelmişti ki, gözünün içine baktı.

"Ne diyordum?" diye söze yeniden başladı. Sözlerinin önemi yoktu: İkisi de, bakışları, gülüşleri, sesleri ve en küçük hareketleriyle durmadan bir duygu alışverişi içindeydiler.

Genç kadın birden Antoine'ı süzerek, "Dün akşam gördüğüm kişiden ne kadar başkasınız..." dedi.

Antoine, hâlâ tentürdiyottan sapsarı ellerini havaya kaldırarak, "Vallahi hep olduğum gibiyim" dedi. "Ama tabağımdaki pirzolanın etini kemiğinden ayırırken, öyle büyük bir doktor tavrı da takınamam."

"Sizi iyice seyredecek kadar vakit buldum, biliyor musunuz?"

"Peki sonra?"

Genç kadın sustu.

"Böyle bir ameliyat sahnesinde ilk defa bulundunuz herhalde?" diye Antoine tekrar sordu.

---

* Memnuniyetle. (ç.n.)

** Daha olağanüstü şeyler görmüş bulunuyorum. (ç.n.)

*** Ama çok iyi değil. (ç.n.)

Genç kadın, "Ben mi?" dedi. Bunu söylerken sesinin tonunda, "O kadar çok gördüm ki!" der gibi bir şeyler vardı. Fakat birden konuyu değiştirerek, "Her gün böyle ameliyat yapar mısınız?" diye sordu.

"Hiç. Cerrahlık değil mesleğim benim. Ben sadece çocuk hastalıkları uzmanıyım."

Neden cerrah olmadınız? Çok iyi yapardınız bu işi..."

"Merakım yok herhalde buna."

Rachel içini çekerek, "Ah yazık!" dedi.

Kısa bir sessizlik oldu. Kadının bu sözü bir keder rüzgârı estirmişti.

"Peh, hekim, cerrah..." dedi yüksek sesle. "İnsan neye istidadı olduğunu çok iyi bilmiyor. Her zaman en iyi yolu seçtiğini sanıyor. Koşullar..." Rachel delikanlının yüzünde, bir gün önce çocuğun başucunda onu kendinden geçiren ifadeyi o an yine görür gibi olmuştu. "Olmuş bitmiş bir şeyi ne diye söz konusu etmeli?" diye devam etti. "Tutulan yol daima en iyi yoldur: Yeter ki ileriye doğru götürsün insanı." Sonra birden karşısında oturan güzelliğin, birkaç saat içinde, nasıl hayatında yer ediverdiğini düşünerek kaygıyla, "Evet, ama bu çalışmama, yükselmeme engel olmamalı" dedi.

Yüzünün bir an karardığını Rachel fark etmişti:

"Korkunç denecek kadar inatçı olduğunuz belli."

Antoine güldü:

"Alay etmiyorsunuz herhalde benimle. Uzun zaman slogan olarak şu Latince sözü benimsedim: *Stabo!* 'Dayanacağım!' demek. Bu kelimeyi mektup kâğıtlarımın üstüne, kitaplarımın kılıfına yazdırdım..." Saatinin zincirini gösterdi. "Hatta eski bir mührün üstüne de kazdırttım bunu, hep üstümde taşırım."

Genç kadın zincirin ucundan sarkan gümüş mühre bakarak, "Ne güzel şey" dedi.

"Sahi mi? Hoşunuza mı gitti?"

Rachel onun maksadını anlamıştı, mührü geri vererek, "Hayır" dedi.

Ama Antoine, madalyonu zincirden çıkartmıştı bile.

"Rica ederim."

"Delisiniz siz."

"Rachel... Bir hatıra olarak..."

"Neyin hatırası?"

"Her şeyin."

Genç kadın yürekten bir gülüşle gözlerini ayırmadan Antoine'a bakarak, "Her şeyin?" diye tekrarladı.

Ah, o anda ne kadar hoşuna gidiyordu bu kadın. Onun o gülüşünü, tıpkı bir erkek çocuk gülüşünü andıran özgür, yürekli gülüşünü ne kadar seviyordu. Şimdiye dek tanıdığı, bu işi meslek edinmiş kadınlardan olduğu kadar, tatillerde rastladığı genç kadınlardan ve genç kızlardan da ayrı biriydi Rachel. O kadınlar ve kızlar daima çekingenlik verirdi kendisine. Rachel'den çekinmiyordu. Kendisiyle aynı seviyedeydi. Tabii bir çekicilik, mesleğini seven sokak kızlarının sadeliği vardı onda, ama hiç şüpheli ve bayağı bir hali yoktu. Ne kadar hoşlanıyordu ondan. Onu kendisine sadece geçici bir arkadaş olarak görmüyordu: Hayatında ilk defa, eş, bir dost bulmuştu.

Sabahtan beri bu düşünce zihnini kurcalayıp durmaktaydı. Şimdiden kafasında yepyeni bir hayat tasarısı kurmaya başlamıştı. Bu tasarıda Rachel'in de yeri vardı. Yalnız karşı tarafın, bu sözleşme için onayı alınmamıştı henüz. Bunun için de çocukça bir sabırsızlıkla yanıp tutuşarak, hemen genç kadının ellerini yakalayıp, "Beklediğim kadınsınız siz. Rastlantının tanıştırdığı kadınlarla sevişmek istemiyorum artık. Ama kararsızlıktan fena halde ürkerim. İlişkilerimizi hemen düzene sokmalıyız. Sevgilim olun, işi düzenleyelim" diyecekti neredeyse. Birkaç kere kafasından geçeni hissettirerek, geleceğini sağlama bağlamak üzere bir şeyler söylüyordu, yalnız onda gördüğü ihtiyatlı hal planlarını açıklamasına engel oluyordu. Rachel, buzlu frenküzümünü dişlerinin arasında çıtırdatarak ezerken, dudakları meyvanın suyuyla lâl rengine boyandı.

"Ne kadar hoş yer değil mi burası?" diye sordu.

"Evet. Unutulmayacak bir yer. Paris'te her aradığını bulur insan. Taşrayı bile." Bunu söylerken salonu gösterdi. "Sonra da birisine rastlama tehlikesi yok."

"Sizi benimle görmeleri canınızı mı sıkar?" diye sordu Rachel.

"Amma da yaptınız ha! Sizin hesabınıza söylemiştim bunu."

Genç kadın omuz silkti.

"Neden ki?" Antoine'ın meraklandırdığını görmekten büyük keyif alıyordu, bunun için de, kendini anlatmak için acele etmiyordu. Bununla birlikte, delikanlının durmadan hep öyle kaygılı bakışlarla

sorar gibi yüzüne bakışına dayanamayarak açıldı: "Söylemiştim ya size, kimseye hesap vermek zorunda değilim. Gösterişsiz bir yaşantıyı sürdürecek kadar gelirim var, bu da bana yetiyor. Serbest bir kadınım."

Antoine'ın büzülen yüzü, safça ve memnunlukla gevşeyince, söylediklerini onun şöyle yorumladığını anladı Rachel: "İstersen senin olurum." Bu düşünce, başka herhangi bir erkek karşısında isyan ettirirdi Rachel'i, ama hoşlanıyordu Antoine'dan. Böyle istendiğini hissetmek çok tatlı bir duygu veriyordu genç kadına.

Kahveler geldi. Rachel konuşmuyordu, düşünceye dalmıştı. Kaldı ki, o da aralarında bağ kurmayı düşünmüyor değildi, çünkü biraz önce kafasından şunu geçirmişti: "Şu sakalını kestiririm ona." Bununla birlikte, delikanlıyı tanımıyordu, ona karşı duyduğu bu ilgiyi başka erkeklere de duymuştu. Yeter ki, Antoine kendisine hep bu güven ve oburlukla baksın...

"Bir sigara?"

"Hayır, bende de var, onlar daha hafif."

Antoine kibriti yakıp uzattı, genç kadın bir soluk çekti, bir duman bulutu arasından, "Teşekkür ederim" dedi.

Şüphesiz daha başlangıçta yanlış anlamalara meydan vermemek gerekirdi. Hiçbir tehlike karşısında olmadığını hissederse, kendini daha büyük bir açıkyüreklilikle bırakırdı. Fincanı biraz ileri sürerek, dirseklerini masaya dayadı. Dumandan gözlerini kırpıştırdığı için, bakışı hemen hemen seçilmez olmuştu.

"Serbest olduğumu söyledim" dedi, sonra kelimelerin üstünde durarak devam etti: "Ama bir bağ kurmak için hazırım demedim, kavrayabildiniz mi?"

Antoine, kadere boyun eğmiş gibi bir tavır takındı. Genç kadın devam etti: "Şunu itiraf edeyim ki, daha önce de hayatta epeyi hırpalandım. Her zaman özgürlüğüme bugünkü gibi sahip değildim. Yani iki yıl önce özgür değildim. Bugün özgürüm. Ama dört elle sarılıyorum şimdi." (Bunları samimi olarak söylediğine inanıyordu.) "Özgürlüğüme o kadar bağlıyım ki, dünyada hiçbir şey uğruna kaybetmeye razı olamam. Anlıyor musunuz?"

"Evet."

Aralarında bir sessizlik oldu. Antoine genç kadını süzdü. O, kâşığı fincanın içinde çevirerek, Antoine'a bakmadan hafifçe gülümsedi.

"Kaldı ki, bunu size çok sade olarak söyleyebilen öyle sadık bir sevgili, rahat yaşanır bir metres olacak bir tip değilimdir hiç. Bütün kaprislerimi yerine getirmek isterim, aklıma eseni yapmak isterim. Bunun için serbest olmak gerek. Serbest kalmak istiyorum Anlıyorsunuz değil mi?"

Bunları söyleyerek, sakin bir hareketle fincanı eline alıp kahvesini, ağzını yakarak büyük yudumlarla içmeye başladı.

Antoine bir an umutsuzluğa kapılır gibi olmuştu. Her şey yıkılıveriyor gibiydi. Ama o hâlâ karşısındaydı, hiçbir şey kaybolmuş değildi. Kuvvetle istediği bir şeyden vazgeçmek elinden gelmezdi, bozguna uğramaya alışmamıştı. Ama ne olursa olsun durum açıktı. Bu, hayale kapılmaktan daha iyiydi, insan bir şeyi iyi bildi mi, harekete geçebilirdi. Bir an için bile, bu genç kadının kendisini reddedebileceği, birlikte yaşama tasarısını suya düşüreceği aklından geçmemişti. O böyleydi işte: Daima, hedefine varacağına emindi.

Sorun, bu genç kadını iyi anlamakta, onu saran tülü yırtabilmekteydi.

"İki yıl önce serbest değil miydiniz?" Bunu mutlaka öğrenmek ister gibi mırıldanarak sormuştu. "Şimdi artık tamamıyla serbest misiniz gerçekten?"

Rachel ona, sanki bunu soran bir çocukmuş gibi baktı. Sonra bakışında bir alay pırıltısı belirdi: "Size cevap vereceğim. Ama cevap vermek istediğim için."

"Birlikte yaşadığım adam Sudan'a yerleşmişti" diye anlatmaya başladı. "Bir daha Fransa'ya dönmeyecek." Son sözlerini hafifçe gülerek bitirdi ve gözlerini başka yana çevirdi. Sonra kısa keserek, "Gidelim!" deyip ayağa kalktı.

Yola çıkınca, Cezayir Sokağı'na doğru yürüdü. Antoine da sessizce yanında yürüyordu, ne yapacağını düşünüyordu, ondan ayrılmaya bir türlü karar veremiyordu.

Rachel, kapıya geldikleri zaman imdadına yetişti, "Dédette'i görmek için yukarı çıkarsınız belki?" dedi. Sonra hiç irkilmeden, "Ama belki de başka yerde işiniz vardır?" diye sözünü tamamladı.

Antoine, gerçekten de Passy'deki hastayı görmeye gideceğine söz vermişti. Bundan başka şefi sabahleyin hastanede, kendisine notları gözden geçirmesini rica ederek, bir raporun provalarını vermişti. Sonra özellikle Maisons-Laffitte'te yemek yemek istiyordu,

orada kendisini bekliyorlardı. Hem Jacques'la da konuşabilmek için oraya geç gitmek istemiyordu. Ama Rachel'le birlikte içeri girmek olanağı belirince, bütün bunlar uçup gidivermişti.

Genç kadına yol vermek için yana çekilirken, "Bütün gün serbestim" dedi.

İşini aksattığını, hayatının gidişini bozduğunu şöyle bir kafasından geçirir gibi oldu. Yazık. (Ama böylesi daha iyi oldu diye aklından geçiriyordu.)

Hiç konuşmadan merdivenden çıktılar.

Rachel'in kapısının önüne gelince, genç kadın anahtarı kilide sokup yüzünü Antoine'a döndü. İçini dolduran arzu yüzüne vurmuştu. Çırılçıplak, örtüsüz bir arzuydu bu... Özgür, sevinçli, dayanılmaz bir arzu...

V

Jacques, Packmell'den çıkıp koşarak eve geldiğinde, kapıcıdan M. Antoine'ı bir kaza nedeniyle çağırdıklarını öğrenince, aklına üşüşen kötü şeyler bir anda dağılıverdi, ama bir yas elbisesine sahip olmayı istemiş olmanın kardeşinin ölümüne sebep olabileceğini nasıl düşündüğünü hatırlayarak, şaşkınlıktan donakaldı. Ensesindeki sivilceye sürmek için tentürdiyot şişesini arayıp bulamayınca, büsbütün sinirlendi, ve alışık olduğu o belirsiz öfkeli haliyle soyundu. Bu hal onu üzüyordu, çünkü utanç duyuyordu bundan. Uzun süre uyuyamadı. İmtihanda başarı göstermiş olması hiç sevindirmedi Jacques'ı.

Antoine Jacques'la Maisons-Laffitte'e gitmek üzere ertesi sabah yola çıktığı zaman karşılaştı. Birkaç kelimeyle Antoine bir akşam önce olup bitenleri kardeşine anlattı ama Jacques'a Rachel'e dair tek kelime söylemedi. Gözleri parıl parıl parlıyordu. Yüzünün gergin hatlarında bir savaşçı ifadesi vardı, kardeşi bunu ameliyatın güçlüklerine bağladı.

Jacques, Maisons-Laffitte garından çıkarken, çanlar bütün hızıyla çalıyordu. Hiç acelesi yoktu. M. Thibault, Matmazel de Waize, hatta Gisèle, akşam duasını hiç kaçırmazlardı: Bunun için villaya

gitmeden önce bir tur atacak kadar vakti vardı. Parkın ılık gölgeleri insana gezip dolaşmak isteği veriyordu. Yollar tenhaydı. Bir sıraya oturdu. Otların arasındaki böcekler ötüşlerinden başka bir şey duyulmuyordu. Arada bir, altında oturduğu ağacın dallarından serçeler gürültüyle havalanıyordu. Jacques hiç kımıldamadan dudaklarında bir gülümseyiş, belirli bir şey düşünmeden, sadece burada olduğu için mutlu, oturuyordu.

Saint-Germain-en-Laye Ormanı'na yaslanan eski Maisons şatosunu ve arazisini Restorasyon devrinde Laffitte satın almış, beş yüz hektarlık parkı parselleyerek yalnız şatoyu alıkoymuştu. Ama ünlü banker, malikânesinin manzarasının bozulmaması için her türlü önlemi almış, ağaç kesimini olabildiğince azaltmıştı. Böylece Maisons onun sayesinde büyük bir senyörlük parkı olarak kaldı, iki yüzyıllık, iki yanına ıhlamur ağaçları sıralanmış yollar, küçük küçük villaların bulunduğu bir semte kadar uzuyordu, aralarında hiçbir duvar bulunmayan bu evler yeşillikler arasında kaybolmuş gibiydi.

M. Thibault'nun villası, çevresi beyaza boyalı parmaklıkla çevrilmiş çimenli bir alanın ortasında, şatonun kuzey-doğusundaydı, bu ulu ağaçların gölgesindeki bu alanın orta yerinde de yuvarlak bir havuzun etrafını öbek öbek şimşirler çevirmişti.

Jacques, yavaş yavaş o alana doğru gidiyordu. Ta uzaktan evi seçer seçmez, parmaklıklı kapıya dayanmış duran beyaz elbiseli biri ilişti gözüne. Gisèle onun yolunu gözlüyordu. Yüzü gar yoluna dönük olduğu için, Jacques'ı görmemişti. Jacques birden içinde coşan büyük bir sevinçle kıza doğru koşmaya başladı. Gisèle onu görünce kollarını sallamaya başladı, sonra ellerini boru gibi ağzına dayayarak, "Kazandın mı?" diye bağırdı.

On altı yaşına geldiği halde, Matmazel'in izni olmadan bahçeden dışarı çıkamaya cesaret edemiyordu.

Jacques şaka olsun diye hiç cevap vermedi. Ama Gisèle müjdeyi onun gözlerinden okunmuştu, bir küçük çocuk gibi yerinde zıplamaya başladı, sonra Jacques'ın boynuna sarıldı. Delikanlı her zamanki gibi, "Haydi, haydi deli kız" dedi. Genç kız, bir an kollarını gevşettikten sonra yeniden sevinç ürpertileri içinde onu kucakladı. Gülüyor, gözleri sevinç yaşlarıyla parlıyordu: Jacques heyecanlandı, içinde ona karşı derin minnet duyarak Gisèle'i göğsüne bastırdı.

Gisèle gülerek yavaş sesle, "Halamın da benimle birlikte kiliseye

gitmesi için bir sürü hikâye uydurdum, senin saat onda geleceğini sanıyordum. Baban da gelmedi daha. Haydi gel" diyerek Jacques'ı villaya doğru sürüklemeye başladı.

Ufak tefek Matmazel antrenin dip tarafından görünmüştü. Sırtı hafifçe kamburlaşmıştı, heyecandan kafasını titreterek hızlı hızlı geliyordu. Sahanlığın kenarında durdu. Jacques kendi hizasına gelir gelmez, o kukla eli gibi sıskacık elini uzattı, çocuğu kucaklayım derken az kalsın dengesini kaybedip yuvarlanacaktı.

Ağzının içinden, sanki durmadan bir şeyler çiğniyormuş gibi, "Kazandın mı, kazandın mı?" deyip duruyordu.

Jacques neşeyle, "Ay!" diye bağırdı. "Aman dikkat edin, ensemdeki sivilceyi acıttınız."

"Hay Allahım, göster bakayım!" dedi Matmazel de Waize. Sanki bu sivilce, *École normale supérieure* imtihanından daha önemliymiş gibi. Jacques'a başarısı üzerine soru sormaktan vazgeçerek, boynunun sıcak suyla yıkanması ve üzerine yumuşatıcı kompresler yapılması için ısrar etmeye başladı.

Jacques'ın ensesine Matmazel'in odasında pansuman yapılırken bahçe kapısının çıngırağı duyuldu: M. Thibault gelmişti.

Gisèle pencereden sarkarak, "Jacquot imtihanı kazanmış!" diye cırlak sesiyle bağırırken Jacques da babasını karşılamaya aşağıya indi.

"Ooo! Geldin mi? Kaçıncı oldun?" diye sordu. M. Thibault her zamanki hastalık sarısı yüzü memnunlukla pembeleşmişti.

"Üçüncü."

M. Thibault bu sonucu da beğendiğini daha açıkça belli etmişti. Gözkapaklarını kaldırmadı, ama burun kasları titredi, saplı gözlüğü düşerek, bağının ucundan sarktı, elini oğluna uzatıp, "Eh, fena değil" diye homurdandı, Jacques'ın elini, yumuşak parmaklarının arasında sıktı. Bir an tereddüt ettikten sonra hırçınlaşarak, "Of ne sıcak" diye mırıldandı, sonra oğlunu kendine doğru çekerek öptü. Jacques'ın yüreği hızlı hızlı çarpıyordu. Babasına bakmak istedi. Ama M. Thibault arkasını dönmüştü bile, hızlı hızlı sahanlığın basamaklarından çıkıyordu, çalışma odasına girdi, dua kitabını masasının üstüne attı, bir iki adım yürüdü, sonra mendilini çıkartarak ağır ağır yüzünün terini sildi.

Sofraya oturuldu.

Gisèle'in, Jacques'ın önüne koyduğu bir demet çiçek, sofraya bir bayram havası vermişti. Yüreği sevinçle dolup taşan genç kız durmadan gülüyordu. Ömrü iki ihtiyarın arasında pek kuru geçmekteydi: Ama çok canlı bir yaradılışı olduğu için bundan pek üzüntü duymuyordu. Mutluluğu beklemek, mutlu olmak değil miydi?

M. Thibault ellerini ovuşturarak içeriye girdi, boynuna peçetesini bağlayıp iki yumruğunu tabağının iki yanına koyduktan sonra:

"Eh, haydi göreyim seni. Artık mesele bu noktada da kalmamak. Budala insanlar değilizdir bizler, neden çalışıp birincilikle bitirmeyesin okulunu?" Gözünü araladı, keçi sakalını uzattı, kurnazca bir tavırla, "Her okuldan daima tek kişi birincilikle mezun olur, değil mi?" dedi.

Jacques babasının gülümseyişine kaçamak bir gülümseyişle cevap verdi. Baba evindeki sofraya oturduğu zamanlar, olduğundan başka görünmeye o kadar alışmıştı ki, artık bunun için kendini zorlama gereğini bile duymuyordu. Zaman zaman bunun haysiyetsizce bir şey olduğunu da düşünmüyor değildi.

M. Thibault, "Büyük bir okuldan birincilikle çıkmak ne demektir biliyor musun sen?" diye yeniden söze başladı. "Sor bunu ağabeyine, bu şeref bütün hayatın boyunca senden ayrılmaz. İnsan artık nereye giderse gitsin mutlaka saygı görür. Ağabeyin nasıl, iyi mi?"

"Yemekten sonra gelecekti."

M. Chasle'ın yakınlarından birinin kaza geçirdiğini babasına söylemek, Jacques'ın aklına gelmemişti. M. Thibault'nun etrafındakiler, sözleşmiş gibi, hiç konuşmadan oturuyorlardı: Hiçbir zaman, ne olursa olsun, ona herhangi bir olayı haber verme ihtiyatsızlığında bulunmazlardı, çok güçlü, çok hareketli olan koca adamın, verilen en küçük haberden nasıl bir sonuç çıkaracağı kestirilemezdi, belki sağa sola mektuplar |yazar, ziyaretler yapar, işleri büsbütün karıştırabilirdi.

Hiçbir zaman eline bir gazete almadığını bildiği halde Matmazel'e, "Bu sabah basının, şu bizim Villebeau Kooperatifi'nin iflasını ilan ettiğini biliyor muydunuz?" diye sordu. Matmazel açıkça belli olan bir baş işaretiyle bunu bildiğini anlattı. M. Thibault hafifçe, soğuk bir gülüşte gülümsedi. Sonra sustu ve yemeğin sonuna kadar canı konuşmak istemiyormuş gibi durdu. Kulağının ağırlığı gün geçtikçe arttığı için, her gün biraz daha

fazla içine kapanıyordu. Çok kereler, bütün yemek boyunca hiç ses çıkarmadan, o kavgacı midesine birbirinden ağır yemekler yuvarlayarak, içine kapanıp otururdu. Aslında, bazı güç işleri kafasında evirip çevirmekteydi. Onun o aldatıcı atıl görünüşü, tetikteki bir örümceğin durumundan başka bir şey değildi. Zihnini kurcalayarak, yönetimindeki kurumlarla ya da hayır işleriyle ilgili bir meselenin çözümünü arıyordu. Zaten her zaman böyle çalışırdı: Sanki bir taş yığını haline gelmiş gibi, gözleri kapalı, kımıldamadan otururdu, yalnız beyni çalışırdı, bu çok çalışkan adam hiçbir zaman not almaz, söyleyeceği bir nutkun ana çizgilerini bile bir kâğıda yazmazdı. Her şey en ince ayrıntısına kadar, şaşmaz bir şekilde o hareketsiz kafasının içinde kotarılırdı.

M. Thibault'nun karşısında oturan Matmazel, hâlâ güzel kalmış olan ve hıyar sütüyle yapılmış bir kremle yumuşattığı ellerini (kimsenin bundan haberi yok zannediyordu), örtünün üstünde kavuşturmuş, yemek servisini denetliyordu. Hemen hemen hiçbir şey yediği yoktu. Tatlıya sıra gelince, ona bir bardak sütle bir bisküvi veriyorlardı. O, bu bisküviyi kuru kuru çiğneyerek caka satıyordu, çünkü sıçan dişleri gibi sapasağlamdı dişleri. Herkesin çok yediğinden yakınır, yeğenini gözaltında tutardı. Ama o sabah Jacques'ın şerefine, ilkelerini çiğneyerek, tatlı yedikten sonra, "Jacques'çığım, şu benim yeni reçelimden tatmak ister misin?" diyecek kadar da ileri gitti.

Jacques, "*Nefis bir tat, mükemmel bir sindirim*" diye Gisèle'e göz kırparak mırıldandı, bu eski şaka bir şeker külahıyla, çocukluklarında onları çılgınca güldürmüş olan olayı hatırlatmıştı, ikisi de gözlerinden yaş gelinceye kadar, küçük çocuklar gibi gülüyorlardı.

M. Thibault duymamıştı, ama babacanca gülümsedi. Matmazel, "Hınzır şeytan" dedi. "Böyle söyleneceğine baksana, nasıl kıvamında olmuş." Küçük bir masanın üstüne, bir tül örtülmüş, elli kadar küçücük kavanoz sıralanmıştı, bunların içinde yakut desenli bir pelte göz alıyordu.

Yemek odası, iki kanatlı bir camlı kapıyla, çiçek saksıları sıralanmış bir verandaya açılıyordu. Storların arasından, yere vuran güneş ışınları göz kamaştırıyordu. Erik kompostosu kâsesinin üstünde uçuşup duran bir yaban arısının vızıltısı, öğlenin gevşeklik veren sıcak havası içinde, bütün evi dolduruyordu. Jacques ileride,

École normale supérieure imtihanını kazanışının sevincini için için duyduğu biricik an olarak bu yemeği hatırlayacaktı.

Gisèle kabına sığmıyordu sevincinden ama adeti olduğu üzere sessiz kalıyordu, sanki suç ortağıymış gibi Jacques'a kaçamak bir göz atıyor ve onun ağzından çıkan her sözcük, sevincini daha da artırıyordu.

O zaman Matmazel, "Of, Gise bu ne ağız böyle!" diye keçi gibi sesiyle kımıldanıyordu. Gisèle'in büyük ağızlı ve kalın dudaklı oluşunu hazmedemiyordu bir türlü. Bundan başka, o hafifçe kıvırcık siyah saçlarından, basık ve yassı burnundan, kumandan Waize'ın Madagaskar'dayken evlendiği anası olacak o melez kadını hatırlatan esmer teninden de hoşlanmıyordu pek fazla.

Bunun için küçük kıza, babasının soyunu anlatmak için hiçbir fırsatı kaçırmazdı. "Ben senin yaşındayken" diye söze başlardı. "Büyükninem, şu hep ekose şala bürünürdü. Büyükannem, ağzımın küçük olması için bana yüz kere bir anlamı olmayan şu cümleyi tekrar ettirirdi: "*Bayenu, mami, dö tu pöti prüno dö tur*" Matmazel bunları anlatırken, bir yandan da peçetesiyle yaban arısını avlamaya çalışıyor, ama her seferinde de ıskalayıp gülüyordu. Çünkü bu sevimli ihtiyarcık, hiç de öyle asık suratlı biri değildi: Hayatının çalkantıları, o tatlı gülüşünün tazeliğini bozmamıştı hiçbir zaman. "Bu ninem" diye sözüne devam etti. "Toulouse'da o zamanlar nazır olan Comte de Vilèle ile dans etmişti. Eğer bugün sağ olsaydı pek bahtsız hissederdi kendini, çünkü büyük ağızlardan da, büyük ayaklardan da hoşlanmazdı hiç." Matmazel, yeni doğmuş bir bebeğin ayaklarını andıran minicik ayaklarıyla pek övünürdü. Parmaklarının biçimi bozulmasın diye, dört köşe burunlu kumaştan iskarpinler giyerdi.

Saat üçte, herkes kiliseye gittiği zaman ev boşaldı.

Jacques yalnız kalınca, odasına çıktı.

Bu oda, ikinci katta tavan arasındaydı ama genişti, serindi, çiçekli kâğıtla kaplanmıştı duvarları, ufak park pek az görünüyordu buradan. Ama tüylü yaprakları gözü okşayan, iki kestane ağacının tepesiyle çerçevelenmişti.

Masanın üstünde sözlükler ve bir filoloji kitabı duruyordu hâlâ: Hepsini kaldırıp bir dolabın dibine fırlattı ve gelip yazı masasının

başına geçti. Durup dururken: "Bir çocuk mu, yoksa bir erkek miyim ben?" diye kendi kendine sordu. "Daniel için mesele başka. Ben... Peki neyim ben?" Kendisinin dünya olduğu hissi doğdu içinde, çelişkilerle dolu dünya, bir kaos, zenginlikle dolup taşan bir kaos. Kendi öz zenginliğini düşünürken... Gözleri üzerini boşalttığı akaju masanın üstüne dikildi... Ama niçin boşaltmıştı masanın üstünü? Şüphesiz kafasında tasarılar eksik değildi hiç. Aylardır bir şeylere girişmek için duyduğu derin isteği kovmuştu içinden. "İmtihanı kazandığım zamanı" demişti kendi kendine. Ve o an birden kavuştuğu bu özgürlük karşısında artık hiçbir şeyi kendine layık göremiyordu: Ne *İki Delikanlı'nın Hikâyesi* ne *Ateşler* ne de hatta *Zorla Öğrenilen Sır!*

Masasından kalktı, bir iki adım attı, rafın üstündeki –bazılarını son bir yıldan itibaren almıştı– kitap yığınını gözden geçirdi. Bir an bunlardan hangisine daha çok değer verdiğini düşündü, dudaklarını büktü, gidip kendini yatağına attı.

"Yetsin artık bu kitaplar, yetsin artık durmadan kafa patlatmalar, yetsin artık laflar..." diye düşündü "*Words! Words! Words!*" kollarını bilinmeyen, yakalanamaz bir şeylere doğru uzattı, ağlayacaktı neredeyse, "Hâlâ... Yaşayabiliyor muyum?" diye bunalarak sordu kendi kendine. Sonra yeniden, "Hâlâ çocuk muyum? Yoksa erkek mi?" dedi.

Sık sık soluk alıyordu, büyük bir sıkıntı duyuyordu içinde, kaderden ne beklediğini söylemeye cesaret edemiyordu.

"Yaşamak" diye yineledi, "harekete geçmek."

Sonra, "sevmek" diye ekledi gözlerini kapayarak.

Bir saat sonra kalktı. Gözü açık rüya mı görmüştü, yoksa uyumuş muydu? Başını güçlükle kımıldatabiliyordu, boynu yanıyordu. Nedensiz bir can sıkıntısından ve aşırı bir kuvvetten ileri gelen bir tutkunluk duyuyordu içinde. Bu da ondaki bütün hareket isteğini köstekliyor, bütün düşüncelerini karartıyordu. İki ay boyunca bu evde durgun bir ömür sürecekti, öyle mi? Bununla birlikte esrarlı bir kader onu buraya bağlamıştı o yıl. Kaldı ki, başka yerde olsa daha kötü bir bunalıma sürüklenirdi.

Pencerenin önüne gidip dirseklerini dayadı, bir anda kederi dağılıverdi: Kestane ağaçlarının alt dalları arasında Gisèle'in açık

renk elbisesi gözüne çarptı. Onun yanında yeniden genç olmanın ve yaşamanın zevkini duyacağına inanıyordu.

Birden genç kızın karşısına çıkıvermek istedi. Gisèle'in kulağı kirişteydi ya da elindeki kitap sürükleyici değildi, zira arkadan Jacques'ın ayak sesini duyunca hemen geriye dönüp baktı.

"Korkutamadın!" diye bağırdı.

"Ne okuyorsun orada?"

Gisèle yanıtlamak istemedi, kollarını göğsüne kavuşturarak kitabı sakladı. Birden birbirlerine neşeyle meydan okudular:

"Bir, iki, üç!"

Jacques böyle diyerek, gene kızın oturduğu koltuğu salladı, otların üstüne kaydırdı. Ama Gisèle kitabı bırakmamıştı elinden. Jacques'ın bir süre bu sıcak ve kıvrak vücutla boğuşması gerekmişti, nihayet kitabı elinden aldı.

"*Le Petit Savoyard**" birinci cilt. Hele bak, başka ciltleri de var mı ki, bu kitabın?"

"Üç cilt."

"Tebrikler, sürükleyici bir şey mi?"

Gisèle güldü:

"Henüz birinci cildini bile bitiremedim..."

"Öyleyse ne diye böyle şeyler okuyorsun?"

"İstediğim kitabı okumak elimde değil ki."

"Gise okumayı sevmez" demişti Matmazel, böyle bir iki denemeden sonra.

"Sana ben kitap vereyim" dedi Jacques.

Bunu başkaldırmayı ve kafa tutma öğütleri vermekten hoşlandığı için söylemişti.

Gisèle duymamış gibi görünüyordu. Çimenlerin üstüne yatarak, "Hemencecik gitme" diye yalvardı. "Haydi benim koltuğa otur. Yahut şuraya gel."

Jacques da onun yanına uzandı. Kendilerinden elli metre kadar uzakta, sandık içinde portakal ağaçları sıralanmış kumlu bir alanın ortasındaki villa, güneşin altında cayır cayır yanıyordu. Ama ağaçların altındaki otlar serindi.

"İşte serbestsin artık Jacquot, değil mi? Tamamıyla serbestsin." Hiç de doğal olmayan, güvenli bir tavırla, "Ne yapacaksın şimdi?"

---

* Küçük Savoi'lı. (ç.n.)

diye sordu, bunu söylerken ona doğru yüzünü çevirmişti, dudakları aralıktı.

"Ne gibi?"

"Evet. Şimdi iki ay serbest olduğuna göre, nereye gideceksin?"

"Hiçbir yere."

"Ne? Bizimle bir süre kalacaksın demek?" O iyi bakışlı bir köpeğin gözlerini andıran değirmi, parlak gözlerini Jacques'a çevirdi.

"Evet. Ayın onunda, bir arkadaşımın düğününde bulunmak üzere Touraine'e gideceğim."

"Ya peki sonra?"

"Bilmem ki!" Başını çevirdi. "Bütün tatil boyunca Maisons'da kalmayı düşünüyorum."

Gisèle eğilip Jacques'ın gözlerinin içine bakarak, "Gerçekten mi?" dedi.

Jacques onu böylesine sevindirdiği için mutlu olmuş, gülüyordu, iki ay boyunca bir kız kardeş gibi sevdiği bu saf ve tatlı kızcağızın yanında kalmakta hiçbir sakınca duymuyordu. Kimse kendisini beklemiyorken, gelişinin bu çocuğun hayatına nasıl ışık serptiğini kestiremiyordu. O kadar minnet duymuştu ki içinde, kızın otların bırakıverdiği elini tutup okşadı.

"Elin ne kadar yumuşak Gise, yoksa sen de mi hıyar sütü kullanıyorsun?"

Gisèle gülerek kendini ona doğru kaydırdı. Böylece Jacques'a ne kadar kıvrak olduğunu göstermişti. Genç bir hayvanın doğal ve neşeli şehveti vardı bu kızda. Sonra da genizden gülüşü, ya bir çocuğun çılgınca ya da seven bir insanın kikir kikir gülüşünü hatırlatıyordu. Ama bu tombul vücudun içinde titreşen binlerce ne olduğunu bilemediği isteğe rağmen, bakir bir ruhu var gibiydi.

"Halam bu yıl da tenis oynamama izin vermiyor." Bunu yüzünü buruşturarak söylemişti. "Peki, sen kulübe gidecek misin?"

"Tabii gitmeyeceğim."

"Oh, ne büyük mutluluk!" diye bağırdı Gisèle. Bakışlarında hep hayret verici bir anlam vardı. "Biliyor musun, halam seninle gezmeye gitmeme izin vereceğini vaat etti. İster misin birlikte gezmemizi?"

Jacques bir an gözünü genç kızın kara, ışıl ışıl yanan gözbebeklerinden ayıramadı.

"Ne güzel gözlerin var Gise."

Jacques bir anda ikisinin de heyecana kapıldığını hisseder gibi oldu. Gisèle gülümseyerek başını çevirdi. Ondaki daha ilk bakışta göze çarpan bu sevinçli, bu gülen şey, sadece bakışlarının parlaklığı ile ya da dudaklarının kenarında, durmadan gölgeleri kımıldayan yüzünde, gamzelerinde değil, elmacık kemiklerinin yuvarlak halkalarında, burnunun yuvarlacık ucunda, değirmi çenesinin çapkınca bükülüşünde ve o sağlıkla, neşeyle dolup taşan yüzünden okunuyordu.

Jacques sorduğuna cevap vermeyince, içine bir korku düştü:

"İster misin, söylesene?"

"Neyi kuzum?"

"Beni ormana götürmeyi ya da Marly'ye, geçen yılki gibi."

Delikanlının kabul ettiğini belli eden bir gülüşle güldüğünü görünce, o kadar sevinmişti ki, yanına kadar yuvarlanıp onu öptü. Sonra ikisi de yan yana, sırtüstü yattılar... Gözleri ağaçlıkların koyu gölgelerine dalmıştı. Fıskiye fışırtısı duyuluyordu. Havuzun etrafında sıçrayan kuşların cıvıltısı doldurmuştu havayı. Zaman zaman da bahçenin setlerinde dolaşanların sesi geliyordu. Bütün gün kızgın güneş altında yapış yapış dış çanakları kavrulan petunyaların verandadaki saksılardan yükselen ağır kokusu havayı dolduruyordu.

"Ne garipsin Jacquot. Boyuna düşünürsün. Ne düşünüyorsun?"

Jacques bir dirseğine dayanarak doğruldu, Gise'e baktı, onun şaşkınlıktan yarı açık, nemli dudaklarını gördü.

"Dişlerinin ne kadar güzel olduğunu düşünüyordum."

Gise kızarmadı, omuz silkerek bir çocuk edasıyla, "Böyle deme, ciddi konuşuyorum ben" dedi.

Jacques gülmeye başladı.

Çiğ bir ışıkla kabarmış gibi görünen bir yaban arısı çevrelerinde dönenip duruyordu, yünden bir yumağa benzeyen arı gelip Jacques'ın yüzüne çarptı, sonra toprağa yöneldi, bir harman makinesi uğultusuyla çayırların arasındaki bir delikten içeri daldı.

"Bir de şu yaban arısının sana benzediğini düşünüyorum Gise.

"Bana mı?"

"Sana ya."

"Neden?"

Yeniden sırtüstü uzanırken, "Bilmem" dedi. "O da tıpkı senin gibi. Kara ve tostoparlak. Hatta vızıltısı bile senin gülerken çıkardığın seslere benziyor."

Ağır bir ses tonuyla söylenen bu sözler üzerine Gise derin düşüncelere daldı.

İkisi de susuyordu. Işığın yaldızladığı çimenler üzerinde yer yer gölgeler uzayıp gidiyordu. Güneşin altın ışınlarıyla gözleri kamaşan, bu ışınların oynaşmasıyla yanakları gıdıklanır gibi olan Gisèle, gülmekten alamadı kendini.

Geçidin zilini duyar duymaz Antoine'ın geldiğini gören Jacques, ne yapması gerektiği daha önceden kendisine söylenmişçesine hemen doğrulup ağabeyine koştu.

"Bu akşam gidiyor musun?"

"Evet. Onu yirmi geçe."

Jacques'ın dikkatini, Antoine'ın yüzündeki yorgun çizgiler değil, hemen hemen bu yüzde hiç görmeye alışkın olmadığı o değişik anlamı veren garip ışıltı çekti.

Antoine, sesini alçaltarak, "Yemekten sonra benimle birlikte Fontanin'lere gelir misin?" diye sordu. Kardeşinin ikircimleneceğini sezinleyerek, bu kez yüzüne bakmadam ve çabucak, "Onlara mutlaka gitmem gerekiyor, yarın tek başına gitmek de istemiyorum" diye sözüne ekledi.

"Daniel evde olacak mı?"

Jacques onun evde olmayacağını kesin olarak biliyordu gerçi.

Antoine, "Elbette" diye cevap verdi.

M. Thibault'nun elinde katlanmış bir gazeteyle, salonun bir ucundan ortaya çıktığını görünce ikisi de sustu. Babası Antoine'a, "Geldin ha!" diye seslendi. "Gelebildiğine sevindim." Onunla daima ciddi konuşurdu. "Siz dışarda durun, ben geliyorum yanınıza."

Antoine fısıltı halinde, "Tamam mı?" diye sordu. "Yemekten sonra gezintiye çıkacağız filan diye bir bahane buluruz."

M. Thibault, vaktiyle Jacques'ın Fontanin'lerle küçük bir ilişki kurmasını bile yasaklamıştı, o zamandan bu yana bu konuya bir daha hiç değinmemişti. İki kardeş, temkinli davranmış olmak için şu lanetli konuyu onun önünde hiç ağza almadılar. Uzun bir süredir buyruğunun dışına çıkılmış olduğundan haberi yok muydu acaba? Bu konuda hiç kimse bir şey söyleyebilecek durumda da değildi. Babalık gururu onun gözlerini öylesine karartmıştı ki, kendisine boyun eğilmemiş olacağını bile aklına getirmiyordu belki de.

Dış merdivenler ağır ağır inerken Antoine'a, "Eee... İmtihanı kazanmış" dedi. "Artık geleceği üzerinde bir kaygımız kalmadı. Yemekten önce çimenlerde şöyle bir dolaşalım" diye ekledi sözlerine. Bu alışılmamış durumu açıklamak için de, "İkinize de söyleyecek sözüm var" dedi. "Önce sana sorayım Antoine, akşam gazetelerini okudun mu? Villebeau'nun iflası üzerine neler söylenmiş? Görmedin mi yoksa?"

"Şu sizin işçi kooperatifiniz mi?"

"Evet azizim. Tam bozgun. Hem de rezalet halinde. Çok da geçmedi üstünden." Öksürüğü andıran kuru bir gülüşle güldü.

"Bana dudaklarını nasıl da uzattı" diye düşünüyordu Antoine. Lokantada karşısında oturan ve yer hizasındaki pencerelerden tıpkı sahnedeymiş gibi, aşağıdan aydınlanan Rachel gözlerinin önüne geliyordu. "Ona *mixed grill* dediğim zaman, acaba neden öyle garip bir şekilde gülümsemişti?" diye düşündü.

Babasının sözlerine ilgi duymak için kendini zorladı. M. Thibault'nun bu "iflası" kabul edişine zaten şaşmıştı. Çünkü bu insan sever, büyük grevden sonra, patronsuz da olabileceklerini göstermek isteyen ve bu amaçla bir üretim kooperatifi kuran Villebeau düğmecilerine para yardımı yapan derneğin üyesiydi.

M. Thibault tumturaklı söylevine başlamıştı: "Bana göre, iyi bir maksat için harcanmış olan para, kaybolmuş sayılmaz. Rolümüz çok güzel olabilirdi: Biz işçi sınıfının hayallerini ciddiye aldık. Sermayelerimizle onlara ilk yardım edenler bizler olduk. Sonuç: On sekiz aydan daha kısa bir zamanda iflas. Bu durum karşısında işçi delegeleriyle bizim aramızda mükemmel bir aracı bulunduğunu da kabul etmek gerekir." Durdu, Jacques'a doğru eğilerek, "Bu aracıyı sen iyi tanırsın değil mi?" diye sözlerine ekledi. "Senin Crouy'da bulunduğun sıralarda orada bulunan M. Faîsme."

Jacques yanıt vermedi.

"Fikir öncüleri olduklarını iddia eden bu efendilerin para yardımında bulunmamızı isteyen mektupları onun elinde, evet grevin en kötü zamanında yazılmış olan mektupları. Hiçbiri kılını kıpırdatamaz." Yine halinden memnun bir şekilde öksürdü. Ama yürüyüşüne devam ederek, "Size danışmak istediğim şey bu değildi" dedi.

Ağır ağır ilerliyor, yürürken soluk soluğa geliyordu. Vücudu öne doğru eğilmiş, elleri ardında, ceketinin önü açık, kumlar üzerinde ayaklarını sürüyordu. İki oğlu ses çıkarmadan yanından yürüyordu.

Jacques'ın aklına, nerede okuduğunu hatırlayamadığı bir cümle geldi: "Ne zaman biri yaşlı, öbürü genç olan ve yana yürüdükleri halde hiç konuşmayan iki adama rastlarsam, bilirim ki, bunlar baba oğuldur."

M. Thibault, "Şimdi" dedi. "Sizin için yaptığım bir tasarı üzerinde düşüncelerinizi öğrenmek isterdim." Sesi kederli ve hiç alışkın olmadıkları bir tondaydı. "Yavrularım, siz de benim yaşıma gelince göreceksiniz. İnsan her şeye rağmen, yaptığı işin gerçekten değerinin ne olduğunu kendi kendine sorar. Rahip Vécard'ın da her zaman istediği gibi iyilik yapmak için harcanan bütün çabalar aynı amaca yönelir ve birbirine eklenerek sayıları kabarır. Ama insanın, fert olarak bütün bir ömür boyunca harcadığı çabaların, günün birinde, bir kuşağın tortuları arasında kaybolup gittiğini görmek ne hazin değil mi? Bir babanın, kendi çocuklarının en azından kendine ait bir anısını saklamalarını istemesi haklı sayılmaz mı? Hiç olmazsa adını sanını saklamaları? İçini çekti. "Bütün gönlümle kendimden çok sizi düşündüm. Kendi kendime gelecekte, oğullarım olarak, Fransa'nın bütün Thibault'larıyla karıştırılmamış olmamızın hoşunuza gidebileceğini düşündüm. Ardınızda gereğince doğrulanmış iki yüzyıllık bir geçmişiniz yok mu? Azımsanacak bir şey değil bu. Kendi hesabıma ben, dededen kalma geliri geliştirdiğim inancındayım. Kökümüz üzerine yanlış bilgilere sahip olunmamasını dilemek –benim için en büyük ödül bu–; benim adımı tam olarak taşımanızı ve benim kanımdan gelenler olarak, gelecek nesillere bu adı aktarmanızı istemek elbet de hakkımdır. Hükümet de bu çeşit isteklerin olabileceğini öngörmüş bulunuyor. Medeni durumumuzun değişmesi için, aylardan beri gerekli formaliteleri yerine getirmekle uğraşıyorum, ikiniz de ayrı ayrı birkaç kâğıt imzalayacaksınız. Bana göre –en geç Noel'e doğru– yasal olarak sizler kısaca herhangi bir Thibault değil, bir *Oscar-Thibault* olacaksınız. Arasında bir tire bulunan *Dr. Antoine Oscar-Thibault*." Ellerini kavuşturup birbirine sürttü. "İşte size söyleyeceklerim bunlardı. Bana teşekküre kalkmayın. Bırakalım bunları artık. Yemeğe gidelim. Matmazel işaret veriyor." Torun sahibi yaşlı bir baba tavrıyla kolunu oğullarından her birinin omzuna dayadı. "Üstelik bu ayırımdan meslek hayatınızda da yararlanırsanız ne âlâ yavrularım. Kendi zamanında, kendisi için hiçbir şey beklemeyen bir adamın kazandıklarını, kendinden sonrakilere aktarması haklı değil mi?"

Sesi titriyordu. Yüreğinin daha da yufkalaşmaması için, birdenbire durdukları yoldan ayrıldı, hızlı hızlı, çimenler arasından villaya gitti. Antoine'la Jacques onu böylesine heyecanlı gördüklerini hiç hatırlamıyorlardı.

"Böyle şeyler uydurulmaz herhalde değil mi?" diye mırıldandı Antoine. Sevinç içindeydi.

"Sus!" dedi Jacques, sanki kardeşinin kirli ellerle kalbini elliediği hissine kapıldı. Jacques'ın M. Thibault'dan saygısızca söz etmesine pek az rastlanmıştır. Onu yargılamaktan kaçınıyordu. İleri görüşlülüğü elinde olmadan babasına kadar istediği zaman acı veriyordu. Ama o akşam, ölümden sonra yaşama ihtiyacının bunalımı içinde bulunduğunu acı acı gördü: Kendisi de yirmi yaşında olduğu halde, bir çöküntü halinde ölümü düşündü.

Bir saat sonra, şatodan ormana uzanan yüzyıllık iki sıra ıhlamurlarla çevrili yolda kardeşiyle dolaşırken, "Neden Antoine'ı oraya götürdüm?" diye soruyordu Jacques kendi kendine. Ensesi sızlıyordu. Matmazel, sivilceye bakması için Antoine'ı zorlamış, o da yaranın üstünde bir pansumanla dışarı çıkmak zorunda kalmasına aldırış bile etmeyen hastanın karşı koymasına rağmen bisturiyi atıp yarayı yarmanın iyi olacağı hükmüne varmıştı.

Yorgun olduğu halde bol bol konuşan Antoine, Rachel'den başka hiçbir şey düşünmüyordu, dün, bu saatte daha onu tanımıyordu bile, ama şimdi hayatının her anını dolduruyordu bu genç kadın.

Üzüntüsüz geçen bir günün ardında, özellikle o anda, şu yolun üstünde, düşüncesinin bile insanın içinde umuda benzer değişik heyecanlar yarattığı şu ziyaretin eşiğinde, Jacques'ın içinde kaynaşan duygularla Antoine'ın coşkunluğu taban tabana zıttı. Antoine yanında yürüyordu, hoşnut olmadığını, kuşkulu olduğunu duyuyordu. O akşam, her zamanki gibi aralarında dostça konuşmuş olsalar da, kardeşine karşı kendisini bir çeşit sessizliğe iten, ifadesi mümkün olmayan içgüdüsünden gelme bir tutukluk hissediyordu. Kelimeler, cümleler, gülümsemeler atılıyordu ortaya, aslında bunlar, iki rahibin aralarında bir engel yükseltmek için kürek kürek toprak atmasına benziyordu. Ne biri ne öbürü bu oyunu fark etmeyecek budalalardan değildi. Kardeşlik aralarında öylesine bir duygululuk yaratmıştı ki, önemli olan hiçbir

şeyi birbirlerinden gizleyemezlerdi. Geç çiçek açmış bir ıhlamur ağacından yayılan koku Antoine'a, Rachel'in saçlarının kokusunu hatırlatmıştı. Öylesine bir ses tonuyla övüyordu ki, Jacques'a hiçbir şey söylenmemiş olduğu halde, bütün içini dökmüşçesine çok şey ifade etmişti bu sözler. Bunun için Antoine'ın birdenbire koluna girip hızlı hızlı onu sürüklerken, geceyi nasıl geçirdiğini ve ondan sonra olup bitenleri anlatması Jacques'ı hiç şaşırtmadı. Antoine'ın ses tonu, gülüşü, yetişkin erkek hali, her zamanki ağırbaşlı ağabey davranışına karşı açık saçık ayrıntılar üzerinde durması, Jacques'ın içinde o ana kadar hiç duymamış olduğu bir tedirginlik uyandırdı. Çok çaba harcıyor, gülümsüyor, başıyla söylediklerini doğruluyordu, ama acı duyuyordu içinde. Bu acısından ağabeyine söz etmek istiyordu, içinde bu türlü duygulan canlandırdığı için Antoine'ı bağışlamıyordu. Öteki, on iki saattir yaşadıklarını bir sarhoşluk hali içinde onun gözleri önüne sererken, Jacques soylu bir kayıtsızlığa gömülüyor, içinde derin bir saflık ihtiyacı duyuyordu. Antoine öğleden sonraki saatlerini anlatırken, "Aşk günü" sözlerini söyler söylemez, Jacques kendini tutamadı, "Yo, hayır Antoine, hayır. Aşk başka şeydir" diye karşı çıktı.

Antoine kendini beğenmişçesine gülümsedi. Ama her şeye rağmen kardeşinin bu tavrına şaşmıştı, sustu.

Fontanin'lerin, parkın ucunda, ormanın kıyısında, eski kale duvarlarına karşı, Mme de Fontanin'in babasından kalma eski bir evleri vardı. İki tarafı akasyalarla çevrili ve giden gelen pek az olduğu için otlarla kaplı bir yol, bahçe duvarına açılmış küçük giriş kapısını caddeye bağlıyordu.

Kapıdan girdikleri sırada hava kararmıştı. Bir çıngırak sesi duyuldu bahçenin ucundan, pencerelerinin çoğu aydınlık olan evin yakınından Jenny'nin köpeği Puce'ün havlaması duyuluyordu. Yemekten sonra, evin ötesinde, hendeğin yanındaki iki çınarın gölgelendirdiği tümsekte otururlardı. İki kardeş yolu tıkayan büyük bir otomobilin ardından dolaştılar.

Geldiğine pişman olan Jacques, "Misafirleri var besbelli" diye mırıldandı.

Ama daha şimdiden Mme de Fontanin kendilerine doğru ilerliyordu.

Onları görür görmez, "Sizin geldiğinizi tahmin etmiştim" dedi yüksek sesle. Kollarını açarak yüzünde bir gülümseme, çevik adımlarla onlara doğru ilerledi. "Bu sabah Daniel'in telgrafını alınca o kadar memnun oldum ki!" (Jacques renk vermedi.) Sonra ciddiyetle yüzünü Jacques'a çevirip, "Ama okula kabul edileceğinizi *biliyordum*" diye sözlerine devam etti. "Haziranda o Pazar günü Daniel'le birlikte geldiğinizde içime bir şeyler doğmuştu. Ah, sevgili Daniel'cik. Ne kadar memnun, ne kadar mağrurdur kim bilir! Jenny de çok seviniyor."

Antoine, "O halde Daniel evde değil bu akşam?" dedi.

Oturdukları yere geldiler. Ateşli konuşmalar duyuldu. Bu konuşmalar arasında çok özelliği olan, heyecanlı olduğu kadar boğuk bir sesi ayırt etti Jacques: Jenny'nin sesiydi bu. Kuzini Nicole ile kırk yaşında kadar görünen bir adam arasına oturmuştu. Antoine ona doğru ilerledi, Necker Hastanesi'nde çalışan bu genç cerrah Antoine'ın arkadaşıydı. Dostça el sıkıştılar. Mme de Fontanin son derece memnun bir sesle, "Demek tanışıyorsunuz, öyle mi?" dedi, sonra doktor Héquet'ye, "Antoine'la Jacques Thibault, Daniel'in çok iyi arkadaşlarıdır" diye açıkladı. "İzin verirseniz kendilerine meseleyi açayım, ne dersiniz?" Sonra Antoine'a dönerek:

"Küçük Nicole'üm, söylememe izin verirsin herhalde değil mi? Nicole ile Dr. Héquet nişanlandılar! Henüz resmi bir şey yok ama, görüyorsunuz ki Nicole nişanlısını teyzesine getiriyor. Aralarındaki sırrı anlamak için de yüzlerine bakmak yeter!"

Jenny iki kardeşi karşılamaya gelmemişti, kalkmak için yanına gelmelerini bekliyordu. Soğukça ellerini sıktı. Ve yeniden oturmadan, "Nico'cuğum, gel de güvercinlerimi göstereyim sana" dedi, "Sekiz yavrum var..."

Jacques alışılmamış, saygısızca bir ses tonuyla, "Hâlâ meme emiyorlar mı?" dedi, hemen ardından da uygunsuz sözlerinin farkına vardı, dişlerini sıktı.

Jenny duymamış göründü bu sözleri.

"... Neredeyse uçacaklar..." diye devam etti. Mme de Fontanin onları alıkoymak için, "İyi ama, uyumuştur onlar şimdi" dedi.

"İyi ya anne, gündüz onlara yaklaşmak olanaksız, siz de gelir misiniz Félix?" Antoine'la konuşmaya başlamış olan Dr. Héquet, hemen genç kızların ardından koştu.

Nişanlılar uzaklaşır uzaklaşmaz Mme De Fontanin, Antoine'la Jacques'a doğru eğilerek, "Nefis bir evlilik olacak" dedi. "Zavallı Nicole, parası pulu olmadığı için kimseye de yük olmak istemiyordu. Üç yıldır hastabakıcı olarak hayatını kazanıyordu. E... İşte, ödülü ne oldu, siz de gördünüz. Dr. Héquet onu bir hastanın başucunda beklerken görmüş ilk önce, öyle zeki, öyle cesur ve hayata öylesine bağlı bulmuş ki, birden tutulmuş işte böyle! Çok hoş bir şey değil mi?" En başta erdemin yer aldığı soylu duygularla dolu olan bu roman gibi hikâyeyi tertemiz bir şekilde tadını çıkara çıkara anlatıyordu. Yüzü ışıl ışıldı anlatırken. Daha çok Antoine'a bakarak, aralarında bir görüş birliği varmışçasına, dostça bir ses tonuyla konuşuyordu, ondan on altı yaş büyük olduğunu, hatta onun kendi oğlu olabileceğini aklına getirmeden onun alnından, içe işleyen bakışlarından hoşlanıyordu. Antoine cerrah Héquet'nin değerli bir cerrah, geleceği olan insan olduğunu söylediği zaman mest oldu.

Jacques konuşmaya karışmıyordu. Öfkeli öfkeli meme emiyorlar mı hâlâ?" diye tekrarlıyordu içinden. Geldiğinden beri her şey çileden çıkarıyordu kendisini. Hatta Mme De Fontanin'in tatlı tatlı konuşması bile. Onun kutlamalarına sonuna kadar katlanmamış, bu başarıya onun bunun değer vermesinden utanıp başını çevirmişti. Bununla birlikte haberi kendisine telle bildirmişti. "Hiç olmazsa Jenny iltifatlarını esirgedi benden" diye düşündü. "Benim okula kabul edilmekle gösterdiğim başarının ötesine geçebileceğimin farkında olmasın Jenny? Ne gezer. Yalnızca ilgisizlik. Benim üstünlüğüm ha... Meme emiyorlar mı hâlâ... Ahmak... Acaba o, *École normale supérieure* öğrencisinin ne demek olduğunu biliyor mu? Benim geleceğim onun nesine lazım? Baştan savma bir günaydın diyor o kadar... Oysa ben... İyi ama neden bu saçmalığı yaptım?" Kızardı, yine dişlerini sıktı. "Bana günaydın derken, teyzesinin sözlerini dinliyordu. Hele gözleri... Bu gözlerin anlamını çözmek olanaksız. Yüzü bir çocuk yüzü, ama gözleri..." Sivilcesi şiddetle zonkluyor, her an anısını tazeliyordu, sivilceden çok şu pansuman canını yakıyordu, herkes, Matmazel, Gise... Hepsi elbirliği etmişti bunun için. Ne iğrenç bir görünüşü vardı kim bilir!

Antoine gülümsüyor, konuşuyor, Jacques'ı aklına bile getirmiyordu.

"... Ahlaki bakımından..." diyordu.

Antoine, kendinden başka kimse yokmuş gibi konuşur...' diye düşündü Jacques. Ve birdenbire kardeşinin bu pek nazik sevimliliği, şu "Ahlaki bakımından" sözü özellikle biraz önce kendisine sırlarını açıklatan sonra, Jacques'a bağışlanmaz bir ikiyüzlülük gibi görünüyordu. İkisi ne kadar farklıydı birbirinden.

Jacques bir anda ölçüsüzce atılırdı ortaya. Evet, ergeç iki kardeş nasıl olsa birbirinden ayrılacaktı. Kaçınılmaz bir şeydi bu: Birbiriyle uzlaşan değil, birbirini iten iki kuvvetti bunlar. Beş yıllık bir uzlaşmanın, ortaya çıkacak olan bir soğukluğu dinlemeye yetmeyeceğini, birbirlerine yabancı, belki de düşman olacaklarını düşündükçe acı bir keder sardı içini. Bir anda yerinden fırlayıp bir bahane bularak oradan ayrılmak istedi. Gecenin karanlığı içinde, ormanda rastgele dolaşmak istiyordu. Dünyada ona gülümseyen bir tek varlık vardı, o da Gise'di. O anda çayırın üstünde onunla birlikte, onun yüzünün, gözlerinin yanı başında –hiç bir gizli anlam taşımayan bu gözler– olmak için, bir gün önce ulaştığı başarısından bile vazgeçebilirdi, ona, "Söyle, bakalım istiyor musun ha?" diye bağırdığı zaman, kumru sesini andıran o gülüşüyle nasıl da gülmüştü. Jenny'nin güldüğünü hiç hatırlamıyordu, hatta gülümseyişi bile hoşnutsuzluğunu gösterirdi. Toparlanmaya çalışarak, "Nem var benim?" dedi kendi kendine. Ama kini andıran özlemi, iradesinden daha güçlüydü. Her şeye karşı kin doluydu: Mme De Fontanin'in sözlerine, Antoine'ın bayağılaşmasına, insanlara, kısır gençliğine, her şeye, her şeye –ve Jenny'nin bütün bu yavanlıklar arasında nasıl da rahat bir hali vardı.

"Tatilde ne yapacaksınız Jacques?" diye sordu. Mme de Fontanin. "Daniel'i de iki hafta kadar Paris'ten ayrılmaya razı etmelisiniz. Birlikte yapacağımız bir yolculuk hem zevkli hem de öğretici olur." (Oğlu için düşündüğü gelecekteki bir hayatın pek belirgin çizgilerle gözlerinin önünde canlanamamasının üzüntüsünü duyuyor gibiydi, zaman zaman da onun bu kadar serbest, bu kadar düzensiz bir hayat sürmesinden de kaygılanıyordu, "sefih bir hayat sürüyor" demeye dili varmıyordu.)

Jacques'ın yaz boyunca Maisons'da kalmak niyetinde olduğunu öğrenince, "Çok memnun oldum" dedi. "Daniel'i biraz kendinize çekeceğinizi umarım. Hiç tatil yapmıyor, sağlığı bozulacak... Jenny!" diye seslendi, misafirleriyle birlikte gelen kızına. "Sana iyi bir haberim var: Jacques bütün yaz yanımızda olacak. Birkaç

tenis partisi yapabilirsiniz değil mi? Jenny bu yaz öğleye kadar, her gün kulüpte olacak." Gelip yanına oturan Dr. Héquet'ye, "Oldukça ünlü bir tenisçi topluluğu var bu yıl burada" diye durumu açıkladı. "Sabahları pırıl pırıl bir gençlik orada toplanıyor, kortları çok iyi, maçlar iyi düzenleniyor, şampiyonluklar... Hoş bu işlerden fazla anlamam..." dedi gülerek. "Ama insanı çok saran bir şey gibi geliyor bu bana. Gençler üye olmuyor, diye yakınanlar var. Siz kulübe üyeydiniz, değil mi Jacques?"

"Evet efendim."

"Ne iyi... Nicole bu yıl nişanlınla gelip bir hafta kalmalısın bizde. Değil mi Jenny? Dr. Héquet'nin de iyi bir tenisçi olduğundan eminim, öyle değil mi?"

Jacques, Héquet'ye doğru döndü.

Salonun lambasının kapı aralığından sızan ışığı, cerrahın uzunca ciddi yüzünü, kısa kumral sakalını, kırlaşmaya başlayan şakaklarını aydınlatıyordu. Nicole'den yaklaşık on yaş kadar büyük olmalıydı. Sapsız gözlüğünün camlarında oynaşan yansımalar, bakışlarının nasıl olduğunu anlamaya meydan vermiyordu, ama o içine dönük hali sempatikti. Jacques kendi kendine, "Evet, ben çocuğum" dedi, "İşte erkek bu, sevilebilecek bir erkek. Oysa ben..."

Antoine ayağa kalkmıştı, yorgun hissediyordu kendini, treni de kaçırmak istemiyordu. Jacques öfke dolu bir bakışla baktı ona. Biraz önce bir yolunu bulup oradan ayrılmayı düşündüğü halde, o an gitmeyi canı istemiyordu, ama ağabeyiyle birlikte gitmeliydi elbette.

Jenny'ye yaklaştı.

"Bu yıl kulüpte kiminle birlikte oynuyorsunuz?" diye sordu.

Genç kız ona baktı, ince kaşları hafifçe çatıldı.

"Kimi bulursam onunla" diye yanıtladı.

"Örneğin Casin'ler, Fauquet, Périgault Çetesi'yle?"

"Elbette."

"Yine hep öyle bildiğimiz gibi, yine hep öyle alaylı mı onlar?"

"Ne yaparsınız, herkes *École normale supérieure*'den mezun olmaz ya."

"Kim bilir, iyi bir tenisçi olmak için ahmak olmak belki de kaçınılmaz bir şartır."

"Belki de."

Meydan okurcasına başını kaldırdı:

"Bunu herkesten iyi sizin bilmeniz gerekir, vaktiyle çok iyi raket sallardınız."

Sonra konuşmanın tehlikeli olabileceğini sezerek sözünü kesti ve kuzinine dönerek:

"Sen daha gitmiyorsun ya Nicole'cüğüm?"

"Félix'e sor."

Héquet genç kızların yanına yaklaşarak, "Félix'e ne sorulacak?" dedi.

Gözlerini Nicole'e dikmiş olan Antoine, "Bu kızın teni nasıl da pırıl pırıl" diye düşündü. "Ama Rachel'le karşılaştırılınca?" Ve birdenbire yüreği hopladı.

"Yakında görüşeceğiz değil mi Jacques?" dedi Mme de Fontanin. "Yarın tenise gidecek misiniz Jenny?"

"Bilmiyorum anne, gideceğimi sanmıyorum."

Mme de Fontanin uzlaştırıcı bir ses tonuyla, "Neyse, yarın olmazsa öbür gün buluşursunuz" diye yeniden söze başladı. Antoine'ın itiraz etmesine karşın, iki kardeşi geçirmek üzere bahçe kapısına kadar gitti.

Thibault'lar biraz uzaklaşır uzaklaşmaz Nicole, "Şekerim, arkadaşlarına karşı hiç de iyi davranmadın" dedi yüksek sesle.

"Önce, onlar benim arkadaşlarım değil" diye yanıtladı genç kız.

"Ben Thibault ile çalıştım" diye söze karıştı Héquet. "Son derece dikkate değer bir gençtir, halinden de belli. Kardeşini tanımıyorum ama" diye sözlerine ekledi –sapsız gözlüğünün camlarının ardından gri gözlerinin alaylı bir ışıltıyla parladığı görüldü, çünkü Jacques'la Jenny arasında geçen konuşma kulağına çalınmıştı: "Bir ahmağın ilk girişte *École normale supérieure* imtihanını kazanması, hem de dereceye girmesi, az görülür şeylerdendir..."

Jenny'nin yüzü kıpkırmızı oldu. Nicole hemen işe karıştı. Jenny'nin karakterinin bazı özelliklerini tanıyacak kadar uzunca bir zaman birlikte yaşamıştı teyzenin kızıyla, kendini beğenmişlik ile utangaçlık boyuna savaşırdı içinde, hatta bu mücadele bazen son derece acayip bir alınganlığa dönüşürdü onda. İlgisiz görünmeye çalışarak, "Zavallıcığın boynunda bir de sivilce vardı" dedi Nicole. "Bu keyfini kaçırır insanın."

Jenny cevap vermedi. Héquet üzerinde durmadı, nişanlısına doğru dönerek, hayatını çok düzenli yürütmeye alışmış birisi gibi, "Bizim de hazırlanmamız gerek Nicole" dedi.

Mme de Fontanin'in gelmesi üzerine bu oyalama işi de sona erdi.

Jenny kuziniyle birlikte, kuzininin mantosunu bırakmış olduğu odaya gitti, orada oldukça uzun süren bir sessizlikten sonra, "Bu yaz tatili burnumdan gelecek" diye mırıldandı.

Nicole aynanın karşısına oturmuş, saçlarını düzeltiyordu, düşündüğü biricik şey nişanlısının hoşuna gitmekti, güzel olduğunun farkındaydı, acaba aşağıda teyzeme neler söylüyor diye soruyordu kendi kendine, gecenin sessizliği içinde doktorun arabasıyla gidişini düşünüyordu, Jenny'nin huysuzluğuna pek kulak astığı yoktu. Ama arkadaşının yüzündeki sert ifadeyi görünce, "Çocuksun vallahi sen" dedi gülümseyerek.

Jenny'nin kendisine nasıl gözlerle baktığını görmedi.

Otomobilin kornası duyuldu. Nicole kendisini son derece çekici yapan sevgi, masumluk ve çapkınlığı birbirine karıştırdığı haliyle keyifli keyifli döndü, kuzinine doğru atıldı, onun boynuna sarılmak istedi. Ama Jenny elinde olmadan feryadı bastı ve bir yana çekildi. Kendisine dokunulmasına dayanamazdı, yabancı bir kolun kendisine dokunmasını asla hoş görmezdi. Bunun için dans etmeyi öğrenmemişti. Daha küçük bir kız çocuğuyken, Luxembourg Parkı'nda ayak bileği incinince kendisini arabayla eve götürmek gerekmişti, üst kata kadar kapıcının kucağında çıkmaktansa incinmiş, ayağını merdivenlerde sürüye sürüye kendi çıkmayı yeğ tutmuştu.

"Gıdıklanır mısın?" dedi Nicole. Sonra tertemiz bir bakışla yemekten önce güllü yolda ikisinin baş başa yapmış oldukları gezintiye değinerek, "Seninle konuşabilmiş olmaktan çok memnunum şekerim. Öyle günlerim oluyor ki mutluluktan boğulacağımı sanıyorum. Görüyorsun ya sana apaçık içimi döküyorum. Seninle birlikteyken nasılsam, öyleyim işte. Şekerim biliyorsun, nasıl isterdim senin de bir gün..."

Fenerlerin ışığı altında bahçe şeklini değiştirmiş, bir masal dünyasına, tiyatro sahnesine dönmüştü. Héquet kaputu kaldırmış, bir hekimin usta parmaklarıyla bujileri sıkıştırıyordu. Nicole, katlanmış mantosunu dizlerinin üstüne koymuştu, ama nişanlısı giymeye zorladı onu. Bir kız çocuğu gibi davranıyordu ona karşı. Kim bilir bütün kadınlara çocuk gözüyle bakıyordu belki de? Nicole'ün gö-

nül hoşluğuyla kendini bırakması Jenny'yi şaşırttı, iki nişanlıya karşı da içinde bir hınç duydu. Başını sallayarak, "Hayır!" dedi. "Hayır, bu çeşit bir mutluluk olmaz olsun..."

Uzun zaman ağaçlar arasında, karanlıkta arabanın ardından sürüklenen ışığı izledi gözleriyle. Bahçe duvarına yaslanmış, kolları arasındaki köpeğine sımsıkı sarılmış, içinde öylesine öldürücü bir keder, neye karşı olduğunu kestiremediği bir acı, hedefi olmayan bir umut duydu ki, başını yıldızlı göğe doğru kaldırdı, "Yaşamaya gayret etmeye ne gerek, keşke ölsem" diye diledi birkaç saniye boyunca.

VI

Gisèle birkaç günden beri günlerin neden bu kadar kısa, yazın neden böylesine güzel olduğunu ve neden açık köşe penceresi önünde tuvaletini yaparken şarkı söylemeden edemediğini, gördüğü her şeye, aynasına, berrak gökyüzüne, bahçeye, penceresini saran sarmaşık çiçeklerine, şu terasta kendilerini güneş ışınlarından daha iyi korumak için tostoparlak olmuş kirpilere benzeyen portakal ağaçlarına bakarken neden gülmek istediğini kendi kendine soruyordu.

M. Thibault Maisons-Laffitte'te iki üç günden fazla kalamıyor, işlerinden dolayı hiç olmazsa yirmi dört saat için Paris'e gidiyordu. O yokken, villada daha hafif bir hava esiyordu. Yemekler pek keyifli geçiyordu. Jacques'la Gise çocukluklarında olduğu gibi çılgınca gülüyorlardı. Matmazel, kilerden çamaşırlığa, mutfaktan, çamaşır kurutulan yere daha keyifli gidip geliyor ve bu arada Nadaud'nun kuplelerini andıran modası geçmiş ilahilerini mırıldanıyordu. O günler Jacques gerginliğinden kurtulur, kafası daha canlı olur, aklına birbiriyle çelişen bin bir tasarı gelir, kendisini alabildiğine isteklerinin, duygularının akışına bırakır, öğleden sonraları bahçenin bir köşesinde geçirir, oturur, kalkar, yazdığı notları buruşturur yırtardı. Gisèle de vaktini en iyi bir şekilde geçirme isteğini duyardı içinde, Jacquot'nun ağaçlar arasında gidip gelişlerinde göreceği şekilde sahanlığın bir yerine otururdu. Dickens'ın *Büyük Umutlar*'ını okumaya dalardı. Jacques'ın yalvarıp yakarmasından sonra, İngilizcesini ilerletir düşüncesiyle bu kitabı okumasına Mat-

mazel izin vermişti. Zevk duyarak ağlıyordu kitabı okurken, çünkü daha başlangıçta Pip'in o zalim, o huysuz Miss Estelle için zavallı Biddy'yi bırakacağını anlamıştı.

Ağustosun ikinci haftasında Jacques kısa bir süre için Tourraine'e gitmişti. Battaincourt'un evlenme şahidi olması teklifine karşı koyamamıştı, bu kısa ayrılık bütün büyüyü bozuvermişti birdenbire.

Maisons'a dönüşünün ertesi günü sıkıntılı bir uykudan sonra erkenden uyandı, tıraş olurken derisinde en küçük bir kızartı kalmadığını, sivilcenin sadece belli belirsiz bir iz bıraktığını gördü, sürdüğü bu biteviye ömür bir anda kendisine öyle umut kırıcı göründü ki tıraşı bıraktı, kendini öfkeyle yatağa fırlattı, "Haftalar geçiyor" diye düşündü. Böyle bir tatil mi geçireceğini ummuştu? Birdenbire yere atladı. Hareketlerinin canlılığıyla taban tabana zıt bir ses tonuyla, "Biraz egzersiz yapmalıydım" dedi. Dolaptan açık yakalı bir gömlek çıkardı, ayakkabılarının, raketinin sağlam olup olmadığını yokladı ve birkaç dakika sonra kulübe daha çabuk varabilmek için bisikletine atladı.

Kortlardan ikisi doluydu. Jenny oynuyordu. Jacques'ın gelişini fark etmemiş gibi bir tavır takındı, zaten o da hemen gidip günaydın demeyi düşünmedi. Ekiplerin tekrar kurulmasıyla, önce rakip olarak karşı karşıya geldiler, sonra da eş oldular. İkisi de denk kuvvetteydiler. Birdenbire eski arkadaşlık havasının senli benli tavrını takındılar. Jacques, Jenny ile çok meşgul oluyordu, ama hep kırıcı, yaralayıcıydı. Oyunda yaptığı yanlışlarla alay ediyor, boyuna onun dediklerinin aksini söylemekten zevk duyuyordu. Jenny de hiç alışkın olmadığı şekilde meydan okurcasına sert cevaplar veriyordu. Böylesine saygısız bir oyun ortağından kaçınması zor değildi, yine de pabuç bırakacak gibi görünmüyordu. Aksine son sözü kendisi söylemek istiyordu. Öbür oyuncular yemeğe gitmek için birer ikişer dağıldıkları halde doğuştan vazgeçmediğini gösterir bir ses tonuyla Jacques'a, "Tekli oynayalım mı?" diye sordu.

Öylesine aşırı bir çaba gösterdi ki dört sıfır yendi onu.

Zafere ulaşmak yumuşatmıştı Jenny'yi. "Yok, sayılmaz bu, idmansızdınız. Önümüzdeki günlerden birinde alırsınız rövanşını."

Sesi her zamanki boğuk tona bürünmüştü. "İkimiz de çocuğuz" dedi Jacques kendi kendine. Bir zaafı onunla paylaştığından

mutluydu. Bu bir umut ışığı oldu. Jenny'ye karşı yaptıklarından utanç duydu, ama nasıl davranması gerektiğine de kafasında bir şekil bulamadı. Onunla karşı karşıya gelince mümkün değil, tabii olamıyordu. Ama beraber olmak için de duyduğu ateşli isteği hiç kimseye karşı duymuyordu.

Ellerinde bisikletleriyle kulüpten çıktıkları sırada saat on ikiyi vuruyordu.

"Allahaısmarladık" dedi Jenny. "Siz önden gidin. O kadar sıcak geliyor ki bana, bisiklete binersem hastalanacağımı sanıyorum."

Jacques cevap vermedi, onun yanında yürümeye devam etti.

Jenny kendisine zorla bir şey yaptırılmasından hoşlanmazdı. İşte o anda arkadaşını atlatmak isteği, sabırsızlık duygusu uyandırmıştı içinde. Jacques da bunun farkındaydı, hemen ertesi gün yine tenis oynamak için kulübe gelmeyi düşünüyordu. Bu kadar sık gidişinin nedenini de açıklayacak bir cümle düşünmüyordu kafasında.

Biraz şaşırmışçasına, "Tourraine'den şimdi geldim" diye söze başladı. Alaycı tonu bırakmıştı. Zaten geçen yıl da Jenny, ikisi yalnız oldukları zaman kendisine hiç sataşmadığını fark etmişti.

Bir söz söylemiş, olmak için, "Tourraine'de miydiniz?" dedi.

"Evet. Bir arkadaşın düğününe gitmiştim. Siz de tanırsınız kendisini. Ona sizin evde rastlamıştım. Battaincourt'u hatırladınız mı?"

"Simon de Battaincourt mu?" Anılarını toplamaya çalışır gibiydi. Sonra kesin bir ses tonuyla, "Hiç hoşlanmam ondan" dedi.

"Ya, neden?"

Bu çeşit sorulara katlanamazdı Jenny. Jacques onun cevap vermediğini görünce, "Çok insafsızsınız, tatlı bir oğlandır" diye yine söze başladı. Ama sonra caydı. "Hayır, aslında haklısınız. Çok sıradan bir adam." Jenny, başıyla Jacques'a hak verdi, o da çok mutlu oldu bundan.

"Onunla samimi olduğunu bilmiyordum" dedi.

"Affedersiniz ama o benimle samimi olmaya çalıştı" diye gülümseyerek Jenny'nin sözünü düzeltti Jacques. "Nereden dönüyorduk bilmiyorum, bir akşam üstü açıldı bana. Vakit çok geçti. Daniel bizi bırakıp gitmişti. O zaman Battaincourt, ben hiçbir şey sormamışken, içini dökmeye başladı. Bir insanın servetini bir bankere teslim ederken, 'Benim işlerimle siz uğraşın, hepsini size bırakıyorum' demesi gibi, bütün hayatını anlatmaya başladı."

Jenny onu merakla dinliyor, onu başından atmayı, en azından o an aklına getirmiyordu. "Çoğu zaman insanlar size böyle içlerini dökerler mi?" diye sordu.

"Yo... Neden sordunuz?.. Evet, belki." Gülümsedi. "Evet, aslında sık sık başıma gelir bu. "Biraz da meydan okurcasına, "Şaştınız mı buna?" diye sözlerine ekledi Jacques.

"Yo... Hiç şaşmadım."

Genç kızın akıllı uslu bir tonla cevap vermesi içine dokundu Jacques'ın.

Yolun iki kenarında sıralanmış evlerin bahçelerinden esen sıcak rüzgar, ıslak toprağın, güneşte kalan çiçeklerin, karanfillerin, güne-bakanların kokularıyla yüzlerine çarpıyordu. Jacques susuyordu. Bu sefer söze başlayan genç kız oldu:

"Sırlarını öğrene öğrene en sonunda evlendirdiniz öyle mi?"

"Yo, hayır. Tam aksine. Bu sersemce evliliği önlemek için elimden geleni yaptım. Kendisinden on dört yaş büyük, hem de çocuklu bir dul kadınla evlendi. Battaincourt'un anası babası oğullarıyla ilişkilerini kestiler, ama hiçbir şey caydıramazdı onu."

Vaktiyle arkadaşı hakkında dini anlamda *çarpılmış* deyimini kullanmış olduğunu hatırladı ve sözünü, "Battaincourt kesinlikle bu kadına çarpılmış" diye sürdürdü.

Jenny bu deyime fazla dikkat etmeden, "Kadın güzel mi?" diye sordu.

Jacques o kadar uzun uzun düşündü ki, genç kız dudaklarını ısırarak, "Sizin canınızı sıkacak bir soru sormak istememiştim!" diye ekledi.

Jacques boyuna düşünüyor, gülümsemiyordu.

"Güzel olduğunu söyleyemem. Korkunç biri. Başka kelime bulamıyorum." Kısa bir duraklamadan sonra, "İnsanlar ne garip!" diye bağırdı. Gözlerini Jenny'ye çevirdi. Genç kız şaşırmış gibiydi. "Sahi" dedi Jacques. "İnsanlar o kadar garip ki! Hatta hiç kimseyi ilgilendirmeyenler bile. Bir kişi hakkında, onu tanıyan başkalarıyla konuşurken, anlamlı, o kişiyi açığa vuracak ne kadar çok özelliğin gözden kaçtığını fark ettiniz mi hiç? İşte bunun için insanlar aralarında türlü anlaşamıyorlar."

Yine ona baktı. Jenny'nin kendisini can kulağıyla dinlediğini ve sözlerini içinden tekrar etmekte olduğunu anladı. Jenny'ye karşı duyduğu güvensizlik birdenbire uçup gitti. Onda görmeye alışık

olmadığı bu dikkati daha çok üzerine çekebilmek ve genç kızı heyecanlandırmak için, törenin hemen aklından çıkmamış olan ayrıntılarını anlatmaya koyuldu.

Şaşkın şaşkın, "Nerede kalmıştım?" dedi. "Günün birinde, hakkında çok az şey bildiğim bu kadının hayatını yazmayı o kadar isterdim ki! Başlangıçta pazarlarda satıcılık yapmış." Bir cep defterine yazdığı bir cümleyi tekrar etti:

"'Bir kadının yükselme hırsı.' Julien Sorel'in kız kardeşi. *Kızıl ile Kara*'yı sever misiniz?"

"Hiç sevmem."

"Ya!" dedi. "Evet, ne demek istediğinizi anlıyorum." Bir an düşünüp gülümsedi. "Eğer boyuna parantez açarsak sözlerimi hiç bitiremem. Zamanınızı almıyorum ya?"

Jenny çok ilgilenmiş gibi görünmemek için hiç düşünmeden, "Hayır, biz yarımda yemek yiyoruz. Daniel'i bekliyoruz da" diye atıldı.

"Daniel burada mı?"

Söylediği yalan ortaya çıkmasın diye, "Belki gelirim dediydi" diye devam etti kızararak. "Ya siz?"

"Benim acelem yok, babam Paris'te. Şu gölgeden gidelim mi?.. Durun, şimdi size düğün yemeğini anlatacağım. Belki bir şey değil, ama inanın bana, nasıl sıkıntılı geçti bu yemek! Bulunduğunuz yer, tarihi bir şato. Kulesini Goupillot onartmış. Goupillot kadının ilk kocası, şaşılacak bir adamcağız. Ticaret dehası olan eski bir tuhafiyeci çırağı. Bütün taşra şehirlerimizi bir *XX. Yüzyıl Pazarları* ile donattıktan sonra, mültimilyoner olarak ölmüş. Herhalde siz de görmüş olmalısınız bunlardan birini. Dul kadın son derece zengin. Kendisine hiç tanıştırılmamıştım. Nasıl anlatmalı onu size? Zayıf, yumuşak, fazlasıyla zarif bir kadın. Vücuduna uygun bir başı var. Yüzüne yandan bakılınca kibirli gibi görünmüyor. Gözleri gri, biraz esmer teni yıpranmış. Gri gözlerinin bulanık bir bakışı var. Durgun sular gibi. Davranışları, şımarık bir çocuğun halini andırıyor. Daha genç bir kadının yapacağı şeyler. Yüksek sesle konuşuyor, gülüyor zaman zaman, size nasıl açıklasam bilmem ki, gözkapakları altında gözleri fıldır fıldır dönüyor. İşte o zaman birdenbire takındığı çocuksu davranışla insana kaygı veren bir görünüş alıyor. İnsan istemediği halde dul kaldığı zaman Goupillot'yu yavaş yavaş zehirleyerek öldürdüğü yolunda yayılmış olan dedikoduyu hatırlıyor."

Jenny, Jacques'ın anlattıklarını büyük bir ilgiyle dinlemekle birlikte bir an, "Korkutuyor bu kadın beni" diye sözünü kesti. Bunu hisseden delikanlı pek keyiflendi, içinden, "Evet, tam böyle" diye tekrarladı. "Tamam, biraz korkutan bir kadın. Sofraya oturduğumuz zaman aynı izlenimi duyduğumu hatırlıyorum, ayakta duruyordu, beyaz çiçeklerle bezenmiş masanın önünde sert ifadeli bir maske var gibiydi yüzünde."

"Beyazlar mı giyinmişti?"

"Hemen hemen, tam bir gelinlik değildi giydiği. Bir bahçe elbisesi. Kirli beyaz, krem rengi bir elbise. Yemek küçük masalarda yeniyordu. Gelişigüzel, aklına estiği gibi herkesi davet ediyordu. Battaincourt onun yanındaydı. Sinirli bir hali vardı: 'Her şeyi karıştırıyorsunuz' dedi ona. Bakıştılar. Nasıl da garip bir bakıştı bilseniz. Onların arasında yeni, canlı hiçbir şeyin olmadığını: Sadece geçmişin olduğunu anlamıştım."

Jenny kendi kendine, "Kim bilir, kim bilir belki de benim düşündüğüm kadar kötü, soğuk ve ..." diyordu Jacques için. O anda Jacques'ın duygulu ve iyi bir insan olduğunu çok öncelerden bildiğini fark etti. Ve o zaman şaşakaldı. Jacques'ın anlattıklarını dinlerken, onun hakkında kafasında iyi düşünceler uyandıran, kendisini heyecanlandıran parçaların neler olduğunu hatırlamaya ve bunları aklında tutmaya çalışıyordu.

"Simon, kendisinin soluna oturmamı istedi" diye sözlerine devam etti Jacques. "Arkadaşlarından orada yalnız ben vardım. Daniel geleceğine söz vermişti, sonradan kaytardı. Battaincourt'lardan hiç kimse yoktu. Hatta birlikte büyüdükleri teyzesinin oğlu bile gelmemişti, oysa onun geleceğini çok umduğu için son treni de beklemişti. Zavallıcık acınacak haldeydi. Oldukça duygulu, ince bir insan, inanın ki böyle, onun hakkında bildiğim çok şey var. Etrafındaki adamlara bakıyordu, hepsi de yabancıydı. Anasını babasını düşünüyordu. 'Bu kadar sert davranacaklarını hiç aklıma getirmemiştim, bunun için bana kızmalı mıydılar?' dedi bana. Ve yemekte bir ara bana, 'Tek kelime yok, bir tel bile çekmediler. Artık beni defterden sildiler galiba?' dedi. Ne cevap vereceğimi bilemiyordum. O, telaşla sözlerine devam etti: 'Bunları kendim için söylüyor değilim, bana vız gelir. Anna için söylüyorum.' Tam bu sırada korkunç Anna, getirilen bir telgrafı açıyordu. Battaincourt sapsarı kesildi, ama bu Anna'nın bir arkadaşı tarafından gönderilen

bir tebrik teliydi. O zaman kendini tutamadı: Ona bakan bütün bu insanlara rağmen, Anna'nın iradeli yüzüne ve kendisini süzen soğuk bakışlarına rağmen ağlamaya başladı. Kadın öfkelenmişti. Simon bunu fark etti. Onun yanında oturuyordu tabii. Elini onun kolunun üstüne koydu, hafif bir sesle bir oğlan çocuğu gibi, 'Sizden af dilerim' dedi. Korkunç kötü bir şeydi böyle bir sözü duymak. Hiç istifini bozmadı kadın –bu, onun ağladığını görmekten daha da acıydı–. Simon canlı canlı konuşmaya, şakalaşmaya başladı, zaman zaman da zoraki bir sesle şundan bundan söz ederken gözlerinin doluyor, konuşmasına ara vermeden, gözyaşlarını boyuna elinin tersiyle siliyordu."

Jacques'ın üzüntüsü bu sahneye öylesine bir heyecan kattı ki Jenny, "Korkunç bir şey bu!" diye mırıldandı.

Jacques bir yazarın sevincini duydu. Belki de ilk kez duyuyordu bunu. Şiddetli bir duyguydu bu. Ama yapmacıklı bir şekilde bu sevincini gizledi. Jenny'nin söylediğini hiç duymamış gibi, "Canınızı sıkmıyorum ya?" dedi. Ve hemen yine söze başladı: "Hepsi bu kadar değil. Tatlı yenirken öteki masadakiler, 'Evlileri isteriz!' diye bağırdılar. Battaincourt'la karısı, ellerinde birer şampanya kadehiyle ayağa kalkıp gülümseyerek salonda dolaşmak zorunda kaldılar. Burada çok dokunaklı ufak bir noktaya değinmek gerek. Masaların etrafında dolaşırken, kadının ilk kocasından olan sekiz yaşlarındaki çocuğu unutmuşlardı. Afacan kız onların ardından koştu. Onlar yerlerine dönmüşlerdi. Annesi yüzünü öptü, başından savarcasına elbisesinin buruşuk yakasını düzeltti. Sonra kızını Battaincourt'a doğru itti. Ama bütün salonda bir tek dost bakışa rastlamamış olan Battaincourt'un gözleri yaş içindeydi. Hiçbir şeyi görmüyordu. Kızı dizlerinin üstüne oturtması gerekti. Ötekinin çocuğuna bakarken, yüzünde yapmacıklı bir gülümseme belirdi. Küçük kız yanağını uzatıyordu. Çocuğun gözlerinde derin bir keder okunuyordu. Unutamıyorum bir türlü. Nihayet Simon, yanağını öptü. Çocuk hâlâ dizlerinde oturduğu için şöyle sersem sersem bir parmağıyla çenesini okşadı, anlıyorsunuz değil mi? İnanın bana, çok acınacak bir durumdaydı. Ama yine de güzel bir öykü. Ne dersiniz?"

"Güzel bir öykü" sözünü söyler söylemez, genç kız şaşırmış halde ona doğru döndü. Jacques'ın bakışında, o hiç hoşlanmadığı kaba, ağır ifadenin bulunmadığını, tersine duru, hareketli, anlamlı

gözbebeklerinin şu anda tertemiz bir suya benzediğini fark etti. "Neden hep böyle değil?" diye düşündü.

Jacques gülümsüyordu. Başka varlıkların hayatı, bunların uyandırdığı duygu ve düşüncelerin verdiği zevk yanındaki bu anılardan duyulan üzüntü hiç kalırdı, Jenny de bu zevki tatmıştı, belki de Jenny ile yalnız olmadıkları düşüncesi, ikisinin de duyduğu zevki daha da artırmıştı.

Caddenin ucuna vardılar, ormanın kıyısı şimdiden görülüyordu. Güneşli çayırlar önlerine ışıl ışıl bir örtü sermişti. Jacques duraksadı:

"Gevezeliklerimle canınızı sıktım."

Hiç cevap vermedi Jenny.

Bununla birlikte ayrılmayı düşünmedi Jacques, "Madem buraya kadar geldim, kardeşinize bir günaydın diyeyim" dedi.

Bu, ona kötü bir şekilde söylediği yalanı hatırlatmıştı. İnanılmayacak derece sinirlendirmişti onu. Hiç ses çıkarmadı. Yalnız Jacques onun artık daha fazla birlikte olmak istemediğini anlamıştı.

İçten yaraladı bu onu. Yine de, hele o sabah, aylardan, belki de yıllardan beri belli belirsiz özlemini duyduğu bir şeylerin aralarında başladığını hissettikten sonra, kötü bir izlenim bırakarak çekip gitmek istemiyordu.

Küçük kapıya ulaştıran akasyalı yolda sessizce ilerliyorlardı. Jenny'nin biraz gerisinden giden Jacques, genç kızın yüzünün nefis ve kederli çizgilerini görüyordu.

İlerledikçe onu yalnız bırakma düşüncesini büsbütün uzaklaştırıyordu kafasından. Dakikalar birbiri ardından akıp gidiyordu. Kapıya vardıkları zaman Jenny açtı. Jacques onun ardından gidiyordu. Bahçeyi geçtiler.

Terasta kimsecikler yoktu, salon da bomboştu.

"Anne?" diye seslendi Jenny.

Hiç ses çıkmadı, mutfak penceresine doğru ilerledi. Yalanı meydana çıkmasın diye, "M. Daniel geldi mi?" diye sordu.

"Hayır efendim... Ama biraz önce bir telgraf geldi."

"Annenizi rahatsız etmeyin, ben gidiyorum" dedi Jacques.

Jenny dimdik duruyordu, yüzünden inatçı bir ifade vardı.

"Allahaısmarladık" dedi Jacques. "Yarın görüşür müyüz?"

Jenny onu geçirmek için bir adım bile atmadan, "Güle güle" dedi.

Ama Jacques arkasını döner dönmez antreye girdi, sert bir hareketle raketini astı, elinde ne varsa bir sandığın üstüne fırlattı, kızgınlığını böyle aşırı bir hareketle gösterdiği için memnun gibiydi.

"Hayır yarın olmaz. Kesin olarak yarın olmaz!" diye düşündü.

Mme de Fontanin odasından kızının seslendiğini duymuş, Jacques'ın sesini de tanımıştı. Ama öyle perişan bir haldeydi ki, sakin görünmeye güç bulamıyordu kendinde. Biraz önce gelen tel kocasındandı. Jérôme, hasta Noémie'nin yanında Amsterdam'da yapayalnız ve parasız kaldığını bildiriyordu. Mme de Fontanin kararını vermişti. Hemen o gün, kalan son parasını Jérôme'un bildirdiği adrese gönderecekti

Kızı odasına girdiği sırada giyiniyordu. Mme de Fontanin'in allak bullak olmuş yüzü, masanın üstünde açık duran telgraf, Jenny'yi altüst etti.

"Ne var?" diye kekeledi. Aklından hemencecik, "Ben yokken bir şey oldu herhalde. Jacques'ın suçu bu" diye geçirdi.

Mme de Fontanin, "Kötü bir şey değil" diye içini çekti. "Baban... Babanın paraya ihtiyacı varmış..." Kendi zaafından ve çocuğu karşısında babasından duyduğu utançla kıpkırmızı kesilen yüzünü elleriyle kapadı.

VII

Vagonun buğulu camlarından ağaran tanyerinin aydınlığı vuruyordu içeri. Bir köşede büzülüp oturan Mme de Fontanin, Hollanda'nın dümdüz çayırlarını dalgın dalgın seyrediyordu.

Bir gün önce, Paris'e vardığı zaman, evde Jérôme'un ikinci bir telgrafını bulmuştu: *Doktor, Noémie için umutsuz dedi. Yalnız kalamam. Yalvarırım gelin. Kabilse para getirin.* Akşam trenine yetişebilmek için Daniel'i bekleyemedi. Yalnız gittiğini bildirmek ve Jenny'ye göz kulak olmasını söylemek için bir iki satır yazıp bıraktı.

Tren durmuştu.

"Haarlem!.." diye bağırdı bir memur.

Amsterdam'dan önceki son duraktı burası. Lambaları söndürdüler. Hâlâ görünmeyen güneş, ağaran gökyüzünü baştanbaşa

belirsiz, hafif bir pembe ışığa boğmuştu. Yolcular uyanmışlar, harekete geçmişlerdi. Paltolarını geçiriyorlardı sırtlarına. Mme de Fontanin, yaptığı işi düşünmekten alıkoyan uyuşukluğunu biraz daha uzatmak için hiç kımıldamamıştı. Noémie ölecek miydi? İçinden geçenleri anlamaya çalıştı. Kıskanıyor muydu? Hayır. Yeni evlendikleri zamandı o. Birden bir ateş kavururdu içini. Her şeyden kuşkulanır ama yine de gerçeği görmemek için zorlardı kendini. Gözünün önünden bir türlü gitmeyen dayanılmaz sahneleri unutmak için çırpınır dururdu. Uzun süreden beri kıskançlık değildi ona acı veren, uğradığı haksızlıktı. Ama çektiği başka işkencelerin yanında sözü mü olurdu acının? Hem sonra gerçekten kıskanç kadın mıydı ki? Onu asıl kahreden, her şey olup bittikten sonra nasıl aldatılmış olduğunu anlamaktı. Çok kere Jérôme'un metreslerine karşı acıma duyardı içinde. Kendini ihtiyatsızca bir gidişe bırakan bir kız kardeşinin uyandırdığı şefkat ve biraz da küçümsenmeyle karışık bir duyguydu bu.

Bavulunun kayışlarını bağlarken elleri titriyordu. Vagondan herkesten sonra çıktı. Ürkek ürkek çevresine bakındı ama beklediğini umduğu kimse çarpmadı gözüne. Telgrafını almamış mıydı yoksa? "Belki bu arada bir çift göz beni süzüyordur" diye düşününce vücudunda bir kasılma oldu. Gara inen yolcuların arkasına takıldı.

Biri koluna dokunmuştu. Jérôme karşısındaydı. Sevinçli görünüyordu ama bakışlarında bir tereddüt okunuyordu. Açık başını hafifçe eğmişti, yüzü zayıf görünüyordu, sırtı azıcık kamburlaşmıştı ama yine bir Doğu prensinin insana güven vermeyen inceliği vardı halinde. Jérôme, hoş geldin demek için kafasında bir şeyler ararken, akın akın giden yolcular çarpıp geçiyorlardı kendisine. Şefkatli bir telaşla Thérèse'in çantasını elinden aldı. Mme de Fontanin içinden, "*Kadın* ölmemiş" dedi. Noémie ölürken yanında bulunmak zorunda olacağını düşünerek ürperdi.

Konuşmadan istasyon meydanına geldiler. Mme de Fontanin yoldan geçen boş bir arabayı durdurdu. Arabaya binerken, o anda mutluluğu andıran bir heyecanla tıkanacak gibi oldu: Jérôme'un sesini duymuştu: Kocası arabacıya Flamanca gidecekleri yeri tarif ederken bir an ürpererek basamakta durdu, sonra gözlerini açarak oturdu.

Jérôme üstü açık arabada yanına oturur oturmaz karısına döndü. Thérèse onun gözlerinde yine o hareli pırıltıyı görünce bir kere

daha bu gözlerin alevini hissetti içinde. Neredeyse ellerini uzatacak, kolundan tutacak gibi bir hali vardı Jérôme'un. Bu davranışı biraz da kendisini zorlayarak gösterdiği ölçülü nezaketle pek uygun düşmüyordu ama Mme de Fontanin bunu hiç ummadığı halde hâlâ kendisini sevdiğinin bir belirtisi olarak düşünerek heyecanlanmıştı.

Sessizliği ilk bozan o oldu, "Şimdi nasıl?" diye sordu. Kadının adını söylememişti. Ardından da, "Acı çekiyor mu?" diye ekledi.

"Hayır, hayır" diye Jérôme cevap verdi. "Hiç acısı kalmadı artık." Mme de Fontanin kocasının yüzüne hiç bakmadı, ama sesinin tonundan, Noémie'nin iyi olduğunu ve karısını, hasta metresinin başucuna çağırdığı için epey sıkıldığını hisseder gibi oldu. Acı bir pişmanlık duydu içinde. Ne diye böyle hemen yola düştüğünü anlayamıyordu. Noémie yaşamaya devam edeceğine, yine her şey eskisi gibi olacağına göre, neden gelmişti buraya? Hemen oracıkta geri dönmeye karar verdi.

Jérôme, "Teşekkür ederim Thérèse..." diye mırıldandı.

Yumuşak, saygılı, çekingen bir şeyler vardı sesinde. Jérôme'un dizinin üstüne dayadığı eli, parmağına bol gelen iri akik taşlı yüzüğü gözüne çarptı. Azıcık incelmişti damarları belli olan bu uzun el, hafifçe titriyordu. Mme de Fontanin gözünü ayıramıyordu bir türlü bu fersiz elden ve baktıkça da gelişinden duyduğu pişmanlıktan eser kalmıyordu. Ne diye geriye dönecekti sanki? Kocasının ricası karşısında dayanılmaz bir istekle buraya gelmişti: Ne kötülük vardı bunda? Kafasından geri dönme düşüncesini atar atmaz daha çok güven duydu, daha kuvvetli hissetti kendisini. O an, her zamanki gibi, bu kuvveti imanından alıyordu. Zaten Tanrı hiçbir zaman kararsızlık içinde bırakmamıştı onu.

Araba havadar, engin manzaralı bir şehre dalmıştı. Dükkânların kepenkleri henüz açılmamıştı ama, sokaklarda iş yerlerine giden işçiler görülüyordu. Arabacı daha dar bir yola saptı. Art arda, küçük köprülerle birbirine bağlı şoselerden meydana gelmişti bu yol. Sola paralel kanalları keserek uzuyordu. Dümdüz cepheli, yüksek, çoğu beyaz panjurlu, kırmızıya boyalı evler sıralanmıştı kıyısında bu kanalların. Rıhtımlarda karaağaçların dalları yarı durgun suya sarkıyordu. Mme de Fontanin, Fransa'dan uzakta olduğunu hissetmişti.

Jérôme, "Çocuklar nasıl?" diye sordu.

Kadın, bunu sorarken kocasının duraksadığını, heyecanlandığını ve ilk kez bunu gizlemeye çalışmadığını sezdi:

"Çok iyiler."

"Daniel ne yapıyor?"

"Paris'te, çalışıyor. Serbest kalınca Maisons'a geliyor."

"Maisons'da mıydınız?"

"Evet."

Jérôme sustu, gözünde orman kıyısındaki evin bahçesini canlandırmış olmalıydı.

"Ya... Jenny?"

"O da iyi." Adam gözleriyle bir şeyler sorar, yalvarır gibiydi. Kadın, "Çok büyüdü, değişti" dedi.

Jérôme hızla gözlerini kırptı. Kendisini zorladığı için boğuklaşan sesiyle, "Evet, öyle ya, büyümüş olmalı..." diye mırıldandı, sonra yeniden sustu, başını çevirdi ve birdenbire alnını ovuşturarak, "Ah, ne korkunç şeyler, bütün bunlar!" diye boğuk sesiyle bağırdı. Sonra soluk almadan ekledi: "Hemen hemen hiç param yok Thérèse."

Karısı hemen, "Getirdim" dedi. İlkin kocasının sesinde öyle derin bir keder fark etmişti ki, onu huzura kavuşturabileceği için sevinir gibi oldu. Ama bunun hemen sonrasında aklına gelen bir düşünce gönlünü yaraladı: Noémie hiçbir zaman kocasının kendisine söylediği kadar hasta değildi, haliyle sadece para için buralara getirtmişlerdi onu! Jérôme kısa bir süre bekledi ama daha fazla dayanamayıp hayasızca, "Ne kadar?" diye sorunca, Mme de Fontanin öfkeden zangır zangır titredi. Bir an için getirdiği paranın çok daha azını söyleme isteği geçti içinden.

"Ne kadar bulabildiysem" dedi. "Üç bin franktan biraz fazla."

"Ah... Teşekkürler... Teşekkürler! Bilseniz Thérèse!.. En önemlisi, doktora beş yüz florin vermek gerekiyor..."

Araba, içi gemilerle dolu, büyücek bir nehrin üstündeki taş köprüyü aştı, sonra bir dış mahallenin dar sokaklarına saparak küçük ve ıssız bir meydana geldi, bir kilisenin önünde durdu.

Jérôme arabadan indi, şoföre ücretini ödedi, çantayı eline aldı, çok doğal bir edayla Thérèse'i önden buyur etti, basamaklardan çıkıp kapının kanadını itti. Burası kiliseye pek benzemiyordu, havraydı belki?

"Özür dilerim" dedi adam. "Eve kadar arabayla gitmemek için böyle yaptım. Burada yabancıları çok sıkı gözaltında tutuyorlar, anlatırım size." Sonra kibar bir adamın nazik gülümseyişiyle:

"Hem bir kaç adım yürümek hiç de fena olmayacak. Hava o kadar güzel ki bu sabah!.. Size yolu göstereyim."

Karısı hiçbir şey demeden ardından yürüdü. Jérôme üstü kubbeyle örtülü bir geçide daldı. Basamaklardan çıkılınca, bir kanalın biricik rıhtımına varılıyordu. Kanalın öteki kıyısında temelleri su içindeki görünüyordu. Güneş, tuğla duvarlarda, mor boru çiçekleri ve sardunyalarla süslü pencerelerin camlarında parıltılarla yansıyordu. Rıhtımda bir sürü insan vardı, küfeler ve işportalar yığılmıştı. Bir pazar kurulacağı anlaşılıyordu. Bir sürü eski püskü elbiseler ve hırdavat arasında kayıklardan çiçek sepetleri boşaltılıyordu. Sudan yükselen kokuşmuş havaya karışıyordu bu çiçeklerin kokusu.

Jérôme arkasına dönüp, "Çok yorulmadınız ya sevgilim?" diye sordu.

"Sevgilim" sözcüğünü hep böyle şarkı söylercesine bir ahenkle söylerdi. Karısı hiç yanıtlamadan başını önüne eğdi.

Bu sözüyle onu ne kadar heyecanlandırdığının farkında bile değildi. Kanalın öte yakasında sivri çatılı evi gösteriyordu parmağıyla, bir köprüden geçer geçmez ulaşılıyordu o eve.

"İşte burası" dedi. "Çok gösterişsiz, sade bir yer... Sizi burada kabul etmek zorunda kalmış olmamı hoş görürsünüz herhalde..."

Gerçekten de gösterişsiz bir evdi, ama ahşap kısımları beyaz ve maun renge boyanmış olan bu ev, iyi bakımlı bir yatı andırıyordu. Pencerelerindeki turuncu storları inik olan birinci katın kapısında Thérèse, aralıklı harflerle şu yazıyı okudu:

Roosje - Mathilda Pansiyonu

Demek ki Jérôme bir çeşit otelde, herkesin kalabildiği bir yerde oturuyordu, bundan dolayı da *onların evine* gitmiş gibi olmayacaktı. İçinde bir ferahlık duydu.

Köprüye vardılar. Birinci kattaki storlardan biri aralanır gibi oldu. Noémie onları gözetliyordu demek?.. Mme de Fontanin başını kaldırdı. Ancak o zaman zemin katındaki iki pencerenin arasında asılmış olan tabelayı gördü. Tabelanın üstünde bir leylek resmi ile yuvası vardı. Yuvanın içinden de çıplak bir bebek fırlıyordu.

Bir koridora daldılar, sonra cila kokulu bir merdivenden çıktılar. Jérôme kapıda durup kapının ziline iki kere bastı. İçeriden birtakım

kımıldamalar duyuldu. Kapıdaki gözetleme deliğinin kafesi açıldı. Sonra kapı ancak Jérôme'un girebileceği kadar aralandı.

"İzin verirseniz gidip haber vereyim" dedi Jérôme.

Mme de Fontanin'in Flamanca bir tartışma geldi kulağına. Kısa süren bu tartışmadan sonra, Jérôme kapıyı ardına kadar açtı. Yalnızdı. Birkaç köşeyi dolanan uzun bir koridorun geçtiler. Mme de Fontanin boğulacak gibi oluyordu. Her an Noémie ile karşılaşma korkusu vardı içinde. Onurunu korumak için soğukkanlı olmaya çalışıyordu. Bir odaya girdiler. Kimse yoktu orada. Kanala bakan temiz, ferah bir odaydı burası.

"Burası sizin eviniz sayılır sevgilim" dedi Jérôme.

Mme de Fontanin'in, "Noémie nerede?" diye sormak geliyordu içinden.

Jérôme onun aklından geçenleri anlamışçasına, "Bir dakika sizi yalnız bırakacağım" dedi. "Gidip bakayım, belki ihtiyaçları vardır bana."

Dışarı çıkmadan karısına yaklaştı, elini tutarak:

"Ah! Thérèse... Nasıl bir bunalım geçirdiğimi söyleyebilseydim... Ama işte buradasınız ya, buradasınız işte!.." Mme de Fontanin'in elini öptü, yanağını onun eline yasladı. Karısı bir adım geriledi, ama onu durdurmak için hiçbir hareket yapmadı Jérôme. Uzlaşırken, "Bir dakika sonra gelirim" dedi. "Onu görmek... İster miydiniz?.."

Madem bunca yolu gelme zahmetine katlanmıştı, Noémie'yi de görecekti elbet. Ama sonra, hemencecik sonra, ne olursa olsun çekip gidecekti. Başıyla görmek istediğini işaret etti, ama onun kekelercesine teşekkür edişine kulak bile vermedi, çantasını açtı, Jérôme odadan çıkıncaya kadar, bir şey arıyormuş gibi karıştırmaya başladı.

Yalnız kalınca, kendisine karşı duyduğu bütün güveni bir an içinde uçup gitmişti. Şapkasını çıkardı, aynaya bir göz attı: Yüzü yorgundu, elini alnına götürdü. Nasıl olmuştu da buraya gelebilmişti? Utanç duydu içinde.

Rahat bir soluk alabilecek zaman geçmeden kapıya vuruldu. Daha cevap vermeden kapı açıldı. İçeri kırmızı sabahlıklı bir kadın girdi, saçları simsiyah ve bakımlı olmasına rağmen yaşının hayli ilerlemiş olduğu görülüyordu. Mme de Fontanin'in anlamadığı dilden bir iki söz etti, bir şeyler soruyor olmalıydı. Sabırsızlığını gösteren bir işaret yaptı ve hemen ardından da içeri başka bir kadın

girdi, bu kadının da sırtında bir sabahlık, ama açık mavi bir sabahlık vardı. Genç bir kadındı, besbelli koridorda bekliyordu, genizden gelen bir sesle, "*Dag*, günaydın hanımefendi!" dedi.

Bu iki kadın aralarında bir şeyler konuşmaya başladılar. Yaşlı olanı ötekine ne söylemesi gerektiğini açıklıyordu. Genç kadın kısa bir süre düşünceye daldıktan sonra, çok zarif bir hareketle dönerek duraklaya duraklaya şöyle dedi: "Hanımefendi diyor ki... Hastayı alıp buradan götürün... Buraya olan borcunu ödeyip başka bir eve taşının... *Verstaat U?** Anlıyor musunuz benim ne dediğimi?" Belirsiz bir işaret yaptı Mme de Fontanin, bütün bunlarla kendisinin bir ilgisi yoktu. O zaman yaşlıca kadın kaygılandığını ve ısrar ettiğini de gösteren bir ses tonuyla söze karıştı.

Genç kadın, "Hanımefendi der ki, borcunuzu ödemeden bile hemen başka bir yer bulmak, taşımak, hasta kadını götürmek başka yer bir otel" diye devam etti sözlerine. "*Verstaat U? Politie* için böylesi daha iyi olur."

Tam o sırada kapı aceleyle açıldı ve Jérôme göründü. Kırmızı sabahlıklı kadına doğru ilerledi. Flamanca ona sövüp saydıktan sonra dışarı doğru itmeye başladı. Mavi sabahlıklı kadın hiç ses çıkartmadan duruyor, korkulu gözlerle bir Jérôme'a, bir Mme de Fontanin'e bakıyordu. Bununla beraber, öfkeden kudurmuşa dönen yaşlı kadın yumruğunu havaya kaldırıyor, bileziklerini çingene kadınları gibi şıkırdata şıkırdata kollarını sallayarak bir şeyler söylüyordu. Konuşması sırasında sık sık, "*Morgen... morgen... Politie!*" kelimelerini tekrarlıyordu.

En sonunda Jérôme ikisini de dışarı atıp kapıyı sürmeledi.

Sıkıntılı bir tavırla karısına dönerek:

"Özür dilerim" dedi.

Thérèse onun, Noémie'nin yanına gideceği yerde odasına çekilip üst baş değiştirdiğini, tıraş olup hafif bir pudra sürdüğünü ve daha da gençleşmiş olduğunu fark etti. "Bu bir gecelik yolculuktan sonra, ben nasıl görünüyorum acaba?" diye düşünüyordu Mme de Fontanin kendi kendine.

"Kapıyı sımsıkı kapatmanı söylemeliydim" dedi karısına yaklaşarak. "Bu ihtiyar ev sahibi iyi kadındır, ama geveze, patavatsız biridir."

---

* Flam.: Anlıyor musunuz? (ç.n.)

"Peki benden ne istiyordu bu kadın?" diye sordu Thérèse, dalgın.

Jérôme'un her yıkanıştan sonra sürdüğü kokuyu duymayı başlamıştı yine. Bir an dudakları yarı aralık, gözleri bulanık öylesine kalakaldı.

"Dilinden ben de pek bir şey anlamadım" dedi Jérôme. "Herhalde sizi başka bir kiracıyla karıştırmış olacak."

"Mavili kadın borcu ödeyip hemen başka bir yere taşınılması gerektiğini söyleyip durdu."

Jérôme omuzlarını silkti. Mme de Fontanin'e o eski yapmacıklı, kendini beğenmişliğini gösteren gülüşünün bir yankısıymış gibi gelen gülüşüyle başını arkaya atarak, "Hah!.. hah!.. Ne ahmaklık bu!" diye bağırdı, "İhtiyar besbelli borcumu ödeyemeyeceğimden korkmuş olacak." Borcunu ödeyemeyeceğini düşünmek, inanılmaz bir varsayım gibi geliyordu ona. Bununla birlikte birdenbire yüzünü bir keder kapladı ve "Her yere başvurdum. Hiçbir otel kapısını açmadı" dedi.

"Ama polisten dolayı, diyordu kadın bana..."

"Polisten dolayı mı, dedi size?" diye tekrarladı Jérôme şaşkınlıkla.

"Öyle sanıyorum." Yine Jérôme'un yüzünde, yapmacıklı saflık ifadesini gördü. O anda hayatının en korkunç bunalımlarına sebep olan, zehirli bir havada boğulurcasına kendisini bunaltan bu ifadeyi hatırladı.

"Yaşlı kadınların düşüncesi bunlar! Polis neden bir soruşturma yapacakmış! Alt katta bir klinik var da ondan mı? Yoo... Asıl önemlisi şu doktorcuğa beş yüz florini verebilmek..."

Mme de Fontanin hiçbir şey anlamıyordu bu sözlerden. Bunun için de canı sıkılıyordu. Çünkü her zaman, neden söz edildiğinin açık saçık ortaya konması gerektiğini isterdi. Bundan başka Jérôme'un her zamanki gibi yine bir alay karmakarışık işlere karışmış olması da kendine ayrıca üzüntü veriyordu.

Aydınlatıcı bir iki ipucu eline geçirebilme kaygısıyla, "Ne zamandan beri burasınız?" diye sordu.

"On beş günden beri... Yoo... O kadar da değil. On iki, belki de on günden beri. Nasıl yaşadığım bilemiyorum bir türlü."

"Peki neydi şu hastalık?" diye söze başladı yeniden Mme de Fontanin. Bunu öyle cevap bekleyen bir sesle sormuştu ki, Jérôme yan çizemedi.

"Pekâlâ anlatayım" diye söze başladı hiç duraksamıyormuş gibi görünerek. "Şu yabancı doktorlarla başı dertte oluyor insanın. Bu memleketin bir hastalığı bu. Ateşli bir hastalık... Hollandalılara özgü bir hastalık... Kanalların kokusundan..." Bir an düşündü... "Sıtmalı bir şehir burası. Daha çeşit çeşit, adı bilinmeyen birçok hastalık var burada."

Söylediklerini pek dikkatle dinlemiyordu karısı. Noémie'nin her söz konusu edilişinde Jérôme'un takındığı tavır, omuz silkişi, hatta hastalıktan böyle duygusuzca söz edişi bile, ona derin bir tutkuyla bağlı olmadığını gösteriyordu. Bununla birlikte ondan kopmuş olması düşüncesini kafasından uzaklaştırdı. Karısının kendisine bir şeyler sormak istercesine baktığını fark etmedi. Pencereye yanaştı, perdenin ardından rıhtımı seyre daldı. Sonra karısına yaklaştı, yüzünde Thérèse'in çok iyi bildiği ve çok ürktüğü o ağır, o yanıldığını gören, o içten anlam vardı.

"Teşekkür ederim. Siz çok iyi bir insansınız" dedi. Sonra araya başka söz sıkıştırmadan, "Size çektirdiğim bunca sıkıntıdan sonra yine de buraya geldiniz."

Thérèse... Sevgilim..."

Thérèse geri çekilmişti. Jérôme'un yüzüne bakmıyordu. Başkalarının, özellikle Jérôme'un duygularının kolayca etkisi altında kaldığı için heyecanını saklayamayacağı gibi, kocasının bu saygılı sözlerinin doğruluğundan da şüphe edemezdi. Yine de yanıtlamak şöyle dursun, sözü kısa kesip atmak için, "Götürün beni oraya" dedi. Jérôme bir an durakladıktan sonra, "Gelin gidelim" dedi.

Korkunç an yaklaşıyordu.

"Cesaret!" diyordu içinden, uzun karanlık koridorda Jérôme'un arkasından ilerleyen Mme de Fontanin. Hâlâ yatıyor muydu acaba? Yoksa hastalığı iyiye dönmüş müydü? Ne diyeceğim ona ben şimdi? Birdenbire yorgunluktan kırış kırış olan kendi yüzünü düşündü ve hiç olmazsa şapkasını giymemiş olduğuna üzüldü.

Jérôme kapısı kapalı bir odanın önünde durdu. Mme de Fontanin, titreyen parmaklarını beyaz saçlarının arasından geçirdi. "Beni ne kadar da yaşlanmış bulacak" diye düşündü. Bütün gücünü yitirdi bir anda.

Jérôme kapıyı gürültüsüzce açmıştı. "Yatıyor" dedi, Mme de Fontanin kendi kendine.

Oda alacakaranlıktı, mavi renk çiçek desenli perdeler kapalıydı. Odada duran tanımadığı iki kadın ayağa kalktı. Biri ufak tefekti, hizmetçi ya da hastabakıcı olmalıydı. Üstünde bir önlük vardı, yün örüyordu. Öteki iriyarı, elli yaşlarında bir kadındı. Başında İtalyan kadınlarınınkini andıran mor çizgili bir başlık vardı. Kadın, Mme de Fontanin ilerlerken, geri çekilir gibi bir hareket yaptı ve Jérôme'un kulağına bir şeyler söyledikten sonra yavaşça sıvışıp gitti.

Thérèse ne kadının gidişini ne odanın karmakarışıklığını ne küveti ne de yatağın üstünde duran, kan lekeli havluları fark etti. Gözünü, yatağa yastıksız uzanıp yatan hastadan ayıramıyordu. Noémie başını çevirecek miydi acaba? Herhalde uyuyordu. Çünkü hafif hafif horladığı duyuluyordu. Mme de Fontanin, uykusunu bozmamak için çekilmeyi düşündüğü sırada Jérôme yatağın ayakucuna yaklaşmasını işaret edince, karşı koyamadı bu isteğe. O zaman hastanın gözlerinin açık olduğunu gördü. Zaman zaman yarı açık ağzından hırıltı çıkıyordu. Karanlığa gözleri alışınca, hastanın bütün kanı çekilmiş, sapsarı yüzünü ve ölü bir hayvanın gözlerini andıran donuk mavimtırak gözlerini gördü. Orada uzanıp yatan bu insanın ölmek üzere olduğunu derhal anlamıştı. Birdenbire öylesine bir heyecana kapıldı ki, arkasını döndü, yardım istemek için haykıracaktı nerdeyse. Ama Jérôme yanı başındaydı. Yüzü kederden buruşmuş, can çekişen hastaya bakıyordu. Mme de Fontanin, onun da durumu kavradığını hissediyordu.

"Dördüncü, yani son kanamadan bu yana, kendine gelmedi hiç" diye açıkladı kocası yavaş bir sesle. "Bu hırıltılar dün akşam başladı." Gözlerinde beliren iki göz yaşı, kirpiklerinin arasında bir saniye titreştikten sonra, esmer yanaklarından süzüldü.

Mme de Fontanin kendini zorla tutuyor, gözlerinin önündeki manzaraya katlanamıyordu bir türlü.

Demek en sonunda, o anda bile zafer kazanmış saydığı Noémie hayatlarından böyle çekilip gidecek miydi? Daha şimdiden küçük bir kıpırdanışın bile görülmedi bu yüzden gözlerini ayıramıyordu bir türlü. Ne bakışında ne sertleşen burun kanatlarında ne de ara sıra uzaklardan geliyormuşçasına boğuk hırıltıların yükseldiği yarı açık dudaklarda bir kıpırdama vardı. Bu soluk yüzün bütün çizgilerini bir bir gözden geçiriyor ama bir türlü korkuyla karışık merakını dindiremiyordu. Bu kanı canı çekilmiş donuk et yığını, bu kuru ve parlak alına yapışan bir tutam perçem Noémie'nin miydi? Bu renk-

siz ve hiçbir anlamı olmayan yüzde, tanıdığı hiçbir şey yoktu sanki. Ne zamandan beri görmemişti onu. Beş altı yıl önce evine koşup, "Kocamı bana bırak!" diye bağırmıştı. Kuzininin kahkahasını duyar gibi oldu. Bütün vücudunu bir ürperti kapladı. Divana uzanmış o güzel kadını, danteller arasından görünen tombul omzunu görür gibi oldu bir anda. İşte o gün merdiven aralığında... Nicole...

"Ya Nicole?" diye sordu yüksek sesle.

"Nicole'e ne olmuş?"

"Ona haber verdiniz mi?"

"Hayır."

Paris'ten ayrıldığı sırada, nasıl olmuştu da aklına getirmemişti bunu sormayı? Jérôme'u biraz öteye çekti:

"Çağırmak gerek Jérôme, ne de olsa annesi."

Kocasının buna cesaret edemeyeceğini yalvaran bakışlarından okumuştu. Kendisi de duraksıyordu. Nicole nasıl bu korkunç eve, bu odaya girer de Jérôme'la birlikte şu yatağın ayakucunda durabilirdi! Daha zayıf bir sesle, "Yine de haber vermek gerek" dedi.

Kendisine zorla bir şey yaptırılmak istendiği zaman, Jérôme'un yüzü toprak rengine bürünüp daha da esmerleşir, çirkin bir çizgiyle hafifçe yana kayan yarı açık dudaklarının arasından dişleri görünürdü. İşte o anda da öyle olmuştu.

"Jérôme, Nicole'ün gelmesi gerekli" diye yineledi Thérèse. İncecik kaşlarını çatmıştı. Kocası hâlâ direniyordu. En sonunda sert bir bakışla karısına baktı, razı olmuştu.

"Bana adresini verin" dedi.

Jérôme telgraf çekmeye gidince Thérèse, Noémie'nin yanına geldi. Bu yataktan uzaklaşamıyordu bir türlü. Kollarını yanına sarkıtmış, yumrukları sıkılı, öylece duruyordu. Nasıl olmuştu da, hastanın kurtulmuş olduğunu düşünebilmişti? Jérôme neden öyle pek büyük bir acı duymuyor gibiydi? Ne yapacaktı o ölürse? Yine gelip kendisiyle mi yaşayacaktı? Elbette ona böyle bir teklifte bulunmayacaktı. Ama gelirse de, Jérôme'u bu sığınağından yoksun bırakmayacaktı.

Hiç istemediği halde gizli bir sevinç, tatlı bir huzur kapladı yüreğini, ama yine o an bunun utancını duydu. İçinden uzaklaştırmaya çalıştı bu duyguyu. Artık Tanrı'sına kavuşmak üzere olan bir insan için dua etmeliydi. Bu zavallının öteki dünyaya götüreceği fazla iyi bir şeyi yok diye düşünüyordu. Ama yeryüzündeki hayatının

büründüğü somut biçimleri belirleyen aşamalar arasında insanı iyiye götüren gelişmede her çaba, ne kadar küçük olsa da duyulan her acı, insanı daha üstüne, daha iyiye bir adım daha yaklaştıran bir basamak değil miydi? Thérèse, Noémie'nin de acı çekmiş olmasından şüphe etmiyordu. Mutsuz kadın, şüphesiz dayanılmaz bir kaygı duymuştu ömrü boyunca. Vicdanının sesini duymadan kutsal değerleri çiğneyenlerin duydukları tedirginliktir bu kaygı. Günahlarının kefareti olacaktı elbet çektiği acı. Başkalarına bunca üzüntü vermiş olan o meşru olmayan aşkı da. Thérèse, Noémie'yi kendisine çektirdiği bu üzüntü için gönül hoşluğuyla bağışlıyorlardı şimdi. Onun bu duygusu da büyük bir erdem sayılamazdı. Noémie'nin ölümünün, kimse için bir felaket olmadığını düşünüyordu. Jérôme gibi, o da bu olumlu düşüncesine alıştırmıştı kendini. Duyguları merhametsiz bir hızla değişiyordu. Daha Noémie'nin öleceğini *öğreneli* bir saat olmuştu ama, bu gerçek karşısında boyun eğmekten başka yapacak bir şey olmadığını kabul etmişti...

İki gün sonra Nicole, Paris ekspresinden indiği zaman, annesinin ölümü üzerinden otuz altı saat geçmiş bulunuyordu. Ertesi gün de erkenden gömülecekti.

Herkes bu işin bir an önce olup bitmesini bekler gibiydi: (Ev sahibi de, Jérôme da, özellikle ölünün bulunduğu kata bile çıkmadan zemin kattaki bir odada kısa bir konuşmadan sonra, beş yüz florine gömme ruhsatı veren genç doktor da.)

Thérèse için son derece güç bir ödev olmakla birlikte, Nicole'e senin yerine ben yaptım diyebilmek için cenazenin hazırlanmasına yardım etmek isteğini belirtti. Ama tam son anda, sudan bir bahaneyle kendisini ölünün yanından uzaklaştırdılar. Ebe kadın yapacaktı bu işi. Jérôme, "Alışıktır bunu yapmaya" dedi. Odada bir de hastabakıcı kadın kalmıştı tanık olarak.

Nicole'ün orada bulunuşu Mme de Fontanin'in kaygılarını azaltmıştı biraz.

Tam zamanında gelmişti. Koridorlarda ebeyle, ev sahibiyle, doktorla sık sık karşılaşması, her saat biraz daha katlanılmaz oluyordu kendisi için. Zavallı kadını bu evin havası daha geldiği andan beri bunaltmıştı. Nicole saflığı, sağlığı ve gençliğiyle temiz bir hava getirmişti bu eve. Yine de, genç kızın, kederini bu kadar şiddetle açığa vuruşu –ki bitişik odaya çekilen Jérôme'u alt üst etmişti bu– Mme de Fontanin'e, kendisini bırakıp giden bir anaya karşı duya-

bileceği sevgiyle ölçülü gibi görünmemişti. Ve böylesine çocukça, düşüncesizce bir keder, yeğeninin yaradılışı üzerindeki görüşünü kuvvetlendirdi: "Sevgi dolu ama derine inmeyen bir karakteri var" diye düşündü.

Nicole cenazeyi Fransa'ya götürmek istiyordu, ama anasının kötü yola sapmasından Jérôme'u sorumlu tuttuğu için ona söylemedi bu isteğini. Bu konuyu açan Thérèse oldu. Onun bu düşüncesine herkes karşı çıktı: Bu tür taşımaların çok masraflı olduğunu, sayısız formalitelerin yerine getirilmesi gerektiğini ileri sürdüler, üstelik Jérôme da yabancılara karşı çok kuşkulu davranan Hollanda polisinin bir sürü can sıkıcı araştırmalara girişeceğini söyledi. Bu yüzden Nicole'ün bu istekten vazgeçmesi gerekmişti.

Heyecandan ve yolculuktan bitkin düşmüş olmakla birlikte Nicole, tabutun başında saygı duruşunda bulunmak istedi. O son geceyi üçü bir arada, sessiz sedasız Noémie'nin odasında geçirdiler. Tabut iki iskemle üstüne yerleştirilmişti, üstü çiçeklerle örtülüydü. Güllerin ve yaseminlerin kokusu odanın havasını öylesine ağırlaştırmıştı ki, pencereyi ardına kadar açmak zorunda kaldılar. Hava sıcak ve berraktı o gece. Ay pırıl pırıldı. Ara sıra evin kemerli ayakları arasından suların çalkantısı duyuluyordu. Yakınlardaki bir saat kulesinden çan sesleri geliyordu her saat başında. Odanın döşemesine yayılan ay ışığı, yavaş yavaş uzayarak tabutun ayakucuna düşüp dağılmış beyaz bir güle vurdukça mavimtırak bir şeffaflık vermekteydi. Nicole irkilerek odayı gözden geçiriyordu. Annesi işte belki burada yaşamış ve şüphesiz burada acı çekmişti. Kim bilir belki de bu duvar kâğıtlarının çiçeklerini saya saya sonuna geldiğini anlamış, belki de boşuna geçen bir ömrün çılgınlıklarını hatırlamıştı yine bu odada. Son anlarında kızı bir kerecik aklına gelmiş miydi acaba?

Sabahleyin erkenden cenaze gömüldü.

Ne ev sahibi törene katıldı ne de ebe kadın. Thérèse teyze, Nicole ile Jérôme'un arasında yürüyordu. Yaşlı bir pastörden başka kimse yoktu cenazede, onu da cenazeye katılmak ve son duaları okumak üzere Mme de Fontanin getirtmişti.

Kanalın kıyısındaki o iğrenç evi bir kere daha görmemesi için, Mme de Fontanin mezarlıktan çıkar çıkmaz Nicole'ü doğruca gara

götürmeye karar verdi. Jérôme da bavulları alıp garda buluşacaktı onlarla. Zaten Nicole, annesinin yabancı bir ülkedeki yaşayışını hatırlatacak en küçük bir şey bile götürmeyi kesin olarak reddetmişti. Noémie'nin bavullarının böylece bırakılması, ev sahibiyle son hesapların görülmesini çok kolaylaştırmıştı.

Bütün hesaplar görüldükten sonra, istasyona giderken trenin hareket saatine daha epey zaman olduğunu düşünen Jérôme, birden, son defa mezarlığa gitmek isteği duydu içinde ve arabacıya o tarafa yönelmesini söyledi.

Mezarın yerini bulabilmek için epey dönendi durdu. Uzaktan toprağı taze kazılmış mezarı tanır tanımaz zoraki bir gidişle oraya yöneldi. Ayrılmalar, kıskançlıklar, barışmalarla geçen altı yıllık birlikte yaşayışları ve son günlerin acıları bu toprağın altında yatıyordu artık.

"Daha da kötü şeyler olabilirdi" diye düşündü. "Pek o kadar da acı çekmiş değilim." Ama alnındaki kırışıklıklar ve yaşlı gözleri bunu aksini söylüyor gibiydi. Karısının yanında olmasından duyduğu sevincin, kederinden daha büyük olması suç muydu? Gerçekten sevdiği biricik kadın Thérèse'di. Karısı bunu anlıyor muydu acaba? O soğuk ağırbaşlılığıyla Thérèse, bütün dış görünüşüne rağmen, bu uçarı adamın hayatında tek, bir büyük aşk olduğunu, varlığını yalnız kendisinin doldurduğunu anlayabilecek miydi? Gerçekten ona bütün gönlüyle bağlı olduğunu, bunun yanında öteki bütün ilişkilerinin gelip geçici olduğunu anlayabilecek miydi? İşte o anda bile bunun yeni bir kanıtı ortadaydı: Noémie'nin ölümü karşısında ne perişan olmuş ne yalnızlık duymuştu. Ne kadar uzakta olsa ve kendisini kocasına bağlayan bütün bağların koptuğuna inansa da Thérèse yaşadıkça, o, yalnızlık duymayacaktı. Bir an için şu çiçeklerle örtülü toprak altında Thérèse'in yattığını düşünmek istedi, ama katlanamadı bu düşünceye. Ona çektirdiği bunca sıkıntıdan ötürü kendi kendini suçlu bulmuyordu da. O anda, şu mezarın önünde, temelde ona bağlılığından hiçbir şey eksilmediğini, başka hiçbir kadına duymadığı eşsiz bir sevgiyle kalbinde daima yaşattığını da düşünüyordu. Öyle ki, bir an için olsun ona sadakatsizlik etmediğine bile inandırıyordu kendini. "Bana karşı nasıl davranacak?" diye düşündü. Güvençle, "Kendi yanına, çocukların yanına gelmemi isteyecek elbette..." dedi içinden. Öne doğru eğilmişti... Gözleri yaş içindeydi. Sinsi bir umut ışıdı yüreğinde.

"Eğer Nicole olmasaydı her şey yolunda gidecekti!"

Genç kızın sessiz hali, kin dolu bakışları gözünün önüne geldi birden. Onun, tabutun gömüldüğü çukura doğru eğilişini yeniden görür gibi oldu, tutamadığı o kuru, o yürek parçalayıcı hıçkırığını duyar gibi oldu yine.

Nicole'ü düşünürken büyük bir azap duyuyordu.

Kendi yüzünden büyük bir öfke ve tiksintiye kapılarak, anasının yanından kaçıp gitmemiş miydi? Şimdi Kitabı Mukaddes'ten vaazlardan kopuk kopuk bazı parçalar geliyordu Jérôme'un aklına:

"*Başkalarını kötü yola sürükleyenlerin vay haline!..*"

"Günahlarımı nasıl bağışlatmalı?" diye düşündü. "Nasıl affettirmeli? Onun sevgisini yeniden nasıl kazanmalı?" Kim olursa olsun, birinin kendisini sevmediğini düşünmek pek ağır gelirdi Jérôme'a. Tam o anda parlak bir fikir geldi aklına: "Nicole'ü evlat edinsem?"

Her şey apaydın oluverdi birden. Küçücük bir dairede Nicole ile birlikte oturacaktı, Nicole süsleyecekti bu daireyi. Ona sevgi, şefkat gösterecekti, misafirlerini ağırlamalarına yardım edecekti. Yazın ikisi birlikte geziye çıkarlardı. Böylece herkes, işlediği hatayı telafi ettiği için hayranlık duyacaktı kendisine. Thérèse de beğenirdi bu tutumunu.

Şapkasını giydi, mezarın yanından uzaklaşarak hızlı hızlı arabaya doğru yürüdü.

Gara geldiği sırada tren hazırdı. Nicole'le teyzesi bir kompartımana yerleşmişlerdi. Mme de Fontanin kocasının henüz gelmemiş olmasına şaşıyordu. Yoksa, Jérôme pansiyonda bazı güçlüklerle mi karşılaşmıştı? Kendileriyle birlikte gidemeyecek miydi? Kocasını alıp eve götürmek, yuvasına dönüşünü kolaylaştırmak ve belki de pişmanlık duyacağını görme hayaline kaptırmıştı kendini. Bu güzel hayaller daha doğarken ölüp gidecek miydi yoksa? Onun kaygılı bir yüzle hızlı hızlı kendine doğru geldiğini görünce, korkuları büsbütün arttı. Jérôme, "Nicole nerede?" diye sordu.

"Orada... Koridorda..." Bu sorusu hayret uyandırmıştı karısında.

Nicole yarı indirilmiş camın önünde durmuş, parlayan rayları seyrediyordu dalgın bakışlarla. Hem kederli hem de çok yorgundu, kederliydi ama mutluydu da. Çünkü bugünkü kederi, onu bir an için olsun mutluluğundan koparıp almamıştı. Annesi ister sağ olsun ister ölü, nişanlısı kendisini orada bekliyordu ya... Bir kere

daha kafasından şu düşünceyi söküp atmaya çalışıyordu: Annesinin ortadan kalkışı, hiç olmazsa nişanlısı için bir kurtuluştu. Gelecek-lerini gölgeleyen tek karanlık noktanın silinişiydi.

Jérôme'un, yanına yaklaştığını duymamıştı.

"Nicole! Yalvarırım sana. Anneni seviyorsan bağışla beni!"

Genç kızın bütün vücudu birden ürpermişti. Arkasına döndü. Jérôme, şapkası elinde, karşısında durmuş, ona bakıyordu. Sevgi dolu, yalvaran bir şeyler vardı bakışlarında. Pişmanlıktan perişan olmuş gibi görünen bu adam, o an korkutmuyordu Nicole'ü: Acıdı, iyi davranmak için böyle bir fırsatı kolluyordu sanki. Evet, bağışlıyordu onu.

Jérôme'a hiç yanıt vermedi ama kara eldivenli minik elini açık-yüreklilikle uzattı, Jérôme heyecanını yenemeyerek bu eli sıktı, "Teşekkür ederim" diye mırıldanıp uzaklaştı oradan.

Aradan birkaç dakika geçti, Nicole hiç kımıldamıyordu yerinden. Thérèse teyze bakımından böyle daha iyi, diye düşünüyordu. Bu çok dokunaklı sahneyi nişanlısına anlatacaktı. Yolcular trene binmeye başlamışlardı, geçerken eşyalarını sürtüyorlardı genç kızın üstüne. Tren hareket etti. Sarsıntısı, daldığı uyuşukluktan kurtardı Nicole'ü. Kompartımana döndü. Tanımadığı birtakım adamlar, biraz önce boş olan yerleri doldurmuşlardı. En dipte, Mme de Fontanin'in tam karşısında, Jérôme enişte oturmuştu, yüzünü dışardaki manzaraya çevirmiş, jambonlu ekmek yiyordu.

VIII

Jacques, akşam Jenny ile konuştuklarını bir bir hatırlamaya çalıştı. Bu anının neden bir saplantı halinde kafasına takıldığını araştırmıyordu, ama bir türlü söküp atamıyordu da: Geceleyin sık sık uyandı. Jenny ile konuşmalarını hatırlamaktan büyük bir zevk duyuyordu. Bunun için, ertesi gün korta gittiğinde genç kızı orada göremeyince büyük bir hayal kırıklığına uğradı.

Bir parti tenis oynama teklifini gelince, bu teklifi reddetmedi, ama gözü boyuna kapıda olduğu için iyi oynayamadı. Zaman geçiyordu. Jenny gelmeyecekti besbelli. Fırsat bulur bulmaz sıvıştı. Her ne kadar umudu kalmamış olsa bile yine de umutsuzluğa düşmedi.

Birdenbire Daniel'in kendisine doğru geldiğini gördü.

"Jenny nerede?" diye sordu hemen, hatta bu rastlantıya şaştığını bile söylemeden.

"Bu sabah tenis oynamıyor, sen oyundan mı geliyordun? Haydi beraber yürüyelim. Dün akşamda beri Maisons'dayım..." dedi kulüpten dışarı çıkar çıkmaz. "Annemin bir süre buradan ayrılması gerekti. Jenny gece yalnız kalmasın diye beni çağırdı, ev her yere o kadar uzak ki... Bu da babamın bir icadı. Zavallı anacığım hiçbir isteğine hayır diyemez..." diye sözlerine devam etti. Bir an sustu, kendisi için sıkıntılı olan konuya değinmekte gecikmedi. Yumuşak, tatlı bir bakışla arkadaşının yüzüne bakarak, "Ya sen nasılsın?" diye sordu. "Biliyor musun senin şu *Zorla Öğrenilen Sır* üzerinde o kadar çok düşündüm ki... Düşündükçe de daha çok seviyorum. Beklenmedik bir ruh hali bu, biraz haşin ve yer yer karanlıkça. Ama fikir güzel, eserdeki iki kişi de gerçek ve yepyeni tipler."

Jacques canı sıkılmışçasına, "Hayır Daniel" diye sözümü kesti. "Buna bakarak bir hüküm verme. Önce biçim berbat! Şişirme, ağdalı ve bir alay gevezelik dolu!" Öfkeyle, "Atavizm!" diye düşündü.

"Özü de itibarî, uydurma... Bir insanın gizli, bilinmeyen yanı..." diye söze başladı yeniden. "Aaa evet... Ne yapmak gerektiğini biliyorum ama..." derken sustu.

"Şimdi ne yapıyorsun? Başka bir şeye başladın mı?" diye sordu Daniel.

"Evet."

Neden olduğunu bilmeden Jacques yüzünün kızardığını hissetti. "Ama çalışmaktan çok dinleniyorum" diye yeniden söze başladı. "Yine de bu yılın sonunda, sandığımdan daha çok yorulmuş olduğumu gördüm. Sonra şu zavallı Battaincourt'u da evlendirdim. Şu döneği!"

"Jenny anlattı bana" dedi Daniel. Jacques yine kızardı. Önce, dünkü konuşmalarının Jenny ile kendi arasında kalmamış olmasına canı sıkılmıştı, ama sonra bu sözlere değer verip hatırladığı, hatta akşam kardeşine anlatmış olduğu için derin bir haz duydu.

"Konuşa konuşa Seine kıyısına kadar inelim mi, ne dersin?" dedi Daniel'in koluna girerek.

"Mümkün değil cancağızım. 1:20 treniyle Paris'e dönüyorum. Anlıyorsun değil mi? Gece bekçiliği görevi tamam, ama gündüz..." Kendisini Paris'e dönmeye zorunlu kılan görevin içeriğini ima eden gülümsemesi Jacques'ın hiç hoşuna gitmedi,

Daniel'in kolundan çıktı.

Daniel bu tatsız havayı değiştirmek için, "İstersen gel, birlikte yemek yiyelim, Jenny'nin de çok hoşuna gider!" dedi.

Jacques, içine yeniden düşen can sıkıntısını belli etmemek için başını önüne eğdi. Babası henüz dönmemiş olduğuna göre eve yemeğe gitmeyebilirdi. Yüreğini sevinç kapladığını hissedince şaştı buna... Belli etmemeye çalışarak, "Nasıl istersen öyle olsun" dedi. "Eve haber vereyim, sen önden git. Alanda yetişirim sana."

Birkaç dakika sonra, şatonun önünde, çayıra uzanmış yatan arkadaşının yanına geldi.

Daniel bacaklarını güneşe uzatıp, "Hava ne kadar güzel" diye bağırdı. "Ne kadar güzel bu park bu sabah! Şansın var böyle bir yerde yaşadığın için."

"İstersen sen de yaşayabilirsin burada!" diye cevap verdi Jacques. Daniel ayağa kalktı, "Pöh! Bunu ben de biliyorum" dedi, dalgın olduğu kadar keyifli bir ifadeyle. "Ama benim için aynı şey değil... Ah! dostum" dedi yaklaşarak ve ses tonunu değiştirerek, "Nefis bir maceraya başlıyorum sanırım!"

"Şu yeşil gözlü küçük kızla mı?"

"Yeşil gözlü mü?"

"Canım şu Packmell'deki kız."

Daniel durdu, bir an önüne baktı, acayip bir biçimde güldü, sonra, "Rinette mi? Hayır o değil, bu yenisi, ondan daha iyi!" dedi. Sonra sustu, kafasında bir şeyler araştırır gibiydi. "Ah! Rinette'çik!" dedi ve sonunda, "Acayip bir kız. Biliyor musun, beni bırakıp gidiverdi! Hem de birkaç gün içinde!.." Başına hiç böyle bir iş gelmemiş bir adam tavrıyla güldü. "Romancı olarak seni ilgilendirebilirdi belki bu kız. Ama beni çok yoruyordu. Anlaşılması bu kadar güç olan bir kadına rastlamadım ömrümde. On dakikacık olsun beni sevmiş midir acaba, diye soruyorum kendi kendime, ama beni sevdiği sırada... Kaçık bir şey! Peşini bırakmayan karanlık bir geçmişi olmalı! Vaktiyle şu *Bande Noire* çetelerinden birinin elemanıymış deseler, bu kadar şaşmazdım biliyor musun?"

"Artık hiç gördüğün yok mu onu?"

"Hayır. Hatta ne olduğunu bile bilmiyorum, Packmell'e ayak basmadı bir daha... Bazen üzülüyorum da..." diye sözlerine ekledi biraz ara verdikten sonra. "Böyle diyorum ama, aslında bu böyle sürüp gidemezdi, kısa zamanda katlanılmaz biri olup çıkardı. Öyle

meraklı şey ki, aklın almaz! Sormadığı soru kalmadı: Ailem, annem, kız kardeşim hakkında, dahası var babam hakkında da!"

Birkaç adım hiç konuşmadan yürüdü, sonra yine söze başladı: "Ama ne olursa olsun şahane bir hatıram var onunla, onu Ludwigson'un elinden aldığım gece..."

"Peki ya o... O da senin ekmeğini elinden almadı mı?"

"O mu?" Daniel'in bakışları ışıldadı, dişlerini gösterircesine gülümsedi. "Ludwigson üzerinde düşünme fırsatı bulamamıştım henüz, merak mı ettin? Herhangi bir şeyi hatırlar gibi görünmedi hiç! Sen onun hakkında dilediğin gibi düşünebilirsin. Bana sorarsan koca bir salaktan başka bir şey değil!"

O sabahı evde geçirmişti Jenny. Daniel tenis oynamaya gitmelerini teklif ettiği zaman, işi olduğunu bahane edip gitmemekte direnmişti, canı hiçbir şey de yapmak istemiyordu. Vaktini nasıl geçireceğini bilemiyordu.

Pencereden, iki delikanlının bahçeden geçtiğini görünce, içinde bir hoşnutsuzluk duygusu uyandı: Kardeşiyle baş başa yemek yemekten sevinç duyuyordu: Jacques'ın gelişi keyfini kaçırdı. Yine de yarı aralık kapının önünde Daniel'in keyifli keyifli, "Bil bakalım, sana yemeğe kimi getirdim?" dediğini duyunca öfkesi geçiverdi.

"Elbisemi değiştirecek kadar vaktim var" diye düşündü.

Jacques bahçede bir aşağı bir yukarı geziniyordu. Her zamankinden çok bu sabah, bu yerin zevkini tadıyordu. Villaya gitmek üzere bu parktan çıkışta, Fontanin'lerin ormanın kenarındaki bahçelerinde bakımsız bir çiftliğin çekiciliği vardı. Oraya buraya serpiştirilmiş ve birbirine pek de uymayan yapılar merkez binaya bağlanmış, belki on kere onarılmış olan bu bina vaktiyle bir av köşkü olarak yapılmış olmalıydı: Saçak altındaki tahta merdivenden ikinci kata çıkılıyordu. Kiremitli çatı üstünde Jenny'nin güvercinleri durmadan uçuşuyordu, açık pembe badanalı duvarlar, ışık vurdukça daha da canlı bir renk alıyordu. Gelişigüzel boy atmış çamlar koyu bir gölgeye boğuyordu evi ve havada reçine kokusu vardı. Ağaçların altını otlar bürümüştü.

Daniel'in, yanındakileri de saran canlılığıyla yemek çok neşeli geçti. O sabahı böyle geçirmekten pek memnundu, öğleden sonraki saatlerinin de iyi geçeceği umudunu taşıyordu yüreğinde. Jenny'ye

mavi keten elbisesinin pek yakıştığını söyleyerek zevkinin inceliğini övdü ve göğsüne beyaz bir gül iliştirdi, "kardeşçik" diyordu ona, her şeye gülüyor, nükteli ve alaylı konuşmaları kendinin de hoşuna gidiyordu.

Jacques ile Jenny'nin kendisini gara kadar götürüp trenin hareketine kadar orada yanında kalmalarını istiyordu. Jenny, "Akşam yemeğine döneceksin değil mi?" diye sordu ağabeyine, kırıcı bir şeyler vardı bunu söylerken sesinde, kendi de farkındaydı herhalde bunun ama bu kadar silik ve yumuşak bir görünüş altından zaman zaman böyle kırıcı bir tonun yükselmesi biraz da üzüntü vermişti Jacques'a.

Daniel, "Bilmem ki, belki de gelebilirim" diye cevap verdi. "Yedi trenine yetişmeye çalışacağım. Ama herhalde gece yarısından önce kesin olarak burada olacağımı söyleyebilirim. Anneme de yazdım bunu." Bu son sözler o erkek dudakları arasından öylesine yumuşak ve çocuksu bir sesle söylenmişti ki, Jacques kendini tutamadı, güldü. Küçük köpeğinin tasmasını bağlamak için öne eğilmiş olan Jenny de başını kaldırdı, gözlerinde alaylı bir parıltı vardı.

Tren gara giriyordu. Daniel önlerinden geçiveren baştaki boş vagona binmek için koşmaya başladı. Tren uzaklaşırken, vagonun penceresinden sarkıp çocukça mendil salladığını gördüler.

Yapayalnız kalmışlardı. Buna kendilerini hazırlamış da değillerdi. Daniel'in gürültülü neşesiyle hâlâ sersemlemiş gibiydiler. Sanki Daniel hâlâ aralarında bir bağ kurmaktaymış gibi, hiç çaba göstermeden arkadaşlık havası sürüp gidiyordu. Üstelik bir çeşit ateşkes sayılabilecek olan bu tutumu bozmamak için ikisi de dikkatli davranıyordu.

Daniel'in gidişine birazcık üzülen Jenny kardeşinin, yanlarında hemen hemen hiç kalmadığını düşünüyordu.

"Daniel'in tatilini böyle gidip gelmelerle geçirmemesini sağlamaya çalışsanız iyi olur. Bu yıl onun yanımızda bu kadar az kalmasına annemin ne derece üzüldüğünü anlamıyor" dedi Jenny. Sonra, "Biliyorum siz elbette şimdi onu savunacaksınız?" diye sözlerine ekledi. Ama bunu hiç de iğneleyici bir tonla söylemiş değildi.

"Yo... Hiç de niyetli değilim buna" diye yanıtladı Jacques. "Onun sürdüğü yaşantıyı beğendiğimi mi sanıyorsunuz?"

"Hiç olmazsa hoş görmediğinizi kendisine de söylüyor musunuz?"

"Elbette."

"Ama sözlerinizi dinlemiyor tabii."

"Dinliyor. Ama işin asıl kötüsü, beni anlamıyor."

Jenny ona doğru dönerek:

"... Sizi anlamıyor mu *artık*?"

"Evet, öyle sanırım."

Daha başlangıçta konuşmaları ciddi bir havaya bürünmüştü. Daniel'e duydukları sevgi ikisi arasında bir yakınlaşma yaratmıştı. Bu, bir gün öncesinden beri yeni bir şey değildi ama bunun bu kadar açıkça belli olmasını istememişlerdi. Tam parka girecekleri sırada Jenny, "Yoldan gitsek nasıl olur?" diye teklif etti, "Siz beni ormandan geçerek eve götürürsünüz. Daha vakit epey erken. Sonra da hava öyle güzel ki!"

Büyük bir mutluluk kapladı Jacques'ın içini, bunu gizlemeyi de düşünmüyordu. Kendini bu mutluluğa kaptırmaya cesaret edemiyordu. Kendisini Jenny'ye yaklaştıran o pek değerli konunun eriyip gitmesinden korkuyordu. Çabucak söze bıraktığı yerden devam etti:

"Daniel öylesine bir yaşama sarhoşluğu içinde ki!"

"Ooo! Çok iyi biliyorum" dedi Jenny. "Hiçbir baskı altında olmadan yaşamak. Baskısız bir yaşantı elbette çok... Çok tehlikeli ve temiz olmayan bir yaşantı" diye sözlerine ekledi Jacques'ın yüzüne bakmadan.

Jacques da ciddi bir tavırla, "Evet, temiz bir yaşantı değil. Ben de sizin gibi düşünüyorum Jenny" dedi.

Her zaman dilinin ucuna kadar gelen ama söylemekten çekindiği bu kelimeyi heyecanla genç kızın ağzından kapmıştı. Daniel'in bütün serüvenleri temiz şeyler değildi. Antoine'ın tutkusu da böyleydi. Şehvetten doğan bütün zevkler gibi. Sadece aylardan beri içinde kök salıp büyüyen, ad veremediği ve dünden bu yana da saatten saate gelişip serpilen duygu tertemizdi.

Sakin görünmeye çalışarak sözlerine devam etti: "Bazen bu temiz olmayan yaşantısı için öyle kızıyorum ki ona! Böyle bir tür..."

"Ahlaksızlığına!" dedi Jenny safça, bu kelimeyi kendi kendine kaldığında çoğu zaman kullanırdı. Kendi masumluğu karşısında kuşkulu görünen her şey için bu kelimeyi kullanırdı.

"Daha doğrusu bir çeşit kinizm" dedi Jacques. O da bu kelimeyi kullanırdı yerli yersiz. Ama hemen kendi kendine ihanet ettiği düşüncesi geldi aklına ve durarak birdenbire, "Bununla kendi kendileriyle sürekli savaş halinde olan kişilere değer verdiğimi söylemek istemedim. Bence..." dedi sesini yükselterek. (Jenny dikkat kesilmiş, onu dinliyor ve düşüncesini anlamaya çalışıyordu, sanki bu son sözün onun gözünde ayrı bir önemi vardı.) "Oldukları gibi görünen insanları yeğ tutarım. Bununla birlikte gerekli olan..." diyordu Jacques. Birçok örnek geçti aklından ama genç kıza bunları söylemeye cesaret edemedi, duraksadı.

"Evet" dedi Jenny. "Korkarım ki Daniel... Nasıl anlatsam bilmem ki... Yanılmanın, hata yapmanın ne demek olduğunu anlamaz olacak. Anlıyorsunuz ne demek istediğimi, değil mi?"

Jacques başıyla anladığını gösteren bir işaret yaptı, o da genç kıza ısrarla bakmaktan alamıyordu kendini: Çünkü söylemediği düşünceleri okunuyordu Jenny'nin yüzünden. "Bu söyledikleriyle istemeden kendi ruhunu açığa vurdu!" diye düşündü Jacques.

Kendine hakim görünüyordu genç kız, ama dudaklarının kısılışı, sık sık soluk alışı, çoğu zaman olduğu gibi birden kapıldığı o ateşli coşkunluğu içinde boğmak ve meydana vurmamak için ne büyük bir çaba harcadığını gösteriyordu.

"Nasıl oluyor da yüzü birdenbire ve kolayca böyle sert ve ifadesiz bir görünüm alabiliyor?" diye düşündü kendi kendine Jacques. "Çok ince ve sert olan kaşlarından dolayı mı böyle bir izlenim doğuyor? Daha doğrusu gri mavi gözlerinin bebekleri iyice büyüyüp yüzünde kocaman, simsiyah birer çukur halinde olan gözleri yaratıyor bu izlenimi?" Ve o andan itibaren Jacques Daniel'i unutmuş, yalnızca Jenny'yi düşünüyordu.

Birkaç dakika hiç konuşmadan yürüdüler. Oldukça uzun süren bu ara, onlara çok kısa gelmişti. Yeniden konuşmaya başlamak istediklerinde, düşüncelerinin ayrı yönlerde geliştiğini anladılar. Öyle ki, ikisi de nasıl başlayacağını kestiremiyordu.

Bereket versin yol, garajlarla oto tamirhanesinin önünden geçiyordu da motor gürültüsünden konuşmak mümkün olamayacaktı.

Vıcık vıcık yanmış, makine yağları içinde yuvarlanan ihtiyar, uyuz, sakat bir köpek gelip Puce'ün etrafında dönmeye başladı: Jenny küçücük köpeğini kucağına aldı. Bu şantiyeyi geçeli çok az bir zaman olmuştu ki, haykırışmalar duyunca dönüp arkalarına

baktılar, şaşisinin sadece çerçevesi kalmış bir otomobil gördüler. Direksiyonda on beş yaşında bir çırak vardı, atölyeden çıkışta öylesine keskin bir viraj almıştı ki, oğlanın bağırıp çağırmasına rağmen, ihtiyar, kara köpek önünden kaçamamıştı. Jacques'la Jenny, zavallı hayvancağızın üstünden birbiri ardına iki tekerleğin geçtiğini gördüler.

Dehşete kapılan Jenny, "Ölecek! Ölecek!" diye haykırdı.

"Hayır, yürüyor!"

Gerçekten de hayvan doğrulmuş, bağıra bağıra rastgele kaçıyordu. Kaçarken de kırılan ve kanlara bulanmış iki arka bacağını sürüklüyor ve iki metrede bir yuvarlanıyordu.

Jenny'nin yüzü alt üst olmuştu, "Ölecek! Ölecek!" diye biteviye tekrarlıyordu.

Köpek bir evin avlusuna girip gözden kayboldu. Önceleri inildiği duyuluyordu, sonra sesi kesildi. Tamirhanede çalışan işçileri bu sahne eğlendirmiş gibiydi, yoldaki kan lekelerini izleyen içlerinden biri eve kadar gidip, "Burada. Hiç kımıldamıyor!" diye bağırdı.

Ferahlamış gibi görünen Jenny köpeğini kucağından yere bıraktı, yeniden ormanın yolunu tuttular. İkisinin aynı anda duyduğu bu heyecan onları biraz daha birbirlerine yaklaştırmıştı.

"Bağırdığınız sırada yüzünüzün ifadesini, sesinizi ömrümce unutamayacağım" dedi Jacques.

"Budalalık ediyor insan, tabii siniri bozulunca... Bağırarak ne dedim?"

" '*Ölecek! Ölecek!*' diye bağırdınız. Bakın köpeğin otomobilin altına yuvarlandığını, kanlı bir bulamaç haline geldiğini gördünüz, korkunç olanı da zaten bu. Bununla birlikte asıl bunalım o andan sonra, yani o zamana kadar yaşamakta olan hayvanın, öleceği yere varmak için doğrulduğu o trajik andan sonra başladı. Öyle değil mi? Çünkü insanın içine en çok dokunan bu geçiş anı, hayatın yokluğa dönüşü olan o kavranılmaz düşüş! İçimizde o ana karşı duyduğumuz müthiş bir korku var, bir çeşit kutsal bir dehşet, her an uyanabilen bir korku... Ölümü düşündüğünüz olur mu sık sık?"

"Evet... Yani hayır, öyle çok sık düşünmem... Ya siz?"

"Ooo! Hemen hemen her an, aralıksız... Yani fikirlerimin çoğu beni hep ölüm fikrine götürür demek istiyorum. Ama..." Sustu, sonra söze yine umutsuz ses tonuyla devam etti: "Boşuna dönüp dolaşıp bunu düşünüyor insan, bu öyle bir düşünce ki..." Sözünü

bitiremedi. Yüzü alev alev yanıyordu, başkaldıran bir hali vardı, adeta güzellik vermişti bu hal ona... Yaşama hırsıyla ölüm korkusu birbirine karışmış gibi görünüyordu bu yüzde.

Konuşmadan bir iki adım daha gittiler. Sonra Jenny sıkılgan bir sesle:

"Bakın, neden bilmem, bunun konuştuklarımızla pek ilgisi yok ama, Daniel'in belki size de anlattığı bir şeyi düşünüyorum şimdi: Denizi ilk görüşümü..."

"Hayır anlatmadı. Dinliyorum sizi..."

"Eski bir hikâye bu... On dört on beş yaşlarındaydım. Tatil sonunda annemle ikimiz Tréport'da Daniel ile buluşmak için adını şimdi hatırlamadığım bir istasyonda inecektik. O da bir arabayla gelip bizi alacaktı. Dönemeçlerde denizi azar azar görmeyeyim diye gözlerimi bağlamıştı. Saçma bir şey bu değil mi? Bir an geldi beni arabadan indirdi, elimden tutup bir yere doğru götürdü. Her adımda ayağını sürçüyordu. Fırtına halinde bir rüzgârın yüzümü kamçıladığını hissediyor, ıslık sesleri, uğultular ve cehennemi bir gürültü duyuyordum. Ölecektim korkudan, Daniel'e beni bırakması için yalvarıyordum. En sonunda, kayalığın ta tepesine ulaştığımız zaman, hiçbir şey söylemeden, arkama geçip gözlerimin bağını çözdü. O zaman bütün enginliğiyle önüme serildi deniz. Zincirlerinden boşanmışçasına kayalıklara, hatta benim bulunduğum sivri tepeye kadar saldırıyordu, çepeçevre alabildiğine yayılıp gidiyordu. Daniel'in kollarına düşmüşüm. Ancak birkaç dakika sonra kendime gelebildim. O zaman hıçkıra hıçkıra ağladım... Beni eve götürüp yatırdılar. Ateşim yükseldi. Annem çok kızmıştı. İşte böyle... Ama üzülmüyorum buna. Denizi çok iyi bildiğimi sanıyorum artık."

Jacques onu hiç bu halde görmemişti. Yüzünde en küçük bir kederin izi kalmamıştı. Pırıl pırıldı bu yüz ve acayip bir şekilde parlıyordu bakışı. Birdenbire bu alev sönüverdi.

Jacques hiç bilmediği bir Jenny'yi yavaş yavaş keşfediyor gibiydi. Temkinliyken birdenbire parlayıveren mizacıyla, cömert ama körleştirilmiş ve ancak ara sıra çıkış noktası bulan bir kaynağa benziyordu. Kim bilir belki de derin iç hayatını yüzüne yansıtan hüznün, dudaklarındaki uçucu gülümseyişin sırrına ermiş oluyordu bunu fark etmekle Jacques. Birdenbire böylesine bir gezinin sona erebileceği düşüncesiyle çok üzüldü. Ormanın eski kapı kemerinin altından geçtikleri sırada, "Aceleniz yok değil mi?" dedi

yavaşça. "Şu uzun yoldan dolaşalım. Bahse girerim ki, bu yolu bilmiyorsunuzdur?"

Üzerinde rahat yürünen yumuşacık kumlu bir yol, baltalık ormanın derinliklerinde kaybolup gidiyordu. Başlangıçta yolun iki yakasında bol bol çayırlar vardı, sonra yol gittikçe daralıyordu. Bu kesimde ağaçlar çok cılızdı, yer yer dökülmüş yapraklar arasından gökyüzünün maviliği görülüyordu.

Hiç konuşmadan yürüyor ve bu sessizlikten hiç tedirginlik duymuyorlardı.

"Nem var benim?" diye soruyordu Jenny kendi kendine. "Sandığım gibi değilmiş... Hayır... Bu... Bu... Genç..." Ama hoşuna giden ve aklına gelen sıfatların birini uygun bulmamıştı. "Ne kadar da birbirimize benziyoruz" diye düşündü birdenbire, içinde bir şeyi açıklığa kavuşturmanın sevincini duydu. Sonra kaygılanarak, "Ne düşünüyor acaba?" dedi içinden.

Jacques hiçbir şey düşünmüyordu. Tatlı, bomboş bir rahatlığa gömülmüş gibiydi. Jenny'nin yanı başında yürüyordu ve başka bir isteği de yoktu.

"Size gösterdiğim bu yerler ormanın en kötü köşelerinden" diye mırıldandı bir süre sonra.

Jenny tepeden tırnağa ürperdi onun sesini duyunca ve aynı anda ikisi de bu sessizlik sırasında belirsiz bazı düşüncelerin kafalarında büyük bir önem kazandığını düşünüyorlardı.

"Ben de sizinle aynı fikirdeyim" diye cevap verdi Jenny.

"Ayrıkotu sarmış yolun iki yanını" diyerek Jacques ayağını yere vurdu.

"Köpeğim kendisine ziyafet çekiyor, bakın."

Laf olsun diye bir şeyler söylüyorlardı: Kelimelerin önemi yoktu artık onlar için.

"Bu mavi elbisesi hoşuma gidiyor..." dedi Jacques içinden. "Neden bu biraz griye çalan maviyi seviyor hep?" Daha önceden düşünmemiş olmakla birlikte, "Neden böyle sersem gibi bir halim var biliyor musunuz? Dikkatimi duygularımdan ayıramıyorum da ondan..." dedi yüksek sesle.

Ve Jenny onunla anlaştığına inanarak, "Ben de öyle" dedi. "Hemen her zaman hayal kurarım. Seviyorum bunu. Siz de hoşlanır mısınız? Kurduğum hayal de sadece kendimle ilgili. Bunu başkalarıyla bölüşmemek ayrıca hoşuma gider. Anlıyorsunuz değil mi?"

"Evet, çok iyi anlıyorum" dedi Jacques.

Dallarında yer yer tomurcuklar beliren yaban gülleri yolu saran fundalığa canlı bir manzara veriyordu. Jacques gül koparıp Jenny'ye vermeyi düşündü bir an. *"İşte çiçekler, meyvalar ve dallar ve ..."* durdu, genç kıza baktı... Cesaret edemedi. Fundalığı geçtikten sonra, 'ne kadar da edebiyatçıyım!' dedi içinden.

"Verlaine'i sever misiniz?" diye sordu.

"Evet, özellikle *Sagesse*'ini. Eskiden Daniel o kadar çok severdi ki."

Beauté des femmes, leur faiblesse et ces mains pales,
Qui font souvent le bien et peuvent tout le mal... *

diye mırıldandı Jacques. Biraz durduktan sonra, "Ya Mallarmé'yi?" diye sordu. "Bir modern şairler derlemesi var elimde, hiç de fena değil. Size getireyim, ister misiniz? "

"Evet."

"Baudelaire'i sever misiniz?"

"Pek o kadar değil, Whitman'ı da. Aslında Baudelaire'i pek de iyi bilmiyorum."

"Whitman'ı okudunuz mu?"

"Daniel okumuştu bana bu kış. Whitman'ı neden bu kadar çok sevdiğini anlıyorum şimdi. Ama ben..." İkisi de biraz önce söyledikleri "temiz olamama" durumunu düşünüyordu. ("Ne kadar da çok bana benziyor" dedi içinden Jacques.)

"Peki, siz sadece bundan ötürü mü Whitman'ı Daniel kadar sevmiyorsunuz?"

Jenny başını önüne eğdi. Jacques'ın bütün düşüncesini açığa vurmuş olması sevindirmişti kendisini. Patika yeniden genişlemeye başladı, ileride ormanın çayırlık bir yerinde tırtılların kemirdiği iki meşe ağacının arasına bir kanepe yerleştirilmişti. Jenny yumuşak, geniş kenarlı hasır şapkasını otların üstüne atıp oturdu.

"Öyle anlar oluyor ki, Daniel'le sizin bu içli dışlı oluşunuza şaşıyorum" dedi birdenbire içinden gelmişçesine.

"Neden?" diye gülümsedi Jacques. "Beni ondan apayrı bir insan olarak mı görüyorsunuz?"

"Bugün çok ayrı olduğunuzu anladım."

---

* Kadınların güzelliği, zayıflıkları ve solgun elleri, / Çok kere iyilik yapar ve her türlü kötülüğü de. (ç.n.)

Jacques Jenny'den biraz ileride, çimenlik bir yükseltiye uzandı.

"Daniel ile benim dostluğum" diye mırıldandı. "Size benden hiç söz etti mi?"

"Hayır... Yani pek az."

Jenny kızardı. Ama Jacques onun yüzüne bakmıyordu.

Ağzına aldığı bir ot parçasını çiğneyerek, "Şimdi dengeli bir sevgi var aramızda, uzaklaştık sayılır. Bu, her zaman böyle değildi" dedi, sustu ve parmağıyla, güneş ışınları altındaki bir otun ucunda, akik gibi parlayan kaygan duyargalarını kararsızlıkla kımıldatan bir salyangozu gösterdi. Bir bağlantı kurmak gereğini duymadan, "Biliyor musunuz?" diye söze başladı yeniden. "Öğrenciliğim sırasında, haftalarca zavallı aklımda öyle şeyler kaynaşır dururdu ki, çıldıracağımı sanırdım. Hep yapayalnızdım."

O zaman ağabeyinizle birlikte oturuyordunuz üstelik?"

"Bereket versin öyleydi. Yine bereket versin çok serbesttim. Öyle olmasaydı çıldırmak işten değildi... Ya da başımı alır giderdim."

Genç kızın aklına, Jacques'la Daniel'in Marsilya'ya kaçışları geldi ve hayatında ilk kez hoşgörüyle düşündü bunu.

"Anlaşılmadığım duygusu vardı içimde" dedi Jacques kederli bir sesle. "Hiç kimse, hatta ağabeyim, hatta çoğu zaman Daniel bile anlamıyordu beni."

"Tıpkı benim gibi" diye düşündü Jenny.

"O dönemlerde okulda hiçbir dersle ilgilendiğim yoktu. Okuyor, okuyordum, ama tıpkı bir kürek mahkûmu gibi. Antoine'ın kitaplığında ne varsa hepsini okuyordum, Daniel'in getirebildiği bütün kitapları okuyordum, hemen hemen bütün modern Fransız, İngiliz, Rus romanlarını okumuştum. Bilseniz nasıl bir heyecan veriyordu bu bana. Artık her şey öldüresiye can sıkıcı görünmeye başlamıştı, dersler, metinler üzerindeki kılı kırk yararcasına gereksiz tartışmalar, şu namuslu adamların o güzelim ahlakı! Bana göre değildi bütün bunlar elbet." Bütün bu söylediklerinde kendini beğenmişlik yoktu. Ama bütün genç ve güçlü insanlar gibi kendi kendisiyle doluydu. Jenny'nin kendisini bu kadar can kulağıyla dinleyişi karşısında kendi tahlilini yapmaktan derin bir haz duyuyor gibiydi ve onun duyduğu bu haz, bu sevinç, karşısındakini de sarıyordu. "Bütün bir gece sabaha kadar oturup Daniel'e otuz say-

falık mektuplar karaladığım dönemlerdi bunlar! Bu mektuplarda o gün duyduğum bütün sevinçlerimi, özellikle bütün kinlerimi dile getiriyordum! Şimdi hatırlayınca nasıl gülmek geliyor içimden, bilseniz..." Elleriyle alnını ovuşturarak: "Ama hayır, çok acı çektirdi bana bütün bunlar... Kızıyorum şimdi bunun için kendime! Bu mektupları Daniel'den geri aldım, tekrar okudum. Bir delinin büyük bir berraklıkla yaptığı itiraflarla doluydu her biri. Bazen birkaç gün, hatta birkaç saat arayla yazılmıştı bunlar, her mektup bir patlama, bir iç bunalımının yarattığı bir patlama, hem de bir önceki duruma karşıt bir patlamaydı. Dinsel bir bunalımdı, çünkü ben bütün benliğimle kendimi İncil'e ya da Ahdi-Atik'e veya Comte'un pozitivizmine kaptırmıştım. Ah, Emerson'u okuduktan sonra yazdığım mektup! Yeniyetmeliğin bütün hastalıkları var bu mektupta, keskin bir Vinci'cilik ve şiddetli bir Baudelaire'cilik hastalığı! Ama hiçbir zaman müzminleşmeyen bir hastalık! Bir sabah klasikleri tutuyordum, akşama romantikleri. Sonra da Antoine'ın laboratuvarında gizlice Malherbe'in ve Boileau'nun kitaplarını yakıyordum. Bir şeytan gibi gülerek tek başıma yapıyordum bunu. Ertesi gün edebiyat adına ne varsa pek boş ve bulantı verici geliyordu bana. Bu kez, ta ilk sayfasından başlayarak geometri kitabına dalıyordum. O güne kadar ortaya konulmuş olan kanunları altüst ederek yeni kavramlar bulmaya kesinlikle kararlıydım. Ama hemen ardından şair oluveriyordum. Daniel için od'lar, koşuklu mektuplar ve hemen hemen hiç silintisiz iki yüz mısra." Birdenbire sakinleşerek, "En inanılmaz şey, bir de büyük bir ciddilikle İngilizce, evet baştan sona kadar İngilizce seksen sayfalık bir inceleme yazdım, *Bireyin toplumla olan ilişkilerinde özgürlüğünü kazanması: The emancipation of the individual in relation to society!* Hâlâ bendedir bu inceleme, daha durun hepsi bu kadar değil. Bir de önsöz yazdım, bir önsözdü bu ama yeni Yunancayla yazılmış bir önsöz! (Bu son söylediği doğru değildi, sadece bir önsöz yazmayı düşünmüş olduğunu hatırlıyordu.) Kahkahayla güldü. "Hayır deli değilim ben" dedi. Bir an yine sustu ve yarı ciddi yarı alaylı, ama böbürlenmeksizin, "Bununla birlikte başkalarından oldukça farklıyım..." diye ekledi.

Jenny düşünceye dalmış, köpeğini okşuyordu. Daha önce de birkaç kere Jacques'ı böyle kaygılı ve ürküntü veren biri olarak görmüştü. Ama yine de ondan korkmadığını düşünüyordu.

Jacques otların üstüne uzanmış, önüne bakıyordu. Böyle kendini olduğu gibi anlatmak mutluluk vermişti ona.

Tembel tembel, "Bu ağaçlar altında uzanmak ne iyi değil mi?" diye sordu.

"Evet. Saat kaç acaba?" İkisinin de saati yoktu. Parka yakın bir yerdeydiler, acele etmelerine gerek yoktu, Jenny oturduğu sıradan iki kestane ağacının tepesini ve daha ötede orman memurunun evinin önündeki sedir ağacının, mavi göğe uzanan kara dallarını görüyordu.

Eteğine tırmanan köpeğine eğilerek ve başını Jacques'a doğru çevirmeden, "Daniel bana bazı şiirlerinizi okumuştu" dedi.

Bunun üzerine Jacques'ın uzun süre ses çıkarmaması dikkatini çektiğinden, başını çevirip yüzüne baktı: Jacques saç diplerine kadar kıpkırmızı kesilmişti. Öfkeli öfkeli çevresine bakınıyordu. Jenny de kıpkırmızı kesilmişti.

"Bunu size söylemekle ne kadar hata ettim!" diye bağırdı.

Jacques öfkelendiği için kendine kızıyor ve bunu yenmeye çalışıyordu. Ama herhangi bir kimsenin ve Jenny'nin bu ilk gençlik kekelemelerine bakarak kendisi hakkında bir yargıya varmış olması ağır geliyordu ona. Bu şiirlerde gerçek yeteneğini gösterememiş olduğuna inandığı için bu konuya değinilmesinden korkmuştu her zaman. Ömrünce bunun azabını duymuştu.

"Beş para etmez o şiirler!" diye kestirip attı sert bir tonla. (Jenny buna karşı koymadı. Elini bile kaldırmadı. Jacques bundan ötürü minnet duymuştu kendisine.) "Bu beni... Şundan bundan daha az değerli görmek olurdu" diye bağırdı sonra. "Yapmak istediğim şeyi azıcık olsun anlasalardı." Bu acı konu, Jenny'nin yanında oluşu, bu yalnızlık onu böylesine heyecanlandırıyordu ki, sesi kısılıyor, gözleri neredeyse yaşla dolacakmış gibi cayır cayır yanıyordu. Bir süre sustuktan sonra, "Bakın bu, *École normale supérieure'e* kabul edilişimi kutlayanların tutumuna benziyor! Bu konuda ne düşündüğümü merak ediyorsanız söyleyeyim. Utanç duydum! Evet utanç! Yalnızca okula kabul edilmiş olmaktan değil... Bütün bunların.... Bu... Bu konuda vardıkları yargıdan utanç duyuyordum. Oh, bunların ne menem insanlar olduklarını bir bilseniz! Hepsi aynı kalıptan çıkmış, aynı kitaplarla yoğrulmuş! Kitaplar, hep kitaplar! Ben gidip onlara avuç açacaktım ha! Ben... Eğilecektim önlerinde öyle mi? Oh! Ben..." Söyleyeceği kelimeleri

bulamıyordu. Tiksinmesini haklı gösterecek bir kanıt ileri süremediğini hissediyordu. Ama iyi, gerçek kanıtlar öylesine canlı, öylesine benliğinin derinine kök salmıştı ki, o anda bunları söküp gün ışığına çıkaramıyordu. "Ah! Hepsinden tiksiniyorum!" diye haykırdı. "Ve onların arasında olduğum için kendimden daha da çok tiksiniyorum! Ve asla... Hiçbir zaman... Hiçbir zaman bağışlamayacağım bütün bunları!"

Jacques'ın böyle çileden çıkmışçasına öfkelenişi karşısında Jenny kendine daha çok hakim oluyordu. Jacques'ın gerçek düşüncesinin ne olduğunu pek iyi kavrayamamakla beraber, bu belirsiz kini boyuna tekrar ettiğini ve lanetlediği bu kimseleri bağışlamaya yanaşmadığını birçok kereler fark etmişti. Bunun için gerçekten çok acı çekmiş olmalıydı. İşte Jenny bu noktada Jacques'tan ayrıldığını anlıyordu. Jacques'ın geleceğe, gelecekteki mutluluğa inancı apaçık görünüyordu, bütün bu lanetlemeleri arasında, sürekli bir umut soluğu duyuluyordu, hiçbir kuşkuya yer vermeyen ölçüsüz bir yükselme hırsı ve güveni vardı! Jenny daha önceleri Jacques'ın geleceğinin ne olabileceği üstünde hiç düşünmemişti, ama gözünün çok yükseklerde olduğunu görmek hiçbir zaman şaşırtmamıştı genç kızı. Öyle ki, Jacques'ı kaba saba hoyrat bir oğlan olarak gördüğü zamanlarda bile, kuvvetli bir kişiliği olduğunu görmemiş değildi: O gün Jacques'ın yüreğini kavurduğunu hissettiği bu ateşli sözler, istemeden aynı kasırgaya tutulmuş gibi başını döndürmüştü. Bu da içine öyle büyük bir huzursuzluk vermişti ki, dayanamayarak ayağa kalktı.

"Özür dilerim sizden" dedi o zaman Jacques boğuk sesle, "Bütün söylediklerimin ne kadar yüreğime işlemiş olduğunu görüyorsunuz."

Kıvrıl kıvrıla uzayıp giden hendeklerin kenarındaki, bir istihkâmın devriye yolunu andıran daracık yolda ilerlemeye başladılar ve ormanın parka açılan öteki kapısından geçtiler, sivri parmaklıklı demir kapı kapalıydı. Kapının kilidi hapishane sürgüsü gibi gıcırdayarak açıldı. Güneş epey yüksekteydi, daha saat ancak dört olabilirdi. Gezilerini bitirmeye zorlayan hiçbir şey yoktu onları. Öyleyse neden dönüş yoluna sapmışlardı?

Parkta dolaşan birkaç kişiyle karşılaştılar. Daha bir gün önce akıllarına kötü bir şey getirmeden birlikte aynı yolları yürümüş olmalarına rağmen, o gün yan yana ve baş başa görülmelerinden dolayı utanmışlardı.

Bir yol kavşağına gelir gelmez Jacques, "Pekâlâ. Ben burada sizden ayrılıyorum değil mi?" dedi.

Jenny hiç duraksamadan:

"Evet öyle. Hemen hemen eve gelmiş sayılırım. O kadar yaklaştık ki."

Jacques genç kızın karşısında dikilip duruyor, neden olduğunu bilmediği bir tedirginlik duyuyordu içinde, şapkasını çıkarmayı bile akıl etmemişti. Bu sıkıntı sık sık görüldüğü gibi yüzüne o her zamanki ağır ve kaba ifadeyi vermişti. Oysa yol boyunca onu böyle görmemişti Jenny. Jacques genç kıza elini uzatmadı. Gülümsemeye çalıştı, tam arkasına dönüp gideceği sırada utangaç bir bakışla Jenny'ye bakarak, "Neden... Hep böyle değilim... Sizinle?" diye kekeledi. Jenny bu sözleri duymazlıktan gelerek, otların arasından dosdoğru yürüyüp gitti. Bir gün öncesinden beri hemen hemen aynı sözcükleri yinelemişti o da içinden. Ama birdenbire bir kuşku, şöylece dile getirebileceği bir kuşku geçti zihninden: "Neden bugünkü gibi hep sizin yanınızda yaşamama izin verilmiyor?" demek mi istemişti Jacques? Bu düşünce yakıp tutuşturuyordu onu. Adımlarını hızlandırdı. Odasına girdi, yanakları al aldı, bacakları titriyordu. Bu düşünceyi kafasından atmaya çalıştı.

O gün öğleden sonra durmadan kendini işe verdi: Odasındaki eşyaların yerlerini değiştirdi, çamaşır dolabını düzene soktu, vazolardaki bütün buketleri yeniden düzenledi. Zaman zaman küçük köpeği yakalıyor, kollarının arasında sıkarak okşuyordu. Son defa duvar saatine bakıp da Daniel'in artık yemeğe gelmeyeceğini kestirince umutsuzluğa kaptırdı kendini. Yapayalnız sofraya oturamazdı, bir tabak kiraz alıp taraçada yedi ve günün bitip tükenmek bilmez bunalımından kaçıp kurtulmak için salona attı kendini. Bütün lambaları yaktı ve Beethoven'ın eserlerinden bir derlemeyi aldı, sonra fikrini değiştirdi, Chopin'in etütlerini bir araya toplayan bir nota defterini alıp piyanoya koştu.

Gün ağır ağır sona eriyor gibiydi çünkü çoktan doğup ağaçlar ardına gizlenen ayın ışığı, yavaş yavaş batan güneşin ışınlarının yerini alıyordu.

Jacques belirli bir amacı olmaksızın, Jenny'ye vermeyi teklif ettiği çağdaş şairler kitabını cebine koyuvermiş ve o akşam evindeki

hayatının yavanlığına katlanamayacağından, parkta dolaşmak için dışarı çıkmıştı. Düşüncesini bir noktada toplayamıyordu, birbirini tutmayan bir sürü şey geçiyordu zihninden. Yarım saat sonra akasyalı yolda buldu kendini. "Bahçe kapısı kapalı olmasa bari" diye düşündü. Kapalı değildi. Çıngırağı çaldı. Beklenmeyen biri gibi geldiği için hafif bir ürperti duyuyordu. Çamlardan yükselen sıcak, reçineli kokuya karınca yuvalarından yükselen iç bulandırıcı bir koku karışıyordu. Piyanonun bozuk sesi bu ıssız bahçeyi canlandırıyordu biraz. Jenny ile Daniel keman ve piyano çalıyorlardı herhalde. Salon evin öte yanındaydı. Jacques'ın bulunduğu yanda ev uykuya dalmıştı, bütün pencereler kapalıydı. Ama çatı acayip bir ışığa boğulmuştu. Jacques birdenbire arkasına döndü: Ay daha da yükselmiş, ağaçların tepesinden inen ölgün ışığı çatıya vurmuş, çatı pencerelerinin camlarını parlatmıştı. Eve yaklaşıyordu, yüreği güm güm çarpıyordu. Gelişini haber veremediği için canı sıkılmıştı. Ama birdenbire Puce havlayarak üstüne atılınca yüreği ferahladı. Müzik sona ermemiş olduğu için piyanonun sesi köpeğin havlamalarını bastırmış olabilirdi. Jacques eğildi, Jenny gibi, küçük köpeği kolları arasına aldı ve dudaklarını hayvanın ipek gibi yumuşak alnına değdirdi. Sonra evin öte yanına dolanarak taraçaya geldi. Balkon kapısı açık, salon aydınlıktı. Daha da yaklaştı, Jenny'nin piyanoda çaldığı parçanın ne olduğunu araştırdı kafasında. Bir süre kararsız bir şekilde sallanır gibi olan melodi gülme ile ağlama arasında dalgalandıktan sonra, artık sevincin de, acının da bulunmadığı daha yüce bir bölgede dağılıp gitti.

Jacques eşiğe kadar gelmişti, salon boş gibi göründü ona. Önce sadece piyanonun üstündeki Hint kumaşından örtüyü ve üstündeki bibloları gördü. Birdenbire iki Çin vazosu arasındaki boşlukta bir yüz, çizgileri kımıldayan bir maske gördü, mumların ışıkları arasından görülen bu yüz, Jenny'nin yüzüydü. Genç kızın içindeki duygu titreşimleri okunuyordu, bu yüzdeki ifade öylesine apaçık, öylesine çıplaktı ki, genç kızı çırılçıplak görmüşçesine birden geriledi.

Köpeği hep öyle kolları arasında sıkıyordu. Bir hırsız gibi titreyerek evin gölgesinde, piyanodaki parçanın bitmesini bekledi. Bitince de sanki o an bahçeye girmiş gibi, yüksek sesle "Puce!" diye bağırdı.

Jenny, Jacques'ın sesini tanıyınca ürperdi, hemen yerinden kalktı, yalnızken yaşadığı heyecanın izlenimi yüzünden silinmemişti

henüz ve sanki bir sırrın anlaşılmasından korkuyormuş gibi, ürkek bakışlarını Jacques'ı gözlerinin içine dikmişti.

"Korkuttum mu sizi?" diye sordu Jacques.

Genç kız kaşlarını çattı yalnızca, tek kelime söyleyemedi.

"Daniel daha dönmedi mi?" diye devam etti sözüne Jacques. Kısa bir süre sustuktan sonra, "Size sözünü ettiğim seçilmiş şiirler kitabını getirdim" dedi.

Beceriksiz bir hareketle kitabı cebinden çıkardı, Jenny kitabı aldı ve çabuk çabuk sayfaları çevirmeye başladı.

Genç kız oturmamıştı, Jacques gitmesi gerektiğini anladı. Taraçaya çıktı, Jenny de ardından gitti.

"Rahatsız olmayın!" diye delikanlı kekeledi. Jenny, bu işe nasıl çabucak son vereceğini bilmediği ve elini uzatıp hemen oracıkta arkadaşlık bağını koparmaya cesaret edemediği için Jacques'la birlikte gelmişti. Ağaçların gölgesinden sıyrılan ay her yanı öylesine aydınlatıyordu ki, Jacques Jenny'ye doğru dönünce genç kızın kirpiklerinin titreştiğini gördü. Mavi elbisesinin içinde bir hayalet gibi belirsiz görünüyordu.

Tek kelime söylemeden bahçenin ta öteki ucuna kadar yürüdüler. Jacques küçük kapıyı açıp yola indi. Jenny de hiç düşünmeden eşiği atlayıp kendini yola attı, Jacques'ın önünde durdu. Işık içindeydi her yanı, ay ışığıyla parlayan duvarda genç kızın gölgesini, profilini, saçlarının örgüsünü, çenesini ve ağzının ifadesini gördü.

Kapkara, kadife gibi çok net bir siluetti bu. Jacques parmağıyla genç kıza bunu gösterdi. Çılgınca bir düşünce esti kafasında: Ve hiçbir şey düşünmeden, yalnız utangaçlarda görülen atılganlıkla duvara doğru eğildi ve sevgilisinin yüzünün gölgesini öptü.

Jenny bu gölgeyi ondan koparıp almak istermişçesine birdenbire geri çekildi, kapının aralığından girip gözden kayboldu. Aydınlık, dört köşe bahçenin yolunda görünmez oldu. Kapı kapanmıştı. Jacques, çakıllı yolda kaçan Jenny'nin ayak seslerini duyuyordu. Sonra hızla gecenin karanlığına daldı.

Gülüyordu.

Jenny koşuyor, koşuyordu. Sessiz bahçeyi dolduran bütün beyaz ve siyah hayaletler peşine düşmüştü sanki. Eve gelince doğru odasına çıktı, kendini yatağa attı. Buz gibi bir ter kaplamıştı bütün vücudunu, ürperiyordu. Büyük bir acı duyuyordu yüreğinde. Titreyen ellerini göğsüne bastırıyor, alnını yastığına gömüyordu. Bütün

iradesini tek bir noktada toplamaya çalışıyordu: Hiçbir şeyi hatırlamamak! Utanç içindeydi, ağlamasına bile engel olan bir utanç. Yepyeni bir duygu hâkimdi ona: Korku. Kendinden korkuyordu.

Aşağıda unutulan Puce, havlamaya başladı. Daniel gelmişti.

Jenny onun bir şarkı mırıldanarak merdivenden çıktığını, sonra bir an kapısının önünde durduğunu duydu. Daniel kapının altında hiçbir ışık sızıntısı görmediği için, kardeşinin uyuduğunu düşünerek odaya girmemişti. Peki ama büyük salonun bütün lambaları neden açık bırakılmıştı? Jenny hiç kımıldamadı, karanlıkta yalnız kalmak istiyordu. Ama kardeşinin ayak sesinin uzaklaştığını duyunca birden bir sıkıntı duydu içinde, yatağından sıçrayıp, "Daniel!" diye bağırdı.

Daniel elindeki lambanın ışığında kardeşinin perişan yüzünü, bir noktaya dikilmiş gözlerini gördü. Geciktiği için kardeşinin meraktan bu hale geldiğini sandı, mazeret ileri sürmeye çalışacağı sırada, Jenny keskin bir sesle, "Sinirlerim bozuk" dedi. "Şu arkadaşından yakamı kurtaramadım, hiç peşimden ayrılmadı, beni hiç rahat bırakmadı!" Öfkeden sapsarı kesilmişti, her hecenin üstüne basıyordu. Sonra birdenbire yüzü kıpkırmızı kesildi ve hıçkırarak, bitkin bir halde yatağının üstüne oturdu: "Yalvarırım Daniel... Ona bir şey söyle... Kov onu... İnan bana, dayanamayacağım, dayanamayacağım!"

Daniel ikisinin arasında neler geçmiş olabileceğini düşünerek kardeşini süzüyordu..

"Peki... Ama?" diye mırıldandı. Kafasından bir şey geçmişti. Ama buna bir şekil veremiyordu. Dudakları tedirgin bir gülümsemeyle büzüldü: "Zavallı Jacques!" dedi, yavaş yavaş Jenny'ye sokularak... "Belki seni se..."

Sesinin tonu öylesine anlamlıydı ki, cümlesini tamamlamasına gerek yoktu. Jenny'nin kılının kıpırdamadığını, kayıtsızlıkla önüne baktığını görünce şaşırdı. Genç kız kendini topluyordu. Uzun bir süre hiçbir şey söylemedi. Daniel'in ondan cevap alacağından umudu kestiği sırada, Jenny, "Belki de" dedi. Sesi normal ahengini almıştı yine.

"Jenny seviyor onu!" diye düşündü Daniel ve bu düşünce öylesine beklenmedik bir şeydi ki, şaşkınlıktan sesi çıkmadı.

Tam bu sırada Jenny kardeşiyle göz göze gelmişti. Daniel'in bakışlarından düşüncesini açıkça okumuştu. Birden bir isyan duydu

içinde. Mavi gözlerinden bir şimşek geçti, meydan okurcasına bir ifadeye büründü yüzü. Gözlerini ağabeyinin gözlerine dikerek, sesini yükseltmeden, şiddetle başını sallayarak üç kere ardı ardına, "Asla! Asla! Asla!" dedi.

Sonra Daniel'in kararsızlık içinde ama şefkatle, kendisine hakaret gibi gelen bir ağabey kaygısıyla baktığını görünce ona doğru gitti. Delikanlının alnına düşen isyankar bir perçemi eliyle düzelterek yanağına hafifçe vurdu:

"Akşam yemeğini yedin mi bari koca deli!"

IX

Antoine pijamasıyla şöminenin önünde ayakta durmuş, ağzı eğri bir Malezya bıçağıyla üzümlü kekten bir dilim kesiyordu.

Rachel esnedi, uykulu bir sesle, "Kalınca bir dilim kes nonoşum" dedi. Yatakta çıplak ve elleri başının altında yatıyordu.

Pencere açıktı, ama aşağıya kadar inen keten perdeden, güneş altında bir çadırdaymış gibi bir sıcak doluyordu odaya. Günlerden Pazardı. Bu Ağustos sıcağında Paris cayır cayır yanıyordu. Sokakta çıt çıkmıyordu. Ev de sessizdi, belki de kimsecikler yoktu. Yalnızca üst katta Aline, Mme Chasle ile daha birkaç hafta sırtüstü yatmak zorunda olan küçük hastaya vakit geçirtmek için yüksek sesle gazete okuyor olmalıydı.

Rachel, bir dişi kedi ağzını andıran pembe ağzını açarak, "Acıktım" dedi.

"Daha su kaynamadı ki..."

"Zararı yok! Ver sen."

Antoine tabağa kalın bir dilim kek koyup yatağa, yanına bıraktı. Genç kadın biraz doğrulur gibi oldu. Dirseğine dayandı, başını arkaya doğru devirip yemeye başladı. İki parmağıyla kekten küçük parçalar koparıp ağzına atıyordu.

"Sen yemez misin sevgilim?"

"Çayı bekliyorum" dedi Antoine.

Kendini geniş bir koltuğun yastıkları arasına bıraktı.

"Yorgun musun?"

Antoine gülümsedi.

Karyola alçaktı ve perdeleri açıktı, pembe ipek perdeler yatak-

lığın dibinde toplanmıştı: Rachel, o nefis vücudu çırılçıplak uzanmış yatıyor, şeffaf bir sedef kabuğun içindeki bir efsane kadınını andırıyordu.

"Ah, ressam olsaydım..." diye mırıldandı Antoine.

Rachel hafifçe gülümseyerek, "Bak nasıl da yoruldun, yorgun düştüğün zaman sanatçı oluyorsun demek" dedi.

Başını arkaya attı, yüzü kızıl saçlarının arasında kayboldu. Bir ışık yayılıyordu bu sedef vücuttan. Bir orak gibi gevşekçe bükülmüş, sağ bacağı yatağa gömülmüştü: Öteki bacağını ise kıvırıp yukarıya dikmişti, dolgun budu olduğu gibi görünüyordu ve fildişindenmiş gibi ışıkta parlıyordu bembeyaz diz kapağı.

"Karnım aç" dedi yalvarır gibi. Boş tabağı almak üzere Antoine yatağa yaklaşınca, Rachel o erkeksi güçlü kollarını boynuna doladı delikanlının, yüzünü kendine doğru çekti.

"Ah bu sakal!" dedi, "Ne zaman kurtaracaksın bizi bundan?"

Antoine ayağa kalktı, aynaya şöyle kaygılı bir göz attı ve gidip bir dilim kek daha kesti. Rachel kek dilimini oburca atıştırırken, Antoine, "En hoşuma giden bu yanın!" dedi.

"İştahım mı?"

"Sağlığın. Kan dolaşımı iyi bu vücutta. Güçlü bir kadınsın sen... Benim de yapım iyi" diyerek yeniden aynaya baktı: Omuzlarını geriyor, kaldırıyor, göğsünü şişiriyordu ama kafasının büyüklüğünün yanında kollarının ve bacaklarının ne kadar ince olduğunu fark etmiyordu. Her zaman, vücut yapısının da yüzünün çizgilerinin iradeli ifadesi gibi güçlü olduğunu düşünürdü. Bu güçlülük duygusu, aşkının verdiği coşkunlukla iki haftadan beri aşırı bir ölçüye varmıştı. "Biliyor musun biz ikimiz de yüz yıl yaşayacak yaradılıştayız" dedi.

Yarı aralık gözlerinde tatlı bir bakışla, Rachel, "İkimiz birlikte mi?" diye mırıldandı. Bir an zihninden kederli bir düşünce geçti: Bir gün Antoine'dan zevk almama korkusuydu bu. Oysa ne kadar mutluluk veriyordu bu ona.

Rachel, gözlerini açtı, eliyle bacaklarını yokladı, sonra ellerini o lastik gibi vücudunda kaydırdı ve:

"Ah, eğer beni öldürmezlerse, iyice yaşlanıncaya kadar yaşayacağıma eminim. Babamı kaybettiğim zaman yetmiş iki yaşındaydı, üstelik elli yaşından fazla görünmezdi. Bir güneş çarpmasından kazara öldü. Zaten bizim ailedekiler hep kazara ölür. Ben de kazara öleceğim, bir tabanca kurşunuyla. Hep bu fikir takılır kafama."

"Ya annen?"

"Annem mi? O sağ daha. Her seferinde daha gençleşmiş buluyorum onu. Hem de ne türlü bir ömür sürdüğü halde..." Ve ses tonunda hiçbir değişiklik olmadan: "Sainte-Anne'a kapadılar onu." diye ekledi sözlerine.

"Şu akıl hastanesine mi?"

"Sana anlatmamış mıydım bunu?" Söylememiş olmasını hoş göstermek için gülümsedi: "On yedi yıldan beri orada kapalı. Çok az hatırlıyorum kendisini, düşün bir kere, dokuz yaşındayım o zaman! Neşeli, hiçbir şeyi umursamaz görünüyor, şarkı söylüyor... Dayanıklı insanlarızdır biz... Senin su kaynadı."

Antoine çabucak ocağa koştu, çay demlendiği sırada tuvalet masasına yanaştı, bir eliyle sakalını örterek yüzünün tıraşlı halini gözünün önüne getirmeye çalıştı. Hayır, yüzünün alt kısmındaki bu karanlık hoşuna gidiyordu: Parlayan alnına, kaşlarının kıvrıntısına bakışına daha bir ağırlık veriyordu sakalı. Sonra sanki tehlikeli bir itirafta bulunacakmış gibi, ağzının ortaya çıkmasından korkuyordu.

Rachel çayını içmek için yatağın içinde oturdu. Bir sigara yaktı, sonra yeniden arkasına yaslandı.

"Gel yanıma, neden orada durmuş somurtuyorsun öyle?"

Antoine keyifle genç kadının yanına kayıverdi, yüzünü yüzüne yanaştırdı. Yatağın ılıklığı içinde dağınık saçlarının kokusunu duyuyordu: Kışkırtıcı olduğu kadar tatlı, kalıcı, biraz gönül bulandırıcı bir kokuydu bu. Antoine zaman zaman çekilmek istiyordu. Uzun zaman soluyunca genzine kadar işliyordu bu korku.

"Ne istiyorsun?" diye sordu Rachel.

"Seni seyrediyorum."

"Nonoşum benim..."

Dudaklarımı onun dudaklarından ayırır ayırmaz yeniden aynı duruma geçiyor, genç kadına bakıyordu.

"Neden bakıyorsun böyle?"

"Gözbebeklerini araştırıyorum."

"Bu kadar zor mu bulmak?"

"Evet, kirpiklerin o kadar sık ki, gözlerinin önünde yaldızlı bir sis perdesi var sanki. Sana bu hali veren de o..."

"Hangi hali?"

"Anlaşılmayan bir kadın hali..." Rachel, omuz silkerek, "Mavidir gözlerimin bebekleri..." dedi.

"Öyle mi sanıyorsun?"

"Gümüş mavisi."

"Hiç de öyle değil" derken Antoine, dudaklarını Rachel'in dudaklarına götürdü, ama sonra oyun yapıyormuş gibi hemen çekti. "Gözlerin bazen kül rengi, bazen de açık lâcivert. Çok belirgin olmayan karışık bir renk."

"Teşekkür ederim" dedi Rachel, hem gülüyor hem de gözlerini sağa sola çeviriyordu.

Antoine genç kadını seyrederken, "On beş gün..." diye düşünüyordu, "Oysa aylar geçmiş gibi geliyor bana... Yine de gözlerinin ne renk olduğunu bile biliyorum. Hayatı hakkında ne biliyorum ki? Benim çevremden apayrı bir çevrede bensiz yaşanmış yirmi altı yıl! Yaşanmış yıllar: Yani birçok şeyler ve deneyimlerle dolu. Aslında esrarlı şeyler ve ben yavaş yavaş keşfediyorum bunu ancak..." Bu buluşlardan ne türlü haz duyduğunu kendi kendine bile söylemiyordu açıkça. Bunu Rachel'e de hissettirmiyordu. Ona hiçbir zaman hiçbir şey sormamıştı Antoine ama genç kadın, bol bol gevezelik ediyordu. O konuşurken Antoine dinliyor, düşünüyor, ayrıntıları ve tarihleri netleştirmeye, anlamaya çalışıyor, özellikle şaşırıyor, hep şaşırıyor ve ona hiçbir şey belli etmemeye gayret ediyordu. Duygularını gizlemek istemesinden miydi bu? Hayır ama uzun süreden beri başkaları karşısındaki tutumu, her şeyi biliyor gibi görünmekti. O yalnızca hastalarına soru sorma alışkanlığını edinmişti. Gururlu biri olduğu için tecessüs ya da şaşkınlık duygularını, dikkatle ve anlayışlı bir adamın tavırlarını takınarak maskelemeyi başarmıştı.

"Sanki beni hiç tanıyormuşsun gibi bakıyorsun bugün yüzüme" dedi Rachel, "Yoo, yeter artık, böyle bakma!"

Genç kadının canı sıkılmaya başlamıştı. Onun böyle kendisine dikkatle bakışını görmemek için gözlerini yumdu. Antoine parmaklarıyla gözkapaklarını açmaya çalıştı.

"Hayır, yeter artık, tamam! Gözlerini, gözlerimin içine dikmene izin vermiyorum."

"Demek benden gizlemek istediğin şeyler var öyle mi minik sfenks?" diye Antoine genç kadının o güzel kolunu ta omuz başından bileğine kadar öptü, öptü.

"Esrarlı görünmek meraklısı bir kadın mı yoksa?" diye sordu kendine kendine. "Hayır, aksine... Kendini anlatmaktan hoşlanıyor... Öyle ki, günden güne daha da çok açılıyor... Bol bol çene

çalıyor... Beni seviyor da ondan" diye düşündü, pek keyiflendirmişti onu bu düşünce. "Seviyor beni!"

"Sahi biliyor musun?.. İnsanın yalnızca bir bakışla duygularını açığa vurabileceğini kimse düşünemez." Sonra sustu. Geçmişini hatırladığı her seferde olduğu gibi, hafifçe güldüğünü duydu Antoine.

"Bak şöyle bir şey hatırlıyorum, aylarca birlikte yaşamış olduğum bir adamın sırrını bakışından, sadece bir tek bakışından anlayıvermiştim. Sofradaydık, Bordeaux'da bir lokantada, karşı karşıya oturuyorduk. Konuşuyorduk, bakışlarımız tabaklarımızdan birbirimizin yüzüne çevriliyor, bazen de hızla salonda geziniyordu. Bir an için -bak bunu ömrümce unutamayacağım– ama yalnızca bir saniyelik bir süre, gözünü benim arkamda bir yere diktiğini gördüm, öyle bir ifade vardı ki bu bakışta... O kadar çok şey okunuyordu ki bu bakıştan, elimde olmadan bir anda arkama döndüm görmek için..."

"Peki sonra?"

"Sonrası bu kadar!.. Bakışlardan kuşkulanmak gerektiğini söylemek istedim sana..." diye yanıtladı genç kadın.

Antoine, "Peki nedir bu sır?" diye sormak istedi. Ama cesaret edemedi. Böyle ipe sapa gelmez sorularla bön bir adam izlenimi bırakmaktan son derece korkuyordu. Birkaç kere bu çeşit sorular sorup onun açıklamasını isteyince, Rachel hayretle yüzüne bakmış, sonra alaylı alaylı gülmüştü. Antoine çok küçüldüğünü hissetmişti onun bu hali karşısında.

Bu yüzden sesini çıkaramadı. Yeniden söze başlayan Rachel oldu:

"Üzüyor beni bu eski hikâyeler... Sarılsana bana. Daha sarıl... Daha sıkı sarıl." Besbelli kafası hep o noktaya takılıyordu ki, sözlerine şöyle devam etti. "Hani *onun* sırrı dedim ya... *Sırlarından biri* demeliydim! Adamın bütün düşüncelerini okumak hiçbir zaman mümkün değildi aslında."

Bu anılardan ve belki de Antoine'ın o bir şeyleri soran sessiz halinin etkisinden kurtulmak için öyle ağır ve öyle dalgalanırcasına bir hareketle döndü ki, vücudu boğum boğum oldu.

Antoine cins bir atı okşarcasına genç kadının kalçasını okşayarak:

"Çok esneksin!"

"Gerçek mi? On yıl l'Opéra'da çalıştığımı biliyor muydunuz?"

"Sen mi? Paris'te mi?"

"Evet. Ayrıldığım sırada birinci sınıf sanatçılardandım."

"Çok oluyor mu ayrılalı?"

"Altı yıl."

"Peki neden ayrıldın?"

"Bacaklarımdan ötürü." Yüzünü bir an bir keder kapladı. "Ondan sonra at cambazı olup çıkacaktım neredeyse" diye yeniden söze başladı. "Bir sirkte. Şaştın mı buna?"

"Yo, şaşmadım" dedi Antoine kararlı bir sesle "Hangi sirkte?"

"Ooo... Fransa'da değil. Uluslararası büyük bir sirkte. O zamanlar Hirsch bütün dünyada dolaştırıyordu bu sirki. Hani şu sana sözünü ettiğim dostum, şimdi Sudan'daki adam. Yeteneklerimden yararlanmak istiyordu, ama ben razı olmadım." Jimnastik yapan insanların alışkanlığı ve ustalığıyla bacaklarını birbiri ardınca büküp uzatıyordu. "Bir düşüncesi vardı" diye söze koyuldu yine. "Çünkü vaktiyle bana Neuilly'de at cambazlığı egzersizleri yaptırtmıştı. Bayılırdım buna. Nefis atlarımız vardı. Hani, iyice tadını çıkartıyorduk bunun."

"Neuilly'de mi oturuyordunuz?"

"Ben değil o. O zamanlar Neuilly'deki manejin sahibiydi. Atlara her zaman büyük bir tutkusu vardı. Benim de öyle ya... Ya senin?"

"Ben azıcık binerim ata" dedi Antoine doğrularak. "Fırsat bulamadım bunun için, vaktim de olmadı."

"Ben fırsat buldum. Hele bazen! Bir seferinde yirmi iki günü at sırtında geçirdik."

"Nerede?"

"Kuzey Afrika ülkelerinden birinde, Fas'ta. "

Fas'a mı gittin?"

"İki kere. Hirsch Güney'deki milis kuvvetleri olan Harkalar'a eski Gras tüfekleri satıyordu. Tam bir sefer haliydi bu. Günün birinde saldırıya uğradık. Bir gece bir gün savaşıldı... Hayır bütün bir gece... Göz gözü görmeyen karanlıkta... Korkunç bir şeydi ve ertesi gün öğleye kadar... Gece saldırılarına pek az rastlanır... Bizden yedi kişiyi öldürdüler, otuzun üzerinde adamı da yaraladılar. Her yaylım ateşte sandıkların arasına gizleniyordum ben. Bununla beraber hafif bir yara aldım."

"Yaralandın mı?"

"Evet" dedi Rachel gülerek. "Bir şey değil, bir sıyrık, böğrümde." Belinin kıvrımında yumuşak bir yara izini gösteriyordu parmağıyla.

"Neden, bana arabadan düşüp de yaralandığını söyledin?" diye sordu Antoine gülümsemeden.

Rachel omuz silkerek:

"Ooo... Daha ilk günümüzdü. Kendimi ilginç göstermek istediğimi sanırdın bunu anlatsaydım."

İkisi de susuyordu.

"Demek ki bana yalan söyleyebiliyor" diye düşündü Antoine.

Rachel'in gözleri daldı, sonra yine parıldadı, ama çabucak sönüveren, kin dolu bir parıltıydı bu: "Dünyanın her yerine ne zaman olursa olsun peşinden gideceğimi sanmış, ama yanılıyor."

Rachel'in geçmiş hayatını kin duyarak hatırlaması belli belirsiz bir memnunluk uyandırıyordu Antoine'da. "Hep benim yanımda kal" demek geliyordu içinden. Yanağını, Rachel'in belindeki yara izine dayadı ve öylece kaldı. Hiç de istemediği halde, kulağı hekimlikten gelen bir alışkanlıkla genç kadının göğüs boşluğundan, kan dolaşımının dolgun sesini ve uzaktan uzağa kalbin cömert atışlarını duyuyordu. Burun kanatları oynamaya başladı. Yatağın sıcaklığı içinde Rachel'in bütün vücudundan, saçlarından yayılan koku doldurmuştu içini. Ama daha hafif, daha da farklıydı bu koku. İnsanı sarhoş eden yavan, acı bir kokuydu. Nemli bir buğu, taze tereyağı, ceviz yaprağı, ak gürgen, vanilyalı badem şekeri kokularının karışımı gibi bir şey. Koku değil bir buharlaşma, daha doğrusu bir tat. Çünkü bir baharat lezzeti bırakıyordu delikanlının dudaklarında.

"Sözünü etme artık bunların" dedi Rachel. "Bir sigara ver bana, hayır bunu istemem, küçük masanın üstünde başka sigaralar var... Ahbaplarımdan bir kadın yapıyor bunları benim için. Maryland tütününe biraz da yeşil çay yaprağı karıştırıyor. Yanık yaprak kokusu duyulur gibi oluyor içerken. Bu koku kır hayatını gözünün önüne getiriyor insanın. Hani tam ateş edildiği zaman, dumanın sise karışarak ağır ağır dağılırken yaydığı barut kokusu gibi bir şey. Öyle değil mi!"

Antoine, yeniden genç kadının yanına uzandı, sigara dumanının helezonları arasında eliyle Rachel'in karnını okşuyordu. Hafifçe pembe, göz alıcı bir beyazlıktaydı genç kadının karnı. Tornadan çıkma bir fıskiye yalağını andıran geniş bir karın. Doğu'ya yaptığı seyahatlerden kalma bir alışkanlık olacak, kokulu merhemler sü-

rünmüştü. Bu kadının teninde erginlik çağına gelmemiş bir çocuk vücudunun tazeliği vardı.

"Umbilicus sicut crater eburneus" diye mırıldandı delikanlı. On altı yaşındayken kendisini o kadar heyecanlandırmış olan *Cantique des cantiques*'ten bir pasajı şöyle böyle hatırlamaya çalışmıştı. *"Ventur tuus sicut...* Eee... *sicut cupa!"*

Rachel hafifçe doğrularak, "Ne demek bu?" diye sordu. "Dur bakayım, tehmin etmeye çalışayım: *Mes culpa*, kabahat, günah, değil mi? Karnın günahtır, demek değil mi?"

Antoine bir kahkaha attı, neşesini gizleyemez olmuştu bu kadınla yaşayalı.

"Hayır. *Cupa*... Karnın bir kâsedir senin" diye düzeltti. Başını Rachel'in böğrüne yaslanmıştı. Sonra hatırlayabildiği kadar ezberinden okumaya koyuldu: *Quam pulchroe sunt mammoe tuoe soror mea!* Ne kadar güzel göğüslerin var, ey kız kardeşim! *Sicut duo* (daha bilmem ne) *gemelli qui pascuntur in liliis!* Zambaklar arasında otlayan iki oğlak gibi!"

Bunları dinlerken Rachel zaman zaman göğüslerini dikleştirerek, tatlı bir gülümseyişle, sadık iki hayvancığa bakar gibi seyrediyordu onları. Sonra büyük bir ciddilikle, "Bu kadar pembe, bu kadar tatlı meme uçlarına pek az rastlanır. Elma tomurcukları gibi pembe" dedi. "Doktorsun, sen de fark etmişsindir bunu?"

"Vallahi doğru, pigment granülasyonu olmayan bir epiderm. Beyaz, bembeyaz ve sonra pembe gölgeler." Gözlerini kapatarak genç kadına biraz daha sokuldu. "Ah bu omuzların..." diye yarı uykulu bir sesle mırıldandı. "Sıska omuzlarından hiç hoşlanmam."

"Sahi mi?"

"Bu tombul kollar... Bu sıkı kıvrımlar... Bu kar gibi bembeyaz vücut... Seviyorum bunu... Kımıldama sakın. Rahatım böyle."

Birden hatırladığı çok üzücü bir şey canını sıktı. Kar gibi beyaz vücut... Dédette'in kazaya uğramasından birkaç gün sonraydı, Maisons'a dönüşünde Daniel'le beraberdi. Kompartımanda yalnızdılar. Rachel'den başka bir şey düşünemeyen Antoine, kadınları iyi tanıyan Daniel'e nihayet bir macerasını anlatma zevkine kendini kaptırarak yol boyunca uykusuz geçirdiği o feci geceyi anlattı: Son anda yaptığı ameliyat, kızcağızın başucunda kaygılar içinde bekleyişi, sonra divanın üstünde kendisine yaslanarak uyuyan o kızıl saçlı güzel kıza karşı birden içinde uyanan istek... Bunu anlatırken

yine, "Tombul kollar... Kar gibi bembeyaz vücuttan..." söz etmişti. Ama daha sonra olup bitenleri anlatmaya cesaret edememişti. Gün doğarken Chasle'ın merdiveninden inişini, Rachel'in açık duran kapısının nasıl gördüğünü... Sonra bir sırrı açığa vurmamak isteğinden ziyade, delikanlıya iradeli bir insan olduğunu ispatlamak için budalaca bir düşünceyle: "Beni mi bekliyordu? Bu durumdan yararlanmalı mıydım? Ama kendimi toparladım, görmezden gelip geçtim. Siz olsaydınız ne yapardınız benim yerimde?" O zaman Daniel hiç ses çıkarmadan onu dinlemişken, yüzünü şöyle bir süzdükten sonra cevabı yapıştırmıştı: "Tıpkı sizin gibi yapardım, yalancı!"

Antoine o an, Daniel'in o alaylı, şüpheci, iğneleyici sesini duyar gibi oluyordu. Ama o kadar saflıkla söylenmişti ki bunu, kötüye çekmek elinden gelmemişti. Bununla birlikte ne zaman bu sahneyi hatırlasa içi burkulurdu. Antoine'ın ara sıra yalan söylediği, daha doğrusu, yalan söylemişliği vakiydi.

Rachel de bu, "Tombul kollar..." sözü üzerinde düşünüyordu.

"Bu gidişle şişko bir kadın olup çıkacağım" dedi. "Biliyor musun, Yahudi kadınları... Ama Yahudi değildi annem... Yarım porsiyon Yidiş'im ben. Ah, ah, on altı yıl önce beni görseydin... Hazırlık sınıfına girdiğim zaman, küçücük kırmızı sıçan gibi bir şeydim..."

Antoine'ın tutmasına meydan vermeden yataktan kalktı.

"Ne geldi aklına?"

"Bir düşünce."

"Açıklasana."

"Değmez" dedi Rachel gülümseyerek ve delikanlının uzanan kolundan kendini kurtardı.

Antoine gevşek bir sesle, "Haydi... Uyu tatlım..." diye mırıldandı.

"Uyku bitti. Örtüleri sereceğim" diyerek genç kadın sabahlığını sırtına geçirdi.

Yazı masasına koştu, içi fotoğraflarla dolu bir çekmeceyi çıkardı. Gelip yatağın kenarına ilişti, iki dizini birleştirerek çekmeceyi üstüne koydu.

"Pek severim bu eski fotoğrafları ben... Çok kere, akşamleyin bununla yatarım. Saatlerce bu resimleri karıştırır, düşünceye dalarım... Rahat dursana... Dur bak. Canını sıkmaz değil mi bunlara bakmak?"

Genç kadının arkasında büzülüp yatan Antoine resimleri merak ederek doğruldu, rahatça dirseğine dayandı. Fotoğraflara doğru

eğilen Rachel'in yüzünü yandan görüyordu. Sükûnet gelmişti bu yüze. Yanaklarının üstüne inen kirpikleri kısılmış, gözkapaklarının aralığını sarı bir çizgiyle çerçeveliyordu. Genç kadının aceleyle başının üstüne topladığı saçları, ışığın altında, turuncuya çalan ham ipekten bir başlığı andırıyordu. Ama biraz başını sallayınca kıvılcımlar saçılıyor gibiydi ensesinde, şakaklarında.

"Bak işte bunu arıyordum... Görüyor musun dans eden bu küçük kızı? Benim o. Bale etekliğimin kurdelelerini duvara sürterek buruşturduğum için az kalsın azar işitecektim. Bak, saçları omzuna dökülmüş, dirsekleri sivri, göğsü dümdüz, belli belirsiz kabarık bu kızın ben olduğuma inanır mısın? Pek de sevimli bir halim yok, öyle değil mi? A, bak üçüncü sınıftayken çekilmiş bir resmim: Baldırlarım biraz daha kalınlaşmış, işte okul günlerimden resimler... İşte dans provası yaparken, gördün mü? Bulabildin mi beni? Evet, o işte, öteki de Louise. Sana bir şey anlatmadı değil mi bu ad? İşte o ünlü Phytie Bella bu kız. O vakitler kısaca Louise diye anılırdı. Louison da derlerdi. Birinci olmak için yarışırdık. Flebitisim olmasaydı bugün ben de bir yıldız olurdum belki... Dur, Hirsch'i görmek ister misin? Seni ilgilendirir mi? İşte bu. Nasıl buldun onu? Bu kadar yaşlı olduğunu sanmıyorsun her halde? İnan bana, ellisinde olduğu halde pek dinçti bu Hirsch. Ne korkunç adamdı bilsen! Bak şu boynuna, omuzlarına gömülen şu kalın enseye: Başını çevirdiği zaman bütün vücudu dönerdi birlikte. Onu ilk gören, at cambazı ya da seyis filan der. Öyle değil mi? Kızı da her zaman, 'Sen bir esir tüccarına benziyorsun Milord!' der dururdu. Babası da gülerdi buna, o için için kalın sesli gülüşüyle. Bak şu kafaya, şu enli, kıvrık buruna, ağzının kenarındaki kıvrıma bir bak hele! Çirkin bir adam, ama öyle yabana atılır bir adam da değil. Ya şu gözler! Böyle gözleri olmasaydı, kaba saba bir adam gibi görünürdü: Nasıl söyleyeyim bilmem ki? Kendine güvenen, her şeye hazır ve şehvete düşkün bir hali yok mu? Söylesene? Sert ve şehvetli? Ah! Ne kadar sever yaşamayı bu adam bilsen! Ondan ne kadar tiksinsem bile, hani bazı buldoklar için derler ya, 'Ne güzel bir çirkinliği var' benim de öyle demek geliyor içimden. Sence de öyle değil mi?.. Bak, babam! Babam işçi kızların arasında. Hep böyleydi, ceket giymezdi, o küçük keçi sakalıyla, makası askısına asılı. Üç bez parçası ve dört toplu iğneyle elbise yapardı. Atölyesinde çekilmiş bu resim. Şu dip taraftaki, üzerine kumaş sarılmış mankenleri, duvardaki maketleri

görüyorsun değil mi? L'Opéra'nın terzisi olmuştu, artık başkaları için elbise dikmiyordu. Gœpfert Baba için ne düşündüklerini sorabilirsin l'Opéra'da çalışanlara. Annemi akıl hastanesine yatırmak gerektikten sonra benimle yalnız kaldı. Zavallı ihtiyarcık kendisiyle çalışacağımızı ummuştu, sonra da atölyesini bana bırakacaktı. Para getiriyordu işi. Hiçbir şey yapmadan yaşadığımdan belli bu. Ama bir kız çocuğunun her an atölyede bir sürü aktrisi görmesi ne demektir bilirsin! Tek bir düşüncem vardı, o da dansçı olmak. Babam izin verdi buna, kendisi beni Staub Ana'ya teslim etti. Sonra bu işi becerdiğimi görünce sevinmişti. Sık sık geleceğimden söz ederdi zavallı ihtiyar. Şimdi hiçbir şey olmadığımı görseydi ne kadar üzülürdü! Her şeyi yüzüstü bırakmak gerektiği zaman ne kadar ağlamıştım bilsen. Genellikle kadınlarda yükselme hırsı yoktur. Bırakırlar kendilerini hayatın akışına, ama yükselmek için çırpınırız biz tiyatroda çalışanlar. Sürekli bir didişme içinde geçer ömrümüz. Sonunda hoşumuza gider bu didişme, hiç olmazsa başarıya ulaşıncaya kadar. İşte bunun için aktrislikten vazgeçmek, herkes gibi yaşamak, gelecekten hiçbir umudu olamamak pek korkunç gelir insana!.. Bak, bunlar da seyahat fotoğrafları. Karmakarışık. Bu resim Karpatlar'da bilmem nerede, bir öğle yemeği sırasında çekilmişti. Hirsch avlanmak için gelmişti oraya. Görüyorsun ya, bıyık bırakmış. Bu sarkık, pos bıyıklarıyla bir Osmanlı padişahını andırıyordu, prens ona her zaman Mahmud derdi. Şu arkamdaki esmer tipi görüyorsun değil mi? Sonradan Sırbistan kralı olan Prens Pierre. Şu en önde yatan iki beyaz tazısını vermişti bana: Senin gibi yatıyor bu tazılar da, tıpkı senin gibi... Şu gülen tip bana benzemiyor mu! İyi bak, hayır mı? Erkek kardeşim, evet. O da babam gibi esmerdi. Oysa ben anneme çekmişim, sarışınım... E, Sarışın, kızıla çalan sarışın! Budala mısın ne! Kızıl de istersen! Ama ruh bakımından ben babama, kardeşim de anneme çekmişiz. Bak... Şu resimde bu daha iyi göze çarpıyor... Annemin tek bir resmi yok elimde. Babam hepsini yırttı. Hiç sözünü etmiyordu onun. Beni bir kerecik bile annemi yatırdıkları Sainte-Anne'a götürmedi. Ama kendi haftada iki kere gidiyordu, dokuz yıl boyunca bir kerecik olsun aksatmadı bunu. Sonradan gardiyanlar anlattılar, babam bir saat, bazen de daha fazla annemin karşısında otururmuş ama sessizce. Çünkü annem tanımıyormuş kendisini, ne onu ne başkasını. Ama babam taparcasına severdi onu. Kendisinden daha gençti. Babam

bu olaylar yüzünden bir daha kendine gelemedi. Annemi tutukladıkları akşam atölyeye gelip babamı aradıklarını hatırlıyorum. Evet, Louvre'daki bir mağazadan annem bazı tuhafiye eşyaları aşırırken yakalanmış. İnanır mısın, l'Opéra terzisinin eşi Mme Gœpfert'in böyle bir şey yapacağına? Manşonunun içinde erkek çorapları ile bir çocuk kazağı bulmuşlar! Ama hemen bırakmışlardı. Kleptoman olduğunu söylüyorlardı, ne olduğunu çok iyi bilirsin bunun sen? Hastalığı böyle başlamıştı işte... Erkek kardeşim de ona çekmişti. Birtakım korkunç olaylara karıştı. Bankalarda filan, Hirsch'in de parmağı vardı bu işlerde. Eğer kaza geçirmeseydi, kardeşim de annem gibi olacaktı. Hayır, bırak bunu... Bırak resmi diyorum! O ben değilim, diyorum sana... Küçük bir evlâtlık kız. Öldü... Asıl bu resme bak... Tanca kapılarında çekildi... Aldırma nonoşum, geçti, bak ağlamıyorum artık... Bubana Ovası: Guebbas'taki konak yeri. Sidi-bel-Abbès türbesinin yanında duran işte benim. Dip tarafta Merakeş'i görüyor musun?.. Bak şuna, Missum-Missum'un ya da Donjo'nun yanında, neresi bilmiyorum şimdi... İki kabile reisi... İçim bulanıyor bunlara bakarken. Yamyam idi bunlar... Evet, hâlâ böyle insanlar var. Ah! Ne korkunç, bir şey görmüyor musun? Baksana şuradaki küçük taş yığınına! Altında bir kadın var. Taşa tutulmuş bir kadın. Ne korkunç şey! Düşün bir kere, kocası bırakıp gitmiş bu namuslu kadını üç yıl boyunca. Kaybolmuş. Kadın, onu öldü sanarak yeniden evlenmiş, ama evlilikten iki yıl sonra ilk kocası çıkagelmiş. İki erkekle evlenmek korkunç bir suç sayılır bu kabilelerde, onun için taşa tuttular. Hirsch, özellikle bunu görmek için beni Meşed'den getirtti. Ama ben yüz metre öteye kaçtım, kadını işkence sabahı köyün içinde sürüklerlerken görmüştüm. Daha o zaman bu hasta etmişti beni. Ama Hirsch, her şeyi görmek istiyordu. Seyircilerin ilk sırasında yer aldı... Dinle beni: Öyle görünüyor ki, derin, çok derin bir çukur kazmışlardı. Kadın kendisi yatmıştı bunun içine tek kelime söylemeden, inanır mısın? Hiçbir şey söylememişti. Kalabalık ulurcasına bağırıp çağırıyordu: Uzaktaydım ama, ölüm, diye haykırdıklarını duyuyordum... Başimamları başladı: Önce kadın için verilen ölüm kararını okudu, sonra yerden büyük bir taş alarak bütün gücüyle çukurun içine attı. Hirsch kadının bağırmadığını söylemişti. Oraya birikenler birden gemi azıya alarak, önceden hazırlanmış taş yığınından aldıkları kaya parçalarını fırlatıyorlardı çukura. Hirsch kendisinin hiç taş

atmadığına yemin etti bana, çukur dolduktan sonra bağırarak üstünde tepindiler ve dağıldılar. Bundan sonra Hirsch oraya gitmem için beni zorladı, bu resmi çekmem için. Çünkü fotoğraf makinesi bendeydi. Benim gitmem gerekiyordu elbet... Ah, düşünürken bile bunu, yüreğim nasıl çarpıyor bilsen. Kadın bu taş yığınının altında... Muhtemelen ölmüştü... Aaa, yapmasana!"

Rachel'in omzundan başını uzatan Antoine, birbirine karışmış çıplak kol ve bacaklarından başka bir şey görememişti. Rachel, birden eliyle delikanlının gözlerini kapatmıştı. Gözkapaklarına değen bu avcun sıcaklığı ona az önce genç kadının o en yüksek zevk anında, ter içindeki yüzünü sevgilisinden gizlemek için gözlerini yine böyle eliyle kapatışını hatırlattı. Antoine kurtulmak için başını sağa sola çevirdi. Ama Rachel bir sıçrayışta ayağa kalkarak, bir iplikle birbirine bağlanmış fotoğrafları göğsüne bastırarak yazı masasına koştu, fotoğraf paketini bir çekmeceye kilitledi...

"Benim değil bu resimler... Onları göstermeye hakkım yok" dedi.

"Ya kimin?"

"Hirsch'in."

Sonra gelip Antoine'ın yanına oturdu.

"Uslu duracaksın artık değil mi? Söz veriyor musun bana? Öteki resimlere bakalım... Canını sıkıyor mu bu resimler? Bak, bu da başka bir gezintiden, Saint-Cloud Ormanı'nda eşekle gezinti. Görüyorsun ya kimono biçimi geniş kollu elbiseler giymeye başlamışım. Oh! Ne kadar güzeldi o küçücük elbisem!.."

X

"Durmadan kendimi aldatıyorum" diye düşünmüştü Mme de Fontanin. "Kendime karşı açıkyürekli olsaydım, bir şey umut etmemem gerekirdi."

Bir süre, salondaki bir pencereden, tül perdeyi kaldırmadan, Jérôme, Daniel ve Jenny'nin bahçede gidiş gelişlerine baktı.

"En doğru bir insan bile nasıl da rahatlıkla yalan içinde yaşayabiliyor!" dedi kendi kendine. Ama yine de, zaman zaman gülümsemekten kendini alamadığı gibi, o anda yüreğini dalga dalga dolduran mutluluk duygusunu atamıyordu içinden.

Pencerenin önünden ayrıldı, taraçaya çıktı. Artık çevredeki şeylerin iyice seçilemediği saatti. Harelenen gökte tek tük yıldızlar görünmeye başlamıştı bile. Mme de Fontanin oturdu. Gözlerini bir an, görmeye alışık olduğu ufukta dolaştırdı. İçini çekti. Jérôme iki haftadır kendi yanında yaşıyordu, ama bunun böyle süremeyeceğini biliyordu: Yeniden ele geçen bu aile mutluluğunun geçici olduğunu biliyordu. Jérôme'un ona karşı davranışı, o coşkunca sevgi belirtilerinden, korkuyla karışık bir zevkle, kocasının yine her zamanki gibi olduğunu anlamamış mıydı? Bu da, Jérôme'un hiç değişmediğinin ve yakında çekip gideceğinin bir kanıtı değil miydi? Her zaman yaptığı gibi! Artık Hollanda'dan yanına katıp getirdiği o yaşlanmış, bitkin ve kendisine denizde boğulmak üzereyken kurtarılan bir insan gibi sarılan adam değildi. Karısıyla yalnız kalır kalmaz, ceza yemiş bir çocuk gibi, boynunu büküp kibarca içini çekiyordu ama, yazlık elbiselerini bavulundan çıkartmıştı bile, farkında olmadan yüzüne yeniden gençlik tazeliği gelmişti. Daha o sabah karısı kahvaltıya oturmadan Jérôme'a, "Jenny kulüpte, siz de gidin bulun onu biraz gezmiş olursunuz" dediği zaman, bunu kayıtsızca karşılıyor gibi görünmüştü ama, ikinci defa söyletmeden kalkmıştı. Az sonra Mme de Fontanin kocasının hızlı hızlı evden çıktığını gördü. Beyaz flanel pantolonunun üstüne giydiği açık renk ceketinin içinde dimdik yürüyordu. Bundan başka karısı, bahçeden geçerken Jérôme'un küçük bir demet yasemin koparark yakasına taktığını da görmüştü.

O sırada Daniel, annesinin yalnız olduğunu fark ederek yanına geldi. Kocasının dönüşünden beri Mme de Fontanin oğlunun karşısında biraz sıkıntı duyar oluyordu. Daniel'in de gözünden kaçmamıştı bu durum. Bu yüzden, sık sık Maisons'a geliyor ve annesiyle her zamankinden çok ilgileniyormuş gibi görünerek, birçok şeyi sezdiğini, ama hiçbirini beğenmediğini anlatmak istiyordu.

Bez kaplı, çok alçak bir koltuğa oturup bacaklarını uzattı, pek hoşlanırdı bu koltuktan. Bir sigara yakarak annesine gülümsedi. (Elleri, jestleri ne kadar da babanınkilere benziyordu!)

"Bu akşam dönmüyorsun değil mi canım?"

"Hayır, dönüyorum anne. Yarın çok erken saatte bir randevum var."

Çalışmalarını anlatmaya koyuldu, aslında her zaman yapmazdı bunu: Gelecek ay için *L'Éducation esthétique*'in yeni bir sayısını ha-

zırlıyormuş. Bu sayıda yalnızca Avrupa'daki en yeni resim akımlarına yer verilecekmiş. Yazıların arasına konulacak röprodüksiyonları da seçmesi gerekiyormuş. Bu işin kendisine çok zevk verdiğini de söylüyordu. Sonra sustu. Sessizlik içinde akşam saatlerinin fısıltıları doldurmaya başlamıştı havayı. Taraçanın altında, ormandaki hendeklerin içindeki cırcır böceklerinin ötüşü duyuluyordu. Çamların arasında esen meltem zaman zaman yanık bir kekik kokusu getiriyordu ve bir hafif esinti kumların üstündeki yaprakları, ağaç kabuklarını hışırdatıyordu. Bir yarasa hızla kanat çırparak Mme de Fontanin'in saçlarına sürünüp geçti. Kadın, hafifçe bir çığlık atmaktan alamamıştı kendini.

"Pazara burada olacak mısın?" diye sordu.

"Evet, yarın gelip iki gün kalacağım."

"Arkadaşını yemeğe çağırmalısın... Ona dün köyde rastladım" dedi Mme de Fontanin, sonra şunları da ekledi sözüne:

"Ne kadar cana yakın, iyi yürekli bir insan! Epeyi beraber yürüdük onunla." Bunu biraz gerçekten böyle düşündüğü için, biraz Antoine'da gördüğünü sandığı nitelikleri Jacques'a da yakıştırdığı için, biraz da Daniel'in hoşuna gitsin diye söylemişti.

Daniel somurttu. Jacques'la ormanda gezindikleri akşam Jenny'nin nasıl aşırı bir heyecan içinde olduğunu hatırlamıştı.

"Duyguları iyi gelişmemiş, yolunu şaşırmış, dengesiz kızcağız..." diye üzülerek düşündü. "Derin düşüncelere dalarak, yalnızlık içinde yaşamak, çok okumak yüzünden aşırı derecede olgunlaştı... Ama hayat hakkında o kadar bilgisiz ki! Ne yapabilirim buna ben? Şimdi güvensizlik duyuyor biraz bana karşı. Bari sağlığı yerinde olsaydı: Gel gör ki, bir kız çocuğu kadar sinirleri zayıf! Hele şu romantizmi! Şu anlaşılmadığına inanma ihtiyacı! Duygularını, düşüncelerini açıklamaktan kaçışı, her şeyi zehirleyen o sessiz gururu! Yoksa erginlik yaşının bir kalıntısı mı bütün bunlar?"

Yerinden kalktı, annesinin yanı başında oturdu, düşüncelerinde aldanmadığından emin olmak için, "Söyler misin bana anne" dedi. "Jacques'ın davranışında bir şeyler sezinlemedin mi? Sana karşı? Jenny'ye karşı?"

"Jenny'ye karşı?" diye tekrarladı Mme de Fontanin, Daniel'in ortaya attığı bu iki kelime, içindeki gizli kaygıyı berraklaştırıvermişti birden. Bir kaygı mı? Belki de bundan daha az bir şey: Oğlunun bu uyarısının, iyice yorumlamadan, aşırı duygusallığı üzerinde

bıraktığı bir izlenimdi bu belki. O an derin bir bunalım çökmüştü içine. Gönlünden fışkıran coşkun bir inançla Tanrı'ya dua etti, 'Bize yardımcı ol!' diye.

Gezintidekiler eve dönmüşlerdi.

"Üstünüze bir şey almamışsınız, sevgilim" diye bağırdı Jérôme. "Dikkat edin, bu akşam hava öteki günlerden daha serin."

Gidip bir atkı getirerek karısının omuzlarına örttü. Sonra kestane ağaçlarının altında duran Jenny'nin, hasır şezlongu kumların üstünde sürüklediğini görerek hemen yardımına koştu. Genç kıza yemeklerden sonra bu şezlonga uzanmasını salık vermişlerdi.

Jérôme, bu vahşi kuşu evcilleştirmek için epeyi zahmet çekti. Jenny, bütün çocukluğunu, annesiyle o kadar baş başa geçirmişti ki, onun çektiği acıların etkisiyle daha küçük yaşından beri, babası için çok ağır şeyler düşünüyordu. Ama Jérôme, değişik ve hemen hemen kadınlaşmış bir Jenny'yi bulduğu için o kadar kıvanç duymuştu ki, gözünün içine bakıyordu onun hoşuna gitmek için. Bunu öylesine incelik ve içtenlikle yapıyordu ki, genç kız duygusuz kalamamıştı babasının bu davranışı karşısında. O gün baba kız, gerçekten, teklifsizce, iki arkadaş gibi konuşmuşlardı. Jérôme hâlâ bunun heyecanını duyuyordu içinde.

"Bu akşam," dedi sallanan koltukta sallanırken, "güllerinizin kokusu havayı dolduruyor sevgilim. Güvercinlikteki *Gloire de Dijon*'lar basit bir çiçek bu güllerin yanında."

Daniel ayağa kalkmıştı.

"Vakit geldi" dedi. Sonra annesini alnından öptü.

Mme de Fontanin delikanlının yüzünü ellerinin arasına alarak bir süre süzdü, "Benim kocaman oğlum!" diye mırıldandı. Jérôme, "Ben de seninle gara kadar gelirim" dedi. Sabahki gezintiden sonra iki haftadır, duvarların arasında yaşadığı bu bahçeden uzaklaşmak isteği doğmuştu içinde. "Sen de gelemez misin Jenny?"

"Annemle oturacağım."

Jérôme, Daniel'in koluna girip, "Bir sigara versene bana" dedi. (Geldiği günden beri gidip tütün almak istemediği için sigara içmemişti.)

Mme de Fontanin iki erkeğin gidişini seyretti.

Jérôme'un, "Garda doğu tütünü bulabilir miyim dersin?" diye Daniel'e sorduğunu duymuştu. Sonra ikisi de çamlığın karanlığında gözden kayboldu.

Jérôme yakışıklı bir delikanlı olan oğlunun kolunu, kolunun altından vücuduna bastırıyordu. Gençlerin onun üzerinde öyle büyük bir çekiciliği vardı ki! Ama bu duyguyu acı bir pişmanlık zehirliyordu. Maisons'a geldiğinden beri her gün duymaktaydı bunun azabını içinde. Jenny'ye bakarken her an kendi gençliğinin özlemini duyuyordu. Daha o sabah, tenis maçlarını izlerken ne kadar hüzünlenmişti! Bütün o delikanlılar, genç kızlar, bakışları pırıl pırıl, saçları dağılmış, yakalar çözük, üstleri buruşuk, oyuna vermişlerdi kendilerini. Ama bu, gençliklerinin büyüleyici güzelliğinden hiçbir şey eksiltmemişti. Bütün bu güneşle yıkanan, terlerinden bile taptaze bir hayat kokusu yayılan yay gibi vücutları! Ah! Orada geçirdiği on dakika içinde yaşlanmanın insanı ne hale soktuğunu o kadar acı anlamıştı ki! Artık her gün kendine karşı, yaşlılığının verdiği solukluğa, pis kokulara karşı savaşmak zorunda kalışından ne kadar tiksiniyor, korkuyordu! Bunun belirtileri başlamıştı bile! Artık gittikçe ağırlaşan yürüyüşü, sık sık soluyuşu, hâlâ çevik görünmek için çaba harcayışını oğlunun çevik yürüyüşüyle karşılaştırıyordu. Birden Daniel'in kolunu bıraktı, kıskançlıkla karışık bir imrenme duygusuyla, "Ah! Senin gibi yirmi yaşında olmayı ne kadar isterdim yavrum!" diye bağırmaktan kendini alamadı.

Jenny babasıyla gitmek istemeyince Mme de Fontanin buna karşı çıkmadı.

"Yorgun görünüyorsun yavrum?" dedi yalnız kalınca. "Yukarı çıkıp yatsan?"

"Yok canım, geceler o kadar uzun ki!"

"Bu sıralarda uykun iyi değil galiba?"

"Pek iyi sayılmaz."

"Neden cicim?"

Mme de Fontanin bu kelimeleri öyle bir vurguyla söylemişti ki, bu iki kelime ifade ettiği anlamın ötesinde bir anlama bürünmüştü. Bunu fark eden Jenny, hayret ederek annesinin yüzüne baktı ve hemencecik annesinin bir art düşüncesi olduğunu ve uykusuzluğunun nedenini öğrenmek istediğini anladı. Ama o anda bir açıklamada bulunmamaya karar verdi, duygularını gizlemek istediği için değildi bu. Kendisinin bu yola itilmek istendiğini hissettiği an içini açmaktan çekinirdi.

Olduğundan başka türlü görünmeyi beceremiyordu Mme de Fontanin. Kızına doğru döndü, akşamın buğuları arasından onu

süzdü şefkat dolu bakışlarıyla. Kendisinden bu kadar uzak duran Jenny'yi kasılmaktan vazgeçireceğini ummuştu.

"Madem bu akşam baş başayız..." diye söze başladı, "baş başa" kalışlarının üstünde durarak. Zira babasının gelmesiyle evin huzurunun bir miktar kaçması ve kızıyla arasındaki samimi havanın dağılır gibi olması yüzünden çocuğundan af dilemek istiyor gibiydi. "Sana bir şey söylemek istiyordum, yavrum... Thibault'ların küçük oğlundan söz edecektim... Şu dün rastladığım çocuktan..." Durdu. Konuya doğrudan doğruya kesin karar vermişti ama tam buna değineceği sırada tutuluyordu.

Jenny cevap vermedi: Mme de Fontanin yavaş yavaş sırtını doğrultarak karanlığa gömülen bahçeyi seyre daldı.

Böylece beş dakika geçti.

Hava serinlemişti. Mme de Fontanin Jenny'nin ürperdiğini hisseder gibi olmuştu.

"Üşüyeceksin, içeriye girelim" dedi.

Sesi yine her zamanki ahengini almıştı. Bu arada konuyu etraflıca düşünmüştü: Neye yarardı bu konunun üzerinde durmak? Konuştuğu, anlaşıldığına inandığı, geleceğe güvenle bakabildiği için mutlu hissediyordu kendini.

Kalktılar, hiç konuşmadan antreden geçerek merdivene yöneldiler. Merdiven karanlığa gömülmüştü. Önden giden Mme de Fontanin sahanlığa gelince, Jenny'nin odasının önünde durdu, her akşamki gibi kızını öptü. Genç kızın yüzünü görmüyordu ama yanından geçerken, vücudunun kasılışından Jenny'nin kendisine karşı başkaldırdığını hissetmişti: Bunun için yanağını bir dakika boyunca kızının yanağından ayırmadı: Annesinin şefkat duygusunu böylece açığa vurmasına karşı koymak gelmişti Jenny'nin içinden. Mme de Fontanin yavaşça kızının yanından ayrılarak odasına yöneldi. Bu sırada Jenny'nin, odasına girecek yerde, ardından geldiğini gördü, o anda genç kızı heyecanlı bir sesle ve bir solukta, "Eğer buraya çok sık geldiğini düşünüyorsan, ona karşı soğuk davranırsın, olur biter anne!" diye bağırdığını duydu.

Mme de Fontanin geriye dönerek, "Kim?.." diye sordu. "Jacques mı? Çok sık mı geliyor? Ama on beş gündür görünmedi buralarda!"

(Gerçekten de, Jérôme'un evine döndüğünü, bu olayın ailenin hayatında nasıl bir sarsıntıya yol açtığını Daniel'den öğrenen Jacques, saygı göstererek Fontanin'lere uğramamaya karar vermişti.)

Öte yandan Jenny kulübe pek düzenli gitmediği, elinden geldiği kadar Jacques'la karşılaşmamaya çalıştığı ve delikanlının tenis maçına başlamasını bekleyip onunla iki kelime konuşmadan kulüpten sıvıştığı için, on beş gündür pek seyrek buluşmuşlardı.

Jenny, doğrudan doğruya annesinin odasına dalıp kapıyı kapadı, hiç konuşmadan, meydan okurcasına bir davranışla dikilip durdu.

Mme de Fontanin kızına çok acımıştı. Onun kendisine içini açmasını kolaylaştırmaktan başka bir şey düşünmüyordu.

"İnan ki canım, pek iyi anlayamadım ne demek istediğini?"

"Daniel ne diye bu Thibault'ları bize getirdi sanki?" diye Jenny ateşli ateşli bağırdı. "Daniel'in insanlara karşı beslediği anlaşılmaz dostluk olmasaydı bütün bunlar olmazdı."

"Peki ama ne olmuş ki yavrum?" diye sordu Mme de Fontanin. Yüreği hızlı hızlı çarpıyordu.

"Bir şey olmuş değil. Sana böyle bir şey söylemek istemedim! Ama sen de, Daniel de bu Thibault'ların ayağını alıştırmasaydınız eve, ben... Ben..." Cümlesini tamamlayamadı, sustu.

Mme de Fontanin cesaretini toplayarak:

"Haydi yavrum, nen var anlat bana. Yani... Onun tarafından... Bir.. Özel bir duygu filan mı sezdin?"

Jenny sorunun sonunu beklemeden, evet der gibi başını eğmişti. Ay ışığına boğulmuş bahçedeki küçük kapı, Jacques'ın duvara vuran gölgesi ve o saldırganca hareketi yeniden gözünün önüne geldi, ama gece gündüz beynine saplanan bu korkunç hatırayı kimseye söylememeye kesin olarak karar vermişti. Bunu gönlünün derinliğinde saklayarak, sürekli bir nefret ve heyecan konusu yapma özgürlüğünü elinde bulundurmaya kararlıydı.

Mme de Fontanin çok nazik bir anda olduğunu ve Jenny'nin yeniden suskunluğunun içine gömülmesine engel olması gerektiğini hissediyordu. Kadıncağız titreyen eliyle arkasındaki masaya tutunarak bütün vücuduyla kızına doğru eğilmişti. Açık pencereden giren hafif aydınlıkta yüzünü ancak seçebiliyordu.

"Yavrum..." diye tekrar söze başladı. "Üzücü bir şey olurdu bu, eğer sen... Eğer sen de, evet sen de..."

Jenny birkaç kere, "Hayır" der gibi, inatla başını salladı. Mme de Fontanin, yüreğini bir cendere içindeymiş gibi sıkan bunalımdan kurtulmuştu, derin bir soluk aldı.

"Ben her zaman nefret ederdim bu Thibault'lardan!" diye Jenny birden bağırdı. Annesine bu ses çok yabancı gelmişti. "Büyüğü, kendini beğenmiş hödüğün biri, öteki de..."

Mme de Fontanin, "Doğru değil bu" diye kızının sözünü kesti, yüzünün kızardığı karanlıkta belli olmuyordu.

"... Öteki de her zaman Daniel'i baştan çıkaran şeytan gibi kötü bir tip!" diye Jenny sözüne devam etti. Çoktandır kendisinin de haksız bulduğu eski kini yeniden canlanmıştı. "Kuzum anne, savunma bunları: Sevemezsin sen böyle insanları, bunlar senin hiç uyuşamayacağın kimseler! İnan ki aldanmıyorum ben! Bizim türümüzden insanlar değil bunlar! Bilmem ne diyeyim... Bizim gibi düşünüyorlarmış gibi düşündükleri zaman bile kanmamalı buna! Bambaşka bir düşünüşleri ve düşüncelerinin ardında da bambaşka şeyler var! Ah, öyle bir şey ki..." Bir an duraksadı, sonra, "Kötü bir şey!" diye bağırdı "Kötü!" Düzensiz düşünceleri bir solukta ortaya döktü: "Senden hiç bir şeyi gizlemek istemiyorum anne. Hayır, hiç bir zaman! Bak anlatayım: Ben küçükken, öyle sanıyorum ki çirkin bir duygu vardı içimde. Jacques'ı kıskanıyor gibiydim. Daniel'in bu çocuğa bağlılığını gördükçe çok üzülüyordum! 'Onun dengi değil' diyordum kendi kendime. Bencil, kendini beğenmiş bir çocuk! Üstelik asık suratlı, saldırgan, terbiyesiz!.. Sadece dış görünüşüne bakmak yeterli. O ağzının, çenesinin biçimsizliğine... Onu düşünmemeye zorluyordum kendimi! Ama yapamıyordum. Şimdi hatırlıyorum, ne zaman karşılaşsam kırıcı bir şeyler söyler, çileden çıkartırdı beni! Sık sık bize gelirdi: Sanki isteyerek benimle uğraşıyordu!.. Ama eski şeyler bunlar... Bilmem ne diye dönüp dolaşıp bunu hatırlıyorum... O zamandan beri onu daha yakından tanıdım. Özellikle bu yıl, daha çok bu ay. Şimdi başka türlü düşünüyorum onun için. Haksızlık etmemek istiyorum. Yine de Jacques'ın iyi tarafları olduğunu görüyorum. Dahası var, sana başka bir şey de söyleyeceğim anne: Birçok kereler, evet birçok kereler... Ben de... Sanıyordum ki... Beni... Beni çekiyor gibiydi kendine... Yok, hayır, hayır! Doğru değil bu! Hiç sevimli bir yanı yok, benim için onun! Hemen hemen hiç sevimli değil!"

Mme de Fontanin kızının bu görüşünü benimser gibi göründü:

"Jacques'ı tanımıyorum. Sen onun nasıl bir insan olduğunu öğrenebilme fırsatını benden çok buldun. Buna karşılık Antoine'a gelince diyebilirim ki..."

Genç kız atılarak annesinin sözünü kesti:

"Ama anne Jacques için demedim ki... Hiç bir zaman onun da üstün nitelikleri olduğunu inkâr etmedim, ben..." Yavaş yavaş sesinin tonunu değiştirmişti, daha rahat konuşuyordu. "Her şeyden önce, konuşmasından çok akıllı olduğu anlaşılıyor. Kabul ediyorum bunu. Daha da ileri giderek diyeceğim ki, bozuk karakterli bir genç değil. Çok ateşli. Yüksek, asilce duyguları var. Görüyorsun ya anne ona karşı değilim ben. Hem sonra hepsi bu kadar değil. İnanıyorum ki..." diye kelimelerini tarta tarta sözlerine ekledi. Jenny'nin bu tutumu karşısında hayret içinde kalan Mme de Fontanin, dikkatle kızını süzüyordu. "Öyle sanıyorum ki, büyük, çok büyük işler yapabilecek bir yaradılışta. Görüyorsun ya ona karşı insaflı davranmaya çalışıyorum.. Şimdi ondaki bu kuvvetin deha denilen şey olduğuna inandığımı bile söyleyebilirim. Evet, deha!" diye adeta kışkırtıcı bir sesle tekrarladı bu kelimeyi. Annesi de bunun aksini söylemeyi aklından geçirmemişti.

Genç kız, sonra birden umutsuzca bir şiddetle bağırdı:

"Ama bu hiç bir şeyi değiştirmez! Onda da Thibault'ların yaradılışı var. O da Thibault'lardan biri."

Mme de Fontanin'in şaşkınlıktan dili tutulmuş gibiydi. Hiçbir şey söyleyemedi. Sonra, "Ama Jenny" diye mırıldandı. Jenny annesinin bu kelimeleri söyleyişinden, daha önce Daniel'in gözlerinde büyük bir berraklıkla okuduğu düşünceyi sezmişti. Bir çocuk gibi hemen Mme de Fontanin'in üstüne atılarak eliyle ağzını kapattı:

"Hayır! Hayır! Sana bu doğru değil diyorum."

Sonra, annesi kendisini kollarının arasında sıkarak göğsüne bastırırken, boğazını sıkan bu düğümden kendini kurtararak hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bir yandan da, küçük bir kız çocuğuyken, dertli zamanlarında yaptığı gibi, "Anne... Anne... Annecim..." diyordu.

Mme de Fontanin, Jenny'yi şefkatle göğsüne bastırırken:

"Korkma yavrum... Ağlama... Ne acayip şey düşünüyorsun! Seni zorlayan yok ki... Bereket versin sen..." (M. Thibault ile ilk ve son karşılaşmasını hatırlamıştı. İki haylaz oğlanın ortadan kaybolduklarının ertesi günü. Şişko adam, çalışma odasında iki rahibin arasında otururken gözünün önüne gelmişti. Jacques'ın Jenny'ye duyduğu sevgiye nasıl karşı çıkacağına, Jenny'nin Jacques'a duyduğu sevgi için de ne kadar küçültücü şeyler söyleyeceğini düşündü.) Bereket

versin ki böyle bir şey olmadı, senin hiçbir suçun yok... Ben bu çocukla konuşur, anlatırım ona... Ağlama yavrum... Unutursun bütün bunları... Bitti, artık bitti, ağlama..."

Ama Jenny, gittikçe daha kuvvetle hıçkırıyordu. Annesinin her sözü onu biraz daha fazla yaralamıştı. Ana kız, uzun süre böylece, ayakta birbirlerine sarılı kaldılar. Oda alacakaranlığa bürünmüştü. Çocuk, annesinin kollarında kederini avutuyor, annesi de bir dua okur gibi durmadan mırıldanıyordu o zalimce sözlerini. Gözleri korkuyla yuvalarından fırlayacakmış gibi açılmıştı. O her zamanki önseziyle Jenny'nin başının üstünde, kaderin o önüne durulmaz elinin dolaştığını görür gibi oluyordu. Artık ne korkuları ne kederi ne de duaları kurtarabilirdi alınyazısının gösterdiği sondan kızını. "İnsanların Tanrı'ya doğru sonsuz gidişi..." diye içi daralarak düşündü. "Her birimiz tek başımıza acıdan acıya, yenilgiden yenilgiye sürüklenerek ebediliğe kadar çizilen yoldan geçeceğiz..."

Aşağıda bir kapı kapandı. Jérôme'un ayak seslerini duymuşlardı, ana kız ürperdiler. Jenny, kendisini annesinin kollarının arasından kurtardı, tek kelime söylemeden, dünyada kimsenin hafifletemeyeceği kederinin ağırlığı altında sendeleyerek kaçtı.

XI

Bulvarda dolaşanlar, sinemanın önündeki kocaman afişin karşısında duruyorlardı.

BİLİNMEYEN AFRİKA

Uolof'ların, Serer'lerin, Fulbele'lerin, Mundano'ların ve Bagirmien'lerin ülkesine yolculuk

"Ancak sekiz buçukta başlayacak" diyerek Rachel içini çekti.

"Görüyorsun ya!"

Pembe odanın sıcak yalnızlığından üzülerek ayrılan Antoine, Rachel'le baş başa kalacağını düşünerek, salonun dip tarafındaki kafesli localardan birini tutmuştu.

Rachel'le Gise'in yanında buluşmuşlardı.

Genç kadın, "Şimdiden çok güzel bir şey keşfettim" diyerek Antoine'ı holdeki sütunların arasına konulmuş afişlerin önüne sürükledi. Bunlarda filmlerden bazı sahneler gösteriliyordu.

Antoine önce afişteki yazıyı okudu: *"Mayo Kabbi Irmağı'nın kıyısında darı eleyen Mundanglı kız."* Çırılçıplaktı bu bronz vücutlu kız. Sadece, beline hasır örgüsü bir kemer dolamıştı. Bu Mundang güzeli ayakta duruyordu. Sağ bacağına ağırlığını vermiş, büyük bir dikkatle çalışıyordu. Sağ kolunu başının üstüne kaldırmış, içi darı dolu geniş su kabağını eğerek darıları incecik bir ağa, oradan da sol eliyle dizi hizasında tuttuğu bir kaba aktarıyordu. Davranışlarında yapmacıklı hiçbir şey yoktu: Başını hafifçe arkaya atışı, iki kolunun nefis bir biçimde bükülüşü, gövdesini gererken kabaran gergin göğüsleri, sırtındaki tatlı kıvrım, kalçalarını kıvırışı, serbest kalan bacağını ileri atışı ve toprağa sadece ayağının burnuyla değişinde, işinin gereği, çok tabii bir ahenk, heyecan verici bir güzellik vardı. Sivri burunlu bir kayığı omuzlarında taşıyan on iki kadar zenci delikanlıyı Antoine'a gösteren Rachel:

"Hele bak şunlara! Şu küçük ne kadar da güzel! Görüyorsun ya bu bir Uolofflu! Cırcırı boynunda, başında da kırmızı takkesi." O akşam genç kadın her zamankinden başka bir heyecanla konuşuyordu. Dudaklarını aralamadan gülümsüyordu, yüzünün kasları kendisi farkında olmadan geriliyor gibiydi. Bir çizgi meydana getirir biçimde kapanmış, gözkapaklarının aralığından görülen ateşli bakışlarında Antoine'ın hiç tanımadığı gümüş renkli pırıltılar vardı.

"İçeri girelim" dedi.

"Ama filmin başlamasına daha bir çeyrek saat var!" Rachel bir çocuk sabırsızlığıyla: Olsun girelim" dedi.

Salonda kimsecikler yoktu. Orkestranın bulunduğu yerde birkaç müzisyen, enstrümanlarını akort ediyorlardı. Antoine locanın kafesini kaldırdı. Rachel ayakta, onun karşısında duruyordu. Gülerek, "Çöz şu kravatını" dedi. "Kendini asmak isteyip de kurtulan, ipi boynunda bir adama benziyorsun!"

Antoine belli belirsiz bir irkilme duydu içinde. "Oh! Buraya seninle birlikte gelmiş olmaktan o kadar derin bir mutluluk duyuyorum ki!" diye mırıldandı. Rachel Antoine'ın yüzünü iki avcunun içine alıp dudaklarına doğru çekti. "Sakalını kestiğinden beri seni ne kadar çok seviyorum bilsen!" dedi mırıldanırcasına.

Mantosunu, şapkasını ve eldivenlerini çıkardı. Kafesin ardından kendileri görülmemekle beraber birdenbire salonda meydana gelen değişikliği seyrediyorlardı. Biraz önce içinde birkaç kalıntının dolandığı sessiz, tozlu, kızıl bir mağarayı andıran bir salonu, bir anda, zaman zaman nefesli sazların akort seslerini de bastıran tatlı bir kuş yuvası gürültüsü arasında kaynaşıp oynayan bir kitle dolduruvermişti. Yazın şiddetli sıcağına rağmen Eylülün ikinci yarısında birçok Parisli, şehre dönmüştü. Ama Rachel'in her yıl yeniden keşfettiğini sandığı bu şehrin, o çok sevdiği tatil zamanındaki hali kalmamıştı.

"Dinle bak..." dedi, "Orkestra Walkyrie'den bir parçayı, ilkbahar *lied*'ini çalıyor."

Başını yanında oturan Antoine'ın omzuna dayadı. Delikanlı, Rachel'in dişlerinin ve dudaklarının arasından mırıldandığı şarkıyı kemanların çaldığı paçanın bir yankısı gibi duruyordu.

"Zucco'yu dinledin mi? Tenor Zucco?"

"Evet. Neden sordun?"

Rachel düşüncelere dalıp gitmişti yine, birden yanıtlamadı, en sonunda duyulur duyulmaz bir sesle, düşüncesini gizlemek istermişçesine, "Sevgilimdi o benim" dedi.

Antoine Rachel'in geçmişini son derece merak ediyordu, ama hiçbir kıskançlık duymuyordu:

"Vücudum hiçbir şeyi hatırlamaz" diye itirafta bulunduğu zaman ne demek istediğini çok iyi anlıyordu Antoine. Bununla beraber Zucco'yu düşünürken, *Maîtres Chanteurs*'ün üçüncü perdesinde tahtadan bir küp üzerine çıkmış, beyaz saten elbiseli, gülünç bir tip geldi gözünün önüne. Bodur, küt yapılı sarı perukasına rağmen bir çingeneye benzeyen bu adam, aşk tüyolarını söylerken elini kalbinin üstüne koyuyordu. Antoine, Rachel'in bu kadar biçimsiz birini sevmiş olmasına içerlemişti biraz. Genç kadın, "Bunu söylerken dinlemiş miydin?" diye söze başladı yine, parmağını havada sanki bu müzik parçasını yazarmışçasına gezdiriyordu. "Zucco'dan hiç söz etmedim mi sana?"

"Hayır."

Rachel'in yüzünü göğsüne dayamıştı Antoine, onu görmesi için aşağıya doğru bakması yeterdi. Hatıralarını canlandırdığı zamanlarda olduğu gibi canlı bir hali yoktu şimdi. Kaşları biraz çatık, gözleri hemen hemen kapalı, dudaklarının uçları aşağı doğru inikti. "Güzel bir keder maskesi" diye düşündü Antoine. Onun hâlâ sustuğunu

görünce ve geçmişi üzerinde en küçük bir kaygıya kapılmadığını bir kere daha göstermiş olmak için:

"Peki anlatsana şu senin Zucco'yu!" diye sordu.

Rachel tepeden tırnağa ürperdi zoraki bir gülümsemeyle, "Ne var ki anlatılacak?" dedi. "Aslında Zuco önemli bir şey değildi benim için. İlk âşığımdı, o kadar."

Antoine biraz kendini zorlayarak, "Ya ben?" diye sordu.

"Sen üçüncüsüsün!" diye yanıtladı genç kadın gözünü kırpmadan.

"Zucco, Hirsch ve ben... Yalnız bu kadar mı acaba?" diye düşündü Antoine.

Rachel daha da canlanarak sözlerine devam etti:

"Öyleyse anlatayım sana. Ne kadar basit bir şey olduğunu anlayacaksın. Babam yeni ölmüştü, erkek kardeşim Hamburg'ta çalışıyordu. Ben operadaydım ve bu bütün günümü alıyordu, ama oynamadığım günlerin gecesinde çok yalnızlık duyuyordum. insan on sekiz yaşındayken böyle olur. Zucco uzun zamandır peşimde koşuyordu. Bayağı ve kendini beğenmiş buluyordum onu."

Duraksadı, "Biraz ahmak evet, galiba o zamanlar biraz ahmak bir adam gibi geliyordu bana. Ama hayvan olduğunu bilmiyordum" dedi birdenbire.

Işıkları sönen salona bir göz attı.

"Önce ne var?"

"Aktüalite film."

"Sonra?"

"Çok beğenilen bir film, mutlaka aptalca bir filmdir."

"Ya Afrika'yla ilgili film?"

"En sonda gösterilecek."

Mis kokulu başını Antoine'ın omzuna yaslayarak:

"Görmeye değerse haber verirsin bana. Seni yormuyorum ya böyle nonoşum? O kadar rahatım ki!"

Antoine genç kadının aralanan nemli dudaklarını gördü, dudakları birleşti.

"Ya Zucco?" diye tekrar sordu Antoine.

Umduğunun aksine Rachel gülümsedi.

"Bütün bunlara nasıl olmuş da katlanabilmiş olduğuma bugün şaşırıyorum. Bana karşı nasıl kabaca davranırdı bilsen! Arabacıymış! Vaktiyle Oran eyaletinde katır sürücüsüymüş... Kız arkadaşlarım halime acırlardı, onunla neden birlikte yaşadığıma kimse

akıl erdiremezdi. Ben bile anlayamıyordum bunu. Bazı kadınların dayak yemekten hoşlandıkları söylenir..." Bir an sustuktan sonra, "Hayır, ben yalnız kalmaktan korkuyordum" diye ekledi sözlerine.

Antoine o zamana kadar Rachel'in böylesine hüzünlü bir sesle konuştuğunu duymamıştı. Genç kadını korumak istermişçesine ona sımsıkı sarıldı. Sonra kollarını gevşetti. İçindeki o kolayca başkalarına acıma duygusunu düşündü, gururunun bir başka görüntüsüydü bu. Kim bilir belki de kardeşine duyduğu bağlılığın sırrı da buydu. Zaman zaman, "Rachel'e rastlamadan önce gönlümün sevmek ihtiyacını yalnız kardeşime vererek mi gideriyordum acaba?" diye soruyordu kendi kendine.

"Sonra?" diye tekrar sordu.

"Sonra... Beni bırakıp giden o oldu tabii" dedi Rachel, bunu söylerken hiç üzgün görünmüyordu.

Bir süre sustu, söylediklerinin kimseye duyurulmasını istemiyormuşçasına, hafif bir sesle, "Gebeydim" diye ekledi.

Antoine birden sarsıldı. Gebeymiş ha? Mümkün değildi bu. Doktor olduğu halde bununla ilgili ufak bir ize nasıl rastlamamıştı? Olmazdı böyle şey!

Dalgın bakışları önünden aktüalite filminin sahneleri akıp gidiyordu.

BÜYÜK MANEVRALAR

M. Fallières Alman askeri ataşesiyle konuşurken.

HABER ALMA SERVİSİNİN GELECEĞİ

Latham, tek kanatlı uçakla iniş yaptı ve başkomutana değerli bilgiler verdi. Cumhurbaşkanı cesur havacıyı kabul etti.

"Yalnız bundan ötürü beni yüzüstü bırakmış değil" diye doğruladı Rachel. "Evet, borçlarını ödemeye devam etseydim..."

Antoine birdenbire, genç kadının evinde gördüğü yeni doğmuş bir bebek fotoğrafını hatırladı. Resmi hemen elinden çekip almış ve "Ölen evlatlığım bu benim" demişti.

O anda meslek adamı olarak duyduğu utanç ve üzüntü Rachel'in anlattığından duyduğu şaşkınlıktan daha ağır basıyordu.

"Gerçekten çocuğun oldu mu?" diye mırıldandı. Sonra bunu anlamış bir adam gülüşüyle, "Ben de uzun zamandır sezinliyordum bunu" dedi.

"Bununla beraber kimse fark etmedi! Tiyatroda çalıştığım için kendime çok dikkat etmiştim."

"Ama bir doktorun gözünden kaçmaz" diye cevap verdi omuz silkerek Antoine.

Rachel gülümsedi. Antoine'ın bu kadar anlayışlı olmasından gurur duyuyordu. Birkaç saniye kadar sustu, sonra o rehavetli halini bozmadan sözüne devam etti:

"Biliyor musun nonoşum, ne zaman o günleri düşünsem, ömrümün en güzel günleriydi derim kendi kendime. O kadar kıvançlıydım ki! Gittikçe ağırlaşıp l'Opéra'dan izin almam gerekince nereye gittiğimi bilemezsin! Normandiya'ya! Küçük bir köye, vahşilerin yaşadığı bir yeri andıran küçük bir köye. Burada tanıdığımız yaşlı bir kadın vardı. Dadılık etmişti bize, beni de, kardeşimi de o büyütmüştü. Ah! Bilsen ne kadar nazlamışlardı beni! Ömrüm boyunca kalabilirdim orada. Kalmalıydım. Ama bilirsin, tiyatroya insan kaptırmaya görsün bir kere kendini... İyi hareket ettiğimi sanmıştım, küçüğü süt nineye bıraktım: Korkmuyordum bundan. Ama sekiz ay sonra... Ben de hastalandım." Biraz susarak içini çekti. "Doğum yüzünden vücudumun biçimi bozulmuştu. L'Opéra'yı bırakmam gerekti. İşte o zaman her şeyi kaybetmiştim. Yalnız kaldım."

Antoine eğildi. Genç kadın ağlamıyordu: Gözlerini açarak locanın tavanına bakıyordu, ama yavaş yavaş gözleri dolu dolu olmuştu. Antoine onu öpmeye cesaret edemedi. Üzüntüsüne saygı gösteriyordu. Kadının kendisine anlattıklarını düşündü. Rachel'le birlikte geçen hayatının her günü yeni bir noktaya geldiğini, bu noktadan sevgilisinin hayatı üzerinde daha fazla bilgi edinebildiğini sanıyordu. Ama ertesi gün genç kadının sözleri arasında bir anıyı canlandırışı, bir sırrını verişi basit bir olaya değinişi hep yeni ihtimaller düşündürülüyordu ona ve bu ihtimaller karşısında düşünceleri berraklığını kaybediyordu.

Genç kadın kendiliğinden ayağa kalkarak, saçlarını düzeltmek için kolunu yukarıya kaldırdı. Ama birden durdu, elini perdeye uzatarak, "Aaa!" diye bağırdı. O an buğulu gözleriyle, elinde olmadan, bir sürek avındaymış gibi kendisini kovalayan otuz Kızılderili'nin önünde at sırtında kaçan genç kızı seyre daldı. Genç kız, kayalara tırmanmış, bir an bir dağın doruğunda göründükten sonra, bir yokuştan baş aşağı akmış ve hiç duraksamadan kendini bir sele

bırakmıştı: Ardından gelen otuz at da ileri atılıp bir köpük kasırgası içinde gözden kaybolmuştu. Ama genç kız öteki kıyıya ulaşmıştı, atını mahmuzlayarak yine dörtnala kaçırıyordu. Ne var ki, boşa gitmişti bütün çabası. Kaçırmak isteyenler yetişip dar bir çember içine sıkıştırdılar onu. Atılan kementler başının üstünde kamçı gibi şaklarken, bir demir köprüye varan genç kız, kendisini atının eyerinden kaydırıp parmaklığa basarak boşluğa atıldı. O sırada köprünün altından bir ekspres geçmekteydi.

Bütün salon soluk soluğa gelmişti.

Hemen o anda genç kız kendisini son hızla alıp götüren vagonun üstünde göründü. Saçları darmadağınık, etekliği rüzgârda uçuşuyordu, ellerini kalçalarına dayamıştı, o sırada köprünün üstündeki Kızılderililer, tüfeklerini doğrultarak boşuna onu vurmaya çalışıyorlardı.

Rachel, derin bir hazla ürpererek, "Gördün mü?" diye bağırdı, "Bayılırım buna!"

Antoine genç kadını yeniden çekti, dizlerinin üstüne oturttu: Bir çocuk gibi kollarının arasına aldı, onu avutmak ona sevgilerinin dışında her şeyi unutturmak istiyordu. Ama yine de bir şey söyleyememişti. Genç kadının kolyesiyle oynuyordu. Gri amber topakçıklarıyla birbirinden ayrılan bal renkli taneler, delikanlının parmaklarının arasında ısınarak öyle kalıcı bir koku yayıyordu ki Antoine iki gün sonra bile avuçlarında bulabilirdi bu kokuyu. Antoine yanağını boynuna yapıştırarak genç kadının elbisesinin düğmelerini çözmeye başlamıştı. Rachel buna engel olmadı.

Program satan bir genç kız, yanlışlıkla locanın kapısını açtı. Onları görünce hemen kapattı, ama kaşla göz arasında Antoine'ın kucağında yarı çıplak oturan genç kadını merakla süzmekten de geri kalmamıştı. Antoine toparlanmak istemişti, ama kız kapıyı kapayıp gittikten sonra.

Rachel gülerek:

"Ne budala şeysin! Bekleyeceğini mi sanıyorsun, yani şeyi... Kibar kızmış..."

Genç kadının kullandığı kelimeler ile sesinin tonu, Antoine'ı o kadar şaşırtmıştı ki, düşüncesini yüzünden okuyabilmek için başını kaldırdı, ama Rachel alnını onun omzuna dayamıştı. Sadece gülüşünü duydu. Hep o boğuk muammalı sesiyle gülüşünü. Antoine ne zaman bunu duysa rahatsızlık hissederdi.

Antoine genç kadının hâlâ bilinmeyen yanları karşısında kendisini bir uçurumun kıyısındaymış gibi hissediyordu. Can sıkıntısı ve merak karışımı bir şey olan bu duygu, gizli bir eziklik duygusuyla da büsbütün çekilmez oluyordu. Çünkü o zamana kadar, bir hekim olarak, kuşkulu gülümsemeler ve düşüncesini açığa vurmayan üstü kapalı sözlerle kendisi başkalarında şaşkınlık uyandırırdı. Rachel'le roller değişmişti. Antoine artık kendisini son derecede toy bulmaktaydı. İçinden pek de kabul etmemekle birlikte, o eski güvencini yitirmiş gibiydi. Bir gün, bunun acısını çıkartmak için Rachel'e hastane anıları arasında bekleme salonundan kulağına gelen bazı konuşmaları anlatırken, olmayacak bir gönül masalına üstü kapalı olarak kendini de karıştırmıştı. Ama genç kadın, daha öykünün başında, sevgi dolu bir gülüşle sözünü keserek, "Haydi, haydi! Kime anlatıyorsun bütün bunları? Seni olduğun gibi sevmiyor muyum sanki?" demişti.

Antoine kıpkırmızı kesildi. O kadar bozulmuştu ki, bir daha böyle şeyler anlatmaya kalkmadı.

Perde arası sona ermişti, ikisi de konuşmuyordu.

Konusu Afrika'da geçen film başlamak üzereydi. Orkestra bir zenci havası tutturmuştu.

Rachel çekilip locanın korkuluğunun kenarına oturdu.

"Bari güzel bir şey olsa bu film" diye mırıldandı.

Perdede manzaralar, birbiri ardınca geçip gidiyordu. Toprağa sarmaşıklarla bağlı dev ağaçların altında akan durgun bir ırmak. Suyun yüzünde duran bir gergedan, boğulmuş bir manda ölüsünü andırıyor. Beyaz çember sakallarıyla yaşlı gemicileri andıran kara derili maymun yavruları kumsallarda sıçrayıp oynaşıyorlar. Sonra beyaz perdede bir koyun göründü. Toprağı sıcaktan yer yer çatlamış, ıssız bir meydanlık; ötede ufku kaplayan kulübeler ve kamışlardan yapılmış bölmeler. Bir avluda, yarı bellerine kadar çıplak Peullü "genç kızlar" peştamallarının altından kalçalarını gererek ağaçtan oyulmuş, büyük kaplara buğday dolduruyor; küçük zenci çocukları yerlerde, toz toprak içinde yuvarlanıyor, kocaman sepetler taşıyan kadınlar; pamuk ipliği eğiren kadınlar...

Rachel bir dirseğini, kavuşturduğu dizlerinin üstüne dayamış, gözünü perdeden ayırmıyordu: Antoine onun soluklarını duymuyordu. Zaman zaman, başını çevirmeden yavaş sesle, "Bak... Nonoşum... Bak..." diyordu genç kadın.

Film, etrafı hurma ağaçlarıyla çevrili bir meydana batan güneşin son ışıkları serpilirken, vahşi bir tamtam müziğiyle sona eriyordu. Yalnızca zencilerden oluşan bir kalabalık... Yüzleri gerilmiş, sevinçten omuzlarını titretip oldukları yerde sıçrayıp duruyorlardı. Bunların meydana getirdikleri çemberin ortasında, hemen hemen çırılçıplak, çok güzel, iki sarhoş zenci, vücutları terden pırıl pırıl dans ediyordu. Kovalıyor, çarpışıyor dişlerini sıkarak birbirlerine saldırıyor ya da kendilerinden geçerek, hem saldırgan hem de şehvetli davranışlarla ahenkli hareketlerini sürdürüyorlardı. Hem savaşçı bir coşkunluk hem de sevgi atılımları vardı bu dansta. Yerlerinde duramıyor, soluk soluğa tepiniyorlardı kara derili seyirciler. Çılgınlar gibi sıçrayan bu iki oyuncunun etrafındaki halka gittikçe daralmıştı. Seyirciler ellerini birbirine vurup davullara tempo tutuyor, büsbütün coşturup kendilerinden geçiriyorlardı oyuncuları. Sinemanın orkestrası susmuştu: Kuliste, görünmeyen kimseler ellerini çırparak, perdede görülen sahnelere baş döndürücü bir canlılık veriyor, bu kendinden geçmiş zencilerin yüzlerinden okunan adeta bir bunalım halindeki şehvet duygusunu seyircilere de aşılıyorlardı.

Film bitmişti.

Salon boşalmaya başladı. Kadın işçiler, boş koltukların üstüne örtüleri yaydılar.

Rachel hiç ses çıkarmadan, bitkin bir halde hâlâ hiç kımıldamadan yerinde oturuyordu. Ama Antoine ayağa kalkıp da mantosunu tutunca, birden kalktı ve dudaklarını delikanlıya uzattı. Hiç konuşmadan, salondan en son çıktılar. Sinemanın önüne gelince bulvarların serin havası yüzlerine çarpmıştı. Bir anda, bütün eğlence yerlerinden boşalan insanlar akın akın ayrı ayrı yönlere geçip giderlerken, ışıkların titreştiği bu tatlı gecede, tek tük sonbahar yaprakları havada döne döne dökülüyordu yere. Antoine genç kadının koluna girip kulağına fısıldadı:

"Eve dönelim mi, ne dersin?" Rachel, "Yo, şimdi değil, bir yerlere gidelim, susadım ben" dedi. Sonra sütunların arasındaki vitrinler gözüne çarpınca, filmdeki zenci delikanlının fotoğrafına bir kere daha bakmak için başını geriye çevirdi. "Ah" dedi. "Bizimle Casamance'da yol arkadaşlığı eden çocuğa şaşılacak kadar benziyor: Adı Mamadu Dieng'di bu Uoluflu delikanlının."

Antoine, canının sıkıldığını belli etmeden, "Nereye gidelim?" diye sordu.

"Nereye olursa. İstersen Britannic'e yürüyelim daha iyi. Yok, Packmell'e. Orada buzlu bir likör içtikten sonra eve döneriz." Çok umut verici bir kendini bırakışla Antoine'a yaslanmıştı.

"Bu akşam şu küçük Mamadu'yu düşündüm filmden sonra" diye yeniden söze başladı. "Hatırlıyorsun değil mi? Şu Hirsch'in, kayığın arkasında otururken çekilmiş resmini sana göstermiştim? Kolonial saplı bir Budha'yı andırıyor demiştin? Hani Hirsch'in yaslandığı oğlan var ya, beyaz peştamalı içinde daha da kara görülen zenci çocuk, hatırlıyor musun? Mamadu o işte."

"Hatırlamaz olur muyum hiç?" dedi.

Bir süre hiçbir şey söylemeden durdu genç kadın, sonra ürpererek:

"Zavallı yavrucağı, birkaç gün sonra, timsahlar yedi gözümün önünde. Evet, suda yüzerken. Hayır, daha doğrusu Hirsch... Hirsch bahse girmişti... Mamadu'nun, benim vurduğum bir balıkçılı karşı kıyıdan alıp inmek için ırmağa girmeye cesaret edemeyeceğine... Ah, ne kadar pişman olmuştum o balıkçılı vurduğuma! Çocuk denemek istedi, suya atladı, yüzüyor, biz de seyrediyorduk onu... Ama birdenbire... Ah, ne korkunç bir manzaraydı! Düşün bir kere, birkaç saniyede! Suyun içinde doğrulduğunu gördük. Vücudunun alt bölümünü timsahlar yakalamıştı... Öyle bir haykırış haykırdı ki!.. Böyle hallerde eşi bulunmaz Hisch'in. Dakikasında durumu kavramıştı. Çocuk kurtulamayacaktı, korkunç acılar içinde kıvranacaktı: Tüfeğini omzuna yasladı, bom! Çocuğun kafası bir su kabağı gibi paramparça oldu. E, böylesi daha iyiydi, değil mi? Ama ben fenalık geçirecektim nerdeyse."

Susmuştu, Antoine'a biraz daha sokuldu.

"Ertesi gün oranın resmini çekmek istedim. Su durgundu, durgun... Sanılmazdı ki..."

Sesi boğuklaşmıştı. Genç kadın sustu, uzun süre konuşmadı sonra yeniden.

"Ah! Hirsch için hiç önemi yoktu bir insanın hayatının! Ama severdi o küçük uşağını. Yine de gözünü kırpmadı. Öyle bir adamdı işte... O kazadan sonra yine bahse girişti. Balıkçılı kim bana getirirse çalar saatini vereceğini söyledi. İstemiyordum ben bunu, ama beni susturdu... Hem biliyor musun, ne isterse olurdu... İşte sonunda, balıkçıl elime geçmişti. Tahtırevanımızı taşıyan zencilerden biri becerdi bu işi. O daha talihli çıkmıştı." Rachel gülümsüyordu o an. "Hâlâ bende duruyor: Öyle sevimli şey ki!"

Antoine hiçbir şey söylemiyordu.

Rachel, birden kolundan çıkarak, "Ah ne yazık, sen oraları görmemişsin!" diye bağırdı.

Ama hemen pişman olmuş gibi yeniden delikanlının koluna girdi.

"Aldırma nonoşum, böyle bir akşam hasta ediyor beni. Mutlaka ateşim var biraz, bak... Biliyor musun, insan Fransa'da boğulacak gibi oluyor. Yaşanacak yer oraları! Ah bilseydin! Zencilerin arasında beyazlar ne kadar sere serpe yaşıyor! Ama burada bu serbestliğin ne olduğunu anlatmak olanaksız! Hiçbir kural, hiçbir kontrol yok! Başkaları ne der diye korku duymazsın! Bilmem, anlayabiliyor musun bunun ne demek olduğunu? Her yerde, her zaman olduğun gibi görünmeye hakkın var. Bütün bu kara derililerin karşısında, köpeğinin karşısında olduğun kadar serbestsin. Hem sonra pek tatlı insanların içinde yaşamaktasın, düşünemeyeceğin kadar ince ve anlayışlı insanlar! Çevrende hep güler yüzlü, canlı bakışlı gençler... En küçük isteğini hemencecik anlayıverirler... Hatırlıyorum şimdi... Seni sıkmıyor ya bütün bunlar nonoşum?.. Hatırlıyorum bir gün memleketin iç bölgelerinde yolculuk ederken bir akşam bir yerde konaklamıştık. Hirsch, kadınların su doldurdukları bir kaynağın yanında bir kabile reisiyle konuşuyordu. Su taşıma saatiymiş. İki tatlı kızcağızın geldiklerini gördük. Birlikte keçi derisinden büyük bir tulum taşıyorlardı. Reis, 'benim kızlarım' dedi. Başka bir şey söylemedi. İhtiyar anlamıştı. O akşam Hirsch'le kaldığımız kulübedeyken, kapının örtüsü açıldı. Küçük kızlar dudaklarında hep o gülümseyişle karşımızdaydılar. En küçük isteğimizi... demiştim ya sana." Rachel bir süre sustuktan sonra yeniden anlatmaya koyuldu. "Bak bir şeyi daha hatırlıyorum. Bütün bunları birine anlatmak o kadar yüreğimi ferahlatıyor ki!.. Evet hatırlıyorum şimdi. Lombe'da. Sinemadaydık. Akşamleyin herkes sinemaya giderdi. Çok iyi aydınlatılmış bir kahve taraçasında oturuyorduk. Çepeçevre, tahta kasalar içinde çiçekler. Sonra bütün ışıklar söndürüldü. Film başlamıştı. Soğuk meşrubatlarımızı yudumluyorduk. Gözünün önüne getirebiliyor musun? Beyaz gömlekli zenciler perdenin yarı aydınlığında oturmuşlardı. Arkada yerli delikanlılar, genç kızlar. Görülmemiş güzellikte bir maviliğe bürünen bir gece. Pırıl pırıl yıldızlar altında, ayakta seyrediyorlardı filmi. Yüzleri hayal meyal seçilebiliyordu ancak. O güzel gözleri pırıl pırıldı, kedi gözleri gibi

karanlığın içinde!.. Bir işaret yapman bile gereksiz!.. Gözünü o parlak yüzlerden birine dikiyorsun, bir an göz göze geliyorsunuz... Hepsi bu kadar, yeter de artar bile. Birkaç dakika sonra yerinden kalkıyorsun, arkana bir kerecik bile bakmadan oteline gidiyorsun. Bütün kapılar istenerek açık bırakılmış... Ben birinci katta kalıyordum... Henüz soyunmuştum ki... Pencereye hafifçe vuruldu. Işığı söndürdüm, pencereyi açtım. Oydu gelen! Kertenkele gibi duvara tırmanmıştı. İncecik vücudunu saran peştamalı çözüp yere bırakmıştı. Hiç unutamıyorum onu. Ağzı ıslaktı, taptaze, o kadar tazeydi ki..."

Antoine elinde olmadan, "Hay Allah! Bir zenciyle... Hem de önceden muayene etmeden..." diye düşündü.

"Ah! Nasıl bir derileri var bilsen bunların!" diye Rachel sözüne devam etti. "Bir meyvanın zarı gibi ince! Sizler bunun ne olduğunu bilmezsiniz! İpek gibi kaygan, kuru bir deri. Hep talkla ovulmuş sanki. Ne bir çizik var bu deride ne bir sivilce ne bir ıslaklık. Ama alev alev yanıyor içinden. İnsanın hasta olduğu zaman, ipekli bir elbise kolunun içinde vücudunun yandığını duyulur ya, onun gibi yakıcı! Bir kuşun tüylerinin altındaki vücudu gibi sımsıcak!.. Hem sonra o ülkelerin parlak güneşinin ışığı omuzlarını ya da kalçalarını yalayıp geçerken altın yaldız gibi parlayan koyu renkli ipek derinin üstünde öyle mavi parıltılar var ki anlatamam sana, belli belirsiz bir çelik tozu serpilmiş, sürekli bir ay ışığı yansıyormuş gibi... Ya o bakışlar! Hafif sarımtırak akı içinde fırıl fırıl dönen gözbebekleri... Ya sonra... Bilmem nasıl anlatmalı sana... Orada sevişmek, yo hayır, sizinkine benzemiyor hiç. Orada bu, sessizce yapılan, hem kutsal hem de tabii bir hareket, son derece de doğal. Hiç, ama hiçbir düşüncenin yeri yok bunda. Burada az çok gizli kapaklı bir şey olan zevk ve eğlence oralarda yaşam kadar bir hak sayılır, yaşam kadar doğal ve kutsal. Biliyor musun nonoşum?.. Hirsch her zaman şöyle derdi: 'Avrupa'da siz layığınızı bulmuşsunuz, ama o ülkeler bize göre, özgür insanlara göre.' Ah! Nasıl severdi kara derilileri, bilsen!" Genç kadın gülmeye başladı:

"Biliyor musun nasıl fark ettim bunu ilk kez? Belki de söylemişimdir? Bordeaux'da bir lokantadaydık, konuşuyorduk. Birden, Hirsch, arkamda bir noktaya baktı, bir an gözlerinden bir parıltı geçmişti. Öyle keskin bir parıltıydı ki bu, hemen dönüp baktım. Bir büfenin yanında, elinde bir portakal kompostosu kâsesiyle du-

ran bir zenci oğlan vardı. On beş yaşlarında kadar bir şey." Rachel daha hafif bir sesle devam etti: "Belki de oralara gitme isteği o gün doğmuştu benim de içimde."

Sessizce birkaç adım yürüdüler.

Rachel birdenbire:

"Biliyor musun, yaşlandığım zaman bir ev işletmeyi tasarlıyorum. Evet... Şaşma buna... Birçok çeşidi var bunun: İyi bir ev işleteceğim elbet. Yani ihtiyarlar arasında ihtiyarlamak istemiyorum senin anlayacağın... Güzel vücutlu, başına buyruk ve şehvetli gençler arasında... Anlamıyor musun bunu nonoşum?"

Packmell'e gelmişlerdi, Antoine hiç yanıt vermedi. Ne diyeceğini bilmiyordu. Rachel'in görülmemiş deneyimlerle dolu hayatı karşısında şaşkına dönmüş, gözü kararmış gibiydi. Kendini ondan apayrı bir insan olarak hissediliyordu. Bir burjuva ailesinin çocuğu olarak, işinin gereğiyle, yükselme hırsıyla, gelecekteki yaşayış düzeniyle Fransa toprağına bağlıydı. Kendini bağlayan zincirleri görüyor ama bunları koparmayı bir an bile aklından geçirmiyordu. Hem sonra Rachel'in sevdiği ve kendisine o kadar acayip gelen her şeye karşı, bir köpeğin, çevresinde dolaşarak kulübesinin güvenliğini tehlikeye sokan her şeye karşı duyduğu kuşkulu tedirginliği duyuyordu.

Uyuklayan binanın cephesinde, vişne çürüğü rengindeki perdelerin arasındaki kızıltılı ışık çizgilerinden barın içindeki kaynaşma fark edilebiliyordu. Döner kapı gıcırdayarak dönerken içerinin alkol kokusu sinmiş, tozlu boğucu sıcak havasını bir an, kasırga esmiş gibi dalgalandırıyordu.

Çok kalabalıktı içerisi, millet dans ediyordu. Rachel, vestiyerin hemen yanındaki küçük bir boş masayı gözüne kestirdi ve daha mantosunu omzundan atmadan buzlu likörünü ısmarladı. Sonra içkisi gelince dirseklerini masaya dayadı, önüne bakarak, dudakları kenetli, hareketsiz durdu.

"Canın mı sıkıldı?" diye Antoine sordu.

Rachel likörünü içerken bir yandan da delikanlıya bakarak neşeyle güldü. Yanı başlarında sararmış, küçücük dişlerini göstererek oturan bir Japon, yanında oturan esmer kadının, masanın üstüne pervasızca uzattığı boksör kolunu andıran kolunu, çevresine hiç bakınmadan hafif hafif okşuyordu.

"Bana bir likör daha söyler misin? Deminki gibi olsun" dedi Rachel boş bardağını göstererek.

Antoine hafifçe omzuna dokunulduğunu duymuştu:

"Tanıyamadım sizi birden." Dostça bir sesle söylenmişti bu. Daniel, avizenin çiğ ışığı altında sırtı hafifçe eğik, tığ gibi duruyordu karşılarında. Bir reklam yelpazesini parmaklarının arasında sıkıştırıyor, sonra bir yay gibi bırakıyordu. Başkaldırmaya hazır bir Davud'u andırıyordu pervasızca gülüşüyle.

Antoine, Daniel'i Rachel'le tanıştırırken, onun şu sözünü hatırladı: "Ben de sizin gibi yapardım. Yalancı!" Ama bu kez pek fazla canını sıkmamıştı bu hatıra. Üstelik delikanlı, Rachel'in elini öptükten sonra doğrulurken bakışlarını genç kadının renkli yüzünde, kollarında ve pembe ipek korsajının üstünden daha da beyaz görünen boynunda gezdirişini zevkle seyretmişti.

Daniel, Antoine'a baktı, sonra sanki eserini övüyormuşçasına, "Evet, gerçekten, böylesi daha iyi" dedi.

"Böylesi daha iyi, sağ kaldığımız sürece" dedi Antoine. Bunu alaylı bir tıp öğrencisi ağzıyla söylemişti. "Ama benim gibi kadavra görmeye alışıksanız! İki günün sonunda..."

Rachel Antoine'ı susturmak için elini masaya vurdu. Çok kere Antoine'ın doktor olduğunu unutuyordu. Ona doğru döndü, bir an süzdü, sonra, "Tabibim benim..." diye mırıldandı.

Bu cana yakın yüz, o ameliyat gecesinde çiğ ışık altındaki yüz olabilir miydi? O kahramanca, korkunç derecede güzel, düşüncelerini hiç dışarı vermeyen yüz müydü bu? Rachel, artık sakalsız olan o yüzü bütün kabarıklıklarıyla, düzlükleriyle, en küçük belirtileriyle tanıyordu. Ustura, yanağındaki o hafif çukuru –derinin dokusundaki bu kusuru– açığa vurmuştu şimdi. Bunun yumuşaklığı, çenenin sertliğini hafifletiyordu biraz. Tıpkı körler gibi, geceleyin kaç kereler bu yüzü avuçlarının arasına aldığı için çene kemiklerinin dört köşe biçimini ve çenenin kısa çıkıntısını çok iyi biliyordu Rachel. Delikanlıya, "Hemen hemen bir yılanın çenesini andırıyor senin çenen!" demişti buna şaşarak. Ama onun asıl anlamını hiç sezemediği, sakalını kestiğinden beri olduğu gibi görebildiği ağzıydı. Bu ağzın hem yumuşak hem de katılmış gibi görünen uzun ve kıvrımlı çizgisi. Bu ağzın köşeleri hiç mi hiç yukarıya kalkmıyor, pek seyrek olarak aşağı doğru iniyordu. Yine bu dudakların kenarındaki çizgi, insanlık dışı bir iradenin belirtisiydi sanki. Bazı ilk çağ heykellerinin dudaklarında görüldüğü gibi. Genç kadın, "Ne irade!" diye düşündü. Başını eğdi, gözlerini

kaydırarak baktı; kirpiklerinin aralığından altın pırıltılı bir bakışla baktı delikanlının ta içine.

Antoine, Rachel'in kendisini süzmesini, sevilen bir insanın mutlu gülümseyişiyle seyrediyordu. Sakalını tıraş ettiğinden beri, kendi hakkında eskisinden biraz farklı bir düşünce edinmeye başlamıştı: O dayanılmaz bakışına daha az önem verir olmuştu. Sonra pek hoşuna gitmeyen bir şeyler keşfetmişti kendinde. "Kaldı ki, birkaç gündür çok değişmekte olduğunu duyuyordu. Öyle ki, Rachel'e rastlamadan önceki hayatının olayları karanlıklara karışıyor gibiydi: Daha önceden meydana gelmişti bunlar. Hangi olaydan önce olduğunu pek kestiremiyordu. Değişikliğinden önce. Çünkü bir değişme olmuştu ruhunda. Daha yumuşamış, hem daha olgunlaşmış hem daha genç bir görünüş edinmişti. Daha güçlü olduğunu kendi kendine söylemekten hoşlanıyordu. Bu da yanlış değildi. Eskiden belki daha az üzerinde düşünülen, ama içten gelişiyle daha etken, atılışıyla daha kendine uygun bir güçtü bu. Bunun etkisini çalışmasında da duymaktaydı.

Rachel'le ilişkisi başlangıçta bir ara çalışmasını aksatır gibi olmuştu ama, birden bir gelişme göstermiş ve taşkın bir nehrin akışı gibi doldurmuştu yaşantısını.

Daniel'e bir iskemle uzatırken, "Görünüşümle bu kadar ilgilenmeyin" dedi. "Sinemadan geldik, Afrika'da çevrilmiş bir filmi seyrettik, siz de gördünüz mü?"

Rachel de, "Avrupa'dan ayrıldınız mı hiç?" diye sordu. Bu sesin berraklığı hayret vermişti Daniel'e.

"Hayır efendim" dedi.

Getirilen likörü iştahla yudumlarken, "E, öyleyse, gidip görmelisiniz bunu" dedi genç kadın. "Öteki sahneler arasında gün batarken zenci delikanlıların bir geçişi var ki... Öyle değil mi Antoine? Sonra kadınlar kayıkları boşaltırken koşuşan o yumurcaklar..."

Daniel genç kadına bakarak, "Gidip göreyim" dedi. Bir an durduktan sonra da, "Anita'yı tanır mısınız?" diye sordu.

Rachel başıyla hayır dedi.

"Zenci bir Amerikalı kadın. Genellikle barda bulunur. Bakın, görülüyor buradan. Beyazlar giyinmiş, şu inci kolyeli iri kadının, Marie-Josèphe'in arkasında duruyor."

Rachel dans eden çiftlerin arasından görebilmek için uzandı, esmer yüzü geniş kenarlı bir şapkanın gölgesine gömülü kadının profilini görebildi.

Hoşnutsuzluğunu gizleyemeyerek, "Zenci değil, melez bu kadın..." dedi.

Daniel belli belirsiz gülümsedi, "Özür dilerim efendim" dedi sonra. Antoine'a dönerek:

"Sık sık gelir misiniz buraya?"

Antoine evet diyecekti, ama Rachel'in yanında söylemek istemedi.

"Hemen hemen hiç gelmiş değilim" diye karşılık verdi.

Rachel, Marie-Josèphe'le dansa kalkan Anita'yı seyre dalmıştı. Amerikalı kadının sıkıca büründüğü beyaz ipekli kumaştan kıvrak vücudunun her hareketinde, bir kuşun parlak tüyleri gibi, sedef parıltılar hareleniyordu.

Antoine, "Yarın Maisons'a gidiyor musunuz?" diye sordu.

Daniel, "Bu akşam geldim oradan" dedi. Jacques'tan söz etmek istiyordu. Ama, omzuna sarı bir eşarp atmış ve gözleriyle birini arıyormuş gibi etrafına bakınan genç bir İspanyol kadın görünce ayağa kalktı, "Affedersiniz" diye mırıldanarak hızla uzaklaştı. Kolunu zarif bir hareketle İspanyol kadının eşarbının altına soktu, dans ederek, müzisyenlerin bulunduğu köşeye doğru sürükledi.

Anita durmuştu. Rachel melez kadının, güzel bir kuğunun rahat zarifliğiyle dans edenleri yararak, oturdukları köşeye doğru geldiğini gördü. Melez kadın, Antoine'ın sandalyesine sürtünerek geçti, Rachel'in oturduğu sıraya yaklaştı, çantasından bir şey çıkartıp avcuna sakladı, sonra, çevresinde kimse bulunmadığını sanarak (ya da başkalarının görmesine aldırış etmeden) ayağını sıranın üstüne koydu, çevik bir hareketle eteğini kaldırdı ve buduna bir enjektörün iğnesini batırdı. Rachel ipek gibi iki beyazlığın arasındaki koyu lekeyi görünce gözkapaklarını hızlı hızlı açıp kapamaktan kendini alamadı. Anita eteğini indirdi, sonra gevşekçe doğruldu, avizeden dökülen ışığın altında kulağının memesine bir inciyle tutturulmuş kristal küpesinden pırıltılar saçarak, telaşsızca kadın arkadaşının yanına gitti.

Rachel dirseklerini masa örtüsünün üstüne dayadı, gözlerini yumarak buzlu likörü yavaş yavaş yudumladı. Keman seslerinin içe işleyen tatlılığıyla sinirliliğe varan bir uyuşukluğa gömülmüştü.

Antoine ona bakıp, "Lulu..." diye mırıldandı. Genç kadın gözlerini açtı, buzlu yeşil likörünü son damlasına kadar içerken, beklenmedik, içi gülen, hemen hemen hayasızca bir bakışla Antoine'ı

süzerek, "Sen hiç... Zenci bir kadınla?" diye sordu. Antoine başını sertçe sallayarak, "Hayır" dedi.

Genç kadın bir şey söylemedi. Dudaklarında hafif bir gülümseme belirmişti. Sonra birden, "Peki, gel" dedi.

Ayağa kalkmıştı bile. Gece balosuna giderken giyilen pelerin gibi koyu renkli tafta mantosuna sıkıca sarındı. Antoine döner kapıdan arkasından çıkarken, genç kadının dişlerinin arasından o içine ürperti veren hafifçe gülüşünü duymuştu.

XII

Observatoire Caddesi'nde oturduğu günlerde Jérôme, kapıcısına, kendi adına postadan gelen şeyleri alıkoymasını tembih etmişti. Kendi gelip mektuplarını alacaktı. Sonra, adres bırakmadan ortadan kayboldu. İki yıl boyunca bir sürü kâğıt birikmişti böylece. M. de Fontanin'in Maisons-Laffitte'e geldiğini öğrenince, kapıcı, güvenilir bir kimse diye düşünerek, bütün bunları Daniel'le babasına gönderdi.

Bu bir yığın matbu kâğıt arasında Jérôme iki eski mektup buldu.

Bunlardan sekiz ay öncesinin tarihini taşıyan mektupta, kendi hesabına altı bin küsur frank paranın yatırıldığı bildiriliyordu. Bu para ona, artık hiçbir şey beklemez olduğu kötü bir işin tasfiyesinden kalmıştı.

Birden yüzü güldü. Bu umulmadık nimeti ele geçirişi, Maisons'a yerleştiğinden beri üstüne çöken can sıkıntısını bir anda giderivermişti. Bu can sıkıntısının tek nedeni, artık kendi yerini bulamadığı bir evde kalıyor olması değildi, gururunu inciten birtakım maddi kaygılar da sıkıntısına sıkıntı katmıştı.

(Karı koca beş yıldır gelirlerini ayırmışlardı. Mme de Fontanin boşanmaktan vazgeçmişti ama pastör olan babasından kalan mirası Jérôme'a kaptırtmamıştı. Bu, büyük bir servet olmamakla birlikte o güne kadar bununla iyi kötü geçinebilmiş, oturduğu apartman dairesinden ayrılmamasını sağladığı gibi, çocuklarının eğitiminin eksik kalmamasına da yardım etmişti. Jérôme'a gelince, babasından kalan büyük serveti henüz har vurup harman savurmadığı için bazı işlere girişmişti: Belçika'da ve Noémie'nin peşinden sürüklendiği Hollanda'da bile borsaya girmiş, yeni icatlara

para yatırmıştı. Havai bir adam olmakla birlikte kazanç kokusu almaktaki yeteneği ve maceracı ruhuyla arada bir kazançlı işlere girişti̇ği de olmuyor değildi.

Kimi kez de zararını hayli kapatıp kar ederek lüks bir hayat sürdüğü de olmuştu. Öyle ki zaman zaman, eviyle ilgilenmemesinden duyduğu gizli üzüntüyü gidermek ve Jenny ile Daniel'in bakımına katkıda bulunabilmek için karısına birkaç bin frank gönderdiği de oluyordu. Bununla birlikte yurt dışında bulunduğu son aylarda duruma sarsılmıştı. O sırada bazı işlere yatırdığı paraları geri alamamıştı. Öyle ki, karısının Amsterdam'a getirdiği parayı geri vermeyi düşünecek halde olmadığı gibi, onun sırtından geçinmek zorunda kalmıştı. Bu da üzüyordu kendisini. Ona en çok dokunan şey, karısının onun bu duygusunu anlamayarak sıkıntıda olduğu için evine döndüğünü düşünmüş olabileceğiydi.)

Bu ummadığı parayı ele geçirmesi Jérôme'u içinde bulunduğu boynu eğik durumdan biraz kurtarmıştı.

Bu haberi hemen karısına yetiştirme telaşıyla kapıya yönelirken ikinci mektubu açıp okudu. Bu mektuptaki acemice yazıdan kimden geldiğini anlayamamıştı, okuyunca şaşkınlıktan donakaldı:

Beyefendi,

Başıma gelen olaydan hiç de üzülmüş değilim, tersine ne olursa olsun çok mutlu oldum, çünkü yalnızlık canıma tak etmişti, ama bu yüzden çalıştığım yerden kapı dışarı edildim, çok perişanım. Beni böyle bir anda yine yüzüstü bırakacağınızı sanmıyorum, yeni bir yer de bulamadım. Elimde avcumda 30 frank 10 metelikten başka para yok, bundan sonra çocuğumu yetiştirmek için gerekli gelirden yoksunum, tabii ona ben bakmak zorundayım.

Bunun için size sitem etmiyorum, ama belki bu mektup sizi benim için harekete geçirir. Çünkü, yarın ya da yarından sonra, ya da en geç Perşembeye yardım etmelisiniz bana, yoksa benim halim ne olur?

Sizi sedakatle seven

V. LE GAD.

Jérôme önce anlamadı. "Le Gad kim?" Sonra birden hatırladı: "Victorine... Cricri!"

Bunun üzerine dönüp oturdu, mektubu parmaklarının arasında evirip çeviriyordu. "Yarın ya da yarından sonra..." Zarfın üstündeki

tarih damgasını okudu ve geçen zamanı hesapladı: İki yıldır bekliyordu bu mektup! Zavallı Cricri! Ne olmuştu acaba? Kendisine hiç cevap vermeyişi karşısında ne düşünmüştü? Çocuk ne olmuştu? Bu soruları aslında pek de üzüntü duymadan soruyordu kendi kendine. Yüzündeki acıma belirtisi, kendisi de farkında olmadan yapmacıklıydı. Bununla birlikte, utangaç, ürkek, saf bakışlı, minik ağızlı küçük kız canlandı gözünün önünde, gittikçe berraklaşan bu hayal Jérôme'un duygularını altüst ediyordu...

Cricri... Nasıl tanışmıştı onunla? A, evet Noémie'nin evinde. Kadın Brötanya'dan getirtmişti bu kızı. Sonra? Cricri'yi on beş gün boyunca kapattığı o kenar semt otelini pek iyi hatırlayamıyordu. Neden bırakmıştı onu?.. Noémie'nin kaçtığı günlerde, iki yıl önce, onunla yeniden karşılaşmasını iyice hatırladı. Akşamları ortalık kararınca çıktığı tavan arasındaki hizmetçi odasını, sonra kızı yerleştirdiği Richepanse Sokağı'ndaki pansiyonu hatırlamıştı. Bu kıza tutkunluğu iki üç ay kadar, belki biraz daha fazla sürmüştü.

Mektubu tekrar gözden geçirdi, tarihine baktı, beyni yanacakmış gibi oldu, arada bir böyle olurdu, gözleri bulandı. Yerinden kalktı, bir bardak su içti, Cricri'nin mektubunu cebine soktu, sonra bankadan gelen havale kâğıdını elinde tutarak karısının yanına gitti. Bir saat sonra Paris treniyle yola çıkmıştı.

Sabah saat on buçukta Saint-Lazare Garı'nda indi. Daha ilk adımlarında tatlı bir baş dönmesi duymuştu Eylül güneşinin altında. Bir arabaya atlayarak bankaya gitti. Gişelerin önünde sıra beklerken, sabırsızlıktan ayağını yere vuruyordu. Makbuzu imza edip de paraları cüzdanına yerleştirdikten sonra çevik bir hareketle, kendisini bekleyen arabaya atladı. İçinde artık son haftalardaki karanlık günlerin, bir daha geri gelmemek üzere uzaklaştığını duymanın sevinci vardı. Yeniden dünyaya gelmiş gibiydi.

Bundan sonra apartmandan apartmana dolaşarak uzun, fakat verimsiz bir araştırmaya girişti. Başvurduğu kapıcılardan hiçbirinden Cricri'nin nerede olduğunu öğrenememişti. Öğleden sonra saat ikide, yemek saatini bile unutarak dolaştıktan sonra Barbin adlı bir kadına başvurmuştu. Mme Juju da diyorlardı ona. Kadın evde yoktu ama, geveze hizmetçi kız, Le Gad adındaki kızı iyi tanıdığını, ona, "Mme Rinette" de dediklerini söyledi.

"Yalnız, pansiyondaki odasına izinli olduğu Çarşambaları gelir" dedi.

Jérôme'un yüzü kızarmıştı, ama kızın söylediği kendisine ışık tutmuştu.

İşin içyüzünü bilen bir adam gibi gülümseyerek, "Biliyorum" diye fısıldadı, "İşte bunun için de öteki adresi öğrenmek istiyorum."

Hizmetçi kızla arkadaşça bakıştılar. Jérôme birden, "Hoş bir şey bu kız" diye düşündü. Ama şimdi aklında Cricri'den başka bir şey yoktu.

Sonunda hizmetçi kız gülümseyerek, "Stockholm Sokağı'nda" dedi.

Jérôme arabacıya oraya gitmesini söyledi. İndikten sonra, aradığı yeri bulması uzun sürmedi. Sabahtan beri yüreğini dolduran duyguların yerini o an –bunu yenmeye çalıştığı halde– gittikçe derinleşen bir keder almıştı.

Dışarının keskin gün ışığından bu binanın istenilerek yaratılmış alacakaranlığına birden girince, şaşırmıştı. Jérôme'u "Japonvari" denilen odaya soktular. Yatağın üstündeki duvara iliştirilmiş, işporta malı açık bir yelpazeden başka Japonlukla hiçbir ilişkisi yoktu buranın. Şapkası elinde, ayakta duruyordu. Rahat bir hali vardı. Odanın bütün duvarlarını kaplayan aynalarda ne yana baksa kendini görmek canını sıkmıyor da değildi. Kanepenin bir ucuna ilişti.

Epeyi sonra kapı rüzgâr gibi açıldı: İçeri giren mor tunikli kız birden durdu.

"Ah!" dedi. Odayı şaşırdığını sanmıştı. Ama kekeleyerek içeri girerken hemen itip kapadığı kapıya doğru geriledi:

"Siz ha?"

Adam hâlâ, aradığının bu kız olup olmadığına karar veremiyordu.

"Sen misin Cricri?"

Rinette, cebinden bir silah çıkartmasını bekliyormuş gibi gözünü Jérôme'dan ayırmadan kolunu yatağa uzatıp örtüyü kendine doğru çekti ve bu örtüye sarındı.

"Ne oluyor? Biri mi gönderdi sizi?" diye sordu.

Jérôme bu makyajlı güzel kızın azıcık şiş yüzünde Cricri'nin çocuksu çizgilerini boşuna arıyordu. Eski günlerdeki o taptaze ve köylü aksanlı sesini bile bulamamıştı.

Kız, "Ne istiyorsunuz benden?" diye yeniden sordu.

"Seni görmeye geldim Cricri."

Tatlı bir sesle söylemişti bunu. Genç kadın buna pek inanmadı, bir an ne yapacağını bilemiyormuş gibi durdu, sonra adama bakmadan işi oluruna bırakmış gibi, "Eğer istiyorsanız" dedi.

Şimdi sarındığı yatak örtüsünü sırtından atmamakla birlikte göğsünü ve kollarını biraz açtı, gelip kanepeye oturdu.

Başını önüne eğerek yeniden, "Kim gönderdi sizi?" diye sordu.

Jérôme bunu neden sorduğunu anlayamamıştı. Ayakta durarak, utangaç bir halde, yabancı ülkelerde uzun süre kaldıktan sonra Fransa'ya döndüğünü, gelir gelmez mektubunu bulduğunu söyledi.

Cricri adamın yüzüne bakarak, "Mektubumu mu?" dedi.

Jérôme kızın elâ gözlerinde yine o eski saflığını görür gibi olmuştu. Zarfı kıza uzattı. Cricri şaşkın şaşkın bir süre elinde tuttuğu mektuba baktı. Kin dolu bir bakış fırlatarak, "Sahi be!" dedi uzun süre mektubu elinden bırakmadan, başını yukardan aşağıya sallayarak, "Cevap vermemiştiniz bile bana!" dedi.

"Ama Cricri mektubunu daha bu sabah okudum."

"Ne olursa olsun cevap vermeliydiniz" diyerek inatla başını salladı.

Jérôme sabırla yeniden, "Ama hemen geldim" dedi. Sonra ara vermeden, "Peki söyle, çocuk nerede?"

Genç kadın dudaklarını büzdü, tükürüğünü yuttu, konuşmak istedi, gözleri dolu dolu olmuştu, sustu.

"Öldü, vaktinden önce dünyaya gelmişti."

Jérôme içini çekti. Ama bir ferahlamadan doğan bir iç çekişini andırıyordu bu. Tek kelime söylemeden, utanç ve eziklik içinde, Rinette'in sert bakışlarının önünde donakalmıştı.

"Yani ne olduysa sizin yüzünüzden oldu" dedi Rinette (sesi bakışları kadar sert değildi), "Bir sokak sürtüğü değildim ben. Bunu siz de çok iyi bilirsiniz! İki kere bütün söylediklerinize inandım. İki kere her şeyi bırakarak peşinizden geldim... Ah! Ne kadar ağlamıştım ikinci gidişinizde!" Hep öyle, omuzlarını biraz kaldırarak, ağzını büzerek, gözyaşları arasında daha da parlak görünen yeşil gözleriyle süzüyordu Jérôme'u. Adam gergindi, yüreği kabarmıştı. Ne yapacağını bilemeyerek kendini gülümsemeye zorluyordu. (Bu ağzını yana eğerek gülümseyişi ne kadar da Daniel'in gülümseyişine benziyordu!)

Cricri gözlerini sildi, sonra sakin, beklenmedik bir sesle, "Peki hanımefendi nasıl?" diye sordu.

Jérôme, Noémie'den söz ettiğini anlamıştı. Cricri'yi üzmek istemiyordu. Bundan başka onda vicdan azabı uyandırarak tasarısını gerçekleştirmesine engel olmasından korktuğu için Mme Petit-Dutreuil'ün öldüğünü söylememeye karar vermişti. Bunun için, konuyu kısa kesmek amacıyla, önceden hazırladığı yalanı söyledi:

"Hanımefendi mi? Yurtdışında, tiyatroda çalışıyor."

Sonra duyduğu hafif heyecanı yenmeye çalışarak, "İyi olduğunu sanıyorum" dedi.

Rinette saygıyla, "Tiyatroda çalışıyor demek" diye yineledi.

Sustular, genç kadın Jérôme'a doğru döndü, bir şeyler bekliyor gibiydi. Gerdanını, omzunu biraz daha açarak gülümsedi, "Ama bütün bunlar için gelmiş değilsiniz herhalde" dedi.

Jérôme bir işaretiyle, Rinette'in her şeye razı olacağını anlamıştı, ne yazık ki sabahtan beri kendisini bir av köpeği gibi, Paris'in bütün sokaklarında bu avı bulmak için koşturan çılgınca istek yok olmuştu o an.

"Başka bir şey için değil" diye cevap verdi.

Rinette şaşmış, adeta üzülmüştü:

"Biliyor musunuz burada bizim... Sadece misafir kabul etmeye hakkımız yok..."

Jérôme çabucak sözü değiştirmek için, "Neden saçlarını kestin?" diye sordu.

"Burada bundan hoşlanmıyorlar." Sıkıntı duyduğunu belli etmemek için Jérôme gülümsedi, artık söyleyecek bir şey bulamıyordu. Yapacağı önemli bir şeyler varmış gibi, içindeki gizli bir hoşnutsuzluk onu bu odada tutuyordu. Ama ne yapabilirdi ki? Zavallı Cricri... Olan olmuştu: Buna karşı yapacak bir şey yoktu artık... Hiçbir şey...

Bu sessizlikten biraz sıkılan Rinette yan gözle Jérôme'u süzüyordu. Kinden çok merak vardı içinde. Neden gelmişti yine? Hâlâ azıcık olsun seviyor muydu kendisini? Bu soru duygularını altüst etti. Sonra birden ondan başka bir çocuğunun olması düşüncesi beliriverdi kafasında. Suya düşmüş olan bütün umutları canlanıvermişti birden. Jérôme'dan bir çocuğu, Daniel'in bir küçük kardeşi... Yalnız kendisinin olan bir çocuk... Nerdeyse yere diz çökecek, Jérôme'un bacaklarına sarılacak, "Senden bir çocuğumun olmasını istiyorum!" diye yalvaracaktı ona. Ama bu, bir anlık bir hevese kapılarak bin bir güçlükle sağladığı geleceğini yıkmak olurdu. Belirsiz bir ürperti

geçti vücudundan, o gerçekleşemeyecek rüyayı yaşıyormuşçasına gözleri dalgın, dudaklarını büzerek kendi kendine:

"Hayır, olamaz bu, hayır!" dedi. Sonra birden, "Ya Daniel nasıl?" diye sordu.

"Kim? Daniel, oğlum mu?" dedi Jérôme. Sonra canı sıkılmışçasına ekledi: "Tanıyor musun onu?"

Rinette, neden olduğunu da pek bilmeden, Jérôme'un yeniden gelişinde Daniel'in bir rolü olduğunu düşünmüştü. Adını söylediğine pişman oldu. Bir şey söylememeye iyice karar vermişti: Ne baba ne oğul. Bilemeyeceklerdi hiçbir zaman nasıl bir sevgiyle ikisini de...

Önemsemediğini gösteren bir tonla cevap verdi: "Nereden mi tanıyorum? Bütün Paris tanır onu. Bir yerde rastladım."

Jérôme büsbütün kaygılanmıştı. Bununla birlikte, "Burada mı?" diye sormaya cesaret edemedi.

"Nerede?" dedi.

"Hemen hemen her yerde, gece kulüplerinde."

Jérôme bunu biliyormuşçasına, "Aaa!" dedi, "Kuşkulanıyordum zaten bundan. Bu yaşantısı için ne düşündüğümü de söylemiştim ona!"

Genç kadın telaşla:

"Ama eskidendi... Bilmiyorum hâlâ gidiyor mu oralara. Belki o da benim gibidir. Artık uslandım ben."

Jérôme bir şey söylemeden genç kadına baktı. Sonra içtenlikle üzülerek gençliğin başıboşluğunu, ahlak bozukluğunu, sonra bu evi ve felâkete sürüklenen bu kızı düşündü... "Neden hayat böyle" diye aklından geçirdi. O anda büyük bir keder ve pişmanlık kaplamıştı yüreğini.

Rinette, o günkü işinin gelecekte kendisine sağlayacağı rahat yaşantıyı hayal ediyor, bir yandan jartiyerini şaklatarak kafasından geçenleri mırıldanır gibi bir sesle açığa vuruyordu:

"Evet, şimdi paçayı kurtardım demektir. İşte bunun için gücenmiyorum size... Akıllı uslu çalışırsam, üç yıl sonunda, allahaısmarladık'ı çekerim Paris'e! Şu sizin pis, rezil Paris'inize!"

"Neden üç yıl?"

"Amma da yaptınız ha, hesap etsenize, buraya gireli bir ay dolmadı bile, böyleyken beş altı yüz frangım var. Haftada dört yüz frank kazanıyorum. Eh işte üç yıl sonunda, belki daha önce, otuz bin frankım olacak. İşte o gün Cricri de, Rinette de ve bunlarla

ilgili her şey sona erecek. Victorine, biriktirdiği paracığını, ötesini berisini sırtlayıp hop diye trene atlayıp tutacak Lannion'un yolunu! Hoşça kalın geride kalan dostlar!"

Gülüyordu.

Jérôme içinden, "Hayır, ben yaptıklarım kadar kötü adam değilim" diye düşündü. Buna inanmak ihtiyacıyla çırpınıyordu. "Hayır göründüğünden daha çapraşık, kötü bir yaşantım var. Ama kötü bir insan değilim. Ama yine de ben çıkmasaydım karşısına, bu kızcağız... Evet ben olmasaydım!" Kalbinin ta derinliklerinde şu kutsal sözü duyuyordu: *"Lanet olsun bir kötülüğe sebep olan insana!"*

"Annen baban sağ mı?" diye sordu Cricri'ye.

Kafasında belli belirsiz bir düşünce, silip atmaya çalıştığı halde, gittikçe berraklık kazanmaya başlamıştı.

"Babam geçen yıl Saint-Yves'de öldü" dedi Rinette. Duraksadı, istavroz çıkarmak ister gibi bir hali vardı, ama yapamadı bunu. "Yalnız halam kaldı. Kilisenin arkasındaki meydanda küçük bir evi var. Perros Guirec'i bilir misiniz? İhtiyar kadının benden başka mirasçısı da yok. Varlıklı değil, ama bir evi var işte. Kendisine bağlanan maaşla geçiniyor: Yılda bin frank. Kibarların yanında uzun süre hizmet etmişti. Sonra iskemle kiralar kilise bahçesine gelenlere. Bundan da bir şeyler geçer eline. Eh böyle işte" diye konuşmasını sürdürdü. Yüzü gülüyordu. "Mme Juju'nun dediğine göre otuz bin franklık bir sermayeyle benim de bu kadar bir gelirim olabilirmiş. Daha fazlasını kazanmak için de çalışırım elbet. İkimiz geçinir gideriz. Çok iyi anlaşmışızdır her zaman halamla, sonra orada..." Saten terliklerinin içinde ayak parmaklarını oynatırken, derin derin içini çekti. "Orada kimse hiçbir şey bilmiyor benim hakkımda! Hepsi bitecek, unutulacak!"

Jérôme ayağa kalkmıştı. Tasarısı gittikçe gelişiyor, kafasına iyice yerleşiyordu. Odanın içinde bir aşağı bir yukarı birkaç kere gidip geldi. İyi yüreklilik etmeli... Günahının kefaretini ödemeliydi...

Rinette'in karşısında durdu:

"Demek siz çok seviyorsunuz memleketinizi, Brötanya'yı?"

Adam kendisiyle, "siz" diye konuşmasına Rinette o kadar şaşmıştı ki, hemen cevap veremedi. Biraz sonra, "Bu da söz mü?" dedi.

"Eh öyleyse, döneceksiniz memleketinize... Evet... Dinleyin beni..."

Yeniden odayı arşınlamaya başladı. Şımarık bir çocuk gibi sabırsızlanıyordu. "Eğer bu iş hemencecik olmazsa hiçbir şey yapamam artık" dedi kendi kendine.

Kısık bir sesle yeniden söze başladı. "Gideceksiniz oraya!" Sonra kızın yüzüne bakarak, "Bu akşam!" diye ekledi.

Cricri gülüyordu:

"Ben mi?"

"Siz."

"Bu akşam ha?"

"Evet."

"Perros'a mı?"

"Perros'a."

Genç kadın gülmüyordu artık. Kötü kötü Jérôme'u süzmeye başlamıştı. Ne diye kendisiyle alay ediyordu şimdi? Hem bu konuda neden şaka etmeliydi?

Jérôme, "Eğer sizin de yılda bin frank geliriniz olsaydı halanız gibi..." dedi.

Gülümsüyordu, ama kötülük yoktu bu gülümseyişte. Ne demek istiyordu böyle bin franktan söz etmekle? Cricri, istifini bozmadan bini on ikiye bölerek hesapladı.

Bu sefer gülümsemeden Jérôme:

"Nedir adı sizin oradaki noterin?"

"Noter mi? Hangisi? M. Bénic mi?"

Jérôme hafifçe eğildi, "Eh, öyleyse, her yıl Eylülün ilk günü M. Bénic eliyle bin frank göndereceğim, buna söz veriyorum namusum üzerine. İşte bu da bu yılınki" diyerek cüzdanını çıkardı. "Bin frank da oraya yerleşebilmeniz için."

Rinette gözlerini açmıştı, bir şey söylemeden dudaklarını ısırıyordu. Para hemen şuracıktaydı, elini uzatsa alacaktı... Hâlâ o kadar saf yürekliydi ki, gözleri kamaşmıştı, ama yine de pek öyle inanmış değildi. Sonunda, Jérôme'un sabırla bekledikten sonra uzattığı paraları aldı. Bunları büküp büküp küçücük hale getirdi, çorabının içine soktuktan sonra, ne diyeceğini bilemeyerek Jérôme'a baktı. Adamı kucaklayıp öpmek aklının köşesinden bile geçmemişti. Kendisinin ne olduğunu ve birbirleri için ne olduklarını unutmuştu o. Yine Mme Petit-Dutreuil'ün dostu M. Jérôme olmuştu ve ilk günlerdeki gibi sıkılıyordu onun karşısında.

Jérôme sözüne, "Bir şartla" diye ekledi. "Bu akşam yola çıkacaksınız."

Cricri şaşkına dönmüştü.

"Bu akşam? Bugün? Ah, olmaz böyle şey, hayır! Olmaz!"

Jérôme hemen o gün uygulanmazsa yaptığı bu iyilikten vazgeçmeye bile kararlıydı.

"Bu akşam, yavrum, benim gözümün önünde..." dedi.

Cricri, adamın kararından vazgeçmeyeceğini anlayınca birden öfkelendi. Bu akşam ha? Aklın alacağı şey değildi bu! Önce, tam iş saatiydi. Hemen sonra oteldeki eşyaları? Oda kirasını bölüştükleri kadın? Sonra Mme Juju'ya ne diyecekti? Çamaşırcıdaki çamaşırları ne olacaktı?.. Hemen sonra onu bırakmazlardı kolay kolay buradan... Ökseye tutulmuş bir kuş gibi şaşırıp kalmıştı. Gözleri dolu dolu oldu, bu işin olamayacağını ispat etmek için başka kanıt bulamayarak:

"Gidip Mme Rose'u getireyim size, göreceksiniz bunun olmayacağını! Hem ben de istemiyorum!"

"Haydi, haydi çabuk ol!"

Jérôme gürültülü bir tartışma olacağını düşünerek, yüksek perdeden konuşmaya hazırlanıyordu. Mme Rose'un bu haberi güleryüzle karşıladığını görünce şaştı.

Kadın bu işte polisin parmağı olabileceğini sezer gibi olduğu için, "Elbette, gidilebilir" dedi. "Kadınlarımız serbesttir, hiçbir zaman zorla tutmayız onları burada." Rinette'e döndü, karşısındakine söz bırakmayan bir sesle, tombul ellerini çırparak, "Haydi çabucak gidip giyinin yavrum, bakın beyefendi bekliyor sizi" dedi.

Rinette sersemlemiş gibiydi, ellerini kavuşturmuş, bir Jérôme'a bir patronuna bakıyordu. Gözlerinden dökülen iri gözyaşı damlaları yüzünün boyasında çizgiler meydana getirmişti. Birbirini tutmayan bir sürü düşünce beynini altüst ediyordu. Güçsüz, öfkeli ama boynu eğik hissediyordu kendini; Jérôme'a içerliyordu. Oradan ayrılmadan önce, kıvırıp çorabının içine soktuğu paradan söz etmemesi için Jérôme'a işaret edip etmeme konusunda da kararsız kalmıştı. Mme Rose kızmış, yüzü kıpkırmızı kesilmişti; Rinette'i kolundan yakaladığı gibi merdivene doğru itti, "Söz dinleyecek misiniz küçükhanım!" dedi. Sonra ("Bir daha buraya adın atmayı aklından geçirme e mi, ispiyoncu karı!") diye de kulağına fısıldadı.

Yarım saat sonra Jérôme'la Rinette, kızın pansiyonunun önünde taksiden indiler.

Rinette artık ağlamıyordu. Böyle apar topar yolculuğa hazırlanmaya alışıvermişti. Çünkü kendisine bir iş bırakılmamıştı. Bununla birlikte arada bir nakarat halinde:

"Üç yıl sonrası için bir şey demiyorum... Hemen olmaz bu, hayır!" diye yineleyip duruyordu.

Jérôme bir şey söylemeden, parmağıyla elinin üstüne vuruyordu, ona cevap vermiyor ama o da, "Bu akşam hemen bu akşam" deyip duruyordu. Her türlü karşı koymayı kıracak bir güç hissediyordu kendinde, yitirilecek vakit yoktu.

O ayın hesabıyla tarifeyi istedi. Tren vardı, 19.15'teydi.

Rinette, dolabın altından, kara tahtadan bavulu çıkartmasına yardım etmesini istedi. Bunun içine dertop edilerek birkaç çamaşır filan konulmuştu,

"O evde çalıştığım sırada giydiğim elbise" dedi.

O an Jérôme, Noémie'nin gardırobunu hatırladı. Nicole bunu Amsterdam'daki ev sahibine bırakmıştı. Oturdu, Rinette'i dizlerinin üstüne çekti, sakin, ama cümlelerinin sonunda sesi titreyerek gittikçe heyecanlı bir sesle bütün orospu elbiselerini burada bırakmasını, bu yoldan bir daha dönmemek üzere uzaklaşmasını, eski sade ve tertemiz yaşantısına dönmesini öğütlüyordu.

Rinette akıllı uslu dinliyordu bu sözleri. Varlığının çok eski bir yerlerinde yankılanıyordu bunlar. Sonra, "Bu kılıkta kiliseye nasıl giderim? Ne der herkes benim için" diye düşünmekten alamıyordu kendini. Bunca paraya mal olan bu dantelalı çamaşırları, bu allı pullu elbiseleri atmaya da, birine vermeye de kıyamıyordu. Ama, kaldığı odayı paylaştığı arkadaşına iki yüz frank borcu vardı, gitmesi söz konusu olduğundan beri bu borç onu epeyi kaygılandırmıştı. Bu eski püskü şeyleri arkadaşına bırakırsa, Jérôme'dan aldığı paraya dokunmadan borcunu da ödemiş olacaktı.

Bunun üzerine eski siyah serj kostümünü giymeyi düşündü. Bu düşünce sanki bir karnaval kıyafetine bürünecekmiş gibi keyiflendirmişti onu, ellerini çırptı. Sabırsızca yere atlayıp birden katıla katıla gülmeye başladı. Bu sinirli gülüş, biraz da bir ağlama krizini andırıyordu.

Kadın giyinirken rahatsız olmasın diye Jérôme arkasını dönmüştü. Küçük avlunun duvarına bakarak derin bir düşünceye daldı.

"Ne de olsa sanıldığı kadar kötü bir adam değilim ben" diyordu içinden. Bu iyi hareketiyle hiçbir zaman açıkça işlediğini kabul etmediği bir günahın kefaretini ödemiş oluyordu kendince.

Bununla birlikte içi tamamıyla rahat değildi. Başını arkaya çevirmeden bağırdı: "Bana kızgın olmadığınızı söyleyin bakayım!"

"Yo, değilim."

"Söyleyin! Söyleyin bana! 'Sizi bağışlıyorum' deyin bana!"

Genç kadın cesaret edemedi. Jérôme dışarı bakmayı sürdürerek, "İyi yürekli olun" diye yalvardı. "Lütfen sadece şu iki kelimeyi söyleyin."

Genç kadın onun istediğini yaparak, "Elbette... Sizi bağışlıyorum" dedi.

"Teşekkür ederim."

Jérôme'un gözleri dolmuştu. Artık bütün insanlarla uzlaştığını, bunca yıldır yoksun olduğu gönül rahatlığına kavuştuğunu sanıyordu. Alt kattaki bir pencerenin önünde bir kanarya şakıyordu. Jérôme, "İyi insanım ben" deyip duruyordu içinden, "Bana kötü diyenler bilmiyorlar yaşantımın düşündürdüğünden daha iyi bir insan olduğumu." Şimdi ne için olduğunu bilemediği tatlı bir acıma duygusuyla dolup taşıyordu yüreği.

"Zavalli Cricri" diye mırıldandı.

Yüzünü genç kadına döndü tekrar. Rinette siyah, yün bluzunun düğmelerini ilikliyordu. Saçlarını arkaya taramıştı, yüzü yıkanınca yine eski körpeliği çıkmıştı ortaya ve yine Noémie'nin altı yıl önce Brötanya'dan getirdiği o utangaç ve inatçı küçük hizmetçi kız oluvermişti.

Jérôme dayanamadı, yanına gelip bir koluyla beline sarıldı, "İyi bir insanım ben, inanmıyorlar ama iyiyim" deyip duruyordu içinden, parmakları otomatik bir hareketle etekliğin kopçalarını çözerken, dudaklarını genç kadının alnına yapıştırarak babaca öptü.

Rinette ürpermişti, ama öyle eskisi kadar korkuyla değil. Jérôme genç kadını kollarının arasında sıkarak göğsüne bastırmıştı.

"Aaa, bakın hep o eski kokunuz duyuluyor üstünüzde, hani limonataya benzeyen..." dedi Cricri gülümseyerek. Dudaklarını uzattı, gözlerini kapattı.

Duyduğu minneti anlatabilmek için bundan başka ne verebilirdi ki genç kadın? Jérôme için de, mistik bir coşkuyla ürperdiği o anda,

ruhunu aşırı dolduran dinsel acıma duygusunu tüketircesine açığa vurabilmenin bundan başka yolu var mıydı?

Montparnasse Garı'na geldikleri zaman treni hazır buldular. Rinette, vagonun üstünde *Lannion* levhasını gördükten sonra, gerçekten memleketine dönmek üzere olduğunu anladı. Hayır, bu bir "aldatmaca" değildi. Yıllardır özlemini çektiği an gelip çatmıştı işte, rüyası gerçek olmuştu. Konuşmuyorlardı. Rinette bir şeyler düşünüyor, birini düşünüyordu... Ama bir şey söylemeye karar veremiyordu bir türlü. Jérôme da gizli bir kaygıyla kıvranıyor gibiydi, çünkü birkaç kere konuşmak için Rinette'e doğru dönmüştü, ama bir şey söyleyememişti. Sonunda, ona bakmadan, "Sana doğruyu söylememiştim Cricri, Mme Petit-Dutreuil öldü" dedi.

Genç kadın bu konuda daha fazla bir şey sormadı, ama sessizce ağlamaya başladı, bu sessiz keder Jérôme'un içini ferahlatmıştı, derin bir hazla, "Ne kadar iyiyiz" diye düşündü.

Trenin kalkışına kadar hiç konuşmadılar. Eğer cesaret edebilseydi Rinette, en küçük bir bahaneyle Jérôme'a parasını geriye vererek Mme Rose'a dönecekti. Bu bekleyişle canı sıkılan Jérôme da bu kızı felaketten kurtarma işinden ötürü hiçbir sevinç duymaz olmuştu.

Sonunda, tren sarsılıp harekete geçince, Rinette cesaretini toplayıp vagonun kapısından eğilerek, "Lütfen M. Daniel'e selamımı söyleyiniz..." dedi.

Ama Jérôme, gürültüden ne söylediğini anlayamamıştı. O da Jérôme'un bunu pek iyi duymadığını görmüştü. Genç kadının dudakları titremeye başladı, göğsüne bastırdığı eli büzüldü. Jérôme mutluydu, Cricri'ye gülümseyerek dostça şapkasını sallıyordu.

Kafasında doğan yeni bir düşünceyle sabırsızlıktan yerinde duramaz olmuştu. İlk trenle Maisons-Laffitte'e dönmek, karısını ayaklarına kapanıp her şeyi, hemen her şeyi olduğu gibi anlatmak istiyordu.

Bir sigara yakıp hızla gardan uzaklaşırken, "Hem sonra" diyordu içinden, "bu yıllık gelir nedeniyle. Thérèse'in işi öğrenmesi daha iyi olur: O kadar düzenli insandır ki, göndermezlik etmez hiçbir zaman."

XIII

Antoine haftada birkaç kere akşamleyin gelip Rachel'i yemeğe götürüyordu.

Bir akşam evden çıkacakları sırada, Rachel pudralığını çantasından çıkartırken, bükülmüş bir kâğıdı yere düşürmüştü. Antoine alıp kendisine verdi.

"Ah, teşekkür ederim?" dedi genç kadın.

Antoine, Rachel'in sesinin hafifçe titrer gibi olduğunu sanmıştı. Genç kadın da onun bu düşüncesini sezmişti. Şakaya boğmaya çalışarak, "E, ne olduğunu sanıyorsun bunun? Oku! Tren saatleri yazılı" dedi.

Antoine kâğıdı eliyle itti, Rachel de çantasına koydu. Ama delikanlı hemen, "Yolculuk mu var?" diye sordu.

Bu sefer Rachel'in kirpikleri elinde olmadan titremişti, gülümsemek için kendini zorladığı belli oluyordu.

"Rachel?"

Genç kadın gülümsemiyordu artık. Antoine birden içi burkularak, "Ah!" dedi içinden, "İstemiyorum... Kısa bir süre bile yokluğuna katlanamam!" Yanına gelip kolunu tuttu, Rachel ağlayarak başını delikanlının göğsüne yasladı.

"Ne var şimdi?.. Ne oldu?" diye kekeledi Antoine.

Kesik kesik cümlelerle, telaşla cevap verdi genç kadın:

"Hiç... Hiçbir şey yok, sinirliyim. Bak, göreceksin bir şey değil. Bu küçük kızın mezarı için. Biliyorsun Gué-la-Rozière'de. Uzun zamandır gitmedim oraya. Gitmem gerek, anlıyor musun? Seni de korkuttum! Affet beni." Sonra delikanlıyı birden kollarının arasında sıkarak inler gibi bir sesle: "Söyle canım, sahiden bu kadar bağlı mısın bana? Çok mu mutsuz olursun eğer... Eğer, bir gün..."

Rachel'in, yaşantısındaki yerini ilk defa bu kadar derinden duyarak ürken Antoine, "Sus" diye mırıldandı, "Kaç gün burada bulunmayacaksın?"

Rachel kendini onun kollarının arasından kurtarmış, gülmeye çalışıyordu. Gözlerine hafifçe su vurmak üzere hızla tuvalet masasına gitti.

"Ne budalalık böyle ağlamak. Bak yine böyle bir akşamdı, yemekten önce bizim evdeydik, ahbaplarım vardı, bir telgraf: *Çocuk hasta, durumu çok ağır, gelin.* Anlamıştım. Başında tüllü bir şapka,

ayaklarında üstü açık ayakkabılarla gara koştum, ilk trene atladım. Ah, bütün bir gece süren bu yapayalnız yolculuk... Nasıl çıldırmadım bilmem?" Antoine'a doğru döndü:

"Sabret biraz, kurusun diye bekliyorum, böylesi daha iyi." Yüzü pembeleşti birden: "Biliyor musun ne kadar iyi bir şey yapmış olursun benimle oraya gelsen? Dinle beni: İki gün yeter: Bir Cumartesi, bir Pazar. Gider Rouen'da ya da Caudebec'de yatarız, ertesi gün de arabayla Gué-la-Rozière Mezarlığı'na kadar gideriz. Ne kadar güzel olacak böyle ikimizin birlikte gezip dolaşmamız, öyle değil mi?"

Eylülün son Cumartesi günü öğleden sonra yola çıktılar, hava güzeldi. Tren hemen hemen bomboştu. Kompartımanda yalnızdılar.

Bu iki günlük istirahate kavuşmanın, Rachel'le baş başa kalmanın sevinciyle, sinirleri gevşemişti Antoine'ın. Gözlerinin içi gülüyor, yaramaz bir çocuk gibi yerinde duramıyor, fileyi dolduran paketlerini göstererek Rachel'e takılıyordu. Onu karşıdan doya doya seyredebilmek için yanına oturmamıştı.

Bir perdeyi indirmek için yerinden kalkınca genç kadın, "Bırak, eriyecek değilim" dedi.

"Evet ama sana güneş gelince gözlerim kamaşıyor!" Gerçekten de böyleydi. Genç kadın yüzü ışığa boğulup da saçları alev alev tutuşurken, Antoine'm gözleri yoruluyordu uzun süre ona bakarken.

"Şimdiye kadar hiç birlikte yolculuk etmemiştik" dedi. "Hiç düşünmüş müydün bunu?"

Rachel kendini zorladı ama gülümseyemedi. Biraz gergin dudaklarında ateşli, kararlı bir ifade vardı. Antoine eğilerek sordu:

"Ne var?"

"Hiç..."

Antoine bir şey söylemedi. Bu gidişin amacını unutmakla bencillik etmiş olduğunu düşünüyordu. Genç kadın düşüncesini açığa vurdu:

"Yolculuk her zaman heyecan verir bana. Bu dörtnala kaçıp giden manzaralar... Bilinmezliğe doğru gidiş." Gözleri bir an kaçıp giden ufka daldı. "Bu trenlere, bu vapurlara o kadar çok bindim ki!" derken yüzü karardı.

Antoine, genç kadına sokuldu, başını kucağına yaslayarak kanepeye uzandı.

"Umbilicus sicut crater eburneus" diye mırıldandı. Bir süre sustuktan sonra, Rachel'in kendisininkinden başka şeyler düşündüğü hissederek, "Ne düşünüyorsun?" diye sordu.

"Hiç." Genç kadın alaycı bir ifade takınmaya çalışarak, "Şu senin ilkokul öğretmeni kravatını!" dedi.

Bunu söylerken bir parmağını da kravatın üstünde gezdirerek, "Yani yolculukta bile kravatını biraz gevşek bağlayamıyorsun" dedi. Gerindi, yine gülümsedi:

"Şansımız varmış, yalnızız!.. Haydi konuş! Bir şeyler anlat bana."

Antoine güldü:

"Ama hep sen anlatacak bir şeyler bulabiliyorsun... Muayenelerimden, imtihanlarımdan başka ne anlatabilirim ki ben? Yuvasından hiç çıkmayan bir köstebek gibi yaşıyorum: Beni, içine gömüldüğüm delikten çıkartıp dünyayı bana gösteren sensin!"

O güne kadar bunu genç kadına böyle açıkça söylememişti. Rachel dizlerine yaslanan sevgili başı eğilip ellerinin arasına aldı, uzun uzun süzdükten sonra:

"Sahi mi? Sahi böyle mi?"

Antoine yerinden kıpırdanmadan:

"Biliyor musun, gelecek yıl bütün yazı Paris'te geçirecek değilim."

"Öyle mi?"

"Bu yıl tatilimi kullanmadım, on beş gün koparmaya çalışacağım."

"İyi olur."

"Belki de üç hafta."

"Çok iyi."

"Birlikte bir yerlere gideriz... Neresi olursa olsun... Olmaz mı?"

"Elbet."

"Dağda geçiririz günlerimizi, Vosges'da ya da İsviçre'de. İstersen daha da uzaklarda?"

Rachel düşünceye dalmıştı.

"Ne düşünüyorsun?" diye Antoine sordu.

"Şunu, İsviçre'ye gitmeyi, evet."

"Ya da İtalya göllerine."

"Yo, hayır!"

"Neden? İtalya göllerini sevmez misin?"

"Hayır."

Antoine hep öyle trenin sarsıntıları arasında sallanarak yatarken:

"Peki öyleyse, başka yere gideriz... Sen nereye istersen."

Bir an durdu, sonra gevşekçe, "Neden sevmiyorsun İtalya göllerini?" diye sordu.

Rachel parmaklarını Antoine'ın alnında, gözkapaklarında, yanakları gibi hafifçe çukur şakaklarında gezdiriyordu, cevap vermedi. Gözlerini hafifçe yumdu, ama uyuklayan beyninden bir türlü gitmiyordu tek bir düşünce.

"Neden söylemiyorsun, İtalya göllerini niçin sevmediğini?"

Genç kadın belli belirsiz sinirlenmiş gibi görünüyordu:

"İşte orada öldü kardeşim Aaron, orada! Kardeşim, anlıyor musun? Palanza'da."

Antoine bunu öğrenmek için direttiğine pişman oldu, bununla birlikte, yine de, "Orada mı yaşıyordu?" diye sordu.

"Yo, hayır, gezmek için gitmişti. Balayı seyahati" diye yanıtladı genç kadın kaşlarını çatarak. Bir saniye sonra, Antoine'ın düşüncesini sezmişçesine, "Yine de öyle şeyler gördüm ki sonradan..." dedi.

"Gelinle aran açık mı?" diye sordu delikanlı, "Hiç sözünü etmedin de."

Tren durmuştu. Rachel yerinden kalkıp kompartımanın penceresinden sarktı. Ama yine de Antoine'ın sorusunu duymuştu, arkasına bakıp:

"Ne? Hangi gelin? Clara mı?"

"Kardeşinin karısı. Balayı seyahati sırasında öldüğünü söylemiştin de."

"O da kardeşimle birlikte öldü. Anlatmamış mıydım sana bunu?" Dışarı bakarak sözünü tamamladı. "Gölde boğuldular. Nasıl olduğunu kimse hiç öğrenemedi." Duraksadı: "Kimse... Belki Hirsch'ten başka."

Antoine dirseğine dayanıp doğrularak, "Hirsch mi?" dedi, "Onlarla birlikte oradaydı demek? Peki o halde sen de?"

Rachel gelip yerine otururken, "Ah, bunun sözünü etmeyelim bugün n'olur?" diye yalvardı. "Çantamı ver. Acıkmadın mı?" Bir çikolatanın kâğıtlarını yırttıktan sonra dişlerinin arasına alarak Antoine'a uzattı. O da gülümseyerek bu oyuna katılmıştı.

Genç kadın oburca göz kırpıp, "Böyle daha tatlı oluyor" dedi. Sonra hiç beklenmedik bir sırada, birden, bıraktığı yerden olayı

anlatmaya koyuldu: "Clara, Hirsch'in kızıdır, şimdi anladın mı? Babasını kızının aracılığıyla tanımıştım. Söylememiş miydim sana bunu hiç?"

Antoine başıyla hayır dedi ama daha fazla bir şeyler sormamak için kendini tuttu. Öğrendiği bu yeni ayrıntıları daha önceden bildikleriyle bağlamaya çalışıyordu. Kaldı ki, Rachel yeniden anlatmaya koyulmuştu. Antoine kendisine bir şey sormaz olunca, her zaman yaptığı gibi:

"Clara'nın fotoğrafını görmedin miydi? Bulup gösteririm sana. Arkadaştık onunla. Daha küçük sınıftayken tanımıştım Clara'yı. Ama l'Opéra'da yalnız bir yıl kaldı. Sağlığı yerinde değildi. Belki de Hirsch bunun için yanından ayırıyordu onu, öyle olmalı... İyi bir arkadaşlığımız vardı. Pazar günleri Neuilly manejinde buluşurduk. İşte ilk binicilik derslerini, orada onunla birlikte almıştım. Daha sonraları, üçümüz, atlı gezintilere çıkardık."

"Kim bunlar, üçümüz dediklerin?"

"Clara, Hirsch ve ben. Paskalya başlar başlamaz, haftada üç kere, sabahın altısında evlerine uğrayarak onları alırdım. Saat sekizde l'Opéra'ya dönmem gerekliydi. O saatlerde Boulogne Korusu'nda bizden başka kimse yoktu; çok tatlı geçerdi bu gezintilerimiz." Bir süre sustu. Antoine dirseğine dayanarak, kımıldanmadan ona bakıyordu. Rachel, anılarına bıraktığı noktadan devam ederek, "Delişmen bir kızdı" dedi. "Atılgan, çok iyi yürekli, sevimli... Ama bıçkınca bir sevimlilik, zaman zaman da babasının o korkunç bakışı belirirdi gözlerinde. En iyi arkadaşımdı benim. Aaron yıllardır tutkundu bu kıza. Onunla evlenebilmekten başka düşüncesi yoktu. Clara istemiyordu. Tabii Hirsch de. Sonra günün birinde Clara razı oldu. Neden böyle yaptığını önce anlayamamıştım. Kaldı ki, nişanlandıkları zaman bile neden Clara'nm düşüncesini değiştirdiğini bilmiyordum. Öğrendiğim zaman da iş işten geçmişti artık, bir şey söyleyemezdim." Bir süre sustu. "Evlendiklerinden üç hafta sonra Hirsch'ten bir telgraf aldım. Beni Palanza'ya çağırıyordu. Onların yanına gittiğini bilmiyordum. Ama orada olduğunu öğrenir öğrenmez kötü bir şeyler olduğu içime doğmuştu. Zaten bilinmeyen bir şey değil. Clara'nm boynunda mor lekeler vardı. Boğmak istemişti onu."

"Kim boğmak istemişti?"

"Aaron, kocası. O akşam, bir kayık kiralayarak gölde tek başına gezintiye çıkmış, Hirsch de engel olmamıştı kendisine: İşine

geliyordu bu da onun. Bunda da haklıydı belki. Aaron'un kendini öldürmek istediğini biliyordu. Clara da sezmişti bunu: Hirsch'in kendisini gözaltında tutmadığı bir sırada, harekete hazır kayığa atlamıştı. Yani bunun böyle olduğunu azar azar anladım, çünkü Hirsch..." Rachel ürpererek, "Ne düşündüğü anlaşılmaz bu adamın" dedi. Sonra, yeniden susunca Antoine:

"Peki ama neden öldürmüş kendisini?"

"Aaron her zaman bu işi yapacağını söylerdi. Çocukluğundan beri diline dolamıştı bunu. İşte bunun için ben de bir şey söyleyemiyordum kendisine: Evlenmesine engel olmadım. Ah!.." diye kederli bir sesle içini çekti. "Sonra da bunun için ona o kadar çatmıştım ki... Belki de o sırada konuşsaydım..." dedikten sonra, sanki vicdanımı huzura kavuşturabilirmiş gibi, yardım istercesine Antoine'a baktı:

"Bir gün üstlerine gidip sırlarını öğrenivermiştim. Evet. Ama gerekli miydi bunu Aaron'a söylemek? Clara ile evlenmezse, kendini öldüreceğini söyleyip duruyordu! Eğer kendisine bir rastlantı eseri öğrendiğim şeyi söyleseydim yapardı bunu... Sen de öyle düşünmüyor musun?"

Antoine cevap veremedi, yalnız, "Rastlantı eseri mi?" diye sordu.

"Aaa, evet, tamamıyla rastlantı eseri. Bir sabah Clara ile Hirsch'i alıp Boulogne Korusu'na gitmek üzere uğramıştım. Doğruca Clara'nın odasına çıktım, yaklaştıkça bir boğuşma gürültüsü duydum. Hemen koştum... Kapı aralıktı. Clara'nın bluzu yoktu sırtında, kolları çıplaktı. Ata binerken giydiği etekliği vardı sadece üzerinde. Kapının kanadını ittiğim anda bir iskemlenin üstünde duran kırbacını kaptığı gibi Hirsch'in suratına olanca gücüyle 'şak' indirdiğini gördüm."

"Babasının suratına mı?"

"Evet, yavrum! Ah! O vakitten beri sık sık gözümün önüne gelir bu." Kinle karışık bir sevinçle söylemişti bu sözleri. "Sık sık gözümün önüne gelir adamın o andaki sapsarı yüzü! Ya gittikçe moraran kırbaç izi! Ah, pek severdi başkalarını pataklamayı, eli de ağırdı hani! Gel gör ki, bu sefer, ah ki ah! Kırbacı o yiyordu suratına suratına!"

"Peki ama... Ne olmuştu ki?"

"O sabah ne olup bittiğini doğru olarak hiçbir zaman öğrenemedim... Nişanlandıktan sonra Clara artık bir daha razı olmamak

istemişti her halde. O anda aklıma gelen bu oldu, daha önceden de bana hayret veren bazı şeyleri hatırladım ve bir anda her şeyi apaçık gördüm, anladım... Hirsch odadan bana tek kelime söylemeden başı yukarıda, azametle çekip gitti. Hiçbir şey söylemeyeceğime inanmış gibi bir hali vardı. Görüyorsun ya haklıymış, Clara'yı soru yağmuruna tuttum. Her şeyi olduğu gibi açıkladı bana. Ama bana yemin etti artık her şeyin bittiğine, bunu içtenlikle söylediğine inanmıyordum. Bütün bunlardan kurtulmak için evleneceğini söyledi. Hirsch'ten mi kurtulmak için, yoksa kendi tutkusundan mı? İşte o gün anlamaya çalışmalıydım bunu. Bu işin hiç de bitmediğini, Hirsch'ten söz edişinden anlamalıydım!" Rachel bir süre sustu. Sonra boğuk bir sesle şöyle dedi: "Bir kadın bir erkekten böylesine bir kinle söz ediyorsa, onu her zaman içinde taşıyor demektir!"

Yeniden düşünceye daldı, bir dakika kadar. Başını eğmiş, yere bakıyordu. Sonra yeniden konuşmaya koyuldu: "Daha sonra ben bunu iyice anladım. Çünkü balayı seyahati sırasında Clara... Evet Clara çağırmıştı Hirsch'i İtalya'ya. Ondan sonra olup bitenleri bilmiyorum. Ama hiç şüphesiz Aaron onları yakalamış olmalıydı o durumda, yoksa kendisini gölde boğmak istemezdi... Ama işin bana karanlık gelen yanı, Clara'nın niçin öyle yaptığıydı? Neden kocasının bindiği kayığa atlamıştı? Onun kendini öldürmesine engel olmak için mi? Yoksa birlikte ölmek için mi? Bunların ikisi de akla yakın... Ne korkunç şey değil mi? Gecenin karanlığında, gölün ortasında öyle baş başa kalmaları? Acaba ne oldu diye yüzlerce kere sordum durdum kendi kendime. Acaba her şeyi hayasızca açık açık anlatmış mıydı kocasına?.. Bunu yapabilecek yaradılıştaydı... Aaron, kendi ölümünden sonra da bunun sürüp gitmemesi için onu da yok etmek mi istemişti? Ertesi gün bindikleri kayık boş olarak bulundu. Birkaç gün sonra da ikisinin ölüsü bir arada... İşin bana çok garip gelen tarafı şu: Hirsch'in daha aramalara başlanılmadan, postanenin kapanmasından önce, beni telgrafla çağırması!.." Bir süre düşüncelere dalan Rachel hikâyesine devam etti: "Bu olayı o günlerdeki gazetelerde okumuş olmalısın, yalnız üzerinde durmamışsındır. İtalyan polisi soruşturma açtı. Bu işe Fransız polisi de karıştı, Aaron'un Paris'teki evinde arama yaptılar, benim evde de. Ama muammayı çözecek hiçbir ipucu ele geçiremediler. Bu konuda ben onlardan çok şey biliyordum."

"Peki şu senin Hirsch sorguya çekilmedi mi hiç?"

Rachel sert bir hareketle doğrularak, "Hayır, benim Hirsch sorguya çekilmedi hiç!" dedi.

Sesinde, Antoine'i süzüşünde meydan okurcasına bir hal vardı. Ama Antoine bunu fark etmedi çünkü genç kadın, çok kere, geçmişini anarken kafa tutarcasına bir tavır takınıyor ve tanıştıkları ilk akşam kendi üzerinde o kadar ezici bir etki yapmış olan bu adama karşı böyle davranmaktan zevk duyuyordu sanki. Kıs kıs gülerek daha değişik bir sesle, "Hirsch sorguya filan çekilmedi hiç" dedi, "Ama o yıl, Fransa'ya dönmeyi de ihtiyatlıca görmemişti!.."

"Peki sen emin misin ki? Clara, yani kızı, tam balayı seyahati sırasında..."

Aralarında Hirsch söz konusu olduğunda hep yaptığı gibi, Antoine'ın üstüne hırsla atılarak, "Yeter" dedi ve dudaklarına karşı konulmaz bir biçimde yapışarak delikanlının ağzını kapattı. Sonra sokularak, "Ah, ötekiler gibi değilsin sen" diye mırıldandı. "İyi insansın, iyi kalplisin, doğrusun! Ah ne kadar seviyorum bilsen seni canım!" Hâlâ zihnine saplanan bu hikâyenin etkisiyle sorular sormaya hazırlanan Antoine'a, "Yeter, yeter... Sinirlerimi çok bozuyor bu benim. Bütün bunları unutmak istiyorum olabildiği kadar uzun süre... Daha kuvvetle sık beni kollarının arasında, okşa beni... Avut beni, avut unutabilmem için..."

Antoine genç kadını kollarının arasına aldı. Birden bilinçaltından bir serüven ihtiyacını andıran yeni bir içgüdü fışkırdı: Bu düzenli yaşantıdan kaçmak, tehlikelere atılmak, çalışma yolunda harcamaktan o kadar kıvanç duyduğu o büyük gücünü başıboş hareketler için gelişigüzel kullanmak!

"İkimiz kalkıp gitsek? Dinle beni. Elele verip yeniden kursak hayatımızı... Uzaklarda, ta uzaklarda... Benim elimden neler gelir, bilemezsin!"

Rachel gülerek, "Senin mi?" dedi.

Dudaklarını uzattı. Antoine da bir anda ayılarak, aslında şaka etmek istediğini göstermek istercesine gülümsedi.

Rachel gözlerinin içine bakarak, "O kadar seviyorum ki seni!" dedi. Bir bunalım içinde söylemişti bunu. Antoine sonraları hatırlamıştı onun bu halini.

Antoine Rouen'ı biliyordu. Baba soyu Normandiyalı'ydı M. Thibault'nun Rouen'da hâlâ oldukça yakın akrabaları vardı. Bundan başka, Antoine sekiz yıl önce askerliğini orada yapmıştı.

Akşam yemeğinden az önce Rachel'in, onunla birlikte köprülerin öte yanındaki bir mahalleye gitmesi gerekmişti. Sokaklar burada askerle dolup taşıyordu. Uzun bir kışla duvarının yanı sıra yürüyorlardı.

Antoine sevinçle, "İşte hastane!" diye bağırarak, Rachel'e pencerelerinden ışık taşan bir binayı gösterdi. "Görüyor musun ikinci pencereyi? İşte büro orası. Günlerimi, çok kere, buraya kapanıp hiçbir şey yapmadan, kitap bile okuyamadan, birkaç kaytarıcıyla bir iki karasevdalıyı gözaltında tutmakla geçirirdim!" dedi. Hiç kızgınlık duymadan gülüyordu:

"Bilsen, öyle mutluyum ki şimdi!"

Rachel bir şey söylemeden onun önüne geçti. Genç kadın neredeyse ağlayacaktı ama Antoine fark etmedi bunu.

Bir sinemanın önünde *Bilinmeyen Afrika*'nın afişini gördüler. Antoine eliyle gösterdi ama, genç kadın başını sallayarak onu otellerine doğru sürükledi.

Bütün yemek boyunca Antoine bir türlü güldürememişti Rachel'i. Sonra bu yolculuğun amacını hatırlayarak, bu kadar keyifli olduğu için kendine kızdı.

Odalarına çıkar çıkmaz genç kadın Antoine'ın boynuna sarıldı.

"Bana gücenme, e mi!" dedi.

"Neden gücenecekmişim?"

"Gezintimizi burnundan getirdiğim için."

Antoine böyle bir şey olmadığını söyleyecekti. Genç kadın onu yine kucaklayarak kendi kendine söylenir gibi mırıldandı: "Ah, seni o kadar seviyorum ki!"

Ertesi gün erkenden Caudebec'e gittiler.

Hava çok sıcaktı, geniş ırmak pırıltılı bir sise bürünerek akıp gidiyordu. Antoine araba kiraya veren küçük otele kadar paketleri taşıdı. Ismarladıkları araba, vaktinden çok önce gelip önünde yemek yedikleri pencereye yakın bir yerde durdu. Rachel, tatlıyı çabucak yedi. Bütün paketlerini kendisi arabanın içini yerleştirdi. Arabacıya da gidecekleri yolu iyice tarif ederek keyifle eski faytona atladı.

Yolculuğunun en zahmetli anına yaklaştıkça canlılığı da artıyordu. Yol pek hoşuna gitmişti: Bütün inişleri, yokuşları, tepeleri,

köy meydanlarını biliyordu. Her şey hayret veriyordu ona. Paris'in banliyösünden hiç ayrılmamış gibiydi.

"Aaa, baksana şu tavuklara! Hele şu güneşte kemiklerini ısıtan inmeli ihtiyar kadına bak! Şu ucuna safra olsun diye taş bağlanmış bariyeri gördün mü? Ne kadar geri kalmış buraları! Söylemiştim ya sana, gerçekten bir çöl diye!"

Vadide, küçük Gué-la-Rozière Kilisesi'nin çevresindeki dağınık evlerin çatılarını görür görmez, arabanın içinde doğruldu, doğduğu yere kavuşmuş gibi yüzü aydınlanmıştı. Antoine'a, "Mezarlık köyden uzakta, solda, şu kavakların ardında, bak şimdi göreceksin..." Gué'nin ilk evlerine varınca arabacıya, o köyün içinden tırısla geçin" dedi.

Ot bürümüş avluların dibindeki çatısına saman döşenmiş evciklerin kara çizgili beyaz cepheleri elma ağaçlarının arasından göze çarpıyordu. Panjurları kapalıydı. İki porsuk ağacının arasındaki, çatısı arduaz döşeli bir binanın önünden geçtiler.

Rachel sevinçle, "Belediye" dedi. "Hiçbir değişiklik yok! İşte nüfus kayıtları burada yapılır... Bak, şu arkadaki evi gördün mü? Sütninesi orada otururdu. İyi insanlardı, gittiler buradan. Yoksa, gider yanaklarından öperdim ihtiyar ninenin... A, bak, bir keresinde şurada kalmıştım. Bir misafir yatakları vardı o ailenin. Onlarla birlikte yemek yerdim. Köylü ağzıyla konuşmaları çok hoşuma giderdi. Bir cambazhane hayvanıymışım gibi garipseyerek seyrederlerdi beni komşu kadınlar. Pijamalarımı merak ettikleri için daha yataktayken görmeye gelirlerdi beni. O kadar geri kalmış ki buranın insanları, inanılır gibi değil! Ama iyi yürekli insanlardır. Küçük öldüğü zaman hepsi o kadar yakınlık gösterdiler ki bana! Sonradan hepsine bir sürü şey gönderdim. Reçeller, başlıklar için kurdeleler, papaza likörler." Yeniden ayağa kalkmıştı. "Mezarlık şurada, yamacın ötesinde. İyi bak, çukur yerdeki kabirleri göreceksin. Elini koy. Biliyor musun neden çatlayacakmış gibi çarpar yüreğim? Yavrucuğumu bulamayacağımdan korkarım her zaman da ondan. Çünkü yerini satın almamıştık. Buralarda böyle bir şeyin âdet olmadığını söylemişlerdi. Ama her gelişimde, elimde olmadan, ya kaldırıp başka yere koydularsa, derim kendi kendime. Hakları da var buna, biliyor musun... Yolun ağzında dursun adam! Kapıya kadar yürüyerek gideriz... Haydi, gel, çabuk!"

Rachel arabadan atlayıp hızlı hızlı parmaklıklı kapıya doğru yürüdü, kapıyı açıp bir duvarın ardından gözden kayboldu, sonra hemen geriye dönerek Antoine'a seslendi: "Hep olduğu yerde!"

Güneşten kamaşan gözlerinin içi gülüyordu. Yeniden gözden kayboldu.

Antoine da yanına gelmişti. Rachel iki duvarın birleştiği, otlar bürümüş bir köşede ellerini kalçalarına dayayarak durmuştu. Isırganların arasından yer yer parmaklık yıkıntıları ortaya çıkmıştı.

"Hep orada, ama ne halde! Ah, zavallı yavrucak, mezarına iyi bakıyorlar sözde! Bakım için de yılda yirmi frank gönderiyorum onlara!"

Sanki olmayacak bir istekte bulunduğu için özür dilermiş gibi sesinde hafif bir duraksamayla Antoine'a, "Şapkanı çıkartır mısın şekerim?" dedi.

Antoine'ın yüzü kızarmıştı, şapkasını çıkarttı.

Rachel birden, "Zavallı yavrum" dedi. Elini Antoine'ın omzuna dayamıştı. "Onun öldüğünü bile görmedim" diye mırıldandı, "Çok geç yetişebilmiştim. Küçücük bir melek gibiydi. Gerçekten, soluk yüzlü küçücük bir melek..." Birden gözlerini silip gülümsedi. "Sana amma acayip bir gezinti yaptırdım değil mi? Ne yaparsın, eski bir hikâye bu. Ama yine de insanın yüreğini yakıyor. Bereket versin iş var, bu da düşünmeye vakit bırakmıyor... Haydi gel."

Arabaya döndüler. Rachel arabacının yardımını istemeden taşıdığı paketleri otların üstüne diz çökerek açmaya başladı. Hemen oracıktaki geniş bir taşın üstüne tertipli bir şekilde bir kürek, bir budama bıçağı, bir tokmak, büyücek bir mukavva kutu koydu. Kutunun içinde mavi ve beyaz incilerden yapılmış bir taç vardı! Antoine gülümseyerek:

"Paketlerin neden bu kadar ağır olduğunu şimdi anladım" dedi.

Rachel doğruldu, neşeliydi:

"Dalga geçeceğine haydi yardım et bana. Çıkar ceketini!.. Al şu budama bıçağını eline... Şu her yanı kaplamış olan yabani otları temizlemek gerek. Görüyorsun, mezarın yerini belli eden, şu alt yandaki tuğlalar. Yavrucuğumun tabutu büyük değildi, hafifçecikti!.. Ver şunu bana! Bir çelenkten arta kalan şeyler, pek taze değil. Üzerinde: '*Sevgili kızımıza*' yazılı. Zucco getirmişti onu buraya. Bir yıldır onunla birlikte değildim. Ama yine de haber vermiştim ona, anlıyorsun değil mi? Kaldı ki efendice hareket etti, geldi, siyah

elbise giymişti. Allah bilir ya hoşuma gitti, yavrumun gömülmesi sırasında yalnız değildim... İnsan ne de budala oluyor!.. Dur hele: İşte şu haç devrilmiş, doğrult şöyle, hemen sağlamlaştıralım."

Antoine otları temizleyince, gördüğü şey karşısında büyük bir heyecana kapıldı: Önce taşın üstündeki şu yazının hepsini görmemişti: *Roxane-Rachel Goepfert*. İlk ad silinmiş gibiydi. Sadece sevgilisinin adını okuyabilmişti. Birkaç saniye durup düşünceye daldı.

"E, haydi bakalım iş başına! Şuradan başlayalım" diye bağırdı Rachel.

Antoine içten gelen bir istekle işe koyuldu. Hiçbir şeyi yarım yamalak yapmazdı. Çeketini çıkarıp kollarını sıvamış, budama bıçağı ve küreği sallarken bir ırgat gibi ter içinde kalmıştı.

Rachel:

"Ver bana çelenkleri de bir yandan sileyim... Ooo ama bir tanesi eksik. Bak hele? Hirsch'inki, hem de en güzeli! Porselen çiçeklerden yapılmıştı! Aaa, yo, kepazelik bu kadarı da!"

Antoine genç kadının halini pek eğlenceli bularak seyrediyordu: Başı şapkasız, dağınık saçları güneşte kızıltılı dalgalarla parlamakta, dudağı biraz öfke, biraz alayla büzülü, eteğini kaldırmış, kolları dirseklerine kadar sıvalı, mezarlıkta oradan oraya koşuyor, kabirleri gözden geçiriyor ve öfkeyle homurdanıyordu: Yürütmüşler açgözlüler!"

Kolu kanadı kırılmışçasına geri döndü:

"O kadar önem veriyordum ki buna! İncik boncuk yapmışlardır kendilerine. Biliyor musun, öyle geri insanlar ki!.." Sonra birden, adeta sihirli bir şekilde yatıştı, "Sarı kum buldum şurada, pek hoş duracak."

Dakikalar geçtikçe küçük kabir yeni bir görünüşe bürünüyordu: Haç, tokmakla vurularak tekrar yerine oturtulmuştu. Dikdörtgen biçiminde döşenmiş tuğlaların üstünden iyice görünüyordu. Otlar ayıklanıp temizlendi, çepeçevre kum döşenmiş küçücük bir yol, kabre bakımlı bir görünüm kazandırmıştı.

Havanın gittikçe bulutlandığını fark etmediler, bu yüzden yağmur çiselemeye başlayınca şaşırdılar. Vadinin üstünde bir fırtına kopmuştu. Kalay renkli göğün altında mezar taşları daha beyaz, otlar daha yeşil görünüyordu şimdi.

Rachel, "Çabuk gidelim!" diye bağırdı. Anaca bir gülümseyişle kabire bakarak, "İyi çalıştık" diye mırıldandı. "Küçücük bir villa bahçesi gibi oldu!"

Antoine'ın gözüne bir duvarın köşesinden sarkan bir gül dalı ilişti, iki gül kalmıştı üzerinde. Bir veda armağanı olarak küçük Roxane'ın mezarının üstüne koymayı düşündü bu gülleri ama bundan utanıp fikrini değiştirdi: Bu romantik hareketi annesinin yapmasını daha uygun görerek çiçekleri kopartıp Rachel'e uzattı, genç kadın gülleri alır almaz bluzuna taktı.

"Teşekkür ederim" dedi. "Hemen kaçalım, şapkam mahvolacak." Yağmurun kamçıladığı etekliğini iki eliyle kaldırarak hiç arkasına bakmadan arabaya doğru koşmaya başladı.

Arabacı hayvanın koşumunu çözmüş, atıyla birlikte çitin girintili bir yerine sığınmıştı. Antoine'la Rachel, kendilerini faytonun içine atıp körüğün altına girdiler, çürümüş meşin kokan eski örtüyü dizlerinin üstüne çektiler. Rachel gülüyordu, bu beklenmedik fırtına eğlendirmişti onu. Ayrıca görevini yapmış olmanın mutluluğunu duyuyordu.

Geçici bir sağanaktı bu. Yağmur azalmaya başlamıştı bile, fırtına doğuya doğru kayıyordu. Az sonra bütün buğulardan temizlenen berrak havanın içinde akşam güneşi göz kamaştıran parlaklığıyla görünüvermişti. Arabacı, atını arabaya koşmaya başladı. Tüyleri ıslanmış kazlarını güderek giden birkaç oğlan geçti yoldan. Bunlar arasında dokuz on yaşlarında görünen bir küçük, arabanın basamağına çıkarak incecik sesiyle, "Tatlı şey midir sevişmek?" diye bağırıp tahta pabuçlarını takırdatarak kaçtı.

Rachel kahkahayı basmıştı.

Antoine, "Bir de geri diyordun bunlara değil mi? Bak yeniler iyi yetişiyor!" dedi.

Artık araba yola koyulmaya hazırdı. Çok gecikmişlerdi, Caudebec trenini kaçıracaklardı. Ana hatlardaki yakın istasyonlardan birine yetişmek gerekiyordu. Antoine Pazartesi sabahı yerine başkasının geçirilmesini istemiyordu, bunun için Paris'e geceleyin dönmek zorundaydı.

Saint-Quen-la-Noue'da yemek için durdular. Pazar akşamı olduğu için lokanta içki içenlerle doluydu. Bu yeni müşterileri arka salondaki bir masaya oturttular.

Yemekte pek konuşmadılar. Rachel şaka etmiyordu artık. Derin düşüncelere dalmıştı. Çocuğun gömüldüğü gün yine o saatte, yine böyle bir faytonla, belki de bununla getirmişlerdi onu buraya. Ama o zaman yanında tenor vardı. Daha arabadayken aralarında çıkan

kavgayı hatırlıyordu. Zucco'nun kendisini nasıl tokatladığını ama yine o akşam bu otelin bir odasında kendisini ona verdiğini çok iyi hatırlıyordu. Ardından da dört ay boyunca onun bütün budalalıklarına, kabalıklarına nasıl katlandığını... Ama yine de kızmıyordu ona bütün bunlar için. Bu akşam bile onu, o tokadı şehvetle karışık bir heyecanla hatırlamıştı. Bununla birlikte kendini tutarak, bu hikâyeyi Antoine'a anlatmadı. Tenorun kendisini patakladığını hiçbir zaman belirgin bir şekilde söylememişti ona.

Gözleri dışarının karanlığına dalmışken başka bir üzücü düşünce doğdu kafasında. Bu saplantıdan kurtulmak için bu kadar uzun süre anılarına dalmış olduğunu anladı.

Ayağa kalktı, "Gara kadar yürüyerek gidelim mi?" dedi. "Tren 11'de gelecek, çok vaktimiz var. Arabacı valizlerimizi getirir."

"Çamur içinde, gecenin karanlığında sekiz kilometre yürüyeceğiz, öyle mi?" dedi Antoine.

"Ne olur ki?"

"Ooo, çıldırmışsın sen!"

"Ah! Vardığımızda yorgunluktan ayakta duracak halim kalmazdı, ama ne iyi gelirdi bu yürüyüş bana!" dedi genç kadın inler gibi bir sesle. Sonra, daha fazla diretmeden Antoine'ın arkasından arabaya doğru yürüdü.

Ortalık kapkaranlıktı, hava soğuktu. Oturur oturmaz şemsiyesiyle arabacının arkasına dokundu, "Yavaş sürün atı, şöyle rahvan... Vaktimiz var" dedi. Antoine'a yaslandı. "Hava o kadar tatlı, o kadar rahatım ki..."

Birkaç saniye sonra Antoine genç kadının, omuzlarına yaslanan yanağını okşamak isteyince, gözyaşlarıyla ıslanmış olduğunu hissetti.

Rachel yüzünü çekerek, "Sinirim bozuk" diye açıkladı sebebini. Sonra delikanlının kollarının arasına daha çok sokularak, "Ah, sarıl bana nonoşum, yanından ayırma beni!" diye mırıldandı.

Hiç konuşmadan öylece birbirlerine yaslanarak kaldılar. Arabanın fenerlerinin ışığı vurdukça ağaçlar, evler, bir an hayaletler gibi belirip kayboluyordu gecenin karanlığında. Başlarının üstünde yıldızlar pırıl pırıl parlıyordu. Eski araba sarsıldıkça, Rachel'in Antoine'ın omzuna yaslanan başı da sallanıyordu. Sonra zaman zaman doğrulup sevgilisine sarılırken derin bir iç çekişiyle, "O kadar seviyorum ki seni!" diyordu.

Kavşak istasyonunda onlardan başka Paris trenini bekleyen yoktu. Yağmurdan ıslanmamak için bir sundurmanın altına sığınmışlardı. Rachel Antoine'ın koluna girmiş, susuyordu.

Gecenin karanlığında koşuşan memurların salladıkları fenerlerin ışığı, ıslak kaldırımda yansıyordu.

"Ekspres geliyor! Çekilin!"

Yıldırım gibi geçen, yer yer ışıklarla delinmiş kapkara tren, temiz hava da dahil çevresinde ne varsa beraberinde sürükleyip götürdü. Sonra çabucak ortalığa sessizlik çöktü yine. Ve birdenbire başlarının üstünde zırlayan keskin bir zil sesi trenin gelmekte olduğunu bildirdi. Katar otuz saniye kadar durdu. Telaşla vagona atlayarak gelişigüzel bir kompartımana daldılar. Burada uzanmış yatan üç yolcu daha vardı. Lambaya mavi bir kumaş sarılmıştı. Rachel şapkasını çıkartıp tek boş köşeye çöktü, Antoine da yanına oturdu. Genç kadın ona yaslanacak yerde alnını karanlık cama dayadı.

Vagonun alacakaranlığında, gündüzün turuncumsu hatta kızıltılı olan saçları belirsiz bir renk almıştı. Akıcı, için için yanan bir maddeyi, madeni ipeği ya da cam liflerini andırıyordu. Yanağının içinden aydınlanmış gibi görünen yüzünün beyazlığı tenine gerçekdışı bir görünüm veriyordu. Elini gevşekçe bırakıvermişti kanepenin üstüne. Antoine bu eli tuttu. Rachel'in titrediğini hisseder gibi olmuştu. Yavaş sesle sordu, genç kadın yanıtlamadı, yalnızca sinirli bir hareketle Antoine'ın elini sıktı ve başını öte yana çevirdi. Delikanlı, Rachel'in içinden neler geçtiğini anlayamamıştı. O gün öğleden sonra, mezarlıktaki halini gözünün önüne getirdi. Bu akşamki sinir bozukluğu, hemen hemen neşeyle geçirmiş olduğu bu ziyaretin sonucu olabilir miydi? Bir sürü tahmin yürütüyor, ama ne olduğuna bir türlü karar veremiyordu.

Paris'e geldikleri zaman öteki yolcular gerinerek kalkıp da lambanın örtüsünü sıyırdıkları zaman Rachel'in başını ısrarla önüne eğdiğini gördü.

Antoine kalabalığın arasından, bir şey sormadan, genç kadının ardından yürüdü.

Taksiye biner binmez bileklerini tuttu.

"Nen var?"

"Hiç."

"Ne var söylesene Rachel?"

"Bırak beni... Görüyorsun ki bitti artık."

"Hayır seni bırakmayacağım, hakkım var buna... Ne var, ne oluyor?"

Başını kaldırıp baktı, genç kadının yüzü gözyaşlarıyla sırılsıklam olmuş, bozulmuştu. Umutsuzlukla Antoine'a bakarak, "Sana söyleyemem bunu" dedi, ama sonuna kadar dayanmak gücünü bulamadı kendinde, delikanlıya sokularak, "Ah, hiçbir zaman kuvvet bulamayacağım kendimde şekerim, hiçbir zaman!"

Antoine o anda mutluluğunun sona erdiğini kavramıştı. Rachel ayrılacaktı, o da buna karşı bir şey yapamayacaktı, hiçbir şey. O, bunu Rachel kendisine söylemeden anlamıştı, nedenini bilmeden, acısını duymadan, çok önceden hazırlanmış gibi.

Cezayir Sokağı'nın yokuşunu tırmandılar, tek kelime konuşmadan Rachel'in dairesine girdiler.

Genç kadın Antoine'ı kısa bir süre pembe odada yalnız bıraktı. Antoine ayakta durarak karyolaya, tuvalet masasına, kendisinin olan bu odanın içine şaşkın şaşkın bakındı. Biraz sonra Rachel geldi. Mantosunu çıkartmıştı. Antoine onu seyrediyordu. Gözkapakları inikti, sarı kirpikleri örtmüştü gözbebeklerini, ağzında muammalı bir bükülüş vardı.

Delikanlının kolu kanadı birden kırılmış gibiydi. Rachel'e doğru bir adım attı, kekeleyerek, "Ama gerçek değil bu değil mi, söylesene?.. Ayrılmayacaksın benden herhalde?" dedi.

Rachel bir sandalyeye oturmuştu. Yorgun bir sesle kesik kesik, sakin olmak gerektiğini, uzun bir yolculuğa çıkmak zorunda olduğunu, bir para işiyle ilgili olarak Belçika Kongosu'na gideceğini söyledi. Sonra açıklamaya girişti. Babasından kalan parayı Hirsh bir zeytinyağı fabrikasına yatırmıştı. Şimdiye kadar bu iş, çok iyi gidiyor ve hatırı sayılır bir gelir sağlıyordu. Ama işletmenin iki yöneticisinden biri ölmüştü geçenlerde. Fabrikayı tek başına eline alan öteki yönetici, Brükselli büyük iş adamlarıyla anlaşmış, Kinşassa'da, rakip bir yağ fabrikası kuruyor ve Rachel'in ortak olduğu fabrikayı çökertmek için her yola başvuruyormuş. (Konuştukça biraz daha kendine güveni gelmiş gibiydi.) Birtakım politik etkenlerle iş oldukça karışık bir hal almış. Bu Müller'leri Belçika hükümeti tutuyormuş. Bu kadar uzaktayken, işini kimseye güvenip bırakamazmış Rachel. Böylece tek varlığı, bütün maddi dayana-

ğı, geleceği söz konusuydu. Çeşitli çareler düşünmüştü. Hirsch Mısır'da yaşıyordu, Kongo ile hiçbir bağıntısı yoktu. Tek çare, Rachel'in oraya gidip ya fabrikayı yeniden düzene sokması ya da uygun bir fiyata Müller'lere satmasıydı.

Genç kadının soğukkanlılığının etkisinde kalan Antoine, hiç sözünü kesmeden, yüzü soluk, kaşlarını çatmış, dinliyordu.

Sonunda, "Peki ama" dedi, "bu iş çabucak yoluna konulabilir..."

"Konulabilir de konulmaya bilir de."

"Yani bir ayda olmaz mı?.. Daha mı çok? İki mi?" Sesi titriyordu: "Üç ay?"

"Evet."

"Belki daha az?"

"Yo, hayır! Yalnız oraya gitmek için bir ay ister."

"Ya peki, oraya gönderecek birini bulursak? Güvenilir birini?"

Genç kadın omuz silkti:

"Güvenilir biri? Dört haftada her şeyi denetleyecek? Her çareye başvurup oyuna getirmek isteyen rakiplerle uğraşacak?"

Bu düşünce o kadar doğruydu ki, Antoine diretemedi. Aslında, daha başından beri dudaklarında tek bir kelime vardı: "Ne zaman?" Bütün öteki sorunlar sonra çözümlenebilirdi. Rachel'e doğru bir adım attı. O keskin çizgili eylem adamı yüzüne uygun düşmeyen, yalvaran bir sesle, "Hemen yola çıkacak değilsin, öyle değil mi?" dedi.

"Hemen değil... Ama yakında" diye cevap verdi Rachel.

Antoine'ın canı sıkılmıştı, "Ne zaman?" diye tekrar sordu.

"Her şey hazır olduğu zaman. Kesin olarak söyleyemem."

Artık konuşmadılar. Bu sessizlik içinde ikisi de kararsızdı. Antoine, Rachel'in perişan yüzünden bütün gücünün tükendiğini okuyordu, yanına gelerek yeniden yalvardı:

"Doğru söylemiyorsun, gitmeyeceksin değil mi?"

Rachel delikanlıyı kendine çekti, kollarının arasına aldı, yalpa vurarak yatağa götürdü, ikisi de kendilerini bıraktılar yatağın içine.

"Sus" diye fısıldadı genç kadın. "Hiçbir şey sorma bana bu konuda, tek kelime söyleme. Yoksa, haber vermeden kalkar giderim!"

Antoine sustu, boynunu büktü, yenilmişti. Yüzünü genç kadının dağınık saçlarına gömerek ağladı.

XIV

Rachel iyi dayanıyordu. Bir ay boyunca hiçbir şey sorulmasına meydan vermedi. Antoine'ın zaman zaman kaygılı gözlerle yüzüne baktığını görünce başını çevirtiyordu. O ay çok üzücü geçti. Yine yaşantılarını sürdürüyorlardı ama her hareket, her düşünce acılarını bir kat daha artırmaktaydı. Rachel'in yolculuk niyetini açıkladığının ertesi günü, Antoine her zamanki güçlü kişiliğine yeniden sarılmak istedi. Ama boşuna. İçine gömüldüğü kederden kurtaramıyordu kendini. Bundan utanç duyuyordu. Yakıcı bir kuşku doğmuştu içinde: "Bu adam gerçekten ben miyim?" Sonra, "Bari kimse fark etmese bunu?.." diye düşünüyordu. Bereket versin, kendini tamamıyla işine verdiği için, her sabah hastanenin avlusundan geçerken bir hekim olarak gününü doldurma yeteneğini adeta tılsımlı bir şekilde kazanıyordu yeniden. Yalnız hastalarını düşünüyordu ama yalnız kalma fırsatını bulur bulmaz, iki vizite arasında ya da akşam sofrada (çünkü M. Thibault Paris'e dönmüştü. Ekimden beri aile hayatı yeniden eskisi gibi başlamış bulunuyordu) bu devasız eziklik yine üstüne çöküyor –zaten hiçbir zaman bundan kurtulmuş değildi– onu dikkatsiz, çabucak kızan bir adam haline getiriyordu. Sanki o kadar övündüğü kuvvetini ancak öfke halinde gösterebiliyordu.

Her akşam Rachel'e gidiyor ve geceyi onun yanında geçiriyordu. Ama sevinçsiz. Susuşları da, konuşmaları da birbirlerinden sakladıkları sırlarla zehirlenmişti. Sevişmeleri de çabucak tüketiyordu ikisini, artık birbirlerine karşı duydukları adeta düşmanca susamışlığı dindiremiyorlardı bir türlü.

Kasım ayının başlarında bir gün Cezayir Sokağı'ndaki eve gelince Antoine, Rachel'in kapısını açık buldu. Antrenin çıplak duvarıyla halısız döşeme hemen gözüne çarpmıştı... İçeri daldı: Eşyasız boş odalar çın çın ötüyordu. O pembe odadaki yatağın bulunduğu köşe boş bir girintiden başka bir şey değildi artık.

Mutfakta bir tıkırtı duydu, hemen perişan bir halde oraya koştu. Kapıcı kadın çömelmiş, yerdeki eski elbise yığınını karıştırıyordu. Antoine kadının elinden Rachel'in bıraktığı mektubu kaparcasına aldı. Daha ilk satırlarda yüreği hızla çarpmaya başlamıştı. Hayır, Rachel henüz Paris'ten ayrılmamıştı. O yakınlardaki bir otelde

kendisini bekliyordu. Ertesi akşam trenle Le Havre'a hareket edecekti. O anda, hastaneden yırtmasını sağlayıp Rachel'e gemiye kadar eşlik etmesine imkan tanıyacak birtakım yalanlar uydurmaya koyuluverdi.

Ertesi gün için yaptığı bütün girişimler birer birer suya düştü. En sonunda, akşam saat 6'da her şeye hazırlandığı ve hastanedeki işini de bitirdiği için artık gidebilirdi.

Garda Rachel'le buluştu. Genç kadının yüzü soluktu, yaşlanmış görünüyordu. Sırtında Antoine'ın hiç görmediği bir tayyör vardı.

Rachel koca bir yığın meydana getiren yepyeni bavullarını bagaja yazdırıyordu.

Ertesi sabah, Le Havre'daki otelin banyosunda sıcak suyla yıkanarak bozulan sinirlerini yatıştırırken küçük bir detay aklına geldi ancak. Bunu hatırlayınca yıldırımla vurulmuşa döndü: Rachel'in bavullarının üzerinde R. H. harfleri vardı.

Sudan dışarı fırladı, odanın kapısını itip, "Hirsch'le buluşacaksın sen!" dedi.

Rachel delikanlıyı derin bir şaşkınlık içinde bırakan tatlı bir gülümseyişle, "Evet" diye mırıldandı ama bunu o kadar yavaş söylemişti ki, soluk alıyormuş gibi geldi Antoine'a. Rachel önüne bakıp bunu doğrulamak istiyormuşçasına iki kere başını salladı.

Antoine hemen oracıktaki bir iskemleye oturdu. Birkaç dakika öylece kaldı. Rachel'e sitem için söyleyecek tek kelime bulamıyordu. O an omuzlarını çökerten ne keder ne kıskançlıktı; güçsüzlüğünü, birbirlerine karşı hiçbir sorumlulukları olmayışını duymasıydı, ağır bir yük haline gelen hayatın kendisiydi.

Titreyerek, çırılçıplak ve sırılsıklam olduğunu fark etti.

Rachel, "Soğuk alacaksın" dedi. Birbirlerine söyleyecek bir şey bulamıyorlardı.

Antoine, ne yaptığının farkında olmadan kurulandı ve giyinmeye başladı. Genç kadın, Antoine'ın odaya girince kendisini gördüğü durumda, elinde bir tırnak fırçasıyla, radyatöre dayanarak ayakta duruyordu. İkisi de üzüntülüydü ama ikisinin de içi ferahlamış gibiydi. Bir aydır Antoine kaç kere her şeyi bilmediğini düşünmüştü! O an hiç olmazsa gerçeği olduğu gibi görüyordu. Rachel de çapraşık yalanlar uydurma saplantısından kurtulmuş, yine onurunu kazandığını ve bir şeylerin dağılıp gittiğini duyuyordu.

Bir süre sonra sessizliği bozarak, "Sana yalan söylemekle yanlış bir şey yaptım belki" dedi. Bunları söylerken, sevgiyle karışık bir acıma okunuyordu yüzünden, ama hiçbir pişmanlık belirtisi yoktu. "Kıskançlık konusunda birtakım beylik, budalaca yanlış düşüncelerimiz var... Ama ne olursa olsun inan ki, senin için yalan söyledim, senin üzülmemen için. Bunu yaparken ben çok üzülüyordum. Şimdi, her şeyi bildiğin için yüreğim rahat ayrılıyorum senden."

Antoine bir şey söylemedi, giyinmesini yarıda bırakarak oturdu.

"Evet" dedi yeniden söze başlayan Rachel:

"Hirsch çağırdı, gidiyorum."

Yine sustu. Delikanlının konuşmak istemediğini görüyordu. O ana kadar söylemek istediği şeyleri açığa vurarak bunların baskısından kurtulmak isteğiyle, "Ne iyi insansın sen. Hiçbir şey söylemiyorsun, teşekkür ederim" dedi. "Neler söylenebileceğini biliyorum. Sekiz haftadır boğuşuyorum kendimle. Yaptığım şey çılgınlık. Ama hiçbir şey önleyemedi bunu... Sen şimdi, Afrika'nın beni kendine çektiğini düşünebilirsin. Bak, doğru bu: Öylesine çekiyor ki, kimi günler bu özlem hasta edecek gibi oluyordu beni! Ama yine de gidişim için yeterli değil bu... Belki de çıkar düşüncesiyle hareket ettiğimi düşünürsün. Bu da doğru. Hirsch evlenecek benimle, zengin bir adam, çok zengin, ne kadar tekrar etmiş olursam olayım, bu yaşta evlilik önemli bir şey benim için: Ömür boyunca tek başına bir kenarda kalmak güç şey... Ama yine de asıl sebep bu değil. Evet, bu çeşit hesapların üstündeyim ben. Ne kadar Yahudi ya da yarı Yahudi olsam da bunun kanıtı da şu: Sen de zenginsin ya da olacaksın. Ama yarın kalkıp benimle evlenmek istediğini söylesen, yine de gitmekten vazgeçmem."

"Seni üzdüm, nonoşum dinle beni, metin ol. Sana her şeyi anlatmak rahatlık veriyor bana, her şeyi öğrenmen senin için de iyi. Kendimi öldürmeyi düşündüm, morfinle... Çabucak, gürültüsüz patırtısız, acısız olurdu bu iş. Bunun için gerekli dozda morfin bile buldum. Dün Paris'ten ayrılırken attım bunu. Görüyorsun ya, yaşamak istiyorum. Hiç de öyle boşuna ölmek istemedim... Ondan söz ettiğim zaman hiç de kıskanmış görünmüyordun. Haklıydın. Neden kıskanacaktın ki? Asıl o seni kıskanmalıydı. Seni seviyorum nonoşum. Ömrümde kimseyi sevmedim seni sevdiğim kadar, nefret ediyorum ondan. Neden saklayayım bunu? Nefret ediyorum. İnsan değil o... Bir... Bilmem ki ne! Nefret ediyorum, korkuyorum ondan.

O kadar çok dövdü ki beni! Yine de dövecek! Belki de öldürecek... Öyle kıskançtır ki bilsen! Bir kere, Fildişi Kıyısı'ndaydık. Yerli adamlarımızdan birine beni boğdurtmak için para vermişti. Neden biliyor musun? Zenci uşağının bir gece benim yattığım kulübeye geldiğini sanmıştı. Her şeyi yapabilir bu adam!.."

"Her şeyi yapabilir" diye boğuk bir sesle tekrarladı. "Ama karşı durulamaz ona... Bak, dinle, sana söylemeye hiçbir zaman cesaret edemediğim bir şey var. Biliyorsun ya, o faciadan sonra, beni çağırdığı için Palanza'ya gitmiştim... İşte, orada başladı her şey! Ama her şeyi sezmiştim önceden. Karşısında korkudan ölecek gibi oluyordum. Bir gün içmem için ıhlamur kaynatıp vermişti, içmeye cesaret edemedim. Yüzünde öyle acayip bir gülümseme vardı ki fincanı uzatırken. Ama gel gör ki, böyle olduğu halde evet böyle olduğu halde... Anlıyor musun? Ah, bu adamın ne büyük bir çekiciliği olduğunu düşünemezsin!"

Antoine yeniden ürperdi. Rachel omzuna bir sabahlık aldı ve heyecansız bir sesle devam etti: "Kendimi ona vermem için beni korkutmak gereğini duymadı, zora da başvurmadı. Sadece bekledi. Bunu çok iyi biliyordu: Gücünü biliyordu. Gidip ben kapısına vurdum... Ama ancak ikinci akşam aldı odasına... Sonra her şeyi yüzüstü bırakıp onunla yollara düştüm. Fransa'ya dönmedim. Köpeğiymiş gibi, gölgesi gibi peşinden gittim. İki üç yıl boyunca her şeye katlandım. Yorgunluklara, tehlikelere, dayağa, hakaretlere, hapislere, her şeye. Evet hapse de girdim! Üç yıl boyunca her gün, acaba yarın başıma ne gelecek diye korkudan titriyordum!.. Haftalarca sokağa çıkamadan saklanmamız gerekmişti kimi zaman... Selanik'te gerçekten bir rezalet kopmuştu. Bütün Türk polisi bizi aramaya koyuldu: Sınıra ulaşıncaya kadar beş kere ad değiştirmek zorunda kaldık! Hep birtakım ahlakdışı olaylar yüzünden. Londra'dayken, bir mahalledeki bütün bir aileyi satın almanın yolunu buldu: Askerlerle düşüp kalkan bir kızla, iki kız ve küçük kardeşini... Hirsch, buna *Mixed-Grill*'im diyordu... Bir gün polisler evi sardılar ve bizi enselediler. Ne diyebilirdim? Üç ay tutuklu kaldık... Ama bizi salıverdirmenin yolunu buldu... Ah, hepsini anlatabilsem! Bütün gördüklerimi, çektiklerimi!.. İçinden, şimdi, 'Anlıyorum neden bu adamdan ayrıldığını' diyorsundur. Bak bu doğru değil, ben değilim ondan ayrılan! Sana yalan söylemiştim. Hiçbir zaman elimden gelemezdi bu. Beni kovdu! Hem de gülerek! 'Defol git

şimdi, sonra ne zaman istersem gelirsin' dedi. Yüzüme tükürdü... Bak, işin doğrusunu öğrenmek ister misin? Geldiğimden beri yalnız onu düşündüm! Bekledim, bekledim. İşte sonunda çağırdı beni! Anladın mı şimdi niçin gittiğimi?"

Rachel bunları söyledikten sonra ayağa kalktı, Antoine'ın önüne gelip diz çöktü, başını dizine dayadı ve ağlamaya başladı.

Delikanlı onun hıçkırıklarla sarsılan ensesine bakıyordu. İkisi de titriyordu.

Rachel, gözleri kapalı, "Seni öyle seviyorum ki nonoşum..." diye mırıldandı.

Bütün gün, sessizce anlaşmışçasına, hiçbir şeyden söz etmediler. Neye yarardı ki? Öğle yemeğinde, karşı karşıya oturmak zorunda kaldıkları için, zaman zaman göz göze geliyorlardı. Aynı düşüncelerin bulandırdığı bakışlarını görmemek için, ikisi de hemen başka yere bakıyorlardı. Neye yarardı artık bu konu üzerinde durmak?

Ufak tefek alışveriş yapmak için Rachel gereğinden çok vakit harcadı ve alacağı şeylerle ilgiliymiş gibi göründü. Enginden gelen rüzgârla savrulan sağanak halindeki yağmur sokakları yalayıp geçiyor, evlerin duvarlarına çarptıkça ıslıklar çalıyordu. Antoine, akşam yemeğine kadar hiç karşı koymadan, mağaza mağaza dolaştı Rachel'in peşinde. Genç kadın gidip vapurda kendine bir yer ayırtacak kadar bile vakit bulamamıştı, *Romania* adlı hem eşya, hem de yolcu taşıyan bir şileple yolculuk edecekti. Gemi, Oostende'den geliyordu. Sabahın beşinde Le Havre'a uğradıktan bir saat sonra hareket ediyordu. Hirsch, Rachel'i Casablanca'da bekleyecekti. Belçika Kongo'su hikâyesi uydurmaydı baştan sona...

Akşam yemeğini uzattılar. Son gece, odalarında baş başa kalacakları anı düşünerek ikisi de ürküntü duyuyordu. Kendilerini attıkları lokanta çok kalabalık, ışıklar içinde, gürültülü koca bir salondu. Hem meyhane hem dans salonu hem de bilardo kulübüydü burası. Sigara dumanları, bilardo takırtıları ve baygın valslar arasında insan bütün geceyi geçirebilirdi burada. Saat 10'a doğru gezgin bir İtalyan çalgıcı topluluğu daldı içeriye. On iki kişiydiler, sırtlarında kırmızı gömlek, ayaklarında beyaz pantolon ve başlarında Napoli balıkçılarının ponponu, omuzlarından sarkan külahları. Her birinin elinde de bir enstrüman vardı: Keman, gitar, trampet, kastanyet... Avazları çıktığı kadar şarkı söyleyip delirmiş gibi sıçrıyorlardı. Antoine da Rachel de artık üzüntüden tükendikleri için

bu çılgınları seyrederken çok mutlu hissetmişlerdi kendilerini. Sonra bu çılgınlar, para toplamaya başlayarak, şarkılarının son parçasını söylerlerken ikisi de can sıkıntılarının büsbütün arttığını anlamışlardı. Bunun üzerine, kalkıp sağanak yağmurun altında titreyerek otele gittiler.

Gece yarısı olmuştu. Rachel'in saat üçte uyandırılması gerekiyordu. Kısa gecede Kasım rüzgârları, yağmuru durmadan balkonun çinkosuna çarptırıyordu. Rachel'le Antoine acılar içinde kıvranan iki çocuk gibi, birbirlerine sokularak hiç konuşmadan geçirdiler geceyi.

Yalnız Antoine bir kerecik, "Üşüyor musun?" diye sordu.

Genç kadının bütün vücudu titriyordu.

"Hayır" dedi, daha çok sokuldu Antoine'a, sanki hâlâ koruyabilirmiş, onu kendi kendinden kurtarabilirmiş gibi.

"Korkuyorum.." diye mırıldandı. Delikanlı bir şey söylemedi. Artık hiçbir şey anlamamaktan yorgun düşmüştü.

Kapıya vurulur vurulmaz Rachel, son öpüşmeden kendini kurtararak yataktan fırladı. Antoine da sevinmişti buna. Güçlü olmak için birbirlerine destek oluyorlardı.

Sessizce giyindiler. Sakin görünmeye çalışıyordu ikisi de. Birbirlerine ufak tefek yardımlarda bulunarak birlikte geçen yaşayışlarının alışkanlıklarını sonuna kadar götürmek istiyorlardı. Tıka basa doldurulmuş bir valizin kapağını kapatabilmek için Antoine üstüne dizini dayayıp bütün ağırlığıyla bastırdı. Rachel de halının üstüne çömelerek kilitledi. Sonunda, artık her şey hazır olup da bu işler üzerinde konuşacak tek kelime, yapılacak hiçbir şey kalmayınca, Rachel başına yol şapkasını geçirdi, battaniyelerini katladı, tülünü iğneledi, eldivenlerini giydi, el çantasının kılıfını ilikledi. Bütün bu işler bittikten sonra da birkaç dakika kadar arabanın gelmesini beklediler. Rachel kapının kenarındaki alçak iskemleye oturdu, birden bir üşüme gelmişti üstüne... Dişlerinin takırdamaması için çenesini kilitlemişti başını önüne eğerek, dizlerini kollarının arasında sıkıyordu. Antoine da ne diyeceğini ne yapacağını bilemiyor, genç kadına yaklaşmaya da cesaret edemiyordu. En yüksek bavullardan birinin üstüne oturarak ellerini yanına sarkıtmıştı. Dayanılmaz ayrılık acısının habercisi bir sessizlik içinde birkaç dakika daha geçti. Eğer biraz sonra biteceğini kesin olarak bilmeselerdi bu geçen sürenin korkunç baskısına katlanamaz, çözülüverirlerdi. Rachel bir

Slav adetini hatırladı: Oralarda sevilen bir insan uzun bir yolculuğa çıkmak üzereyken herkes çevresinde oturup bir an başlarını önlerine eğip dururlarmış. Az kalsın bunu söyleyiverecekti. Ama sesinin titreyeceğinden korkuyordu.

Koridordan, bavulları almaya gelen garsonların ayak seslerini duyar duymaz başını kaldırıp bütün vücuduyla Antoine'a doğru döndü, genç kadının gözlerinde öyle bir umutsuzluk, keder ve sevgi okunuyordu ki Antoine kollarını uzatıp, "Sevgilim!" demekten kendini alamadı.

Ama kapı açılmıştı, adamlar odaya doldular.

Rachel ayağa kalktı. Ona veda ettiğine başkalarının da tanık olmasını istemişti. Bir adım ilerleyerek Antoine'ın karşısına geldi. Delikanlı Rachel'in boynuna sarılmak istemedi. Gitmemesi için yalvararak kollarının arasında sıkamayacağını anlamıştı. Son bir kere daha dudaklarında genç kadının, yumuşak ve hıçkırıklarla titreyen ağzını duydu, hafifçe, "Allahaısmarladık sevgilim!" dediğini işitti.

Rachel çabucak ayrıldı. Karanlık koridora açılan kapıdan çıkarak, arkasına bakmadan gözden kayboldu. Antoine olduğu yerde yumruklarını sıkarak kalakalmıştı, bir tür şaşkınlıktan başka duygu yoktu içinde.

Rachel, gemiye kadar gitmeyeceğine söz verdirmişti Antoine'a. Ama o, *Romania*'yı limandan çıkarken görebilmek için mendireğin kuzey ucuna gidip fenerin altında durmaya karar verdi. Arabanın uzaklaştığını anlar anlamaz gelip bavulları emanete götürmeleri için zile bastı, artık o odaya dönmek istemiyordu. Sonra gecenin karanlığında kendini sokağa attı.

Şehirde bir ölüm sessizliği vardı, sokaklar sisin altında parlıyordu. Kasvetli bulutlar çökmüştü şehrin üstüne, ufukta başka bulutlar da yığılıyordu, birleşmek üzere olan bu iki kasırganın ortasında soluk bir gök parçası erimiş gibi görünmekteydi.

Antoine nereye gittiğini bilmeden yürüyordu. Bir havagazı fenerinin altında durdu, şiddetli rüzgâra karşı koyarak şehrin planını açtı. Sisten önünü göremiyordu. Fakat dalgaların gürültüsünden ve paltosunu bacaklarına yapıştıran rüzgârın arasından duyulan sis düdüğünün keskin sesinden yönünü kestirdi, kaygan, çamurlu yerlerden geçerek çimentoları dökülmüş bir rıhtıma vardı.

Mendirek gittikçe daralarak denize doğru uzanıyordu. Sağda bomboş okyanus geniş dalgalarla sürekli bir sallantı halindeydi.

Oysa sol tarafta limanın havuzu içinde kalan sudan belirsiz bir şıpırtı duyuluyordu. Nereden geldiği bilinmeyen sis düdüğünün sesi havayı doldurmaktaydı.

Dakikalarca tek kişiye rastlamadan yürüyen Antoine, başının üstünde fenerin ışığını fark etti. O ana kadar sis, feneri görmesine engel olmuştu. Mendireğin ta ucuna varmıştı. Sahanlığa giden basamakların önünde durup yönünü kestirmeye çalıştı. Rüzgârla enginden gelen dalgaların çıkardığı gürültülerin arasında tek başınaydı. Tam karşı tarafta, soluk bir ışık doğuyu gösteriyordu. Besbelli başka yerlerde kış güneşi doğuyordu o anda. Ayaklarının dibinde, granitin içine oyulmuş bir iskele denizin karanlık uçurumuna dalarak gözden kayboluyordu. Eğilerek bile, dalgakıranı döven dalgaları göremiyordu. Ama, bunların önce uzun bir iç çekişi, sonra da gevşek bir hıçkırık halinde aşağıdan gelen soluklarını duyuyordu.

Zamanın geçtiğinin farkında değildi. Yavaş yavaş, onu insanların yaşadığı dünyadan ayıran buğunun içinde, büyük bir aydınlık süzülmeye başlamıştı. Güneydeki mendirek fenerinin titrek ışığını seçebiliyordu.

Bulunduğu yerdeki fenerle ötekini birbirinden ayıran gümüş, parıltılı alandan ayıramıyordu gözlerini. Çünkü işte orada, o iki ışık odağının arasından *o* çıkıverecekti.

Yüzünü çevirmiş olduğu noktanın en solundan gün doğuşunu belirleyen bu aydınlık çevrenin içinde büyük bir gölge belirivermişti birden. Bu dar ve yüksek kütle, gözün seçebildiği bir uzaklıktı, soluk beyaz havanın içinde belirmiş, sonra da bir gemi oluvermişti. Boyası dökülmüş, nokta nokta ışıklarla bezenmiş koskoca bir gemiydi bu. Ardından kapkara bir duman bırakarak uzaklaşıyordu.

Engine açılmak için manevra yapan *Romania*'ydı bu gemi.

Yüzünü yağmur kamçılarken, parmaklık demirini avuçlarının arasında sıkan Antoine, geminin güvertelerini, direklerini, bacalarını sayıyordu hızlı hızlı ve ne yaptığını bilmeden... İşte oradaydı Rachel!.. Yüz metre ötesinde, şüphesiz o da şimdi eğilmiş, gözleri yaş içinde, görmeden bakıyordu kendisine. Ama o yaralı sevgileri, yine birbirlerine doğru iterken, son bir veda hareketinin avuntusuna kavuşturamamıştı onları. Yalnız, fenerden engine doğru uzanan ışık fırçası, zaman zaman Antoine'ın saçlarını okşayarak bu belirsiz kitleye ulaşıyordu... Artık, gemi, bakışlarının son ve belirsiz buluşmasını, bir sır gibi götürerek gözden kayboluyordu sisler arasına.

Antoine, uzun süre orada kaldı. Bir damla yaş yoktu gözlerinde. Beyni uyuşmuş gibiydi. Oradan ayrılıp gitmeyi düşünemiyordu. Sis düdüğünün sesine alışan kulakları, ıstırap verici çağrısını duymaz olmuştu.

Saatine baktı ve şehrin yolunu tuttu, çok üşümüştü. Hızlı hızlı, farkında olmadan çamurlu su birikintilerine bata çıka yürüyordu. Ön limandaki şantiyelerdeki mor renkli fenerler yakılmıştı; bütün seslerin boğulduğu puslu havanın içinde balyoz sesleri şöyle böyle duyulabiliyordu. Kabaran denizin dövdüğü kıyının ardında bir rüya şehri yükseliyordu. Birbiri ardınca dizilmiş iki tekerlekli arabalar çakılı yolda, artlarında bağrışmalar, kamçı sesleri bırakarak gidiyordu. Bunca sessizlikten sonra bu şamata iyi gelmişti Antoine'a. Demirli tekerleklerin çakmak taşlarını ezerek çıkardığı sesi dinlemek için durdu.

Sonra birden, treninin saat 10'da olduğu aklına geldi. Üç saat bekleyeceğini hiç düşünmemişti. Rachel'in gidişinden sonra hiçbir şeyi önceden tasarlayamaz olmuştu. Ne yapmalıydı? Nasıl geçireceğini tasarlamamış olduğu bu üç saatlik bekleyişin öldürücü boşluğu kederini öylesine artırmıştı ki bir tahta perdeye sırtını dayayarak ağladı.

Sokaklar canlanmıştı. Bir çeşmenin yanı başında saçları karma karışık yumurcaklar su için kavga ediyorlardı. Şoseyi bütün genişliğine kaplayan kamyonlar doklara doğru gürültüyle yol almaktaydı. Antoine uzun süre, nereye gittiğini bilmeden yürüdü. Tan yeri tamamıyla aydınlandığı sırada kendini otellerinin bulunduğu meydandaki çiçekçi sergilerinin önünde buldu: Bir gün önce, akşam yemeğine giderken, burada Rachel'e vermek için az kalsın bir demet krizantem alacaktı. Ama vazgeçmişti bundan. Çünkü ikisi de o kadar zahmetle bastırdıkları kederlerini büsbütün deşmemek için her sözden, her hareketten çekinmeye sessiz bir anlaşmayla karar vermişlerdi.

Otelin yazıhanesinden emanet kâğıdını alması gerektiğini hatırladı. İçinde tekrar odalarını, o yatağı görme isteği doğmuştu. Ama oda boş değildi, iki yolcu gelmişti. Kısa merdivenden inerek küçük bir parkın etrafında dolaştı durdu, sonra birlikte yürüdükleri bir sokağı tanıdı, buradan Napolili çalgıcıların şarkı söylediği meyhaneye gitmişlerdi. Meyhanenin önüne gelince içeri girme isteği duydu.

Yemek yedikleri masayı, yemeklerini servis eden garsonu aradı. Ama bir gün önceki şeylerden eser yoktu burada. Camlardan içeri sızan çiğ gün ışığının altında bu eğlence yeri kasvetli, buz gibi soğuk, koca bir hangarı andırıyordu. Masaların üstüne yığılmış iskemleler; çalgıcıların oturdukları yüksekçe yer şimdi devrilmiş sehpaları, kara bir tabut içinde yatan viyolonseli, üstüne bir gergedanın pullu derisine benzeyen bir muşamba örtülmüş piyanosuyla bu toz deryasının içinde yüzen içi kadavralarla dolu bir salı andırıyordu salon.

"Müsaade eder misiniz efendim?"

Bir garson masanın altını süpürüyordu. Antoine bacaklarını bir iskemlenin üstüne uzattı. Gözü süpürgenin gidip gelişine dalmıştı: Bir mantar, iki kibrit çöpü, bir portakal kabuğu... Hayır mandalina kabuğu... Salonun içinden esen bir hava akımı bütün bu artıkları dağıttı, garson öksürdü. Antoine kendine geldi. Yoksa trenin saati geçmiş miydi? Ayağa kalktı. Saate baktı. Maalesef yalnızca yedi dakikadır oradaydı.

Daha fazla kalmak istemedi. Dışarı çıktı. Bir kere kendisini trene attıktan sonra bu kadar azap duymayacağını düşünerek bir faytona atlayıp bir sığınağa koşar gibi gara gitti.

Ama bavullarını bagaja verdikten sonra da treni daha bir saat beklemesi gerekiyordu. Yürümeye koyuldu. Kovalanıyormuş gibi, istasyonun ta uzaklarına kadar gidiyordu. Duran bir lokomotifin içinden kendisine bakan bir makinisti süzerek, "Ne istiyorsun benden?" dedi içinden. Geriye döndüğü zaman da birkaç işçinin kendisine baktıklarını gördü.

Canı sıkıldı buna, geri dönerek bekleme salonuna girdi, bir koltuğa yığıldı. Bu şatafatlı ve boş salonda yapayalnızdı. Salonun camlı kapısına arkasını dönerek oturdu. Oradan çömelmiş, ihtiyar bir kadının, sallanan ak saçlı başını görüyordu. İhtiyar kadın kucağındaki çocuğu sallarken tatlımsak bir eski şarkıyı mırıldanıyordu. Genç denilebilecek, ama ahenksiz sesiyle Matmazel de eskiden sık sık bu şarkıyı Gise'e söylerdi:

Midye avına
İstemiyorum gitmek anne...

Antoine'ın gözleri dolu dolu oldu. Ah hiçbir şey duymasaydı, görmeseydi artık!

Yüzünü ellerinin arasına aldı. Ama birden Rachel gelmiş gibi oldu karşısına: O akşam genç kadının kolyesiyle oynarken elinde kalan amber kokusu! Göğsünün üstünde onun omzunun yuvarlaklığını, dudaklarında etinin ılıklığını duyar gibi olmuştu. Bu duygu onu öyle sarstı ki, başını ellerinin arasından çekti, elleriyle koltuğun kenarlarına yapışarak kımıldanmadan oturdu. Başını geri çekerken koltuğun arkalığına vurmuştu. Rachel'in şu sözünü hatırladı: "Kendimi öldürmeyi düşündüm..." Evet, buna son vermeliydi! Böylesine bir azaptan kurtulmak için intihardan başka çare yoktu... Önceden tasarlamadan, hemen hemen isteyerek bile değil, gittikçe kıskaçlarını sıkan bu acıdan kurtulmak için, nasıl olursa olsun...

Birden silkinip bir sıçrayışta ayağa kalktı, bir adam koluna dokunmuştu. Bir korunma içgüdüsüyle, nasıl geldiğini görmediği bu adamı itecek, yumruklayacaktı az kalsın.

"Hey ne oluyor?" dedi adam. Antoine, "Pa... Paris Treni?" diye kekeledi.

"Üçüncü peronda."

Adamı uykulu gözlerle süzdükten sonra sallana sallana perona doğru yürüdü.

Adam, "Vaktiniz var daha... Katar hazırlanmadı" diye arkasından bağırdı. Sonra Antoine gözden kaybolmadan önce, sallanarak kapının kanadına çarpınca, "Şuna bak, babayiğitlik taslıyor!" diye homurdandı ihtiyar.

Temmuz 1922-Temmuz 1923.

Hasta Çocuklar

I

Saat yarım, Üniversite Sokağı.

Antoine taksiden atlayıp kapı kemerinin altına daldı, "Pazartesi: Konsültasyon günüm" diye düşündü.

"Günaydın efendim."

Geriye döndü. İki oğlan çocuğu rüzgârdan korunmak istiyormuşçasına iç taraftaki girintili yerde duruyordu. Büyüğü, kasketini çıkartmış, tostoparlak, serçe başını andıran hareketsiz başını uzatarak atılganca bir bakışla bakıyordu Antoine'a. Durdu Antoine.

"Acaba, lütfen şuna bir ilaç verir misiniz?" Antoine az ötede duran "şuna" yaklaştı.

"Nen var senin küçük?" Rüzgâr, pelerinini uçurunca çocuğun bir eşarpla sarılı kolu meydana çıktı.

Büyük oğlan güvenli bir sesle, "Bir şey değil" dedi. "Bir iş kazası bile sayılmaz. Ama çalıştığı basımevinde, bu pis çıban çıktı kolunda. Omzuna kadar vuruyor ağrısı."

Antoine'ın acelesi vardı.

"Ateşi kaç?"

"Efendim?"

"Ateşi var mı?"

Hasta çocuğun ağabeyi başını sallayarak Antoine'ın yüzüne kaygıyla baktı:

"Evet, olmalı."

"Annene babana söyle de saat ikide *Charité*'ye götürüp göstersinler, şu soldaki büyük hastane, biliyor musun?"

Çocuğun küçük yüzü hayal kırıklığını açığa vururcasına bir an buruşur gibi oldu, ama çabucak bunu bastırarak karşısındakine isteğini kabul ettirmek isteyen hafif bir gülümsemeyle:

"Ben sanmıştım ki siz..."

Sonra kaçırılmayacak şeyler karşısında ne yapılması gerektiğini uzun zamandır bilen birisi gibi toparlandı:

"Önemi yok, bir şeyler yaparız. Teşekkür ederim efendim. Haydi gel tatlım."

Hiçbir art düşünce izi taşımayan bir gülümseyişle, terbiyelice kasketini çıkarıp salladı ve sokağa doğru bir adım yürüdü.

Antoine'ı tedirgin etmişti çocuğun bu tutumu, bir saniye durakladı:

"Beni mi bekliyordunuz?"

"Evet efendim."

"Sizi kim..." diyecekti, sözünü bitirmeden, merdiven kapısını açtı. "Girin içeriye, cereyanda durmayın öyle. Kim gönderdi buraya sizi?"

"Kimse." Çocuğun yüzü aydınlandı. "Sizi tanıyorum canım! Şu avlunun dibindeki noterde çalışıyorum ben!"

"Annen baban nerede oturuyor küçük?"

Çocuklardan küçüğü yorgun gözlerini ağabeyine çevirdi:

"Robert!"

Robert lafa karışarak, "Annemiz babamız yok efendim." Bir an durduktan sonra: "Verneuil Sokağı'nda oturuyoruz" dedi.

"Babanız da, anneniz de mi yok?"

"Yok efendim."

"Büyükanneniz, büyükbabanız filan?"

"Yok efendim."

Yumurcağın yüzü ciddileşmişti: Berrak bir bakışla bakıyordu Antoine'ın yüzüne. Halinde ne kendine acındırmak ne de merak uyandırmak isteği vardı; en küçük keder izi de.

O an Antoine'ın şaşkınlığı çocukça görünüyordu.

"Kaç yaşındasın sen?"

"On beş."

"Ya o?"

"On üç buçuk."

Antoine içinden, "Hay Allah cezalarını versin!" dedi. "Saat bire çeyrek var! Philip'e telefon et, Öğle yemeği ye, yukarı çık... Sonra, konsültasyondan önce de ver elini Saint-Honoré Mahallesi... Böylece bütün gün geçip gitmiş olacak!.."

"Haydi" dedi Antoine, "gel de bakayım şuna." Robert'in pırıl pırıl, asla şaşkınlık okunmayan bakışlarıyla karşılaşmamak için, kendisi öne geçti, anahtarını çıkarıp kapıyı açtı, antreden geçip muayenehanesine vardılar.

Léon mutfak kapısında göründü.

"Sofrayı biraz sonra kurarsınız Léon... Haydi sen de çabuk bütün bunları çıkart kolundan. Ağabeyin yardım etsin sana. Yavaşçacık... Tamam, yaklaş bakayım."

Temiz sayılacak gömleğin içinden sıskacık bir kol meydana çıkmıştı. Bileğin üstünde sathi bir flegmon iyice toplamış görünüyordu. Artık saati düşünmüyordu Antoine. İşaretparmağıyla apsenin üzerine bastırdı. Sonra öteki elinin iki parmağıyla hafiften çıbanı sıkmaya başladı. İyi: İşaretparmağının altında, sıvının yer değiştirdiğini çok net olarak hissetmişti.

"Şurası acıyor mu?" diye çocuğun dirseğiyle bileğinin arasına dokundu, sonra şişen koltukaltı bezine kadar bütün kolunu sıktı.

Gözünü ağabeyinden ayırmadan bütün vücudunu kasan küçük, "Pek fazla değil" diye cevap verdi.

Antoine homurdanırcasına, "Hiç de öyle değil" dedi. "Ama babayiğit bir adam olacaksın sen." Gözünü çocuğun utançtan bunalan gözüne dikti: Bir kıvılcım değmiş gibi, bir güven parıltısı belirdi çocuğun bakışlarında. İşte ancak o zaman gülümsedi. Sonra hemen başını önüne eğdi. Antoine yanağını okşayarak hafifçe çenesini tutup başını yukarıya kaldırdı. Küçük oğlan buna azıcık karşı koyar gibi olmuştu.

"Dinle beni. Hafifçe yaracağız şunu. Yarım saate kadar iyileşecek... İstiyorsun değil mi? Gel bakayım benimle."

Çaresiz boyun eğen küçük, cesaretle bir iki adım attı ama Antoine gözlerini ondan çevirince cesareti sarsıldı. İmdat istercesine yüzünü ağabeyinde çevirerek, "Gelsene buraya Robert!" dedi.

Bitişikteki duvarları fayans döşeli, muşambalı masa ve otoklavlı oda, gerektiğinde küçük ameliyatlar için kullanılıyordu. Léon oraya "laboratuvar" adını takmıştı, eskiden banyo imiş. Antoine'ın, babasının apartmanında kardeşiyle birlikte oturduğu eski daire gerçekten yetersiz hale gelmişti. Antoine yalnız kaldıktan sonra bile, iyi bir rastlantı sonucu komşu binanın zemin katında dört odalı bir daire buldu. Çalışma ve yatak odalarıyla "laboratuvarını" buraya taşıdı. Eski çalışma odası, hastalar için bekleme odası oldu. İki dairenin antrelerinin arasındaki duvarda açılan bir aralıkla, iki daire birleştirilmiş oldu.

Birkaç dakika sonra çıban iyice yarılmıştı.

"Biraz daha dişini sık... Hah... Biraz daha... Tamam!" diyerek Antoine bir adım geriledi. Küçük oğlan, ağabeyinin gerilmiş kollarının arasında, yarı baygın uzanmıştı, rengi bembeyazdı.

"Hey Léon!" diye bağırdı Antoine. "Şu delikanlılara biraz konyak!" Bir parmak kadar konyağa batırdığı iki şeker parçasını hasta çocuğa uzatarak:

"Çiğne bakayım şunları, sen de."

Sonra ameliyat olan çocuğa doğru eğilerek, "Çok sert değil ya!" dedi. Kendine gelerek gülümseyen çocuk, "İyiyim" diye cevap verdi.

"Uzat bana kolunu. Korkma, artık bitti dedim ya sana. Şimdi yıkayıp kompres yapacağım. Acı vermez bu."

Telefon çaldı. Antreden Léon'un sesi geliyordu: "Hayır efendim, doktorun işi var... Bugün öğleden sonra olmaz... Doktorun konsültasyon günü bugün... Peki efendim... Ancak akşam yemeğine doğru olabilir... Emredersiniz efendim."

"Ne olur ne olmaz, bir fitil koyalım" diye mırıldandı Antoine. Sonra çıbanı gözden geçirdi. "İyi. Sargıyı biraz sıkıca sardım... Böyle gerekiyor... Şimdi, sen, ağabey dinle: Kardeşini eve götür. Yatırmalarını, kolunu da oynatmamasına dikkat etmelerini söyle. Kiminle oturuyorsunuz?.. Küçüğe bakacak biri vardır elbet?"

"Tabii, ben..."

Onurlu bir insan olduğu okunuyordu küçücük yüzünden. Antoine'ın yüzüne meydan okurcasına dik dik bakmıştı. Bunun karşısında gülümseyemedi Antoine. Duvar saatine bir göz attı, bir kere daha merakını yendi.

"Verneuil Sokağı'nda kaç numarada oturuyorsunuz?"

"37 B."

"Adınız Robert miydi?"

"Robert Bonnard!"

Antoine adresi yazdı. Sonra çocuklara baktı. İki kardeş ayağa kalkmış, berrak bakışlarla süzüyorlardı kendisini. Hiçbir minnet izi yoktu bu bakışlarda, ama büyük bir rahatlık ve güvenlik duygusu okunuyordu.

"Haydi gidin şimdi çocuklar. Acele işim var benim... Fitili değiştirmek için saat altı ile sekiz arasında uğrarım size. Tamam mı?"

Bunu çok tabii bulmuş gibi görünen büyük oğlan, "Evet efendim" dedi. "En üst kat, kapı numarası 3. Tam merdivenin karşısı."

Antoine, çocuklar gider gitmez, "Sofrayı hazırlayabilirsiniz Léon" dedikten sonra telefona sarıldı:

"Alo... Elysée 01-32."

Antredeki masanın üstünde duran telefonun yanındaki ajandada o günün sayfası açılmıştı. Antoine ahizeyi elinden bırakmadan eğilerek okudu:

"*1913-13 Ekim, Pazartesi*: Saat 14.30. *Mme de Battaincourt*. Gitmeyeceğim. Beklesin. 15.30 *Rumelles*, evet... *Lioutin*, peki... *Mme Ernst*, tanımıyorum... *Vianzoni*... *de Fayelles*... Tamam..."

"Alo... 01-32 mi?.. Profesör Philip geldi mi? Ben, doktor Thibault..." (Bir an durur) "Alo... Günaydın, hocam... Yemeğinize engel oluyorum... Bir konsültasyon için rica edecektim... Çok acele... Evet... Héquet, cerrah... Çok ağır, ne yazık ki hiç umut yok... Evet, hiç bakılmamış... Bir sürü komplikasyon. Anlatırım size, acı bir durum... Ama hayır hocam, mutlaka sizin görmenizi istiyor. Bu yardımı Héquet'den esirgemezsiniz herhalde... Elbette... Hemen... Ben de... Bugün Pazartesi, konsültasyon günüm... Peki anlaştık: Bir çeyrek saate kadar uğrar, sizi alırım... Teşekkür ederim hocam."

Telefonu kapattı. Randevu listesine bir kere daha göz attı, sonra yorgunmuş gibi içini çekti ama yüzünden okunan memnunluk bunu yalanlıyordu.

Léon, köse yüzünde kurnazca bir gülümsemeyle yanına gelerek Antoine'a, "Kedinin bu sabah doğurduğunu biliyor muydunuz?" dedi.

"Sahi mi?"

Bu haber Antoine'ı eğlendirmişti. Mutfağa gitti. Kedi bez parçasıyla dolu bir sepetin içinde yan yatıyor, durmadan küçücük yapışkan tüy yumaklarını yalayıp duruyordu.

"Kaç tane kadar var şunlar?"

"Yedi. Yengem bunlardan birini istiyor."

Léon, kapıcının kardeşiydi. İki yılı aşkın bir süredir Antoine'ın yanında çalışıyordu. İşini büyük bir titizlikle, hiç şaşırmadan yapardı. Sessiz, soluk benizli, yaşı belli olmayan bir çocuktu. Seyrek yumuşak saçları upuzun yüzüne acayip bir görünüş veriyordu. Uzun ve sarkık burnuyla bön bir hali vardı. Durmadan sırıtışı da büsbütün artırıyordu bunu. Ama bu salaklık isteyerek olmasa bile, rahatlık sağlayan bir maskeydi. Bunun ardında uyanık bir yüzü,

şüpheci bir sağduyusu ve kendine göre alaycı bir yanı vardı bu Léon'un.

"Ya, peki öteki altısı ne olacak, suda boğacak mısınız onları?"

"Ne yapacaktım ya" diye soğukkanlılıkla cevap verdi. "Yoksa beyefendi evde büyütmek mi ister bunları?"

Antoine gülümsedi. Sonra dönüp hızla Jacques'ın eski çalışma odasına gitti. Orayı yemek odası olarak kullanıyordu.

Yumurta, enginarlı külbastı ve meyve, sofrada hazırdı. Yemeklerin gelmesini beklemek canını sıkardı Antoine'ın. Mis gibi sıcak tereyağı kokusu duyuluyordu omletten. Bu on beş dakikalık öğle yemeği hastanedeki sabah çalışmasıyla öğleden sonraki muayeneleri arasında kısa bir dinlenme zamanıydı Antoine için.

"Yukarıdan bir istekleri yok mu?"

"Hayır efendim."

"Mme Franklin telefon etmedi mi?"

"Etti efendim. Cuma gününe randevu aldı. Yazdım."

Bu sırada telefonun zili duyuldu. Léon konuşuyor:

"Hayır efendim. 17.30 dolu... 18'de... Peki efendim."

"Kim bu?"

"Mme Stocknay." Hafifçe omuz silkerek, "Ahbaplarından bir kadının küçük oğlu için. Ayrıca yazacak" dedi Léon.

"Kim bu Mme Ernst. Saat 17'ye yazmışsınız?"

Sonra cevabını beklemeden:

"Mme Battaincourt'a telefon ederek özür dilediğimi, en azından yirmi dakika kadar gecikeceğimi söylersiniz... Gazeteleri verin bana. Teşekkür ederim." Duvar saatine bir göz attı. "Yukarıdakiler sofradan kalkmış olmalı... Telefon eder misiniz? Mlle Gisèle'i arayın ve telefonu büroya getirin. Kahvemi de, ama çabuk."

Ahizeyi eline aldı, yüzünde bir rahatlama ifadesi belirmişti, gözlerini uzakta bir noktaya dikerek gülümsüyordu. Sonra birden sanki bir kanat çırpınışıyla havalanmış gibi, telin öteki ucuna yönelivermişti.

"Alo... Evet... Benim... Oh, hemen hemen bitirmiş, gibiyim..." Güldü. "Hayır, üzümü bir hasta göndermiş, çok nefis... Yukarıda ne var ne yok?" Dinliyordu, yavaş yavaş yüzü kararadı.

"Ya! İğneden önce mi, sonra mı?.. Bunun normal olduğuna onu inandırmak lazım..." Bir an durdu. Yüzü yeniden aydınlandı. "Baksana Gise, telefonda yalnız mısın? Dinle beni: Seni bugün gör-

meliyim. Söyleyeceklerim var. Ciddi şeyler... Burada, tabii. Ne vakit olursa olsun üç buçuktan sonra, tamam mı? Léon seni geçirir... Geleceksin değil mi?.. Kahvemi içip yukarı çıkacağım."

II

Antoine'da babasının katının anahtarı vardı. Çıngırağı çalmadan çamaşırhaneye kadar geldi. Adrienne, "Babanızı çalışma odasına götürdük" dedi.

Ses çıkarmadan, eczane kokan koridordan geçerek, M. Thibault'nun yatak odasına kadar geldi. "Bu eve adım atar atmaz o kadar yüreğim daralıyor ki..." dedi içinden. "Hekimim ama başka yere benzemiyor burası benim için..."

Doğruca duvara iğnelenmiş olan vücut ısısı kâğıdına baktı. Tuvalet odası bir eczanenin ilaç hazırlama yerini andırıyordu: Rafta, masanın üzerimde irili ufaklı şişeler, porselen kaplar, paket pamuk. "Şu kavanoza bakalım bir. Bence böbrekler iyi çalışmıyor. Tahlil durumu gösterecek. Ya morfin, ne kadar yapılmış acaba?"

Ampul kutusunu açtı, kutunun içerisindekilerden hastanın kuşkulanmaması için etiketinin üzerine kâğıt yapıştırmıştı. "Daha yirmi dört saatte üç santigram! Bakalım hemşire nereye koydu?.. Hah, işte dereceli bardak."

Çevik, hemen hemen keyifli hareketlerle aramaya koyuldu. İspirto lambasında eprüveti ısıtırken, kapı gıcırdayınca yüreği çarparak telaşla başını geriye çevirdi. Gise değildi gelen, Matmazel'di. Yalpalanarak geliyordu: Sırtında odun taşıyan bir ihtiyar kadın gibi iki büklüm. Boynunu o kadar uzattığı halde gözleri ancak Antoine'ın elinin hizasına kadar geliyordu. Ama yine de küçük, duman rengi gözlüklerinin ardındaki bakışları canlıydı. Telaş uyandırıcı en küçük bir olay karşısında beyaz sargılarının arasında sapsarı görünen fildişi rengindeki daracık alnının derisi titremeye başlıyordu hemencecik.

"Ah, nihayet gelebildin Antoine" dedi içini çekerek. Sonra doğrudan doğruya söze girip titrek sesiyle, "Biliyor musun, dün akşamdan beri artık dayanılmaz oldu bu! Rahibe Céline iki çorba kâsemi kırdı, bir litreden çok sütü de ziyan etti! Tanesi on iki santime alınmış muzları soyuyor ama hasta elini bile sürmüyor...

Sonra mikrop yüzünden artıklarını da dökmek zorunda kalıyoruz! Ona da, kimseye karşı da bir düşmanlığım yok benim. Melek gibi bir kız... Ama konuş onunla da sürdürmesin bu yaptıklarını! Ne diye zorlamalı bir hastayı! Durmadan ona bir şeyler yutturmaya çalışmamalı! Bak bu sabah dondurma yedirmeye kalktı ona! Ne demek hastaya dondurma vermek Antoine! Bu, yüreğini bir anda dondurmaktan başka neye yarar! Hem sonra Clotilde'in dondurmacılara gitmeye vakti varmış gibi! Ev halkının karnını doyurmak için uğraşıp dururken!"

Antoine, cevap yerine arada bir homurdanarak, tahliline devam ediyordu. "Yirmi beş yıl boyunca, tek kelime söylemeden babamın nutuk seline dayandı. Şimdi öcünü alıyor..." dedi.

"Biliyor musun kaç boğaz doyuruyorum ben" diye yeniden söze koyuldu Matmazel. "Kaç boğaz doyuruyorum şu anda? Rahibe de var, üstelik Gise de! Mutfakta üç kişi, sofrada üç kişi, bir de baban! Var hesap et! Yetmiş sekiz yaşımda, şu halimde..."

Telaşla geri geri gitti, çünkü Antoine elini yıkamak için masadan ayrılmıştı. Hep hastalıklardan, mikrop almaktan korkuyordu. Bir yıldır ağır bir hastanın yanında yaşamak, hastabakıcılarla, hekimlerle içli dışlı olmak, ilaç kokularını ciğerlerine doldurmak, üç yıldır süregelen çöküntüsünü her gün biraz daha çabuklaştıran bir zehir etkisi yapıyordu Matmazel'in üstünde. Kaldı ki kendisi gittikçe daha çok kocadığmın farkındaydı. "Tanrı Jacques'cığımdan beni ayırdığımdan beri yarı yarıya vücuttan düştüm" diye sızlanıyordu.

Antoine'ın yerinden kımıldamadan ellerini sabunladığını görünce, çekine çekine lavaboya doğru iki adım attı, "Konuş şu hemşireyle, Antoine, konuş, seni dinler!" dedi.

Antoine onun gönlünü almak istercesine, "Peki" dedi. Sonra hiç kendisiyle ilgilenmeden odadan çıktı. Uzaklaşan Antoine'ın bacaklarına şefkatle baktı: Hiç cevap vermediği, hiç karşı çıkmadığı için Antoine "Yeryüzünde biricik candan dosttu" kendisi için.

Antoine henüz gelmiş gibi görünmek için, antreden girmek üzere tekrar koridordan geçti.

M. Thibault rahibeyle yalnızdı. Antoine, "Demek Gise odasında yalnız?" dedi içinden. "Buradan geçtiğimi duymuş olmalı herhalde... Benden kaçıyor..."

"Günaydın baba." Hastanın başucuna geldiği zamanlar bunu hafifçe, neşeli gibi bir sesle söyledi. "Günaydın rahibe."

M. Thibault yarı kapalı gözlerini açarak:

"Hah, nihayet gelebildin..."

Kumaş kaplı büyük bir koltukta oturuyordu. Koltuğu pencerenin önüne çekmişlerdi. Yaşlı adamın başı omuzlarına ağır geliyor gibiydi. Sarkık çenesi rahibenin boynuna bağladığı peçeteye yaslanmıştı. Koltuğa gömülü gövdesinin yanında, yüksek arkalığın iki yanına dayalı kara koltuk değnekleri çok uzun görünmekteydi. Sözde Rönesans biçimi renkli camlardan sızan ışığın meydana getirdiği gökkuşağı Rahibe Céline'in hep hareket halindeki başlığına vuruyor, masanın üstündeki küçük örtünün üzerinde şarap rengi lekeler bırakıyordu. Masanın üzerinde duman tüten bir tabak sütlü tapyoka vardı.

"Haydi bakalım" dedi rahibe. Çorbaya daldırdığı kâşığı tabağın kenarında sıyırdıktan sonra, bir bebeğe mama yedirirmiş gibi, "hop" diyerek, kâşığı hastanın sarkık dudakları arasına sokup başını çevirmesine meydan vermeden ağzının içine boşalttı. Yaşlı adamın dizlerinin üzerine bıraktığı elleri öfkeyle kımıldamıştı. Kendi kendine yemeğini yiyememek onuruna dokunuyordu M. Thibault'nun. Rahibenin elindeki kâşığı yakalamak için davranır gibi oldu. Ama çoktan beri uyuşmuş şiş parmakları tutmuyordu. Kaşık elinden kurtulup halının üstüne düştü. Yaşlı adam elinin sert bir hareketiyle tabağı itti:

"Acıkmadım! Zorla yemek istemiyorum!" diye bağırdı. Kendisini korumasını istiyormuş gibi oğluna döndü. Sonra Antoine'ın susmasından cesaret almış gibi kızgın kızgın rahibeye bakarak, "Götürün bunları" dedi. Rahibe hiç tartışmadan, bir adım gerileyerek yaşlı adamın gözünün önünden çekildi.

Hasta öksürdü. (Sık sık, kuru bir öksürükle sözü kesiliyor, bu sırada yumruklarını sıkıyor, gözkapakları kısılıyordu.)

M. Thibault öç alıyormuş gibi, "Biliyor musun, hem dün akşam hem bu akşam kustum!" dedi.

Antoine babasının yan gözle kendisini süzdüğünü hissetmişti. İlgisiz görünerek, "Ya öyle mi?" dedi.

"Yani bu olağan bir şey mi sence?"

Antoine, "Bekliyordum ben de bunu vallahi" diye sokuşturdu gülümseyerek. (Rolünü büyük bir çaba göstermeden oynuyordu.

Hiçbir hastaya karşı bu kadar sabırla dayanmamıştı. Her gün, çok kere de sabah akşam geliyordu babasını görmeye. Her seferinde de bir yaraya pansuman yapar gibi, aldatıcı ama akla yakın düşünceler ileri sürüyor, her seferinde aynı inandırıcı sesle, hastanın yüreğini ferahlatan şeyler söylüyordu.) "Ne yaparsın baba, artık bir gencin midesi değil ki miden! Sekiz aydır haplarla, şuruplarla doldurup durdular. Daha önce bu hale gelmemiş olmasına sevinmeliyiz!"

M. Thibault susmuştu. Düşünüyordu. Bu yeni düşünceyle kendine güveni artmıştı. Bir şeylere, birilerine çatabileceği için de ferahlık duyuyordu yüreğinde.

"Evet" dedi iri ellerini gevşekçe birbirine vurarak. "Bu eşekler, yutturdukları ilaçlarla... Of bacağım!.. Benim midemi mahvettiler!.. Of!.. Aman!.."

Birdenbire öyle büyük bir ağrı duymuştu ki, yüzü allak bullak oldu. Gövdesi yana devrildi: Rahibenin ve Antoine'ın koluna yaslanıp bacağını uzatarak vücuduna kızgın bir mil gibi saplanan sancıyı yatıştırdı.

"Thérivier'nin serumu... Demiştin bana... İyi gelecek bu siyatiğe..." diye bağırdı. "Haydi söyle bakayım, iyi geldi mi sanki?"

Antoine soğukça, "Elbette" dedi.

M. Thibault şaşkın şaşkın oğlunun yüzüne baktı.

"Kendisi de, Salıdan beri daha az sancı duyduğunu kabul ediyor" diye bağırdı rahibe. Sözlerini duyurmak için aşırı derecede sesini yükseltme alışkanlığı vardı Rahibe Céline'in. Bu elverişli andan yararlanarak hastanın ağzına bir kaşık tapyoka tıktı.

İyi niyetle hatırlamaya çalışarak, "Salıdan beri mi?" diye kekeledi yaşlı adam. Sonra sustu.

Antoine hiç ses çıkarmadan, yüreği daralarak babasının bitkin yüzünü inceliyordu: Yaşlı hasta bir şeyler düşünerek beynini yorarken çenesinin kasları gevşiyor, kaşlarını kaldırıyor, kirpiklerini oynatıyordu. Zavallının en büyük dileği iyileşeceğine inanmaktı: Aslında o zamana kadar hiç şüphe etmemişti bundan. Rahibe bir kere daha, yaşlı adamın dalgınlığından yararlanarak tıka basa süt içirmişti. M. Thibault buna çok içerleyerek öyle büyük bir öfkeyle rahibeyi itmişti ki kadın sonunda boynundan peçeteyi çözmek zorunda kaldı.

Rahibe çenesini silerken M. Thibault yine, "Midemi mahvettiler!" deyip duruyordu.

Ama rahibe tepsiyi alıp odadan çıkar çıkmaz, sanki oğluyla baş başa kalacağı bu kısa zamanı bekliyormuş gibi, M. Thibault, dirseğine dayanıp Antoine'a doğru eğilerek, bir sır söyleyecekmiş gibi hafifçe gülümsedi ve yanına oturmasını işaret etti. "Çok iyi bir kız bu Rahibe Céline" diyerek derinden gelen bir sesle söze başladı. "Melek bir insan, biliyor musun Antoine?.. Hiçbir zaman onun iyiliğini karşılayamayız. Ama acaba manastırına bir şeyler?.. Biliyorum başrahibesi bana karşı bir şeyler borçludur. Ama, doğrusu yine de içim rahat değil. Bu kızın fedakârlığından bu kadar uzun zaman yararlanmak doğru olur mu, yardım bekleyen, acı çeken bunca başka hasta da varken! Benim gibi düşünmez misin sen de?"

Antoine'ın onun bu düşüncesine karşı çıkacağını kestirerek elliyle onu durdurdu. Sonra alçakgönüllüce bir iyi yüreklilikle, bir yandan öksürüklerle cümlesi yarım kalarak:

"Elbette bugün yarın için söylemiyorum bunu. Ama... Sen de kabul etmezsin ki... Bir süre sonra... Yani ben adamakıllı iyi olunca... Serbest bırakmak gerekmez mi artık bu iyi yürekli kızı? Bilemezsin yavrum, insanın yanında hep birinin bulunması ne kadar çekilmez şey! Bana bak, durum elverir vermez göndermeli onu!"

Antoine cevap vermeye cesaret edememişti. Sadece babasının düşüncesini benimsemiş gibi birkaç kere başını salladı. Bütün gençliği boyunca ağırlığını duyduğu babasının o sarsılmaz otoritesi şimdi ne hale gelmişti! Eskiden olsaydı despot adam hiçbir şey söylemeden hastabakıcıyı kapı dışarı ederdi. Gittikçe zayıf düştüğü için gücünü yitirmişti... Böyle anlarda yaşlı adamın bedenindeki çöküntü, Antoine'ın, organlarının tükenişini parmaklarıyla yoklayarak anladığı anlardakinden daha belirgin olarak görünüyordu.

Antoine'ın ayağa kalktığını gören M. Thibault, "Hemen gidiyorsun demek?" diye fısıldadı. Bu sitemli sözde bir üzüntü, bir yalvarış, gizli gibiydi: Şefkat gibi bir şey de. Antoine'ın içine dokunmuştu bu. Gülümseyerek, "Gitmem gerekiyor" dedi. "Bütün günü dolduran randevularım var. Bu akşam yine gelmeye çalışacağım."

Babasını öpmek için yatağa yaklaştı: Bunu yeni âdet edinmişti. Ama yaşlı adam başını öte yana çevirip, "Peki, git yavrum... Git!" dedi.

Antoine bir şey söylemeden odadan çıktı.

Antrede, bir iskemleye gülünç bir biçimde tüneyen Matmazel, delikanlının arkadan geçmesini bekliyordu:

"Sana söyleyeceklerim var Antoine... Şu hastabakıcı rahibeden söz edeceğim sana..."

Ama dinleyecek hali yoktu bu lafları.. Pardösüsünü, şapkasını yakaladığı gibi arkasından kapıyı çarpıp çıktı.

Merdiven sahanlığında bir an, içinde bezginlik duyarak durdu. Pardösüsünü sırtına geçirirken, askerlikte yürüyüşe çıkmadan önce çantasını sırtlarken kalçasını kaldırışını hatırladı...

Dışardaki hayatın uğultusu, arabaların gürültüsü, sonbahar rüzgârıyla boğuşarak yoldan geçenlerin manzarasıyla yine eski canlılığını elde etmişti.

Bir taksi aramaya koyuldu.

III

Otomobil, Madeleine'deki saatin önünden geçerken Antoine, "Çeyrek var" dedi içinden. "Tam vaktinde orada olacağım... Hoca, hiç şaşmaz saatini! Evden çıkmak üzeredir herhalde."

Dr. Philip gerçekten de muayenehanenin kapısında bekliyordu.

"Günaydın Thibault" diye mırıldandı. O gülünç denecek kadar acayip sesinde alaylı bir şeyler vardı. "Tam çeyrek kala geldim. Haydi yollanalım..."

"Yollanalım hocam" diye cevap verdi Antoine neşeyle.

Her zaman Philip'in izinde yürümekten zevk duyardı. İki yıl onun asistanı olarak çalışmış, her gün bu öncüyle içli dışlı yaşamıştı. Sonra servisini değiştirmesi gerekmişti. Ama hocasıyla ilişkisini kesmedi. Hiç kimse de onun gözünde "hoca"nın yerini alamadı. Antoine'dan söz ederken, "Philip'in öğrencisi Antoine" diyorlardı. Gerçekten de öğrencisiydi onun. Yardımcısıydı da, manevi evladıydı. Çok kere de karşıtı. Olgunluğun karşısında gençlik, ihtiyarlığın karşısında atılganlık, tehlike heyecanı. Yedi yıl boyunca süregelen arkadaşlık ve iş birliği sonucu kopmaz bağlarla bağlanmışlardı birbirlerine. Antoine, Philip'in yanına gelir gelmez kişiliğinde bir değişme, çapında bir azalma meydana gelir gibiydi: Delikanlı, kısa

bir süre önce bağımsız ve kendine yeten biriyken, hemencecik bir vasilik altına giriyordu sanki. Ama Antoine'ı rahatsız etmiyordu bu. Hocaya karşı duyduğu sevgi, onurunun okşanmasıyla bir kat daha artıyordu: Profesörün su götürmez değeri, insan beğenmekteki titizliği, Antoine'a olan bağlılığının değerine değer katıyordu. Hocayla öğrencisi bir araya geldikleri zaman pek keyifliydiler. Onlara göre, insanların çoğunluğu bilinçsiz ve yeteneksiz kişilerden oluşmuştu. İkisi de bu ortaklaşa kanunun dışında kalmış olmanın mutluluğunu paylaşıyor gibiydiler. Duygularını pek dışarı vurmayışı, hocanın Antoine'la konuşuşu, ona gösterdiği güven, teklifsizlik, o hafif gülümseyişleri kimi zaman nükte yaparken göz kırpmaları, kullandığı ve ancak yalnız alışılırsa anlaşılan kendisine özgü sözleri, bütün bunlar Philip'in, sözlerini anladığına inandığı tek insanın Antoine olduğunu açıkça göstermekteydi. Pek seyrek anlaşmazlık doğardı aralarında. Bu da hep aynı tür sebeplerden ileri gelirdi. Antoine Philip'i, kendi kendisini aldattığı, şüpheciliğinin birdenbire kendini belli ediveren bir düşüncesini temelli bir görüş gibi benimsemesini eleştirirdi. Ya da bir düşünce üzerinde anlaşmaya vardıkları halde Philip birden dönüş yaparak, az önce söylediklerini gülünçleştirerek, "Başka bir açıdan bakılınca, bu konudaki düşüncemizin saçma olduğu görülür" derdi. Bu da, "Hiçbir şeyin üstünde durulmamalı, hiçbir hükmün değeri yoktur" demeye varıyordu. O vakit Antoine başkaldırırdı. Böyle bir davranışa katlanamazdı o! Vücudunda bir sakatlık filan olmuş gibi acı verirdi ona. Böyle günlerde nezaketle hocanın yanından ayrılır ve koşup işine verirdi kendini, çalışmanın kendisine çok iyi gelen etkisiyle dengesini yeniden bulmak için.

Sahanlıkta Thérivier ile karşılaştılar. Hoca'dan bir öğüt vermesini istemişti. Bu Thérivier de, Philip'in eski asistanlarındandı. Antoine'dan daha yaşlıydı. Şimdi genel hekimliğe vermişti kendini. M. Thibault'ya da o bakıyordu.

Hoca durdu. Öne doğru eğilmiş, hiç kımıldamadan kollarını aşağıya sarkıtmıştı. Elbisesi, sıska vücudunun her yanında bolluk bırakıyordu. Bu haliyle iplerinin çekilmesi unutulmuş upuzun bir kuklayı andırıyordu. O küt yapılı tombul ve sırıtkan Thérivier'nin yanında çok gülünç bir karşıtlık meydana getiriyordu. Merdiven-

deki pencereden bol bir aydınlık geliyordu, geride duran Antoine hocayı seyrederek eğleniyordu. O anda da çok iyi tanıdığı kişileri birden yeniden görüyormuş gibi zaman zaman duyduğu ilgiyi duymaktaydı. O sırada Philip, kalın ve kapkara kaşlarının altındaki açık renk gözlerini Thérivier'nin yüzüne dikmiş, keskin ve saldırganca bir bakışla adamı süzüyordu. Kaşlarının bu kadar kara olmasına karşılık sakalı kırlaşmıştı. Korkunç bir keçi sakalıydı bu. Hani takma sakal diyesi gelirdi görenin. Çenesinden sarkan salkım saçak bir şeydi. Bu adamın her şeyinde hoşa gitmeyen, insanı içerleten bir hal vardı: Kıyafetinin pejmürdeliği, babaca davranışı, vücudunun biçimsizliği, o upuzun morumsu burnu, hırıltılı soluk alışı, sırıtışı, hep nemli görünen soluk dudakları. Bu dudakların arasından çıkan boğuk, genizden gelen sesi. Bu ses zaman zaman iğneleyici bir söz, alaylı bir kelime söylemek üzere yükselir biraz. Öyle anlarda o çalı gibi kaşlarının altındaki maymun gözünü andıran gözbebeklerinde bir parıltı belirir. Kimseyle paylaşmadan tek başına duymak istediği bir neşe parıltısıdır bu.

Bu görünüşü ne kadar çirkin olsa da, Philip'ten, yalnız kendisini yeni tanıyanlarla, değersiz kişileri uzaklaştırırdı. Antoine'a göre, aslında hiçbir hekim hastaları tarafından onun kadar beğenilmez, hiçbir hocaya meslek arkadaşlarınca onun kadar değer verilmezdi. Öğrencileri de büyük bir ilgiyle onun derslerine koşarlardı. Bundan başka hastanelerdeki en başına buyruk genç doktorlar bile ona karşı, her hocadan daha fazla saygı gösterirlerdi. Bu kırıcı alaylarını hayata, insanların budalalığına yöneltirdi. Yalnız ahmaklara dokunurdu onun iğneli sözleri. Her türlü küçük düşüncelerden uzak, aslında kimseyi hor görmeyen parlak zekâsını, onu hekimlik görevini yerine getirirken görmek gerekirdi. O zaman bütün bu keskin alayların, kendini kedere kaptırmamak için ve hayalden uzak derin bir acıma duygusuna karşı cesurca bir tepki olduğu anlaşılırdı. Salakları kendisine düşman eden bu keskin alaycılığı onun hayat felsefesinin canlı bir belirtisinden başka bir şey değildi.

Antoine pek öyle dikkatle dinlemiyordu iki hekimin konuşmasını. Thérivier'nin bir hastası söz konusuydu. Hoca bir gün önce görmüştü bu hastayı, durumu ağır görünüyordu. Thérivier görüşünde diretiyordu.

"Hayır" diyordu Philip. "Bir santimetreküp, delikanlı. Benim verebileceğim bu kadar. Yarım olsa daha iyi. İsterseniz iki kerede."

Ötekinin bu ılımlı öğüte karşı çıkarak bir şeyler söylemesi üzerine Philip gevşekçe elini omzuna koyarak o genizden gelen sesiyle:

"Bakın Thérivier, bir hasta bu duruma gelmişse, başucunda birbiriyle çarpışan yalnız iki kuvvet vardır: Tabiat ve hastalık. Hekimin işi artık tesadüfe kalmıştır: Yazı mı, tura mı? Eğer hastalığı yenerse yazıdır bu. Yoksa, tabiata yüklenmişse, bu da tura demektir. O zaman da hasta öbür dünyayı boylar. İşte işin aslı bu, yavrum. E, benim yaşımda ihtiyatlı oluyor, çok atılgan olmaktan çekiniyor insan." Bir süre kımıldamadan durdu, ağzını şapırdatarak tükürüğünü yuttu. Gözlerini kırparak Thérivier'nin gözlerinin içine bakıyordu. Elini omzundan çekti, sonra Antoine'a şeytanca bir göz attı. Merdivenden inmeye başladı.

Antoine'la Thérivier onun arkasından yan yana iniyorlardı.

"Baban nasıl?" diye sordu Thérivier.

"Dünden beri kusmalar başladı."

Thérivier, "Ya..." derken alnı kırıştı, dudağını büktü. Kısa bir susuştan sonra, "Bugünlerde bacaklarına bakmadın mı?" diye sordu.

"Hayır."

"Önceki gün hafifçe şiş görmüştüm."

"Albümin mi?"

"Daha çok flebit tehlikesi. Bu akşam dörtle beş arasında gideceğim. Sen de orada olacak mısın?"

Philip'in otomobili kapıda bekliyordu. Thérivier, Hoca'dan izin aldı, sıçrayarak oradan uzaklaştı.

"O kadar çok taksi parası veriyorum ki bugünlerde" diye düşündü Antoine. "Kendime küçük bir araba alsam daha iyi..."

"Nereye gidiyoruz Thibault?"

"Saint-Honoré Mahallesi'ne."

Philip, üşüyormuş gibi ürpererek otomobilin içerisinde bir köşeye büzüldü. Daha şoför arabayı harekete geçirmeden:

"Haydi çabucak anlat bana, yavrum. Sahiden hastanın durumu ümitsiz mi?"

"Ümitsiz hocam. İki yaşında bir kız çocuğu, vaktinden önce doğmuş, yavrucak. Tavşan dudak, damağı doğuştan yarık. Héquet kendisi ameliyat etmiş, ilkbaharda. Bundan başka kalp yetersizliği var. Anlatabildim herhalde. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, şiddetli

iç kulak iltihabı çıkıyor ortaya. Köyde olmuş bütün bunlar. Şunu da söyleyeyim ki, biricik çocukları..."

Hızla kayan yolların manzarasına dalan Philip, acıdığını açığa vuran bir sesle homurdandı.

"Üstelik Mme Héquet de yedi aylık gebe. Gebeliği de ağır geçiyor bu kadının. Kısacası, yeni bir kazayı önlemek için Héquet, karısını Paris dışına, Maisons-Laffitte'e yerleştirdi. Mme Héquet'nin teyzelerinden birisinin evine. Kardeşimin ahbabı oldukları için tanıyorum kendilerini. İşte kulak iltihabı orada başgöstermiş."

"Hangi gün?"

"Bilen yok. Sütnine bir şey söylemedi. Hiçbir şeyin de farkında olmamış belki. Yataktan çıkmayan çocuğun annesi de başlangıçta bir şey anlamamış. Sonra da çocuğun rahatsızlığını diş çıkartmaya bağlamış. Sonunda Cumartesi akşamı..."

"Önceki gün mü?"

"Önceki gün Héquet, her haftaki gibi, Pazarı geçirmek üzere Maisons'a gelir gelmez küçüğün durumunun tehlikeli olduğunu görmüş, bir cankurtaran bularak, geceleyin, çocuğu da karısını da Paris'e getirtmiş. İşte böyle. Gelince bana telefon etti. Pazar sabahı erkenden küçük kızı gördüm. Bir kulakçı çağırttım, Lanquetot geldi. Beraberce mümükün olan bütün komplikasyonları bulduk: Mastoit başta olmak üzere, sinüs iltihabi filan... Dünden beri denemediğimiz ilaç kalmadı. Boşuna. Çocuğun durumu saatten saate ağırlaşmakta. Bu sabah menenjit belirtileri..."

"Müdahale edildi mi?"

"Göründüğü kadarıyla mümkün değil. Héquet dün akşam Péchot'yu getirdi. O da kalbin durumunun ameliyat için elverişli olmadığını kesin olarak söyledi. Çocuğun duyduğu korkunç acıları hafifletmek için başına buz koymaktan başka çare yoktu."

Philip, gözleri hep uzaklarda, yeniden homurdandı.

Antoine kaygıyla, "İşte bizim yapabildiğimiz bu" dedi. "Şimdi sıra sizde hocam." Bir an sustuktan sonra, "İtiraf edeyim ki, çok geç kaldığımız için biricik umudumu da yitirmiş gibiyim" dedi.

"Héquet hastanın iyileşeceğini ummuyor mu hiç?"

"Yo, hayır."

Philip bir an sustu, sonra elini Antoine'ın dizine koyarak:

"Bu kadar kesin konuşmayın Thibault. Bir hekim olarak bu bahtsız Héquet artık hiçbir umut kalmadığını elbet *bilir*. Ama baba

olarak... Bilir misin, durum ağırlaştıkça insan saklambaç oynar kendisiyle...” Acı bir gülümseme belirdi yüzünde, sonra genizden gelen bir sesle, “Bereket versin ki böyle, öyle değil mi? Bereket versin...” dedi.

IV

Héquet üçüncü katta oturuyordu.

Asansörün gürültüsü duyulunca sahanlık kapısı açıldı. Bekliyorlardı Philip'le Antoine'ı. İriyarı bir adam göründü. Sırtındaki beyaz gömlekle sert bir karşıtlık meydana getiren kara sakalından Yahudi tipini büsbütün ortaya koyuyordu. Antoine'ın elini sıktı, o da adamı Philip'e tanıttı:

“Issac Studler.”

Eski bir tıbbiyeliydi. Sonradan hekimliği bırakmıştı ama bütün tıp çevrelerinde rastlanırdı ona. Eski meslektaşı Héquet'ye candan bir sevgi besliyordu, körü körüne bağlıydı ona. Arkadaşının acele dönüşü kendisine telefonla haber verilince, hemen koşup çocuğun başucuna yerleşmişti.

Bütün kapıları açık olan daire baharda nasıl bırakılmışsa o durumdaydı, kasvetli bir görüntüsü vardı. Perde olmadığı için bütün panjurlar kapatılmıştı. Her yerde elektrikler yanıyordu. Her odada, tavandaki lambalardan dökülen çiğ ışığın altında, üstlerine beyaz örtüler atılmış üst üste yığılı mobilyalar, bir sürü çocuk tabutunu andırmaktaydı. Philip'le Antoine'ın bekledikleri salonda yerlerde, açık bavulların etrafına bir sürü şey yığılmıştı. Studler onları orada bırakarak Héquet'ye haber vermeye gitti.

Fırtına gibi bir hızla kapı açıldı. Yüzünden perişanlığı okunan, yarı çıplak bir genç kadın, güzel kumral saçları dağınık, iki doktora doğru, ağırlaşan yürüyüşünün elverdiği ölçüde hızla koştu: Bir eliyle karnını tutuyor, bir taraftan da düşmemek için sabahlığının eteğini tutuyordu. Sık sık soluduğu için konuşamıyor, dudakları titriyordu. Doğruca Philip'e doğru yürüdü: Yaşlı gözlerinin yalvaran bakışlarını hocanın yüzünden ayırmıyordu. Kadının bu hali doktor Philip'in o kadar yüreğine dokunmuştu ki, selamlamayı bile düşünemedi: Sadece bir anda kadını tutmak, yatıştırmak ister gibi kollarını uzatmıştı.

Tam bu sırada Héquet antre tarafındaki kapıdan içeriye daldı:

"Nicole!"

Sesi öfkeden titriyordu. Yüzü sapsarı ve buruşuktu. Philip'e aldırış etmeden genç kadının üstüne atıldı, onu yakaladığı gibi, kendisinden umulmayacak bir kuvvetle havaya kaldırıp kollarının üstüne aldı. Kadın ağlayarak kendini bırakmıştı.

Héquet kendisine yardım için koşan Antoine'a, soluk soluğa, "Kapıyı açın bana!" dedi.

Antoine karı kocanın arkasından yürüyordu. Nicole'ün dudaklarından ağlamaklı bir mırıltı döküldü. Antoine onun arkaya devrilen başını eliyle tutuyordu. Kopuk kopuk, şöyle dediğini duymuştu: "Beni hiçbir zaman affetmeyeceksin sen... Kabahat yalnız bende... Benim yüzümden sakat doğdu!.. Bunun için bana ne zamandır gücenmiştin!.. Şimdi de kabahat bende... Eğer anlasaydım, hemen bakabilseydim ona..." Bir odaya girdiler. Orada bozulmuş, geniş bir yatak vardı. Hiç şüphesiz, doktorların gelişini gözleyen genç kadın bütün yasakları hiçe sayarak yatağından fırlamıştı.

Antoine'ın elini yakalamış, eline umutsuzca asılarak:

"Yalvarırım size efendim... Félix asla affetmez beni... Affedemez bir daha... Elinizden geleni yapın! Kurtarın kızımı, yalvarırım size efendim!.."

Kocası genç kadını ihtiyatla yatırarak üstüne örtüyü çekti. Kadın Antoine'ın elini bıraktı ve sustu.

Héquet karısının üzerine eğilmişti. Antoine ikisinin de bakışlarını fark etti, kadının durmadan oynayan gözlerinde derin kederi okunuyordu. Adamın gözlerinden ise öfke saçılıyordu:

"Yataktan kalkmayacaksın bir daha, anlıyor musun?"

Kadın gözlerini kapattı. Bunun üzerine Héquet daha çok eğildi, dudaklarını karısının saçlarında gezdirdi, sonra kapalı gözkapağına bir öpücük kondurdu: Bu bir anlaşmanın imzalanması ve şimdiden her şeyi affettiğinin belirtisi gibi bir şeydi.

Sonra Antoine'ı odadan dışarı çıkardı.

Bu sırada Studler, Philip'i bebeğin yanına götürmüştü. İki arkadaş oraya geldikleri zaman hoca ceketini çıkarmış, beyaz bir önlük giymişti. Sakindi, yüzünden ne düşündüğü belli olmuyordu, çocukla dünyada yalnızdı sanki. Büyük bir dikkatle ve metotlu olarak

muayene ediyordu. Daha ilk yoklayışta hasta çocuğa iyi gelecek hiçbir tedavinin bulunmadığını anlamış olduğu halde.

Héquet hiç konuşmuyordu. Elleri titriyor, doktorun yüzünden bir şeyler okumaya çalışıyordu.

Muayene on dakika sürdü.

Philip işini bitirince başını kaldırıp gözleriyle Héquet'yi aradı. Çocuğun babası tanınmaz haldeydi. Yüzü donuklaşmış, gözkapakları rüzgârda kum kaçmış gibi kıpkırmızı ve kuruydu. Onun bu donukluğunda içe dokunan çok acıklı bir şeyler vardı. Philip bu durumu bir göz atışta anlamıştı. Artık adamcağızı avutmak için söylenecek her şeyin boş olduğunu görüyordu. Sadece adama acıdığı için yeni ilaçlar salık vermeye hazırlanmışken, vazgeçti. Önlüğü çözdü, çabucak ellerini yıkadı, hastabakıcının uzattığı ceketini giyerek, küçük yatağa bakmadan odadan çıktı. Héquet ile Antoine da ardından yürüdüler.

Antreye geldikleri zaman bu üç adam birbirlerinin yüzünü süzüyordu.

Héquet, "Geldiğiniz için teşekkür ederiz, ne de olsa..."dedi.

Philip çaresizce omuzlarını kaldırırken, dudaklarını şapırdattı. Héquet, gözlüğünün ardından hocayı süzüyordu. Yavaş yavaş bakışlarında sert, küçümseyen, adeta kin dolu bir parıltı belirmişti. Sonra bu kötü parıltı söndü, kendisini affettirmek istermiş gibi, "İnsan yine de umut beslemekten alamıyor kendini" dedi.

Philip telaşsızca, eliyle belli belirsiz bir hareket yaptı, sonra şapkasını askıdan aldı. Ama evden çıkacak yerde, döndü, duraksadı, beceriksizce Héquet'nin kolunu tuttu. Ortalığa yeniden sessizlik çökmüştü. Philip kendisini toparlamış gibi geriledi, hafifçe öksürdü, kapıya yöneldi.

Antoine, Héquet'ye yaklaşarak, "Muayene günüm bugün. Bu akşam saat dokuza doğru yine gelirim" dedi.

Héquet olduğu yerde mıhlanmış, Philip'le birlikte son umudunun da uçup gittiği açık kapıya bön bön bakıyordu.

Philip, arkasından yürüyen Antoine'la birlikte, tek kelime söylemeden merdivenden indi. Aşağıya gelince durdu, yutkundu, hafifçe Antoine'a doğru dönerek, her zamankinden daha çok genizden gelen bir sesle:

"Yine de bir şeyler salık vermeliydim, değil mi? *Ut aliquid fieri videatur*. Doğru, ama cesaret edemedim." Sustu, birkaç basamak indi, bu kez arkasına dönmeden, "Sizin kadar iyimser değilim ben..." diye homurdandı. "Bir iki gün daha sürebilir belki de bu."

Binanın, oldukça karanlık çıkış sahanlığına geldikleri zaman iki kadınla karşılaştılar, "Aaa, M. Thibault!" dedi bunlardan birisi. Antoine, Mme de Fontanin'i tanıdı.

Kadın, kaygılı olduğunu belli etmemeye çalışarak, "Ne var ne yok? diye sordu, "Biz de haber almaya gelmiştik."

Antoine bir şey söylemedi. Yalnız umutsuzca başını salladı.

Mme de Fontanin, Antoine'ın bu davranışı uğursuzluk getirecekmiş gibi, azıcık sitemli bir sesle, "Yoo, hayır, ne olacağı bilinmez!" diye bağırdı. "İyi olacağına inanın, doktor, inanın! Olmaz o düşündüğünüz, çok korkunç bir şey olur bu! Öyle değil mi Jenny?"

İşte yalnız o zaman Antoine az ötede duran genç kızı fark etti. Hemen özür diledi kendisini tanıyamadığı için. Jenny canı sıkılmış, kararsız gibi görünüyordu. Yine de elini deilkanlıya uzattı. Antoine, Jenny'nin yüzünden, sinirli sinirli açılıp kapanan gözkapaklarından duygularının nasıl alt üst olduğunu anlamıştı. Genç kızın, teyze kızı Nicole'ü ne kadar sevdiğini bildiği için buna şaşmadı.

Antoine, hocanın yanına giderken içinden, "Son derece değişmiş" dedi. Bu yaz akşamı bahçede gördüğü açık renk elbiseli kızı hatırlamıştı. Bugünkü karşılaşma yüreğinde bir burukluk yaratı. "Zavallı Jacques, görse tanıyamazdı şimdi bu kızı" dedi kendi kendine.

Philip otomobilin içine yerleşti.

"Okula gidiyorum, geçerken evinize bırakırız sizi" dedi.

Yol boyunca bir iki kelamdan başka bir şey söylemedi. Fakat, Üniversite Sokağı'nın köşesinde, Antoine kendisinden ayrılacağı sırada, uyuşukluğundan sıyrılmış gibi:

"Gerçekten Thibault... Siz geç konuşan çocuklar konusunda az çok uzmanlaştınız... Bugünlerde size Mme Ernst adında birisini göndereceğim..."

"Onu bugün görmem gerekiyor."

"Size çocuğunu getirecek. Beş, altı yaşlarında bir oğlan, bir bebek gibi tek hecelerle konuşuyor. Bazı sesleri hiç çıkaramıyor gibi, söyleyemiyor. Ama, dua okuması söylenince diz çöküyor ve

Tanrı Babamız duasını baştan sona kadar su gibi ezbere okuyor, hem de heceleri hemen hemen doğru telaffuz ederek! Bundan başka oldukça akıllı bir çocuk. Sizin için çok ilginç bir vaka sanırım...

V

Léon, Antoine'ın anahtarı daha kilidin içinde dönerken kapıda boy göstermişti, "Mme de Battaincourt'ların kızı içeride..." dedi. Her zamanki gibi şüpheci bir hali vardı bunu söylerken. Sonra şunu ekledi.

"Yanında da dadısı var sanırım."

Antoine, kendi kendine, "Battaincourt'lardan değil bu kız... *XX. Yüzyıl Pazarları*'nın sahibi Goupillot'nun kızı olduğuna göre" diye doğruladı.

Yakasıyla ceketini değiştirmek üzere odasına girdi. Özenerek tuvalet yaptı, titiz bir sadelikle giyindi. Sonra çalışma odasına giderek her şeyin yerli yerinde olup olmadığını gözden geçirdi. Bu çalışma gününün öğle sonrasındaki canlılığıyla, kapının perdesini çevik bir hareketle kaldırarak salonun kapısını açtı.

Fidan gibi bir genç kadın ayağa kalktı. Bu, geçen ilkbaharda Mme Battaincourt'la kızının yanında bulunan İngiliz kızıydı. Antoine tanımıştı onu. (Hiç de kendini zorlamadan, vaktiyle gözünden kaçmamış bir olayı hatırlamıştı birden: İlk geldikleri günlerde, vizitenin sonuna doğru, masasında oturmuş, reçeteyi yazarken bir aralık başını şöyle bir kaldırınca gözü Mme de Battaincourt ile pencerenin önündeki İngiliz kızına ilişmişti. İkisi de hafif elbise giymişlerdi. Eldivensiz eliyle mürebbiyenin bembeyaz şakağına doğru sarkan saçlarını düzeltirken güzel Anne'ın gözlerinde beliren parıltıyı fark etmişti Antoine.)

İngiliz kızı serbest bir hareketle başını eğerek küçük kızı önüne geçirdi. İçeri girmeleri için onlara yol vermek üzere kenara çekilen Antoine'ı bu iki körpe ve bakımlı vücuttan yayılan taze koku sardı. Sarışın, fidan boylu, pembe beyazdı ikisi de.

Huguette mantosunu koluna almıştı, on üç yaşında olduğu halde, o kadar boyluydu ki, kısa, kolsuz bir çocuk elbisesi giymiş olması hayret uyandırırdı görende. Açık yakasından yaz güneşinin etkisiyle hafifçe esmerleşen parlak teni göze çarpıyordu. Sarı

saçının bukleleriyle çevrili yüzünde belirsiz bir gülümseyiş vardı. Biraz baygın bakışlarında gizli bir keder okunuyordu.

İngiliz kız Antoine'a dönmüştü. Bir kuşun dem çekmesini andıran melodik sesiyle Fransızca konuşurken elmacık kemikleri pembeleşiyordu. Dediğine göre, Mme de Battaincourt dışarıda yemek yiyecekmiş, kendisine arabayı göndermelerini tembih etmiş, çok gecikmeden gelecekmiş.

Antoine, Huguette'e yaklaşarak hafifçe omzuna vurdu, sonra yüzünü aydınlığa çevirdi.

Dalgınca, "Eee, şimdi nasılsın bakalım?" diye sordu.

Küçük kız gülümsedi ama zorakilik vardı bu gülümseyişte.

Antoine çocuğun dudaklarına, diş etlerinin, gözkapaklarının içinin rengini gözden geçirdi. Ama aklı başka yerdeydi. Az önce, salonda, çok tabii bir tatlılığı olan küçük kızın, nasıl biraz sıkıntılı bir şekilde koltuğundan kalktığını, kendisine doğru hafifçe kasıldığını, eliyle omzuna dokunduğu zaman biraz geriler gibi yaptığını hatırladı.

Çocuğu ikinci defadır görüyordu. Aile doktoru değildi. Herhalde kocası, Jacques'ın eski arkadaşlarından Simon de Battaincourt'un isteğiyle Mme de Battaincourt, ilkbaharda Antoine'ın muayenehanesine gelerek kızının sağlık durumunu öğrenmek istemişti. Dediğine göre Huguette, çok hızlı bir büyüme yüzünden yorgun düşmüştü. O vakit, çocuğu muayene eden Antoine hiçbir arızaya rastlamamıştı çocuğun vücudunda. Ama genel durumundan kuşku duyduğu için sağlık kurallarına sıkı bir şekilde uymasını bildirmiş ve çocuğu kendisine getirmelerini söylemişti.

"Haydi, bütün bunları çıkart bakalım" dedi.

Huguette, "Miss Mary" diye seslendi.

Antoine, masasının başına geçmişti. Sakin görünmeye çalışarak Temmuzda tuttuğu dosyayı gözden geçiyordu. Üzerinde durmaya değer hiçbir hastalık belirtisi bulamamıştı ama bir kuşku da doğmamış değildi içine. Çok kere böyle bir izlenim, henüz kendisini açığa vurmamış bir hastalığı meydana çıkartmasına yol açmışsa da, bu kızda böyle bir halin olabileceğini zihninden uzaklaştırmıştı. Baharda çekilen röntgen filmini zarfından çıkartarak, telaşsızca gözden geçirdi. Sonra yerinden kalktı.

Salonun ortasındaki bir koltuğun kenarına ilişen Huguette'i İngiliz mürebbiyesi soyuyordu, küçük kız bir hareket yapmadan bir

koltuğun kolçağına oturmuş tembel tembel duruyordu o sırada. Bir şeridi gevşetmek ya da bir kopçayı açmak üzere yardıma kalkınca bunu o kadar beceriksizce yapıyordu ki, mürebbiyesi elini ittiriyordu: Bir keresinde iyice sinirlenerek kızın parmaklarına sertçe vurdu. Bu kabalığına ve o melek yüzünün hiç gülmeyişine bakarak Mary'nin çocuğu hiç sevmediğini sezmişti Antoine. Huguette de ondan korkuyor gibiydi.

Antoine yanlarına gelerek, "Teşekkür ederim, yeter bu kadar..." dedi. Küçük kız, içi ışıl ışıl, berrak bakışlı güzel gözleriyle yüzüne baktı genç doktorun. Neden olduğunu bilmeden bu doktoru seviyordu. (Zaten, o her an gergin gibi görünen iradeli yüzü, hastalarına hiç de sert bir adamın yüzü gibi görünmezdi. Kavrayışları kıt yeni yetmeler bile, kırışık alnı, derin bakışları, kasılmış iri çenesi karşısında onun çok akıllı ve güçlü bir insan olduğu izlenimine kapılırdı sadece. Hoca, şeytanca gülümseyerek, "Hastaların düşündüğü tek bir şey vardır, o da ciddiye alınmak..." derdi.)

Antoine, kızı dikkatli bir muayeneden geçirmeye başladı. Ciğerlerini dinledi, bir terslik göremedi. Philip gibi metotla ilerliyordu. Kalbini dinledi, hiçbir bozukluk bulamadı. İçinden gizli bir ses, "Pott hastalığı..." diyordu, "Pott hastalığı?.."

Antoine birden küçük kıza, "Eğilin" dedi. "Hayır yerden bir şey alıp kaldırın... Ayakkabınızı filan."

Huguette, sırtını kamburlaştırmamak için dizlerini bükmüştü. Kötü belirtiydi bu. Antoine hâlâ aldanmış olmayı diliyordu içinden. Ama durumu öğrenmek için de sabırsızlanıyordu.

"Dik durun" dedi. "Kollarınızı kavuşturun. Tamam. Eğilin şimdi... İki büklüm... Daha, daha çok..."

Kız doğruldu, dudakları yavaş yavaş tatlı, cana yakın bir gülümsemeyle aralandı. Özür diler gibi, "Sırtım ağrıdı" dedi.

"Peki" dedi Antoine. Dalgın dalgın kızı bir an süzdü, sonra gülümsedi. Böyle çıplak, kundurası elinde, iri ve tatlı bakışlı gözleriyle Antoine'a bakan kızın halinde eğlenceli olduğu kadar, istek uyandıran bir şeyler de vardı. Ayakta durmaktan yorulmuştu, bir iskemlenin arkasına yaslandı. Sırtının ipek beyazlığının yanında omuzlarının, kollarının, yuvarlak butlarının olgun kayısı rengi hemen hemen esmer gibi görünüyordu. Bu yanıklık, "Sıcak, için için yanıp tutuşan bir teni var bu kızın" diye düşündürüyordu Antoine'ı.

Kanepenin üstüne bir örtü örterek, "Uzanın şuraya!" dedi kıza. Artık gülümsemiyordu, yeniden kaygıları uyanmıştı. "Yüzükoyun yatın, iyice uzanın."

Kesin an gelip çatmıştı. Antoine diz çöktü, topuklarının üstüne sağlamca oturdu. Bileklerini serbest bırakmak üzere kollarını ileri uzattı. İki saniye kadar kımıldamadan durdu, içine kapanıyormuş gibi: Kaygılı bakışlarını omuz kemiklerinden, sırtın hafifçe çatallaşan böbrek bölgelerine kadar gezdirdi. Burası sert ve kaslaşmış görünüyordu. Sonra avcunu kızın ılık ensesine yapıştırdı, bu ense Antoine'ın elinin temasıyla biraz gevşer gibi olmuştu. Delikanlı iki parmağını omurga kemiğinin üstüne koydu, iki parmağını başucunun eşit olmasına çalışarak yukarıdan aşağıya bütün kemik çıkıntılarını yokladı.

Birden, kızın vücudu titredi, sırtı çukurlaştı: Antoine hemen elini çekmişti. Huguette gülerek, yüzü yastığa gömülü olduğu için boğuk, fakat kesin bir sesle, "Ama canımı acıtıyorsunuz doktor!" dedi.

"Olamaz! Nereniz acıdı?" diye sordu Antoine ve çocuğu avutmak için parmaklarını başka noktalara bastırdı.

"Burası mı?"

"Hayır."

"Burası mı?"

"Hayır."

Bunun üzerine hiçbir kuşkuya yer bırakmamış olmak için, parmağını omurganın hastalıklı yerine bastırarak birden, "Burası mı?" diye sordu.

Çocuk bir an bağırdı, sonra kendisini zorlayarak bunu gülmeye çevirdi.

Bir süre konuşmadılar.

Antoine, tatlı bir sesle, "Sırtüstü yatın şimdi" dedi.

Çocuğun boynunu, göğsünü, sonra koltuklarını muayene etti. Huguette, bağırmamak için vücudunu geriyordu. Fakat Antoine parmağını kasık bezlerinin üstüne bastırınca hafif bir inilti çıkardı.

"Peki öyleyse... Serbestsiniz artık... Canınız ne kadar da tatlıymış!"

Kapıya vuruldu, aynı anda da açıldı.

"Benim, doktor." Sıcak bir sesle söylenmişti bu. Güzel Anne salınarak içeri girdi. "Affınızı dilerim... Utanç duyuyorum bu kadar gecikti-

ğim için. Ama o kadar sapa bir yerde oturuyorsunuz ki!.." Gülüyordu. Gözleriyle kızını arayarak, "Umarım beni beklemediniz" diye sözlerine ekledi. Gözleriyle kızını arayıp, "Bana bak, dikkat et üşütme!" dedi. Bunları söylerken sesinde hiç şefkat yoktu. "Mary'ciğim lütfen şunun omzuna bir şeyler atar mısınız?" Sesi, daha kuru bir tondan, aralıksız, okşayıcı ve dolgun bir kontralto ahengiyle akıyordu.

Antoine'a doğru geldi. Kışkırtıcı bir kıvraklığı vardı ama o canlı hareketlerinin altında kuru bir şeyler var gibiydi. Katı bir inatçılığın belirtisiydi bu. Ama insanları tatlı tatlı kendine bağlama alışkanlığıyla törpülenmiş, yumuşamış, bir inatçılık.

Havaya dağılınca insana ağırmış gibi gelen çok güzel bir parfüm onun çevresinde yoğunlaşıyordu. Bileziklerini şakırdatarak, serbest bir hareketle açık renk eldivenli elini uzattı:

"Günaydın!"

Gri gözlerini Antoine'ın gözbebeklerine daldırmıştı. Delikanlının gözüne kadının yarı açık ağzı ilişti: Şakaklarında, güneşten yanmış derisinin belli belirsiz çizgileri, gözkapaklarının çevresinde tenine daha bir yumuşaklık vermekteydi.

"Memnun musunuz doktor? Muayenenizden nasıl bir sonuç aldınız?"

"Antoine dudaklarında donuk bir gülümsemeyle, "Bugünlük bu kadar..." dedi. Sonra İngiliz kızına dönerek, "Küçük hanımı giydirebilirsiniz" dedi.

"Huguette'i size iyi durumda getirdiğimi kabul edersiniz herhalde!" dedi Mme de Battaincourt. Bunu, her zamanki gibi ışığa karşı oturarak söylemişti: "Son iki ayı..."

Antoine lavaboya gitti, ellerini sabunlarken Mme de Battaincourt'a başını nazikçe çevirdi.

"Evet, son iki ayı onun için Oostende'de geçirdiğimizi söylemedi mi? Oysa belli oluyor: O kadar yandı ki! Altı hafta önce onu görseydiniz! Öyle değil mi Mary?"

Antoine düşünceye daldı. Bu seferki muayenede tüberküloz ortaya çıkmıştı. Hastalık yapının temelini sarmış, omurgayı kemirmeye başlamıştı bile. "İyileştirilebilecek bir hastalık..." diyecekti. Ama durmadı bunun üzerinde. Çocuğun sağlığı yerinde gibi görünüyorsa da genel durumu kaygı vericiydi. Bütün bezeler şişmişti. Huguette, ihtiyar Goupillot'nun kızıydı. Bu bozuk kalıtım geleceğini tehlikeye sokacak gibiydi.

"Size söylememiş miydim *Palace*'ın en iyi yanmış vücut yarışmasında üçüncülük ödülünü kazandığını, Casino'dan iyi bir derece aldığını?" Bunu dişlerinin arasından hafif, çok hafif bir ıslık çalar gibi söylemişti. Bu da o korkunç çekiciliğine safça, huzur verici bir şeyler ekliyordu.

Esmer bir kadında pek seyrek görülen elâ gözlerinde zaman zaman, sebepsiz yere, kısa fakat aşırı parıltılar beliriyordu. Daha ilk karşılaşmalarında Antoine onu gizlice öfkelendirmişti. Anne de Battaincourt erkeklerin ve kadınların ilgisini çektiğini görmekten hoşlanırdı. Yıllar geçtikçe bundan daha az yararlanır olmuştu, ama aldığı zevk platonik kaldıkça, her yerde, çevresinde bir şehvet havası yaratmaya çaba gösteriyor gibiydi. Antoine'ın davranışı onu çileden çıkartıyordu. Antoine onu dikkatle ve biraz da alayla süzerken, bakışlarında hafif bir isteğin parıltısını sezmiyor değildi. Çok iyi hissediyordu bunu. Yalnız şu var ki delikanlı kolaylıkla bu isteğine hakim olabiliyor ve berrak bir düşünceyle hüküm verebiliyordu.

Anne de Battaincourt bir an durduktan sonra, "Özür dilerim" dedi, "Bunalıyorum bu mantonun içinde." Genzinden, gülerek söylemişti bu sözleri; hep oturarak, gözünü de delikanlıdan ayırmadan, vücudunun, kolyesini şakırdatan ahenkli bir bükülüşüyle, geniş kürkünü oturduğu iskemlenin arkasına bırakıverdi. Böylece daha serbest kalan göğüs kısmı dalgalanır gibiydi hafifçe. Korsajının yırtmacından hâlâ tazeliği bozulmamış, narin boynu görünüvermişti. Küçücük şapkalı başı, kıvrık burunlu yüzünde bir gurur ifadesiyle, dimdik duruyordu bu boynun üstünde.

Antoine ellerini kurularken, dalgın, şimdiden, iltihabin yavaş yavaş kemik dokusunu da saracağını düşünüyordu. Çürüyen omurga kemiği önce yumuşayacak, sonra birden çöküverecekti. Tek bir çareye başvurmak gerekiyordu: Çocuğun vücudunu alçı korseye gömmek, aylarca belki de yıllarca böyle kalmak üzere.

"Çok cümbüşlüydü Oostende bu yıl, doktor" dedi Mme de Battaincourt, sesini Antoine duysun diye yükselterek. "Çılgın bir kalabalık, çok insan vardı... Bir fuardı sanki!" Gülüyordu. Sonra Antoine'ın kendisini dinlemediğini görerek Huguette'i giydiren Miss Mary'ye tatlı bir bakışla baktı. Fakat, seyirci rolü oynamaya uzun süre katlanamazdı, mutlaka bir şeylere karışması lazımdı. Kızın yakasının buruşuğunu düzeltmek için çevik bir hareketle

yerinden kalktı, korsajını eliyle düzeltti, sonra İngiliz kızına doğru eğilerek, hafif sesle, ahbapça:

"Biliyor musunuz Mary, Hudson'daki yakalığı daha çok beğeniyorum ben... Model olarak vermeli bunu Suzy'ye... Ayakta dursana" diye bağırdı kızına. "Hep oturmakta gözün! Elbisen düzgün mü, değil mi, nasıl anlayacağız?.." Sonra kıvrak bir hareketle gövdesini Antoine'a doğru çevirerek: "Bu sırık kız ne kadar da lapacı, bilemezsiniz doktor! Benim gibi kanı kaynayan bir kadın için ne çekilmez şey!"

Antoine'la Huguette göz göze geldiler. Delikanlının bakışlarındaki gizli bir anlayış pırıltısını sezen çocuk gülümsedi.

Antoine içinden, "Dur bakalım" diyordu, "Bugün Pazartesi, Cuma günü ya da Cumartesi alçıya alınması gerek. Sonra, ne olacağını göreceğiz."

Sonra?.. Bir süre düşüncelere daldı. O an onu Berck'deki bir sağlık yurdunun taraçasında denizden gelen tatlı rüzgârların altında yan yana uzatılmış, "tabutların" arasında, ötekilerden daha uzun bir arabada yastıksız yatakta görür gibi oluyordu. Hasta çocuğun bozuk yüzü, ufuktaki kum yığınlarına dalmış, o güzel can bakışlı mavi gözleri gözünün önüne geliyordu...

Mme de Battaincourt, "Oostende'de" diye yeniden anlatmaya koyulmuştu. Kızının tembelliğine ne kadar içerlediğini açığa vuruyordu. "Düşünün bir kere, Casino'da sabahları dans kursları düzenlemişlerdi: Bunu da göndermek istedim. Her danstan sonra Matmazel mırıldanarak, bir kanepede yığılıyor, başkalarının ilgisini çekiyordu sözde! Herkes acıyordu haline..." Omuzlarını kaldırdı. "Ama ben nefret ederim acımaktan!.." Bunu, öfkeyle bağırarak söylerken birden gözünü Antoine'ın gözünün içerisine öylesine dikti ki, delikanlı bir zamanlar iş işten geçtikten sonra kıskançlaşan ihtiyar Goupillot'nun zehirlenerek öldüğü dedikodusunu hatırladı. Kadın kinli bir sesle, "Bu o kadar gülünç olmaya başlamıştı ki, vazgeçmek zorunda kaldım" diye ekledi sözlerine.

Antoine, kadını söylediklerini hoş karşılamadığını anlatan bir bakışla süzdü. Birden kararını vermişti: Bu kadınla ciddi bir konuşmaya girişmeyecek, o gittikten sonra hemen kocasını çağıracaktı. Huguette, Battaincourt'un kızı değildi, ama Antoine, Jacques'ın Simon'dan söz ederken her zaman şöyle dediğini hatırladı: "Saksıyı hiç işletmez, ama çok iyi yüreklidir."

Antoine, "Kocanız Paris'te mi?" diye sordu.

Mme de Battaincourt, doktorun nihayet konuşmaya daha modern bir yön vermeye razı olduğunu sanmıştı. Pek de çabuk olmamıştı ya bu! Kendisine soracağı bir şeyler vardı, ama bunun için Antoine'ın damarına basması gerekiyordu. Kaygıyla güldü, sonra İngiliz kızını tanık göstererek, "Duydunuz mu Mary?" dedi. "Hayır, azizim doktor. Şubata kadar av peşinde Tourraine'de yaşamak zorundayız! Bu hafta iki misafir baskını arasında zor kurtulup geldim buraya, ama Cumartesiye ev yeniden dolacak.

Antoine cevap vermedi. Onun bu susuşu kadının umudunu suya düşürmüştü. Bu yabani yaratığı evcilleştirmekten vazgeçmeliydi. Şu dalgın halleriyle gülünç ve terbiyesiz buluyordu onu!

Mantosunu almak için odanın öteki ucuna gitti. Antoine içinden, "Pekâlâ" dedi, "Hemen Battaincourt'a telgraf çekerim, adresi var bende. Yarın, en geç öbür gün burada olur. Perşembeye radyografi. Sonra hocayla konsültasyon, daha da emin olmak için. Alçıyı da Cumartesiye yaparız."

Bir koltukta oturan Huguette uslu uslu eldivenlerini giyiyordu. Kürküne sarınan Mme de Battaincourt, aynanın karşısında, ayakta, yaldızlı sülün tüyünden yapılmış, Valkyrie şapkasını düzeltiyordu.

"Eee, peki doktor reçete yazmıyor musunuz? Ne gibi öğütlerde bulunuyorsunuz bu sefer? Arada bir Miss Mary ile birlikte, İngiliz arabasıyla av izlemesini yasaklıyor musunuz ona?"

VI

Mme de Battaincourt gider gitmez Antoine odasına geçti ve salonun kapısını açtı.

Rumelles kaybedecek vakti yokmuş gibi hızla içeriye daldı.

Antoine özür diler gibi, "Sizi beklettim" dedi.

Adam bir şey değil demek istercesine nazik bir hareket yaparak elini uzattı. Burada bir hastadan başka bir şey değilim ben, der gibi bir hali vardı.

Antoine neşeyle, "Eh, cumhurbaşkanının yanından geliyorsunuz mutlaka?" dedi.

Rumelles bu sözden hoşlanmış gibi dostça gülümsedi. Sırtında ipek yakalı siyah redingot vardı, elinde de silindir şapka. Heybetli görünüşü de pek uygun düşüyordu bu resmi kıyafete.

"Öyle değil, dostum. Sırbistan büyükelçiliğinden geliyorum: Bu hafta Paris'te kalan Djanilozsky heyeti onuruna bir yemek verildi. Hemen ardından başka bir angarya: Bakan, Kraliçe Elisabeth'i karşılamakla görevlendirdi beni. O da saat beş buçukta Krizantem Sergisi'ni gezeceğini bildirerek canımı sıktı. Bereket versin tanırım kendisini. Çok sade, çok naziktir. Çiçeklere bayılır, protokolden nefret eder. Kendisine hiç de resmi olmayan, birkaç kelimeyle hoş geldiniz demekle yetineceğim."

Dalgın bir hal takınarak gülümsedi. Adam, kraliçeye çekeceği nutku içinden geviş getiriyor diye düşündü Antoine. Bu hem saygılı hem çapkınca hem de nükteli bir şey olacaktı herhalde.

Kırkını geçmiş adamdı bu Rumelles. Aslanınkini andıran bir baş. Romalı bir çehreyi saran, biraz briyantinli, donuk, sarışın, kabarık bir yele, başın arkasına doğru atılmış. Saç maşasıyla kıvrılmış, saldırgan bir bıyık, fıldır fıldır döndürdüğü, kendinden emin mavi gözler...

"Bıyığı olmasa, koyunu andıracak şu bizim aslanın yüzü" diyordu içinden Antoine.

"Ah, bu ziyafet, dostum!" dedi Rumelles, bir an durakladı, gözleri yarı kapalı, başını sallayarak, "Yirmi, yirmi beş kadar davetli vardı. Hep resmi, birinci planda kişiler, ama gel gör ki, sayılsa aklı başında iki üç kişi zor çıkar aralarından... Korkunç şey... Bununla birlikte yine de faydalı bir şeyler becerdiğimi sanıyorum. Bakanın bir şeyden haberi yok. Şu ağzına kemik almış köpek davranışlarıyla her şeyi berbat etmesinden korkuyorum..." Kelimelerin üstünde duruşunda, hep gülümseyerek ahenkli bir sesle konuşmasında çekici bir şeyler vardı ama bu hep böyleydi. Antoine, "Müsaade eder misiniz?" diyerek masasına gitti. "Acele telgraf yazmam gerekiyor, bir yandan da sizi dinliyorum. Nasıl hissediyorsunuz bugün kendinizi, şu Sırplarla bir arada olduğunuz şölenden sonra?"

Rumelles bu soruyu duymamış gibiydi. Dalgın dalgın yüksek perdeden konuşmasını sürdürüyordu. "Söze başladı mı bir kere... Hiç de acelesi olan birisi gibi görünmüyor" diye düşündü Antoine. Battaincourt'a yazdığı telgrafı büküp cebine sokarken, yarım yamalak şu cümleler geliyordu kulağına:

"...Almanya kaynaşmaya başladığından beri... Şu anıtların açılış töreni için yapılan Leipzig gösterileri... Hiçbir bahaneyi kaçırmı-

yorlar... 1813'ün yüzüncü yıldönümü... Yakındır, dostum, dörtnala geliyor! Şunun şurasında yalnız iki ya da üç yıl kaldı..."

Antoine başını kaldırarak, "Ne yani?" dedi. "Savaş mı?"

Alaylı alaylı Rumelles'i süzüyordu.

"Öyle ya, savaş" diye öteki ciddi bir tonla cevap verdi: "Doğruca savaşa gidiyoruz."

En kısa zamanda Avrupa'da savaşın patlayacağını söyler dururdu. Hoş, pek de zararı yoktu bu takıntısının. Kimi zaman bunu istediği bile söylenebilirdi. Tam o sırada da şöyle dedi: "İşte bu insanın değerini gösterebileceği bir andır." Belirsiz bir cümleydi bu. Gidip dövüşeceği anlamına da gelirdi. Ama Antoine bunu, iktidara tırmanmak diye yorumladı.

Yazı masasının yanına gelen Rumelles, Antoine'a doğru eğilerek birden sesini alçattı:

"Avusturya'da olup bitenleri izliyor musunuz?"

"... Evet... Ama politikadan pek anlamam."

"Tisza şimdiden Berchtold'un yerine geçmeye hazırlanıyor. Oysa, Tisza, 1910'da yakından gördüm kendisini: Gözüne almayacağı tehlike yok bu adamın. Kaldı ki, Macaristan parlamentosu başkanı iken ispat etti bunu. Rusya'yı açıktan açığa tehdit ettiği nutku okumuş muydunuz?"

Antoine yazısını bitirmiş, ayağa kalkmıştı.

"Hayır" dedi. "Ama gazete okumayı öğrendiğim günden beri Avusturya'nın böyle haşarı çocuk rolü oynadığını biliyorum. Bugüne kadar pek önemi olmadı bunun."

"Almanya frenliyordu da ondan. Ama bir aydan beri Almanya'da meydana gelen olaylardan sonra Avusturya'nın tutumu çok kaygı verici olmaya başladı. Gel gör ki halkın hiç kuşkusu yok bundan."

Elinde olmadan konuya ilgi duyan Antoine, "Açıklar mısınız bunu bana" dedi.

Rumelles duvar saatine bir göz attıktan sonra ayağa kalktı:

"Aralarında bağlılık görüntüsüne, iki imparatorun çektikleri güzel nutuklara rağmen, Almanya ile Avusturya'nın ilişkileri altı yedi yıldır..."

"İyi ya, bizim için bu uyuşmazlık bir barış garantisi değil mi?"

"Paha biçilmez bir şey. O kadar biricik garanti idi bu."

"İdi mi?"

Rumelles ciddi bir tavır takınarak sözünü pekleştiren bir işaret yaptı:

"Bütün bunlar değişmektedir, azizim..." Nereye kadar gidebileceğini kestirmek istiyormuşçasına Antoine'ı süzdü ve sadece onun duyabileceği bir sesle şunu ekledi: "Belki de bizim hatamız yüzünden."

"Hatamız yüzünden mi?"

"Vallahi, öyle. Ama bu ayrı hikâye. Size, Avrupa'nın en keskin görüşlü kişilerinin savaşçı art düşünceler taşıdığımıza inandığını söylersem ne buyrulur?"

"Biz mi? Budalaca şey bu."

"Fransız seyahat etmez azizim. Fransız'ın aşırı milliyetçi politikasına dışardan ne gözle bakıldığı konusunu hiçbir fikri yoktur... Şu bir gerçektir ki Fransa, İngiltere ve Rusya'nın gittikçe birbirlerine yakınlaşmaları, askeri alanda yapılan yeni anlaşmalar, iki yıldır diplomasi alanında kotarılanlar, evet bütün bunlar, haklı ya da haksız, Berlin'i ciddi şekilde kaygılandırmaya başladı. Almanya Üçlü İtilaf'ın 'tehditleri' karşısında ciddi ciddi birdenbire tek başına kalabileceğini kavradı, İtalya'nın artık sadece teorik olarak Üçlü İttifak'a bağlı olduğunu biliyor. Buna göre, Avusturya'dan başka birlik olan yok kendisiyle. Bunun için de son haftalarda vakit geçirmeden bu ülkeyle dostluk bağlarını kuvvetlendirmeyi gerekli buldu, bir yönetim değişikliği pahasına olsa bile. Anlıyor musunuz? Böylece birdenbire tutumunu değiştirip Avusturya'nın Balkan politikasını benimsedi. Hemen hemen onu buna teşvik etti. Artık atılacak tek bir adım kaldı. Denildiğine göre bu adım atılmıştır bile. İşin tehlikeli yanı şu ki Avusturya rüzgârın değiştiğini hisseder etmez bundan yararlanarak yüksek perdeden konuşmaya başladı. İşte böylece Almanya, Avusturya'nın atılganlıklarıyla dayanışma haline girmiş bulunuyor. Bu da bugün yarın son derece önemli atılganlıklara yol açacak. Yani bütün Avrupa, Balkanlar'daki dövüşe sürüklenecek!.. Azıcık bilgisi olunca insanın neden karamsar, hiç olmasa kaygılı olacağını anlıyor musunuz şimdi?"

Antoine susuyordu... Şüpheyle karşılamıştı Rumelles'in sözlerini. Dışişleri uzmanlarının önüne geçilmez çatışmalar olacağını ileri sürdüklerini tecrübesiyle biliyordu. Léon'u çağırmak için çıngırağı çaldı. Uşak gelsin de, artık ciddi işlere geçilsin diye kapının yanında, ayakta bekliyordu. Antoine onaylamayan gözlerle Rumelles'e

bakıyor, o ise kendini tamamıyla sözünü ettiği konuya vermiş, vaktin geçtiğini unutarak şöminenin önünde gidip geliyordu.

Eski bir senatör olan Rumelles'in babası M. Thibault'nun dostlarındandı (oğlunun, cumhuriyetin itibarlı mevkilere yükseldiğini görmeden tam vaktinde ölmüştü). Antoine, eskiden, birçok kereler Rumelles'le karşılaşmıştı, ama doğrusu, hiçbir zaman, şu son haftaki kadar sık sık buluşmamıştı onunla. Her gelişinde, bu adam hakkındaki sert görüşü biraz daha berraklık kazanıyordu. Bu yapmacıklı konuşkanlığın, bu şimdiden nüfuzlu biriymiş gibi gösterdiği aşırı nezaketin, büyük sorunlara karşı gösterdiği ilginin şu ya da bu anda karakterinin en göze çarpan çizgisi olarak, safça bir yükselme hırsının belirtisi olduğunu görmüştü. Şüphesiz Rumelles'in besleyebileceği en kuvvetli duygu, yükselme hırsıydı. Antoine bu hırsın adamın –sınırlı olarak düşündüğü– yetenekleriyle pek de orantılı olmadığına inanıyordu: Zayıf bir öğrenimi, tevazu sayılamayacak bir çekingenliği vardı. Pek de tutarlı sayılamazdı karakteri de. Bütün bunları ileride büyük adam olacak birinin davranışlarıyla, ustaca maskeliyordu.

Bu sırada Léon telgrafı almaya gelmişti. Antoine içinden, "Politikaya paydos, psikolojiye paydos" dedi ve nutuk çeken adama döndü.

"E, söyleyin bakayım, hep aynı mı?"

Rumelles'in yüzü birden karardı.

Önceki haftanın başında, bir akşam, saat dokuza doğru Rumelles, Antoine'ın muayenehanesine gelmişti, yüzü sapsarıydı. Bir gün öncesi bir hastalığa yakalanmıştı ama bunu her zamanki doktoruna olduğu kadar, tanımadığı birisine de söylemiyordu. "Çünkü" diyordu, "anlayın beni dostum, evli bir adamım ben, biraz da resmi bir kişiliğim var. Özel hayatım, iş hayatım bir boşboğazlık ya da şantaj yüzünden mahvolur..." M. Thibault'nun büyük oğlunun doktor olduğunu hatırlamış ve Antoine'a gelerek kendisini iyi etmesini rica etmişti. Antoine adamı bir uzmana göndermek istediyse de bütün diretmesi boşa gitmişti. Her an hekimliğini göstermeye hazır olduğu ve bu adamı yakından tanımayı merak ettiği için sonunda razı olmuştu.

"Sahi iyileşme yok mu hiç?"

Rumelles hiç ses çıkarmadı, sadece acınacak bir halde başını salladı. Bu geveze adam, bir türlü hastalığından söz etmiyor, zaman zaman cehennem azapları duyduğunu açığa vuramıyordu. Daha az önce, o diplomatik ziyafetten hemen sonra önemli bir konuşmayı yarıda bırakıp telaşla salondan ayrılmıştı, çünkü dayanılmaz bir hal almıştı sancılar.

Antoine düşünceye daldı. Kesin kararını vermişti, "Peki, öyleyse nitratı deneyelim..." dedi.

"Laboratuvar"ın kapısını açtı, birden sesi kesilen Rumelles'i içeri soktu, sonra sırtını dönerek ilacı hazırladı ve şırıngaya çekti. Kurbanının yanına geldiği zaman, adam o gösterişli redingotunu çıkartmıştı, artık yakalıksız, pantolonsuz zavallı bir hastadan başka bir şey değildi: Acı içinde kıvranan, ezik, kaygılı bir hasta. İrin bulaşmış çamaşırlarını sıkılarak çıkartıyordu.

Ama hâlâ kendini bırakmış değildi. Antoine yaklaşırken başını hafifçe kaldırıp umursamazlıkla gülümsemek istedi. Oysa çok acı duyuyordu, hem de nasıl. Manevi yalnızlığın acısını da duyuyordu. Çünkü uğradığı talihsizliğin yanı sıra yalnız bedenini değil, onurunu da zedeleyen bu gülünç kazayı, maskesini yüzünden atıp, kimseye söyleyememek gibi bir felaketin azabı içinde kıvranıyordu. Tek dostu yoktu. On yıldır politika onu, yalancı ve güvensiz bir arkadaşlık perdesi atında yaşamaya zorlamıştı. Kendi çapına uygun gerçek bir dostluktan yoksundu. Hayır, yalnız biri vardı ona dost olan: Karısı. Gerçekten biricik dostuydu o kadın. Onu olduğu gibi tanıyıp seven tek insandı. Ona başına geleni anlatsaydı, sahiden yüreği ferahlayacaktı. Ama asıl ondan saklamak zorundaydı bu rezilce macerayı.

Vücudunun acısı, onu bu düşüncelerden ayırdı. Nitrat etkisini göstermeye başlamıştı. Rumelles, ilk anda canının yandığını belli etmemek için bağırmamaya çalıştı. Ama biraz sonra, uyuşturucunun etkisi fayda etmemiş, dişlerini ve yumruklarını sıktığı halde kendini tutamamıştı. İlâcın derinden yakışının verdiği acıyla, çocuk doğuran bir kadın gibi inlemeye başlamıştı. Mavi gözleri yaşarmıştı.

Antoine acıdı:

"Haydi, biraz cesaret yavrum, bitirdim... Acı veren bir ilaç, ama vazgeçemezdim bundan. Uzun sürmez. Rahat oturun da biraz daha kokain yapayım size."

Rumelles bu sözleri duymuyordu. Masanın üstüne, sırtüstü, bacaklarını ayırarak yatmış; organları kesilen bir kurbağa gibi bacaklarını açıp kapıyordu.

Antoine adamın acısını dindirince, "Çeyrek geçiyor" dedi. "Kaçta buradan gitmeniz gerekiyordu?"

"Beş... Saat beşte..." diye kekeledi zavallı. "Oto... mobilim... Var aşağıda."

Antoine gülümsedi, dostça cesaret verici bir gülümsemeydi, ama aslında, bıyık altından bir gülümseyişti bu: Hiç istemeden aklına yakasında üç renkli rozetiyle otomobilin pek cakalı şoförü gelmişti. Sonra o çiçek sergisine döşenen kırmızı yol halısının üstünde, bir saat sonra, şimdi burada, kundağı değiştirilen yeni doğmuş bir bebek gibi mırıldanan Rumelles'i görür gibi oldu: Redingotunun içinde dimdik, o kedi bıyığını andıran bıyığının altından gülümseyerek, küçük kraliçe Elisabeth'in önünden uygun adımla geçişi... Ama bu dalgınlık bir dakika sürdü. Artık, hekimin önünde bir hasta vardı. Bir hasta bile değil, bir vaka: Kimyasal bir etki, yakıcı bir maddenin bir ince deri üzerindeki etkisi, kendisi bunu isteyerek meydana getirmişti, sorumlusu da kendisiydi, şimdi bunun gelişmesini zihninden izliyordu.

Kapıya hafifçe üç kere vuruldu. Bu ses onu dış gerçeğe iletti yeniden. Birden, "Gise, gelmiş" diye düşündü. Aletlerini otoklavın tepsisine attı. Rumelles'in yanından ayrılmak için acele etmeye başlamıştı ama mesleğinin gereğini yerine getirmezlik de edemiyordu. İlacın acısının geçmesini sabırla bekledi.

"Burada keyfinizce dinlenebilirsiniz" diyerek odadan çıkıp gitti. "Bu odada işim yok. On kala gelip size haber veririm."

VII

Léon, Gise'e, "Eğer küçükhanım şurada bekleyebilirse ..." dedi.

"Şurada" dediği yer, Jacques'ın eski odasıydı. Gecenin karanlığı çöktüğü için, bir mahzen gibi loş ve sessizdi burası. Eşikten geçerken Gise'in yüreği çarpmaya başlamıştı. Duyduğu rahatsızlığı yenmek için gösterdiği çaba, her zamanki gibi, insanı hiç yalnız bırakmayan O'na yöneltilen bir yakarış, kısa bir çağrı halini alıyordu. Sonra, her yaştayken gelip Jacquot ile çene çaldığı yataklı

kanepeye oturdu. Salondan ya da sokaktan bir çocuğun uğultulu ağlaması duyuluyordu. Gise duygularına gem vuramaz olmuştu. En önemsiz bir olayda gözlerinden yaş boşanıyordu. Bereket versin o sırada yalnızdı. Bir hekime görünmesi lazımdı. Ama Antoine'a değil. Hiç de iyi hissetmiyordu kendini, çok zayıflamıştı. Uykusuzluktan herhalde. On dokuz yaşında bir genç kız için tabii bir şey değildi bu: Bir an bu on dokuz yılın acayip akışını düşündü: İki ihtiyarın arasında geçen sonu gelmeyecekmiş gibi hissettiği çocukluğunu... Sonra on altı yaşındaki o kadar ağır sırlarla dolu büyük kederi!

Léon gelip ışığı yaktı. Gise ona, bu alacakaranlığa bürünerek oturmaktan hoşlandığını söylemeye cesaret edememişti. Aydınlanan odadaki her mobilyayı, her bibloyu bir bir hatırlıyordu. Antoine'ın kardeşine olan bağlılığıyla, aslında bu odadaki herhangi bir şeye dokunulmasını yasakladığı belli oluyordu. Ama yemeklerini burada yemeye başladığından beri her bir şeyin yeri değiştirilmiş, başka amaçlarla kullanılmaya başlanmıştı. Değişik bir görünüşe bürünmüştü hepsi de: Masa açılarak odanın ortasına konulmuş, başka bir işe ayrılan yazı masasının üstündeki ekmek sepetiyle meyve kasesinin yanında da çay takımı duruyor. Kitaplık bile... Eskiden bu yeşil perdeler camların ardından böyle çekilmezdi. Perdelerden biri aralık duruyordu. Gise eğilip baktı. Sofra takımları parlıyordu. Léon kitapları üst üste yığıp üstteki rafa koymuştu... Zavallı Jacques kitaplığının büfe yapıldığını görseydi ne derdi!

Jacques... Gise onu ölmüş bir insanı düşünür gibi düşünmek istemiyordu. Şimdi ona birden kapı çerçevesinin içinden görünecekmiş gibi geliyordu. Ama bununla da kalmıyordu. Zaten hep birden karşısına çıkıvereceğini umuyordu. Bu, hakikatten uzak inanış da, onu coşkun, tüketici bir rüya aleminde yaşatıyordu üç yıldır.

Bu, o kadar kendine yakın bulduğu şeyler arasında, birçok anı canlandırıyordu kafasında. Yerinden kalkmaya cesaret edemiyordu, havayı dalgalandırmaktan, bu kendisince kutsal sessizliği bozmaktan korkarak adeta soluğunu tutuyordu. Antoine'ın, şöminenin üzerinde duran bir fotoğrafı gözüne ilişti. Bundan bir başkasını Antoine'ın Jacques'a verdiği günü hatırladı. Bir tanesini de Matmazel'e vermişti, yukarıdaydı bu resim. Bu eski Antoine'dı. Ağabey gözüyle baktı: O acılarla dolu üç yıl boyunca kendisine büyük yardımı dokunan Antoine: Jacques'ın gidişinden beri ondan söz etmek için sık sık Antoine'ın yanına inerdi. Kaç kereler az kalsın

sırrını açacaktı ona! Şimdi her şey değişmişti. Neden? Aralarında ne geçmişti? Bunun için kesin bir şey söyleyemezdi Gise. Yalnız, bir yıl önceki Temmuzda, Londra'ya gidişinden az önce meydana gelen bir olayı hatırladı. Antoine bu ani ayrılış karşısında, sebebini bilmediği için çileden çıkmıştı. Ne demişti kendisine Antoine? Artık onu bir ağabey gibi sevmeyeceğini, ona bir "yabancı" gözüyle bakacağını söylemişti. Olacak şey miydi bu? Belki de Gise mi kafasında, olamayan bir şeyler yaratmıştı? Ama hayır: Kendisine yazdığı çok tatlı, ama her tarafa çekilebilecek ve üstü kapalı sözlerle dolu mektuplarında, geçmiş yıllarda onun huzur verici şefkatinin izlerini bulamamıştı. Bunun için de Fransa'ya döndüğünden beri, içgüdüsüyle onunla karşılaşmaktan çekinmiş, bu on beş gün içinde bir kerecik bile baş başa kalmamıştı! Ne istiyordu bugün ondan?

Gise ürperdi. Antoine'dı bu gelen. Onun düzenli adımlarının sesini duymuştu. İçeri girince gülümseyerek durdu. Yüzü yorgun görünüyordu biraz ama alnında kırışık yoktu, bakışları canlıydı, mutluydu. Kendisini çaresizlik içinde hissetmeye başlamış olan Gise hemen toparlandı: Antoine bulunduğu her yerde, kendindeki yaşama gücünden bir şeyler dağıtıyordu çevresine. Gülümseyerek, "Günaydın Nigrette" dedi. (Bu, çok eskiden M. Thibault'nun, keyfinin yerinde olduğu günlerden birinde Gise'e taktığı bir addı. Matmazel de Waize öksüz kalan yeğenini evlat edinerek, zengin burjuva olan Thibault ailesinin evine yerleştirdiği zaman, Madagaskarlı bir melez kadının çocuğu olan bu kız, küçük bir vahşiyi andırıyordu.)

Gise bir şey söylemiş olmak için, "Bugün çok gelen var sana değil mi?" diye sordu Antoine'a neşeyle, "Öyle, ne yaparsınız mesleğimiz bu!" diye cevap verdi. "Çalışma odama mı gelirsin, yoksa burada oturmak mı istersin?" Sonra cevap beklemeden kızın yanına oturdu. "Nasılsın bakayım sen? Artık hiç görünmez oldun... Ne güzel atkın var... Ver elini bana..." Teklifsizce Gise'in elini tuttu, yumruğunun üstüne koydu, sonra havaya kaldırıp, "Eskisi gibi tombul tombul değil minicik ellerin" dedi. Gise duygularını açığa vurmak için gülümsedi. Antoine bu sırada kızın yanaklarında birer çukur belirdiğini gördü. Genç kız kolunu çekmek için hiçbir hareket yapmamıştı, fakat Gise'in vücudunun kasıldığını, geri

çekilmeye hazır olduğunu hissetmişti. "Dönüşünden beri hiç de yakınlık göstermiyorsun" diyecekti ama vazgeçti, kaşlarını çatmakla yetindi, sustu.

Gise dalgın dalgın, "Baban bacağı ağrıdığı için yine yatmak istedi" dedi.

Antoine cevap vermedi. Uzun zamandır, Gise'le şimdiki gibi yalnız kalmamıştı. Kızın küçücük esmer elinden gözünü ayırmıyordu. Damarların meydana getirdiği çizgileri, ince ve biraz şişkin bileğine kadar gözleriyle izliyordu. Tek tek bütün parmaklarını inceledi. Zoraki bir gülüşle, "Hani güzel sarı tütünden yapılmış purolar diyeceği geliyor insanın..." diye mırıldandı. Aynı anda sıcak bir buğu arkasından görüyormuş gibi, hafifçe eğik duran genç kızın kıvrak vücudunu, omuz başlarının tatlı yuvarlaklığından, ipek atkının altından çıkıntısı belli olan dizkapaklarına kadar süzüyordu. Bu kızın o kadar tabii ve kendisine o kadar yakın, yorgun halinde öyle büyük bir çekicilik vardı ki! Birdenbire meydana gelen, şiddetli bir şey... Kanının kaynamasıydı bu... Bentlerini yıkan bir akış... Bu körpe, kıvrak vücutlu kıza sarılıp onu kendine çekmek isteğini yenebilecek miydi? Başını eğip yüzünü o minicik ele sürmekle yetindi. "Ne kadar yumuşak tenin... Nigrette..." diye mırıldandı. Başını yavaş yavaş kaldırıp bir sarhoş dilenci bakışıyla kızın yüzünü süzmeye başlamıştı. Gise, içgüdüsünden gelen bir hareketle başını çevirip elini çekti.

Kız kararlı bir sesle, "Ne söylemek istiyorsun bana?" diye sordu.

Antoine kendisini toparlamıştı:

"Sana korkunç bir şey söyleyeceğim yavrum..." Korkunç bir şey? Gise'in zihninden çok acı bir şüphe geçti. Ne? Bütün umutları bu sefer suya mı düşüyordu? Şaşkın, kederli bakışları, birkaç saniye içinde her şeyin üzerinde kaygıyla durarak, sevgilisini hatırlatan odadaki eşyaların üzerinde gezindi. Antoine cümlesini tamamladı: "Babam *çok* hasta biliyor musun?"

En başta duymamış göründü. Geçmişin hatıralarından dönmek kolay değildi... Sonra Antoine'ın söylediğini tekrar etti: "*Çok* mu hasta?"

Bunu söylerken, kimse kendisine söylemeden de bunu bildiğini düşündü birden. Sonra gözlerinde biraz da yapmacıklı bir kaygıyla, kaşlarını kaldırarak, "Yani gidi..." diyebildi.

Antoine, "Öyle" der gibi başını salladı. Sonra, çoktandır gerçeği bilen bir insanın sesiyle:

"Bu kış geçirdiği ameliyat, sağ böbreğin alınması tek bir şeye yaradı. Tümörün niteliği üzerinde artık hiçbir şüphe kalmamasına. Hastalık öteki böbreği de sardı, hemen ardından. Ayrıca hastalık başka bir görüntüye büründü, genelleşti. Şöyle demek doğru olur mu bilmem ama, bereket versin ki hastaya gerçeği söylememize yardım etti bu gelişme. Hiçbir şeyden kuşkulanmıyor, durumunun umutsuz olduğundan haberi yok."

Kısa bir sessizlikten sonra Gise, "Sence daha ne kadar..." diyecek oldu.

Antoine genç kızın yüzüne baktı. Memnundu. Gerçekten de iyi bir hekim karısı olabilirdi. Olayları göğüsleyebiliyordu. Hatta ağlamamıştı bile. Yurt dışında geçirdiği bu birkaç ay içinde göze çarpacak kadar olgunlaşmıştı. Antoine, Gise'i artık olduğundan daha çocuk saydığı için kızıyordu kendine. Aynı sesle cevap verdi:

"En çok iki üç ay."

Sonra sesini yükselterek, "Belki daha az" dedi.

Gise pek ince fikirli olmamakla birlikte, Antoine'ın bu son söylediği kelimelerle, kendisi hakkında bir niyet belirttiğini sezmişti. Antoine'ın vakit geçirmeden maskesini düşürmüş olmasından sevinç duydu:

"Söylesene Gise, şu içinde bulunduğum durumda beni yalnız bırakacak mısın? Yine dönecek misin oraya?"

Genç kız cevap vermedi, sadece başını hafifçe eğerek önüne baktı. Gözleri hareketsiz ama pırıl pırıldı. Durgun yuvarlak yüzünde tek bir çizgi bile kımıldamamıştı. Sadece kaşları zaman zaman hafifçe çatılıyordu. Duygularında bir çatışmanın geçtiğinin biricik belirtisiydi bu. Antoine'ın bu çağrısı genç kızın duygularını alt üst etmişti. Bir kimse için destek olabileceğini hiçbir an düşünmemişti. Özellikle bütün ailenin kendisine dayandığı Antoine'a.

Ama hayır! Kendisine kurulan tuzağı sezmişti, neden Antoine'ın kendisini Paris'te alıkoymak istediğini hissediyordu. Bütün varlığı başkaldırdı buna karşı... İngiltere'de kalışı, tasarısını gerçekleştirmenin tek yolu, biricik yaşama nedeniydi! Antoine'a her şeyi açıklayabilseydi keşke! Ne yazık ki bu, kalbinin derinliğinde yatan sırrı açığa vurmak olurdu, hem de böyle bir sırrı değerlendirecek duygudan yoksun birine... Daha ileride, belki... Bir mektupla... Ama şimdi değil.

Gise, yüzünde bir inat ifadesiyle gözlerini uzaktaki bir noktadan hiç ayırmıyordu. Bu, Antoine için geleceğe ilişkin üzücü bir kehanetti. Ama yine de diretti:

"Neden cevap vermek istemiyorsun bana?"

Gise ürperdi, hep o inatçı haliyle:

"İstemiyor değilim! Ama bir an önce şu İngilizce diplomamı her zamankinden çok şimdi, bir an önce almalıyım. Düşündüğümden çok daha önce, kendi kendime yetmem gerek..."

Antoine içerlemişti, bir el hareketiyle onu durdurdu.

Bu kapalı ağızda, bu bakışlarda devasız bir umutsuzluğu, ama aynı zamanda bir parıltıyı, çılgınca bir umudu andıran bir duygu kasırgasının izlerini görür gibi olup hayret içerisinde kalmıştı. Bu duyguların arasında onun yeri yoktu. Derin bir bezginlikle başını kaldırdı. Bezginlik, umutsuzluk! Umutsuzluk kaplamıştı benliğini: Yutkundu. Gözlerinde yaşlar belirmişti. İlk defa olarak gözyaşlarını kurutmaya, saklamaya kalkmadı. Belki bu, Gise'in o anlaşılmaz inadının kırılmasına yardım ederdi.

Gerçekten de Gise çok heyecanlanmıştı. O zamana kadar hiç görmemişti Antoine'ın ağladığını. Göz göze gelmekten çekindi. Ona karşı derin ve sıcak bir bağlılık duyuyordu. Antoine'ı büyük bir heyecanla, coşkunlukla düşünürdü her zaman. Üç yıldır biricik, güçlü, güvenilir desteğiydi o. Ömrünün en huzurlu anılarını ona yakınken yaşamıştı. Neden kendisinden bu hayranlıktan, bu güvenden başka bir şey istemeye kalkıyordu şimdi? Neden ona kardeşçe duygularını açamıyordu?

Antreden bir zil sesi duyuldu. Antoine hemen kulak kabarttı. Bir kapı açılıp kapandı, sonra yine sessizlik.

İkisi de hiç konuşmadan, hareketsiz yan yana duruyordu. Ama düşünceleri dörtnala uzaklaşıyordu birbirinden...

Sonra telefon geldi... Antreden bir ayak sesi. Léon kapıyı aralayarak, "M. Thibault'lardan küçükhanım. Dr. Thérivier yukarıda" dedi.

Gise hemen ayağa kalktı.

Antoine bezgin bir sesle Léon'u çağırdı.

"Salonda kaç kişi var?"

"Dört kişi, efendim."

Delikanlı da ayağa kalktı. Hayat yine devam ediyordu. "Rumelles de on kala beni bekliyor" diye düşündü.

Gise, Antoine'a yaklaşmadan, "Hemen gitmem gerek, Antoine... Elveda..." dedi.

Garip bir gülümseyiş belirdi Antoine'ın yüzünde, omuz silkerek, "Haydi git... Nigrette!" dedi. Kendi sesinin ahengi az önce ayrıldığı sırada babasının: "Peki git!.." deyişini hatırlatıyordu... Üzücü bir benzetiş...

Sesinin tonunu değiştirerek şunu ekledi:

"Bu sırada buradan ayrılamayacağımı söyler misin Thérivier'ye? Benimle konuşmak isterse inerken buraya uğrasın, olur mu?"

Gise başıyla peki diyerek kapıyı açtı. Sonra ani bir karar vermişçesine Antoine'a doğru döndü... Ama hayır... Ne diyecekti ki ona? Antoine ona *her şeyi* söylemeyecek olduktan sonra, neye yarardı ki?.. Atkısına sımsıkı sarınarak, gözlerini yerden kaldırmadan çıkıp gitti.

Léon, "Asansör iniyor. Küçükhanım beklemez mi?" dedi.

Gise başıyla hayır dedikten sonra, merdivenden ağır ağır çıkmaya başladı. Tıkanır gibi oluyordu da ondan. Bütün gücünü değişmez bir düşünce üzerinde toplamıştı: Londra! Evet, hemen yola çıkmalıydı, iznin sona ermesini bile beklemeden! Ah, Manş'ın öte kıyısında yaşamanın kendisi için ne demek olduğunu Antoine bilseydi!

İki yıl kadar önce, bir Eylül sabahı (Jacques'ın kayboluşundan on ay sonra) bir rastlantı olarak Gise, Maisons-Laffitte'te bahçede postacıyla karşılaşmıştı. Adam ona, adına gönderilen bir sepet verdi. Sepetin üstünde Londra'daki bir çiçekçinin etiketi vardı. Gise çok şaşırmıştı buna birden. İçine fena bir şey doğdu, kimse görünmeden odasına çıktı, sicimleri kesti, kapağını kopardı sepetin, ama açar açmaz bayılacaktı az kalsın. Sepetin dibine nemli yosun döşenmişti, bunun üstünde de bir demet kırmızı gül vardı, ortaları siyah kırmızı güller, evet o güllerdi bunlar! Eylül, yıldönümü! Göndereni belli olmayan bu armağanın anlamı Gise için, anahtarı elinde olan şifreli bir telgrafınki kadar açıktı. "Jacques ölmemiş!" M. Thibault yanılıyordu. Jacques İngiltere'de yaşıyordu! *Onu seviyordu Jacques!*.. Kapıyı ardına kadar açıp avazı çıktığı kadar bağırmak istedi: "Jacques yaşıyor!" Bereket versin kendini çabuk toparladı. Bu küçük kırmızı güllerden neden böyle anlam çıkardığını nasıl açıklayacaktı başkalarına, soru yağmuruna tutarlardı onu. Sırrını açığa vurmaktansa, her şeye razıydı. Kapıyı tekrar kapattı. Kendisi-

ne susacak gücü vermesi için Tanrı'ya yalvardı. Hiç olmazsa akşama kadar. Antoine'ın akşam yemeğine Maisons'a geleceğini biliyordu.

Akşam onu bir kenara çekti. Kendisine gönderilen esrarlı sepetten söz açtı. Bu çiçekler Londra'dan geliyordu, oysa orada tanıdığı kimse yoktu... Jacques mı acaba? Bu yeni alanda da araştırmaları yürütmeliydi ne pahasına olursa olsun. Bu olay Antoine'ın merakını uyandırmıştı. Bir yıldır sürdürülen bütün araştırmalar bir sonuç vermeyince, artık kardeşinin bulunabileceğinden şüpheye düşmüş olmakla beraber hemen harekete geçti. Londra'dan birçok soruşturmalar yaptı. Çiçekçi, çiçekleri ısmarlayanı çok belirgin bir şekilde anlatmıştı. Oysa anlattığı kimsenin, Jacques'la hiçbir benzerliği yoktu. Bunun üzerine araştırmadan vazgeçti.

Ama Gise vazgeçmemişti. Yalnız onun umudu sarsılmıyordu hiç. Artık kimseye bu konuda bir şey söylemiyordu, on yedi yaşından umulmayacak bir nefsine hâkimiyetle susuyordu. Ama, ne olursa olsun, kendisi İngiltere'ye gitmeye kesin olarak karar vermişti. Ama hemen hemen gerçekleşemeyecek bir tasarıydı bu. İki yıl boyunca, ilkel insanlar olan atalarının kurnazca, sessiz inadıyla adım adım bu gidişi hazırladı. Ama ne türlü çabalar pahasına! Şimdi bu hazırlığın her aşamasını hatırlıyordu. Sabırla manevra çevirerek, halasının nasır tutmuş beynine birçok yeni fikri sokmak gerekmişti. Önce zengin olmayan bir genç kız, soylu bir aileden bile olsa, kendisini yaşatacak bir mesleğe sahip olmalıydı. Bundan sonra Matmazel'e, yeğeninin de kendisi gibi çocuk yetiştirmekten zevk aldığını, buna yeteneği olduğunu kabul ettirdi, daha sonra da bir kadın öğretmenin, birçokları arasında kendisini gösterebilmesi için İngilizceyi çok iyi konuşması gerektiğine inandırdı. Bütün bunların ardından da, Matmazel'i kandırarak, Maisons-Laffitte'teki bir öğretmen kadınla konuşturdu. Bu kadın, İngilizce öğrenimini Londra dolaylarındaki Katolik rahibelerin yönettiği bir İngilizce okulunda tamamlayıp yeni gelmişti. Ayrıca harekete geçirilen M. Thibault da bu okulun iyi bir kurum olduğunu öğrenmişti. En sonunda da Matmazel, birçok kereler ertelendikten sonra, yeğeninden ayrılmaya razı olmuştu. O yazı Gise İngiltere'de geçirdi. Ama o dört ay orada umduğunu bulamadı. Düzenbaz dedektiflerin oyununa geldi, hayal kırıklığından başka bir şey elde edemedi. İşte şimdi harekete geçecek, başkalarını da kendi işiyle ilgilendirecekti. Birkaç mücevherini satmış, para biriktir-

mişti. Nihayet ciddi dedektif bürolarıyla ilişki kurdu. Özellikle romanvari macerasıyla *Commissionner of Metropolitan Police*'in kızının da merakını uyandırmıştı. Londra'ya döner dönmez öğle yemeğini onlarda yiyecekti. Bu kızın, kendisine büyük yardımı dokunabilirdi. Nasıl umutlanmasın?

Gise, M. Thibault'nun katına geldi. Kapının zilini çalmak zorunda kalmıştı, zira halası dairenin anahtarını hiçbir zaman emanet etmezdi ona.

"Evet, nasıl umutlanmam?" diyordu içinden. Birden Jacques'ı bulacağı düşüncesi öylesine bütün benliğine hâkim olmuştu ki gücünün son derecede arttığını hissetti. Antoine bunun üç ay sürebileceğini söylemişti. "Üç ay" diye düşündü. "Üç aydan önce başarı kazanacağım!"

Bu sırada, aşağıda, Jacques'ın odasında, Gise'in giderken kapattığı kapının ardında öylece duran Antoine, gözlerini o aşılmaz tahtadan ayıramıyordu.

Artık bir sınır noktasına geldiğini hissetmekteydi. O zamana kadar en büyük güçlüklere saldıran iradesinin, böyle gerçekleşmeyecek bir amaca yöneldiği olmamıştı hiç. O anda bir şeyler kopup ayrılmaktaydı benliğinden. Umutsuzca direnecek adam değildi.

Duraksayarak iki adım attı, aynada kendisini gördü, yaklaştı, şömineye dirseğini dayadı, yüzünü uzatarak, ta gözlerinin içine kadar kendisini süzdü. Ya birden, "*Evet, evlen benimle...*" deseydi" diye düşündü. Vücudundan bir ürperti geçti. O anı hatırlayarak bir korku düşmüştü içine. "Aptalca bir şey bununla oynamak" diye düşündü arkasını dönerken. Sonra birden, "Hay Allah, saat beş... Kraliçe Elizabeth ne olacak şimdi!.."

Hızlı hızlı "laboratuvar"a doğru yürüdü. Ama Léon yolunu keserek o dalgın ve sinsi gülümseyişiyle:

"M. Rumelles gitti. Yarından sonra, aynı saate tekrar randevu aldı."

Antoine'ın yüreği ferahlamıştı. "Güzel" dedi. Hemen o anda bu küçük memnuniyet duygusu bütün kaygısını silip süpürmeye yetmişti.

Tekrar çalışma odasına döndü, odanın ortasından yürüdü, kapı

perdesini kaldırdı, bu alışık olduğu hareketi yaparken, her zaman az çok bir zevk duyardı, salon kapısını açtı.

Yolunun üstünde soluk yüzlü, çok çekingen bir oğlan çocuğuna rastlamıştı. Çocuğun yanağından bir makas alarak, "Bak hele" dedi. "Tek başına geldin ha, büyük bir çocuk gibi? Annen baban iyiler mi?"

Çocuğun kolundan yakalayıp pencerenin önüne çekti, aydınlığa karşı bir tabureye oturttu, sonra yavaşça, ama kararlı bir hareketle çocuğun küçük uysal başını arkaya devirdi, boğazını muayene etti. "Tamam, bademcikler olduğu gibi göründü" diye mırıldandı. Bir anda yine o canlı ve ahenkli olduğu kadar, hastaları üzerinde kuvvet verici bir etki yapan biraz keskin sesiyle konuşmaya başlamıştı.

Dikkatle çocuğun üstüne doğru eğilmişti. Ama birden kırılan onurunun acısını duyarak şöyle düşünmekten alamadı kendini: "Yani istersem, bir telgraf çekip onu her zaman getirtebilirim buraya..."

VIII

Çocuğu içeri götürürken, antredeki bir iskemlede oturan Miss Mary'yi, pembe beyaz tenli İngiliz kızını görünce çok şaştı.

Genç kız, Antoine yanına gelince ayağa kalktı, onu uzun, sessiz, tatlı bir gülümseyişle karşıladı. Sonra kararlı bir hareketle elindeki açık mavi zarfı uzattı.

İki saat önceki çekingenliğine hiç uymayan bu davranış, bu muammalı ve kararlı bakış, neden olduğunu bilmeden Antoine'a tuhaf bir durum karşısında bulunduğunu düşündürmüştü.

Merakı uyanmıştı, antrede ayakta durarak üzerinde Battaincourt ailesinin arması bulunan zarfı açtı, bu sırada İngiliz kızının, kapısı aralık duran çalışma odasına doğru yürüdüğünü gördü. Mektubu açarak ardından gitti.

Aziz doktorum,

İki küçük dileğim var sizden. Bunun kötü karşılanmaması için pek de ürkütücü olmayan bir aracıyla iletiyorum.

Birincisi: Bu Mary salağı birkaç gündür vücudunun her tarafının döküldüğünü sizden çıktıktan sonra söyledi. Son günlerde geceleri

öksürükten uyuyamıyormuş. Onu tepeden tırnağa muayene edip gerekli öğütleri vermek lütfunda bulunur musunuz?

İkincisi: Köyde bir av bekçimiz var. Romatizma ağrıları içinde kıvranıyor zavallı adam. Bu mevsimde gerçekten bir işkence bu. Simon zavallı ihtiyara acıyarak ağrı dindirici iğneler yaptırttı. Ecza dolabımızda her zaman morfin bulunur, ama son nöbetler bütün yedeğimizi tüketti. Simon gelirken getirmemi sıkı sıkıya tembih etmişti. Ama bir hekim izni olmadan, bulamazdım. Bugün öğleden sonra size bundan söz etmeyi tamamıyla unuttum. Benim o tatlı aracımla mümkünse, yenilenebilir bir reçete göndermek lütfunda bulunursanız, hemen bir santimetre küplük, beş ya da altı düzine ampul *alabilirim.*

Bu ikinci dileğim için şimdiden teşekkürlerimi sunarım size. Birincisine gelince, aziz doktorum, bunun için hangimizin teşekkür etmesi gerekir?

Bu kadar hoş bir hastayı muayene etmek fırsatını kaçırmazsınız herhalde...

En iyi anılarımla

Anne-Marie S. de BATTAINCOURT.

P.S. *Belki, Simon neden oradaki hekimden bir reçete istemedi diye düşünürsünüz. Dar kafalı ve katı düşünüşlü bir adam bu doktor. Hep bizi çekiştirir, şatodaki hastaları da kendisine göndermediğimiz için bize kızgın. Yoksa sizi bu zahmete sokmak istemezdim.*

A.

Antoine mektubu okuyup bitirmişti ama, başını önünden kaldırmamıştı. İlk anda, okudukları öfkelendirdi onu. Nasıl bir adam sanıyorlardı kendisini? Ama az sonra bu olayı merak verici ve eğlenceli buldu.

Çalışma odasını süsleyen iki aynanın oyununu tecrübeleriyle biliyordu. Şimdi, dirseği şömineye dayalı dururken, yerinden kımıldamadan sadece yarı inik gözkapaklarının arasından gözlerini oynatarak, İngiliz kızını görebiliyordu. Miss Mary, delikanlının biraz gerisinde oturmuştu, eldivenlerini çıkardı, mantosunun düğmelerini çözerek omzundan attı, böylece gövdesi meydana çıktı. Yapmacıklı bir dalgınlıkla, ayağının ucuyla halının bir kıvrımını düzeltirken yere bakıyor, yer değiştirmeden Antoine'ın kendisini

göremeyeceğini düşünerek, birden uzun kirpiklerini yukarıya kaldırarak, mavi gözlerinde bir şimşek parıltısıyla ona baktı.

Bu ihtiyatsızlık Antoine'ın son şüphelerini de silip süpürmüştü, arkasına döndü.

Gülümsemeye başladı. Başı önünde, mektubu bir kere daha gözden geçirdi. Sonra hep öyle gülümseyerek doğruldu ve gözlerini Mary'nin gözlerinin içine dikti. Karşılaşan bakışları, ani bir sarsıntı yapmıştı ikisinde de. İngiliz kızı bir an duraksadı. Antoine tek kelime söylüyordu. Gözkapakları yarı kapalı, sadece "Hayır" der gibi başını birkaç kere yavaş yavaş sağdan sola çevirdi. Hep gülümsüyordu. Yüzü öylesine anlamlıydı ki, Mary sezmekte gecikmedi. Nezaketle şöyle diyor gibiydi: Hayır küçükhanım, yapılabilecek hiçbir şey yok, *olacak iş değil*... Sakın içerlediğimi sanmayın: Gülüyorum. Buna benzer nicelerini gördüm... Yalnız üzülerek şunu söyleyeceğim size: Böylesine değerli bir şey karşılığında bile... Bir şey ummayın benden...

Genç kız hiç ses çıkarmadı, yerinden kalktı. Antreye doğru giderken, halının üstünde ayakları birbirine dolaşıyordu, yanakları al al olmuştu. Sanki İngiliz kızının böyle telaşla geri gidişi çok tabii bir şeymiş gibi, Antoine da ardından yürüdü. Bu olayı hâlâ eğlenceli buluyordu. Miss Mary önüne bakarak kaçarken, kıpkırmızı kesilen yüzünün yanında pek soluk kalan eldivensiz eliyle sinirli sinirli paltosunun yakasını düzeltiyordu.

Hole geldiği zaman Antoine, dairesinin kapısını açmak üzere genç kızın yanına geldi. Miss Mary belli belirsiz şekilde başını eğdi. Antoine da kendisini başıyla selamlayacağı sırada, birden elini uzatarak, bir yankesici çevikliğiyle Antoine'ın parmaklarının arasındaki mektubu kaptığı gibi dışarı fırladı.

Delikanlı, bu kızın cin gibi akıllı ve becerikli olduğunu, canı sıkılarak kabul etmek zorunda kalmıştı.

Çalışma odasına döndüğünde, İngiliz kızıyla güzel Anne'ın ve kocasının az sonra baş başa kalınca ne hale gireceklerini düşünerek yine gülümsemeye başladı. Halının üstünde bir eldiven teki duruyordu. Eğilip aldı, kokladıktan sonra neşeyle çöpe attı.

Ah bu İngiliz kadınları!.. Huguette... Bu hasta kızın hayatı ne olacaktı bu iki kadın arasında?

Ortalık kararıyordu, gece bastırmıştı.

Léon panjurları kapamak için içeri girdi.

Ajandaya bir göz attıktan sonra Antoine, "Mme Ernst geldi mi?" diye sordu.

"Evet, uzun süredir bekliyor efendim... Bütün aile gelmiş: Anne, küçük oğlan, ihtiyar baba."

Antoine, "Peki" dedikten sonra canlı bir hareketle kapı perdesini kaldırdı.

IX

Gerçekten de altmışlık ufak tefek bir adamın kendisine doğru gelmekte olduğunu gördü.

"Önce beni almanızı rica ederim doktor. Size bir iki kelime söylemek istiyorum."

Biraz ağır bir aksanla konuşuyordu, kibar bir hali vardı.

"Ben M. Ernst'im. Dr. Philip size söylemiş, olmalı... Teşekkür ederim" diye mırıldandı otururken. Sevimli bir yüzü vardı. Derine gömülüydü gözleri. Keder okunuyordu, ama sıcak bir şeyler, bir gençlik parıltısı vardı bakışlarında. Fakat yüzü, aksine ihtiyar yüzüydü. Yıpranmış, buruşuk, hem tombul hem de kurumuş gibi. Alnı, yanakları, çenesi, başı parmakla şekillendirilmiş gibi görünüyordu. Kırçıl, sert ve kısa bir bıyık yüzünü ikiye bölmekteydi. Kafasındaki tek tük beyaz saçlar kumullarda biten otları andırıyordu.

Antoine'ın kendisini gizlice süzdüğünü fark etmiş miydi?

"Bizi küçüğün büyükbabası ve büyükannesi sanırlar" dedi biraz kederli bir sesle. "Çok geç evlendik. Üniversite profesörüyüm. Charlemagne Lisesi'nde Almanca dersleri veriyorum."

Antoine içinden, "Ernst" dedi, "Bu aksan... Alsace'lı."

"Çok vaktinizi almadan doktor, küçükle ilgilendiğinize göre, bazı şeyleri, bazı *sır sayılabilecek* şeyleri size açıklamayı gerekli buluyorum." Antoine'a baktı, gözlerinde bir kederin gölgesi titriyordu. Daha belirgin olarak, "Mme Ernst'in bilmediği şeyleri anlatmak istiyorum size."

Antoine dinlemeye hazır olduğunu gösterdi bir baş işaretiyle.

Adam cesaretini toplamak ister gibi, "Bakın" diye söze başladı. (Hiç şüphe yok, söyleyeceklerini önceden hazırlamıştı: Gözleri uzaklarda, telaşsız, konuşmaya alışık bir adam haliyle konuşuyordu.) "1896'da doktor, kırk bir yaşındaydım. Profesördüm

Versailles'da." Sesi güvencini kaybetti. "Nişanlıydım" dedi. Şarkı söyler gibi sesini uzatarak, şaşırtıcı bir ahenkle söylemişti bunu. Sonra daha sert bir tonla, "Bundan başka ihtirasla Yüzbaşı Dreyfus'ü savunuyordum. Siz çok gençsiniz doktor, bu facianın yarattığı duygu kasırgasını bilemezsiniz... Ama o günlerde bir memurun Dreyfus'çü olmasının ne kadar zor olduğunu bilmiyor değilsinizdir. Bu yüzden başı derde girenlerden biri de bendim." Ölçülü bir sesle konuşuyordu. Hiç de öyle kahramanlık taslayan bir hali yoktu ama metindi. Öyle ki Antoine kara gözleri hâlâ pırıl pırıl, bu çıkık alınlı, inatçı çeneli sakin ihtiyarın on beş yıl önce ne ateşli bir inançla her tehlikeyi göze almış olduğunu çok iyi anlıyordu.

"Bunu size, 96'nın başlarında nasıl Cezayir Lisesi'ne sürgün edildiğimi açıklamak için anlattım" diye tekrar söze koyuldu M. Ernst. "Evlenmeme gelince..." diye mırıldandığı yavaşça, "... nişanlımın erkek kardeşi –ki biricik akrabasıydı. Deniz subayı, ticaret gemilerinde, ama önemi yok bunun– benim düşüncelerimin tam karşıtı düşünceleri savunuyordu, bu yüzden nişanımız bozuldu." Olaylara, kişiliğinin dışında bir görüntü vermeye çalıştığı belli oluyordu.

Daha boğuk bir sesle devam etti:

"Afrika'ya gelişimden dört ay sonra hasta olduğumu anladım."

Yeniden sesi gevşer gibi olmuştu, ama toparlandı:

"Kelimelerden ürkmemek lazım: Frengiye yakalanmıştım."

"Ha... Evet... Küçük... Anlıyorum" diye düşündü Antoine

"Derhal Cezayir Tıp Fakültesi'ndeki birçok doktora göründüm. Onların öğütlerine uyarak oranın en iyi uzmanına başvurdum" Hekimin adını söylemek istemiyor gibiydi: "Doktor Lohr adındaki bir hekim tedavi etti beni. Çalışmaları hakkında bilginiz vardır belki." Antoine'a bakmadan devam etti: "Hastalık başlangıcında durduruldu. Daha ilk, tek yara ortaya çıkmışken. Bir tedaviyi büyük bir titizlikle uygulayan bir adamımdır ben. Böyle yaptım. Dört yıl sonra –Dreyfus davasının yatışmasından sonra– Paris'e çağrıldığım zaman, Doktor Lohr, daha bir yıl öncesinden beri bana tamamıyla iyileşmiş gözüyle baktığını söyledi. İnanmıştım ona. Aslında o zamandan sonra hiçbir arıza olmadı, hastalık yeniden depreşmedi."

Rahatça başını çevirip Antoine'ın gözlerinin içine baktı. Genç doktor, ihtiyara, kendisini dikkatle dinlediğini işaretle anlattı. Dinlemekle yetinmiyor, adamı inceliyordu da. Haline, davranışlarına bakarak, bu ufak tefek Almanca profesörünün ne çalışkan, ne işine

bağlı bir insan olduğunu düşünüyordu. Benzerlerini de tanımıştı. Bu adam, kendisine yaptırılan işin kat kat üstünde görünüyordu. M. Ernst'in uzun zamandan beri böyle ihtiyatlı, içine kapanık yaşamaya alışık olduğu anlaşılıyordu. Sıkıcı bir durumda bulunan, iyiliğini, çalışmasının mükâfatını göremediği nankör bir yaşantıya yürekten bir bağlılık ve metanetle katlanan seçkin insanlarlan biri olduğu belli oluyordu. Evliliğinin gerçekleşmeyişini anlatırken sesinin aldığı ahenk, böyle bir yalnızlık içindeki insan için karşılıksız sevginin ne demek olduğunu çok iyi hissettiriyordu. Kaldı ki, zaman zaman bakışlarında yanıp sönen sıcak parıltı, heyecan verici bir biçimde bu saçı ağarmış bilge gönlünün nasıl taptaze, delikanlıca bir duygululukla dolup taştığını açığa vurmaktaydı.

M. Ernst sözüne devam etti: "Fransa'ya dönüşümden altı yıl sonra nişanlımın kardeşi öldü." Sustu... Söyleyeceği kelimeleri arıyor gibiydi. Sadece, "Onu tekrar görebildiydim..." diye mırıldandı.

Antoine, başı önünde, hiç ses çıkarmadan bekliyordu. Birden profesörün sesinin bir bunalım titreyişiyle yükseldiğini duyarak, hayret içinde kaldı:

"Doktor, benim yaptığımı yapmış bir adam hakkında ne düşünürsünüz, bilmem... Bu hastalık, bu tedavi on yıllık bir hikâyeydi, unutulmuş bir hikâye.. Yaşım elliyi geçmişti..." içini çekti. "Bütün ömrümce yalnızlığın acısını çekmiştim... Bütün bunları size, düzensizce anlatıyorum doktor..."

Antoine başını kaldırıp baktı. Bu yüzü görmeden de anlamıştı. Bir fikir adamı için, akıl hastası bir evlat sahibi olması korkunç bir çileydi. Ama bunun ne önemi olabilirdi, bütün sorumluluğun kendisinde olduğunu bilen, vicdan azapları içinde kıvranan, eliyle çocuğunun karayazısını yazdığını bildiği halde bunun karşısında elinden bir şey gelmeyen bir babanın katlandığı işkencenin yanında?

Ernst, bezgin bir sesle:

"Bazı kuşkular duymadım da değil. Bir hekime danışmak istedim. Hemen hemen de böyle yaptım diyebilirim. Ama hayır. Doğruyu söylemekten korkmamalı. Bunun gereksiz olduğunu düşünüyordum. Lohr'un söylediklerini tekrarlıyordum kendi kendime. Dolaylı yollardan bir çözüm arıyordum. Bir gün bir ahbabımın evinde bir hekime rastladım, konuşmayı bu konuya getirdim. Böylece onun ağzından da *kesin* bir iyileşme olabileceğini duymak istedim. Ondan sonra artık hiçbir kaygım kalmayacaktı..."

Yeniden durdu:

"Hem sonra kendi kendime, bu yaşta bir kadının... Artık... Çocuğu olmasından korkulamaz diyordum..."

Bir hıçkırıkla sesi boğazında düğümlendi. Başını önüne eğmemişti: Kımıldanmadan duruyordu, yumruklarını sıkarak, boynunun kaslarını öylesine germişti ki, Antoine titreyişini görüyordu bunların. Gözlerini bir noktaya dikmişti. Akmayan iki damla gözyaşı parlıyordu gözlerinde. Konuşmak istedi. Çaba gösterdi, kesik, yürek paralayıcı bir sesle, "Acı... Acıyorum bu ço... çocuğa doktor" diye kekeledi.

Antoine çok üzülmüştü. Bereket versin şiddetli bir heyecan onda her zaman aşırı, adeta sarhoş edici bir uyarı etkisi yaparak, derhal kendini bir şeylere karar vermek, harekete geçmek ihtiyacını duyururdu.

Bir saniye bile duraksamadan, "Peki ama neden?" diye hayret etmiş gibi yaptı.

Kaşlarını kaldırıyor, çatıyor, anlatılan hikâyeyi yarım yamalak dinlediğini, Ernst'in ne demek istediğini pek iyi kavrayamadığını anlatmak ister gibi bir tavır takınıyordu. "Ne... Ne gibi bir ilişki var, daha başında tedavi edilen, tamamıyla iyileşen bu hastalıkla bu çocuğun –belki de geçici olan– bu sakatlığı arasında?"

Ernst şaşkın bir halde, donakalmış gibi Antoine'ın yüzüne bakıyordu.

Antoine'ın yüzü geniş bir gülümsemeyle aydınlandı:

"Aziz profesörüm, anladığım kadarıyla bu kuşkularınız onurlu bir insan olmanızdan doğuyor. Ama ben hekimim, izin verirseniz açık konuşacağım: Bilimsel bakımdan bu kuşkularınız... Yersiz!"

Profesör ayağa kalktı, Antoine'a doğru yürümek istiyor gibiydi. Olduğu yerde hareketsiz, gözü hep öyle bir noktada durdu. İç dünyası engin ve derin insanlardandı. Böylelerinde acı veren bir düşünce, bütün benliklerini kaplar. Yıllardan beri bağrında bu sonsuz vicdan azabını taşıyordu. Öyle ki, büyük acısının ortağı olan eşine bile bu sırrını açmaya cesaret edememişti. Antoine'ın bu sözlerinden sonra şimdi ilk defa bir huzur anını, bu derin kederden kurtulma umudunu yaşıyordu.

Antoine bütün bunları sezmişti. Yalnız kendisini ayrıntılı ve daha güç yalanlara sevk edebilecek soruları önlemek için, kısa kesmeye karar verdi. Bu moral bozucu düşünceler üzerinde daha fazla durmayı yararsız buluyormuş gibi:

"Çocuk vaktinden önce mi doğdu?"

Adam kirpiklerini kırpıştırdı:

"Çocuk... Vaktinden önce mi? Hayır..."

"Güç bir doğumla mı?"

"Çok güç..."

"Aletlerle filan?"

"Evet."

Antoine çok önemli bir konuya gelinmiş gibi, "Ah!" dedi, "İşte pek çok şeyi açıklığa kavuşturan bir durum..." Sonra tamamıyla kestirip atmış olmak için, "Peki, gösterin bana şu küçük hastanızı" dedi. Ayağa kalkarak salon kapısına doğru yürüdü. Fakat profesör hızla yürüyerek önünü kesti, kollarından tutarak:

"Doktor, sahi mi bu söylediğiniz? Sahi mi? Şey için söylemiyorsunuz değil mi bunu bana... Ah, doktor, şerefiniz üzerine yemin eder misiniz?.. Şerefiniz üzerine doktor..."

Antoine ardına döndü. Adamın yalvaran yüzünü gördü. Sonsuz bir inanma sevinciyle, sınırsız bir minnet okunuyordu bu yüzde. Ayrı bir hafiflik, bir neşe doldurmuştu yüreğini Antoine'ın. İyi bir iş yapmış olmanın, başarı kazanmış olmanın verdiği tatlı duyguydu bu. Çocuk için ne yapabileceğine bakacaktı... Ama baba için duraksamaya yer yoktu: Bu zavallıyı böylesine boş bir kederden kurtarmalıydı!

Gözlerini Ernst'in gözlerinin içine dikti. Hafif bir sesle ama ciddi bir tonla, "Yemin ediyorum, şerefim üstüne..." dedi.

Sonra, kısa bir sessizliğin ardından, kapıyı açtı.

Salonda, siyahlar giymiş yaşlı bir kadın, dizlerinin arasında siyah bukleli bir yumurcağı zapt etmeye çalışıyordu. Daha ilk anda çocuk, Antoine'ın dikkatini çekmişti. Kapının gıcırtısını duyar duymaz çocuk, oynamayı bırakıp kara ve zeki bakışlı gözlerini bu yabancıya dikti. Sonra gülümsedi. Sonra gülümseyişinden utanmış gibi, keyfi kaçmışçasına başını öte yana çevirdi.

Antoine annesini gözden geçirmeye başladı.

Bu kederli yüz, derin bir iyilik ifadesine bürünerek güzelleşmişti. Öyle ki, Antoine safça bir duyguya kapılarak etkilenmişti. "Haydi iş başına... *Her zaman* bir sonuç elde edilebilir!.." dedi kendi kendine.

"Buraya gelir misiniz hanımefendi?"

Gülümsüyordu. Acıma vardı bu gülümseyişinde. Daha kapının eşiğindeyken, bir güven sadakası vermek istiyordu bu kadıncağıza. Arkasında duran profesörün, kesik soluklarını duyuyordu. Antoine sabırla kapı perdesini tutarak, çocukla kadının kendisine doğru gelmesini bekliyordu. Sevinçle dolup taşıyordu yüreği. "Ne güzel meslek, ne güzel meslek benimkisi!" diyordu içinden.

X

Akşama kadar hastalar birbirinin ardından sökün etti. Antoine ne vaktin ne de yorgunluğunun farkındaydı. Salon kapısını her açışında, hiçbir çaba göstermeden çalışma gücü şahlanıyordu yeniden. Sona kalan genç ve güzel bir kadındı. Pembe, beyaz bir bebek taşıyordu kucağında. Bu çocuğun tamamıyla kör olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunu sanıyordu. Bu kadını da uğurladıktan sonra, saatin sekiz olduğunu görünce şaşıp kalmıştı. "Küçüğün çıbanına bakamam artık, geç oldu" dedi kendi kendine. "Bu akşam Héquet'lere giderken Verneuil Sokağı'na uğrarım."

Çalışma odasına girdi, havayı tazelemek için pencereyi açtı, sonra üzeri kitap dolu alçak bir masanın yanına gitti, yemek yerken göz gezdirmek için bir kitap aradı. "Aslında, küçük Ernst'in durumu için bir şeyleri doğrulamak istiyorum" diye geçirdi aklından. *Revue de Neurologie*'nin eski sayılarını, afazi konusunda 1908'de yapılan tartışmayı bulmak için çabuk çabuk karıştırdı. "Gerçekten tipik bir vaka bu küçük" diye düşündü. "Bundan Treuillard'a söz edeyim."

Treuillard'ı ve onun artık efsane haline gelmiş uçuk tutkularını düşünürken keyifli keyifli gülümsedi. Bu sinir hastalıkları uzmanının servisinde asistanlık ettiği yılı hatırladı. "Nasıl oldu da girdim oraya?" dedi içinden. "Bu konular beni uzun süredir ilgilendiriyordu demek... Kim bilir belki de, kendimi sinir ve akıl hastalıklarına verseydim, yeteneklerimi daha iyi gösterebilirdim? Henüz birçok yanları bilinmeyen bir alan bu..." Sonra birden gözünün önüne Rachel'in hayali dikiliverdi: Bu çağrışım neden olmuştu? Hiçbir tıp ve bilim kültürü olmayan Rachel, psikoloji problemlerine karşı büyük bir ilgi besliyordu. Şu da hiç su götürmez bir gerçekti: Antoine'ın insanlara karşı gösterdiği bu canlı ilginin gelişmesinde onun katkısı olmuştu.

Kaldı ki -bunu daha önce de kaç kere fark etmişti- Rachel'le kısa süren beraberliği kendisini, birçok bakımdan değiştirmişti.

Gözü daldı, hafif bir kederle gölgelendi. Ayakta duruyordu. Omuzları sarkıktı, başparmağıyla işaretparmağı arasında tuttuğu tıp dergisini sallıyordu. Rachel... Hayatından geçip giden bu tuhaf varlığı yüreği acıyla burkulmadan hatırlayamıyordu. Hiçbir haber alamamıştı ondan. Aslında buna şaşırmıyordu: Rachel'in dünyanın bir köşesinde hâlâ yaşadığını düşünemiyordu. İklimin etkisiyle yıpranmış, hummalara tutulmuş, çe-çe hastalığına yakalanmış, bir kazada ölmüş, suda boğulmuş ya da boğazı sıkılarak can vermiş olabilirdi belki... Ama öldüğünden hiç şüphe edilemezdi.

Doğruldu, dergiyi koltuğunun altına sıkıştırdı. Küçük odaya geçerek Léon'a yemeği hazırlamasını söyledi. Philip'in alaylı bir sözünü hatırladı. Bir gün hocanın yokluğunda, Antoine servise yeni yatırılan hastalar hakkında ona bilgi verirken, elini delikanlının omzuna koyan Philip yarı şaka yarı ciddi, "Beni kaygılandırıyorsunuz yavrum... Hastalarınızın hastalıklarıyla daha az, düşünce yapılarıyla daha çok ilgileniyorsunuz!.." demişti.

Sofradaki çorba kasesinin dumanı tütüyordu. Antoine sofraya oturunca ne kadar yorulduğunu anladı. "Ne olursa olsun, çok güzel meslek" dedi kendi kendine.

Gise'le arasında geçen konuşma bir kere daha hatırına geldi ama hemen dergisinin sayfalarını açtı, böylece her anıyı uzaklaştırmak istiyordu. Ama boşuna. Hâlâ Gise'in varlığından bir şeyler saklayan bu odanın havası, ona, kahredici bir tanıklık halinde zorla kabul ettiriyordu kendini. Bu son aylardaki bazı saplantıları hatırladı. Nasıl olup da hiçbir dayanağı olmayan böyle bir tasarıyı oluşturmuştu bütün yaz boyunca? Bu sönen rüya karşısında, gerisinde bir toz yığınından başka bir şey bırakmamış bir tiyatro yıkıntısı karşısında gibi hissediyordu kendini. Üzülmüyordu buna, hiç üzülmüyordu. Yalnız onuru kırılmıştı. Bütün bunlar, olmayan şeyler gibi görünüyordu Antoine'a.

Kapı aralığından gelen zil sesi onu bu sıkıntılı düşüncelerden uzaklaştırdı. Hemen peçetesini masanın üstüne koyup kulak kabarttı: Yumruğunu sofra örtüsüne dayamış, hemen kalkmaya ve beklenmedik şeyi karşılamaya hazırdı.

Önce birtakım kadın konuşmaları, fısıltılar duyuldu: Sonra kapı açıldı. Léon, Antoine'ı hayret içinde bırakarak, hiçbir şey söyle-

meden iki kadını içeriye soktu. M. Thibault'nun hizmetçileriydi bunlar. İçerisi loş olduğu için önce Antoine tanımadı bunları, sonra kadınların kendisini çağırmak için koştuklarını sanarak birden o kadar hızla yerinden fırladı ki sandalyesi devrildi.

Büyük bir utanca kapılan kadınlar, "Hayır, hayır" diye bağrıştılar. "Affedersiniz M. Antoine. Bu saatte gelirsek daha az rahatsız edeceğimizi düşünmüştük."

"Babamın öldüğünü düşünmüştüm" dedi içinden Antoine. Böylece bu sona kendisini çoktan hazırladığını anlıyordu. Yersiz bir düşünce değildi bu. Daha hastalığın başında flebit bozukluklarından ileri gelen bir emboli olabileceği düşüncesi saplanmıştı zihnine. Böyle bir embolinin engelleyebileceği uzun işkenceyi düşününce hayal kırıklığına uğramaktan kendini alamadı.

"Oturun" dedi. "Bir yandan yemek yer, bir yandan konuşurum sizinle. Daha birkaç hastaya gitmem lazım bu akşam."

Kadınlar ayakta durdular.

Kadınların annesi ihtiyar Jeanne, çeyrek yüzyıldan beri aşçılık yapıyordu M. Thibault'nun evinde. Ama yaşı ilerlediği için bacakları varisten boğum boğum olduğundan, kendisi de artık bir işe yaramadığını söyleyip hiçbir şey yapmıyordu. Kızları ocağın yanına getirdikleri bir koltuğa oturturlardı onu. İhtiyar kadın alışkanlıkla elinden maşayı bırakmayarak akşama kadar oturuyordu orada. Olup biten her şeyden haberi olduğu, arada bir mayonez yaptığı ve sabahtan akşama kadar, otuzunu geçmiş kızlarını öğütleriyle bunalttığı için hâlâ bir sorumluluğu olduğuna inandırıyordu kendini. İki kardeşten büyüğü olan Clotilde, güçlü kuvvetli bir kızdı. İşine bağlı ama ağırkanlı, gevezeydi ama çalışınca iyi çalışırdı. Uzun süre çiftlikte çalıştığı için anası gibi kabaca ama tatlı bir dille konuşurdu. Artık aşçılık yapan oydu M. Thibault'ların evinde. Ötekisi, Adrienne, ablasından daha ince bir kızdı. Rahibelerin yönettiği bir okula gitmişti. Hep şehirde çalışmıştı. İç çamaşırlarını, güzel şarkıları severdi ve masasının üstünde küçük bir çiçek demeti bulundurmaktan ve Aquino'lu Aziz Tommasso'nun dualarından hoşlanırdı.

Her zamanki gibi söze Clotilde başladı:

"Annem için geldik M. Antoine. Üç dört gündür çok acı çekiyor kadıncağız. Karnının sağ tarafında şişkinlik var. Geceleri uyku girmiyor gözüne. Tuvalete çıktığında da çocuk gibi huy-

suzlandığını duyuyoruz. Ama dişini sıkıyor anacığımız, bir şey söylemek istemiyor zavallı kadın! M. Antoine gelip hiç belli etmeden, öyle değil mi Adrienne, birden önlüğünün altından şişkinliği bulsa..."

Antoine cebinden not defterini çıkarıp, "Kolay bir şey bu" dedi. "Yarın bir bahaneyle mutfağa gelirim."

Ablası anlatırken Adrienne, Antoine'ın tabağını değiştirmiş, ekmek sepetini uzatmıştı. Her zamanki gibi hizmet etmeye can atıyordu.

O ana kadar tek kelime söylememişti. Titrek bir sesle:

"M. Antoine... Bunun tehlikeli bir şey olabileceğini düşünüyor mu?"

"Bu kadar çabuk büyüyen bir tümör" diye düşündü Antoine. "Bu yaştaki bir insana ameliyat yapmayı göze almak!" Merhametsiz bir berraklıkla böyle vakalarda olabilecek bütün durumları zihninden geçiriyordu: Hasta doku hücrelerinin korkunç bir ölçüde üremesi, bunun meydana getirdiği bozukluklar, yavaş yavas organları sarması... Daha da kötüsü: Bu tip yaşayan ölülerin ağır ağır, korkunç bir şekilde çöküşü...

Bir kaşını kaldırmış, dudağını bükmüştü. Yüzünden korku okunan Adrienne'le göz göze gelmekten çekiniyordu, yalan söyleyemeyecekti. Tabağını itti, dalgınca bir hareket yaptı eliyle. Bereket versin, şişko Clotilde, konuşmadan duramayacağı için onun yerine cevabı yapıştırmıştı: "Önceden bir şey söylenemez bunun için elbet. Önce M. Antoine'ın görmesi lazım. Ama şunu iyi biliyorum ki ben, rahmetli kocamın annesi on beş yıl karnı şiş yaşadı da, sonra soğuk algınlığından öldü!"

XI

Bir çeyrek saat sonra Antoine, Verneuil Sokağı'ndaki 37 B numaraya gelmiş bulunuyordu.

Küçük bir avlunun çevresine sıralanmış eski binalar... Altıncı katta havagazı kokan bir koridorun girişinde 3 no'lu kapı.

Robert, elinde bir lambayla gelip kapıyı açtı.

"Kardeşin nasıl?"

"İyileşti."

Antoine lambanın ışığında, oğlanın saf, neşeli, biraz dik, çok erken olgunlaşmış bakışını, vaktinden önce bilenmiş bir iradeyle gerilen yüzünü gördü, gülümsedi.

Antoine, "Görelim şunu bir!" dedikten sonra lambayı çocuğun elinden alıp yolunu görmek için havaya kaldırdı.

Odanın ortasını üzerine muşamba serilmiş yuvarlak masa kaplıyordu. Robert bir şeyler yazıyor olmalıydı: Tıpası çıkarılmış bir mürekkep hokkasıyla üst üste konmuş bir tabak yığını arasında büyük bir hesap defteri duruyordu. Tabakların üstündeki ekmekle iki elma basit bir "natürmort" meydana getirmekteydi. Odanın içi düzgündü, rahattı bile denebilirdi, içerisi sıcaktı. Şöminenin önündeki ocağın üstündeki tencerenin fıkırtısı duyuluyordu.

Antoine, odanın dibindeki akajudan, yüksek karyolaya doğru yürüdü:

"Uyuyor muydun sen?"

"Hayır efendim."

Sıçrayarak uyandığı belli olan hasta, sağlam dirseğine dayanarak doğrulmuştu, gözlerini aralayarak, gülümsüyordu hiç çekingenlik göstermeden.

Nabız sakindi. Antoine getirdiği gazlı bez kutusunu masanın üstüne koydu, sonra çocuğun kolundaki sargıyı çözmeye başladı.

"Ne kaynıyor şu senin ocakta?"

Robert gülerek cevap verdi:

"Su. Kapıcı kadının verdiği ıhlamuru pişirecektim de." Birden göz kırptı. "Söyleyin, ister misiniz siz de? Şekerli mi olsun? Haydi, n'olur efendim, evet deyin!"

Bu sözler Antoine'ı çok eğlendirmişti. "Hayır, hayır, teşekkür ederim" dedi. "Yalnız şunu yıkamak için kaynamış su lazım bana. Temiz bir tabağa dök bakalım biraz şu sudan. Bekleyelim de soğusun biraz." Oturdu, kırk yıllık ahbaplarmış gibi kendisine gülümseyen çocuklara baktı. "Açıkyürekli bir halleri var ama bilinmez ki?"

Büyüğüne doğru dönerek:

"Peki, ama nasıl oluyor da bu yaşta yalnız oturabiliyorsunuz burada?"

Çocuk belirsiz bir hareket yaptı: "Böyle gerekiyor" demek ister gibi.

"Anneniz, babanız ne oldu?"

"Ooo, annemiz babamız..." dedi Robert. Sanki bu çok eski bir hikâyeymiş gibi. "Halamızla oturuyorduk biz." Düşünceye daldı, sonra parmağıyla büyük karyolayı gösterdi: "Sonra öldü bir gece yarısı, 10 Ağustosta, bir yıldan fazla oldu. Çok zor durumda kalmıştık, değil mi tatlım? Bereket versin kapıcıyla aramız iyiydi de bir şey söylemedi mal sahibine, böylece kalabildik burada."

"Peki ama kirası?"

"Veriliyor."

"Kim veriyor?"

"Biz."

"Parayı nereden buluyorsunuz?"

"Bu da laf mı! Kazanıyoruz. Yani ben. Çünkü iyi gitmiyor onun işi. Başka bir iş bulmak lazım ona. Brault'da çalışıyor, tanır mısınız, Grenelle'de: Ayak işi yaptırıyorlar ona. Ayda kırk frank, yemek de cebinden. Para mı bu? Söyleyin kuzum? Ancak ayakkabısının pençesini yenilemeye yarar!"

Sustu, merakla eğildi, çünkü Antoine küçüğün kolundaki pansumanı çıkartıyordu. Çıbanda çok az cerahat kalmıştı, kolun şişi inmişti. Yara iyi görünüyordu.

Kompreslerini suya batırırken Antoine, "Ya sen?" dedi.

"Ben mi?"

"Sen, iyi kazanıyor musun hayatını?"

"Ben... ben" dedikten sonra Robert cümleleri şarkı söyler gibi uzatarak, övünçle: "İşim tıkırında benim!"

Antoine hayretle çocuğa baktı, bu sefer onun dik bakışıyla karşılaştı. Bu küçük, heyecanlı ve iradeli yüzde biraz kaygı verici bir bakıştı bu.

Oğlan durmadan konuşmak istiyordu. Hayatını kazanmak, büyük bir konuydu, kafası işlemeye başladığı günden beri biricik düşüncesi buydu. Yalnız bunun değeri vardı onun için.

Soluk almadan her şeyi söylemek, bütün sırlarını Antoine'a vermek istercesine:

"Noter yanında, kâtip çırağı olarak çalışmaya başladım. Halamın ölümünden sonra kırk frank kazanıyordum haftada. Ama şimdi Adliye'ye de gidiyorum: Elime net yüz yirmi geçiyor. Hem sonra M. Samy, başkâtip, sabahları kâtipler gelmeden yerleri cilalayan adamı savdı, bana yaptırtıyor bu işi. Üçkâğıtçının biriydi bu ihtiyar. Yalnız yerlerin çamurlu olduğu günlerde fırçalardı döşemeyi, pencereden

görünürdü yerlerin pisliği. Eh bu işten de zarar etmiş sayılmam hani! Elime fazladan kırk beş frank geçiyor. Elbette keyfini çıkarıyorum bunun paten yaparak!..” Bir ıslık çaldı. “Sonra hepsi bu kadar değil... Başka dalgalarım da var benim...”

Biraz durakladı. Antoine'ın başını kendinden yana çevirmesini bekledi. Bir bakışta karşısındakinin ne kıratta bir adam olduğunu anlamışa benziyordu. Güven duymakla birlikte, bir giriş yaparak başlamayı ihtiyatlıca buluyordu:

“Bunu size anlatıyorum, yalnız size. Anlatabileceğimi biliyorum da ondan. Ama yine duymuş olmayın, söz e mi?” Sonra sesini yükseltti ve sırrını açıkladıkça coşarak:

“Şu bizim karşımızdaki 3B numaranın kapıcısı Mme Jollin'i tanırsınız değil mi? Peki öyleyse, –bunu hiç kimseye söylemeyin– işte bu iyi yürekli kadın, sigara yapıp satıyor müşterilere... Belki sizi de ilgilendirir, diyorum ben... Ne dersiniz? Hayır mı?.. İyidir bu sigaralar... yumuşak... sıkı da değil... Pahalı da sayılmaz... Denersiniz bir kere... Ne olursa olsun, çok yasakmış bu iş. Bunun için paketleri götürüp enselenmeden parayı almak için bu işi kıvıracak biri lazım. İşte bunu yapıyorum ben. Hiç renk vermeden, yazıhane kapandıktan sonra altıyla sekiz arasında. Kadın da buna karşılık yemek veriyor bana, her gün, Pazardan başka. Hani hiç de kötü bir aşçı değil bu kadın, yemeklerine diyecek yok doğrusu: Eh böylece yemek parası cebimizde kalıyor! Hemen her gün, müşteriler –hepsi de şişko– faturalarını öderken avcuma on ya da yirmi metelik bir bahşiş sıkıştırmışlar... Eh, anlıyorsunuz ya işte bütün bunlar bir araya gelince geçinip gidiyoruz işte...”

Durdu. Antoine sesinin tonundan küçüğün gözlerinin övünçle parladığını sezmişti. Ama, görmemek için başını kaldırmadı.

Robert hızını alamamıştı, keyifli keyifli devam etti:

“Akşamleyin Louis eve gelince, yorgun oluyor, yemeği burada yapıyoruz: Çorba ya da yumurta, peynir. Şarapçı dükkânlarında yemek yemekten daha iyi, değil mi şekerim? Hem sonra, zaman zaman veznedarın defterinin sayfalarına antet çizerek eğleniyorum. Bayılıyorum buna, şöyle güzel, yuvarlak harflerle. Keyfim için yapıyorum bunu. Bizim yazıhanedekiler...”

“Çengelli iğneleri ver bana” diye çocuğun sözünü kesti Antoine. Bu lafların kendisini eğlendirdiğini sanarak keyiflenmesinden çekiniyordu. “Bu çocuklarla ilgilenmek lazım...” diye geçirdi içinden.

Pansuman bitmişti, çocuğun kolu yine eşarpla sarıldı. Antoine saatine baktı:

"Yarın bir kere daha gelirim, öğleye doğru. Bundan sonra sen gelirsin eve. Cuma, olmadı Cumartesiye işe başlarsın sanırım."

Küçük hasta ilk defa ağzını açarak, "Te... Teşekkür ederim, efendim" dedi. Yeni kalınlaşmaya başlayan sesini birden aşırı derecede yükselterek söylemişti bunu, sonra acayip şekilde birden susuverdi. Robert onun bu hali karşısında kahkahayla güldü. Bu boğuk, aşırı gülüşte, bu çok sinirli küçük adamın nasıl sürekli bir gerginlik içinde olduğu belli oluvermişti birden.

Antoine yeleğinin cebinden yirmi frank çıkardı:

"Size biraz yardım olur bu hafta çocuklar!" dedi.

Ama Robert başını kaldırıp kaşlarını çatarak geriye sıçramıştı:

"Amma yaptınız ha! Dünyada almayız! Size yeteri kadar paramız var demiştim!" Sonra hemen çıkıp gitmek için sabırsızlanan Antoine'ın diretmesine karşı büyük sırrını açığa vurmaya karar verdi: "Biliyor musunuz ikimiz ne kadar biriktirdik? Bilin bakalım! Tam bin yediyüz frank! Evet efendim! Öyle değil mi tatlım?" Sonra birden bir melodramdaki hain adam gibi sesini alçaltarak, "Eğer sistemim başarıyla yürürse daha da kazanacaklarımı hesaba katmıyorum bile..."

Çocuğun gözleri öylesine parlıyordu ki meraka kapılan Antoine bir an daha eşikte durdu:

"Bu da yeni bir numara... Şarap, zeytin ve zeytinyağı üzerine iş yapan bir komisyoncuyla çalışıyorum. Bizim noterlikteki kâtiplerden Basson'un kardeşi. Şöyle çeviriyoruz işi: Öğleden sonra Adliye'den dönerken –kimseyi ilgilendirmez ki bu!– meyhanelere, bakkallara, şarap ve içki satan yerlere uğrayıp mallarımı sürmeye çalışıyorum. Palavrayı sıktın mı arkası kolay gelir.. Daha bir haftada birkaç bidon sattım! Basson da beceriklisin, diyor..." Antoine merdivenden aşağıya inerken gülüyordu. Pek sevmişti bu iki kardeşi. Bu çocuklar için elinden gelen her şeyi yapabilirdi. "Bu bir şey değil" diye düşündü: "Yalnız göz kulak olmalı da daha fazla *becerikli* olmasınlar..."

XII

Yağmur yağıyordu. Antoine bir taksiye atladı. Saint-Antoine Mahallesi'ne yaklaştıkça keyfi kaçıyor, kaygıyla alnını kırıştırıyordu.

İçinden, "Bari bu bitse artık" dedi o gün üçüncü defa Héquet'lerin merdiveninden çıkarken. Bir an dileğinin yerine gelmiş olduğunu sandı: Kendisine kapıyı açan hizmetçi kadın, garip bir şekilde yüzüne bakıp bir şeyler söyleyecekmiş gibi hızla yanına gelmişti. Ama sadece gizli bir iş verilmişti kendisine: Hanımefendi, doktordan, çocuğun yanına gitmeden önce gelip kendisini görmesini rica ediyordu.

Atlatamazdı. Oda aydınlık, kapı açıktı. Antoine içeri girerken Nicole'ün yastığa gömülü başını gördü. Yaklaştı. Nicole hareketsiz yatıyordu. İçi geçmişti. Uyandırmak insafsızlık olurdu. Dinleniyordu, gençleşmişti, bir yükten kurtulmuş gibiydi. Bütün kederi, yorgunluğu uykusunun içinde erimiş gitmişti. Antoine, kımıldanmaya cesaret edemeden, soluğunu tutarak seyrediyordu Nicole'ü. Acının izlerinin henüz silindiği yüzünde öylesine bir mutluluk ve unutma susamışlığı okunuyordu ki yüreğine korku vermişti Nicole'ün bu hali. Kapalı gözkapaklarının sedef güzelliği, bu altın sarısı kirpikler, bu kendini bırakış, bu tatlı gevşeklik... Bu apaçık yüz ne kadar heyecan vericiydi! Ne büyük bir çekicilik vardı bu bükülmüş yarı açık dudaklarda. Hiç kımıldanmayan bu dudaklarda yalnız rahatlık ve umut okunuyordu. "Neden" diye sordu kendi kendine Antoine, "Uyuyan bir gencin yüzünde böyle büyüleyici bir etki var? Sonra, her an karşısında heyecanlanan erkeğin pek de saf olmayan acımasının temelinde ne yatıyor?"

Sessizce geriye döndü, odadan çıktı, koridordan geçip bebeğin odasına yöneldi. Daha oraya varmadan, bölmelerin ardından kısık sesiyle hiç aralıksız bağırmalarını duyuyordu. Kapının tokmağını çevirmesi, eşiği aşması ve içerideki kötü kuvvetlerle yeniden temasa geçmesi için bütün iradesini toplaması gerekmişti.

Héquet oturmuş, odanın ortasına kurulan beşiği sallıyordu, yüzü asıktı. Sepetin öte yanında bir çocuk bakıcısı oturmuştu. Hasta-bakıcı örtüsünün içinde eğilerek duran, ellerini önlüğünün çuku-

runda kavuşturmuş, mesleğinin verdiği bitip tükenmek bilmeyen bir sabırla bekliyordu. Isaac Studler de iri gövdesine dar gelen bez gömleğiyle şömineye dayanmış, ayakta duruyordu. Kollarını kavuşturmuştu, bir eliyle kara sakalını sıvazlıyordu durmadan.

Doktorun içeri girdiğini gören bakıcı kadın ayağa kalktı. Ama, gözünü çocuktan ayırmayan Héquet, bir şey fark etmemiş gibiydi. Antoine beşiğin yanına geldi, Héquet ancak o vakit başını ondan yana çevirip içini çekti. Antoine bebeğin ateşler içinde yanan küçücük elini yakaladı. Çocuğun vücudu kumların altına dalmaya çalışan bir kurtçuk gibi hemen büzüldü. Yüzü kıpkırmızıydı. Yanakları yol yoldu ve yastığın arkasına yerleştirilmiş olan buz kesesi kadar esmerdi. Saçının, Nicole'ün saçları gibi sarışın buklecikleri terden ya da kompreslerden ıslanarak alnına, yanağına yapışmıştı. Yarı kapalı şiş gözkapaklarının arasından görünen bulanık gözünde, ölü bir hayvan gözünü andıran madensi bir parıltı vardı. Beşiğin gidiş gelişi başını gevşek gevşek sağa sola sallıyor, yavrucağın boğazından çıkan kesik iniltilere de tempo tutuyordu.

İşini bilen hastabakıcı hemen dinleme aletini eline almıştı. Antoine işaretle gerekmediğini anlattı.

Héquet, acayip bir ahenk alan sesiyle adeta bağırarak, "Şu beşiği görüyorsunuz ya, Nicole'ün fikri bu" dedi. Belirsiz bir gülümseme vardı yüzünde. Büyük perişanlığının arasında böyle ufak tefek şeyler gözünde önem kazanıyor gibiydi:

"Evet... Altıncı kata çıkıp aradık... Küçük beşiğini... Onu biraz bunun sallantısı yatıştırıyor, görüyor musunuz?"

Antoine adama bakarken heyecan duyuyordu içinde. O anda, acıması ne kadar büyük olursa olsun karşındakinin acısının ölçüsünde olamazdı. Elini Héquet'nin koluna dayadı:

"Bütün gücünüzü tükettiniz artık aziz dostum. Gidip biraz dinlenmelisiniz. Böyle kendinizi harap etmeniz neye yarar ki?"

Studler de söze karıştı:

"Üç gecedir gözüne uyku girmedi!"

Antoine Héquet'ye doğru eğilerek:

"İyi düşünün. Bütün gücünüzü toplamamız gerek... Yakında." Bu zavallıyı beşiğin yanından ayırmak, bir an önce uykunun karanlığına gömmek istiyordu.

Héquet cevap vermedi. Çocuğu sallamaya devam ediyordu. Fakat sanki Antoine'ın "yakında"sı çok ağırmış gibi omuzları daha

da çökmüştü. Sonra, artık kimse üstüne düşmediği halde kendiliğinden ayağa kalktı. Elinin bir işaretiyle, hastabakıcıdan yerine geçmesini istedi, sonra yanaklarından süzülen gözyaşlarını silmeden, bir şeyler arıyormuş gibi başını çevirdi. Nihayet Antoine'a yaklaştı, adeta çaba harcayarak yüzüne baktı. Antoine, arkadaşının gözlerinin ifadesinin ne kadar değiştiğini görerek sarsılmıştı: Bu miyop, keskin ve kararlı bakış, tamamıyla buğulanmıştı: Ağır ağır yön değiştiriyordu ve bir noktanın üstünde durduğu zaman da baygın gibiydi bu bakışlar.

Héquet Antoine'a bakıyordu. Konuşmaya başlamadan dudakları titredi.

"Bir şeyler yapmak gerek... Bir şeyler..." diye mırıldandı. "Biliyor musunuz, acı çekiyor... Onu böyle acı içinde bırakmak neye yarar?.. Bir... bir şeyler yapmak cesaretini göstermek lazım..." derken sustu. Studler'den yardım falan bekliyor gibiydi. Sonra gözlerini Antoine'ın gözünün içine dikti. "Thibault sizin bir şeyler yapmanız lazım..." Sonra cevabını duymamak ister gibi başını eğdi, yalpa vurarak çıkıp gitti.

Antoine bir süre olduğu yere mıhlanmış gibi kımıldanmadan öylece kaldı. Sonra birden yüzü kıpkırmızı kesildi. Kafasından karma karışık düşünceler geçiyordu.

Studler omzuna dokundu. Antoine'a bakarak, "Eee, ne diyorsunuz?" dedi. Bazı beygirlerin gözlerini andırıyordu Studler'in gözleri. Bu uzun ve iri gözlerin ıslak beyazlarının içinde göz bebekleri gevşek gevşek yüzüyor gibiydi. Héquet gibi dik dik ve bir şeyler ister gibi bakıyordu Antoine'ın gözlerinin içine.

"Ne yapacaksın?" diye fısıldadı.

Kısa bir süre konuşmadılar. Bu sırada aynı şeyleri düşünmüşlerdi.

"Ben mi?" diye atlatmak ister gibi sordu Antoine. Studler'in bir açıklamada bulunmadan yakasını bırakmayacağım anlamıştı.

"Yani, çok iyi biliyorum ben..." dedi birdenbire. "Ama bununla birlikte: Héquet, *bir şeyler yapmak* dediğinde, ne demek istediğini anlıyormuş gibi yapamayız!"

"Sus..." dedi Studler hastabakıcıdan yana bir göz atarak. Antoine'ı koridora doğru sürükleyerek kapıyı kapattı.

"Herhalde sen de yapacak bir şey olmadığı kanısındasın?"

"Hiç bir şey."

"Yani hiç mi, hiç umut yok mu?"

"En küçük bir umut yok."

"Peki öyleyse?.."

Derinden derine bir heyecanın bütün benliğini sardığını duyan Antoine, suratını asıp susma yolunu tuttu. Studler, "Öyleyse?" dedi. "Duraksayacak bir şey yok. Bir an önce bunun sona ermesi gerek!"

"Ben de senin gibi diliyorum bunu."

"Dilemek yetmez."

Antoine başını kaldırıp kuvvetli bir sesle, "Elden başka bir şey gelmez" dedi.

"Gelir!"

"Hayır!"

Konuşma öylesine sertleşmişti ki, Studler birkaç saniye sustu.

"Şu iğneler..." dedi, sonra "... Bilmiyorum ben... Belki dozu artırarak..."

Antoine adamın sözünü kesti:

"Sus!"

Müthiş bir öfkeye kaptırmıştı kendini. Studler ses çıkarmadan ona bakıyordu. Antoine kaşlarını öylesine çatmıştı ki dört köşe bir şiş meydana gelmişti alnında. Yüzünün kasları elinde olmadan kasılıyor, ağzını çarpıtıyordu: Deri ile et arasında sinirsel titreşimler yayılır gibi, kemikli yüzünün derisi zaman zaman buruşuyordu.

Böylece bir dakika geçti.

"Sus!" diye Antoine tekrarladı. Ama o an bunu o kadar sertlikle söylememişti. "Anlıyorum seni. Buna bir son verme isteğini hepimiz duyduk. Ama mesleğe yeni başlayan bir hekimde görülen bir istektir bu! Her şeyden önce şu önemli: Hayata saygı... Eğer hekimlikte kalsaydın, olayları bizler gibi görürdün. Bazı kanunların zorunluluğu... Gücümüzün bir sınırı olduğunu bilmek! Yoksa..."

"Bir kimse kendisine insan diyorsa, biricik sınırı vicdanıdır."

"Evet öyle, doğru söyledin, vicdan! Mesleki vicdan... Ama zavallı dostum düşünsene bir kere! Hekimlerin kendilerinde hak buldukları... Kaldı ki hiçbir hekim, anlıyor musun, Isaac, hiçbir..."

"Eh, öyleyse..." diye Studler ıslık çalar gibi bir sesle bağırdı.

Antoine sözünü kesti: "Héquet, belki yüz kere böyle acı... Acılı bir vaka karşısında bulundu... Bundan daha umutsuz! Ama hiç bir zaman kendi isteyerek son vermedi o... Hiçbir zaman! Philip

de! Rigaud da! Treuillard da! Ne de hekim adına layık hiç kimse, anlıyor musun? Hiçbir zaman!"

"Peki öyleyse" diye öfkeyle bağırdı Studler, "Sizler belki büyük üstatlarsınız, ama bana sorarsanız beş para etmezsiniz hiç biriniz."

Bir adım gerilemişti, tavandaki lambanın ışığı yüzünü aydınlattı. Yüzünden söylediklerinden çok daha fazla bir şeyler okunuyordu: Yalnız isyan duygusuyla karışık bir nefret değil, bir çeşit meydan okuma, hemen hemen bir tehdit ve gizli bir kararlılık.

"Tamam" diye içinden geçirdi Antoine, "Saat on bire kadar bekler iğneyi kendim yaparım."

Studler'e cevap vermedi, omuz silkerek odaya girip oturdu.

Panjurları kamçılayan aralıksız yağan yağmur, su damlalarının pencerelerin çinkosuna bir tempoyla düşüşü, odanın içinde durmadan sallanan beşiğin, çocuğun iniltilerine uyan gıcırtıları, bütün bu birbirine karışan gürültüler, ölümün kanat gerdiği bu gece sessizliği içinde hiç dinmeyen, yürek paralayıcı bir ahenk meydana getiriyordu.

"Demin arka arkaya iki üç kere kekeledim" dedi içinden Antoine, hâlâ siniri üstündeydi. (Bu hal çok seyrek olurdu, yapmacıktan kasılmak zorunda kaldığı zaman. Mesela, çok kuruntulu bir hastaya yalan söylemek gereğini duyarsa ya da bir konuşmada üzerinde kafa yorup benimsemeye henüz fırsat bulamadığı bir düşünceyi ileri sürdüğü zaman.) "Kabahat Halife'de" diye düşündü. Göz ucuyla baktı. Halife sırtını şömineye vererek yine eski yerine oturmuştu. O an, on yıl kadar önce tıp fakültesi dolaylarında Isaac Studler'i tanıdığı günleri hatırladı.

Bir İran kralının sakalını andıran sakalı, yumuşak sesi, gürültülü gülüşü, bağnaz, baş kaldırmaya hazır, öfkeli, katı karakteriyle bütün Latin Mahallesi'nin tanıdığı bir tipti. Herhangi bir kimseden daha çok parlak bir geleceği olacağına inanılıyordu. Sonra günün birinde öğrenimini bırakıp hemen hayatını kazanmak için çalışmaya başladı. Dediklerine göre, bankacı bir kardeşi zimmetine para geçirdikten sonra kendini öldürmüştü. İşte Studler, bunun karısının ve çocuklarının geçimini üstüne almıştı.

Çocuğun daha boğuk bir sesle bağırması Antoine'ın anılarının zincirini kopardı. Antoine bir an, çocuğun vücudunun kasılmasına

baktı, bazı hareketlerin ne kadar sık meydana geldiğini anlamaya çalışıyordu: Ama, kesilen bir pilicin çırpınmasını andıran bu çırpınmalardan bir bilgi elde edilemezdi: Studler'le atıştığı andan beri içindeki rahatsızlık, derin bir keder halini almıştı. Tehlikeli bir durumda olan bir hastanın hayatını kurtarmak için yapmayacağı şey yoktu; en atılganca hareketlere girişebilir, kendi bakımından her tehlikeyi göze alabilirdi. Ama hiçbir kurtuluş yolu olmayan böyle bir durum karşısında eli kolu bağlı kalmak, zafer kazanan düşmanın adım adım ilerleyişi karşısında hiçbir şey yapamamak dayanılır şey değildi onun için. Üstelik şu küçücük varlığın sonu gelmeyen boğuşması, kesik kesik bağırmaları sinirlerini altüst etmişti. Ne olursa olsun Antoine, birçok hastanın, çok küçük çocukların bile nasıl acılar içinde kıvrandıklarını çok görmüştü. Bu akşam neden duygusuz kalamıyordu? Başka bir insanın can çekişmesinde her zaman esrarlı, aklın almayacağı bir şey vardır. Bu anda böyle bir duruma hazırlanmış olmakla birlikte, bu çocuğun adım adım ölüme yaklaşması karşısında aşılmaz bir bunalıma kaptırmıştı kendisini. Benliğinin ta temelinden sarsıldığını duyuyordu. Başarısına, hayata, bilime olan güveni sarsılmıştı. Bütün varlığını kaplayıp sürükleyen bir dalgaydı sanki bu. Gözünün önünden yüreğini karartan bir kafile geçip gidiyordu: Ölüme mahkûm olduklarını bildiği bütün hastaları... Sadece o sabah gördüklerinin bile listesi uzundu: Hastanedeki dört beş hasta, Huguette, küçük Ernst, kör bebek, şu beşikte yatan çocuk... Şüphesiz unuttuğu başkaları da vardı... Babası da gözünün önüne geldi. Koltuğuna mıhlanmış, süte bulaşmış, sarkık kalın dudağıyla... Gece gündüz acı çektikten sonra birkaç hafta sonra bu iri yapılı ihtiyar da... Hepsi birbiri ardından... Dünyayı kaplayan bu korkunç gidişi durduracak hiçbir kuvvet yok... "Yo, hayat saçma bir şey, hayat kötü bir şey!.." diyordu içinden büyük bir kızgınlıkla. Karşısında iyimserlikte ayak direyen birine söyler gibi. Bu inatçı, aptalca halinden memnun kişi kendisiydi, her günkü Antoine'dı.

Hastabakıcı sessizce yerinden kalktı.

Antoine saatine baktı: İğne vakti gelmişti... Yer değiştirmek, bir şeyler yapmak hoşuna gitmişti. Az sonra buradan uzaklaşacağını düşünerek neşesi yerine gelmişti yeniden.

Hastabakıcı kadın, bir tepsi içinde gereken şeyleri getirdi, Antoine ampulü kırdı, iğneyi içine soktu, belirli dereceye kadar şırıngayı doldurdu, ampulün içinde kalan dörtte üç oranındaki ilacı kendisi kovaya döktü. Studler'in gözünü kendisine dikip baktığını hissediyordu.

İğneyi yaptıktan sonra çocuğun sükûnete kavuştuğunu görünceye kadar bekledi. Sonra beşiğin üstüne eğildi, çocuğun nabzını yokladı, çok zayıftı. Hastabakıcıya sessizce bazı tembihlerde bulundu. Sonra acele etmeden lavaboya gidip ellerini sabunla yıkadı. Sessizce Studler'ın yanına gidip elini sıktı ve odadan ayrıldı.

Ayaklarının ucuna basarak her yeri aydınlanmış dairenin içinden, kimseye rastlamadan geçti. Nicole'ün yattığı odanın kapısı kapalıydı. Uzaklaştıkça, çocuğun iniltileri azalıyor gibi geliyordu ona. Sahanlıkta durup kulak kabarttı ama hiçbir şey duymuyordu. Derin bir soluk alarak ağır ağır, yalpalayarak merdivenden indi.

Dışarı çıkınca başını çevirip panjurlarının arasından bir eğlence gecesiymiş gibi ışık sızan eve bakmaktan kendini alamadı. Yağmur dinmişti. Kaldırımların kenarından hâlâ derecikler hızla akıp gidiyordu. Bomboş ıslak sokaklar, parlayarak göz alabildiğine uzanıyordu.

Antoine üşüdü, yakasını kaldırıp adımlarını sıklaştırdı.

XIII

Bu su sesi, bu ıslak cepheli binalar... Birden gözünün önüne gözyaşlarıyla ıslanmış bir yüz geldi: Héquet ayakta, gözlerinin içine bakarak:

"Thibault sizin bir şeyler yapmanız lazım..."

Bu üzücü hayali hemen silememişti gözünün önünden. "Babalık duygusu... Ne kadar çaba göstersem de benim anlayamayacağım bir duygu..." diyordu içinden. Sonra birden Gise geldi aklına: "Bir yuvam... Çocuklarım olsa..." Sadece bir varsayımdı bu, bereket versin gerçekleşemezdi. O akşam evlenme düşüncesi sadece vakitsiz değil, delice göründü kendisine. "Bencillik mi?" diye düşündü. "Korkaklık mı?" Düşünceleri yine oraya doğru kaydı: "Şu anda beni

ödleklikle suçlayan biri var: Halife..." O an koridorda Studler'in o ateşli, bayağı yüzünü, inatla kendisine bakan yüzünü görür gibi oluyordu. O andan beri hücum eden düşünceleri kovmak istiyordu kafasından. "Ödlek" kelimesi biraz çirkin geldi. "Pısırık" dedi. "Beni pısırık buluyor Studler. Budala!"

Elysée'nin önüne gelmişti. Bir polis devriyesi sarayın etrafında, uygun adımla yürüyerek nöbet tutuyordu. Kaldırıma vurulan bir dipçik sesi duydu. Bir anda, bir rüya içinde karmakarışık olup giden hayaller gibi bir sürü şeyler geçti kafasından: Studler, hastabakıcıyı uzaklaştırıyor, cebinden bir şırınga çıkarıyor... Hastabakıcı gelip nabzını tutuyor ölü çocuğun... Şüpheler, ihbarlar, gömülme izni verilmiyor, otopsi... Sorgu yargıcı, polis... "Her şeyi üstüme alırım" diye çabucak kararını verdi. Sonra önünden geçerken sarayın kapısındaki nöbetçiyi küçümsercesine süzdü. Hayali bir yargıçla konuşur, meydan okurcasına, "Hayır" dedi. "Benimkinden başka iğne yapılmadı. İsteyerek dozu artırdım. Umutsuzdu çocuğun durumu. Bütün sorumluluğu..." Omuz silkti, gülümsedi, yürüyüşünü yavaşlattı. "Ne sersem şeyim ben" Ama bu soruların ardının kesilmeyeceğini biliyordu. "Yaptığı iğneyle ölüme sebep olan birinin sorumluluğunu üstüme alacağıma göre neden bu iğneyi ben yapmıyorum?"

Kısa süren yoğun bir çabayla, çözümlenmese bile aydınlanmayan sorunlar her zaman çileden çıkarırdı Antoine'ı. Studler'le arasında geçen konuşmayı, öfkelenişini, kekelemelerini hatırladı. Yaptığına hiç pişman olmamakla birlikte, bir oyun oynamış gibi hoş olmayan bir izlenim vardı içinde. Bundan başka, kişiliğinin bütünüyle, benliğinin en temelli özellikleriyle bağdaşmayacak konuşmalar yaptığı için de canı sıkılıyordu. Sonra belirsiz ama onu rahatsız eden bir sezgi vardı içinde: Günün birinde bu rol ve bu konuşmalar, görüşleri ve hareketleriyle çatışma durumuna girebilirdi. İçinden kendini böylece kınamış olması olumlu bir duygu olduğu için, Antoine bunu silkip atamıyordu, çünkü genellikle yaptığı işler hakkında hüküm vermek istemezdi. Pişmanlık diye bir şey tanımazdı. Bu son yıllarda kendi üzerinde düşünmekten hoşlanır olmuştu, hatta büyük bir zevk alıyordu bundan. Ama sadece psikolojik bir merakla yapıyordu bunu. Kendisine iyi ya da kötü not vermek yaradılışına aykırı bir şeydi.

Kafasında beliren bir soru onu şaşkına çevirmişti. Bu işi yapmayı

reddetmek yerine yapmaya razı olmak için daha iradeli olmak gerekmez miydi? İki yoldan birini seçmek gerektiğinde, buna düşünerek karar veremediği ve bunlardan birini ya da ötekini benimsemek için yeterli sebep bulamadığı zamanlarda, genellikle bunlardan hangisi en çok irade gücü isterse onu seçerdi. Tecrübelerine göre bunun her zaman en iyi karar olduğunu iddia ederdi. Gelgelelim o akşam en kolay yolu seçtiğini kabul ediyordu.

Söylemiş olduğu bazı cümleler zihnine takılıyordu. Studler'e, "Hayata saygı..." demişti. Böyle basmakalıp deyimlerden sakınmak gerekirdi. "Hayata saygı..." *Saygı* mı, yoksa *fetişizm* mi?

Bunu düşünürken kendisini çok etkileyen eski bir olayı, Tréguineuc'teki iki kafalı çocuk vakasını hatırladı.

On beş yıl kadar önce, Thibault'ların tatili geçirmek üzere gittikleri bir Brötanya limanında bir balıkçının karısı, iki kafalı bir çocuk doğurmuştu. Anasıyla babası, oranın hekimine bu acayip küçük yaratığı yaşatmaması için yalvarmışlardı. Hekimin bunu kabul etmemesi üzerine adı çıkmış bir alkolik olan baba, boğmak üzere yeni doğmuş çocuğun üstüne atılmıştı. Adamı yakalayıp tutuklamak gerekmişti. Bu olay köyde büyük heyecan yaratmıştı. Tatilcilerin lokantalardaki başlıca konuşma konuları bu olay oldu. O sırada on altı on yedi yaşlarında olan Antoine, M. Thibault ile gürültülü bir tartışmaya girişmişti. –Ki bu baba ile oğul arasındaki ilk çatışmalardan biriydi– Antoine gençliğin o sıkı iddiacılığıyla, hekime böylesine ölüme mahkûm bir yaratığın ortadan kaldırılmasına izin verilmesi gerektiğini savunuyordu.

Böyle özel bir olay üzerindeki görüşünün pek değişmediğini fark ederek canı sıkıldı. Philip olsa ne düşünürdü bu konuda? Bunu sormak bile gereksizdi: Antoine, çocuğun hayatına son verme varsayımı üzerinde Philip'in bir saniye bile durmayacağını kabul ediyordu: Dahası var: Sakat çocuğun tehlikede olduğunu düşünürse, Philip bu zavallıyı kurtarmak için elinden geleni yapardı. Rigaud da, Terrignier de, Loisille de böyle yaparlardı. Hepsi, hepsi... Hayatın zerresinin bulunduğu her yerde tartışılmaz bir ödevi vardı insanın onlara göre. Yufka yürekliler... Philip'in genizden gelen sesini duyar gibi oluyordu: "Hakkımız yok yavrum, hakkımız yok..."

Antoine'ı isyan ettirdi bu düşünce: "*Hak*?.. Siz de benden iyi bilirsiniz ne değeri olduğunu bu hak, görev kavramlarının? Doğa yasalarından başka yasa olamaz, üstelik karşı durulmaz bunlara. Ya

bu sözde ahlak yasaları, neyin nesiymiş bunlar? Yüzyıllardır iliklerimize işlemiş alışkanlıklar kümesi... Başka bir şey değil... Belki eskiden bunlar insanın toplumsal gelişmesi için gerekliydi: Ama bugün? Bu eski sağlık ve polis kurallarına bilmem nasıl bir kutsal erdem, sarsılmaz bir buyruk niteliği verilebilir mi?" Hoca, hiçbir cevap vermeyince, Antoine omuz silkti, ellerini pardösüsünün cebine sokup öteki kaldırıma geçti.

Çevresine bakınmadan kendi kendine tartışarak, "Her şeyden önce şu olayın üstünde duralım: Ahlak diye bir şey yok benim için. Yapıl*malı*dır, yapıl*mamalı*dır, *iyi*, *kötü*, bütün bunlar benim için birer kelimeden başka bir şey değil, ben de başkalarına uymuş olmak için kullanıyorum bu kelimeleri, konuşmada rahatlık sağlayan değerlerdir bunlar, ama içimden, bunların gerçekle hiçbir ilgisi olmadığını biliyorum, belki yüz kere gördüm, anladım bunu. Hem ben her zaman böyleyimdir... Hayır, bu biraz fazla... Ben bir zamandan beri..." Rachel'in hayali gözünün önüne geldi. "Ne olursa olsun uzun zamandan beri..." Bir an, iyi niyetle, günlük yaşantısının hangi ilkelere dayandığını bulmaya çalıştı. Bir şey bulamadı. Böylesi daha az fena diye düşünerek, "Bir dereceye kadar içtenlik?" dedi. Sonra kafasını yordu, buna biraz daha belirginlik verdi, "*Uzgörüşlülük*" dedi. Düşüncesinde hâlâ bir bulanıklık vardı ama o an için buluşundan çok memnun oldu. "Evet, bu pek büyük bir şey değil elbet. Ama kendimi yokladığım zaman, eh işte, her şeye rağmen, değişmez noktalardan biri olarak bu uzgörüşlülüğü buluyorum. Böylece, hiç düşünmeden, yararlandığım bir ahlak ilkesi haline getirmiş oluyorum bunu... Şöyle formülleşmekte bu ilke: *Berrak görmek şartıyla tam özgürlük*... Aslında bu oldukça tehlikeli bir şey. Ama benim için zararlı olmuyor. Her şey bakışın niteliğine bağlı. Berrak görmek... Laboratuvarlarda edinilen apaçık, çıkar düşüncesi olmadan, özgür bir gözle gözlemlemek. İnsanın olduğu gibi düşünüşü, hareketlerini görmesi. Bunun sonucu olarak kendini olduğu gibi kabul etmesi... Peki sonra? Sonra hemen hemen söyle diyebilirim: Her şeyi yapmakta serbestim... İnsan kendi kendini aldatmadıktan sonra her şeyi yapabilir... İnsan ne yaptığını ve mümkün olduğu kadar da niçin yaptığını bildikten sonra her şeyi yapabilir!"

Ama içinden bunları geçirirken acı acı gülümsedi:

"İşin şaşırtıcı yanı şu ki, hayatım dikkatle gözden geçirilirse iyilik de kötülük de tanımayan bu ünlü 'Tam özgürlük' kavramının

hemen yalnızca, başkalarının iyilik dediği şeylerin gerçekleştirilmesi yolunda kullanılmakta olduğu görülür. Peki bütün bu bağlardan kurtuluş, neye yaramaktadır? Sadece başkalarının yaptıklarını yapmaya değil, yürürlükteki ahlaka göre en iyi sayılanların yaptıklarını yapmaya! Kanıtı, bu akşam olup bitenler... Ben de sonunda herkesin uyduğu ahlak kurallarına, istemeye istemeye uymuş olmuyor muyum? Bunu bilse gülerdi Philip... Bununla birlikte insanın, sosyal bir hayvan gibi boyun eğdiği zorunluluğun bütün bireysel içgüdülerinden daha despotça olduğunu kabul etmiyorum! Öyleyse benim bu akşamki davranışımı nasıl açıklamalı? İnsanın yaptığının, düşündüğünden bu kadar bağımsız, bu kadar ayrı oluşu inanılır şey değil! Çünkü, içimden Studler'e hak veriyordum. Ona karşı ileri sürdüğüm tutarsız itirazların hiçbir değeri yoktu. Onun düşüncesi daha mantıklı: Bu yavrucak boşuna acı çekiyordu. Bu korkunç boğuşmanın sonunu önlemek hiç kimsenin elinde değildi. Bu son, üstelik çok yakındı da. Öyleyse? İyice düşünseydim, bu ölümü çabuklaştırmanın zararı değil faydası olduğunu görürdüm. Bu yalnız çocuk için değil, Mme Héquet için de yararlı olacaktı: Şurası bir gerçek ki annenin durumu bakımından bu sonu gelmeyen can çekişmeyi görmesi tehlikesiz değildi... Şüphesiz, Héquet de düşünmüştür bütün bunları... Buna karşı söylenebilecek hiçbir şey yok: Sadece düşünmekle yetinilirse bu kanıtların değeri su götürmez... Ama hiçbir zaman insanın mantığa uygun olarak düşünmekle yetinmemesi ne kadar garip şey! Bunu bir ödlekliği mazur göstermek için söylemiyorum. Kendimi olduğum gibi görebildiğim için bu akşam, yapmam gerekeni yapmamak zorunda bırakan şeyin sadece ödleklik olmadığını çok iyi biliyorum. Hayır. Bu kendini bir doğa yasası kadar kuvvetle kabul ettiren bir şeydi. Ama ne olduğunu anlayamıyorum bunun..." Çeşitli yorumları zihninden geçirdi. İçimizde, berrak düşüncelerin yüzeyinin altında uyuklar gibi görünen fakat zaman zaman uyanan, kendini gösteren, yönetimi ele alan, bizi bir eyleme ittikten sonra, hiçbir açıklığa kavuşmadan benliğimizin derinliğine gömülen belirsiz düşüncelerden biri miydi? Yoksa toplumsal bir ahlak kanunu var da insan için sadece birey olarak hareket etmek hemen hemen imkansız mı?

Gözleri bağlı halde dönüp durduğu duygusu vardı içinde. Nietzsche'nin sık sık kullandığı bir cümleyi hatırlamaya çalışıyordu: Bir insan bir problem değil fakat bir çözüm olmalıdır. Bu

eskiden ona apaçık bir ilke gibi görünürdü ama yıldan yıla buna uymanın imkânsızlığını anlamıştı. Kararlarından (genellikle en içten gelenlerin ve en önemlilerinin) bazılarının her zamanki mantığı ile çelişik durumda olduğunu görmek fırsatını bulmuştu: O kadar ki birçok kereler: "Gerçekten ben olduğumu sandığım adam mıyım?" diye sormuştu kendi kendisine. Bir an yanıp sönen bir şüpheydi bu. Karanlıkları yırttıktan sonra gerisinde daha koyu bir karanlık bırakıp giden bir şimşek gibi. Bu şüpheyi doğar doğmaz söküp atardı kafasından, bu akşam da böyle yaptı.

Olaylar yardım etti Antoine'a. Royale Sokağı'ndan geçerken bir fırından gelen bir soluk gibi sıcak taze ekmek kokusu onu birden bu düşüncelerden ayırdı: Esnedi, açık bir birahane bulmak için etrafına bakındı, sonra birden Théâtre-Française'e kadar gidip Zemm'de bir şeyler yemek isteği doğdu içinde. Burası sabaha kadar açık duran küçük bir bardı. Arada, geceleyin, köprüleri geçmeden buraya uğrardı.

Bir an düşüncelerinin akışını durdurduktan sonra, "Çok acayip şey ne de olsa!" dedi içinden. "İnsan istediği kadar şüphe etsin, yıkıp geçsin, her şeyden bütün bağlarını koparsın, hiçbir şüphenin yok edemeyeceği vazgeçilemez bir şey var: İnsanın aklına inanma ihtiyacı... Bir saatten beri ben buna güzel bir kanıt sunmuş bulunuyorum!.." İçinde bir bezginlik, bir hoşnutsuzluk duyuyordu. Kendisine huzur verecek birtakım özdeyişler bulmaya çalışıyordu: Tembel tembel, "Her şey bir çatışmadır" diye düşündü. "Yeni bir şey değil bu, benim içimde olanlar evrensel bir fenomen, yaşayan şeylerin çatışması."

Belirli bir şey düşünmeden birkaç adım daha yürüdü. Kalabalık bulvara yaklaşmıştı. Sokaklarda yer yer duran gece kuşu kadınlara rastlıyor, bunlardan peşine takılmak isteyenleri, babacanca bir hareketle kendinden uzaklaştırıyordu.

Yavaş yavaş zihninin çalışması yoğunlaşmaya başlamıştı, "Yaşıyorum" dedi sonunda, "İşte bir gerçek. Başka bir deyimle durmadan seçim yapabiliyor ve eyleme geçebiliyorum. Tamam. Ama işte burada karanlıklar başlıyor. *Ne adına* bu seçim, bu eylem? Bilmiyorum bunu, şu az önce düşündüğüm uzdüşüncelilik adına mı? Yo, hayır... Teori!.. Aslında hiçbir zaman bu berraklık kaygısı bir karar vermemde, bir iş yapmamda rol oynamamıştır benim. Yalnız eyleme geçtiğim zaman, bu eylemin doğruluğunu

göz önünde ispatlamak üzere bu uzdüşüncelilik kendini gösterir... Bununla birlikte, düşünmeye başladığım günden beri beni hareketa geçiren şey, aralıksız olarak, şunu ya da bunu seçmemde, şöyle ya da böyle hareket etmemde bir içgüdü, bir kuvvet rol oynamıştır. Oysa, *çelişik yönlerde hareket etmediğimin* farkındayım, beni şaşırtan da bu oluyor. Her şey, sanki eğilip bükülmez bir kurala boyun eğiyormuşum gibi olup bitmekte... Evet, ama hangi kural? Bildiğim yok! Hayatımın ciddi bir anında, her zaman, bu içimden gelen atılım bana belirli bir yönü seçtirmiş ve bu yönde hareket ettirmiştir. Boşuna sorar dururum kendime, *ne adına*? Her zaman kara bir duvar çıkıyor karşıma. Ayaklarımı yere sağlam bastığımı, güçlü olduğumu hissediyorum. Hareketlerimin meşruluğunu hissediyorum ama yine de yasaların dışında kaldığımı anlıyorum. Ne geçmişteki doktrinlerde ne çağdaş felsefelerde beni tatmin eden bir cevap bulabiliyorum: Benimseyemeyeceğim bütün kuralların ne olduğunu berrak bir gözle görüyorum, bunlardan hiçbirine uyamayacağımı biliyorum. Yasalaştırılmış kurallardan hiçbirinin uzaktan uzağa bile olsa bana uygun olmadığı gibi, davranışlarımı açıklayamadığını da kavrıyorum. Hiçbir şeye aldırış etmeden dimdik, dosdoğru gidiyorum bildiğim yolda! Acayip bir şey bu: Pusulası olmadığı halde, gözünü kırpmadan gemisini rotasında hızla yürüten bir kaptana benzetiyorum kendimi... Belki haklı olarak benim de bir düzene bağlı olduğum söylenecek! Ben bunun ne olduğunu hissettiğimi sanıyorum: Yaradılışım düzenlidir. Ama nedir bu düzen? Ne olursa olsun halimden şikâyetçi değilim. Mutluyum. Başka bir insan olmayı hiçbir zaman istemedim. Sadece neye göre böyle olduğumu bilmek isterdim. İşte ancak kaygı karışıyor bu anlama merakına. Her insan özünde böyle bir bilinmezlik mi taşıyor nedir? Ben bu konuda beni aydınlatan bir ışık bulabilecek miyim? *Kendi* kanunumu formülleştirebilecek miyim? *Ne adına* böyle olduğumu anlayacak mıyım bir gün?'

Adımlarını sıklaştırdı: Meydanın ötesinde Zemm'in ışıklı levhası görünmüştü, şimdi karnını doyurmaktan başka bir şey düşünmüyordu.

Lokantanın giriş koridoruna öyle bir hızla daldı ki, ortalığa ekşi bir deniz kokusu yayan istiridye sepetlerine çarpacaktı az kalsın.

Bar, bodrumdaydı. Oraya helezon biçiminde, hafifçe gizli, göze hoş görünen, dar bir merdivenle iniliyordu. O saatte, içerisi gece hayatı yaşayanlarla doluydu. Mutfak, alkol, tütün kokusu doldurmuştu ılık, buğulu havayı. Vantilatörler ıslık çalarak dışarı atıyordu bu kokuları. Cilâlı abajur ve yeşil maroken bu basık tavanlı, upuzun, penceresiz yere bir geminin sigara salonu görüntüsü veriyordu.

Antoine bir köşedeki masaya gitti, paltosunu çıkartıp iskemlenin üstüne koyup oturdu. Bir rahatlık hissediyordu içinde. Ama bir anda, bu duyguya karşı çıkarcasına bebeğin odası, o terle sırılsıklam, çırpınan vücudu geldi gözünün önüne: Kulaklarında hâlâ o beşiğin, tempo tutan bir ayak sesini andıran kasvetli sesi geliyordu... Yüreği daraldı Antoine'ın birden.

Garson, "Yalnız mısınız?" diye sordu.

"Evet. Rozbif. Kara ekmek ve viski. Ama şöyle büyük bir bardakla... Buzlukta olsun."

"Peynirli çorba istemez misiniz?"

"Eh, getirin."

Her masanın üstünde müşterilerin susuzluğunu artırmak için bir kabın içinde, ince kesilmiş tuzlu patates kızartması vardı. Bu lokantada yapılan o gravyer peynirli, hafif ateşte pişmiş, soğanlı, salçalı sülye gibi çorba gele dursun, Antoine kızarmış patatesleri atıştırmaya durmuştu.

Oturduğu yerden biraz ötede ayakta duran birkaç kişi vestiyerden paltolarını istiyordu. Bu gürültücü gruptaki genç bir kadın, yan gözle Antoine'a baktı, göz göze geldiler. Kadın belli belirsiz gülümsedi Antoine'a. Bu Japon estamplarındaki kadınları hatırlatan beyaz ve parlak yüzü, kalemle çekilmiş gibi dümdüz kaşları, kenarları hafifçe kırışık bu küçük gözleri nerede görmüştü? Kadının hiç kimseye belli etmeden böylece kendisiyle anlaştığını hissettirmesi pek hoşuna gitmişti Antoine'ın. Birden, Daniel de Fontanin'in Mazarine Sokağı'ndaki eski atölyesinde bu kadının modellik ettiğini hatırladı: Kadının ressama modellik ettiği bir seansı da hatırladı: Atölyeyi, ışıkları, onun poz verişi gözünün önüne gelmişti. Acelesi olduğu halde, duyduğu heyecanın etkisiyle ayrılamamıştı oradan... Kadını kapıya kadar gözleriyle izledi. Adı neydi acaba? Çay markasına benzeyen bir addı... Kapıdan çıkmadan bir kere daha dönüp Antoine'a baktı. O an kadının bembeyaz, biraz sinirli vücudunu da hatırladı delikanlı.

Gise'i sevdiğine kendini inandırdığı birkaç ay boyunca, hiçbir kadın hayatına girmemişti. Mme Javenne'le ilişkisini kestiğinden beri (bu kadınla ilişkisi iki ay sürmüştü. Az kalsın çok kötü sonuçlanacaktı) metressiz yaşamıştı. Birkaç saniye kadar acı bir pişmanlık duydu içinde. Garsonun getirdiği viskiyle dudaklarını ıslattı, sonra çorba kâsesinin kapağını kendisi açarak tüten nefis dumanı hazla kokladı.

Bu sırada girişteki komi, dörde katlanmış, buruşuk bir kâğıt getirdi Antoine'a. Bu bir müzikhol programıydı. Bir köşesine kurşunkalemle şu cümle karalanmıştı:

Yarın akşam saat onda Zemm'de, tamam mı?

Antoine şaşırmıştı, ama keyiflenmişti de, "Cevap bekliyor mu?" diye sordu.

"Hayır, hanımefendi gitti" diye cevap verdi çocuk.

Antoine bu randevuya gitmemeye kararlıydı. Yine de kâğıdı cebine sokup çorbasını içmeye koyuldu.

Birden, "Yaşamak güzel şey" dedi içinden. O an umulmadık sevinçli düşünceler zihnini doldurmuştu: "Evet seviyorum yaşamayı." Bir an düşüncelere daldı. "Aslında kimseye de ihtiyacım yok." Gise'in hatırası yeniden uçup gitmişti. Sevgisiz de olsa, yaşamanın mutluluğuna yettiğine inanıyordu. Gise'in İngiltere'de yaşadığı günlerde mutluluk duygusunu yitirmemiş olduğunu hatırladı. Kaldı ki hiçbir zaman, mutluluğunda bir kadın büyük bir rol oynamış mıydı? Rachel mi?.. Evet Rachel! Peki ama Rachel gitmeseydi ne olacaktı? Hem artık bu tür tutkulardan kendini kurtarmış değil miydi?.. Gise'e karşı beslediğini sandığı duyguya sevgi adını vermeye cesaret edemiyordu o akşam... Başka bir kelime aradı. Meyil?.. Kısa bir süre daha Gise'in hayali zihnine saplandı. Bu son aylarda, içinde olanları aydınlığa çıkarmaya kendi kendisine söz verdi. Kesin olan bir şey vardı: Kendi çapına göre, gerçekteki Gise'den başka bir Gise yaratmıştı hayalinde. Bugün öğleden sonra bile... Ama bu karşılaştırma üzerinde durmadı.

Su eklediği viskiden bir yudum içti. İştahla rozbifini yemeye koyuldu ve içinden hayatı sevdiğini tekrarladı.

Ona göre hayat, kendisi gibi canlı insanların çeviklikle at oynatabilecekleri açık bir alandı, sonra, hayatı sevmek dediği zaman,

insanın kendisini sevmesini, kendisine inanmasını söylemek istiyordu. Bununla birlikte, daha da özellikle kendi hayatını düşündüğü zaman bu ona sadece, çok güzel bir manevra alanı, sonsuz kombinezonların bütünü gibi görünmüyordu; aynı zamanda ve özellikle açık seçik çizilmiş bir yol gibi. Dik çizgi olarak uzayıp giden bu yol hiç şaşmadan bir yerlere ulaşacaktı.

Sesini duymaya alışık olduğu bir çıngırağı salladığını hissediyordu. Bu sesi daima hoşgörüyle dinlerdi. "Thibault mu?' diye içinden bir ses mırıldanıyordu. "Otuz iki yaşında, güzel atılımlara elverişli bir yaş... Sağlığı mı? Eşsiz: Gürbüz, genç bir hayvan kadar dayanıklı... Zekası? Çok kıvrak, atılgan, durmadan gelişmekte... Yani her şeyi mükemmel! Ne bir zayıflık ne kötü alışkanlıklar! Meslek yolunda yeteneği önünde hiç bir engel yok! Pupa yelken başarıdan başarıya!"

Bacaklarını uzatıp bir sigara yaktı.

On beş yaşından beri hekimliğin Antoine'ın üzerinde garip bir çekiciliği vardı. O gün de hâlâ, tıp biliminin bütün fikir çabalarının sonucu olduğuna, bilginin her kolunda yirmi yüzyıldır yapılagelmekte olan araştırmalardan, denemelerden elde edilen en parlak kazanç ve insan dehası önünde açılmış olan en zengin alan olduğuna inanıyordu. Tıp bir yandan, düşünce alanında sınırsız olduğu kadar, köklerini somut gerçeğin içine daldırmış, insan varlığıyla doğrudan ve sürekli olarak temas halinde bir bilimdi. Antoine ayrı bir önem vermekteydi buna. Hiçbir zaman bir laboratuvara kapanıp kalmaya, gözlemlerini mikroskobun alanıyla sınırlandırmaya razı olamazdı. Tıbbın çok şekilli gerçeklikle sürekli vücut vücuda olan temasını seviyordu.

İçindeki ses yeniden "Gerekli olan" diyordu, "Thibault'nun kendisi için daha çok çalışmasıdır... Hastaya bakmakla yetinerek kendisini felce uğratmamalı, Terrignier gibi, Boistelot gibi... Araştırmalara yol açmalı, deneylere girişmeli, sonuçlar arasında bağıntı kurmalı, bir *metodun* ana çizgilerini ortaya koymalıdır..." Çünkü Antoine gelecekte en büyük hocalar gibi olmayı tasarlıyordu: Ellisine gelmeden birçok buluşu olacaktı ve özellikle, henüz bulanık bir halde bulunan ama bazı günler, iyice gördüğünü sandığı kişisel metodunun temelini atmış olacaktı. "Evet, yakında, yakında..." diyordu içinden.

Düşüncesi, bir tür karanlık bir alandan geçiyordu: Bu da baba-

sının ölümüydü: Bunun ötesinde bir yol uzanıyordu apaydınlık. Sigaradan çektiği iki nefes arasında, bu ölümü alışılandan bambaşka bir biçimde düşündü hiç korkusuz, kedersiz... Aksine, beklenilen, zorunlu bir kurtuluş yolu, ufkunun genişlemesi ve atılımlarının başlıca koşullarından biri olarak düşünüyordu bu ölümü. Yüzlerce imkân vardı karşısında. "Hemen hastalar arasında bir seçme yapmalı... Boş vakit kazanmalı... Araştırmaları için yanında sürekli olarak bir yardımcısı bulunmalıydı. Belki de bir sekreter: Çalışma arkadaşı değil. Hayır, zekâsı her şeye açık bir genç olsun ki onu yetiştireyim, benim üzerimden ikinci derecede işleri alsın... Böylece ben sıkı bir çalışma yoluna girebileyim... Atılayım konuların üzerine... Yenilikler bulayım. Ah, evet büyük işler başaracağıma güvenim var!.."

Birden sigarasını atarak düşüncelere daldı: "Şöyle bir düşündüğünde insan, ne kadar acayip bir durum değil mi? Şu, hayatımdan silkip attığım, daha bir saat önce kendimi kurtardığımı sandığım şu ahlak duygusunu yine içimde buluyorum birden! Hem keşfedilmemiş, karanlık kıvrımlar arasına gizlenmiş olarak değil. Hayır! Aksine, gelişip serpilmiş, sapasağlam kökleşmiş, irademin, çalışma gücümün ta ortasına, meslek hayatımın temeline yerleşmiş olarak! Çünkü kelimelerle oynamaya yer yok. Hekim olarak, bilgin olarak, eğilip bükülmek bilmeyen bir doğruluğa sahibim ben, bundan hiçbir zaman ayrılmayacağıma inanıyorum... Nasıl bağdaştırmalı bütün bunları? Adam sen de..." diye geçirdi içinden. "Neden hep böyle bağdaştırma isteği duyuyorum?" Doğrusu bunun üzerinde durmadı artık, berrak bir biçimde düşünmekten vazgeçti. Gevşeklik içinde, yorgunlukla karışık bir rahatlığa gömüldü.

Lokantanın önünde duran otomobilden iki kişi indi, içeri girip Antoine'ın yakınında bir masaya oturmaya karar verdiler. Kalın paltolar vardı sırtlarında. Çıkartıp iskemlelerin üzerine koydular. Erkek yirmi beş yaşında görünüyordu, kadın biraz daha küçük. Nefis bir çift. İkisi de tığ gibi, dinç, ikisi de esmer. Gözlerinden açıkyüreklilik okunuyordu. Bembeyaz dişleri görünüyordu hafifçe aralık büyük ağızlarında. Yüzleri kızarmıştı soğuktan. Aynı yaştaydı ikisi de, ikisi de sapasağlam, ikisi de aynı sosyal sınıftan, ikisinde de aynı tabii zariflik... Hiç şüphesiz zevkleri de birdi, herhalde iş-

tahları da: Yan yana oturmuşlardı. Birer çift sandviçi iri lokmalarla ısırıp yutuyorlardı, sonra bir solukta bira bardaklarını boşalttılar. Kürklerini sırtlarına geçirip konuşmadan, bakışmadan yine o çevik adımlarla çıkıp gittiler. Antoine arkalarından baktı. Çok iyi anlaşmış, örnek bir çift gibi görünmüştü bu gençler ona.

O sırada salonun boşaldığını fark etti. Uzaktaki bir aynada, başının üzerinde asılı duran duvar saatini gördü. "Onu on mu geçiyor? Hayır, tersinden böyle görmüştü. Ne? Saat ikiye geliyordu, öyle mi?"

Silkinerek uyuşukluğunu üstünden attı, kalktı. Şaşkın halde, "Neredeyse sabah olacak" dedi. Küçük kominin, basamaklarından birisine yığılıp uyukladığı dar merdivenden çıkarken, birden kafasında bir şimşek çakar gibi olmuştu. Çok net olarak şu cümleyi hatırladı: "Yarın akşam saat onda..."

Bir taksiye atladı. Beş dakika sonra evindeydi.

Antredeki masanın üstünde, akşam gelen mektupların arasında katlanmış bir kâğıt gözüne çarptı: Antoine, Léon'un yazısını tanımıştı:

Dr. Héquet'lerden saat bire doğru telefon ettiler. Küçük kız vefat etmiş.

Birkaç saniye kâğıdı parmaklarının arasında tuttu, sonra bir kere daha okudu. "Sabahın biri? Oradan ayrılışımdan kısa bir süre sonra... Studler mi yaptı bu işi? Hastabakıcı kadının önünde? Hayır, olamaz... Peki öyleyse?.. Benim yüzümden mi? Belki?.. Küçük dozdaydı. Ama nabız o kadar zayıftı ki..."

Şaşkınlığı geçtikten sonra, yüreğinde büyük bir ferahlık duydu Antoine. Héquet ile karısı için bu kesin son ne kadar acı olsa da artık o korkunç bekleyiş bitmiş oluyordu. Nicole'ün uyurkenki yüzü geldi gözünün önüne. Az sonra, aralarına minicik yeni bir varlık katılacaktı. Hayat her şeyi yoluna koyardı: Kapanmayan yara olmazdı. Dalgınca postadan gelen şeyleri aldı. "Zavallı insanlar, ne de olsa..." dedi içinden, yüreği sızlamıştı. "Hastaneye gitmeden uğrarım onlara."

Mutfakta kedi, acı acı miyavlıyordu. "Pis hayvan uyutmayacak beni" diye homurdandı Antoine. Sonra birden kedinin yavrularını hatırladı. Kapıyı araladı. Dişi kedi bacaklarına atıldı, ağlamaklı bir

hali vardı, sinirli hareketlerle sürtünüyordu Antoine'ın bacaklarına. Delikanlı eğildi, çamaşır sepetine baktı. Bomboştu.

"Hepsini boğarsınız bunların değil mi?" dememiş miydi? Ama onlar da can sahibiydiler... Neden bu ayırım? *Ne adına*?"

Omuz silkti, duvar saatine baktı, esnedi.

"Şunun şurasında ancak dört saat uyuyabileceğim, yatalım artık."

Léon'un kâğıdını hâlâ elinde tutuyordu. Avcunun içinde top yapıp dolabın üstüne neşeyle fırlattı.

"Şimdi bir soğuk duş... Thibault sistemi: Yatağa girmeden önce yorgunluğu gidermek için!"

Sorellina

I

"Hayır diye yanıt verin!" dedi M. Thibault gözlerini açmadan. Öksürdü: Kuru bir öksürük, yastığa gömülü başı hafifçe sarsıldı. "Astma" öksürüğü diyorlardı bunun için.

İki pencere arasındaki açılır kapanır bir masanın önünde, yüksek bir iskemleyle oturan M. Chasle, saat ikiyi geçtiği halde hâlâ sabahleyin postadan gelen zarfları açıyordu.

O gün tek böbreği iyi çalışmadığı, sancısı da hiç kesilmediği için M. Thibault sekreterini yanına çağıramamıştı. Sonunda öğleyin Rahibe Céline bir yolunu bularak, genellikle akşam üstüne sakladığı ağrı dindirici iğneyi yapmaya karar verdi. Ağrı hemen hemen birden kesilivermişti. Artık saatleri pek iyi sayamayan M. Thibault, az çok öfkelenerek, M. Chasle'ın yemekten dönüp mektupları okumasını beklemek zorunda katmıştı.

"Sonra?" diye sordu.

M. Chasle bir mektuba göz gezdiriyordu.

"Aubry (Félicien) Zuaf birliğinde astsubay...

Crouy Yetiştirme Yurdu'nda bir gözetmenlik istiyor."

"*Yetiştirme Yurdu'nda mı*? Neden *hapishanede* değil? Çöpe. Başka?"

"Neden hapishanede değil?" diye yavaşça tekrarladı M. Chasle. Bunun ne demek olduğunu anlamaya çalışmaktan vazgeçti. Gözlüğünü düzeltti, sonra çabuk çabuk başka bir zarfı açtı:

"Villeneuve-Joubin Papazevi'nden... Derin minnetlerini sunuyorlar... Yuvaya alınan bir çocuk için teşekkür ediyorlar... Önemsiz."

"Önemsiz mi? Okuyun hele M. Chasle."

Sayın Kurucu,

Kutsal başrahibim benden çok tatlı bir ödevi yerine getirmemi istedi. Cemaatimizden Mme Beslier tarafından size teşekkür etmek ve derin minnetlerini sunmakla görevlendirdim...

"Daha yüksek sesle!" diye emir verdi M. Thibault.

...Alexis adlı çocuğun huyunun iyileşmesinde Crouy'daki eğitim sisteminin verdiği çok güzel sonuçlardan dolayı derin minnetlerini sunmaktadır. Oscar Thibault Vakfı'na kabul etmek iyiliğini gösterdiğiniz sırada, dört yıl önce, ne yazık ki bu zavallı çocuk için çok üzülüyorduk: kötülüğe olan eğilimleri, ileride çok kötü şeyler yapabileceğini gösteriyordu. Doğru yoldan çıkıyordu, kırıcı dökücüydü. Fakat üç yılda siz mucize gerçekleştirdiniz. İşte dokuz ay var ki delikanlı aile ocağına dönmüş bulunuyor. Annesi, kız kardeşleri, komşular, ben ve yanında çıraklık ettiği doğramacı M. Binot (Jules) hepimiz Alexis'nin uysallığını, çalışmaya düşkünlüğünü, dinimizin ödevlerini canla başla yerine getirişini çok beğeniyoruz.

Ahlak yolunda böylesine iyi yol gösterici olan Kurumunuzdan yardımını esirgememesi için Tanrıya dualar ederek acıma ve özveri yolunda Aziz Vincent de Paul'ün izinden giden sayın Kurucuyu, saygılarımla selamlarım.

Rahip J. Rumel

M. Thibault'nun gözleri kapalıydı hep. Yalnız sivri sakalı titredi biraz: Çok zayıf düştüğü için en küçük acıma duygusu ihtiyarı sarsıyordu.

Heyecanını yener yenmez, "Güzel bir mektup, M. Chasle" dedi. "Gelecek yılın bülteninde yayınlanamaz mı dersiniz? Uygun bir zamanda hatırlatmanızı rica ederim. Peki başka ne var?"

"İçişleri Bakanlığı, yetiştirme yurtları müdürlüğünden."

"Eee, neymiş bakalım?"

"Sadece basılmış bir kâğıt... Bir formül... Saçma sapan bir şey..."

Rahibe Céline kapıyı araladı. M. Thibault homurdandı:

"Şunları bitirelim de!"

Hastabakıcı rahibe ısrar etmedi. Sadece ocağa bir küçük odun attı. Böylece hastanın odasındaki "hastane havası" dediği kokuyu dağıtmak istemişti. Sonra çekilip gitti.

"Peki, başka, M. Chasle?"

"*Institut de France*'tan bir yazı. Ayın 27'sindeki oturum..."

"Daha yüksek sesle. Başka?"

"Piskoposluk Hayır İşleri Yüksek Komitesi'nin çağrısı. 23 ve 30 Aralıkta toplantı varmış..."

"Rahip Baufremont'a bir kart göndererek 23 Aralık'ta bulunmayacağım için özür dilediğimi bildirirsiniz." Kısa bir kararsızlıktan sonra, "30'unda da gelemeyeceğimi ekleyin" dedi. "Sonra?"

"Hepsi bu kadar efendim. Öteki şeyler de şunlar: Kilise yardım sandığına yardım makbuzu... Birtakım kartvizitler... Dün ziyaretinize gelmek için Saygıdeğer Peder Nussey, M. Ludovic Roye, *Revue des Deux Mondes*'un yönetmeni, General Kerigan randevu almışlardı... Bu sabah da Senato başkan yardımcısı sağlık durumunuzu sordurttu... Sonra birtakım sirkülerler... Kiliseye yardım dilekleri... Gazeteler..."

Bu kez kapı kararlıca bir hareketle açıldı. Rahibe Céline, dumanı tüten bir keten tohumu lapası tabağıyla hastaya doğru yürüdü.

M. Chasle gözlerini kapayıp, pabuçlarını gıcırdatmamak için ayaklarının ucuna basarak odadan çıktı.

Rahibe, hastanın üstündeki örtüyü açmıştı. İki gündür bu keten tohumu lapasına çok bel bağlamıştı. Aslında, ağrıyı hafifletiyordu ama, organların tembelliği üzerinde, rahibenin umduğu etkiyi yapmıyordu. M. Thibault'nun nefret etmesine rağmen hemen sonda kullanmak gerekmişti yeniden.

Bu iş olup bittikten sonra hasta ferahlamıştı. Ama bu tedavi onu bitkin düşürüyordu. Saat üç buçuğu çalmıştı. Akşama doğru durum daha iyi olacak gibi görünmüyordu. Morfinin etkisi geçmeye başlamıştı. Saat beşteki lavmanına daha bir saat vardı. Hastayı oyalamak için rahibe gidip M. Chasle'ı çağırdı.

Ufak tefek adam sessizce gelip köşesine oturdu. Kaygılıydı. Koridorda rastladığı şişko Clotilde kulağına, "Baksanıza, çok bozuldu bu hafta sizin patron!" dedi. Sonra M. Chasle'ın şaşkın şaşkın yüzüne baktığını görünce kolunu tutup, "İnanın bana M. Chasle, kurtulan yok bu dertten!" demişti.

Kımıldamadan duran M. Thibault soluyup hafifçe inliyordu - alışkanlıktan yapıyordu bunu, zira henüz sancılar başlamamıştı. Böyle uzanarak yattığı için bir rahatlık bile duymaktaydı. Ama yine de, ağrıların yeniden başlamasından korkarak, uyuyabilmiş olmayı istiyordu. Sekreterinin orada bulunuşu canını sıktı.

Gözünün birini açıp pencereye doğru üzgün bir bakışla baktı:

"Boşuna bekleyerek vakit kaybetmeyin, M. Chasle. Bu akşam çalışamayız. Bakın..." Kolunu kaldırmayı denedi:

"Bitmiş bir adamım ben."

Yapmacık davranmak gereğini duymadan, "Şimdiden mi!" diye telaşla bağırdı M. Chasle.

M. Thibault hayretle başını çevirdi. Kirpiklerinin arasından sinsice bir parıltı geçti. "Görmüyor musunuz, her gün biraz daha kuvvetten düşüyorum" diye içini çekti. "Ne diye kendini aldatsın insan? Öleceksem bir an önce öleyim daha iyi."

Ellerini kavuşturarak, "Ölmek mi?" diye tekrarladı M. Chasle.

M. Thibault eğleniyordu, "Evet, ölmek!" dedi tehdit edici bir tonla. Birden gözlerini açıp tekrar kapadı.

Taş kesilmişti M. Chasle. Daha şimdiden bir kadavranın yüzünü andıran bu donuk, şiş yüzü süzüyordu. Clotilde'in hakkı varmış. Peki kendisi ne olacaktı? İhtiyarlığını düşündü: Yoksulluğa düşecekti.

Cesaretini toplamaya çalıştığı zamanlarda olduğu gibi titremeye başladı. Gürültüsüzce iskemlesinden kaydırdı kendisini.

M. Thibault uyumak üzereydi. "Öyle bir an gelir ki dostum, insan dinlenmekten başka bir şey düşünmez olur. Ölüm bir Hıristiyan'ı korkutmamalıdır" diye mırıldandı.

Gözleri kapalıydı. Sözlerinin, kafasının içindeki mırıltılarını dinliyordu. Birden M. Chasle'ın sesini yanı başında duyunca sıçradı.

"Öyle! Ölüm korkutmamalıdır!"

Ufak tefek adam, bu cesaretinden ürkmüştü. Sonra "İşte böyle, ben, annemin ölümünde..." Sonra boğuluyormuş gibi sustu.

Kısa bir zamandır takma dişleri yüzünden güçlükle konuşabiliyordu. Güney'deki bir Dişçilik Enstitüsü'nün düzenlediği bir bilmece yarışmasını kazanmıştı. Bu kurum, mektupla diş bakımı yaptığı gibi, uzaktan takma diş yapımını müşterilerinin gönderdikleri kalıplara göre sağlamaktaydı. Aslında M. Chasle, yemekte ya da fazla konuşmak gerektiği zaman çıkartmak koşuluyla memnundu takma dişinden. Hem sonra, bir dil hareketiyle, dişi ağzından çıkartıp esniyor gibi yaparak mendilinin içine atmakta da epey ustalaşmıştı. O sırada da öyle yaptı. Bir yükten kurtulmuşçasına ferahlamıştı, yerinden sıçrayarak:

"Eh işte, ben, korkmamıştım annemin ölümünden. Neden korkmalı ki? Ne de olsa biz şimdi rahatız, o ebedi istirahatgâhında. Çocuklukta bile bunu çekici gösteren de bu...

Yeniden durdu. Başka bir konuya geçmek için bahane arıyordu.

"*Biz* demiştim, yalnız yaşamıyorum da ondan. Belki biliyorsunuz efendim? Aline benim yanımda... Aline, annemin eski hiz-

metçisi... Sonra da şu küçük kız, yeğeni, Dédette. Hani o uğursuz akşam M. Antoine'ın ameliyat ettiği kız... Evet." Böyle diyerek tatlı bir gülümseyişle gülümsedi. İnce bir sevgi belirtisi vardı bu gülümseyişte. "Yanımızdaki bu küçük, bana *Jules Amca* diyor, alışmış işte... Ama amcası değilim ki... Acayip şey..."

Gülümsemesi kayboldu, yüzünden bir gölge geçti, sonra tok bir sesle:

"Üç kişinin geçimi kolay mı, yani çok masraf oluyor!" O zamana dek görülmemiş bir laubalilikle yatağa biraz daha yaklaştı, sanki acele bir şey söyleyecekmiş gibi. Ama M. Thibault'ya bakmaktan dikkatle kaçınıyordu. Hasta böyle ummadığı bir durumla birden karşılaştığı için gözlerini tamamen kapayamamıştı, M. Chasle'ı süzdü. Adamın tutarsız gibi görünen sözlerinin altında, hep etrafında dönüp durduğu gizli bir amaç vardı sanki. M. Thibault bu sözlerde yakışıksız, kaygı verici bir şeyler sezer gibi oldu, bu da uykusunu kaçırdı.

M. Chasle birden geri çekilerek odanın içinde gidip gelmeye başladı. Ayakkabıları gıcırdıyordu ama aldırış ettiği yoktu buna:

"Kaldı ki kendi ölümüm de korkutmuyor beni! Eh, Tanrı'nın bileceği şey bu, sonunda... Ama yaşamak! Ah, yaşamak korkutuyor beni! İhtiyarlık, işte bu!" Arkasını döndü. Bir şey sorarmış gibi, "Ne?" dedi. Sonra, "On bin frank biriktirmiştim. Bir akşam bunu götürüp *Âge mûr*'e yatırdım. On bin frank da gitti, annem de. İşe bakın! Fiyatı buydu. Olmamalıydı böyle şeyler... Huzurluydum, burası doğru, ama ne de olsa on bin frank hatırı sayılır bir para! Bir şey kalmadı elde avuçta... Ya Dédette? Avans filan yok, hiçbir şey yoktu. Hiçbir şey... (Üstelik daha da içeri girmiştim... Çünkü Aline bana iki bin frank vermişti. Kendi parasından. Masraflarımız için, yaşamak için...) E, hesap edelim bakalım: Buradan her ay aldığım dört yüz frank, pek büyük bir şey sayılmaz. Üç kişiyiz. Bu küçük kız için gerekli olan şeyler yapılmalı, çıraklık ediyor bir yerde... Kazanç sağlamıyor bu iş, aksine masraflı... Ama namuslu bir adam olarak söylüyorum. Her şeye bakıyorum. Gazeteye bile bakıyorum. Biriktirilmiş eski gazetelere de..." Sesi titriyordu. "Size eski gazetelerden söz ediyorum efendim... Eğer böyle söylemekle onuruma leke sürmüşsem affedin beni. Ama bütün bu şeyler olmamalıydı. Yirmi yüzyıllık Hıristiyanlıktan ve bütün o uygarlık denilen şeylerden sonra..."

M. Thibault yavaşça ellerini kımıldattı. Ama M. Chasle yatağa bakamıyordu. Sözüne devam etti:

"Eğer bu dört yüz frankım olmasaydı ne olurdu halimiz..." Pencereye doğru hafifçe döndü, birtakım sesler duyacakmış gibi, başını kaldırdı. "Meğerki miras yetişsin imdadıma!" diye bağırdı, bir keşifte bulunmuş gibi. Ama biraz sonra kaşlarını çattı:

"Tanrı halimize acısın! Yılda dört bin sekiz yüz frank. Üç kişi bundan daha az parayla yaşayamaz. Buna denk bir sermaye olsa. Yani Tanrı'nın adaleti varsa esirgemez bunu bizden! Evet efendim, bize küçük bir sermaye gönderir... Tanrımız..."

Mendilini çıkartıp alnını sildi, insanüstü bir çaba harcamış gibiydi.

"Güvenin diyorlar. Hep aynı nakarat! Örneğin şu Saint-Roche'taki efendiler: 'Güvenin, koruyucusuz değilsiniz..." Koruyucusuz değilim, evet kabul ediyorum. Güvene gelince, güvenmeliyim ben. Ama önce bir miras gerek bana... Küçük sermaye..."

M. Thibault'ya yakın bir yerde durdu, ama ona bakmaktan çekiniyordu hep.

"Güvenmek" diye mırıldandı. "Bu daha kolay olurdu efendim... Bilseydim ki!"

Sonra, bakışı yavaş yavaş, insana alışan bir kuş gibi, ihtiyara çevrildi. Hızlı bir kanat çırpışıyla yüzünde gezindi bile, sonra gelip M. Thibault'nun kapalı gözlerinin, alnının üstünde durdu. En sonunda da ökseye tutulmuşçasına orada takılıp kaldı. Ortalık kararıyordu. M. Thibault nihayet gözlerini açınca odanın alacakaranlığı içinde M. Chasle'ın gözlerinin kendininkilere dikilmiş olduğunu gördü. Bu âni karşılaşma uyuşukluğunu giderdi. Uzun süredir, sekreterinin geleceğini sağlamayı bir ödev olarak düşünmekteydi. Ölümünden sonra ona bırakacağı mirası, çok açık bir şekilde vasiyetnamesinde belirtmişti. Ama vasiyetname açılıncaya dek ilgilinin bunu bilmemesine önem veriyordu. M. Thibault insanları tanıdığını düşündüğü için kimseye güveni yoktu. M. Chasle kendisine böyle bir hibede bulunulacağının kokusunu alırsa, o çalışkanlığından ötürü ödüllendirilmeyi düşünerek, övündüğü titiz adam olmaktan çıkacağına inanıyordu.

Tatlı bir sesle, "Ne demek istediğinizi anladım sanıyorum M. Chasle" dedi.

Öteki birden kıpkırmızı kesilerek başka tarafa baktı.

M. Thibault birkaç saniye kadar düşünceye daldı:

"Ama nasıl diyeyim?.. Boş bulunarak, körü körüne, yapma bir acımayla benimseyecek yerde sizin yaptığınız gibi bir telkini reddetmek için kimi durumlarda insanın cesaret göstermesi gerekmez mi?"

M. Chasle dimdik ayakta durarak patronunun düşüncesini benimsedi. Bu, kendine güvenen bir hatip edasıyla söylenmiş olay sözler etkisini göstermişti. Hem sonra, patronunun görüşlerini benimsemeye öylesine alışmıştı ki ileri sürdüğü düşünceyi kabul etmezlik edemezdi. Ama o anda bu sözleri doğru bulmakla girişiminin başarısızlıkla sonuçlanacağını anlaşmıştı. Yine de boyun eğdi. Alışıktı buna. Dualarında sık sık, yerine getirilmeyen, çok haklı dileklerde bulunmuyor muydu... Bundan ötürü Tanrı'ya karşı gelmiyordu. Onun gözünde M. Thibault'nun da kendisinin akıl erdiremeyeceği derin düşünceleri vardı. O bunlar karşısında boyun eğmeye alışmıştı.

Patronunun sözlerini onaylamaya ve susmaya o denli azimliydi ki takma dişini ağzına yerleştirmeye karar verdi. Elini cebine soktu ama takma diş yoktu orada, kıpkırmızı kesildi.

M. Thibault sesini yükseltmeden şunu ekledi sözlerine: "Emeğinizle biriktirdiğiniz parayı kilisenin kontrolü dışındaki, her bakımdan kuşkulu bir kuruma yatırmakla bir şantaja gönüllü olarak kurban gittiğinizi siz de kabul edersiniz herhalde? Oysa annenizi rahiplerin yönettiği bir yere yatırıp, hatırı sayılır birinin desteğiyle parasız olarak baktırabilirdiniz. Eğer umduğunuz gibi vasiyetnamemde size de bir şeyler bırakmış olsam, ölümümden sonra bazı açık gözlerin tuzağına düşerek parayı son meteliğine kadar kaptıracağınız ortada değil mi?"

M. Chasle dinlemiyordu artık. Mendilini cebinden çıkardığını hatırladı. Takma diş halının üstüne düşmüş olmalıydı. "Ya -kendisine özel, belki de kötü kokular salan bu alet- başkasının eline geçtiyse?" diye düşündü, Boynunu uzatıp gözlerini açtı, odadaki mobilyaların hepsinin altını dikkatle gözden geçirdi, sonra birden ürkmüş bir tavuk gibi yerinden sıçradı.

M. Thibault adamı gördü, bu kez bir acıma duydu içinde, "Ona bırakacağım parayı artırsam mı?" diye düşündü.

Sekreterinin kaygıların hafifleteceğini sanarak, babacanca:

"Kaldı ki M. Chasle, sefalet ile yoksulluğu birbirine karıştırmamalı... Sefalet korkunç bir şeydir, elbet insanı kötü yollara iter... Ama yoksulluk üstü kapalı biçimde Tanrı'nın bir bağışı değil midir?"

Patronun sözlerini, denizde boğulan bir adamın kulaklarının duyduğu kadar, belirsiz sesler halinde işitebiliyordu. Kendisini toparlamak için çaba gösterdi. Ceketini yeleğini tekrar yokladı, parmaklarını umutsuzca pantolonunun paçasındaki kıvrımların içinde gezdirdi. Sonra birden sevinçten bağırmamak için kendisini tuttu. Takma diş anahtar demetinin içindeydi!

"... Yoksulluk" diye sürdürdü sözünü M. Thibault. "Hıristiyan mutluluğuyla bağdaşamaz mı hiçbir zaman? Hem sonra dünya zenginliklerinin dağıtılışındaki eşitsizlik, toplum dengesinin temel koşulu değil mi?"

"Elbet!" diye bağırdı M. Chasle, zafer kazanmışçasına hafifçe güldü, sonra ellerini ovuşturarak mırıldandı:

"Dünyayı güzel yapan da..."

Gittikçe kuvvetten düşen M. Thibault gözlerini sekreterine çevirdi. Adamın böyle duygular beslemesi yüreğine dokunmuştu. Ayrıca düşüncesini doğru bulmuş olması da hoşuna gitmişti. Nazik görünmek için kendisini zorlayarak:

"Size iyi metotlar aşıladım M. Chasle. Düzenli ve ciddi bir insan olarak daima iş bulacağınıza eminim." Burada bir an durdu. "... Sizden önce ölmüş olsam bile..."

M. Thibault'nun kendisinden sonraya kalacakların sefaletini bu denli sükûnetle düşünmesinin karşısındakine de geçen bir etkisi vardı. Hem sonra M. Chasle'ın yüreğinin son derece ferahlamış olması o an için her türlü gelecek kaygısını gidermiş oluyordu. Gözlüğünün ardından sevinçli bir parıltı geçti.

"Bu bakımdan, gönül rahatlığıyla ölebilirsiniz efendim" diye bağırdı. "Ben daima başımın çaresine bakarım, sıkmayın kendinizi! On parmağımda on marifet vardır benim, pratik icatlar, onarım işleri..." Güldü. "Evet şimdiden ufak bir düşüncem var, evet... Sizden sonra gerçekleştireceğim bir iş..."

Hasta gözünün birini açtı. M. Chasle'ın istemeden savurduğu söz yerini bulmuştu. "Sizden sonra..." Yani ne demek istiyor tam olarak bu budala?

M. Thibault bir şey soracakken hastabakıcı rahibe içeriye girip elektriği yaktı. Oda birden aydınlanıverdi. Bütün üzerine, o kurtarıcı teneffüs zilini duymuş bir öğrenci gibi, M. Chasle telaşla kâğıtlarını toplayıp birkaç defa selam vererek oradan sıvıştı.

II

Lavman saati gelmişti.

Rahibe, örtüleri kaldırıp yatağın etrafında her zamanki gibi dönüp duruyordu. M. Thibault düşünceye dalmıştı. M. Chasle'ın sözünü anımsadı. Hele yüksek sesle söylediği şu cümleyi: "Sizden sonra..." Öylesine doğal bir sesle söylenmişti ki! M. Chasle'ın bunun yakın olduğundan kuşkusu yoktu hiç. "Nankör!" diye düşündü M. Thibault, içerlemişti. Kendini adeta hoşlanarak öfkeye bıraktı. Bunu zihnine saplanan soruyu uzaklaştırmak için yapıyordu.

Rahibe neşeli bir sesle, "Haydi" dedi. Kollarını sıvamıştı.

Güç bir işti bu. Çarşaflardan sahici bir döşek yaymak gerekiyordu ihtiyar adamın altına. Kendisi de yardım etmiyordu. Cansız bir ceset gibi, evirip çevirmelerine bırakmıştı kendisini. Ama her hareket boydan boya bacaklarında, sırt boşluğunda büyük bir ağrının başlamasına neden oluyordu. Buna bir de derin bir üzüntü eklenmekteydi. Bu her günkü çile, utanma ve onur duygularını yaralıyordu M. Thibault'nun.

Her gün biraz daha uzayan bekleyiş süresince, Rahibe Céline, laubalilikle, yatağın ucuna ilişmek merakına kapılmıştı. Önceleri kadının bu denli yakında bulunuşu hastayı fena halde öfkelendirmişti. Ama artık katlanıyordu buna, belki de yalnız kalmaktan daha yeğ tutuyordu da ondan.

Gözleri kapalı, kaşları çatık, kafasının içinde o sözü evirip çeviriyordu durmadan. "Bu kadar dokunacak mıydı bana bu?" Gözlerini açtı. Bakışları komodinin üstüne konulmuş olan porselen leğene ilişiverdi: Kocaman, gülünç kap, kullanılacağı anı bekliyor gibiydi. Rahibe bu aradan yararlanarak tespih çekmeye başlamıştı.

M. Thibault her zaman duyulmayan telaşlı ve ciddi bir sesle, "Benim için dua ediniz rahibem" dedi.

Kadın *Ave* duasını okudu, sonra, "Elbette efendim, günde birkaç kez dua ediyor sizin için" dedi.

Kısa bir süre konuşmadılar, M. Thibault birden sessizliği bozarak, "Biliyor musunuz, çok hastayım ben... Çok... Çok hasta!.." dedi. Kekeliyordu, ağlayacaktı neredeyse.

Kadın biraz zoraki bir gülümseyişle karşı çıkarak, "Amma da yaptınız!" dedi.

"Söylemek istemiyorlar bana" diye yeniden söze başladı hasta. "Ama, anlıyorum bunu ben... İyileşemeyeceğim artık!" Kadının sözünü kesmediğini görerek, biraz da meydan okurcasına, "Artık sonumun yaklaştığını biliyorum" dedi.

Bir yandan da hastabakıcının yüzünden düşüncesini okumaya çalışıyordu. Kadın başını sallayarak, yine dua etmeye koyuldu.

M. Thibault korkuya kapılmıştı:

"Rahip Vécard'ı görmeliyim" dedi.

Rahibe sadece, "Geçen Cumartesi dinin gereğini yerine getirmiştiniz. Tanrı'nın karşısına yüz akıyla çıkabilirsiniz" diye karşılık verdi.

M. Thibault cevap vermedi. Şakaklarında ter taneleri belirmişti, çenesi titriyordu. Lavmanın verdiği acıyla kıvranıyordu. Büyük bir korkuya da kapılmıştı.

"Leğen" diye fısıldadı.

Karnında duyduğu iki sancı arasında iki kez inleyerek, kin dolu gözlerle rahibeye baktı.

"Her gün biraz daha kuvvetten düşüyorum... Rahibi görmem gerek!.." diye kekeledi.

Kadın leğendeki suyu ısıtıyordu; hastanın, büyük bir umutsuzlukla yüzünden düşüncesini okumaya çalıştığını fark etmedi.

Dalgınca, "Peki, madem istiyorsunuz..." dedi. Sıcak su kabını koydu, parmağıyla sıcaklığını yokladı. Sonra hastaya bakmadan bir şeyler mırıldandı.

M. Thibault kulak kabarttı:

"... Hiçbir zaman gereğinden fazla tedbir..."

Hasta başını göğsüne eğdi, dişini sıktı.

Bir süre sonra yıkanmış, çamaşırı değiştirilmiş, temiz bir yatağa yeniden yatırılmıştı. Artık sancılarıyla baş başa kalmaktan başka yapacağı bir şey yoktu.

Rahibe Céline yine oturup tespih çekmeyi sürdürdü. Avizedeki lamba söndürülmüştü, yassı bir lamba aydınlatıyordu odayı. Hastanın bunalımında olduğu kadar, vücudunu kemiren sancılarda da hiçbir hafifleme yoktu. Zaman zaman butlarının alt tarafından başlayan keskin bir sancı, her yana yayılıyor, sonra böğürlerine, diz kapaklarına, topuk kemiklerine bıçak gibi saplanıyordu. Ağrıların azalarak gittiği sükûnet anlarında da, yaraların kabuk tutan yerlerinin acısı soluk aldırmıyordu. M. Thibault gözlerini açıyor,

önüne bakıyor ve düşüncesi hep aynı noktaya takılıyordu: "Ne düşünüyorlar bunlar acaba? İnsan farkına varmadan tehlike içinde olabilir mi? Nasıl bilmeli bunu?"

Rahibe, hastanın acısının arttığını görerek akşamı beklemeden yarım doz morfin iğnesi yapmaya karar verdi.

Hasta, kadının odadan çıktığını fark etmemişti. Bu sessiz, yarı karanlık, içinde kötülük kuvvetlerinin cirit oynadığı odada yalnız kaldığını görünce dehşete kapıldı. Seslenmek istedi ama nöbet daha şiddetle başlamıştı. Çıngırağı yakalayıp umutsuzca salladı.

Adrienne içeriye koştu.

M. Thibault konuşamadı. Çenesi büzülmüştü, belirsizce horluyordu. Doğrulmak için bir çaba gösterdi ama böğürlerine yeniden bıçaklar saplandı. Başı yastığa düştü, inliyordu.

Bir süre sonra, "Beni böyle ölüme bırakacaklar mı? Rahibe! Rahibi buldurun. Hayır, Antoine'ı çağırın çabuk!" diye bağırdı.

Hizmetçi kız çok korkmuştu, gözlerini kocaman kocaman açarak ihtiyara baktı, bu da hastayı büsbütün ürkütmüştü.

"Haydi! M. Antoine'ı getirin, hemen!"

Hastabakıcı, elinde, içine ilaç çekilmiş şırıngayla döndü. Olan biteni anlamamıştı. Hizmetçinin koşarak gittiğini gördü. Başı yastığa devrilmiş, serilip yatan M. Thibault kımıldayıp durduğu için artan ağrıları yüzünden kıvranıp duruyordu. Ama iğne yapılması için de en iyi durumdaydı.

Omzunu açan rahibe, "Kımıldamayın!" diyerek iğneyi sapladı, hiç beklemeden.

Sokağa çıkmak üzere olan Antoine tonozun altında Adrienne'le karşılaştı.

Telaşla yukarıya çıktı.

O içeri girerken M. Thibault başını çevirmişti. Korkuya kapıldığı sırada isteğinin yerine geleceğini pek ummadan çağırttığı Antoine'ı o halde karşısında görünce rahatladı. Çabuk çabuk, "Hah, geldin mi sen?" diye kekeledi.

İğnenin faydasını görmeye başlamıştı. Sırtını iki yastığa dayayarak doğrulmuş, hastabakıcı kadının mendile damlattığı eteri kokluyordu. Antoine, gömleğinin açık yakasından babasının, derisi sarkan boynunu, parmak gibi şişkin damarlar arasından büsbütün

çıkıntılı görünen gırtlak kemiğini fark etti. Çenesinin durmadan titremesi, kafasının hareketsizliğini büsbütün ortaya koyuyordu. Bu heybetli kafatası, bu geniş şakaklar, bu kulaklar, şimdiki haliyle, kalın derili bir hayvan görüntüsünü veriyordu.

"Eee, nasılsınız baba?" diye sordu Antoine.

M. Thibault cevap vermedi. Bir süre gözünü ayırmadan oğlunu süzdü. Sonra gözlerini kapattı. İçinden, "Doğrusunu söyle bana! Aldatıyorlar mı beni? Ölecek miyim, söyle! Konuş! Kurtar beni Antoine!" diye bağırmak geliyordu. Ama oğlunun karşısında gittikçe artan bir çekingenlik duyduğu için tuttu kendisini. Bundan başka, kuruntuya kapılarak korkularını açığa vurursa, değiştirilemez bir gerçekle karşılaşmaktan da ürküyordu.

Antoine'la rahibe göz göze geldiler. Hastabakıcı kadın bakışıyla masayı işaret etti. Antoine masa üstündeki termometreyi gördü, gidip baktı. 38,9. Ateşin böyle birden yükselmiş olmasına şaştı. O vakte kadar hastalık hemen hemen ateşsiz ilerlemişti. Yatağa yaklaşıp hastanın bileğini tuttu ama bunu hastayı avutmak için yapmıştı. Hemen, "Nabız iyi" dedi. "Peki ne var?"

"Fena halde ağrı çekiyorum" diye bağırdı M. Thibault. "Bütün gün sancılandım. Ölecektim ben neredeyse! Ölecek miyim dersin?" diye bağırdı.

Rahibeye doğru sertçe baktı, sonra sesi değişti, ürkek ürkek bakarak:

"Yanımdan ayrılmamalısın Antoine. Korkuyorum bak! Korkuyorum... Yeniden başlayacak diye."

Antoine babasının bu haline acımıştı. Bereket versin önemli bir işi yoktu, haliyle gitmek zorunda değildi. Akşam yemeğine kadar kalacağına söz verdi.

"Gidip telefon edeyim de bir engel çıktığını söyleyeyim" dedi.

Telefonun bulunduğu çalışma odasına Rahibe Céline de gelmişti.

"Gününü nasıl geçirdi?"

"Pek iyi değil, ilk iğneyi öğleyin yapmak zorunda kaldım. Demin de bir tane daha yaptım, yarım doz" dedi. "Ama morali çok bozuk M. Antoine. Korkunç şeyler düşünüyor. 'Bana yalan söylüyorlar, rahibi görmek istiyorum, öleceğim' diyor, daha neler de neler!"

Antoine kadının yüzüne baktı. "İçine doğuyor mu dersiniz?" diye sorar gibi bir hali vardı. Rahibe başını salladı, artık hayır demeye cesaret edemiyordu.

Antoine derin bir düşünceye daldı. "Ateşin neden ileri geldiğini anlamamız için bu yeterli değil" dedi içinden.

"Önemli olan..." –kararlı bir hareket yaptı– "...içinden her türlü kuşku kırıntısını söküp atmak."

Aklından saçma bir şey geçti. Kendini tuttu. "Her şeyden önce geceyi rahat geçirtmeli ona" dedi. "Size söylediğim zaman yarım santigram daha şırınga edersiniz... Birazdan geliyorum."

Odaya dönünce neşeli bir sesle, "İşte, saat yediye kadar serbestim" diye bağırdı. Sesi keskindi. Hastanedeki gibi asık yüzlüydü, kararlıydı. Ama yine de gülümsedi:

"Bu pek de kolay olmadı hani! Küçük hastanın büyükannesi konuşuyordu telefonda: 'Nasıl doktor, sizi göremeyecek miyiz bu akşam?' diye sızlanıyordu kadıncağız. Antoine birden telaşlanmış gibi yaptı. 'Özür dilerim. Babamın yanına çağırdılar. Ağrıları artmış' dedim." (M. Thibault'nun yüzü kasıldı birden) "Bu kadınların konuşması da bitmek bilmez ki! 'Babanız mı? Nesi var söyleyin allaşkına?' diye sordu kadın."

Antoine, gösterdiği cesaretle büsbütün hararetlenmişti. Pek az duraksadıktan sonra devam etti, "Ne dedim kadına?.. Bil bakalım baba? Hiç gözümü kırpmadan, 'Kanser, hanımefendi! Prostat kanseri!' dedim." Böyle diyerek sinirli sinirli güldü. "Neden olmasın? Oldu bile..."

Rahibenin bir bardağa su doldururken birden durduğunu gördü. Yaptığının tehlikeli bir şey olduğunu o anda fark etti. Korkmaya başladı. Ama gerileyemezdi artık.

Bir kahkaha atarak, "Bu yalanın günahı senin boynuna baba!" dedi.

M. Thibault'nun bütün vücudu gerilmişti bunları dinlerken. Örtünün üstündeki eli titremeye başladı. Hiçbir açıklama bu kadar çabuk bunalımdan kurtaramazdı onu! Antoine'ın şeytanca cesareti bütün kara düşünceleri dağıtmış, bir anda, hastanın yüreğini umutla doldurmuştu. M. Thibault iki gözünü birden açıp oğluna baktı, gözlerini kapamıyordu. Yeni bir duygu, tatlı bir şefkat alevi ısıtmıştı yaşlı yüreğini. O an duyduğu şey, bir baş dönmesine benziyordu, yeniden gözlerini kapadı, hafifçe gülümsemişti. Delikanlının gözünden kaçmadı bu.

Alnının terini silerken Antoine içinden, "İyi atlattım bunu..." demişti. Deminkinden biraz daha soluktu yüzü, ama halinden

memnundu. "Böyle işlerde önemli olan, başarı elde etmeye kararlı olmaktır" diye düşündü.

Birkaç dakika geçti.

Antoine rahibeyle göz göze gelmekten çekiniyordu.

M. Thibault kolunu oynattı. Sonra bir tartışmayı sürdürüyormuş gibi:

"Peki öyleyse anlatabilir misiniz bana neden gittikçe daha çok sancı çektiğimi? Hani şu serumlarınızın ağrıları artırdığına inanacağı geliyor insanın, halbuki azaltması..."

Antoine sözünü keserek:

"Elbet artırır, bu, etki ettiğini gösteriyor."

"Ya?"

M. Thibault sadece inandırılmak istiyordu. Aslında o gün öğleden sonra daha az sıkıntılı geçtiği için, adeta daha çok ağrı duymadığına üzülür gibi olmuştu.

Antoine, "Ne duyuyorsun şu anda?" diye sordu. Babasının ateş nöbeti kendisini düşündürüyordu. Açık konuşmuş olmak için M. Thibault'nun "Büyük bir rahatlık" diye yanıt vermesi gerekirdi. Ama ağzının içinden, "Bacaklarım ağrıyor... Sonra böğürlerimde bir ağırlık duyuyorum..." dedi.

Rahibe Céline, "Saat üçte sonda yapıldı" diye açıkladı.

"Hem sonra şurada... Ağır bir şey var... Baskı gibi bir şey."

Antoine başıyla onayladı.

"Şaşılacak şey..." dedi rahibeye. (Bu kez ne uyduracağını kendisi de bilmiyordu.) "Farklı bir tedavi yöntemine geçtiğimiz sırada... Yaptığım bazı gözlemleri düşünüyorum. Örneğin, deri hastalıklarında ilaçları sırayla değiştirerek kullanılmasından umulmadık sonuçlar elde edilmiştir. Belki de Thérivier de ben de şu yeni serum N. 17'yi sürekli olarak vermekle doğru yapmadık..."

M. Thibault, "Elbette doğru yapmadınız" dedi.

Antoine keyifli bir tavırla babasının sözünü kesti:

"Ama kabahat sende baba! Öyle baskı yapıyorsun ki! Çok hızlı gidiyoruz bu işte!"

Sonra ciddi bir sesle rahibeye, "Önceki gün getirdiğim ampulleri nereye koydunuz, şu D. 92'yi?" diye sordu.

Kadın beceriksizce bir hareket yaptı, bir hastayı kandırmaktan

hoşlanmadığı için değil. Ama, duruma göre Antoine'ın uydurduğu bütün bu serum öyküleri karşısında şaşırıyordu.

"Şimdi hemen bir D. 92 iğnesi yapacaksınız. Evet, N. 17'nin etkisi sona ermeden önce. Bunların kandaki karışımının etkisini görmek istiyorum."

M. Thibault hastabakıcının duraksadığını fark etmişti. Antoine hastanın bir şeyler sorar gibi baktığını gördü, güvensizliğe düşmesine yer bırakmamak için:

"Bu iğne daha çok acı verecekmiş gibi geliyor sana herhalde baba. D. 92 ötekilerden daha koyucadır. Bir saniyelik bir şey... Belki ben aldanıyorum, belki çok rahat edeceksin bu akşam!"

Antoine, "Gittikçe daha ustalaşıyorum" diye düşündü. Meslek yolundaki bu ilerleyişinden memnun olmuyor değildi. Hem sonra bu acıklı oyunda, her an yeni bir güçlük, bir tehlike vardı ki, Antoine bunun çekiciliğine de karşı koyamıyordu.

Hastabakıcı tekrar odaya geldi.

M. Thibault bu yeni deneyi pek kaygısızca karşılamıyordu. Daha iğne koluna girmeden sızlanmaya başladı.

"Ah! Şu senin serum!" diye söylendi iş olup bittikten sonra. "O kadar koyu ki, ateş doluyor sanki insanın derisinin altına! Hele şu kokusu, duyuyor musun? Ötekinin kokusu yoktu hiç olmazsa!"

Antoine oturmuştu. Hiç cevap vermedi. Bundan önceki iğne ile bunun arasında hiçbir fark yoktu. Birbirinin eşi iki ampul, aynı iğne. Yapan da aynı kimse ama birinin üstünde sözde farklı bir etiket vardı. Bu da hastayı yanıltmaya yetmiş de artmış bile... Bütün duyular bu yönde harekete geçivermişti! Hiçbir zaman aklımıza getirmediğimiz entipüften araçlar... Sonra da aklınızı tatmin etmek için duyduğumuz çocukça ihtiyaç!.. Bir hasta için bile işin en kötüsü, anlamamaktır. Olaya bir kez bir ad taktıktan, kabul edilebilir bir neden yakıştırdıktan sonra, zavallı beynimiz iki düşünce arasında bir mantık bağı kurar kurmaz... "Akıl, akıl..." diyordu içinden Antoine. Burgaç içindeki tek değişmez nokta. Akıl olmazsa ne kalır geride?"

M. Thibault yeniden gözlerini kapattı.

Antoine Rahibe Céline'e çekilmesini işaret etti. (İkisi de, başucunda oldukları zaman hastanın daha tedirgin olduğunu anlamışlardı.)

Delikanlı, babasını her gün görüyordu ama, o gün göze çarpan değişiklikler saptamıştı. Hastanın etinde parlak bir morartı vardı. Kötü bir belirtiydi bu. Şişkinlik artmıştı, gözlerin altında yüzün derisi sarkmıştı. Burun, aksine, ezik bir hal almış, yüzün ifadesini acayip bir biçimde değiştiren kemiği ortaya çıkarmıştı.

Hasta kımıldandı.

Yavaş yavaş yüzünün çizgileri canlanıyordu. Artık o asık suratlı hali kalmamıştı. Hafifçe aralanan kirpiklerinin arasından irileşmiş, parlak gözbebekleri görüyordu.

"İki iğne birden etkisini göstermeye başladı" diye düşündü Antoine. "Çenesi açılır artık."

M. Thibault gerçekten de bir gevşeme hissediyordu: Her türlü yorgunluktan uzak olduğu için tatlı bir dinlenme ihtiyacı duymaktaydı. Bununla birlikte öleceğini düşünmekten de vazgeçmiş değildi ama artık buna inanmadığından ölümün sözünü edebiliyordu, hoşlanıyordu bile söz etmekten. Morfinin etkisiyle kendisi için ve oğlu için şahane bir son tasarlamaktan alamıyordu kendisini. "Dinliyor musun beni Antoine?" diye sordu birden. Resmî bir ahenk vardı sesinde. Sonra başka bir giriş yapmadan, "Ölümünden sonra eline geçecek olan vasiyetnamede..." (Duraksadı, ama, karşısındakinden replik bekleyen bir aktörünki gibi, belli belirsiz bir duraksamaydı bu.)

Antoine tatlı bir sesle, "Ama baba" diye sözünü kesti. "Senin ölmek için bu kadar acele edeceğini sanmıyorum!" Güldü. "Daha demin sana, yeniden eski yaşantına başlamak için ne denli sabırsızlandığını söylemiştim!"

İhtiyar memnundu, elini kaldırdı:

"Bırak da sözümü bitireyim, azizim. Bilim bakımından ölmeyecek bir hasta olabilirim. Ama içimde öyle bir duygu... Öyle bir... Kaldı ki ölüm... Şu dünyada az buçuk bir iyilik yapabilmişsem... Evet... ve eğer o gün gelip çatarsa..." (Antoine'ın bu sözlere inanmadığını belli eden gülümsemesinin kaybolup kaybolmadığını anlamak için bir göz attı) "... Eee, ne yaparsın? Güvenimiz sarsılmasın... Tanrı'nın rahmetinin sonu yoktur."

Antoine ses çıkarmadan dinliyordu:

"Sana söylemek istediğim bu değil Antoine. Vasiyetnamemin sonunda bir hibe listesi bulacaksın... Yaşlı hizmetçiler için... Bu vasiyetname eki üzerine dikkatini çekerim evladım. Birkaç yıl ön-

ceki tarihte yazıldı. Galiba o vakit yeterince... Yeterince cömert davranmadım. M. Chasle'ı düşünüyorum. Adamcağız bana çok şey borçlu, su götürmez bir şey bu. Her şeyini bana borçlu. Ama bu bir sebep mi... Gösterdiği bağlılığın... Ödülünü elde etmemesi için... Önemsiz bile olsa?"

Zaman zaman öksürüğü tuttuğu için, konuşmasına ara vermek zorunda kalıyordu. Antoine içinden, "Hastalık oldukça hızla ilerleyip vücuda yayılıyor herhalde" diye düşündü. "Bu öksürük, bulantıları da artırır. Kısa bir zamandan beri neoplazma aşağıdan yukarıya doğru yayılıyor gibi... Akciğerler... Mide... Hastalığın ilk ihtilatı bizi felaketle karşılaştıracak."

Afyonun etkisiyle daha berrak düşünüyordu ama yine de bir tutarsızlık vardı sözlerinde M. Thibault'nun. Yeniden konuşmaya başladı: "Ben her zaman... Her zaman... Şu refah içindeki sınıftan olmakla övünç duymuşumdur. Bu sınıf ki üstüne din, vatan... Ama bu refah insana birtakım ödevler yükler azizim..." Düşüncesi bir kez daha yolundan saptı. "Senin bireyciliğe meylin var, üzüyor bu beni!" dedi oğluna birdenbire. Bunu söylerken sert sert bakmıştı Antoine'ın yüzüne. "Büyüyünce değişirsin herhalde" dedi, sonra, "Yaşlanınca" diye düzeltti. "... bir aile sahibi olduğun zaman. Bir aile..." Bu sözcüğü iki kez söylemişti, her zaman da tumturaklı bir tonla söylerdi. Bu sözcük ona vaktiyle bu konuda çektiği nutuklardan bazı parçaları anımsatmıştı. Ama düşüncelerinin bağıntısını yine kaybedivermişti. Sesini kalınlaştırdı: "Gerçekten de oğlum, ailenin, toplum dokusunun temel hücresi olduğu kabul edilirse... Şu halktan gelme aristokrasiyi... Bundan sonra içinden seçkinleri çıkartan sınıfı oluşturması gerekmez mi? Aile, aile... Yanıt ver: Bugün burjuva devletinin dayanağı biz değil miyiz, biz?"

Antoine tatlı bir sesle, "Ama ben de senin gibi düşünüyorum baba" dedi.

İhtiyar, bu sözü duymamış gibi görünüyordu. Belirsiz bir biçimde sesindeki o nutuk edası azalmaya başlamıştı, ne demek istediği daha iyi anlaşılıyordu:

"Dediğime geleceksin oğlum! Rahip de benim gibi düşünüyor bu noktada. Bazı düşüncelerinden vazgeçeceksin. Bunun bir an önce olmasını dilerim. Bunun, çoktan olmuş olmasını dilerdim Antoine. Bu dünyadan ayrıldığım sırada, benim için üzücü bir şey değil mi oğlum?.. Böylesine iyi yetişmiş, bu çatı altında büyümüş-

ken... Dine candan bağlı bir insan olman gerekmez miydi? Daha sağlam imanlı olman, kendini ibadete daha çok vermen..."

"Eğer benim nasıl düşündüğümü bir bilse!" diye içinden geçirdi Antoine.

"Kim bilir, Tanrı bana bunun hesabını sormayacak mı? Beni sorumlu tutmayacak mı bundan?.." diye M. Thibault içini çekti. "Ah, ne yazık ki bu Hıristiyanlık görevlerinin yerine getirilmesi işinde o melek annenin yardımından çok erken yoksun kaldım!"

Gözkapaklarında iki damla yaş belirdi. Antoine damlaların kabarıp babasının yanaklarından süzülüşünü görüyordu. Beklemiyordu bunu... Heyecanlanmaktan alamadı kendisini... Bu heyecan, babasının yavaş sesle, içtenlikle ve konunun üstünde durarak konuşmayı sürdürmesiyle gittikçe artmıştı.

"Verecek başka hesaplarım da var. Jacques'ın ölümü. Zavallı çocuk... Ödevimi tümüyle yerine getirdim mi? Metin olmak istemiştim. Sert davrandım. Ah, yarabbi, çocuğuma karşı sert davranmakla suçluyorum kendimi... Hiçbir zaman güvenini kazanamadım onun. Ne de senin Antoine... Hayır karşı koyma, işin doğrusu bu. Tanrı böyle istedi, Tanrı hiçbir zaman çocuklarımın güvenini kazandırtmadı bana... İki oğlum oldu. Saygı gösteriyorlardı, korkuyorlardı benden ama daha çocuk yaştayken uzaklık duyuyorlardı bana karşı... Gurur, gururdu benimki de, onlarınki de. Ama yine de yapmam gereken her şeyi yapmadım mı? Daha küçükken onları kiliseye emanet etmedim mi? Eğitimlerinin, öğretimlerinin üstüne titremedim mi? Nankörlük... Sen hüküm ver Tanrım... Benim günahım mı bu?.. Jacques her vakit karşı geldi bana. Son güne kadar, ölümünden bir gün öncesine kadar!.. Ama yine de!.. Razı olabilir miydim... Bu şeye? Hayır, hayır..."

Sustu.

"Defol kötü evlat!" diye bağırdı birden.

Antoine şaşkınlıkla babasına bakıyordu. M. Thibault artık onunla konuşmuyor gibiydi. Sayıklıyor muydu? Çenesini uzatmıştı, alnı ter içindeydi, kollarını havaya kaldırmıştı. Kendinde değildi sanki.

"Defol!" diye yineledi. "Babana borçlu olduğun her şeyi unuttun, soyadını, toplumdaki yerini! Bir ruhun selametini! Bir ailenin onurunu! Öyle hareketlerin... Öyle hareketlerin oldu ki aşar bizim kişiliğimizi! Bütün gelenekleri ayaklar altında çiğnedin! Parçalayacağım seni! Defol!" Cümleleri öksürükle kesiliyordu. Uzun uzun soluk aldı. Sonra sesi boğuklaştı:

"Tanrım, beni bağışlamayacağından korkuyorum... Oğlumu neden bu hale getirdin?"

Antoine, "Baba" diyecek oldu.

"Koruyamadım onu... Birtakım etkiler! Protestanların oyunları!"

Antoine, "Ah, yine Protestanlar" diye düşündü.

(Bu, M. Thibault'nun kafasında bir saplantıydı. Kimse neden ileri geldiğini de anlayamadı. Kuskusuz, Antoine'ın bu konudaki tahmini şöyleydi: Jacques evden ayrıldıktan sonra, yapılan araştırmalar sırasında, bir beceriksizlik yüzünden M. Thibault küçük oğlunun Maisons'da bütün bir yazı Fontanin'lerle birlikte geçirdiğini öğrenmişti. O zamandan beri Protestanlara karşı duyduğu nefretle belki de Jacques'ın Daniel'le birlikte Marsilya'ya kaçışını da unutamadığı için, geçmişle bugünü birbirine karıştırarak bir türlü bu düşünceden vazgeçmiyor, facianın bütün sorumluluğunu Fontanin'lere yüklüyordu.)

Doğrulmayı deneyerek, "Nereye gidiyorsun?" diye bağırdı.

Gözlerini açtı, Antoine'ın orada oturduğundan emin olunca, gözyaşıyla perdelenmiş bakışlarını ona çevirdi.

"Zavallıyı" diye kekeledi, "Şu Protestanlar onu peşlerinden sürüklediler, oğlumu... Elimizden aldılar onu... Onlar! Çocuğu kendisini öldürmeye ittiler..."

Antoine, "Yo, hayır baba" diye bağırdı. "Neden her zaman Jacques'ın bunlar..."

"Kendini öldürdü! Gitti, kendini öldürmeye gitti!.." (Antoine yavaşça, "... Lanetli!.." dediğini duyar gibi oldu. Ama aldanmış olmalıydı. Neden "lanetli?" gerçekten hiçbir anlamı yoktu.) Hastanın bundan sonraki sözleri umutsuzca ve hemen hemen sessizce hıçkırıklar arasında boğuldu, sonra bir öksürük nöbeti arasında büsbütün kayboldu. O öksürük de çabucak geçti.

Antoine babasının uyuduğunu sanmıştı. Hareket etmekten çekiniyordu. Birkaç dakika geçti.

"Bak hele!"

Antoine ürperdi.

"Halanın oğlu... Oh... Biliyor musun?.. Evet, Quillebeuf'teki Marie halanın oğlu... Ama tanımazsın onu... O da... Bu iş olduğu zaman daha küçük bir çocuktum ben. Bir akşam avdan dönünce, av tüfeğiyle. Neden bunu yaptığını hiç kimse anlayamadı..."

M. Thibault dalgın, zihninde canlanan anıların akışına bırakmıştı kendisini, gülümsüyordu:

"... Marie şarkılarıyla, hep o şarkılarıyla canını sıkıyordu annemin... Eee... *Binek atım... Küçük yarışçı,* nasıldı bakayım? Quillebeuf'te tatillerde... Sen bilmezsin Niqueux Baba'nın külüstür arabasını... Ha, ha, ha!.. Hani şu hizmetçi kızların bavullarının düştüğü gün... Ha, ha, ha!"

Antoine birden ayağa kalktı: Babasının bu kahkahaları, hıçkırıklarından daha üzücü olmuştu onun için.

Bu son haftalarda, ihtiyar sık sık, özellikle iğne yapıldığı günlerin akşamı, eski günlerle ilgili saçma sapan ayrıntıları anımsayarak anlatıyordu... Onun bomboş kafasında canlanan bu anılar, deniz kabuğundan bir borunun kıvrımları içinde gittikçe genişleyen bir ses gibi büyüyüp yayılıyor ve sonra birkaç gün bunları hep yineleyerek kendi kendisine bir çocuk gibi gülüyordu.

Keyifli keyifli Antoine'a baktı sonra, adeta genç bir sesle mırıldanmaya başladı:

Monture guillerette,
Hop... Jip... petit coursier...
La... la... la... lamourette...
*Hop... hop... au rendez-vous!**

"Ah! Bu kadarını anımsıyorum" dedi canı sıkılarak. "Matmazel de çok iyi bilir bu şarkıyı. Küçük kıza söylerdi..."

Artık ne kendi ölümünü ne de Jacques'ın ölümünü düşünüyordu. Antoine gidinceye dek, bıkmadan geçmişinin Quillebeuf'e bağlı anılarını yineleyip durdu, o eski şarkıdan kopuk kopuk parçalar okudu.

III

Rahibe Céline'le yalnız kalınca yine ciddi haline döndü. Çorbasını istedi ve kaşık kaşık ağzına verilmesine hiç ses çıkartmadan içti. Hastabakıcıyla birlikte akşam duasını okuduktan sonra tavandaki lambayı söndürttü.

---

* Türkçeye olduğu gibi aktarılamaz. Aşağı yukarı şu anlama gelir: *"Delişmen binek atım benim / Hop... Jip... Küçük yarışçı.../ /lamourette bekliyor orada... / Hop... hop yetiştir beni oraya!"* (ç.n.)

"Lütfen Matmazel'e buraya gelmesini söyler misiniz? Hizmetçileri de çağırmanızı rica ederim. Konuşacağım kendileriyle" dedi.

Bu saatte rahatsız edildiği için keyfi kaçmıştı Matmazel'in. Ayağını sürüyerek odaya girdi; soluk soluğa durdu. Boşuna, başını kaldırıp yatağa bakmak istemişti. Sırtının kamburu engel oluyordu buna. Sadece koltukların ayaklarını ve halının aydınlık bölümünü görebiliyordu. Rahibe kendisine bir koltuk uzatmak istedi. Ama Matmazel bir adım geri çekildi. Bu mikrop yuvası koltuğa oturmaktansa, tek ayağı üzerinde leylek gibi on saat durabilirdi!

İki hizmetçi, kaygılı, yan yana duruyorlardı. Zaman zaman şöminede parlayan bir alev aydınlatıyordu yüzlerini.

M. Thibault birkaç dakika derin derin düşünceye daldı. Antoine'la yaptığı oturum doyurmamıştı kendisini. Oyuna bir sahne daha eklemek için yanıp tutuşuyordu.

"Sonumun uzak olmadığını hissediyorum" dedi öksürerek. "Ve... Ağrılarımın, bana çektirilen acıların... Bir an dinmesinden yararlanarak sizinle vedalaşmak istedim..."

Havluları katlayan rahibe birden şaşırdı, olduğu yerde donakaldı. Matmazel'le iki hizmetçi üzülmüş, susuyorlardı. M. Thibault, yakında öleceğini bildirmesinin kimseyi şaşırtmadığını sanarak bir dakika kadar çok acı bir kedere kapıldı. Bereket versin ki, rahibe atıldı:

"Ama her gün daha iyiye gidiyorsunuz efendim... Ölümden ne diye söz ediyorsunuz? Doktor duysa bu söylediklerinizi!.."

M. Thibault'nun morali birden düzelivermişti. Kaşlarını çattı, geveze kadını susturmak için uyuşuk elini kımıldattı.

Sanki ezberlediği bir yazıyı okuyormuş gibi, yeniden söze başladı: "Tanrı'nın yüce katında hesap vermeden önce af diliyorum. Herkesten af diliyorum. Başkalarına karşı çoğu kez, hoşgörüyle davranmadım. Belki de sertlik göstererek kırdığım oldu bütün benimle... Yani evimdekileri. Borçlu olduğumu, hepinize karşı borçlu olduğumu... Size karşı Clotilde ve Adrienne... Annenize de... Şimdi, benim gibi acılar içinde yatağa mıhlanan annenize de... O anne ki size yirmi beş yıl boyunca ne güzel bir hizmet örneği vermişti... Sonra size de Matmazel, siz ki..."

O anda, Adrienne öyle gürültüyle ağlamaya başladı ki M. Thibault da boşanacaktı az kalsın. Hıçkırık tuttu, ama toparladı kendisini, sonra her sözcüğün üstünde durarak:

"... Siz ki kendi halinizde yaşarken büyük bir özveri göstererek bizim yas içindeki yuvamıza yerleştiniz... Siz ki... Kim sizden daha layıktı çocuklarımı yetiştirmek için... Yine sizin yetiştirdiğiniz annelerinin yerini almak üzere..."

Hasta sustukça cümleleri arasında karanlıkta ağlaştıkları duyuluyordu. Ufak tefek ihtiyar kızın sırtı biraz daha kamburlaşmıştı, başı durmadan titriyordu. Dudaklarının titreyişi sırasında şeyler emiyormuş gibi bir ses duyuluyordu odanın suskunluğu içinde.

"Sayenizde... Sizlerin sayesinde ailemiz, Tanrı'nın yardımıyla yolunda ilerleyebildi. Şimdi hepinize teşekkür ediyorum önünüzde... Son dileğimi de size iletmek istiyorum Matmazel... Son nefesimi vereceğim an..." Kendi sözlerinden kendisi de çok sarsılmıştı. Duyduğu büyük korkuyu yenebilmek için bir an durdu. Bu arada, o andaki durumunu, iğne yapıldıktan sonraki rahatlığını düşündü. Sonra konuşmasını sürdürdü: "Kaçınılmaz an gelip çattığında, sizden yüksek sesle şu güzel *Rahat Bir Ölüm İlahisi*'ni okumanızı istiyorum. Siz, kendiniz okuyun Matmazel... Sizinle okumuştuk bu ilahiyi zavallı karımın başucunda... Yine bu odada, değil mi?.. Yine bu haçın altında..."

Bakışlarını karanlıkta gezdirdi. Bu, mavi atlasla kaplı, akaju mobilyalar her zaman onun yatak odasının eşyalarıydı. Bir zamanlar, Rouen'da birkaç yıl arayla annesiyle babasının öldüğünü gördüğü odanın da... Sonra karısı, M. Thibault ile birlikte Paris'e gelmişti. Daha genç bir adamken bu oda onun odasıydı. Zifaf odası olmuştu bu oda... Soğuk bir Mart gecesi Antoine bu odada doğmuştu. On yıl sonra da yine bir kış gecesi, karısı Jacques'ı doğururken bu odada ölmüştü. Menekşelerle kaplı büyük yatağın ortasında kan kaybından ölmüştü.

Sesi titredi: "... Umarım ki aziz sevgilimiz bana yardım edecektir öbür dünyada... Bana cesaretini... Yazgıya boyun eğmeyi aşılayacaktır... Kanıtlamıştı cesaretini... Evet..." Gözlerini kapadı ve beceriksizce ellerini kavuşturdu.

Uyur gibi görünüyordu.

Rahibe Céline hizmetçilere gürültü yapmadan dışarı çıkmalarını işaret etti.

Efendilerinin yanından ayrılmadan, bu yatağa sanki bir ölünün yattığı bir yatakmış gibi uzun uzun baktılar. Koridorda Adrienne'in

hıçkırıkları ve Matmazel'in koluna girmiş olan Clotilde'in alçak sesle yaptığı gevezelikler duyuluyordu. Nereye gideceklerini bilmiyorlardı, mutfağa gelip oturdular. Ağlıyorlardı. Clotilde, ilk çağrıda koşup rahibi getirmek için nöbet tutmak gerektiğini ileri sürdü ve vakit geçirmeden kahve öğütmeye başladı.

Yalnızca Rahibe Céline biliyordu nasıl davranmak gerektiğini: Alışıktı buna. Ona göre, ölmek üzere olan bir kimsenin huzur içinde oluşu (en derin içgüdüsüyle, çoğu kez de yersiz olarak) hastanın ölümünün yakınlığına inanmayışının bir kanıtıydı. Bunun için odayı düzeltip şöminedeki ateşi külledikten sonra üzerine yatıp dinlendiği portatif karyolasını kurdu. Ve on dakika sonra, rahibe, hastasıyla tek sözcük konuşmadan, dua ederken uykuya dalıverdi.

M. Thibault ise uyumuyordu. Birbiri ardınca yapılan iki iğne uzun süren bir rahatlık sağlamıştı, ama uykusunu da kaçırmıştı ihtiyarın. Bu tatlı rehavet sırasında binbir düşünce, binbir tasarı dolduruyordu kafasının içini. Etrafına böylesine büyük bir korku salması, içine gömüldüğü bunalımdan tümüyle kurtarmış gibiydi kendisini. Sızıp kalan Rahibe Céline'in solukları biraz rahatsız ediyordu, fakat iyi olup da ayağa kalkacağı günü düşünerek keyifleniyordu. Rahibeye hizmetinden ötürü teşekkürler edecek ve giderken, tarikatına bir hibede bulunacaktı. Ne kadar? Eee... Yakında anlaşılırdı bu da. Ah, yeniden yaşamaya başlamak için o kadar sabırsızlanıyordu ki! Başlattığı hayır işleri onsuz ne olurdu?

Küllerin arasına yanmış bir odun düştü. M. Thibault gözünün birini açtı. Yeniden canlanan titrek bir alevin ışığında, tavandaki gölgeler oynaşıyordu. Birden kendisini vaktiyle Quillebeuf'te elinde bir mumla, rutubetli ve bütün yıl elma ve küherçile kokan koridorda görür gibi oldu. Önüne büyük gölgeler seriliyor ve sonra tavana vurarak oynaşıyorlardı... Akşamları, Marie halanın sandık odalarında ortaya çıkan o korkunç kara örümcekler!.. (O zamanki ürkek çocuk ile bugünkü ihtiyar arasında öyle tam bir özdeşlik vardı ki, M. Thibault'nun bunları birbirinden ayırabilmesi için kafasını zorlaması gerekmişti.)

Duvar saati 10'u sonra da 10.30'u vurdu.

Quillebeuf... Külüstür araba... Kümes... Léontine...

Bir rastlantıyla ta derinlerden yükselerek satıhta yüzen bu anılar, yine geldikleri derinliklere dalmak istemiyorlardı. Bu anıların canlanışının yanı sıra o çocuksu şarkı da yükselip alçalıyordu zaman zaman. Sözlerinin hepsini hatırlamıyordu daha. Yalnız yavaş yavaş yeniden bütünleşen başlangıcıyla birdenbire karanlıklardan fışkırıveren nakaratı mırıldanıyordu:

Monture guillerette,
Trilby, petit coursier,
Tu sers mon amourette
Mieux qu'un beau destrier !
.....
Hop ! Hop ! Trilby trottine !
Hop ! Vite ! Au rendez-vous !

Duvar saati 11'i vurdu.

... Monture guilerette,
*Trilby, petit coursier...**

IV

Ertesi gün, Antoine, iki hasta ziyareti arasında evlerinin o kadar yakınından geçmişti ki, uğrayıp bir haber almayı düşündü. M. Thibault'yu sabahleyin oldukça zayıf bulmuştu. Ateşi düşmemişti. Bir ihtilat belirtisi miydi bu? Yoksa sadece hastanın genel durumunun ağırlaştığını mı gösteriyordu?

Antoine, böyle fazladan ziyaretinin onu kuşkulandıracağını düşünerek hastanın yanına girmedi. Koridordan geçerek tuvalet odasına girdi. Rahibe Céline oradaydı. Kadın yavaş sesle merak edilecek bir durum olmadığını söyledi. Şimdiye kadar hasta, günü pek fena geçirmemişti. O sırada M. Thibault iğnenin etkisi altında bulunuyordu. (Sancılara katlanabilmesi için bu morfin iğnesinin birkaç kez yapılması gerekmekteydi.)

---

* *Delişmen küçük atım / Trilby küçük yarışçı / Götürüyor sevgilime beni / Bir savaş atından daha hızlı! / Hop / Hop! Tırısa kalk Trilby / Çabuk yetiştir, onunla buluşacağım yere beni... / Delişmen atım benim / Trilby... küçük yarışçı...* (ç.n.)

Aralık duran oda kapısından, bir mırıltı, bir şarkı sesi geliyordu. Antoine kulak kabarttı. Rahibe omuz silkerek, "Bilmem hangi şarkıyı söylesin diye, Matmazel'i bulmam için durmadan sıkıştırdı beni. Sabahtan beri bundan başka söz ettiği yok" dedi.

Antoine ses çıkarmadan odaya yaklaştı.

Ufak tefek Matmazel'in incecik sesi yükseliyordu sessizlik içinde:

Monture guillerette.
Trilby, petit coursier.
Tu sers mon amourette
Mieux qu'un destrier !
Gentiment, pour Rosine,
Pour ses yeux andalous.
Hop ! Hop! Trilby trottine !
Hop ! Vite ! Au rendez-vous !

Sonra, Antoine babasının bir yabanarısı vızıltısını andıran çatlak sesini duydu. İhtiyar soluk soluğa nakaratı yineliyordu:

Hop ! Vite ! Au rendez-vous !..

Ardından Matmazel düdük gibi sesiyle yeniden başladı:

Vois cette fleur charmante,
Là-bas, au bord du pré.
Je veux que mon Infante
En ait le front pare !
Je la cueille, et toi broute!
*(Car, à chacun ses goûts.)**

"Ah işte!" diye Matmazel'in şarkısını kesti M. Thibault. Sesinde büyük bir başarının sevinci vardı. "Marie hala hep şarkı söylerdi: *La... la... la... ve sen kemirirsin! La... la... la... ve sen de otla!.. La.. la... Sen de otla!*"

---

* *Bak şu güzel çiçeğe / Orada, çayırın kıyısında. / İsterim ki başına taksın / Prensesim bu çiçeği! / Ben devşiriyorum onu, sen de otlamana bak... / (Çünkü herkesin ayrı zevki var!..)* (ç.n.)

Hasta ile Matmazel birlikte söylemeye koyuldular:

Hop ! Hop ! Trilby en route !
Hop ! Vite ! Au rendez-vous !

"Böyle şarkı söylerken ağrılarından filan yakınmıyor" diye fısıldadı rahibe.

Antoine yüreği burkularak ayrıldı oradan.

Sokak kapısından çıkmak üzereyken kapıcı kadın seslendi. Postacı bir iki mektup bırakmıştı. Antoine dalgınca aldı bunları. Aklı yukarıdaydı.

"... Monture guillerette,
Trilby petit coursier..."

Kendisi de hasta için hissettiklerine hayret ediyordu. Bir yıl önceden, M. Thibault'nun öleceğini anlamıştı. Daha o zaman sevmediğini sandığı babası için şaşırtıcı ve inkâr olunamaz, taptaze bir sevgi fışkırıvermişti içinde. Önüne geçilmez sonun yaklaşması bu duyguyu daha da kuvvetlendirmişti. Acı sonunu yalnız kendisinin bildiği ve ölüme elden geldiğince rahatlıkla götürülmesi gereken hastaya karşı duyduğu bağlılık, aylar boyunca büsbütün güçlendirmişti bu duyguyu.

Antoine, sokakta birkaç adım yürümüştü ki, elinde tuttuğu zarflardan birinin üstüne takıldı gözü.

Birden durdu:

M. Jacques Thibault
4, Üniversite Sokağı

Jacques'ın adına, zaman zaman, hâlâ bir kitabevinin kataloğu ya da bir prospektüs geldiği oluyordu. Ama bir mektup! Bu mavimtırak zarf, bu erkek (bir kadın belki de?) yazısı. Uzun uzun harflerle, çabuk çabuk ve önemsemeden yazılmış izlenimini veren bir yazı! Antoine şöyle bir yarım dönüş yaptı. Önce düşünmek gerekti. Muayenehanesine gitti. Ama daha oturmadan kararlı bir hareketle mektubu zarftan çıkarttı.

Daha ilk kelimelerde yüreği hızla çarpmaya başlamıştı:

1 B, Panthéon Meydanı,
25 Kasım 1913.

Beyefendi,
Öykünüzü okudum...

"Bir öykü ha? Jacques yazmış?" Derhal, kesin olarak şuna inandı: Jacques sağdı! Kelimeler oynaşıyordu gözlerinin önünde. Antoine, telaşla, imzayı aradı: "JALICOURT."

Büyük bir ilgiyle okudum öykünüzü. Bununla birlikte tahmin edersiniz ki bir üniversite hocasının üzerinde düşüncelerini...

"Ah, Jalicourt! Valdieu de Jalicourt. Profesör, akademi üyesi..." Antoine ününden tanıyordu onu, kitaplığında Jalicourt'un iki üç kitabı bile vardı.

Tahmin edersiniz ki, benim gibi yaşlı bir üniversite hocasının klasik kültürüne ve kişisel zevklerine aykırı gelen noktalar üzerinde bazı düşüncelerim olacaktır. Gerçekten de yazınızın ne biçimini, ne de özünü benimseyebilirim. Ama, aşırılığıyla bile bu sayfaların, bir şairin, bir psikoloğun elinden çıkmış olduğunu kabul ediyorum. Öykünüzü okurken, birkaç kere dostlarımdan bir müzik üstadının bir sözünü hatırladım. Kendisine, insanı ürküten bir cesaretle yazılmış bir denemesini gösteren devrimci bir kompozitöre (ki sizden olabilir) şöyle demişti: "Çabuk toplayıp götürün şunu azizim, yoksa sonunda zevk almaya başlayacağım."

JALICOURT.

Antoine'ın bacakları titriyordu. Oturdu. Katlayıp yazı masasının üstüne koyduğu mektuptan gözünü ayıramıyordu. Aslında, Jacques'ın sağ oluşu hiç de şaşırtmamıştı onu: Hiçbir zaman kardeşinin kendisini öldürmesine bir sebep görememişti. Bu mektubu okur okumaz koku alan bir av köpeğinin içgüdüsü canlandı içinde. O, bu duyguyla üç yıl önce kayıplara karışan kardeşini bulmak için aramadığı yer bırakmamıştı. Aynı zamanda kardeşine duyduğu sevgi, ona bir an önce kavuşma isteği öylesine şahlanıvermişti ki sersemlemiş gibi oldu. Çoğu kez, son günlerde, –daha o sabah– ihtiyarın başında tek başına oluşunun verdiği acı duyguya karşı koymak için zorlamıştı

kendisini. Böylesine ağır bir ödev karşısında nöbet yerini bırakıp kaçan bu kardeşe karşı kin duymamak nasıl elinden gelirdi? Ama o mektup!

O an bir umut doğmuştu içinde: Jacques'a kavuşmak, ona haber vermek, çağırmak! Artık yalnız olmamak!

Kâğıda tekrar göz attı: *1 B, Panthéon Meydanı... Jalicourt...*

Bir duvar saatine bir de not defterine göz attı.

"Tamam. Bu akşam üç hastaya gidilecek. Saat 4.30'da Saxe Caddesi'ndeki hasta. Acil vaka, gitmemek olmaz. Sonra Artois Sokağı'ndaki şu kızıl başlangıcı. Üçüncüsü de nekahet dönemindeki bir hasta, bu ertesi güne bırakılabilir." Kalktı. "Derhal Saxe Caddesi'ne. Sonra da hemen Jalicourt'a."

Saat beşe doğru Antoine Panthéon Meydanı'na gelmişti. Eski bir ev. Asansör yok (Kaldı ki sabırsızlıktan içi içine sığmadığından asansöre binemezdi.) Basamakları dörder dörder atlayarak merdivenden çıktı.

"M. de Jalicourt evde değil. Bugün Çarşamba *École normale supérieure*'de dersi var. 5'ten 6'ya kadar..."

"Sakin olalım" dedi kendi kendisine Antoine, aşağıya inerken. "Gidip şu kızıllı hastamı görecek vakit var..."

Saat tam altıda *École normale supérieure*'ün önünde taksiden atladı.

Kardeşinin kaybolmasından sonra gelip okul müdürünü gördüğünü hatırladı. Sonra, artık çok geride kalan o yaz günü aklına geldi. O gün Jacques ve Daniel'le birlikte, sınav sonuçlarını öğrenmek üzere bu loş binaya gelmişlerdi.

"Ders bitmedi daha. Birinci kat sahanlığında bekleyin. Öğrencilerin çıktığını görürsünüz."

Sürekli olarak avludan gelen bir hava akımı merdivenlerden, koridorlardan ıslık çalarak geçip gidiyordu. Seyrek takılmış elektrik ampullerinden isli bir kandil ışığı yayılmaktaydı. Yerlerdeki bu malta taşları kemerler, çarparak kapanan kapılar, bu geniş ve yüksek merdiven, kirli duvarlarda rüzgâr estikçe sallanıp duran yırtık pankartlar, bu sessizlik ve yüzüstü bırakılmışlık, eski bir taşra kardinallik binasına benzetiyordu burayı.

Birkaç dakika geçti. Antoine olduğu yerde kımıldanmadan bekliyordu. Yavaş yürüyen birinin ayak sesi duyuldu: Kılıksız, kaba saba görünüşlü, postallarını sürürcesine yürüyen bir öğrenci elindeki şişeyi sallayarak geçerken Antoine'ın yüzüne baktı.

Yeniden sessizlik çökmüştü ortalığa. Sonra birden bir uğultu yükseldi: Dersliğin kapısı açıldı, içeriden bir parlamento toplantısının gürültüsü geliyordu, öğrenciler konuşup, bağrışarak, itişip kakışarak öbek öbek uğradılar dışarı, sonra buz gibi soğuk koridorlarda hemen gözden kayboldular.

Antoine hep gözlüyordu. (Profesör en sonra çıkıyordu herhalde.) Bu arı kovanının boşaldığını anlayınca Antoine yaklaştı. Duvarları tahta kaplı büstlerle süslü ve iyi aydınlatılmamış bir salonun dip tarafında beyaz saçlı, uzun boylu babacan bir adam ayakta durup eğilerek bir masanın üstünde birtakım kâğıtları düzenliyordu uyuşuk hareketlerle. Bu herhalde M. de Jalicourt olmalıydı.

Adam, salonda başka birinin olduğunu fark etmemişti. Antoine'ın gürültüsü üzerine yüzünü buruşturarak başını kaldırdı. Uzun boylu bir adamdı, tek camlı gözlüğüyle baktığı için başı o yana eğikti. Birinin orada bulunduğunu fark eder etmez, yerinden ayrıldı, nazikçe bir işaretle ziyaretçiyi yanına çağırdı.

Antoine yaşlı bir profesörle karşılaşacağını sanmıştı. Bu açık renk elbiseli, kürsüden değil de attan inmiş gibi görünen beyefendiyi görünce şaşmıştı.

Kendisini tanıttı:

"... Enstitü'de sizin gibi üye olan Oscar Thibault'nun oğlu... Dün kendisine mektup gönderdiğiniz Jacques Thibault'nun kardeşi..." Karşısındakinin hep öyle kibar bir tavırla kaşlarını kaldırarak hiç kımıldamadığını gören Antoine, konuyu kısa keserek, "Jacques hakkında ne biliyorsunuz? Nerede?" diye sordu.

Jalicourt'un alnı hafifçe, kaygıyla kırıştı. Antoine yeniden söze başlayarak, "Ne demek istediğimi anlayacaksınız" dedi. "Mektubunuzu açmaya cesaret ettim. Kardeşim kayıp."

"Nasıl, kayıp mı?"

"Üç yıldan beri kayıp."

Jalicourt, başını uzatıvermişti birden. Tek camlı gözlüğünün arkasından miyop ve keskin bakışlı gözüyle delikanlıyı yakından süzdü. Antoine, profesörün soluğunu yanağında hissetmişti.

"Evet, üç yıldır" diye tekrarladı. "Gidişinin sebebini bildirmeden, ne babama ne bana tek bir haber etmeden... Ne de kimseye... Yalnız siz profesör... Şimdi anlıyorsunuz herhalde. Hemen koştum mektubunuzu okuyunca... Onun hâlâ sağ olup olmadığını bile bilmiyoruz!"

"Sağ mı dediniz? Bu öyküyü yayınlattığına göre elbet sağ!"

"Ne zaman, nerede yayınlatmış?"

Jalicourt cevap vermedi. Sivri, tıraşlı, ortasından derin bir çizgi geçen çenesi, yakalığının yüksek uçları arasından dışarı doğru uzanıyordu. İnce uzun parmaklarıyla, uzun, aşağı doğru sarkık, yumuşak, beyaz bıyıklarının ucuyla oynuyordu. Dalgınca, "Bir şey bildiğim yok bu konuda. Öykünün altında "Thibault" imzası yoktu. Bana, bir takma ada benzettim gibi geldi..." diye mırıldandı.

Antoine kekeleyerek:

"Nasıl bir takma ad?" Korkunç bir hayal kırıklığıyla yüreği burkulmuştu.

Gözünü kendisinden ayırmayan Jalicourt, heyecanlanmıştı, sözünü doğruladı:

"Bununla birlikte, aldandığımı sanmıyorum."

Adam direniyor gibiydi. Sorumluluktan pek fazla korktuğundan değildi bu, ama boşboğazlığa karşı doğuştan bir nefreti vardı: Sonra başkalarının özel işlerine karışmaktan da hoşlanmazdı hiç. Antoine karşısındakinin güvensizliğini yenmek zorunda olduğunu kavramıştı, durumu açıkladı:

"İşin kötüsü şu ki, babam bir yıldır ağır hasta, ölecek. Hastalık gittikçe ilerliyor. Birkaç haftalık bir ömrü var. İkimizden başka çocuğu yok. Şimdi neden mektubunuzu açtığımı anlıyorsunuz değil mi? Eğer Jacques sağ ise, eğer bulabilirsem, olup bitenleri anlatırsam, tanırım onu, bana gelir!"

Jalicourt bir saniye düşünceye daldı. Yüzünün derisi tiklerle titremeye başlamıştı. Sonra içten gelen bir hareketle elini uzattı.

"O zaman iş başka!" dedi. "Size yardım edeceğim elimden geldiğince." Duraksar gibiydi, salona bir göz gezdirdi. "Burada konuşamayız. Evime kadar gelmek ister misiniz?"

Rüzgârın uluduğu okulun içinden, konuşmadan, hızlı hızlı geçtiler.

O sessiz Ulm Sokağı'na gelir gelmez, Jalicourt dostça:

"Size yardım edebilmeyi isterim. Adın takma olduğunu hemen anladım: *Jack Baulthy*. Size de böyle gelmiyor mu? Kaldı ki yazıyı da iyice tanıdım. Kardeşinizden bir mektup daha almıştım. Hakkında ne biliyorsam söyleyeceğim. Ama daha önce siz açıklayın bana... Neden gitti?"

"Ah, neden mi? Hiçbir zaman bunun için akla yakın bir sebep bulamadım. Kardeşim, hırçın, kaygılı bir tiptir... Bir hayalci demeye dilim varmıyor. Bütün hareketleri az çok şaşırtır insanı. Onu tanıdığınızı sanırsınız... Ama her gün, önceki günden bambaşka biri çıkar karşınıza... Şunu da söyleyeyim size profesör, Jacques on dört yaşındayken de kaçmıştı evden: Bir sabah, bir arkadaşıyla birlikte basıp gitmişti. Onları üç gün sonra Toulon yolunda buldular. Hekimlikte –ben hekimim– hastalık halindeki kaçmalar çoktandır nitelendirilip anlaşılmıştır. Jacques'ın ilk kaçışı hastalıksı bir hal olabilir. Ama bu sefer üç yıldır ortadan kayboluşu için bu söylenebilir mi? Bununla birlikte, bu gidişine sebep olabilecek bir şey bulabilmiş değiliz hayatında: Mutlu görünüyordu; tatilini, sessiz, sakin aramızda geçirmişti. *École normale supérieure*'ün giriş sınavını parlak bir şekilde kazanmıştı. Kasımda okula başlayacaktı. Bu hareketini önceden tasarlamış olmamalı. Çünkü yanına hiçbir şey almadan, hemen hemen parasız gitti. Yanına sadece kişisel belgelerini almıştı. Hiçbir arkadaşına da haber vermiş değildi. Yalnız okul müdürüne, ayrıldığını bildiren mektup göndermişti. Gittiği günün tarihini taşıyordu bu mektup... O sırada ben iki günlük bir yolculuğa çıkmıştım, ben yokken Jacques ortadan kaybolmuş."

Jalicourt, "Kardeşiniz *École normale supérieure*'e girmek konusunda kararsızdı, öyle değil mi?" dedi.

"Öyle mi düşünüyorsunuz?"

Jalicourt bu nokta üzerinde durmadı. Antoine da susmuştu.

O feci günleri ne vakit hatırlasa heyecanlanırdı. O iki gün, bulunmadığı günler Le Havre yolculuğu günleriydi, Rachel, *Romania*, sevgiliden ayrılış... Sarsılarak Paris'e döndüğü gün evi alt üst halde bulmuştu. Kardeşi bir gün önce gitmişti, babası çılgına dönmüştü, inadını yenemeyerek polise haber vermişti, ağzına geleni söylüyordu, "Gidip kendisini öldürecek!" diyordu da başka bir şey demiyordu. Aile faciası, aşk faciasına tuz biber

ekmişti. Kaldı ki şimdi o sarsıntının kendisi için kurtarıcı olduğunu düşünüyordu. Kardeşinin izini bulma saplantısı bütün öteki saplantıları kovmuştu kafasından. Hastane çok vaktini alıyordu. Bütün serbest zamanlarında Emniyet Müdürlüğü'nün şubelerini, morgu, özel dedektif bürolarını dolaşıyordu. Her şeyle uğraşmak zorundaydı: Babasının hastalık halindeki, ortalığı karıştıran telaşıyla, bir ara Gise'in sağlığı hakkında duyduğu ciddi kaygıdan ileri gelen umutsuzlukla, ahbapların ziyaretleriyle; her gün gelen mektuplarla, her yana, yurt dışına bile yollanan ve boş umutlar veren dedektiflerle... Özetle, bu yıpratıcı hayat Antoine'ı o sırada, kendisinden kurtarmıştı. Boşuna çaba harcamakla geçirdiği aylardan sonra, artık yavaş yavaş aramaktan vazgeçmiş, Rachel'siz yaşamaya da alışmıştı.

Hızlı hızlı yürüyorlardı ama bu, Jalicourt'un konuşmayı sürdürmesine engel olmuyordu. Hiç konuşmamayı kibarlığıyla bağdaştıramıyordu. Centilmence bir nezaketle şundan bundan söz etmekteydi. Ama ne kadar nazik davranıyorsa o kadar uzak durduğu hissediliyordu.

Panthéon Meydanı'na geldiler. Jalicourt, adımlarını yavaşlatmadan dördüncü kata kadar çıktı. Kapısının önündeki sahanlığa gelince, ihtiyar centilmen dimdik durdu, şapkasını çıkardı, kenara çekildikten sonra kapıyı açarak Antoine'a yol verdi, sanki bu kapı bir saray salonuna açılıyormuş gibi.

Giriş çeşit çeşit çiçeklerle süslüydü. Jalicourt, burada hiç oyalanmadan, misafirini, çalışma odasından önceki salona buyur etti. Küçük dairenin içi, oymalı mobilyalarla, üzerine halı gerilmiş koltuklarla, biblolarla, eski portrelerle tıklım tıklım doluydu. Çalışma odası loş bir odaydı. Dar ve basık tavanlı görünüyordu. Bunun sebebi, dip taraftaki duvara göz alıcı bir halı gerilmiş olmasıydı. Saba melikesinin, arkasından gelen adamlarıyla, Süleyman peygamberin sarayına girişini betimleyen bu halı, duvara çok büyük geldiğinden, halının kenarlarını kıvırmak gerekmişti. Normalden daha büyük betimlenen kişilerin dizlerinden aşağısı kesilmiş ve başlarındaki taçlar perdenin kornişine değiyordu.

M. de Jalicourt, Antoine'a yer gösterdi. Kendisi de üstü karmakarışık, akajudan bir yazı masasının önündeki, üstüne halı serilmiş bir koltuğa yerleşti. Rengi uçmuş, yalınkat yastıklara yaslandı. İşte burada çalışıyordu. Koltuğun iki yastığı arasında

bu zeytin renkli fon üzerinde geriye doğru yaslanan başı, kemikli kıvrak burnu, geriye doğru yassılaşan alnı güzel bir görünüme bürünmüştü.

"Durun bakalım" dedi zayıf parmağındaki yüzükle oynayarak. "Hatırlamaya çalışayım... Kardeşinizle ilk ilişkim mektupla oldu. O sırada –dört beş yıl önceydi– giriş imtihanına hazırlanıyordu sanırım. O günlerde yayımlatmış olduğum bir kitap üzerine düşündüklerini yazmıştı bana."

"Evet" dedi Antoine. "*À l'aube d'un siècle*'di kitabınızın adı."

"Mektubunu saklamış olmalıyım. Düşüncelerini anlatışı dikkatimi çekti. Cevap verdim kendisine. Gelip beni görmesini de söyledim. Ama gelmedi. Yani o zaman. Benimle tanışmak için giriş imtihanını kazanmayı bekledi: Bu da ilişkilerimizin ikinci aşaması. Kısa sürdü bu: Bir saatlik bir konuşma. Kardeşiniz üç yıl kadar önce okullar açılmadan, yanı Kasım başında bir akşam, oldukça geç bir vakitte, önceden haber vermeden gelmişti."

"Gitmeden az önce!"

"Konuk ettim kendisini. Gençler her zaman konuk gelirler bana. Yüzünde enerjik, ihtiraslı, ateşli bir ifade vardı o akşam. Zihnimde yer etti onun bu hali." (Jacques aslında ona taşkın ve oldukça kendini beğenen bir genç olarak görünmüştü.) "İki şeyden birine karar veremiyordu, benim düşüncemi sormaya gelmişti: *École normale supérieure*'e girip akıllı uslu üniversite öğrenimi mi yapmalıydı? Yoksa, başka bir yol mu tutmalıydı? Kendisi bunun ne olduğunu pek belirleyemiyordu sanki. İstediği şuydu yanılmıyorsam, imtihanlara girmekten vazgeçip istediği gibi çalışmak, yazmak."

"Bilmiyordum bunu" diye mırıldandı Antoine. Rachel gemiye binip gitmeden önce o günlerdeki kendi yaşantısını hatırladı. Jacques'ı tamamıyla başıboş bıraktığı için kendisine kızıyordu.

"Açıkça söyleyeyim ki" dedi Jalicourt kendisine çok yakışan bir tatlılıkla, "ona ne öğüt verdiğimi hatırlayamıyorum şimdi. Elbette okulu bırakmamasını salık vermiş olmalıyım. Onun yaradılışındaki insanlar için, öğretimimiz hiç de zararlı olmaz. İçgüdüleriyle neyi seçeceklerini bilirler, bunların –nasıl diyeyim bilmem?– sağlam bir özgürlük duyguları vardır, hizaya sokulmaktan korkmayacak kadar... Bizim okul, çekingenler ile mızmızlar için ezici olur. Kaldı ki kardeşiniz, sadece âdet yerini bulsun diye gelip bana danışmıştı sanıyorum. Kararını önceden vermişti her-

halde. Bu da çok ağır basan bir eğilimin belirtisi değil mi? Öyle bir gençlik heyecanıyla konuştu ki benimle... Üniversite kafası, disiplin ve bazı hocalar hakkında öyle sert şeyler söyledi ki, sonra da hatırladığım kadarıyla, kendi aile yaşamı, toplum yaşamı üzerine... Şaştınız mı buna? Gençleri çok severim ben. Çabuk yaşlanmamak için yardım ediyorlar bana. Evet edebiyat profesörüyüm ama içimde iflah olmaz, yaşlı bir şair kişiliği seziyor ve atılganca konuşabiliyorlar... Eğer, yanlış hatırlamıyorsam, kardeşiniz de bundan geri kalmamıştı... Gençlerin hoşgörüsüzlüğü çok zevk verir bana. Bir delikanlının, doğuştan başkaldıran bir karakteri oluşu iyi bir belirtidir. Öğrencilerim arasında bir yerlere gelenler, bu boyun eğmeyen, üstadım M. Renan'ın dediği gibi, hayata "ağız dolusu küfürle" atılanlardır...

"Ama, kardeşinize gelelim. Birbirimizden nasıl ayrıldığımızı hiç hatırlamıyorum. Yalnız şunu hatırlıyorum: Birkaç gün sonra, belki de ertesi gün, ondan bir mektup aldım. Hâlâ saklarım. Bir derlemeci alışkanlığı..."

Kalktı, bir dolaptan aldığı bir dosyayı masanın üstüne koydu.

"İçinden bildiğimiz gibi bir mektup çıkmadı: Whitman'ın bir şiiri yazılıydı. Şairin adından başka imza yoktu altında. Ama kolay unutulur bir yazı değil kardeşinizin yazısı, güzel bir yazı, değil mi?"

Hem konuşuyor hem de elindeki kâğıda göz gezdiriyordu. Kâğıdı Antoine'a uzattı. Delikanlı, kardeşinin o sinirli, aşırı derecede sadeleştirilmiş, ama düzgün, yuvarlak, dolgun yazısını görünce sarsıldı.

"Ne yazık ki" dedi Jalicourt, "zarfı atmıştım. Nereden gönderiyordu bunu?.. Kaldı ki Whitman'ın şiirini yazıp göndermiş olmasının gerçek anlamını ancak bugün kavrıyorum."

"Bunu okuyup anlayacak kadar kuvvetli değil İngilizcem" dedi Antoine.

Jalicourt kâğıdı aldı, tek camlı gözlüğüne yaklaştırarak çevirmeye başladı.

"A foot and light-hearthed I take to the open road... *Yaya ve gönlü rahat, koyuldum açık yola, büyük yola. İyiyim, özgürüm, önümde dünya!*

Önümde, karanlık uzun yol... Nereye gittiğini bilmediğim... Wherever I choose... *Nereye istersem oraya!*

Artık mutluluk aramıyorum, çağırmıyorum mutluluğu ardından giden benim.

Ağlamaklı değilim, artık ben... postpone no more... *Oyalanmıyorum artık, ihtiyacım yok bir şeye!*

Bitti artık o iç çekmeler, kitaplıklar, eleştirici tartışmalar!

Güçlüyüm ve memnunum halimden... I travel... *Yolculuğa çıkıyorum...* I travel the open road... *Büyük yolda ilerliyorum!"*

Antoine içini çekti.

Kısa bir süre konuşmadılar. Sonra Antoine sessizliği bozarak, "Ya öykü?" diye sordu.

Jalicourt dosyadan bir dergi çıkarttı.

"İşte. Öykü *Calliope*'ta yayımlanmış. Eylülde. *Calliope* gençlerin çıkardığı çok canlı bir dergi. Cenevre'de basılıyor."

Antoine dergiyi kapıp titreyen elleriyle derginin sayfalarını karıştırmaya başladı. Birden gözü kardeşinin yazısına takıldı. Öykünün adı olan *Sorellina*'nın* üstüne Jacques şu satırları yazmıştı:

> *O unutulmaz Kasım akşamı şöyle dememiş miydiniz bana: "Her şey iki kutbun etkisi altındadır. Hakikatin de daima iki yüzü vardır"?*
>
> *Kimi zaman sevginin de.*
>
> Jack BAULTHY

Antoine bir şey anlamadı. Cenevre'de çıkan bir dergi... Jacques İsviçre'de mi? *Calliope*... 161, Rhône Sokağı, Cenevre.

Ah! Dergiden adresi öğrenilemez miydi?

Yerinde duramaz olmuştu. Kalktı.

Jalicourt, "Bu dergi tatil sonunda elime geçti" diye açıkladı. "Cevap vermekte geciktim. Ancak dün yapabildim bunu. Az kalsın mektubumu *Calliope*'a gönderiyordum. Birden başka bir şey geldi aklıma: İsviçre'de çıkan bir dergide yazmak, yazarın Paris'ten ayrılmış olmasını gerektirmez... (Posta parasının bu kararı etkilediğini söylememişti.)

Antoine dinlemiyor, meraktan yerinde duramıyordu. Yanakları ateş içinde, şurada burada gördüğü heyecan verici ya da muammalı bir cümleye takılarak kardeşinin, dirilen kardeşinin yazısını gözden geçiriyor, sayfaları hızlı çeviriyordu. Hemen, tek başına

---

* Sorellina (İt.): Küçük kız kardeş (ç.n.)

harekete geçmeliydi, sanki bu öyküden bir şeyler öğrenecekmiş gibi. Jalicourt'dan ayrılmak üzere bir iki sözle izin istedi.

Jalicourt, Antoine'a kapıya kadar eşlik ederken bir sürü kibarca söz söyledi. Bütün sözleri, hareketleri törendeymiş izlenimini veriyordu.

Girişte durdu, işaretparmağını Antoine'ın koltuğunun altında tuttuğu *Sorellina*'ya doğru uzatarak, "Göreceksiniz... Göreceksiniz..." dedi. "Bunu yazanın çok yetenekli bir insan olduğunu hissediyorum... Ama, ben... İtiraf ederim ki... Hayır!.. Çok yaşlıyım." Antoine nazikçe bir hareket yapmaya davranırken, "Evet öyle. Çok yeni olan şeyleri anlamıyorum artık. Bunu kabullenmek gerek. İnsan bir noktada donup kalıyor işte... Bakın müzikte biraz daha gelişme şansım oldu: Coşkun bir Wagner'ci iken yine de Debussy'yi anlamıştım. Ama vaktiyle olmuştu bu! Böylece Debussy'den yoksun kalmamıştım. Doğrusu bugün, edebiyat alanındaki bir Debussy'yi anlayamayacağıma eminim..." dedi.

Jalicourt yeniden doğruldu. Antoine onu hayranlıkla karışık bir merakla süzüyordu: Gerçekten bu ihtiyar centilmende bir büyük adam havası vardı. Tavandan sarkan lambanın altında durmuştu: Alnı, saçları parlıyordu, çıkıntılı kaş kemerlerinin gölgesi arasında tek camlı gözlüğünün camı zaman zaman, akşam güneşine bakan bir pencere gibi yaldızlı yansımalar yapıyordu.

Antoine bir kere daha duyduğu minneti açıklamak istedi. Ama Jalicourt her türlü kibarlık gösterisinin tekelini elinde tutmak istiyor gibiydi. Sözünü kesti. Kolunu uzattı ve elini tamamıyla açarak, "M. Thibault'ya lütfen saygılarımı iletiniz. Bundan başka, beni habersiz bırakmamanızı rica ederim efendim..." dedi.

V

Rüzgâr dinmişti, yağmur çiseliyordu ve sisin arasından, havagazı fenerlerinin aydınlığı bir hale gibi görünmekteydi. Vakit oldukça geçti, oraya buraya başvuramazdı, Antoine şimdi bir an önce eve dönmeyi düşünüyordu.

Durakta taksi bulamadı. *Sorellina*'yı koltuğunun altına sıkıştırarak Soufflot Sokağı'ndan baş aşağıya indi. Ama sabırsızlığı her adımda artıyordu. Az sonra dayanılmaz oldu. Caddenin kö-

şesinde, *La Grande-Brasserie* adlı bira salonunun ışıkları dökülüyordu sokağa. Burası sakin, yalnız kalınacak bir yer değilse bile, hiç olmazsa hemen girebileceği bir barınak olduğu için o tarafa yöneldi.

Girişteki döner kapıda tüysüz iki delikanlıyla karşılaştı. Kol kola, gülüşerek konuşuyorlardı. "Herhalde aşk üzerine" diye düşündü Antoine. Ama kulağına şunlar çalındı: "Hayır, dostum, eğer insan zihni bu iki had arasındaki ilişkiyi kavrayabilseydi..." Antoine, Latin Mahallesi'nin göbeğinde olduğunu hissetmişti.

Zemin katındaki bütün masalar dolmuştu. Merdivene ulaşmak için, ılık bir duman bulutunun içinden geçmesi gerekmişti. Asma kat oyun oynayanlara ayrılmıştı. Bilardo masalarının etrafından kahkahalar, bağrışmalar, çekişmeler yükseliyordu.

"13! 14! 15!"

"Hay Allah!"

"Yine ıska geçtin!"

"Eugène bir bira!"

"Eugène bir konyak!"

Bu gürültülü neşeyi, bilardo toplarının tok sesi bir telgraf aletinin kolu gibi noktalamaktaydı.

Pırıl pırıl genç yüzlerde, ince tüylerin örtemediği yanakların pembeliği, gözlüklerin ardından bakan ışıl ışıl gözler, beceriksizce hareketler, canlılık, şiir gibi açılıp serpilmenin, umudun, yaşamanın sevinci...

Antoine boş bırakılmış, kuytu bir yer bulmak için oyuncuların arasından zikzak çizerek yürüyordu. Bu gençlerin kaynaşması bir an, kederli düşüncelerinden ayırdı kendisini. İlk defa otuz yaşının ağırlığını duymuştu.

"1913..." diye düşündü. "Güzel bir nesil... On yıl önceki gençlikten, benim gençliğimden daha sağlıklı, daha atılgan..."

Yurt dışına pek az çıkmış olduğu için, memleketi üzerinde hemen hemen hiç düşünmüş değildi. Ama o akşam, Fransa için, ulusunun geleceği için yepyeni bir duygu, bir güven ve övünç canlanmıştı içinde. Fakat, birden bir keder karıştı bu duygusuna: Jacques büyük işler başaracak gençlerden biri olabilirdi... Ama neredeydi? Ne yapıyordu şu anda?

Salonun dip tarafında birkaç boş masa vardı, bunların üstüne gençler paltolarını koymuşlardı. Şu duvardaki apliğin altında ve

bu palto yığını arkasında oturmanın fena olmayacağını düşündü. Çevrede kimse yoktu, kendi halinde bir çiftten başka: Erkek, ağzında piposuyla, arkadaşına ilgisiz, *L'Humanité* okuyordu. Kız da bir yandan sıcak sütünü yudumlarken bir yandan da, kendi kendisine, tırnaklarını parlatmak, bozuk parasını saymak, cep aynasında dişlerine bakmak, göz ucuyla yeni gelenleri süzmekle eğleniyordu: Daha içecek bir şey ısmarlamadan elindekini okumaya başlayan bu yaşlı üniversite öğrencisi birkaç saniye kadar ilgilendirmişti onu.

Antoine okumaya koyulmuştu bile. Ama bir türlü dikkatini toplayamıyordu. Farkında olmadan nabzını yokladı, hızlı atıyordu. Kendisine bu kadar az hakim olduğunu pek seyrek görmüştü.

Daha ilk satırlar insanı şaşkına çevirecek gibiydi:

> *Yoğun bir sıcak. Kurumuş, toprak kokusu, toz. Yol tırmanıyor. At nallarının altında kayadan, kıvılcımlar saçılıyor. Sybil önde. San Paolo'nun saati onu vurdu. Tarazlanmış kıyı birden çiğ bir mavilikte son buluyor. Mavilik ve altın rengi. Sağda, Golfo di Napoli göz alabildiğine. Solda, katılaşmış bir altın parçası, sıvı altından yüzeye çıkmış: Isola di Capri.*

Jacques İtalya'da mıydı?

Antoine sabırsızlanarak birkaç sayfa atladı. Acayip bir üslûp...

> *Babası. Giuseppe'nin bu baba hakkındaki duyguları. Ruhunun bilinmez bir köşesi, dikenli bir fundalık, yanıklar. Bilinçsizce, kudurmuşçasına, huysuz putlaştırma yılları. Bütün içten gelen atılımlar engellenir. Kine boyun eğmeden geçen yirmi yıl. Nefret etmek gerektiğini anlamadan geçen yirmi yıl. insanın bütün kalbiyle nefret etmesi.*

Antoine'ın keyfi kaçmıştı, durdu. Kimdi bu Giuseppe? Öykünün ilk sayfalarını açtı. Sakin olmaya çalışıyordu.

Birinci sahne iki gencin at gezintisiydi, Giuseppe, (ki Jacques'a benziyordu) ile Sybil'in. İngiliz olmalıydı bu genç kız, çünkü şöyle diyordu kendisi:

> *İngiltere'de gerektiği zaman biz, geçici durumlarla yetiniriz. Bu bize düşünme ve harekete geçme imkânını verir. Siz İtalyanlar, önceden olmuş bitmişi ararsınız. Şöyle düşünüyordu: Hiç olmazsa bu bakımdan ben bir İtalyan kadını sayılırım, bunu onun bilmesi gereksiz.*

İki genç tepeye çıkınca dinlenmek üzere atlarından inerler:

Kız, Giuseppe'den önce yere atladı, kırmızımtırak bir renk alan otlara, kertenkeleleri kovmak için kırbacını salladı ve oturdu. Dimdik, cayır cayır yanan toprağın üstüne.

– Güneşte oturuyorsun Sybil.

Giuseppe, duvarın dibindeki daracık gölgeli yere uzandı. Başını kızgın sıvaya dayadı ve baktı. Hareketleri daha incelikli olabilirdi, diye düşünüyordu, Giuseppe ama bu kız hiçbir zaman kendisiyle ilgilenmiyor.

Antoine o kadar sinirliydi ki, daha okumadan anlayabilmek için bir paragraftan ötekine atılıyordu. Gözü şöyle gelişigüzel bir cümleye takıldı.

İngiliz ve Protestan'dır Sybil...

Bütün pasajı okudu:

Ona göre, bu kızın her şeyinde bir ayrıcalık vardı. Tapınılacak, iğrenç. Çekiciliği, kendisince hemen hemen hiç bilinmeyen bir dünyada doğmuş, yaşamış, yaşmakta oluşundan. Sybil'in hüznü. Saflığı. Bu arkadaşça hali, gülümseyişi. Hayır, gözleriyle gülümser, hiçbir zaman dudaklarıyla değil. Ona karşı haşin, öfkeli, kızgın bir duygu vardı Giuseppe'de. Kırıyordu bu kız onu. Onun daha aşağı bir ırktan olmasını ve bunun acısını duymasını istiyor gibiydi. Şöyle demişti: Siz, İtalyanlar. Şu sizin güney insanları. İngiliz ve Protestan'dır Sybil.

Jacques'ın tanıştığı bir kadın mı vardı? Sevmiş miydi onu? Onunla yaşıyordu belki de.

Bağlar, limon ağaçları arasından iniş. Plaj. Bir sürü. Bir çocuk gidiyor, üzgün bakışlı, yırtık çulunun altından, çıplak omzu görünüyor. iki beyaz köpeği yanına çağırmak üzere ıslık çalıyor. Güttüğü öküzün boynundaki çıngırak, çınlıyor. Enginlik. Güneş. Ayaklar su dolu çukurlar açıyor kumda.

Bu tasvirler sıkmıştı Antoine'ı. İki sayfa atladı.

Sybil adındaki genç kız evindedir:

Villa Lunadoro. Yıkılmakta olan bir yapı, her yanını güller sarmış. Çifte tarh, göz alıcı çiçeklerle dolu...

Edebiyat... Antoine sayfayı çeviriyor. Şu satırlara takılıyor gözleri:

Gül bahçesi, al al renk dalgaları. Öbek öbek çiçekten örülmüş alçak kubbe. Güneşte, güç dayanılır bir koku. İnsanın derisinden sızar, damarlara akar, görmesini güçleştirir, kalbin atışını yavaşlatır ya da hızlandırır.

Ne hatırlatıyordu ona bu gül bahçesi? Buradan *beyaz güvercinlerin kanat çırptığı* güvercinliğe gidilir. Maisons-Laffitte?.. Sonra, kızın Protestan oluşu! Yoksa Sybil?.. İşte:

Sybil binici elbisesiyle, bir sıranın üstüne attı kendisini. Kolları iki yana açılmış, dudakları sımsıkı kapalı, gözlerinde dik bir bakış. Yalnız kalınca her şey apaçık görünüyordu. Giuseppe'yi mutlu kılmak için yaşıyordu o. 'Burada olmadığı zaman onu seviyorum. Onun buraya gelmesini içim içime sığmayarak beklediğim günlerde onu üzeceğimi biliyorum. Saçma bir zalimlik. Utanç. Ağlayabilen kızlar ne kadar talihli. Bense, yüreğim kapalı, solidleşmiş.

"Solidleşmiş" mi? Antoine gülümsedi. Hekimlikte kullanılan bir kelime. Kendisinden duymuş olmalı...

Beni anlıyor mu Giuseppe? İçimdekileri okumasını o denli istiyorum ki. Ama tam böyle olduğu an, duramıyorum, sırtımı dönüyorum, yalan söylüyorum, nasıl bir şey olursa olsun, kurtulup kaçmam gerek.

Ve işte şimdi anne:

Mrs. Powell perondan indi. Beyaz saçları güneşte parlıyor. Elini gözlerine siper ediyor. Gülümsüyor konuşmadan önce, Sybil'i görmeden önce. William'dan bir mektup diyor. O kadar güzel bir mektup ki. İki inceleme yazısına başlamış. Birkaç hafta daha kalacaktı Paestum'da.

Sybil dudaklarını ısırdı. Umutsuzluk. Sırrını çözebilmek, kendisini anlamak için kardeşini mi bekliyordu?

Hiç kuşku yok artık: Mme de Fontanin, Jenny, Daniel, bir yığın hatıra.

Antoine sonraki bölümü gözden geçiriyor. Seregno Baba'dan söz edilen sayfayı arıyor.

İşte... Hayır, sözü edilen Seregno Sarayı, körfezin kıyısında eski bir yapı:

... fresk biçimde resimlerle süslü perdelerin çerçevelediği kemerli pencereler...

Tasvirler: Körfez, Vezüv.

Antoine, sayfaları hızla çeviriyor, her sayfada ne anlatıldığını anlamak için de rastgele birkaç cümle okuyordu.

Bu Giuseppe, hizmetçilerle yazlıkta yalnız oturmaktadır. Kız kardeşi Anetta yurt dışında. Annesi ölmüş –böyle olacaktı elbet.– Babası, danışman Seregno, bir yüksek mahkemede yargıç olduğu için Napoli'de kalıyor, Pazarları, arada sırada hafta ortasında bir akşam geliyor. Antoine, "Babam da Maisons'da böyle yapıyordu" diye düşündü.

Akşam yemeği için vapurdan indi. Sindirim. Üst üste bir iki puro. Sütunlu avluda bir süre gezinir. Erken kalkar, bahçıvanı, seyisleri azarlar. Sabahleyin, hiç konuşmadan, ilk vapura biner.

Aaa! Babasının portresi... Antoine titreyerek okur:

Danışman Seregno. Hayatta başarılı olmuş bir insan: Onun kişiliğinde her şey birbirinde erimiş, birbirini tamamlamakta. Aile durumu, zenginliği, mesleğindeki yeteneği, organizasyon becerisi. Resmiliğe bürünmüş, herkesin boyun eğdiği, saldırganca bir otorite. Katı bir doğruluk. En sert erdemler. Sonra heybetli bir beden yapısı. Kendine güven, oturaklılık. Her an patlamaya hazır, her zaman bastırılan bir öfke hali. Kendisine duyulan korkuyla herkesin saygısını sağlayan şahane bir karikatür. Kilisenin manevi evladı, örnek yurttaş. Mahkemede olduğu kadar Vatikan'da, çalışma odasında, aile içinde,

sofrada, her yerde berrak görüşlü, güçlü, toz kondurulamaz, halinden memnun, hareketsiz. Bir kuvvet. Daha doğrusu bir ağırlık. Etken bir kuvvet değil, duran bir kuvvet, ağırlığını duyuran. Olmuş bitmiş bir yığın, bir bütün. Bir anıt.

Ah, o soğuk, için için gülüşü...

Antoine'ın gözleri bir an bulanır gibi oldu. Jacques'ın bunları nasıl yazabildiğine şaşıyordu. Şu çöküntü halindeki ihtiyarı hatırlayınca bu öç alma hırsıyla dolu satırların ne kadar zalimce olduğunu düşündü.

Monture guillerette,
Trilby, petit coursier...

Kardeşiyle arasındaki uzaklık birden artıvermişti.

Ah, o batıcı suskunluğa son vermek için, o soğuk, için için gülüşü. Yirmi yıl boyunca Giuseppe bu suskunluklara, bu gülmelere katlandı, isyan içinde.

Evet, kin ve isyanla dolu, Giuseppe'nin bütün geçmişi. Ne zaman gençliğini düşünse, bir öç alma isteği doldurur içini. Daha en küçük yaşından beri, bütün içgüdüleri, şekil aldıkça, Baba'ya karşı ayaklanırdı... Hepsi... Düzensizlik, saygısızlık ve tepki olarak. Kendisini tembel gösterişi. Kötü bir öğrenci oluşu ve bunun utancı. Ama nefret ettiği kurallara karşı en iyi biçimde böyle başkaldırabiliyordu. Hep daha kötüsünü yapmak için önüne geçilmez bir istek. İtaatsizliklerde bir çeşit cezalandırma zevki vardı.

Kalpsiz çocuk, diyorlardı. O çocuğu ki yaralı bir hayvanın inleyişi, bir dilencinin kemanı, kilisenin kemerleri altında gördüğü bir kadının gülümseyişi geceleri hıçkıra hıçkıra ağlatırdı yatağında. Yalnızlık, bomboş bir ömür, ezik bir çocukluk. Giuseppe erkeklik yaşına gelinceye kadar kimseden, kız kardeşinden başka, tatlı bir söz işitmedi, kendisi için...

"Ya ben?" diye düşündü Antoine.

Küçük kız kardeşi anlatan satırlarda derin bir şefkat seziliyordu:

Annetta, Annetta, Sorellina. *Bu kuraklık ortasında onun serpilmesi bir mucizedir.*

Küçük kız kardeş. Bu çocukluk acılarının, isyanlarının ortağı kız kardeş. Biricik ışık, taze bir kaynak, bu kurak karanlıkta biricik serin kaynak.

"Ya ben?" Hah işte: Biraz daha ötede. Bir ağabeyden söz ediliyor. Humberto:

Zaman zaman, Giuseppe, ağabeyinin gözlerinde zoraki bir sevgi parıltısı görür gibi oluyordu.

Zoraki ha? Nankör!

... Hoşgörürlükle yozlaşmış bir sevgi. Ama iki kardeş arasında on yaş var. Bir uçurum. Humberto kendisine yalan söyleyen Giuseppe'den gizliyordu kendisini.

Antoine durdu. Başlangıçta duyduğu rahatsızlık kalmamıştı. Bu sayfaları dolduran şeylerin bu kadar kişisel olmasının önemi yoktu. Kendi kendisine şunu sordu: "Jacques'ın bu hükümlerinin değeri nedir?" Bütün bunlar, Humberto'yla ilgili olanlar bile, kabataslak doğruydu. Ama ne büyük bir kin. Üç yıllık ayrılıktan, yalnızlıktan, ailesinden hiçbir haber alamadığı üç yıldan sonra bu kadar ağır bir dil kullanabilmesi için geçmişine karşı ne büyük bir nefret beslemiş olmalıydı! Antoine kaygılandı, kardeşinin izini ele geçirse bile gönlünün yolunu bulabilecek miydi?

Öykünün kalan sayfalarını çevirdi. Humberto için... Hayır, hemen hemen yalnız adını anıp geçmişti. Antoine gizli bir hayal kırıklığı duydu...

Ama gözü bir cümleye takıldı. Bu cümledeki anlatım dikkatini çekmişti:

Hiçbir dostu yok, tostoparlak olmuş, kendi düzensizliğine kapanmış, sarsıntılar içinde...

Giuseppe'nin Roma'da tek başına yaşayışı. Jacques acaba hangi yabancı şehirde yaşıyor şimdi?

Bazı akşamlar. Odasında, çok ağır bir hava. Kitap düşüyor. Lambasını üfler ve gecenin içine dalar, genç bir kurt gibi. Messalina'nın Roma'sı.

Tuzaklar ve çekici şeylerle dolu pis mahalleler. Hayasızca kapatılmış perdelerin ardındaki karışık işler. İçinde insanların kaynaştığı gölgeler, sefahat. Kurşunlarla delinmiş duvarların dibinden yürüyordu o. Kendisinden mi kaçıyordu? Ne dindirebilirdi bu susuzluğu? Saatler. Aklından çılgınlıklar geçiyor ama yapamıyor; gözleri cayır cayır yanıyor, elleri ateş içinde, boğazı kupkuru, bedenini, ruhunu satmış kadar kendisine yabancı. Bunalım teri, damarlarını tutuşturan isteklerin teri. Dar sokaklarda dolaşıp durmakta. Hep aynı ökselerin çevresinde. Saatler. Saatler.

Vakit çok geç. Arkasında ne olduğu belli olmayan perdelerin ardında ışıklar sönüyor. Sokaklar bomboş. Kötü düşünceleriyle yapayalnız. Her an yuvarlanabilir. Çok geç. Güçsüz. İsteğinin üzerinde aşırı düşünme yüzünden kupkuru.

Gece sona eriyor. Sessizliğin gecikmiş arılığı, tanyerinin kutsal yalnızlığı. Çok geç.

Midesi bulanmış, bütün vücudu kırılıyor, tatminsiz, alçalmış, sürüklenerek gidiyor odasına, yatağına gömülüyor. İçinde pişmanlık yok. Kendi kendisini aldatmış. Sabaha kadar, cesaret edememenin acılığını duyuyor...

Bu sayfa neden üzdü Antoine'ı? Kardeşinin birçok tanışmalarla kendisini kirlettiğini biliyordu, hemen "Ne kadar kötü!" hatta, "Ne kadar iyi!" diyecekti. Ama yine de...

Hızlı hızlı birkaç sayfa daha çevirdi. Sırayla okuyamıyordu. Ama yine de olayların akışını şöyle böyle kavrayabilmişti.

Powell'ların körfezin kıyısındaki villası, Seregno Sarayı'ndan az ötede. Tatilde Giuseppe ile birbirlerine yakın oturuyorlar. At gezintileri, akşamları kayık gezintisi...

Giuseppe her gün villa Lunadora'ya geliyor, Sybil hiçbir gün onunla buluşmaktan kaçınmıyor. Sybil'in muamması. Giuseppe, çevresinde dönüp duruyor, sevinçsiz.

Öykü Giuseppe'nin sevgisiyle dolu. Bu canını sıkıyor Antoine'ın.

Ama yine de uzunca bir parçayı kendisini zorlayarak okuyor. Bunda, Giuseppe ile Sybil'in sözde bozuşmaları anlatılmaktadır.

Akşamın altısı. Giuseppe villada. Kokularla sarhoş bahçe, güneşli günün baygınlığına gömülmüş. Giuseppe masal prensi gibi, aksam

güneşinin alev alev tutuşturduğu çiçekli nar ağaçlarının, iki ateş duvarının arasında yürümekte. Sybil, Sybil. Kimsecikler yok. Pencereler kapalı, perdeler inik. Durdu. Kırlangıçlar çevresinde, onu şaşkına çevirerek kurşun gibi, havayı geçiyor. Kimsecikler yok. Belki de evin arkasında dağın altında? Koşmamak için zor tutuyor kendisini.

Villanın köşesinden bir soluk çarpıyor yüzüne, piyanonun sesi. Sybil. Salonun balkon kapısı açık. Ne çalıyor? Yürek parçalayıcı iç çekişler, yakınmalarla dolu sorular dolduruyor akşamın tatlı havasını. İnsan yüreğinin haykırışları, konuşan nağmeler ama yine de kavranması güç, açık dille anlatılamaz. Giuseppe dinliyor, yaklaşıyor, ayağını eşiğe basıyor. Sybil duymuyor onun geldiğini. Kendisini gizlemeye gerek duymadan, yüzü apaçık. Gözkapaklarını kırpıştırıyor, dudakları kurumuş, her haliyle duygularını açığa vurmakta. Ruhu okunuyor bu maskenin altında, ruhu ve aşkı bu maskenin ta kendisi. Yalnızlığını görüyor genç kızın, sırrının üstüne gidiyor, kaçamak bir kucaklaşma. Sybil piyano çalmasına ara vermiyor. Bu çok güzel ânı dolduran yumuşak sesler. Çabucak bastırılan hıçkırıklar, havada bir süre asılı kaldıktan sonra, tıpkı uçup giden bir kuş gibi, bir mucizeyle sessizlikte eriyen keder.

Sybil ellerini kaldırdı. Piyano inliyor, avuçlarını tuşlara yasladığı zaman yaşayan bir kalbin çarpıntıları duyulmakta. Genç kız yalnız olduğunu sanıyor. Başını çevirdi. Ağır ağır, Giuseppe'nin bilmediği bir tatlılıkla. Birdenbire...

Edebiyat, edebiyat! Bu kısa ve sert fırça darbeleriyle kendi acısından söz edişi çileden çıkarır insanı.

Jacques gerçekten Jenny'ye tutkun muydu?

Antoine'ın hayal gücü öykünün ötesine geçiyor. Yine kitaba döndü.

Sonra yine Humberto adı gözüne çarptı. Seregno Sarayı'nda kısa süren bir sahne. Danışman umulmadık bir zamanda gelmiş, büyük oğluyla akşam yemeğinde:

Geniş yemek salonu. Vezüv'ün dumanlarının yükseldiği pembe gökyüzüne açılan kemerli üç pencere. Kabartmalı resimlerle süslü kubbeyi tutan sütunlar.

Yemek duası. Danışmanın kalın dudakları kımıldıyor. Geniş bir el hareketiyle istavroz çıkartıyor, Humberto da kurala uymuş olmak için haç çıkarttı. Giuseppe kasılmış, istavroz çıkartmıyor. Sofraya oturul-

du. Sade bembeyaz masa örtüsü. Üç sofra takımı, birbirinden aralıklı. Filippo'nun ayaklarında pantuflalar ve önünde gümüş tabaklar.

Daha ötede:

Babanın önünde Powell'ın adı hiç anılmıyor, William'la tanışmak istemedi. Bu yabancı. Bir ressam. Zavallı İtalya, avarelerin yol kavşağı, avı. Geçen yıl kestirip atmıştı: Din yolundan sapan bu insanlarla görüşmeni yasaklıyorum.

Acaba bu yasağına aldırış edilmediğinden şüphesi var mı?

Antoine sabırsızlanarak sayfayı çevirdi.

İşte yine ağabeyi:

Humberto zararsız birkaç haber attı ortaya. Tekrar sessizlik oldu. Güzel bir alnı var, Humberto'nun. Düşünceli ve gururlu bakışları. Şüphesiz, ateşliydi daha gençken. Yüksek öğrenimini yapıyor. Önünde parlak bir gelecek... Giuseppe seviyor kardeşini. Bir kardeş olarak değil. Dost olabilecek bir amca gibi. Uzun süre yalnız kalabilselerdi, belki Giuseppe konuşacaktı. Baş başa pek seyrek kalıyorlar, önceden düzenlenmiş olarak. Humberto ile içli dışlı olunamıyor.

"Elbette" dedi içinden Antoine, 1910 yazını hatırlamıştı. "Rachel'in yüzünden, benim kabahatim bu."

Okumasına ara verdi. Bezginlikle başını dosyaya dayadı. Hayal kırıklığına uğramıştı: Bu edebiyat gevezeliklerinden hiçbir şey elde edemiyordu, Jacques'ın gidişindeki esrar olduğu gibi kalmıştı.

Orkestra bir Viyana operet parçasını çalarken, bütün kahvedekiler mırıltı halinde nakaratı tekrarlıyordu: şuradan buradan, görünmeyen kişiler ıslıkla katılmaktaydı buna. Rahat rahat oturan o genç kadınla delikanlı hiç kımıldanmamışlardı. Kadın, sütünü bitirmişti, sigara içiyordu, canı sıkılıyordu, çıplak kolunu arkadaşının omzuna dayıyor, *Les Droits de l'Homme* gazetesini okuyan delikanlının kulak memesini okşuyor ve bir dişi kedi gibi esniyordu.

"Az kadın var burada" dedi kendi kendisine Antoine. "Olanların hepsi de körpecik şeyler... Ama ikinci plana itilmiş... Sadece birer zevk ortağı."

İki masanın çevresinde toplanan üniversite öğrencileri arasında bir tartışma: Péguy'nin, Jaurés'in adları kestane fişekleri gibi patlıyor.

Antoine yeniden okumaya koyulmak için kendisini zorluyor. Dergiyi karıştırırken *Sorellina*'nın son satırları gözüne ilişiyor:

... Burada yaşamak, sevmek imkânsız. Elveda.

... Bilinmeyenin çekiciliği, yepyeni bir yarının çekiciliği, sarhoşluk. Unutmak, her şeye yeniden başlamak.

... Roma'ya giden ilk tren. Roma, Cenova'ya giden ilk tren, Cenova, ilk vapur.

.....

Antoine'ın birden dikkat kesilmesi için bu kadarı yetmişti. Sabır biraz, Jacques'ın sırrı bu satırların arasındaydı! Sonuna kadar gitmek, sükûnetle sayfa sayfa okumak gerekti.

Oturduğu yerde doğruldu, başını ellerinin arasına alarak okumaya koyuldu.

Sorellina, yani Annetta, İsviçre'deki bir manastırda öğrenimini bitirip geliyor.

Biraz değişmiş Annetta. Eskiden hizmetçiler öğünürlerdi onunla. E' una vera napoletana. Napolili küçük kız. Dolgun omuzlar. Esmer bir ten. Kalın, etli dudaklar. Gözleri de, olur olmaz her şeye gülüyor.

Ne diye Gise'i de karıştırmış bu öyküye? Hem sonra neden onu Giuseppe'nin hakiki kız kardeşi olarak göstermiş?.. Zaten daha ilk sahnede Antoine, iki kardeş arasında bir sıkıntı olduğunu fark etti.

Giuseppe, Annetta'yı karşılamaya gidiyor. Arabayla Seregno Sarayı'na dönüyorlar:

Tepelerin ardında güneş kayboldu. Dalgalanan tentenin altında, eski araba sallana sallana gidiyor. Karanlık. Birden bir serinlik.

Annetta durmadan çene çalıyor. Kolunu, Giuseppe'nin koluna geçirdi. Gülüyor Giuseppe, bu akşama kadar yalnız olsaydı bari. Sybil yalnızlığı bozmuyor. Sybil, Sybil sonsuza kadar berrak, karanlık su, baş döndüren bir duruluk, Sybil.

Çevrenin görüntüsü arabanın etrafında daralıyor. Batan güneşin son ışıklarının geceye sızışı.

Annetta sokuldu, eskisi gibi. Kısa süren bir öpüşme. Sıcak, esnek, tozla kekremsi dudaklar. Eskisi gibi. Manastırda da gevezelik, gülüşme, öpücükler. Eskisi gibi erkek ve kız kardeş. Sybil'e tutkun Giuseppe ne sıcak bir tatlılık duyuyor Sorellina'nın okşayışlarında. O da öpüyor genç kızı. Gelişi güzel, gözünden, saçlarından. Şapırtılı kardeş öpücükleri. Arabacı gülüyor. Kız durmadan gevezelik ediyor, değil mi öyle? Manastır, sınavlar. Giuseppe de konuşuyor, kopuk kopuk. Baba, gelecek sonbahar, gelecek günler. Tutuyor kendini, adını anmıyor Powell'ların. Annetta dindardır. Odasında, bir Meryem Ana köşesinde yanan altı mum. Yahudiler İsa'yı çarmıha gerdiler. Anlamadılar onun Tanrı'nın oğlu olduğunu. Ama Protestanlar biliyorlar. Hakikati, beğenmişliklerinden inkâr ettiler.

Baba'nın yokluğunda iki kardeş, Seregno Sarayı'na yerleştiler.

Bazı sayfalar, baştan sona kadar hiç hoşuna gitmemişti Antoine'ın:

Ertesi gün, Giuseppe daha yatarken Annetta içeri girdi. Oldukça değişmiş yine de Annetta. Hep o engin ve saf bakış, hafifçe şaşmış gibi, ama daha hiçbir şeyin bulandıramayacağı bir berraklık. Yataktan çıktığı gibi geliyor. Gevşek ve ılık. Saçları darmadağınık. Ama koketlik yok halinde, çocuksu. Eskisi gibi. Bavulundan, İsviçre'den getirdiği hatıraları çıkarmış şimdiden. Resimler, bak. Düzgün dişleriyle dudaklarını ısırıyor. Kayak yaparken düşüşü. Karların ortasında sivri bir kaya. Hâlâ izi var dizinde, bak. Baldırı, bacağı görünüyor sabahlığın içinden. Çıplak budu. Yaranın kabuğunu yokluyor parmağıyla, esmer derisi üzerinde soluk bir çizik. Dalgın. Etini okşamaktan hoşlanıyor. Sabah akşam aynasına bakmaktan hoşlanıyor ve gülümsüyor vücuduna. Çene çalıyor. Daldan dala atlıyor. Manej dersi. Seninle ata binmek ya da midilliye, amazon elbisesiyle, hoşuna gidecek. Kumsalda dört nala gideriz. Parlak dizini kıvırıp uzatıyor. Giuseppe kirpiklerini kırpıştırıp yatağında uzanıyor. Annetta'nın sırtındaki sabahlık düşüyor. Pencereye koşuyor. Körfezdeki doğan günün parıltısı. Tembel, saat dokuz, gidip yüzelim.

Bu yakınlık günlerce sürüyor. Giuseppe vaktini *sorellina*'sı ile muammalı İngiliz kızı arasında geçirmektedir.

Antoine, hiç durmadan sayfaları gözden geçiriyor.

Giuseppe körfezde bir gezinti için Sybil'i almaya gidiyor bir gün. Bu sahne kesin bir sonuca varacak gibi görünmektedir:

> *Sybil taraçada, güneşte. Düşünceli. Işıktaki eli beyaz sütuna dayalı. Gözlüyor mu? –Sizi dün beklemiştim. –Annetta'nın yanındaydım. Neden getirmediniz onu? Sesinin tonu Giuseppe'nin hoşuna gitmiyor.*

Antoine birkaç satır atlıyor:

> *... Giuseppe kürekleri bıraktı. Hava durgun. Kanatlı bir sessizlik. Körfez civa görüntüsünde. Suyun kayığa çarpmasından çıkan şıpırtılar. –Ne düşünüyorsunuz? –Ya siz? Ses yok. –Aynı şeyleri düşünüyoruz, Sybil. Ses yok. Sesleri bozuk ikisinin de. Sizi düşünüyorum Sybil. Sessizlik, uzun bir sessizlik. –Ben de sizi düşünüyorum. Giuseppe titriyor. –Ömür boyunca mı Sybil? –Ah, kız başını geriye deviriyor. Dudakları acıyla aralanıyor, eliyle tahtayı yakalamaya çalışıyor. Sessiz bir çatışma, adeta kederli. Dikine gelen ışıkla körfez tutuşmakta. Yansıma göz kamaşması. Sıcaklık. Hareketsizlik. Zaman, hayat durmuş gibi. Dayanılmaz bir yürek sıkışması. Bereket versin, bir martı sürüsünün uçuşu çevrelerinde hareket yarattı. Ok gibi fırladıktan sonra, alçalıp suya değerek gagalarını daldırdıktan sonra yine yükselmişti bu kuşlar. Güneşte kanatların kıvılcım saçışı, kılıç şakırtısı. Aynı şeyleri düşünüyoruz Sybil.*

Gerçekten de Jacques, Fontanin'lere çok sık gitmişti o yaz. Jacques'ın hayal kırıklıklarıyla sonuçlanan Jenny'ye karşı duyduğu sevgi mi sebep olmuştu gidişine?

Bir sayfa sonra, öykünün akışı hızlandı birden.

Jacques'la Gise'in Maisons'daki yaşantılarını Antoine'a hatırlatan günlük hayat sahnelerinde, erkek kardeş ile kız kardeş arasındaki kaygı verici sevginin gelişmesini izliyordu. Bu yakınlaşmanın nasıl bir şey olduğunu fark etmişler miydi? Annetta, hayatının tümüyle Giuseppe'nin hayatına yöneldiğini biliyordu. O kadar saf yürekliydi ki iyi niyetle, ateşli duygularına doğal ve ayıp sayılmayacak bir duygu maskesini geçirebiliyordu. Giuseppe ise Sybil'e olan açığa vurulmuş sevgisi, başlangıçta kendisini öylesine bağlamış ve kör etmişti ki kız kardeşinin vücudundaki çekiciliğin kendi üstündeki

etkisini fark etmemişti. Ama ona bağlılığının niteliği üzerinde daha ne kadar kendisini aldatabilirdi?

Bir gün öğleden sonra Giuseppe, *sorellina*'ya şu öneride bulunuyor:

> *İster misin seninle serinlikte bir gezinti yapalım? Bir kır lokantasında yeriz akşam yemeğini, gece oluncaya kadar gezer tozarız? Genç kız ellerini çırptı. Seni seviyorum Beppino, neşeli olduğun zaman.*

Giuseppe yapacağı şeyi önceden tasarlamış mıydı?

Bir balıkçı köyünde yemek yedikten sonra genç kızı bilmediği yollara sürükler.

> *Giuseppe hızlı yürüyordu. Limon ağaçları arasındaki çakıllı yollar. Sybil'le belki yirmi kere geçmişti buralardan. Annetta şaşıyordu. Yolu iyi biliyor musun? Delikanlı sola döndü. Bir iniş. Eski bir duvar, üstü değirmi, alçak bir kapı. Gel, bak. Annetta çekinmeden yaklaşır. Giuseppe kapıyı iter, bir çıngırak sesi. Delisin sen. Kızı sürükler gülerek çamların altına. Bahçe karanlık. Kız korkar, bir şey anlamaz, Guiseppe.*
>
> *Annetta villa Lunadoro'ya girer.*

Alçak, değirmi kapı, çıngırak, şu çam korusu, bu sefer, bütün ayrıntılar o kadar gerçeğe uygun ki...

> *Mrs. Powell ile Sybil taraçadalar. Size küçük kız kardeşimi tanıtıyorum. Kızı oturturlar, birçok şey sorar, ona güler yüz gösterirler. Annetta rüya gördüğünü sanır. Annetta, din yolundan sapmış, iki insan arasında. Annenin onu karşılayışı, ak saçları, gülümseyişi. Benimle gelin de size gül vereyim yavrum. Gül bahçesi, karanlık kubbe, çevresine o keskin, tatlı kokusunu yaymada.*
>
> *Sybil ile Giuseppe yalnız kaldılar. Elini tutsam mu? Çekmeyecek. Bu katı çekingenlik, iradesinden daha kuvvetli, sevgisinden de. Delikanlı düşünceye daldı: İstemese bile kendisini sevmesine engel olmasa.*
>
> *Mrs. Powell Annetta'ya gül topladı. Kırmızı, küçük, sık ve dikensiz güller. Kırmızı siyah göbekli güller. Geri dönmek gerek my dear. Sybil o kadar yalnız yaşıyor ki, Annetta rüya gördüğünü sanıyor. Bunlar mıydı bu lanetli aile? Nasıl olup da umacıdan korkar gibi korkmuştu bu insanlardan?*

Antoine bir sayfa atlıyor.

İşte Annetta ile Giuseppe dönüş yolunda:

Ay gizlenmiş. Kapkaranlık gece. Annetta hafif, sarhoş hissediyor kendisini. Bu Powell'lar. Annetta, körpe vücudunun bütün ağırlığıyla Giuseppe'nin koluna yaslanıyor ve Giuseppe sürüklüyor onu, başı yukarıda, gönlü başka yerde, dalgın. İçini açacak mı? Dayanamıyor artık, eğiliyor. Anlıyorsun ya, yalnız Will için gitmiyorum oraya.

Genç kız, yüzünü iyi göremiyordu ama sesindeki lirizmi hissetmişti. Yalnız William için değil, öyle mi? Hiçbir şey anlamamıştı Sybil? Sybil ve Giuseppe? Boğulacak gibi oldu, kendini kurtardı, kaçmak istiyordu, yaralanmıştı. Ok böğrüne saplanmıştı. Gücü yoktu. Gevşedi, sallandı, başını arkaya devirerek, yüksek ıhlamur ağaçlarının altında, otların üstüne yığıldı.

Giuseppe diz çöktü, anlamamıştı. Ne vardı? Ama Annetta kollarını dokunaçlar gibi uzattı. Ah, şimdi, anlamıştı. Giuseppe'nin koluna yapıştı, ayağa kalktı, ona sarıldı, hıçkırarak ağladı. Giuseppe, Giuseppe.

Aşk haykırışı. Bunu hiç duymamıştı delikanlı. Hiç, hiç. Sybil muammasının içine kapalı. Sybil yabancı kız. Ve şimdi kendisine yaslanan bu kederli varlık, Annetta. Kendisine yaslanan bu körpe, şehvetli, dolgun, bırakılmış vücut. Beyninde bir düşünce kaynaşıyor. Sevgi dolu çocuklukları, nice güven, nice sevgi, onu ve onun dünyasını sevebilir, avutmak, iyi etmek istiyor onu. Kendine yaslanan bu hayvansı ılıklık, bacaklarını sardı birden. Her şeyi, bilinci de sürüp götüren şiddetli dalga. Burun deliklerini dolduran, saçlarının eskiden bildiği kokusuyla yeni kokusu, dudaklarının altında gözyaşları içinde bir yüz, bu kıpırdayan dudaklar. Gecenin ayartıcılığı, güzel kokuların çekiciliği, kandaki ateş, yenilmez heyecan Giuseppe, âşık dudaklarını, ne olduğunu bilmeden bekleyen bu yarı açık, ıslak dudaklara uzattı. Kız öpücüğe bıraktı kendisini, ama kendisi daha öpmedi, sonra o da öptü. Bu iki ağzın birleşmesinde ne çılgınca bir atılım vardı. Trajik bir ağırlık. Nefis bir duygu. Solukların, kolların bacakların, isteklerin birbirine karışması. Üstlerinde ağaçlar dönüyor, yıldızlar soluyordu. Çıkarılan elbiseler, atılmış şuraya buraya. Önüne durulmaz çekicilik, yeni zevkler, vücudun bilinmeyen yerlerinin teması, ezilme, temas, erkeğin ezişi, alçakgönüllü, kendini kaybetmişçesine rıza gösterme, acıyla karışık bir zifaf sarhoşluğu.

Ah! Tek bir soluk ve zaman olduğu yerde duruyor.

Yankılar, uğultularla dolu sessizlik, yaygın bir bunalım, hareketsizlik. Soluk soluğa gelen erkeğin yüzü o tatlı göğse yaslanmış, çarpan yüreğin sesi, yüreklerinin tek bir çarpıntı haline gelemeyen ayrı ayrı duyulan atışı.

Sonra, o keskin ay ışığı, sert ve içlerine sokulan bir bakışla bir kırbaç vurulmuşçasına ayırıyor birbirlerinden.

Çabucak ayağa kalkıyorlar. Başları dönüyor. Dudakları bükülmüş. Titreşiyorlar. Utanç değil bu. Sevinçten. Sevinçten ve hayretten. Sevinçten ve yine de zevkten.

Otların yatak gibi çukurlaştığı yerdeki öbekten, güller yapraklarını döküyor ay ışığında. Şimdi şu romantik hareket. Annetta, bir gül dalına uzatıyor elini, onu silkeliyor. Tek bir vücudun izini taşıyan otlar üzerine uçuşarak dökülüyor gül yaprakları.

Antoine, ürpererek, içinde bir isyan duygusuyla durdu.

Şaşılacak şey! Gise ha? İnanılacak şey mi bu?

Ama yine de bütün bu parça, tamamıyla gerçeği yansıtıyor gibiydi. Yalnız eski duvar, çıngırak değil, gül bahçesi değil ama şu birbirlerine sarılarak üzerinde yuvarlandıkları yer ne İtalya'daki bir çakıllı yoldu ne de limon ağaçlarının gölgesi. Maisons'un bol çayırlığıydı, yolun iki tarafındaki ıhlamur ağaçlarının gölgesiydi. Antoine gözünün önüne çok iyi getirebiliyordu bunu. Evet, Jacques böyle bir yaz gecesinde Gise'i Fontanin'lere götürmüştü, dönüşte... Ne saflıktı bu kendisininki! Gise onlara bu kadar yakınken hiçbir şeyden şüphe etmemiş olmak! Gise ha? O küçücük, el değmemiş vücudunda böyle bir sırrı saklayabilsin, hayır, hayır.

Antoine içinden karşı koyuyor, bu düşünceye inanmak istemiyordu.

Ama ne kadar çok ayrıntı vardı bu öyküde! Güller... Kırmızı güller! Ah şimdi anlıyordu: Gise'in Londra'daki tanımadığı bir çiçekçiden gelen çiçekler karşısında duyduğu heyecan. Genç kız, bu anlamsız gibi görünen belirti üzerine ne kadar ısrarla hemen Londra'da bir araştırmaya girişilmesini istemişti! Ihlamurların altına yuvarlanıştan günü gününe tam bir yıl sonra gelen bu kırmızı güllerin anlamını yalnız o sezerdi elbet!

Peki, buna göre Jacques Londra'da oturmuş muydu? Ya İtalya ne oluyor? Sonra İsviçre?.. Yoksa hâlâ İngiltere'de mi?.. Oradan, Cenevre'deki bu dergiye yazı gönderebilirdi elbet...

Sonra birden, aydınlık bir noktanın etrafındaki gölgeli bölümlerin birer birer devrilişi gibi başka bölümler de aydınlandı. Gise'in ayrılışı, şu İngiliz manastırına gönderilmesi için diretişi! Jacques'ı aramak için yapmış olabilirdi bunu. (Antoine daha ilk başarısızlıkta, Londralı çiçekçinin izinden ayrıldığı için kızıyordu kendisine.)

O anda, olaylar üzerinde sırasıyla düşünmek istiyordu ama, birçok tahmin, birçok hatıra hücum ediyordu aklına. Bütün geçmiş, o akşam yepyeni bir ışık içinde görünüyordu. Jacques'ın kaybolması üzerine Gise'in neden öylesine perişan olduğunu anlıyordu artık. Genç kızın duyduğu bu derin kederin bütün anlamı üzerinde durmayarak bunu azaltmaya çalışmıştı. Gise'le olan kendi ilişkilerini, ona karşı duyduğu acımayı hatırladı. Kaldı ki yavaş yavaş Gise'e karşı içinde beliren duygu bu acımadan doğmamış mıydı? O sırada Antoine, ne intihar düşüncesine saplanıp kalan babasıyla ne de dualarıarasında kendisini kaybeden Matmazel'le Jacques'ın sözünü edebilirdi. Ama aksine Gise'i kendisine o kadar yakın, o kadar candan ilgili hissediyordu ki! Her gün akşam yemeğinden sonra haber almak için aşağıya iniyordu. Antoine, umutlarından, girişimlerinden ona söz etmekten zevk alıyordu. İşte o baş başa kaldıkları akşamlarda oluşmamış mıydı, sevgi dolu esrarına kapanan bu canlı kızla beraber olmaktan zevk duymaya başlaması. Kim bilir belki de, daha önceden aşkı tatmış olan bu körpe vücudun sarhoş edici çekiciliğini duymuştu farkında olmadan? Küçük kızın sevimli hareketlerini, kederli çocuk sokulganlığım hatırlıyordu. Annetta... Nasıl da aldatmıştı Antoine'ı! Rachel'in yokluğunun kendisini düşürdüğü tam bir duygu kuruluğu içinde o kadar çabuk hayal kurmuştu ki... Rezalet! Omuz silkti. Sevgi gücünü harcayacak bir yer bulamadığı için Gise'e tutulmuştu, sonra, Gise'in de kendisine, –o eziklik içindeki tutkunluğunun, perişanlığının etkisiyle– sevdiği adamı bulabilecek tek insan olduğu için bir eğilimi olmuştu herhalde, diye düşündü.

Antoine bu düşünceleri kafasından atmak istedi. "Buraya kadar hiçbir şey bana Jacques'ın birdenbire gidişini açıklamadı" dedi içinden.

Yeniden okumak için kendisini zorladı.

Erkek kardeşle kız kardeş otların içine dağılan gülleri bırakarak Seregno Sarayı'na dönerler.

Dönüş. Giuseppe, yürürken Annetta'ya destek olur. Neye doğru gidiyorlardı? Kısa bir kucaklaşma, ki sadece bir başlangıç olabilirdi. Bu uzun süren gece boyunca odalarında ne yapacaklardı?

Antoine bu satırlarda çarpıldı. Yeniden yüzüne kan hücum etmişti.

Doğrusunu söylemek gerekirse, duyduğu şey bir kınamaya benzemiyordu hiç. Kendini kuvvetle ortaya koyan bir tutku karşısında güçsüz kalıyordu. Ama kendisini, içinde biraz kinin de karıştığı öfkeli bir şaşkınlık duymaktan alamıyordu: Kendisinin ileri gitmek için çekingence yaptığı hareketlere Gise'in nasıl şiddetle karşı koyduğunu unutmamıştı. Bu okudukları Gise'e karşı duyduğu isteği uyandırmış gibiydi. Tamamıyla bedeniyle ilgili bir istekti bu, başıboş bir istek. Öyle ki yeniden dikkatini toplayabilmek için, gözünün önünden kızın körpe, kıvrak, esmer vücudunun hayalini zorla uzaklaştırmak gerekmişti.

... Bu uzun süren gece boyunca odalarında ne yapacaklardı?

Sevgi, soluklarıyla eziyordu onları; sessizce, büyülenmiş gibi, kendilerinden geçmiş ilerliyorlardı. Ay zaman zaman yüzünü göstererek eşlik ediyordu onlara. Seregno Sarayı'nın cephesine çarparak, mermer sütunları karanlığın içinde belirginleştiriyordu. İlk taraçadan geçtiler. Yürürken yanakları birbirine değiyordu. Annetta'nın yanağı alev alev yanıyordu. Ve bu çocuk vücudunda, günaha doğru ne kadar da tabii bir atılım...

Birden ayrıldılar. Sütunlar arasından bir gölge çıkıverdi.

Baba oradaydı.

Baba bekliyordu. Habersizce gelmişti. Neredeydi şu çocuklar? Büyük salonda tek başına yemek yemişti. O vakitten beri kolonlu avlunun mermerleri üzerinde ayaklarını sürtüp duruyordu. Çocuklar eve gelmiyorlardı.

Sessizlik ortasında sesi gürledi:

"Nereden geliyorsunuz?"

Bir yalan uyduracak kadar vakit yoktu. Şimşek gibi bir başkaldırma duygusu. Giuseppe:

"Mrs. Powell'lardan diye bağırdı."

Antoine yerinde sıçradı: M. Thibault bunun karşısında?..

Giuseppe bağırdı:

–Mrs. Powell'lardan.

Annetta sütunların arasından sıvıştı, antrelerden geçti, merdivene ulaştı, odasına attı kendisini, kapıyı kilitledi ve daracık bakire yatağına girdi.

Aşağıda ilk defa oğul babaya kafa tutuyordu. İşin acayip yanı da şuydu ki, meydan okuma zevki için, aslında inanmadığı öteki soluk aşkı ortaya attı. –Annetta'yı Mrs. Powell'ın evine götürdüm. Bir an durdu, sonra hecelerin üstüne basarak: –Sybil'le nişanlıyım.

Baba kahkahayı bastı. Korkunç bir gülüştü bu. Ayakta, dimdik, boyunu olduğundan daha uzun gösteren gölgesinin içinde dev gibi ve bir tiyatro kahramanı görüntüsünde. Gülüyor. Giuseppe ellerini oğuşturuyor. Gülmesi durdu. –İkiniz de benimle Napoli'ye döneceksiniz. –Hayır. –Yarın. –Hayır. –Giuseppe. –Size ait değilim, Sybil Powell'la nişanlıyım.

Babanın ezemediği bir karşı koyma olmamıştı o zamana kadar. Kendisini sakinmiş gibi gösteriyordu. –Susun. Buraya gelip ekmeğimizi yiyor, topraklarımızı satın alıyorlar. Ama oğullarınızı elimizden almaya kalkışmaları... Hadlerini aşıyorlar! Bir din sapkınının adımızı kullanabileceğini düşünüyor musunuz! Benim adımı? –Budala. Asla. Protestanların dalaveresi. Bir ruhun selameti, Seregno'ların onuru. Beni hesaba katmadılar bu işi yaparken. Uyanığım ben. –Baba, –İsteğinizi ayaklarım altında çiğneyeceğim. Yiyeceğinizi keseceğim. Sizi Piemonte'de bir alaya gönderteceğim. –Baba, –Kahredeceğim sizi. Odanıza çıkın –Yarın bu memleketten ayrılacaksınız.

Giuseppe yumruklarını sıktı. İçinden diliyordu...

Antoine soluğunu tuttu.

... diliyordu babanın ölümünü.

Son bir kere daha hakaret etmiş olmak için gülecek kadar kuvvet buldu kendisinde. Dudaklarından şunları dökülüverdi: –Gülünç oluyorsunuz.

Babanın önünden geçti. Başı dik, dudakları büzük, kahkaha atarak basamaklardan indi.

– Nereye gidiyorsun?

Çocuk durdu. Çekilip gitmeden nasıl bir zehirli ok fırlatabilirdi? İçgüdüsü, söyleyebileceği en kötü şeyi fısıldadı: –Kendimi öldürmeye.

Bir sıçrayışta basamaklardan atladı. Baba elini kaldırmıştı: –Defol, hayırsız evlat. Giuseppe başını çevirmedi. Babanın sesi son bir kere daha yükseldi: –Lanet olsun.

Giuseppe koşarak taraçadan geçti ve gecenin karanlığında kayboldu.

Antoine yeniden mola vermek istedi düşünmek için. Ama öykünün bitmesine yalnız dört sayfa kalmıştı. Üstelik sabırsızlıktan içi içine sığmıyordu.

Giuseppe burnunun dikine, rastgele koşuyordu. Soluk soluğa şaşkın, bomboş, durdu. Ta uzaklarda bazı otellerin verandalarından, mızmız, özlem dolu mandolin sesleri geliyordu. Mide bulandırıcı bir baygınlık. Tatlı bir banyonun içinde damarlarını kesmek.

Sybil, Napoli mandolinlerini sevmez. Sybil bir yabancı. Sybil, gerçekten uzak, öyle bir kadın kahraman ki, bir kitap kişisi olarak sevebilirdi.

Annetta. Avcunun altındaki çıplak kolun anısından başka bir şey yok. Uğuldayan kulaklar. Susuzluk.

Giuseppe'nin bir planı var. Sabahleyin erkenden gelmek, saraya girmek, Annetta'yı alıp birlikte kaçmak. Odasına girecek gizlice. Genç kız yataktan fırlayacak, çıplak bacaklarıyla karşılayacak kendisini. Vücudunun temasını, ılık ve parlak tenini, sıcak kokusunu bulacak Giuseppe onun. Annetta. Daha şimdiden üstüne atıldığını duyuyor. Ağzı yarı açık, ağzı ıslak, ağzı.

Giuseppe çapraz bir yola saptı. Damarlarının atışını duyuyor. Karşısına çıkan kayalık, kısa bir yokuşu bir solukta çıktı. Ay ışığında kırların canlılık veren serinliği.

Yol kenarındaki bir çimenliğe sırt üstü uzandı, kollarını yana açarak. Gömleğinin önü açılmıştı. Canlı göğsünü okşadı ağır ağır. Üstünde, süt beyazı, yaldızlı gök. Huzur. Arılık.

Arılık. Sybil, Sybil, ruh, soğuk ve derin kaynak suyu. Soğuk ve arı kuzey gecesi.

Sybil?

Giuseppe ayağa kalktı. Geniş adımlarla tepeden indi. Sybil. Son bir kere, son bir kere, tanyeri ağarmadan.

Lunadora. İşte duvar, değirmi kapı. Yeniden sıvalı duvardaki öpücük yeri. İlk itirafı. Şurada. Böyle bir akşam. Ay ışığına boğulmuş

bir akşam. Sybil onu geçirmeye gelmişti. Keskin çizgili gölgesi beyaz sıvanın üstünde. Giuseppe cesaret etmişti, birden eğildi, duvarın üstündeki gölgesini öptü. Sybil kaçmıştı. Böyle bir akşam.

Annetta, neden küçük kapıya geldim? Sybil'in soluk yüzü. İradeli yüz. Sybil çok uzakta, o kadar yakın o kadar gerçek ve yine de tamamıyla bilinmeyen bir varlık. Sybil'den vazgeçmek? Ah, hayır, ama çözmek sevginin etkisiyle çözmek bu düğümü. Bu kapalı ruhun dilini çözmek. Nasıl bir sırrın üstüne böylesine sıkı sıkıya kapanmış. Saf rüya. İçgüdülerden kurtulmuş. Sybil'i sevmek. Sevmek.

Annetta neden bu her şeye razı bakış? Bu çok uysal ağız? Kendini verişinde ne kadar ateşli. İstek, kısa süren bir istek. Esrarsız aşk, derinliği olmayan, ufuksuz, yarını yok.

Annetta, Annetta, bu kolay okşayışları unutmak yine geçmişi bilmek, yeniden çocuk olmak. Annetta tatlı küçük kız, sevgili kız kardeş. Ama kız kardeş, küçük kız kardeş.

Uysal ağız, evet, yarı açık, ıslak ağız, esir gibi ayartıcı. Ah, belirsiz istek, öldürücü istek, kim kurtaracak bizi?

Annetta, Sybil. Birinden kopup ötekine. Hangisi? Ama neden seçmeli? Kötülük istemedim. Çifte çekicilik, temelli denge, kutsal. İkiz atılım, aynı derecede meşru, çünkü ikisi de benliğimin derinliğinden fışkırıyor? Neden, gerçekte, uzlaşmasınlar? O her şeyi benimseyen büyük günde her şey ne kadar arı olacak. Her şey gönlümde ahenkli olacaksa neden bu yasak?

Tek çıkar yol. Üç kişiden biri fazla. Kim?

Sybil. Ah, Sybil'i yaralı görmek dayanılmaz şey Sybil olmaz. Fakat Annetta.

Annetta küçük Kız kardeş, affet, gözlerini öpüyorum, gözkapaklarını öpüyorum, affet.

Biri olmadan öteki olmaz. Öyleyse ne biri ne öteki.

Vazgeçmek, unutmak, ölmek. Kaybolmak. Burada tutku, aşılmaz engel, yasak.

Burada yaşamak, sevmek, olanaksız.

Elveda.

Bilinmeyenin çekiciliği, yepyeni bir yarının çekiciliği, sarhoşluk. Unutmak. Yeniden başlamak her şeye.

Yarım bir dönüş. Gara kadar sıvışmak. Roma'ya giden ilk tren. Roma, Cenova'ya giden ilk tren. Cenova. İlk vapur. Amerika'ya ya da Avustralya'ya.

Sonra birdenbire güldü.
Aşkı mı? Yo hayır, hayatı seviyorum.
İleri.

Jack BAULTHY.

Antoine dergiyi sert bir hareketle kapattı, cebine soktu, doğruldu; sersemlemişti. Bir an ayakta durdu, gözlerini ışıkta kırpıştırdı, sonra dalgınlığını fark ederek yeniden oturdu.

Okuduğu sırada asma kat tamamıyla boşalmıştı: oyuncular yemeğe gitmişlerdi. Orkestra susmuştu. Yalnız kendi köşelerinde Yahudi ile *Les Droits de l'Homme*'u okuyan delikanlı tavla oynuyorlardı. Dişi kedi de gözlerinin içi gülerek seyrediyordu onları. Arkadaşı sönen piposunu çekiştiriyor ve her zar atışında, dişi kedi, ayartıcı fıkırtılarla Yahudi'nin omzuna yaslanıyordu.

Antoine bacaklarını uzattı, bir sigara yaktı, zihnini toparlamaya çalışıyordu. Ama dakikalarca, nasıl çevresine gelişigüzel göz gezdiriyorsa, düşünceleri de dağınık, birbirini kovalıyordu. Sonunda, Gise'in ve Jacques'ın hayalini kafasından kovarak biraz sükûnet buldu.

Önemli olan, doğru olan ile yazarın hayalinde yarattığı şeyleri birbirinden ayırabilmekti. Baba ile oğul arasında geçen o çatışma doğruydu hiç şüphesiz. Danışman Seregno'nun sözleri arasında bazılarının gerçeğe uygunluğu hiç su götürmezdi: *Protestanların dalavereleri! Ezeceğim seni! Yiyeceğini keseceğim! Seni askere...* Bir de şu: *Dinden sapmış biri adımı taşıyacak ha?..* Antoine babasını, ayakta, dimdik, gece karanlığında, öfkeli sesiyle lanetler yağdırırken görür gibi oluyordu. Şüphesiz Giuseppe'nin şu haykırışı da doğruydu: *Kendimi öldürmeye!* Bu da M. Thibault'nun saplantısını açıklamaktaydı: Araştırmalara başlandığı günden beri Jacques'ın sağ olduğuna inanmak istememişti: günde dört kere kendisi morga telefon ediyordu. Bu haykırış, Jacques'ın ortadan kayboluşuna sebep olduğunu belli belirsiz hissetmesinin verdiği vicdan azabından doğuyordu. Belki de bu sessiz pişmanlık, ameliyattan önce meydana gelen ve ihtiyarı o kadar zayıf düşüren albümin nöbetinin de sebebiydi. Böyle bakıldığında, üç yılın birçok olayı başka bir görüntüye bürünüyordu.

Antoine dergiyi tekrar açarak el yazısıyla yazılmış ithaf yazısını okudu:

O unutulmaz Kasım akşamı şöyle demediniz miydiniz bana: "Her şey iki kutbun etkisi altındadır. Hakikatin de daima iki yüzü vardır.

Kimi zaman sevginin de.

"Elbette" dedi içinden Antoine. 'Bu çifte sevginin bir arada oluşu... Elbette... Eğer Gise, Jacques'ın metresi idiyse ve öte yandan Jacques, Jenny'ye fena halde tutkun olduğunu hissediyorsa, yaşamak onun için gerçekten pek çetin olur. Ama yine de..."

Antoine'ın karşısına sıyıramadığı kalın bir perde çıkıyordu hep. Jacques'ın gidişine, duygusal yaşantısıyla ilgili olarak öğrendiği şeylerin sebep olabileceğini kabul edemiyordu bir türlü. Ağırlığı kestirilemeyen, birdenbire yığılan etkenler de kardeşinin bu çılgınca kararına yol açmış olabilirdi. Ama neydi bunlar?

Birden bütün bu düşüncelerin gerekli olmadığını sezdi. Bir an önce yapılması gereken, bütün bu belirtilerden en iyi şekilde yararlanmak, olabildiği kadar kısa zamanda kardeşinin izini bulmaktı.

Dergi yöneticilerine başvurmak çok ihtiyatsızca olurdu. Jacques, nerede olduğunu bildirmediğine göre, kendisini gizlemekte direnecekti. Sığınağının bulunduğunu anlamasını göze almak, bir daha ele geçmemek üzere başka yere kaçma tehlikesini göze almak demek olurdu. Başarının tek yolu doğrudan doğruya Antoine'ın kendisinin, ani olarak harekete geçmesiydi. (Antoine hiçbir zaman kendisinden başkasına güvenmemişti.) Hemen Cenevre'ye gitmeyi düşündü. Ama ne yapacaktı orada? Ya Jacques Londra'da oturuyorsa? Hayır, önce İsviçre'ye bu işlerin uzmanı birini yollamalıydı. Bu adam Jacques'ın adresini bulup gönderebilirdi.

Daha o akşam, özel bir dedektife gerekli talimatı verdi.

Üç gün sonra ilk bilgiler gelmişti:

Gizlidir.

M. Jack Baulthy, gerçekten İsviçre'de oturmaktadır. Ama evi Cenevre'de değil, Lozan'dadır. Bu şehirde çeşitli evlerde kaldığını bildirmiştir. Geçen Nisandan beri Escaliers-du-Marché Sokağı'nda 10 numaradaki Cammerzinn pansiyonunda oturmaktadır.

İsviçre'ye geldiği tarihi henüz öğrenememiş bulunuyoruz. Yalnız askerlik durumunu öğrenmeye çalıştık.

Fransız konsolosluğundan alınan gizli bilgilere göre, M. Baulthy, bu konsolosluğun askerlik bürosuna 1912 yılının Ocak ayında, kim-

lik kartı ve başka belgelerle başvurmuş bulunmaktadır. Bu belgeler 1890 yılında Paris'te doğan, Fransız uyruklu Jacques-Jean-Paul-Oscar Thibault adına düzenlenmiştir vs... Üzerindeki yazılan kopya edemediğimiz fişindeki bilgilerden (ki elde ettiklerimiz uygundur) öğrendiğimize göre 1910 yılında, Paris VII. daire askerlik şubesince, askerlik hizmetinin sol kalp yetmezliği dolayısıyla ertelendiğini ve ikinci defa da 1911'de Viyana (Avusturya) konsolosluğuna sunulan hekim raporuyla yeniden ertelendiğini öğrenmiş bulunuyoruz. 1912 Şubat'ında Lozan'da muayeneden geçtikten sonra raporu Seine askerlik şubesine gönderildi, buna dayanılarak şube tarafından askerliği son defa tecil edildi. Bunun üzerine, Fransız hükümeti tarafından sağlık sebebiyle çürüğe çıkarıldı.

M. Baulthy görünüşe göre oldukça düzgün bir yaşantı sürdürmekte olup en çok üniversite öğrencileri ve gazetecilerle ahbaplık etmektedir. İsviçre basın kulübüne üye yazılmıştır. Birçok gazete ve dergiye yazdığı yazıların geliriyle namusluca yaşamaktadır. Bize söylenildiğine göre M. Baulthy, yazılarında kendi adından başka birçok takma ad kullanmaktadır. Eğer daha sonra bize bu konuda yeni talimat verilirse, bu adları da öğrenebiliriz."

Dedektiflik bürosunun bir memuru, bir Pazar akşamı bu raporu yetiştirmişti.

Pazartesi sabahı Antoine, yola çıkamayacaktı. Bununla birlikte M. Thibault'nun durumu bu işi geciktirmeye de elverişli değildi.

Antoine ajandasına baktı, sonra da tarifeyi gözden geçirdi ve hemen ertesi akşam Lozan ekspresiyle yola çıkmaya karar verdi. O gece sabaha kadar gözünü yummadı.

VI

Antoine'ın ertesi günü zaten doluydu. Yola çıkacağı için, başka günlerdeki birkaç muayeneyi de o güne dahil etti. Hastanesine erken gitti, sonra, bütün gün, eve gelip yemek bile yemeden, Paris'in içinde oradan oraya koşturdu. Akşam 7'den sonra eve dönebildi. Tren 8.30'daydı.

Léon yol çantasının hazırlarken, Antoine çabucak babasının yanına çıktı. Dünden beri görmemişti kendisini.

Hastanın genel durumu, şüphesiz ağırlaşmıştı. Artık hiç yemek yemez olan M. Thibault iyice zayıf düşmüştü, sürekli olarak ağrılar içindeydi.

Antoine her günkü gibi kendisini zorlayarak, "Günaydın baba!" dedi. Bu, hastaya bir kordial etkisi yapıyordu. Her zamanki yerine oturdu ve dikkat kesilerek her günkü soruşturmasına başladı. Bir tuzakmış gibi en ufak bir sessizlikten kaçınıyordu. O akşam babasını şu, "Yakında öleceğim" saplantısından kurtaramamakla birlikte ona yine de gülümseyerek bakıyordu.

Birkaç kere, babasının düşünceli gözlerle kendisine bakışı karşısında sarsıldı. Bu bakışlar bir şey sorar gibiydi.

Antoine, "Acaba durumundan ne ölçüde kaygı duyuyor?" diye sordu kendi kendisine. M. Thibault, çok kere ölümden kadere boyun eğerek söz ederdi. Ama içinden ne düşünüyordu?

Birkaç dakika boyunca baba oğul, kendi sırlarının duvarları –ki belki de aynıydı– arasına kapanarak, şundan bundan, hastalıklardan, yeni ilaçlardan söz ettiler. Sonra Antoine, akşam yemeğinden önce bir hastaya gitmesi gerektiğini bahane ederek kalktı. Ağrı çeken M. Thibault oğlunu durdurmaya kalkmadı.

Antoine yola çıkacağını daha kimseye duyurmamıştı. Niyeti sadece rahibeye otuz altı saat kadar orada bulunmayacağını söylemekti. Ama aksilik bu ya, kadın, hastanın işlerine bakıyordu Antoine odadan çıkacağı sırada.

Hareket zamanı yaklaşıyordu. Birkaç dakika koridorda bekledi. Rahibenin gelmediğini görünce, odasında mektup yazan Matmazel de Waize'e gitti.

"Ah" dedi Matmazel. "Bana yardım edeceksin Antoine. Bir sebze sepetim kayboldu..."

O gece, taşrada ağır bir hastaya çağrıldığını, ertesi gün belki de orada olamayacağını, ama hiçbir şeyden korkmamak gerektiğini anlatmak için akla karayı seçti: Dr. Thérivier'nin orada olduğunu, çağırılır çağrılmaz da geleceğini söyledi.

Saat sekizi geçiyordu. Ancak trene yetişebilecek kadar vakti vardı.

Taksi hızla gara ilerliyordu. Rıhtımlarda kimsecikler yoktu. Karanlıkta parlayan köprü, Carrousel Meydanı bir macera filminin hızıyla geçip gitti, pek seyrek yolculuk yapan Antoine'ı, bu gece gezintisinin verdiği duygular, içindeki kaygılar, zihnine saplanan

bin bir düşünce, girişti̇ği̇ işin tehlikesi, bütün bunlar, bir cesaret ve beceriklilik havası içinde heyecanlandırıyordu.

Kompartıman tamamıyla dolmuştu. Yerini öncede ayırtmıştı. Uyumaya çalıştı. Ama boşuna. Siniri bozuldu, istasyonları saymaya başladı. Sabaha doğru içi geçmişti. Lokomotif uzun uzun düdüğünü çalıyordu, tren yavaşlayarak Vallorbe Garı'na girdi. Gümrük formalitelerinden sonra, buz gibi soğuk holde gidip gelmelerden, İsviçre sütlü kahvesinden sonra nasıl uyuyabilirdi?

Aralık ayının bu soğuk gününde, tanyeri geç ağarırken dış dünya şekil almaya başlamıştı. Uzayıp giden demiryolu, yamaçları seçilemeyen bir tepecik. Hiç renk yok. Yeni doğan soluk gün ışığında her şey füzenle yapılmış bir resim gibi siyah beyaz.

Antoine gevşek gevşek manzarayı seyrediyordu. Tepeleri kaplayan kar, yarı erimiş levhalar halinde, kireçli toprağın üstünde yer yer göze çarpıyordu. Çamların gölgesi birden soluk bir zemine vuruverdi. Sonra her şey silindi. Tren bir bulutun içinde kayıp gidiyordu. Kırlar yeniden göründü: sisi delen küçük küçük ışık dalgaları, kalabalık bir bölgedeki sabah yaşantısını açığa vuruyordu. Öbek öbek evler seçilmeye başlamıştı, daha az karanlık yapılarda da zayıf lamba ışıkları. Kara toprak, sezilir sezilmez bir biçimde yeşile dönüşüyordu. Az sonra ova gür çayırların meydana getirdiği bir örtü gibi uzandı gözün alabildiğine. Bu örtünün üstündeki kar çizgileri, her dereciği, her kıvrımını, en küçük izi açığa vurmaktaydı. Toprağına iyice gömülmüş, kuluçka tavukları andıran basık çiftlik evleri, küçük pencerelerinin bütün kepenklerini açmışlardı. Sabah olmuştu.

Alnını cama dayamış, dalgın dalgın bu yabancı manzarayı hüzünle seyreden Antoine kendisini çaresizlik içinde hissediyordu. Girişti̇ği̇ işin güçlükleri karşısına dikilirken bütün geceyi uykusuz geçirmenin verdiği düşkünlükten de telaşlanıyordu.

Tren Lozan'a yaklaşmaktaydı. Banliyö yoluna girmişlerdi.

Antoine, tıpkı küçük gökdelenler gibi birbirinden ayrı, bu balkonlu kübik evlerin henüz kapalı cephelerini seyrediyordu. Kim bilir belki de Jacques şu anda şu inik çam tahtasından yapılmış, sarı panjurlardan birinin arkasında uyanmaktaydı?

Tren durdu. Peronu soğuk rüzgârlar süpürüyordu. Antoine ürperdi. Kalabalık yeraltı geçidine dalıyordu. Soğuktan titreyen, bütün vücudu uyuşmuş, aklını ve iradesini elden bırakmış olan

Antoine, çantasını sürükleyerek, ne yapacağını bilmeden insanların peşine takılıp gidiyordu. *Lavabo, banyo, duş*. Rahatlamak için sıcak bir banyo, toparlanmak için de soğuk bir duş? Tıraş olmak, çamaşır değiştirmek? Kendisine gelebilmek için son çareydi bu.

İyi bir fikirdi. Yıkanıp üstünü değiştirdikten sonra yeniden doğmuş gibi oldu. Emanete gidip çantasından kurtuldu ve rastlantılara bıraktı kendini.

Yağmur kırbaç gibi vuruyordu yüzüne. Şehre çıkmak için bir tramvaya atladı. Daha saat sekize gelmemişken dükkânlar açılmıştı. İşe yetişmek için telaşlı, suskun insanlar. Hepsinin sırtında yağmurluk, ayaklarında lastik. Kaldırımları doldurarak gidiyorlar, ama hiç kimse, bomboş caddeye adım atmıyor. "Canlı, çalışkan insanların şehri, ama fanteziden yoksun" dedi içinden Antoine. Hükümlerini genelleştirmek adetiydi. Elindeki rehbere bakarak Belediye Sarayı'nın önündeki küçük meydana kadar yolunu buldu. Çan kulesinin saati buçuğu vurmuştu. Başını kaldırıp baktı. Jacques'ın oturduğu sokak meydanın öteki ucundaydı.

Bu Escaliers-du-Marché, Lozan'ın en eski sokaklarından olmalıydı, sokak bile sayılmazdı. Dar bir sokak parçası. Basamak basamak yükseliyor. Yalnız sol tarafında evler sıralanmış. Birbiri ardınca sahanlıklar halindeki "sokak" yukarıya doğru tırmanıyordu. Evlerin karşısında, yüksek bir duvar vardı. Tahta bir merdivenle, duvarın üstündeki şarap kırmızısına boyalı Ortaçağ'dan kalma bir çatıya çıkılıyordu. Bu üstü kapalı basamaklar, umulmadık bir gözetleme yeri işi görüyordu. Antoine oraya doğruldu. Görünen birkaç ev aynı hizada değildi: Bunlar dar cepheli kulübelerdi, zemin katları da on altıncı yüzyıldan beri dükkân olarak kullanılıyordu. 10 numaralı eve alçak bir kapıdan giriliyordu. Üstüne düşen oymalı bir kiriş demirinin altında ezilmişti bu kapı ve açık kanadı üzerindeki levha güçlükle okunuyordu. Antoine sökebildi: *Pansiyon J.-H. Cammerzinn*. İşte burası.

Üç yıl hiçbir haber alamamanın üzüntüsünü duyduktan, kendisi ile kardeşi arasındaki ayrı dünyayı anladıktan sonra Jacques'tan birkaç metre uzakta olmak, birkaç dakika sonra onunla karşılaşmak... Ama Antoine heyecanına hâkim olabilmişti: mesleği onu böyle yetiştirmişti: kuvvetini topladığı ölçüde duygusuz ve berrak

görüşlü olurdu. İçinden, "Saat sekiz buçuk" dedi. "Orada olmalı. Belki de yataktadır. Klasik tutuklama saati. Odasındaysa randevum olduğunu söyleyip haber vermeden doğruca gider, içeri girerim." Şemsiyesinin altına gizlenerek yolu ve iki taşlığı geçti.

Taş döşeli bir koridordan sonra korkuluklu, geniş, temiz tutulmuş ama karanlık bir merdivene geldi. Kapı yoktu. Antoine basamaklardan çıkmaya başladı. Belli belirsiz bir ses duydu. Başı, sahanlığın hizasını geçtiği zaman, bir yemek salonunun camlı kapısından bir masa etrafında on kişinin oturmakta olduğunu gördü. İçinden şöyle geçirdi: "Bereket versin, merdiven karanlık da beni görmediler." Hep bir arada kahvaltı ediliyor. *O* yok bunların arasında. Gelmek üzere olmalı. Ama birdenbire Jacques... Onun sesi!.. Jacques konuşmuştu, Jacques oradaydı.

Antoine sarsıldı, bir anlık bir paniğe kapılarak birkaç basamak aşağıya indi. Güçlükle soluk alıyordu: kalbinin derinliklerinden bir şefkat fışkırdı, göğsüne yayıldı, soluğunu kesti. Bütün bu tanımadığı insanlar... Ne yapmalı? Gitmeli miydi? Kendisini toparladı. Güçlüklerle savaşmanın verdiği zevkle ileri atıldı: Geri dönmemeli, harekete geçmeliydi. İhtiyatla başını kaldırdı. Jacques'ı yandan görebiliyordu, üstelik, yanında oturanlar engel olduğu için, bir görünüp bir kayboluyordu görüntüsü. Ufak tefek, beyaz sakallı bir ihtiyar sofranın başında oturuyordu. Sofrada, ayrı ayrı yaşlarda beş altı erkek vardı. İhtiyarın karşısında da iki kız çocuğunun arasında, sarışın, güzel, hâlâ genç bir kadın. Jacques eğildi. Hızlı hızlı, canlı ve serbestçe konuşuyordu. Antoine'ın orada bulunuşu, Jacques'ın etrafında dolaşan, her an patlak verecek bir tehlike iken, kaderin kendisine hazırladığı en çetin anlardan habersiz, güven içinde yaşaması heyecan verici bir şeydi. Sofradakiler ise tartışmayla ilgileniyorlardı. İhtiyar adam gülüyordu: Jacques karşısında oturan iki gence kafa tutar gibi görünüyordu. Antoine'dan yana dönmüyordu hiç. İki kere sözünü, Antoine'ın unutmuş olduğu, şu kesip atan el hareketiyle noktalamıştı, sonra bir iki sert kelime söyleyerek birden gülümsedi. Jacques'ın gülümseyişi!

Artık, Antoine daha fazla düşünmeden basamaklardan çıktı, camlı kapının önüne geldi. Yavaşça kapıyı açıp şapkasını çıkardı.

On kişi yüzünü ona çevirdi, ama o onları görmedi. Sadece yerinden kalkıp kendisine bir şey soran ihtiyar gözüne çarptı. Atılgan, neşeli bakışları Jacques'a dikilmişti, Jacques da gözlerini iri

iri açmış, ağzı yarı açık kardeşine bakıyordu. Tam bir cümlenin ortasında susuvermişti; taşlaşmış yüzünde, az önceki neşesinden sadece bir kırışık kalmıştı. Bu da on saniye kadar sürdü. Jacques ayağa kalkmıştı bile. Tek kaygısı, durumu kurtarmak, bir rezaleti önlemekti.

Telaşlı telaşlı yürüyerek, misafiri beklediği hissi vermek isteyen beceriksizce bir nezaketle Antoine'ın üstüne doğru atıldı, o da kardeşinin bu yapmacıklı davranışına uyarak sahanlığa çekildi. Jacques da oraya gelmişti. Arkasından camlı kapıyı kapattı. İkisi de farkına varmadan çabuk çabuk el sıkıştılar ama ağızlarından tek kelime çıkmamıştı. Jacques duraksar gibi görünüyordu. Sert, ürkek bir el hareketiyle Antoine'a kendisiyle beraber gelmesini söylüyor gibiydi, sonra merdivene yöneldi.

VII

Bir kat, ikinci, üçüncü katlar. Jacques ağır ağır, korkuluğa tutunarak ve geriye bakmadan çıkıyordu. Antoine da arkasından gidiyordu. Artık kendisine tamamıyla hâkim olmuştu: dahası böyle bir anda bu kadar az heyecan duyuşuna şaşıyordu. Kaç kez kaygıyla şunu sormuştu kendi kendisine: "Bu kadar kolayca soğukkanlı olmaya ne demeli? Aklın üstünlüğü mü, duygusuzluk mu, soğukluk mu?" Jacques üçüncü sahanlıktaki tek kapıyı açtı. İkisi de odaya girer girmez, kapıyı kilitledi, sonra ağabeyinin yüzüne baktı.

Boğuk bir sesle, "Ne istiyorsun benden?" diye sordu.

Ama saldırganca bakışı, Antoine'ın şefkatle gülümseyen yüzüyle karşılaştı. Babacan, temkinli, vakit kazanmaya kararlı, ama her şeye hazır bir hali vardı Antoine'ın.

Jacques başını eğdi, "Ne var? Ne istiyorlar benden?" diye tekrarladı. Sesi acıklı, kırgınlıkla doluydu, bunalımla titriyordu. Duyguları kupkuru olan Antoine heyecanlanmış gibi yaptı. Daha çok yaklaşarak, "Jacques" diye mırıldandı. Bir yandan rolünü oynarken, bir yandan da kardeşini canlı, iyi gören bir gözle süzüyordu. Onun geliştiğini, yüzünün çizgilerinin eskisinden, kendisinin tasarladığından farklı olduğunu görerek hayret etti.

Jacques'ın kaşları çatılmıştı. Kasılmak için boşuna çaba harcıyordu, bükülen ağzında bir hıçkırığı güçlükle boğdu, sonra öfke-

sini açığa vuran bir iç çekişiyle, birden içine düştüğü zayıflıktan ötürü bütün cesaretini kaybetmişçesine alnını Antoine'ın omzuna bırakarak, "Ama ne istiyorlar benden? Ne istiyorlar benden?" diye mırıldandı.

Antoine derhal cevap vermek gerektiğini sezmişti. Doğrudan konuya girdi, "Babamız hasta. Babamız ölmek üzere" dedi, bir an durduktan sonra, "Seni almaya geldim, yavrum."

Jacques hiç istifini bozmadı. Babası? Babasının ölümünün, kurduğu bu yepyeni yaşantı içinde ona etki yapabileceğini, sığınağından kendisini çıkartabileceğini, ne olursa olsun evden kaçışının sebeplerini değiştirebileceğini mi sanıyorlardı?

Antoine'ın sözleri arasında onu derinden sarsan "Yavrum" oldu. Yıllardan beri duymamıştı bunu.

Sessizlik o kadar sıkıntılı olmaya başlamıştı ki Antoine yeniden konuştu: "Yanımda kimse yok..." Birden bir şey geldi aklına: "Matmazel'i hesaba katamam. Gise de İngiltere'de."

Jacques başını kaldırdı.

"İngiltere'de mi?"

"Evet, bir sınava hazırlanıyor, Londra yakınlarındaki bir manastırda, Paris'e de gelemez. Çok yalnızım. Sana ihtiyacım var."

Jacques'ın direnişinde, kendisi de farkında olmadan bir şeyler sarsılmıştı. Zihninde pek belirlenmemiş olmakla birlikte eve dönme düşüncesi yine de temelli olarak kabul edilemeyecek bir şey olmaktan çıkmıştı. Antoine'ın yanından ayrıldı, kararsızca iki adım attı, sonra kederinin derinliğine dalmak istiyormuşçasına kendisini yazı masasının önündeki bir sandalyeye bıraktı. Antoine'ın, elini omzuna koyduğunu hissetmemişti. Başını ellerinin arasına almış ağlıyordu hıçkırarak: Üç yıldır, tek başına, bin bir sıkıntı içinde övünç duyarak kendi elleriyle kurduğu bu barınak birden yıkılmış gibi gelmişti ona. Bu perişanlığı arasında yine de, kaderin bu cilvesi karşısında, her türlü karşı koymanın başarısızlıkla sonuçlanacağını, er geç kendisini eve dönmeye razı edeceklerini, özgürlüğünün değilse bile bu güzel yalnızlığının sona ereceğini, bunun için de önüne çıkan kaçınılmaz sonucu kabul etmek gerektiğini düşünecek kadar sağduyuya sahipti ama bu güçsüzlük onu acılar içinde kıvrandırıyordu.

Antoine ayakta, kardeşinden gözünü ayırmıyor, düşünüyordu, sanki şefkatini fazla açığa vurmayı bir an frenlemiş gibiydi.

Jacques'ın hıçkırıklarla sarsılan omuzlarına bakıyordu. Kardeşinin çocukluktaki kederli anlarını hatırladı ama sükûnetle bu işte başarı kazanıp kazanamayacağını hesaplıyordu. Bunalımı uzadıkça Jacques'ın boyun eğmek zorunda kalacağını anlıyordu.

Elini çekmişti. Çevresine göz gezdirirken, kafasından bir sürü düşünce geçiyordu. Bu oda tertemiz, rahat bir odaydı. Alçak tavanlıydı. Tavan arasında yapıldığı belli oluyordu, ama geniş ve aydınlıktı; renkli döşeme pırıl pırıldı ve beyaz, küçük çini sobanın verdiği sıcaklıktan olacak, kendiliğinden çıtırdıyordu. Çiçekli kretonla kaplı iki koltuk, üzeri kâğıtlar, gazetelerle dolu birkaç sehpa. Az kitap vardı. Toplanmamış yatağın baş tarafındaki etajerde elli tane kadar. Tek bir fotoğraf göze çarpmıyordu. Geçmişi hatırlatan hiçbir şey yoktu. Özgür, tek başına, anıların bile erişemeyeceği bir yerde yaşıyordu Jacques! Antoine içinden onun bu halini kınarken azıcık da imrenmiyor değildi.

Jacques'ın sakinleşmekte olduğunu gördü. Dava kazanılmış mıydı? Kardeşini Paris'e götürebilecek miydi? Başarı kazanacağından hiç şüphesi yoktu. Bir dalgakıran yıkılmıştı sanki: büyük bir sevgi dalgası, derin bir acıma duygusu yüreğini kapladı, zavallıcığı kollarının arasına alıp bağrına basmak geldi içinden. Kardeşine doğru eğilerek, yavaşçacık, "Jacques..." dedi.

Jacques birden ayağa kalktı. Öfkeyle gözlerini silerek Antoine'ı yukarıdan aşağıya süzdü.

"Bana gücendin mi?" diye sordu Antoine.

Cevap yok.

"Babamız ölmek üzere" diye gelişini haklı göstermek ister gibi tekrarladı Antoine.

Jacques bir an başını çevirdi, "Ne zaman?" diye sordu. Sesi kaba ve dikkatsiz, yüzü kederliydi. Antoine'ın bakışıyla karşılaşınca söylediğinin farkına vardı. Başını öne eğdi ve sorusunu düzeltti:

"Ne vakit dönmeyi düşünüyorsun?"

"Olabildiği kadar çabuk... Sen korkuyor musun ki..."

"Yarın mı?"

Antoine duraksadı.

"Olabilse, hemen bu akşam."

Bir an bakıştılar, Jacques hafifçe omuz silkti. Bu akşam, yarın, ne vakit olursa olsun, ne önemi vardı artık bunun? Tok bir sesle, "Gece ekspresiyle" dedi.

Antoine yola birlikte çıkacaklarının saptanmış olduğunu anladı. Zaten böyle bir sonucu bekliyordu, haliyle ne sevinç duydu ne şaşkınlık.

Odanın ortasında ayakta duruyorlardı. Sokaktan hiç gürültü gelmiyordu. Bir köyde sanırdı insan kendisini. Oluklardan sızan yağmurun şırıltısı duyuluyor, zaman zaman kiremitlerin arasına sokulan rüzgâr, uğultular çıkartıyordu. İki kardeş arasındaki sıkıntı, dakikadan dakikaya artmaktaydı.

Antoine, Jacques'ın yalnız kalmayı özlediğini düşündü.

"İşin vardır belki" dedi. "Seni yalnız bırakayım.

Jacques birden kıpkırmızı kesildi:

"Ben mi? Hayır! Neden?" Sonra telaşla oturdu.

"Sahi mi?"

Jacques başını salladı.

Sonra Antoine yapmacık olduğu belli olan bir içtenlikle, "Peki öyleyse... Oturayım... Ne kadar çok şey var birbirimize söyleyecek!" dedi.

Aslında daha çok kardeşine sorular sormak istiyordu. Ama cesaret edemiyordu buna. Vakit kazanmak için, babasının hastalığının çeşitli aşamalarıyla ilgili ayrıntıları, istemediği halde büyük ölçüde hekimlik terimleriyle anlatmaya girişti. Bu ayrıntılar ona göre sadece umutsuz bir durumu canlandırmakla kalmıyor, hastanın odasını, yatağını, şiş bir vücudu, soluk, acılar içinde buruşan yüzünü, bağırmalarını büyük güçlükle dindirilen sancılar da dile getiriyordu. O, sesi titreyerek bunları anlatırken, koltuğuna gömülen Jacques'ın sobaya doğru eğdiği asık yüzünden şunlar okunuyordu: "Baba ölmek üzere, sen beni alıp götürmeye geldin, tamam ama daha fazlasını isteme benden." Kısa bir an Antoine bu duygusuzluğun gevşer gibi olduğunu sandı. Bu da, Matmazel ile hastanın birlikte söylediği eski bir şarkıyı kapıdan nasıl duyduğunu anlatırken olmuştu. Jacques bu şarkının nakaratını hatırlıyordu, çünkü telaş göstermeden, sobaya bakarken gülümsemişti. Bu dertli, buğulu gülümseme... Bu ne kadar da küçük Jacques'ın gülümseyişiydi!

Ama Antoine sözünü, "Çektiği bunca acıdan sonra ölüm kurtuluş olacak onun için" diye bitirmişti ki o ana kadar hiçbir şey söylememiş olan Jacques dik bir sesle, "Bizim için hiç şüphesiz" dedi.

Bu söze içerleyen Antoine sustu. Bu pervasızlıkta, bir meydan okuma isteğinin payı olduğunu anlıyordu, ama şiddetinden hiç-

bir şey kaybetmemiş olan bir kin de vardı. Ölüm halindeki bir hastaya karşı bu kinin böylesine açığa vuruluşunu Antoine hoş göremiyordu. Haksız buluyordu bunu. En azından bunun söylenilmesi olayların gerisinde kalıyordu. M. Thibault'nun ağlayarak oğlunun intiharından kendisini suçladığı akşamı hatırladı. Bundan başka Jacques'ın kayboluşunun M. Thibault'nun sağlığı üzerindeki etkisini unutmamıştı. Kederin, vicdan azabının babasının içine düştüğü sinir çöküntüsündeki etkisi neydi? Öyle ki bu, sağlığının bozulmasına yol açmıştı. Bugünkü hastalık, bu olmasaydı belki de böylesine çabuk ilerlemeyecekti?

Jacques ağabeyinin sözünü bitirmesini sabırsızlıkla bekleyerek, sert bir tavırla, "Nerede olduğumu nasıl öğrendin?" diye sordu.

Kaçamak yapılamazdı.

"Jalicourt'dan."

"Jalicourt mu?" Başka hiçbir isim bundan daha çok şaşkınlık yaratamazdı. Antoine hecelerin üstünde dura dura bir kere daha tekrarladı: "Ja-li-court".

Antoine portföyünü açtı, Jalicourt'un daha önceden zarfından çıkartmış olduğu mektubunu aldı, kardeşine uzattı. Bu, yapılması gereken en sade hareketti, uzun uzadıya açıklamada bulunmaya yer bırakmıyordu.

Jacques mektubu aldı, gözden geçirdi, sonra pencereye yaklaşarak okumaya koyuldu. Rahat bir hali vardı, gözkapakları inik, ağzı kapalı, ne düşündüğü belli olmuyordu.

Antoine kardeşini gözden geçiriyordu. Bu yüzde üç yıl önce, ilk gençliğin kararsız çizgileri vardı henüz: şimdi tamamıyla tıraşlı olsa da pek değişik görünmemeliydi. Ne gibi bir yenilik olduğunu anlamamakla birlikte dikkatini ayıramıyordu. Daha bir sertlik gelmişti bu yüze, kibri azalmıştı, eskisi kadar kaygı okumuyordu. Eskisi kadar inatçılık göze çarpmıyordu, belki de daha metin bir ifade vardı. Jacques herhalde çekiciliğini kaybetmişti ama daha da kuvvet kazanmıştı. Adeta küt yapılı bir delikanlı olmuştu. Başı daha da büyümüş görünüyordu. Genişlemiş omuzlarından güçlükle ayırt edilebiliyordu. Üstelik başını biraz meydan okurcasına ya da kavgacı bir tutumla arkaya doğru tutuyordu hep. Çenesi korkunçtu, ağzının kenarları kaslı ve enerjik ama kederli bir görünüşteydi. Bu ağızdaki ifade çok değişmişti. Yüzü yine eskisi gibi beyazdı, yalnız elmacık kemiklerinde birkaç çil göze çarpıyordu. Kızıldan çok,

kestane rengini alan, oldukça gür, dağınık saçları bu güçlü yüzü çerçeveleyerek orantılarını daha da büyültüyordu. Alnına düşen bir kâkülü sık sık, canı sıkılarak eliyle düzeltmekteydi. Bu kâkül hep şakağına dökülerek gölgesini alnına düşürüyordu.

Antoine kardeşinin alnının kırıştığını, kaşlarının arasında iki çizgi belirdiğini gördü. Bu mektubu okuyunca Jacques'ın düşüncelerinin nasıl sarsılmış olacağını sezinlemişti. Bunun için, kardeşi mektubu tutan elini yanına sarkıtıp kendisine döndüğü zaman gafil avlanmamıştı.

"Demek, sen de... sen de okudun hikâyemi?"

Antoine gözkapaklarını kapayıp açmakla yetindi. Dudaklarıyla değil de gözleriyle gülümsedi. Kardeşinin öfkesine sadece bu gülümseyişle cevap verdi. Jacques, daha az saldırganca, bir daha sordu:

"Peki... Başka kim?"

"Kimse."

Jacques inanmayarak yüzüne bakmıştı. Antoine, "Namusum üzerine yemin ederim ki..." dedi.

Jacques ellerini ceplerine sokup sustu. Aslında ağabeyinin *Sorellina*'sını okumuş olması düşüncesine kendisini alıştırıyordu. Bu konuda ne düşündüğünü bile merak ediyordu. Kendisi bir buçuk yıl önce, ama ihtirasla yazdığı bu hikâyeyi beğenmiyordu. O vakitten beri çok geliştiğini düşünüyor ve bugün, bütün özentileri, o şiiri, o gençlik aşırılıklarını katlanılmaz şeyler olarak görüyordu. Asıl acayibi şu ki, konuyu, bu konu ile kendi öyküsü arasındaki ilişkiyi hiç düşündüğü yoktu; bu geçmişi, bir sanat havasına büründükten sonra kendisinden kopardığını sanmaktaydı, rastgele bu acılarla dolu deneylerini, daha çok kendi benliğinin gücünü kavramak için hatırlıyordu: "Bütün bu hastalıklardan kurtardım kendimi." Bunun için Antoine kendisine, "Seni almaya geldim" dediği zaman, bir tepki halinde, "Ne olursa olsun bu hastalıklardan kurtuldum" diye düşünmüştü. Biraz sonra da şunu ekliyordu: "Gise İngiltere'de." (Gise'in adının anılmasına ne de olsa katlanıyordu ama Jenny'ye uzaktan uzağa bile olsa değinilmesine şiddetle karşı çıkmaktaydı.)

Bir dakika kadar konuşmadılar. Bu sırada Jacques pencerenin önünde hareketsiz, uzaklara dalmış duruyordu; sonra tekrar geriye bakarak:

"Senin burada olduğunu kim biliyor?"

"Kimse."

Bu kez, inatla:

"Baba?"

"Yok canım."

"Gise?"

"Hayır, kimse bilmiyor." Antoine duraksadı, sonra kardeşinin yüreğini tamamıyla ferahlatmak için:

"Bütün bu olup bitenlerden sonra ve Londra'da olduğuna göre bir şey bilmemesi daha iyi olur."

Jacques ağabeyini süzdü. Gözlerinden bir soru parıltısı geçip söndü.

Yeniden sessizlik çöktü odaya.

Antoine korkuyordu bu sessizlikten, ama sessizliği bozmak istedikçe de bir türlü fırsat yakalayamıyordu. Elbette, zihnine bir sürü soru hücum etmekteydi. Sade ve tehlikesiz birtakım konulara değinmek istiyordu. Böylece aralarındaki yakınlaşma artacaktı ama aklına bir şey gelmiyordu.

Durumun nazikleştiği bir sırada Jacques pencerenin bir kanadını açarak geri çekildi. Birden odanın içine bol tüylü, gri renkli bir kedi gevşek gevşek atladı. Bu, burnunun ucu kara bir Siyam kedisiydi. Antoine havanın değişmesinden çok keyiflenerek, "Bir misafir mi?" dedi.

Jacques gülümsedi:

"Bir dost." Sonra:

"Hem de değerli bir türden: Oldukça hercai bir dost."

"Nereden geliyor?"

"Kimse bana bunu söylemedi, bilen yok."

Güzel kedi odanın içinde kasıla kasıla dolaştı.

Sessizliğin, çevrelerinde kol gezdiğini hisseden Antoine, "Islanmış şu senin dostun" dedi.

Jacques, "Genellikle yağmurlu havalarda gelir buraya" diye cevap verdi. "Geç vakit, gece yarısına doğru geldiği de olur. Camı tırmalar. İçeri girer, sobanın önünde yalanır, kuruduğu zaman da gitmek ister. Hiç okşayamadım şimdiye kadar, hiçbir şey de yediremedim."

Hayvan odayı yokladıktan sonra açık pencerenin önüne geldi.

Jacques adeta neşeyle, "Bak" dedi, "Senin burada olacağını ummuyordu, gitmek üzere." Gerçekten de, kedi, pencerenin kenarına, oradan da çatıya sıçradı.

Antoine yarı şaka yarı ciddi, "Çok acı bir şekilde benim burada istenmeyen adam olduğumu hissettirdi!" dedi.

Jacques açık pencereyi kapatmaktan yararlanarak cevap vermedi. Geri döndüğü zaman yüzü kıpkırmızıydı. Odanın içinde ağır ağır dolaşmaya başladı.

Yine sessizlik çökmek üzereydi...

Bunun üzerine Antoine, susmaktan daha iyi diyerek Jacques'm duygularını değiştirmek umuduyla ve hastayı düşünmekten kendini bir türlü alaınadığı için yeniden babasından söz etti. M. Thibault'nun ameliyat olduktan sonra huyunun nasıl değiştiğini anlatıp, "Sen de, benim gibi, şu üç yılda onun nasıl ihtiyarladığını görseydin, hakkındaki düşünceni değiştirirdin" dedi.

Jacques dalgınca, "Belki" diye cevap verdi. Antoine kolayca cesaretini kaybetmiyordu.

"Kaldı ki" diye sözüne devam etti. "Zaman zaman kendi kendime sorarım, acaba onu olduğu gibi anladık mı diye?.." Sonra bu konuya yapışarak, Jacques'a son günlerdeki bir olayı anlatmak esti aklına. "Biliyor musun?" dedi, "Bizim evin karşısındaki berber Faubois, şu doğramacının yanındaki... Pré-aux-Clercs Sokağı'nda..."

Başı önde sürekli gidip gelen Jacques birden durdu. Faubois... Pré-aux-Clercs Sokağı... Bu, içine sığındığı karanlık yalnızlığa, unuttuğunu sandığı dünyadan birdenbire tutulan bir projektör ışığı gibi olmuştu. Şimdi en küçük ayrıntılar kafasında canlanıvermişti birden. Kaldırımın her taşını, her vitrini, parmakları hep ceviz rengine boyalı ihtiyar doğramacıyı, soluk yüzlü antikacı ile kızını, sonra "evi", aralık duran sokak kapısını, kapıcının kulübesini, küçük zemin katlarını ve Lisbeth'i ve bütün o hiçbir hak tanınmamış olan çocukluğunu hatırladı... Viyana'da da bir başka Lisbeth'i tanımıştı, kocası kıskançlık yüzünden kendini öldürmüştü. Birden, buradan gideceğini Cammerzinn Baba'nın kızı Sophia'ya haber vermek gerektiğini düşündü.

Antoine anlatmakta devam ediyordu.

Evet, acele işi olduğu bir gün Faubois'nın dükkânına girmişti. Bu Faubois'ya, kendisi de Jacques da hiçbir zaman gitmezdi. Yirmi yıldır her Cumartesi günü babalarının sakalını düzelttiği için Antoine'ı uzaktan tanıyan ihtiyar, hemen M. Thibault'dan söz etmeye başlamıştı. Boynundaki peşkirle, hiçbir şey yapmadan oturan Antoine yavaş yavaş berberin ağzından babasının hiç ummadığı

taraflarını öğrenmişti. "Yani babamız, Faubois'ya durmadan bizim sözümüzü ediyormuş. Hele senden... Faubois, M. Thibault'nun 'oğulcuğunun' –bu sendin– bakaloryasını verdiği o yaz gününü çok iyi hatırlıyordu. O gün babamız dükkânın kapısını aralayarak, *'M. Faubois bizim küçük, sınavı kazandı'* demiş. Faubois da, 'İyi yürekli baba nasıl övünüyordu, görülecek şeydi!' dedi. Umulmadık bir şey değil mi?.. Yani... Üç yıldan beri olup bitenler..."

Jacques'ın suratı hafifçe asılmıştı. Antoine anlatmaya devam etmekle yanlış bir şey yapmış olup olmayacağını düşündü.

Ama bu yola girmişti bir kere:

"Evet. Senin gidişinden beri. Sonunda, babamızın, kimseye işin aslını söylemediğini öğrendim. Öyle ki bu konuda, mahalleyi yanıltmak için adeta bir roman uydurmuş. Örneğin, Faubois bana şöyle şeyler anlattı 'Seyahatten güzel şey var mı? Babanız, çocuğun yurt dışında yetişmesi için gerekli parayı harcayabildiğine göre pek iyi yapıyor. Hem sonra bugün posta ile her yerden mektup gönderilebiliyor. M. Thibault'nun bana dediğine göre küçükten her hafta haber alıyormuşsunuz..."

Antoine, Jacques'a bakmaktan sakınıyordu, bu çok belirgin konudan uzaklaşmış olmak için:

"Babamız, adama benden söz ediyormuş: *'Büyük oğlum bir gün Tıp fakültesinde profesör olacak'* demiş. Sonra Matmazel'den, hizmetçilerden söz ediyormuş. Faubois bütün ev halkını tanıyor. Gise'i de. Bak, şaşılacak şey: Babamız sık sık Gise'den söz ediyormuş! (Faubois'nın da o yaşta bir kızı varmış, anladığıma göre ölmüş.) Babamıza, 'Benimki şöyle yaptı' diyormuş Faubois. Babamız da ona, '*Benimki* şöyle yaptı' diyormuş. İnanır mısın? Faubois'nın dediğine göre babamız ona bir sürü çocuksu şeyler, çocuk sözleri anlatmış, unuttum şimdi. Kim derdi ki babamız o sırada bu çocukça şeyleri hatırlayacak? İşte, Faubois bana kelimesi kelimesine şunları anlattı: 'Babanız, bir kız çocuğu olmadığını üzülerek söylemişti. Bana sık sık, 'Bu küçük kıza, kendi kızım gözüyle bakıyorum M. Faubois.' Kelimesi kelimesine. İnan ki çok şaştım buna. O somurtkanlığının altında, kimsenin bilmediği belki de kederle karışık nasıl bir duygululuğu varmış!"

Jacques, tek kelime söylemeden, başı önde hep öyle gidip geliyordu. Ağabeyine bakmamakla birlikte Antoine'ın hiçbir hareketi gözünden kaçmıyordu. Heyecanlanmamıştı, şiddetli ve çelişik

duygularla sarsılıyordu. Onun için acı olan, onu en çok üzen de buydu: Geçmişin birdenbire böylesine, ister istemez hayatının içine dalışıydı.

Jacques'ın susuşu karşısında Antoine'ın cesareti kırılıyordu: bir konuşma kapısı açmak imkânsızdı. Kardeşini gözden kaybetmiyordu; amacı, ilgisiz kalmaya kararlı donuk yüzünden, düşüncelerini biraz olsun okuyabilmekti. Bununla birlikte ona içerlemiyordu. Kasılmış, kendisinden yüz çevirmiş olsa da gene de seviyordu yeniden kavuştuğu kardeşini. Dünyada hiçbir yüz şu anda Jacques'ın yüzü kadar sevimli görünemezdi ona. Hiçbir hareket ve sözle bu duygusunu açığa vurmadığı halde gönlünde taptaze bir şefkat doğuvermişti birden.

Odaya, ikisinin de benimsediği, ağır, ezici bir sessizlik çökmüştü. Oluklardaki yağmur şırıltısından, sobadaki ateşin çıtırtısından, bazen de Jacques yürürken döşeme tahtalarından birinin çıkardığı sesten başka bir şey duyulmuyordu.

Bir aralık Jacques sobaya iki odun attı, sonra yarı eğilmiş haldeyken, gözleriyle kendisini izleyen ağabeyine döndü, boğuk bir sesle, "Beni suçluyorsun. İstediğin gibi düşünebilirsin. Ama ben hak etmiş değilim bunu" dedi.

Antoine onun görüşünü telaşla düzeltti:

"Hayır, yok böyle şey."

"İstediğim gibi mutlu olmaya hakkım var" dedi Jacques yeniden. Kararlı bir hareketle doğruldu. Bir an sustu, sonra dişlerini sıkarak, "Burada ben tam anlamıyla mutlu oldum."

Antoine eğilerek:

"Doğru mu?"

"Tamamıyla."

Birbirlerine söyledikleri her sözden sonra bir saniye, ciddi bir merakla, iyi niyetli bir ihtiyatlılıkla ve düşünceli düşünceli bakışıyorlardı.

"İnanırım" dedi Antoine. "Kaldı ki ayrılışın... Yine de... daha o kadar çok şey vardı ki... İyi anlayamadığın şeyler... Off..." diye bağırdı ihtiyatla. "Sana en küçük bir sitemde bulunmak için gelmiş değilim yavrum" dedi.

İşte yalnız o an, Jacques ağabeyinin gülümsediğini fark etti. Antoine'ı asık suratlı, kabaca enerjik bir insan olarak tanıyordu. Bu gülümseyiş, onun için heyecan verici bir yenilikti. Birden gev-

şeyivermekten korkuyor muydu ne? Yumruklarını sıkıp kollarını salladı:

"Sus Antoine... Bırak bütün bunları..." Sonra söylediğini düzeltmek ister gibi:

"Şimdi değil." Gerçek bir keder ifadesi geçti yüzünden. Başını loşluğa doğru çevirerek, "Anlayamazsın" diye kekeledi.

Yeniden ortalığa sessizlik çöktü. Ama hava daha solunabilir haldeydi.

Antoine ayağa kalktı. Tabiiliğini bozmadan, "Sigara içmiyor musun?" diye sordu. "Canım bir sigara içmek istiyor, içebilir miyim?" Hiçbir şeye bir facia havası vermemeyi çok gerekli görüyordu. Yürekten bir yakınlık göstererek kardeşinin vahşiliğini giderebileceğini düşünüyordu.

Sigarasından bir iki nefes çekti, sonra pencerenin önüne gitti. Lozan'ın bütün çatıları, kenar çizgileri buğu içinde eriyen birbirinden ayıt edilemez siyahımsı semerler halinde göle doğru iniyordu. Bu yosunlu kiremitler suyu keçe gibi içmişti sanki. Ta uzaktaki ufuk, gün ışığına karşı bir sıra dağ ile örtülmüştü. Tepelerde, kar birikintilerinin beyazlığı göğün hiç değişmeyen griliği yanında büsbütün göze çarpıyordu ve yamaçlarda yer yer kar parçaları yine kurşuni bir zemin üzerine yayılmıştı. Bu dağlar, köpüklerini tüküren karanlık bir volkanı andırıyordu.

Jacques da pencerenin önüne gelmişti, "Oche dağları" dedi, kolunu uzatarak.

Aşağıya doğru kat kat inen şehir, gölün o taraftaki kıyısının görünmesine engel oluyordu, güneşe karşı olan öteki kıyı ise bu yağmur perdesinin ardında karanlık bir falezden başka bir şey değildi.

Antoine, "Şu senin güzel göl, kötü bir deniz gibi köpük saçıyor bugün" dedi.

Jacques, bu söz hoşuna gitmiş gibi gülümsedi. Hep öyle hareketsizce pencerenin önünde duruyor, oradan, adeta bir rüyada gibi, öbek öbek ağaçları, köyleri, köprü dubalarına bağlanmış olan küçük gemileri, dağ otellerine doğru kıvrıla kıvrıla yükselen patikaları seyrediyordu.

İşte bütün bu başına buyrukluk ve macera dekorundan ayrılması gerekecekti. –Kim bilir ne kadar zaman?

Antoine kardeşinin dikkatini çevirmek istedi.

"Bu sabah bazı işlerin olmalı" dedi. "Hele eğer..." Şunu eklemek istemişti: "Hele bu akşam gideceksek... Ama sözünü tamamlamadı.

Jacques, canı sıkılmışçasına başını salladı:

"Yok canım, inan bana, kimseye bağlı değilim. İnsan yalnız yaşarsa işler daha sade oluyor, hele özgürlüğüne sahipse..." Bu kelime sessizliğin içinde çınlamıştı. Sonra, gözünü Antoine'a dikerek, kederli bir sesle içini çekti:

"Anlayamazsın sen."

Antoine, "Öyleyse nasıl bir ömür sürüyor burada?" diye düşündü. "Yazı yazıyordu, evet... Ama geçimini nasıl sağlıyordu?" Çeşitli varsayımlarda bulundu. Bir süre kendisini düşüncelerinin akıntısına bıraktı. Sonra, yavaşça, "Erinlik yaşına girdiğine göre annemizin servetinden payını alabilirsin..." dedi.

Jacques'ın gözlerinden alaylı bir parıltı geçti. Neredeyse bir şey soracaktı. Hafif bir pişmanlık duydu: geçmişte yaptığı bazı işlerden kendini uzak tutabilirdi: Tunus'ta liman hamallığı... Trieste'deki Adriatica'nın bodrumu... Innsbruck'taki *Deutsche Buchdruckerei*... Ama yalnız bir saniye sürdü bu. M. Thibault'nun ölümünün kendisini refaha kavuşturacağını aklından bile geçirmemişti. Hayır! Paralarını da, kendilerini de istemiyordu! Tek başına yaşayacaktı.

Antoine bir adım daha atıp, "Nasıl geçiniyorsun?" diye sordu. "Hayatını kolayca kazanabiliyor musun?"

Jacques gözlerini odanın içinde gezdirerek, "Görüyorsun işte..." dedi.

Antoine kendini alamayarak yeniden sordu:

"Yani ne yapıyorsun?"

Jacques yine o suskun, inatçı halini almıştı. Alnında bir çizgi belirip kayboldu.

Antoine telaşla, "Senin işlerine karışmak niyetinde değilim" dedi. "Biricik dileğim hayatını en iyi şekilde kurman, mutlu olmandır."

"Ha!.." diye boğukça bir ses çıkardı Jacques. Bununla, "Ha! Mutlu olmak imkânsız benim için!" demek istiyor gibiydi. Hemen ardından sabrı tükenmişçesine, omuz silkerek, "Bırak, Antoine, bırak... Beni hiç anlayamazsın" dedi. Bunu söylerken zoraki bir gülümseme belirdi yüzünde. Kararsızca birkaç adım attıktan sonra, pencerenin önüne geldi ve gözleri uzaklara dalmış, sözlerindeki çelişkilerin farkında değilmiş gibi görünerek, "Tamamıyla mutluyum burada... Tamamıyla" dedi.

Sonra saatine baktı, Antoine'a yeniden konuşma fırsatı bırakmadan:

"Seni Cammerzinn Baba'yla tanıştırmalıyım. Buradaysa kızıyla da tanışırsın. Sonra yemek yeriz. Burada değil, dışarıda." Sobanın kapağını açtı, içine odun doldururken:

"Eski bir terzi... Şimdi sendikacı... Bundan başka hemen hemen tek başına doldurduğu küçük bir gazete çıkartıyor... Göreceksin, iyi bir adam..."

İhtiyar Cammerzinn, hamam gibi sıcak çalışma odasında prova düzeltmeleri yapıyordu. Gözüne dört köşe, iplik gibi ince, altın kollu acayip bir gözlük takmıştı. Çocuksu görünüşünün altında kurnaz bir hali vardı. Yüksek perdeden konuşuyordu, alaycı davranışı göze çarpmaktaydı. Her an gülüyor, gözlüklerinin üstünden gözünü hiç ayırmadan karşısındakinin gözlerinin içine bakıyordu. Bira getirtti. Antoine'a, "Beyefendi" dedikten bir süre sonra, "Evladım" demeye başladı.

Jacques, soğuk bir sesle, babasının sağlık durumu yüzünden "bir süre" ayrılmak zorunda kaldığını, bu akşam hareket edeceğini, odasını bırakmadığını, bu ayın parasını peşin vereceğini, eşyalarını da götürmediğini söyledi. Antoine hiç renk vermiyordu.

Ufak tefek ihtiyar, önündeki kâğıtları elinde sallayarak, bir "parti" gazetesi için kurmayı düşündüğü basın kooperatifi konusundaki tasarısı üzerinde uzun bir nutuk çekti. Jacques, ilgili görünerek bir şeyler söylemişti. Antoine dinliyordu. Jacques, ağabeyiyle baş başa kalmaya pek hevesli görünmüyordu. Hâlâ gelmeyen birini mi bekliyordu?

Sonunda, "Gidelim" dedi.

VIII

Dışarıda erimiş karları süpüren zehir gibi bir rüzgâr esiyordu.

"Berbat bir hava" dedi Jacques. Suskun görünmemeye çalışıyordu. Bir kamu binasının yanındaki geniş basamaklı merdivenden inerken, kendiliğinden, orasının üniversite olduğunu söyledi. Sesinin tonunda yerleştiği şehir için övünç duyduğunu hissettiren

bir şeyler vardı. Antoine binayı çok beğendiğini söyledi. Ama karla karışık sağanak onları bir sığınağa kaçmaya zorluyordu.

Jacques, bisikletlilerle yayaların sıralandığı iki dar sokak kavşağındaki bir canlı zemin katına doğru yöneldi. Bu camın üstünde büyük harflerle şu kelime yazılıydı:

GASTRONOMICA

Duvarları eski meşe lambriyle kaplı salona boydan boya muşamba döşenmişti. Şişko, kanlı canlı, soluk soluğa oradan oraya koşan bir adamdı lokantacı. Kendisinden, sağlığından, adamlarından, yemek listesinden memnun görünüyor, geçici misafirler gibi davrandığı müşterilerini ağırlıyordu. Duvarlara yer yer gotik harflerle, *"Gastronomica'da mutfak kimyahane değildir"* ya da *"Gastronomica'da hardallığın kenarında kuru hardal görünmez!"* gibilerden bir şeyler yazılmıştı.

Cammerzinn'in yanına geldikten ve yağmur altındaki yürüyüşten sonra daha az kasılan Jacques, ağabeyinin oradan hoşlandığını görerek gülümsüyordu. Antoine'ın dış dünya karşısındaki merakı, her ilginç şeyin üzerinde dikkatle duruşu ve bundan zevk alışı şaşılacak bir şeydi. Bir zamanlar, iki kardeşin Latin Mahallesi'ndeki aşçı dükkânlarında birlikte yemek yedikleri olmuştu. Antoine hiç etrafına bakınmazdı, oturur oturmaz masanın üstüne koyduğu tıp dergilerinden birini sürahiye dayayarak gözden geçirmeye koyulurdu.

Antoine, Jacques'ın kendisini süzdüğünü hissetti, "Beni değişmiş buluyor musun?" diye sordu.

Öteki dalgınca bir el hareketi yaptı. Evet, Antoine ona değişmiş, çok değişmiş görünüyordu. Ama nasıl? Bu üç yıl içinde Jacques, ağabeyinin birçok özelliğini unutmuş değil miydi? Şimdi bir bir hatırlıyordu bunları. Zaman zaman Antoine'ın herhangi bir hareketi –omzunu sarsıcı ya da göz kırpışı, bir açıklama yaparken elini açışı– eskiden çok alışık olduğu, ama silinmiş olan bir imge gibi canlanıveriyordu birden. Bununla birlikte Antoine'a özgü bazı haller, unutmamış bile olsa, yine de içinde bir şeyleri kımıldatıyordu: Yüzünün genel ifadesi, davranışı, bu kendiliğinden rahatlık, bu uzlaştırıcı tutum, bu sertlikten uzak bakış. Çok yeniydi bunlar. Bunu birkaç belirsiz kelimeyle anlatmayı denedi, Antoine gülümsedi.

Bunun, Rachel'in yadigârı olduğunu biliyordu. Aylar boyunca bu başarılı sevgisi, o vakte kadar mutluluğunu açığa vurmadığı yüzünde izini bırakmıştı. Bir çeşit iyimserce kendine güven duygusuydu bu, belki de el üstünde tutulan bir âşığın duyduğu memnunluktu ki bunun izi büsbütün silinmemişti.

Yemek iyiydi: Hafif, buz gibi bira, salonun sıcak sarmalayıcı havası. Antoine oraya özgü yemeklerden pek hoşlanmıştı; bu konuda kardeşinin rahatlıkla konuşabileceğini hissetmişti. (Jacques ne zaman ağzını açsa, konuşmaya istemeyerek girdiğini belli etmekle birlikte, duraksayarak, kesik kesik konuşuyor, sesi bazen yükseliyor, bazen titriyor, sonra birden susuyordu. Konuşma süresince de gözünü ağabeyinin gözünden ayırmıyordu.)

Antoine'ın bir şakasına karşı:

"Hayır Antoine! Haksızsın... Denemez ki İsviçre'de... Örneğin ben birçok başka ülke gördüm, inan ki..."

Antoine'ın, elinde olmadan yüzünde dolaşan merakı görünce durdu. Sonra, birden keyifsizce konuştuğuna pişman olmuş gibi, kendiliğinden, "Bak, şu adam bir tip olarak ele alınabilir. Şu sağımızda, patronla konuşan. İsviçre'deki halk tiplerinden biri. Görünüşü... Giyinişi... Konuşması.." diye sürdürdü sözlerini.

"Şu nezleli sesle konuşması mı?"

Jacques bir haksızlığa karşı çıkmak istercesine kaşlarını çatarak, "Hayır" diye düzeltti. "Kafası işleyen bir insanı gösteren, belki biraz monoton ama kelimelerin üstünde dura dura bir konuşma. Özellikle, çevresinde olup bitenlerle ilgisiz, içine kapanmış şu hali. Bu, İsviçrelilere özgü bir tutum. Sonra her yerde kendisini güvende duyduğunu belli eden duruş..."

Antoine, "Bakışından akıllı bir insan olduğu anlaşılıyor, ama inanılmaz derecede canlılıktan yoksun..." dedi.

"Eh, işte böyle... Lozan'da binlerce var bu tipten. Sabahtan akşama kadar, hiç telaşsız, ama, bir dakika bile kaybetmeden işlerini yaparlar. Başkalarının işlerine karışmazlar. Sınırlarını hiçbir zaman aşmazlar, her an, yaptıkları ve biraz sonra yapacakları işi düşünerek kendi hayatlarına gömülmüşlerdir."

Antoine, sözünü kesmeden, kardeşini dinliyordu: Onun böyle dikkatle dinleyişi Jacques'a çekingenlik veriyordu biraz. Ama ona kuvvet de oluyor, içindeki önemli olmanın verdiği duyguyla dili çözülüyordu:

"Canlılık, demiştin" diye yeniden söze başladı. "Ağır kanlı olduğu söylenir bu insanların. Ama düşünmeden, çabuk söylenmiş bir şey bu, üstelik yanlış. Ayrı mizaçta insanlar... Örneğin, senden... Biraz fazla derli toplu belki. Ama işlerinde daha ince, ağır kanlı değil. Hayır, dengeli insanlar. Bu hiç de aynı şey değil."

Antoine cebinden bir sigara çıkartarak, "Beni en çok şaşırtan şey senin bu karınca yuvasında bu kadar rahat oluşun..." dedi.

"Elbette!" diye bağırdı Jacques. Az kalsın kenara ittiği boş fincanı devirecekti. "Birçok yerde kaldım, İtalya'da, Almanya'da, Avusturya'da..."

Antoine gözünü kibritten ayırmadan şöyle gelişigüzel söylüyormuş gibi, "İngiltere'de..." dedi.

"İngiltere'de? Hayır. Neden İngiltere'de?"

Kısa süren bir durgunluk oldu. Bu sırada ikisi de bir şeyler düşünüyorlardı. Jacques şaşırmış gibiydi, yine de:

"İşte, öyle sanıyorum ki, bu ülkelerden hiçbirinde yerleşemezdim. Buralarda çalışılamıyor! İnsan ateşleniyor oralarda! Ancak burada dengemi bulabildim."

Gerçekten de, bunları söylerken az çok bir dengeye kavuşmuş gibi görünüyordu. Alışık olduğu belli olan bir pozda, yan olarak oturuyordu. Başını da inatçı bir kakülün düştüğü yana eğmişti. Saçlarının ağırlığını çekemiyormuş gibi. Sağ omzu ilerideydi. Bütün gövdesi sağ koluna dayanıyordu. Eliyle de bacağına kuvvetlice yaslanmıştı. Sol dirseği, aksine, hafifçe masaya dayalıydı. Sol elinin parmaklarıyla da sofra örtüsünün üstündeki ekmek kırıntılarıyla oynuyordu. Elleri sinirli, anlamlı erkek elleri olmuştu.

Az önce söylediklerini düşünüyordu.

Bir çeşit minnet duygusuyla, "Buranın insanları dinlendirici" dedi. "Elbette ki bu duygusuzluk sadece görünüşte... Duygu burada da var, havada, başka yerde olduğu gibi. Ama, görüyorsun ya, her gün gem vurulan tutkular tehlikeli olmaktan çıkıyor... Bu pek bulaşıcı değil..." Yine durdu, birden yüzü kızardı, sonra yavaş sesle, "Yani biliyor musun, üç yıldır!.." dedi.

Antoine'a bakmadan kâkülünü elinin tersiyle itti, oturuşunu değiştirdi ve sustu.

Sırrını açma yolunda ilk adım mıydı bu? Antoine hiçbir hareket yapmadan bekledi, kardeşini konuşmayı teşvik eder gibi süzdü.

Ama Jacques karar vermişçesine, "Yağmur durmadan yağıyor" dedi ayağa kalkarak. "Pansiyona dönelim, daha iyi olmaz mı?"

Tam lokantadan çıktıkları sırada caddeden geçen bir bisikletli, yere atlayarak Jacques'm yanına koştu. Günaydın bile demeden soluk soluğa, "Oradakilerden birini gördünüz mü?" diye sordu. Rüzgâr uçuştukça, kollarını göğsünün üstünde kavuşturarak toparlamaya çalıştığı sırtındaki dağcı pelerini yağmurdan sırılsıklam olmuştu.

Jacques hiç şaşmamış gibi görünerek, "Hayır" dedi. Bir evin sokak kapısının açık olduğunu fark etti. "Şurada duralım" dedi. Antoine'ın çekinerek uzakta durduğunu görünce onu da yanına çağırdı. Üçü de kapı saçağının altında yağmurdan korunmuş, yan yana duruyorlardı, ama Jacques adamla Antoine'ı tanıştırmadı.

Adam, bir baş hareketiyle gözlerini kapayan kukuletasını omuzlarına düşürdü, otuz yaşında falan görünüyordu. Konuya böyle biraz kabaca girmekle birlikte yumuşak, tatlı bakışlıydı. Yüzünde, sağ gözünün yarı kapanmasına sebep olan ve kaşının kenarından geçip şapkasının altında kaybolan bir bıçak yarası izi vardı.

Antoine'ın orada bulunuşuna aldırış etmeden, öfkeli bir sesle, "Bana çatıp durdular" dedi. "Ama ben bunu hak etmemiştim, değil mi?" Uzlaştırıcı bir el hareketi yapmış olan Jacques'ın yargısına önem verdiği belli oluyordu. "Dediklerine göre satılmış adamlarmış bunlar. Benim ne kabahatim var bunda? Şimdi uzaktalar ve ele verilmeyeceklerini çok iyi biliyorlar."

Jacques, düşündükten sonra, "Entrikaları sökmeyecek" diye cevap verdi. "İki şeyden biri..."

Öteki bir minnet duygusuyla ve umulmadık bir heyecanla, "Tamam! İşte sözün doğrusu bu!" diye bağırdı. "Ama siyasal gazeteler bizi ileri fırlatmasın."

Jacques sesini alçaltarak, "Koku alır almaz Sabakine ortadan kaybolur" dedi. "Bisson da, görürsünüz."

"Bisson? Belki."

"Ya peki, şu tabancalar?"

"Yo, hayır, bunu ispatlamak kolay. Eski sevgilisi bunları Basel'deki bir silahçı dükkânından almıştı."

Jacques, "Dinleyin beni, Rayer" dedi. "Bana güvenmeyin. Bu günlerde, bir süre bir şey yazamam. Gidip Richardley'yi bulun. Size kâğıtları versin. Benim için olduğunu söyleyin kendisine. Eğer bir imza gerekiyorsa Mac Laher'e telefon etsin, olmaz mı?"

Rayer cevap vermedi, Jacques'ın elini tutup sıktı. Jacques, Rayer'in elini bırakmayarak, "Ya peki, Loute?" diye sordu.

Adam başını eğdi. Çekingence bir gülüşle, "Buna bir şey yapamam" dedi. Sonra başını kaldırıp, "Ona bir şey yapamam, seviyorum" dedi hırsla.

Jacques, Rayer'in elini bıraktı, biraz durduktan sonra, "Böyle ne olacak bakalım ikinizin hali?" diye homurdandı.

Rayer içini çekti.

"Çok güç doğum yaptı: Hiçbir zaman tamamıyla iyileşemeyecek. Çalışabilecek kadar kendisini toparlayamayacak..."

Jacques sözünü kesti:

"Bana şöyle demişti: Cesaret edebilsem buna bir son verirdim."

"Görüyor musunuz? Şimdi ne yapabilirim ki ben?"

"Ama Schneebach?"

Adam kızmışçasına elini salladı. Gözünden bir kin parıltısı geçti.

Jacques elini uzatıp Rayer'in kolunu tuttu. Dostça ama kararlıca, adeta üstünlüğünü göstermek ister gibi sıktı. "Ne olacak haliniz böyle Rayer?" diye sert bir sesle tekrarladı.

Öteki, son derecede öfkelenmişçesine omuz silkti. Jacques elini çekti. Bir süre konuşmadılar. Rayer yüksek perdeden konuşacakmış gibi kolunu havaya kaldırarak, "Bizim için olduğu kadar onlar için de her an ölüm tehlikesi var. Söylenebilecek tek şey bu" diye mırıldandı. Söylediği apaçık bir şeymiş gibi sessizce güldü:

"Böyle olmazsa yaşayanlar ölü, ölüler yaşayanlar olur."

Bisikletini selesinden yakaladığı gibi tek kolla havaya kaldırdı. Yüzündeki yara izi morumsu bir kabarıklık halini aldı. Kukuletasını başına geçirerek elini uzattı:

"Teşekkür ederim. Richardley'ye gidiyorum. Siz iyi, doğru, çok büyük ve nazik bir insansınız." Sesine yeniden güven ve mutluluk gelmişti. "Sizi sadece görmek bile Baulthy, dünyaya karşı yakınlık doğuruyor bende... İnsana, edebiyata... Gazetelere bile... Yine görüşelim!"

Antoine bu konuşulanlardan bir şey anlamamıştı ama en küçük bir hareketi, tek bir kelimeyi bile kaçırmamıştı. Daha başlangıçta Jacques'tan daha yaşlı olduğu belli olan bu adamın, kardeşine saygı duyulan bir büyüğe karşı olduğu gibi candan bir yakınlıkla davrandığını fark etmişti. Ama bu konuşma sırasında en çok gözüne çarpan ve kendisine heyecan veren şey, Jacques'ın yüzündeki dost-

ça ifade, düşünceli, olgun hali, kişiliğinden fışkıran beklenmedik otoriteydi. Antoine için yepyeni bir şeydi bu. Bir dakika boyunca gözlerinin önünde, hiç tanımadığı bir Jacques vardı. O zamana kadar bunu gösteren hiçbir belirtiyi fark edememişti. Ama işte asıl Jacques, o günkü Jacques'tı.

Rayer bisikletine atlayıp Antoine'a selam bile vermeden bisikletiyle çamurları ikiye yararak uzaklaşıp gitti.

IX

İki kardeş yola koyulmuşlardı. Jacques bu rastlantı üzerine hiçbir yorum yapmıyordu; üstelik elbiselerinin içine kadar dalan ve özellikle Antoine'ın şemsiyesine saldıran rüzgâr, her türlü konuşmayı güçleştiriyordu.

Bununla birlikte bütün rüzgârların cirit attıkları Riponne Meydanı'na geldikleri sırada Jacques, yüzünü kamçılayan yağmura aldırış etmeden, birden yürüyüşünü yavaşlatarak, "Sofrada ne diye İngiltere'den söz ettin?" diye sordu.

Antoine, kardeşinin bu sorusunda bir çatışma isteği kokusu almıştı. Canı sıkılarak rüzgârdan işitilmez olan birkaç kelime mırıldandı. Hiçbir şey işitmemiş olan Jacques, "Ne dedin?" diye sordu. Ağabeyine yaklaşmıştı. Rüzgârı kesercesine omzunu yana vererek yürüyordu. Ağabeyine öyle dik dik bakıyordu ki, Antoine bunalarak yalan söylemekten çekindi, "Peki... Yani... Şu kırmızı güllerden ötürü..." diye açığa vurdu düşüncesini.

Bunu elinde olmadan, sert bir sesle söylemişti. Bir kere daha Giuseppe ile Annetta'nın kardeş oldukları halde birbirlerine duydukları tutku, otların içinde yatışları ve bunun gibi daha bir sürü tatsız şey hatırına gelivermişti. Canı sıkılmış, sinirlenmişti; hırsını sağanaktan çıkartmak istiyormuş gibi bir küfür savurarak şemsiyesini kapattı.

Jacques bir an, olduğu yerde apışıp kaldı. Hiç şüphesiz böyle bir cevabı aklının köşesinden geçirmezdi. Dudaklarını ısırarak, tek kelime söylemeden birkaç adım yürüdü. (Daha önce de kaç kere zayıf davranıp bir arkadaşının aracılığıyla bu gül sepetini göndertiğine pişman olmuştu. Böylece kendini ele vermiş ve, "Yaşıyorum ve seni düşünüyorum" demiş oluyordu. Oysa o sırada ailesinin

kendisini ölmüş bilmelerini istiyordu. Ama o güne kadar hiç olmazsa bu sırrın gizli kalacağına inanmıştı. Gise'in hiç ummadığı ve anlayamadığı boşboğazlığı çileden çıkartmıştı kendisini.) Öfkesini gizleyemedi.

"Yanlış meslek seçmişsin" dedi alaylı alaylı gülerek. "İyi bir polis olurdun."

Antoine buna dayanamadı, o da kızgınlığını belli ederek, "Özel hayatını bu kadar gizlemek isteyen bir insan onu dergi sayfalarında açığa vurmaz" dedi.

Jacques canevinden vurulmuştu.

"Ah? Yoksa öykümden mi öğrenmiştin çiçek gönderdiğimi?" diye bağırdı.

Antoine artık kendisine hakim olamıyordu.

"Hayır" dedi, sakin görünmeye çalışarak ve iğneleyici bir sesle hecelerin üstünde dura dura:

"Ama öykün, bu çiçekleri göndermenin anlamını kavramış olmamın zevkini tattırdı!" Bir şamar indirir gibi bu sözü söyledikten sonra, rüzgâra göğüs gererek hızlı hızlı yürümeye başladı.

Ama hemen ardından, geri alınamayacak kadar yanlış bir adım attığını bütün çıplaklığıyla görünce soluğu kesilecek gibi oldu. Birkaç kelime daha söylerse, her şey berbat olacaktı. Büsbütün ve kesin olarak kaçıracaktı Jacques'ı. Neden böyle birdenbire kendisini kaybetmiş de öfkeye kapılmıştı? Gise söz konusuydu da ondan mı? Peki, ne yapmalıydı şimdi? Açıklamada bulunmalı, özür dilemeli miydi? Hâlâ yapabilir miydi bunu? Ah! Bu işi düzeltmek için her şeye hazırdı!..

Kardeşine doğru dönerek, elinden geldiği kadar tatlılıkla hata ettiğini söyleyecekken, birden Jacques kolunu tutarak bütün gücüyle asılmıştı. Büyük bir sevgi, beklenmedik heyecanlı bir titremeyle, kardeşçe sıkıyordu Antoine'ın kolunu. Öyle ki bir saniyede yalnız, aralarından geçen acı sözlerin etkisi değil, bu üç yıllık ayrılığın yarattığı bütün suskunluk da eriyiverdi. Antoine'ın kulağının dibinde, kardeşi titrek sesiyle:

"Ama, Antoine ne yani? Nasıl bir şey düşünmüştün? Sanıyor muydun ki Gise'le... Ben? Olabilir miydi sence böyle bir şey?.. Delisin sen!"

Göz göze geldiler. Bakışları ta yüreklerine işlemişti. Jacques'ın bakışlarında keder ifadesi vardı, ama öfkeden, alaydan arınmış, daha genç bir ifade. Çiğnenen iffet duygusuna karışan kederi oku-

nuyordu yüzünden de. Antoine'ı birden huzura kavuşturan bir ışık seli olmuştu bu. Sevinçliydi. Kardeşinin kolunu göğsüne bastırıyordu. Gerçekten de kuşkulanmış mıydı bu iki çocuktan? Bilemiyordu. Derin bir heyecanla düşünüyordu Gise'i. Hafiflemiş hissediyordu kendisini. Sıkıntıdan kurtulmuştu, son derecede mutlu oluvermişti birden. İşte artık kardeşine kavuşmuştu.

Jacques konuşmuyordu. Gözlerinin önünde sıkıntılı hatıralar canlanmıştı: Maisons-Laffitte'teki o akşam... Hem Gise'in kendisine olan sevgisini anlamış hem de ona karşı engellenemez bir istek duymuştu içinde. İkisinin de nasıl heyecanlandıklarını, geceleyin, ıhlamur ağaçlarının altında öpüşmelerini. Bu, çekingence aşk yemini ettikleri yere, Gise'in romantik bir duyguyla gül yapraklarını serpişini hatırlamıştı...

Antoine da konuşmuyordu. Bir şeyler söylemek istiyordu ama bir çekingenlik vardı üstünde. Hiç olmazsa zaman zaman kardeşinin kolunu koluyla sıkıştırarak, "Evet, doğru söyledin, deliyim ben ama ne kadar mutluyum şimdi bilsen!" demek istiyor gibiydi. Jacques da aynı şekilde ona cevap veriyordu. Kelimeler olmadan daha iyi anlaşıyorlardı.

Yağmurun altında, birbirlerine sokularak gidiyorlardı. Bu çok tatlı, bu sürüp giden yakınlık heyecan veriyordu ikisine de. Ne biri ne öteki, kardeşinin kolundan daha önce çıkmaya cesaret edebiliyordu. Rüzgârdan korunmak için bir duvarın dibinden giderlerken Antoine şemsiyesini açtı, böylece yağmurdan korunmak için birbirlerine sokulmuş gibi oldular.

Tek kelime konuşmadan pansiyona gelmişlerdi. Antoine kapının önünde durdu. Kardeşinin kolundan çıktı ve tabii bir sesle, "Akşama kadar yapacak bazı işlerin olmalı? Seni yalnız bırakayım? Ben de şehri gezerim..." dedi.

Jacques, "Bu havada mı?" dedi. Gülümsüyordu ama Antoine gözlerinde bir duraksama sezdi. (Aslında akşama kadar saatlerce baş başa kalmaktan korkuyorlardı.) "Hayır, sadece iki üç mektup yazacağım, bu da ancak yirmi dakikamı alır, belki de saat beşten önce bir iş için çıkarım?" Bu düşünce yüzünü karartmıştı. Ama yine de doğruldu. "Ondan sonra serbestim. Yukarıya çıkalım."

Onlar dışarıdayken oda düzeltilmişti. Yeniden doldurulan sobadan yanan odunların sesi geliyordu. Yepyeni bir arkadaşlık havası

içinde birbirlerine yardım ederek, sırılsıklam olmuş paltolarını sobanın karşısına serdiler.

Pencerelerden biri açık kalmıştı. Antoine buraya yaklaştı. Birbirinin üstünden göle doğru inen bu çatı yığının ortasında dimdik bir kule yükseliyordu. Tepesinde küçük çanları asılıydı kulenin. Gri oku yağmurda parlıyordu. Antoine parmağıyla gösterirken, Jacques, "Saint-François" dedi. "Saatini görüyor musun?"

Çan kulesinin bir yüzünde kırmızı ile yaldız boyalı bir kadran göze çarpıyordu.

"İkiyi çeyrek geçiyor."

"Talihlisin sen. Görmem gittikçe zayıflıyor. Başım ağrıdığı için de gözlüğe alışamadım."

"Başın mı ağrıyor?" diye Antoine bağırdı. Pencereyi kapattı. Telaşla geri döndü. Onun bu merakı karşısında Jacques gülümsüyordu.

"Evet, doktor. Fena halde başım ağrıyor zaman zaman, tamamıyla da geçmedi."

"Nasıl bir baş, ağrısı bu?"

"Şuramda bir ağrı?"

"Hep solda mı?"

"Hayır."

"Baş dönmesi? Görüntüde karışıklık?"

"Sakin ol!" dedi. Bu ilgi canını sıkmaya başlamıştı Jacques'ın. "Şimdi daha iyiyim."

Şaka etmeyen Antoine, "Hele! hele!.." dedi. "Ciddi şekilde muayene etmek gerekir seni. Hazım durumunu incelemeli."

Böyle bir muayeneye hemen başlamak niyetinde olmamakla birlikte kardeşine doğru bir adım atmıştı. Jacques da geri çekilir gibi yapmaktan kendini alamadı. Yıllardan beri kendisiyle ilgilenilmediği için, biraz üstüne düşülmesi bağımsızlığını sarsacakmış gibi geliyordu ona. Ama hemen kendisini toparlayarak düşündü; o kadar ki Antoine'ın sağlığıyla böyle ilgilenişinden zevk duymuştu. Ilık bir soluk, kalbinin derinliklerinde çoktandır uyuşmuş telleri sarmış gibiydi.

"Eskiden buna benzer bir şey yoktu sende. Neden ileri geldi bu baş ağrıları?" diye Antoine sordu.

Geri çekildiğine pişman olan Jacques cevap vermek, bazı açıklamalarda bulunmak istemişti ama doğruyu söyleyebilir miydi?

"Bir hastalıktan sonra başladı bu baş ağrılarım... Grip gibi bir şey... Bilmiyorum ne olduğunu... Belki de sıtma... Bir aya yakın hastanede yattım."'

"Hastanede mi? Nerde?"

"Gabes'te."

"Gabes mi? Tunus'ta öyle mi?"

"Evet. Kendimi kaybetmişim. Sonra aylarca korkunç baş ağrıları çektim."

Antoine bir şey söylemedi. Ama şöyle düşünüyordu herhalde: "Paris'te rahat bir yuvan, doktor kardeşin varken, git geberme tehlikesini göze alarak Afrika hastanelerinde yat..."

Başka şeylerden söz etmek isteyen Jacques:

"Beni kurtaran korku oldu. O cehennem gibi sıcak yerde ölmek korkusu. Kazaya uğramış, bir sal üzerindeyken bir insan, nasıl toprağa, tatlı su kıyılarına kavuşmayı özlerse ben de öyle özlemiştim İtalya'yı. Tek bir düşüncem vardı kafamda: Bir gemiye atlayıp sağ ya da ölü Napoli'ye gitmek."

Napoli... Antoine Lunadoro'yu, Sybil'i, Giuseppe'nin körfezdeki gezintilerini hatırlamıştı. Şöyle bir soru attı ortaya:

"Neden Napoli'ye gitmek istemiştin?"

Jacques'ın yüzü kızardı. Bir şeyler anlatabilmek için kendisini zorluyor gibiydi, sonra mavi gözleri bir noktaya dikildi.

Antoine telaşla sessizliğe son verdi:

"Bana kalırsa dinlenmen gerekiyordu, sağlam iklimi olan bir yerde."

"Önce" dedi Jacques, Antoine'ın söylediğini dinlemediği belliydi. "Napoli'deki konsolosluğa birinden bir tavsiye mektubu götürüyordum. Yabancı ülkede oturmak, böyle olursa daha kolay olur. Hem ben kurallara uygun hareket etmek istiyordum." Omuzlarını kaldırdı. "Kaldı ki, asker kaçağı sayılsam bile, Fransa'ya dönüp kışlalarına tıkılamazdım."

Antoine hiç anlamamış göründü, konuyu değiştirerek:

"Peki ama... Bütün bu seyahatler için... Paran... Paran var mıydı?"

"Ne soru! İşte tam sana göre bir düşünce!" diye cevap verdi Jacques, elleri cebinde odanın içinde dolaşmaya başladı. "Uzun süre parasız kalmadım hiç. Gerektiği kadar param vardı. Başlangıçta, orada her türlü iş yapmak gerekmişti..." Yeniden kızardı ve

gözlerini başka tarafa çevirdi. "Oh, bazı günler işin içinden çabuk sıyrılıyordum, biliyor musun?"

"Peki, ama nasıl?"

"İşte... Mesela... Bir okulda Fransızca dersi vererek... Geceleyin, *Courrier Tunisien, Paris-Tunis* gazetelerinde düzeltmenlik ederek... Bu çok kere, İtalyancayı, Fransızca kadar çabuk yazmama yardım etmişti. Az sonra da bu gazetelere yazı verdim. Haftalık bir dergide bir sütun ele geçirdim. Sonra fırsat bulunca röportaj!" Gözleri parlamıştı: "Ah sağlığım elverseydi orada olurdum yine! Ne güzel bir yaşantı!.. Hatırlıyorum... Viterbo'de (Otursana. Hayır, ben yürümeyi daha çok seviyorum)... Beni Viterbo'ya gönderdiler... Hani, şu olağanüstü *Camorra* davası için. Kimse cesaret edemiyordu. Hatırlıyor musun? 1911 Mart'ındaki... Ne maceraydı! Napolililerin evinde kalıyordum. Orada her şeyi olduğu gibi öğrenebilecektim. Geceleyin hepsi sıvıştı. Polis geldiği zaman ben uyuyordum, tek başınaydım, öyle ki..." Antoine onu dikkatle dinlediği halde cümlesinin ortasında durdu – belki de bu yüzden. Aylarca süren baş döndürücü yaşantının ne demek olduğu sadece sözlerle nasıl sezdirilebilirdi... Kardeşi gözünü kendisinden ayırmamasına rağmen Jacques başını çevirerek, "Ne kadar geride kaldı bütün bunlar! Bırak... Düşünmeyelim artık..." dedi.

Sonra, canlanan bu anıların büyüsünden kaçmak için yeniden, ama sükûnetle konuşmaya zorladı kendisini:

"Diyordum ki... Bu baş ağrıları? Bak işte, İtalya'nın ilkbaharına hiç katlanamadım. Fırsat bulur bulmaz, serbest kalır kalmaz..." Kaşlarını çattı, burada da kendisine sıkıntı veren anılar canlanmıştı belki. Koluyla sert bir hareket yapıp:

"Bütün bunlardan kendimi kurtarınca Kuzey'e doğru yollandım."

Durdu, elleri cebinde, ayakta, gözlerini sobaya dikmişti.

Antoine sordu: "İtalya'nın kuzeyine mi?"

Jacques ürkerek, "Hayır!" diye bağırdı. "Viyana, Peşte... Sonra Saksonya, Dresden. Sonra Münih." Yüzü kızarmıştı birden. Dik dik ağabeyine baktı. Duraksar gibiydi, dudaklarında hafif bir titreme belirdi. Ama birkaç saniye geçince, ağzını büzdü ve mırıldandı. Dişlerini o kadar sıkmıştı ki ancak son kelimeler duyulabildi.

"Ah, Münih... Münih de korkunç bir şehir."

Antoine telaşla kısa kesti, "Ne olursa olsun, sebebi bulunmadıkça... Bir baş ağrısı bir hastalık değil, bir arazdır" dedi.

Jacques'ın dinlediği yoktu. Antoine da sustu. Daha önce de birkaç kere aynı şey olmuştu: Jacques'ın kendisini yıpratan bir sırrı dışarı atmak için çırpındığını sanırdı bir gören. Dudakları kımıldıyor. Neredeyse içini dökecek gibi, sonra birden, kelimeler boğazına tıkılmışçasına duruveriyordu. Her seferinde de Antoine, saçma bir ürküntüyle kardeşinin engeli aşmasına yardım edecek yerde, kendisini dizginleyip konudan uzaklaşarak gelişi güzel bir konuya geçiyordu.

Jacques'ı nasıl konuşturmalı diye düşünürken merdivenden hafif bir ayak sesi duyuldu; biraz sonra da kapıya vuruldu. Antoine saçları darmadağınık bir oğlanın yüzünü gördü.

"Ooo, affedersiniz, rahatsız ettim?"

Jacques kapıya doğru gelerek, "Gir" dedi.

Bu gelen hiç de çocuk değildi ama yaşı belli olmayan, ufak tefek bir adamdı, yüzü tıraşlıydı, teni süt rengindeydi, kuru kenevir renkli kıvırcık saçları vardı. Bir an kapıda duraksayıp Antoine'a kaygılı bir göz attı. Gözleri, çok sık, renksiz kirpiklerle örtülmüştü, bebekleri görünmüyordu.

Jacques, misafirin sırılsıklam paltosunu çıkartırken, "Sobaya yaklaş" dedi.

Öteki gibi bu adamı da ağabeyiyle tanıştırmamaya kararlı görünüyordu. Hiç canı sıkılmamış gibi gülümsüyor ve Antoine'ın orada bulunuşundan rahatsız olmadığı anlaşılıyordu.

Gelen adam, "Mithoerg'un geldiğini ve bir mektup getirdiğini söylemeye geldim" dedi. İnce bir sesle, hızlı hızlı ama ürküyormuş gibi yavaştan konuşuyordu.

"Bir mektup mu?"

"Vladimir Kniabrowski'den."

"Kniabrowski'den ha!" diye bağırdı, yüzü aydınlanıvermişti Jacques'ın.

"Otur bakalım. Yorgun görünüyorsun. Bir bira ister misin yahut çay?"

"Hayır, teşekkür ederim. Bir şey istemem. Mithoerg bu gece geldi. Oradan geliyor... Şimdi ne yapmalıyım ben? Ne salık verirsiniz? Denemeli mi?"

Jacques uzun uzun düşündükten sonra cevap verdi: "Evet. Tek yol bu. Şimdi öğrenmek için." Öteki kımıldandı.

"Tam sırası! Ben de böyle düşünüyordum. Ignace cesaretimi

kırdı, Chenavon da. Ama siz, siz! Tam sırası!" Jacques'a karşı donuk duran yüzünde ona duyduğu büyük güven okunuyordu.

Jacques parmağını kaldırarak sertçe, "Yalnız..." dedi.

Albino başını onaylarcasına yukarıdan aşağıya salladı. Ciddi bir sesle, "Tatlılıkla, tatlılıkla" dedi. Bu cılız adamın demir gibi bir iradesi olduğu anlaşılıyordu.

Jacques süzdü onu:

"Hasta değil miydin sen Vanheede?"

"Hayır, hayır... Biraz yorgundum." İçerlemişçesine gülümsüyordu. "Onların o gürültülü patırtılı kalabalığı içinde o kadar rahatsız oluyorum ki!"

"Prezel hâlâ burada mı?"

"Evet."

"Ya Quilleuf? Benim tarafımdan söyle Quilleuf'e çenesini tutsun biraz. Anlar o."

"Oh, Quilleuf mü? Ona kesin olarak dedim ki: Kötü bir insan gibi hareket ediyorsunuz. Rosengaard'ın bildirisini yırttı, hem de okumadan! Buradaki her şey, içinden çürümüş." Sonra, "Her şey çürümüş" diye tekrarladı. Boğuk ve tiksintili bir sesle söylemişti bunu. Ama aynı zamanda o küçük bir kız çocuğu dudaklarını andıran dudaklarında hoşgörülü bir gülümseme beliriverdi.

İncecik bir sesle:

"Saffrio! Tursey! Paterson! Hepsi! Suzanne bile! Çürümüşlük kokuyor bunların hepsi!"

Jacques başını salladı:

"Josepha, belki. Ama Suzanne, değil. Bak, Josepha iğrenç bir yaratık. Her işinizi alt üst eder."

Vanheede, sessizce Jacques'a bakıyordu. Küçücük dizlerinin üstünde bebek ellerini hatırlatan ellerini gezdiriyordu, yumrukları inanılmaz derecede zayıf ve soluk renkliydi.

"Çok iyi biliyorum, ama ne yaparsın? Kalkıp dereye mi atmalı şimdi? Yapabilir misiniz, söylesenize? Bir sebep mi bu? Ne de olsa bir insan o da. Hem o kadar aşağılık değil. Yo, hayır... Hem sonra kendisini bize teslim etmiş bulunuyor. Öyleyse?.. Güzellikle, güzellikle, belki..." İçini çekti. "Bu kadın gibi daha nice yaratıklar gördüm!.. Hepsi çürümüş."

Yeniden içini çekti. Görünmez bakışıyla Antoine'ı şöyle bir süzdü, sonra ayağa kalktı. Jacques'a yaklaşarak, birden ateşli ateşli,

"Vladimir Kniabrowski'nin mektubu, güzel bir mektup biliyor musunuz?" dedi.

"Peki öyleyse" dedi Jacques, "Ne yapmayı düşünüyor, şimdi?"

"İyi olmaya çalışıyor. Karısına, annesine, çocuklarına kavuştu. Bir kere daha yaşamaya hazırlanıyor."

Vanheede, sobanın önünde yürümeye başlamıştı; zaman zaman sinirlice bir hareketle elinin birini tutup sıkıyordu. Sonra kendi kendisine söylenir gibi derinden gelen bir sesle, "Çok temiz yürekli bir insan, şu Kniabrowski" dedi.

Jacques da derhal aynı ses ahengiyle, "Çok temiz yürekli" dedi. Bir an sustuktan sonra:

"Kitabını ne vakit çıkartmayı düşünüyor?"

"Bir şey söylemedi."

"Ruskinoff, insanı alt üst eden bir şey olduğunu söyledi bu kitabın, biliyor musun?"

"Nasıl olmasın? Baştan sona kadar hapishanede yazdı bu kitabı!" Birkaç adım yürüdü. "Bugün mektubunu getirmedim size. Olga'ya bıraktım kulübe götürsün diye. Bu akşam alacağım." Jacques'a bakmadan, başı yukarıda, tüy gibi hafif, gidip geliyordu; meleklere gülümser gibi bir hali vardı. "Vladimir, bu hapishanede gerçek benliğini bulduğunu söylüyor. Tek başına, yalnızlığı içinde." Sesi gittikçe daha ahenkli, ama boğukça bir hal alıyordu:

"Dediğine göre hücresi güzel ve aydınlıkmış; binaların tepesinden bakıyormuş. Demir parmaklıklı pencerenin altına kadar uzanmak için yatağının üstüne çıkarmış, 'Orada alnımı dayayarak saatlerce kalırdım, kar tanelerinin havada uçuşlarını seyrederdim' diyor. Dediğine göre başka bir şey görmezmiş, ne bir çatı, ne bir ağaç tepesi, hiç, hiçbir şey. Ama ilkbahar gelince, hele yazın, öğleden sonraları güneş yüzü görürmüş biraz. 'Bütün gün o anı beklerdim' diyor. Okuyacaksınız mektubunu. Bir keresinde ta uzaklardan minicik bir çocuğun ağlamasını duymuş... Bir keresinde de bir patlama." Vanheede kendisini dinleyen ve merakla bakmakta olan Antoine'a bir göz attı. "Bütün mektubu yarın getiririm size" dedi tekrar yerine otururken.

"Yarın olmaz" dedi Jacques. "Yarın burada değilim."

Vanheede hayret etmiş görünmüyordu. Sonra yeniden Antoine'a doğru başını çevirdi ve kısa bir süre durdu, ayağa kalktı:

"Özür dilerim. Herhalde sizi rahatsız etmiş olmalıyım. Size Vladimir'den haber yetiştirmek istemiştim de."

Jacques da ayağa kalkmıştı.

"Bu sırada çok çalışıyorsun sen, Vanheede; kendine bakman gerek."

"Yok canım."

"Hep o Schomberg & Rieth'te misin?"

"Evet" diyerek şeytanca gülümsedi. "Daktiloda yazıyorum ve sabahtan akşama kadar '*Evet efendim* diyor ve yine daktiloda çalışıyorum. Bu da bir iş mi ki? Akşam olunca kendi kendime kalıyorum. Serbest olunca da '*Hayır efendim*' diye düşünüyorum bütün gece, ta ertesi sabaha kadar."

Ufak tefek Vanheede o küçücük başını dimdik tutuyordu. O zaman, kıvırcık keneviri andıran saçları da daha yüksekte gösteriyordu başını. Bu sefer, Antoine bir şey söyleyecekmiş gibi bir hareket yaptı.

"On yıl boyunca aç kaldım, beyler, bu fikirler uğruna... Yine bağlıyım onlara."

Sonra Jacques'ın yanına geldi, elini uzattı, ama birden o incecik sesi bozuldu:

"Yola çıkacaksınız belki... Eee, ne yapalım... Buraya gelmek o kadar iyi geliyordu ki bana, biliyor musunuz?"

Jacques heyecanlanmıştı, cevap vermedi. Yalnız albinonun kolunu tuttu, sevgiyle. Antoine yüzünde bıçak yarası izi olan adamı hatırlardı. Jacques ona karşı da tıpkı böyle dostça, teşvik edici, biraz da ağabeyce hareketi yapmıştı. Gerçekten de bu acayip toplulukta ayrı bir yeri vardı, ona fikir danışıyor, düşüncelerini onaylatmak istiyor, onun beğenmemesinden çekiniyorlardı. Bundan başka, bir dostluk havasını tatmak için de geliyorlardı ona.

Antoine memnundu. İçinden, "Bu da bir Thibault" dedi. Ama hemen bir keder kapladı yüreğini. "Jacques Paris'te kalmayacak" diye düşündü. "Hiç şüphe yok İsviçre'ye dönecek. İçinden, "Birbirimize yazarız, tekrar gelip görürüm onu. Artık bu, o üç yıllık ayrılık gibi değil" dese de, derin bir sızı duyuyordu yüreğinde: "Ama eserini nasıl verecek, nasıl bir ömür sürecek, bütün bu insanların arasında? Gücünü nereye harcayacak? Hem sonra onun için tasarladığım şu parlak gelecek?"

Jacques, arkadaşının koluna girerek onu yavaş yavaş kapıya kadar götürdü. Vanheede orada durarak, çekingen bir baş eğişle Antoine'ı selamladı ve sahanlıkta gözden kayboldu, Jacques da arkasından gitmişti.

Antoine bir kere daha o incecik sesini duydu Vanheede'nin:

"... Hepsi çürümüş... Yanlarına aşağılık kimselerden, uyuz köpeklerden başkasını sokmuyorlar."

X

Jacques geri döndü. Bisiklete binmiş pelerinli adam hakkında olduğu gibi, Vanheede için de Antoine'a hiçbir açıklamada bulunmadı. Bardağa su doldurup yudum yudum içti.

Antoine kendisini toparlamak için bir sigara yaktı, kibriti sobaya atmak üzere ayağa kalktı, pencerenin önüne gelip dışarıya baktı, sonra dönüp yerine oturdu.

Birkaç dakikadır konuşmuyorlardı. Jacques yine odanın içinde yürümeye başlamıştı. Gidiş gelişini durdurmadan, damdan düşercesine, "Ne istiyorsun?" dedi, "Beni anlamaya çalışman gerek, Antoine! Onların okullarına* üç yılı, ömrümün üç yılını nasıl verebilirdim, söylesene?"

Antoine apışıp kalmıştı. Dikkat ediyormuş gibi uzlaştırıcı bir tavır takındı.

Jacques sözüne devam etti:

"Lise hayatımın üstü kapalı şekilde sürüp gitmesi!.. O kurslar, o dersler, o sonu gelmez yorumlamalar ve o her şeye gösterilen saygı!.. Sonra o içiçelik. Bütün düşünceler ortaklaşa hale getiriliyor, bu havasız yerlerde, *izbelerinde!* Onların belleticilerinin gözü önünde! Hayır, asla katlanamazdım buna! Anla beni Antoine... Demiyorum ki... Elbette, takdir ediyorum onları... Bu, öğretmenlik mesleği namuslu, inançlı insanların işi. Onurlu oluşları, gösterdikleri zihin çabası, o kadar az para aldıkları halde mesleklerine bağlı oluşlarıyla insanda hayranlık yaratıyorlar. Evet, ama..."

"Hayır, anlayamazsın beni sen" diye mırıldandı bir an durduktan sonra. "Sadece böylesine bir kışla disiplininden kaçmak ya da bu okul düzeninden nefret ettiğim için değil, hayır... Ama şu gülünç yaşayış yok mu, Antoine!"

Durdu, sonra gözünü yere dikerek tekrarladı:

"Gülünç!"

---

* *École normale supérieure.* (ç.n.)

Antoine:

"Jalicourt'a gittiğin zaman... Kararını vermiş miydin?"

"Hayır, hiç de değil!" Hep öyle gözü yerde, ayakta duruyor, kaşlarını kaldırarak eski günleri zihninde canlandırmaya çalışıyordu. "Ah! O Ekim ayı! Maisons-Laffitte'e öyle bir halde dönmüştüm ki... Acınacak halde!" Bir yük altındaymış gibi omuzları çöktü:

"Bağdaşmayacak birçok şey..."

Rachel'i aklına getiren Antoine, "Evet, Ekim" dedi.

"Okulların açılmasından birkaç gün önce: *École normale supérieure*'e gireceğim diye öyle bir korkuya kapılmıştım ki... Bak, ne acayip şey bu! Jalicourt'a gittiğim güne kadar bunun sadece bir korku olduğunu hatırlıyorum şimdi, o kadar. Şüphesiz bunun etkisiyle bunalarak, birkaç kere okulu bırakmayı düşünmüştüm... Evet... Ama bu sadece gerçekleşmeyecek, belirsiz bir tasarıydı. İşte o akşam Jalicourt'la görüştükten sonra kesin kararımı verdim. Şaşıyor musun buna?" dedi. Nihayet gözünü yerden kaldırdı; ağabeyinin yüzündeki şaşkınlığı görünce:

"O akşam eve dönünce yazdığım notları veririm sana. Geçen gün buluverdim onları."

Asık yüzle yine dolaşmaya başladı. O kadar zaman geçtiği halde bu ziyareti hatırlaması onu kederlendirmiş gibi görünüyordu.

Başını iki yana sallayarak, "Bunu düşündüğün zaman..." dedi. "Peki, ama sen ne münasebetle ona gitmiştin yani? İzlenimin?"

Antoine belirsiz bir el hareketi yapmakla yetindi.

"Evet" dedi Jacques. Kardeşinin kendisi gibi düşünmediğini sanıyordu. "Bu Jalicourt'un benim neslimin gözünde ne büyük değeri olduğunu bilemezsin sen!" Sonra davranışını değiştirerek, gelip Antoine'ın karşısına, sobanın yanındaki koltuğa oturdu. Birden, "Ah şu Jalicourt!" dedi gülümseyerek. Derin bir hazla bacaklarını sobaya uzattı. "Antoine, yıllardır şöyle diyorduk: 'Jalicourt'un öğrencisi olursak...' Hatta şöyle de düşünüyorduk: 'İzinden giden bir öğrencisi.' *École normale supérieure*'e girmekte ne zaman bir duraksama geçirsem kendi kendime, 'Evet, ama Jalicourt var' diyordum. Dinleme zahmetine katlanılacak bir o vardı benim için, anlıyor musun? Şiirlerini ezberlemiştim. Onun özellikleri üstüne fıkralar anlatılıyor, sözleri tekrarlanıyordu. 'Meslektaşları kendisini kıskanıyor' deniliyordu. Üniversiteye sadece her biri atılganca düşünceler, canlı fıkralar, içten doğan dostça sırdaşlıklar ve gerçekçi sözlerle

dolu birer uzun şiir olan derslerini değil, nüktelerini, o ihtiyar centilmen inceliğini ve çok şirin şapkasını bile kabul ettirmişti! Coşkun, hayalci, aşırılıkları olan, ama çok olgun ve başkalarına hep kendinden bir şeyler vermek isteyen, derin bir çağdaşlık bilincine ermiş biri. İçimizdeki en duygulu noktaya parmak basmasını bilen insandı o! Ona yazmıştım. Bende de beş mektubu var. Övünüyorum bunlarla, bir hazine benim için bu mektuplar. Bu beş mektubun üçü dördü bugün bile insana hayranlık verecek kadar güzel."

"Bak bir şey anlatacağım. Bir ilkbahar sabahı bir arkadaşımla birlikte ona rastlamıştık. Nasıl unutabilirim bunu? Soufflot Sokağı'ndan yukarı doğru geliyordu, geniş, canlı adımlarla. Etekleri rüzgârda uçuşan ceketi, şapkasının geniş kenarlarından fırlayan ok gibi saçlarıyla gözümün önünde canlanıyor şimdi. Dimdik, tek camlı gözlüğünü havaya kaldırmış, kemerli burnu ileride. O, yüzünün iki tarafından sarkan Galyalı bıyığıyla... Gaga vurmaya hazır bir ihtiyar kartal. Vahşi bir kuş. Bir yaşlı Lord aynı zamanda. Unutulmaz bir adam!.."

"Gözümün önüne geliyor" dedi Antoine yüksek sesle.

"Kapısına kadar ardından gittik. Büyülenmiştik. Belki on dükkâna sorduk, bir fotoğrafını bulabilmek için!" Jacques sert bir hareketle ayaklarını altına doğru çekti. "Ama bak, düşündükçe kin duyuyorum ona!" Sonra hafifçe öne eğildi, ellerini sobaya uzattı, düşünceli:

"Ama yine de evden ayrılmaya cesaret edebilmemi ona borçluyum!"

"Senin böyle bir şey yapacağını Jalicourt'un aklından geçirmemiş olacağına inanıyorum" dedi Antoine...

Jacques duymamıştı. Sobaya doğru dönerken, dudaklarında bir tebessüm dolaştı. Duyulur duyulmaz bir sesle konuşmaya başladı: "Anlatmamı ister misin?.. Peki öyleyse... Bir akşamdı, yemekten sonra, haber vermeden ona gitmeye karar verdim. Kendisine açıklamaya... Her şeyi! Saat dokuzda Panthéon Meydanı'ndaki evinin kapısını çaldım. Hatırlarsın herhalde: karanlık bir antre, Brötanyalı acemi bir hizmetçi kız, yemek odası, kaçan bir kadının eteği, sofra toplanmış ama masanın üstünde bir dikiş sepeti, yamanacak çamaşırlar. Bir yemek ve pipo kokusu; sıcak, ağır bir hava. Kapı açıldı: Jalicourt. Ama Soufflot Sokağı'ndaki yaşlı kartalla hiçbir benzerliği yoktu bu karşımdakinin, ne de o mektupları yazanla. Ne

o derin anlayışlı insanla ne o şairle. Bilinen Jalicourt'la. Hiç, ama hiç. Kamburu çıkmış, tek camlı gözlüğü de yok gözünde, ağzında sönmüş bir pipo, dudağını bükmüş, yediği lahanayı sindirerek uyukluyordu herhalde sobanın kenarında! Hiç şüphesiz beni almazdı evine eğer hizmetçi kız... Ama enselenmiş, gafil avlanmıştı, çalışma odasına soktu beni."

"Ben birden çok heyecanlanmıştım: 'Sizden...' Ben daha konuşmaya başlarken doğruldu, biraz kendine geldi! Yine o ihtiyar kartal oluvermişti. Tek camlı gözlüğünü taktı, bana yer gösterdi. O ihtiyar Lord vardı karşımda yine. Şaşmış gibi, 'Bir öğüt mü isteyeceksiniz?' dedi. Bunun altında şöyle bir şey yatıyordu. 'Akıl danışacak kimseniz yok mu?' Doğruydu bu, başka birine başvurmayı hiç düşünmemiştim. Elden ne gelir Antoine? Bu konuda bir şey yapamazdık. Senin öğütlerini tutamadım hiçbir zaman... Ne de başkasınınkileri... Tek başıma yolumu buldum, böyle yaratılmışım. Jalicourt'a da böyle dedim. Beni dinlemesi cesaretimi artırmıştı. Birden konuya daldım: 'Romancı olmak istiyorum, büyük bir romancı...' Söze buradan başlamak gerekiyordu. Jalicourt hiç istifini bozmadı. Artık dilim çözülmüştü... Her şeyi anlattım ona... Her şeyi işte: Kendimde, benliğimin derinliklerinde, bir gücün varlığını hissettiğimi, ama yıllardır kültür edinmek için giriştiğim bütün çabaların bu derin değere zarar verdiğini. Öğretime, okullara, bilgiçliğe, yoruma, gevezeliğe karşı duyduğum tiksintiyi anlattım. Ki, bu nefrette bir savunma, bir korunma içgüdüsünün kuvveti vardı! Artık dizginimi koparmıştım. Jalicourt'a, 'Bütün bunlar ağır bir yük gibi çöküyor omuzlarıma, bütün bunlar boğuyor beni, bütün bunlar içimdeki atılımı yolundan saptırıyor!' dedim."

Jacques gözünü Antoine'a dikmişti. Bakışları her an değişiyor, birbiri ardınca sertleşiyor, ihtiraslı, kederli, şefkat dolu oluyor ve bir anda tatlılaşıyordu.

"Biliyor musun Antoine, doğruydu bu!"

"Evet yavrum, ben de hissediyorum bunu."

"Ah, inan ki bu bir övünme değil" diye tekrar söze başladı Jacques. "Başkalarına hükmetmek ya da yüksek mevkilerde bulunmak gibi hiçbir isteğim yok. Kanıtı, buradaki yaşantım! Ama yine de sana yemin ederim ki çok mutluyum burada!"

Birkaç saniye süren sessizlikten sonra Antoine:

"Sonra ne oldu, anlat. Ne cevap verdi sana?"

"Bir dakika, anlatacağım. Yanılmıyorsam, hiç cevap vermedi. Evet, tamam. Sonunda, 'Kaynak'tan bir parça okudum... Bir çeşit mensur şiir gibi bir şeydi bu. Bir saçmalık" dedi yüzü kızararak. "... *bir kaynağın kıyısında kendi içine eğilebilmek*, vs. *Otları sıyırmak, o temiz fidanı meydana çıkartmak, suyun fışkırdığı derinliklerden...* İşte burada beni durdurdu: 'Güzel bu imgeniz...' Bulabildiği tek şey bu oldu! İhtiyar tilki! Gözünün içine bakmak istedim. Göz göze gelmekten kaçındı. Yüzüğüyle oynuyordu."

Antoine, "Görür gibi oluyorum" dedi.

"... Bir sürü maval okumaya başladı bana: 'Daha önceden denenmiş yolları hakir görmemek gerekirmiş... Disiplinlere uymakta yarar varmış, insanı olgunlaştırırmış vs'. Ah, o da ötekiler gibiydi. Hiç, ama hiçbir şey anlamamıştı! Bana tekrar tekrar geviş getirilmiş düşüncelerden başka bir şey vermedi! Oraya gittiğim, konuştuğum için çok kızmıştım kendime! Bir süre bu şekilde konuştu. Tek bir kaygısı vardı sanki: beni tanımlamak. Şöyle dedi bana: 'Siz de onlardan birisiniz... Sizin yaşınızdaki gençler... Sizi de şu yaradılıştaki insanlarla sınıflandırmak...' Bunun üzerine diklendim: 'Sınıflandırmaktan, sınıflandırıcılardan nefret ederim! Sınıflandırmak bahanesiyle sinirlendirirler sizi, kemirirler, pençelerinden küçülmüş, berelenmiş olarak çıkarsınız' dedim. Gülümsedi. Ne söylersem kabullenmeye hazır görünüyordu! İşte o anda şöyle bağırdım yüzüne: 'Profesörlerden nefret ederim! İşte bunun için gelmiştim size!' Hep gülümsüyordu. Koltukları kabarmış gibi görünüyordu. Sevimli görünmek için bana bir şeyler sordu. Çileden çıkaran şeyler! Ne yapmıştım? –Hiçbir şey! Ne yapmak istiyordum? –Her şeyi! Sinsi adam gülmeye bile cesaret edemedi. Bir gencin kendisi hakkında kötü düşünmesinden çok korkuyordu! İşte buydu onun saplantısı: Gençlerin görüşü! Yanına geldiğim andan beri aslında tek bir şey düşünüyordu, yazmakta olduğu kitabını: *Deneyimlerim*. O zamandan beri yayımlanmış olmalı. Ama okumaya hiç niyetim yok. Kitabının başarısızlığa uğramasından ödü kopuyordu. Bir gençle karşılaşır karşılaşmaz, iflasa uğramak korkusuyla şöyle soruyor kendi kendisine, 'Acaba ne düşünecekler bu kitabım için?'"

Antoine, "Zavallı adam" dedi.

"Evet, ama biliyorum, içe dokunan bir şey vardı bunda! Ama ben oraya onun karşısında durup titrediğini görmeye gelmemiştim. Hâlâ bir şey umuyordum ondan, Jalicourt'umu bekliyordum. Jalico-

urt'larımdan birini, hangisi olursa olsun, ama bunu değil! Sonunda kalktım. Çok gülünç bir andı bu. Sızlanmaları arasında beni uğurladı: 'Gençlere öğüt vermek o kadar güçtü ki... Her şeyi kucaklayan bir hakikat yoktur, herkes kendisi için doğru olanı bulmalıdır, vs... Gözünün önüne getirebilirsin, tek kelime söylemeden yumruklarını sıkarak nasıl kaçtığını! Salon, yemek salonu, antre. Karanlıkta kapıları kendim açtım, antika eşyalarına çarpıyordum, adam ancak elektrik düğmelerini çevirecek kadar vakit bulabilmişti."

Antoine gülümsedi. Üzeri halı örtülü o kakmalı koltukları, bibloları hatırladı. Jacques, yüzünde şaşırtıcı bir ifadeyle yine konuşmaya koyuldu.

"Bak... Sonra... Ne oldu bilmiyorum. Neden kaçtığımı birdenbire anlamış mıydı? Arkamdan kısık sesini duyuyordum... 'Daha ne istiyorsunuz benden? Görüyorsunuz ki bitmiş tükenmiş bir insanım!' Antreye gelmiştik. Şaşkın bir halde başımı geriye çevirip baktım. Ne acınacak bir yüzdü o! Durmadan tekrarlıyordu: 'Bitmiş, tükenmiş, bir adam! Ve de hiçbir şey yapmadan!' diye. Bunun üzerine böyle düşünmesinin doğru olmadığını söyledim kendisine. Bunu içtenlikle söylemiştim. Ona kızmıyordum artık. Ama o hep, 'Hiç, hiçbir şey değilim! Bunu, ben biliyorum yalnız' diyordu. Ben beceriksizlikle diretince, birden acayip bir öfkeye kapıldı. 'Nedir sizi böyle aldatan? Kitaplarım mı? Sıfır? Hiçbir şey koyamadım bunlara yapabileceklerimden! Peki öyleyse? Söyleyin bakalım? Unvanlarım mı? Derslerim mi? Akademi üyesi oluşum mu? Ne yani? Ne?' Yakasındaki rozeti yakalayıp sallayarak, 'Söyleyin, ne? Ne?' diyordu gittikçe köpürerek."

Jacques anlattıklarının etkisi altında derin bir üzüntüye kapılmıştı. Yerinden kalktı. Gittikçe ateşlenerek o sahneyi canlandırmaya çalışıyordu. Antoine da, tavan lambasının aydınlığı altında bütün parlaklığıyla gördüğü Jalicourt'u hatırlıyordu.

"Birden sakinleşti" diye sözüne devam etti Jacques. "Söylediklerini başkalarının duymuş olmasından korkuyor gibi geldi bana. Bir kapıyı açıp beni portakal ve tahta cilâsı kokan kiler gibi bir yere soktu."

"Yüzünde alaylı gülen bir adamın çizgileri vardı, ama dimdik bakıyordu, gözü kan çanağı gibiydi. Üzerinde bir kompostoluk-la birkaç bardak bulunan bir rafa dirseğini dayadı. Bilmem nasıl oldu da bir şey devirmedi. Üç yıl sonra bugün hâlâ kulaklarımda

çınlıyor sesi. Boğuk bir sesle konuşmaya başladı: 'Bakın işin doğrusunu söyleyeyim size. Ben de sizin yaşınızdayken, belki biraz daha büyüktüm; *École normale supérieure*'den çıktığım sırada romancı olmak istiyordum. Ben de kendimde gelişmek için özgürlük isteyen bu kuvveti duydum. Benim de içimde yanlış yolda yürüdüğüm sezgisi doğmuştu. Bir an. Ben de öğüt istemeyi düşündüm. Yalnız, ben bunun için bir romancı aradım. Bilin bakayım kimi? Hayır, anlayamazsınız 1880 gençliğinin gözünde onun ne yüksek yeri olduğunu! Evine gittim. Beni konuşturdu; bir yandan da sakalını sıvazlayarak, canlı bakışlarını yüzümden ayırmadan dinliyordu. Sonunu beklemeden, acelesi varmış gibi ayağa kalktı. Ah! Hiç duraksamadı! Peltek konuşmasıyla *'Bisim icin tek bir yetisme yolu var, o da gastesilik!'* dedi. Yirmi üç yaşındaydım. Eh, işte geldiğim gibi gittim efendim; bir budala gibi! Döndüm yine kitaplarıma, hocalarıma, arkadaşlarıma, bir yarışmadır başladı, öncü dergiler, toplantılar... Güzel bir gelecek! Güzel bir gelecek.' Jalicourt elini omzuma yasladı; hep adamın gözünü, o şeytan bakışlı gözünü hatırlıyorum. O tek camlı gözlüğü altında parlayan gözünü. Birden sırtını doğrulttu. Tükürüğünü yüzüme saçarak, 'Ne istiyorsunuz benden? Öğüt mü? Alın öyleyse! Bırakın kitapları! İçinizdeki sesin gösterdiği yoldan gidin. Bir şeyler öğrenin; eğer kendinizde azıcık deha kırıntısı varsa, içinizden kendi kuvvetinizle büyürsünüz!.. Sizin için belki henüz vakit vardır. Çabuk harekete geçin! Gidip yaşayın! Nasıl, nerede olursa olsun! Yirmi yaşındasınız; gözleriniz, bacaklarınız sağlam? Dinleyin Jacques, bir gazeteye girin. Günlük olayların peşinden koşun. Anlıyor musunuz dediğimi? Hayır, saçmalamıyorum. Kalabalığın içine balıklama dalın! Başka hiçbir şey kirinizden, pasınızdan arıtmaz sizi. Sabahtan akşama kadar koşun durun. Hiçbir kazayı, hiçbir intiharı, hiçbir davayı, hiçbir salon faciasını, hiçbir genelev cinayetini kaçırmayın! Gözünüzü açın. Bütün bir uygarlığın peşinde sürükleyip getirdiği her şeyi görün; iyi, kötü, hayal edilmeyen, uydurulamayan her şeyi! İşte bundan sonra insanlar üzerine, toplum ve kendi üzerinize bir şeyler söyleyebilirsiniz belki!'"

"Ona bakmıyordum o an, gözlerimle içiyordum onu. Tüm varlığım elektriklenmişti. Ama her şey yeniden donuklaştı, birdenbire. Tek kelime söylemeden kapıyı açtı. Önüne katıp antreden geçirip merdivenden sahanlığa kadar sürdü beni, kovdu adeta. Hiçbir za-

man nedenini kavrayamadım bunun. Kendini toparlamış mıydı? Böyle ateşlendiği için pişman mı olmuştu? Başkalarına anlatmamdan mı korkmuştu? Gözümün önüne geliyor hâlâ o uzun çenesinin titreyişi. Sesinin yükselmemesine çalışarak, "'Haydi, haydi gidin, dönün yine kitaplarınıza' diye kekeliyordu."

"Arkamdan kapıyı vurarak kapattı. Umurumda olmadı bu. Dört kattan yalpalayarak indim. Sokağa çıkınca, çayıra bırakılmış bir tay gibi dörtnala, gecenin karanlığında koşuyordum."

Jacques heyecandan boğulacak gibiydi. Bir bardak daha su içti. Eli titriyordu, bardağı koyarken sürahiye çarptı. Sessizlik ortasında çıkan billûr sesi uzun uzun yankılandı.

Hâlâ ürperen Antoine, kardeşinin kaçışından önceki olayları birbirine bağlamaya çalışıyordu. Birçok şey vardı, bilmediği. Giuseppe'nin iki kıza birden âşık oluşu üzerinde Jacques'ı konuşturmak istedi. Ama az önce kardeşi, bu konuda... "Bağdaşamayacak çok şey var" diye içini çekmişti. Onun böyle inatla susuşu, kaçma kararı üzerinde karmaşık duygularının ne ölçüde rolü olduğunu ispatlıyordu. Antoine, "Peki, bu kızların, şimdi Jacques'ın kalbindeki yeri nedir?" diye düşündü.

Olayları kabataslak bir araya getirmeye çalıştı. Jacques Ekimde Maisons'dan dönmüştü. O sırada Gise'le ilişkileri nasıldı? Jenny ile buluşuyor muydu? İlişkisini kesmeyi denemiş miydi? Yoksa yerine getirilemeyecek yükümlülükler altına mı girmişti? Antoine kardeşinin o sırada Paris'teki durumunu gözünün önüne getirmeye çalıştı. Öğrenimi için belirli bir çevreye girmemişti, yalnızdı ve çok serbestti. Çözümleyemediği sorunu yüreğinde evirip çevirerek büyük bir heyecan, dayanılmaz bir bunalım içinde yaşıyor olmalıydı. Tek çıkış yolu şu *École normale supérieure*'e yazılmaktı ama tiksiniyordu oradan. Bunun üzerine kalkıp Jalicourt'a gitmiş olmalıydı. Ve birden bir çıkış yolu buldu kendine: Engelleri aşmak, bir maceraya atılarak yaşamak! "Evet" dedi içinden Antoine, "Jacques'ın sadece gidişi değil, üç yıl boyunca bir ölüm sessizliğine bürünüşü de ancak böyle açıklanabilir. Her şeye yeniden başlamak! Yeniden başlayabilmek için de her şeyi unutmak. Herkes tarafından unutulmak!"

"Ama benim Le Havre'da bulunmamdan yararlanması, beni tekrar görebilmek, konuşmak için yirmi dört saat beklememesi!.."

İçindeki öfke neredeyse canlanacaktı yeniden. Kendini zorlayarak kızgınlığını boğdu; bir konuşma kapısı açarak hikâyenin alt tarafını öğrenmek istedi:

"...Yani... O akşamın ertesi günü mü?.."

Jacques yine sobanın yanına oturmuştu. Dirseklerini dizlerine dayamış, omuzları düşük, başı önünde, hafif hafif ıslık çalıyordu. Başını kaldırdı:

"Ertesi gün, evet." Sonra kasılır gibi:

"O sahneden hemen sonra..."

Babasıyla arasındaki sahne, Seregno Sarayı'ndaki sahne! Antoine unutmuştu bunu.

Birden sesini yükselterek, "Babam bunun hiç sözünü etmedi bana" dedi.

Jacques şaşırmış, görünüyordu. Ama yine de, gözlerini başka yöne çevirdi, bu hareketiyle: "Adam sen de... Bu konuya dönmeye hiç hevesim yok" demek ister gibiydi.

"İşte anlaşıldı, niçin Le Havre'dan dönüşümü beklemediği" diye Antoine keyifli keyifli düşündü.

Jacques yine o düşünceli halini takınmıştı, bir yandan da hafifften ıslık çalıyordu. Sinirinden alnını kırıştırıyordu. Birkaç saniye içinde elinde olmadan, o trajik dakikaları tekrar yaşadı: Baba ile oğlu yemek salonunda baş başa. Yemek sona ermek üzere. M. Thibault, *École normale supérieure*'e girişi konusunda bir şey sormuştu. Jacques kabaca girmeyeceğini söyledi. Cevapları gittikçe kırıcı oluyordu; babası masayı yumruklamaya başlamıştı... Canına tak eden Jacques anlaşılmaz bir çılgınlık nöbetiyle, meydan okurcasına Jenny'nin adını ortaya atıp, onarılmaz şekilde ağzına geleni söyledikten ve ardında bütün köprüleri yıktıktan sonra, başkaldırmanın ve umutsuzluğun sarhoşluğu içinde, "Kendimi öldüreceğim" diye bağırarak çıkıp gitmişti.

Bu sahne o kadar canlılıkla gözünün önüne gelmişti ki, iğne batırılmış gibi ayağa fırladı. Antoine kardeşinin gözünde bir şaşkınlık parıltısını fark etmişti. Ama Jacques, göz açıp kapayıncaya kadar toparlandı.

"Saat dördü geçiyor..." dedi. "Acaba alışverişe gitsem mi?" Pardösüsünü sırtına geçirmişti bile. Sıvışmak için sabırsızlanıyor

gibiydi. "Sen buradasın değil mi, ben saat beşe kalmaz gelirim. Akşam yemeğini büfede yeriz, daha iyi olur böyle." Masanın üstüne içinde bir sürü kâğıt bulunan birkaç dosya koydu. "Bak..." dedi. "Belki vakit geçirirsin... Makaleler, küçük hikâyeler... Bu son yıllarda yazdıklarının içinde az kötü olanlar..."

Eşikten geçmişti ki, acemice dönerek, yavaş, sesle, "Bak, bana hiç söz etmedin Daniel'den" dedi.

Antoine'a, kardeşi az kalsın: "... de Fontain..." diyecekmiş gibi geldi:

"Daniel mi? Ama düşün ki çok iyi dost olduk! Sen gittikten sonra bana o kadar yakınlık, o kadar bağlılık gösterdi ki..."

Jacques, heyecanını gizlemek için şaşırmış pozu takındı. Antoine da fark etmemiş, gibi yaptı.

"Buna şaşıyorsun değil mi?" dedi gülerek. "İkimiz o kadar ayrı tipleriz ki. Ama sonunda ben onun dünya görüşünü benimsedim: onun gibi bir artist için meşru bir şey bu. Biliyor musun ki her türlü tahminin üstünde başarı gösterdi! 1911'de Ludwigson'un galerisindeki sergisinden sonra iyi bir ün kazandı. İsteseydi çok tablo satardı ama o kadar az resim yapıyor ki... Ayrıyız birbirimizden... Özellikle böyleydik. Böylece kendisinden söz ettiği ve Humberto'ya benzemediğini Jacques'a gösterdiği için mutluydu. "Biliyor musun artık eskisi kadar katı değilim tuttuğum yolda!.. Bu kadar gerekli olduğuna inanmıyorum artık..."

"Paris'te mi?" diye Jacques birden sözünü kesti. "Biliyor mu o?"

Antoine keyfinin kaçtığını belli etmemek için kendisini tuttu.

"Hayır, askere gitti, Lunéville'de şimdi. Çavuş oldu. Daha on ay var terhisine, 14 Ekimde. Bir yıldan beri bir kere gördüm."

Sustu, kardeşinin kendisine dikilen durgun, bomboş bakışlarının altında donar gibi olmuştu.

Jacques, sesinin heyecanını açığa vurmayacağını hissettiği an, "Sobaya bak Antoine, sönmesin" dedi.

Sonra çıkıp gitti.

XI

Yalnız kalınca, Antoine merakla masanın üstündeki dosyaları açtı.

Bunların içine her çeşit belge karmakarışık doldurulmuştu. Eline önce, gazetelerden kesilmiş, *Kaderci Jacques* imzasıyla çıkmış yazılar geçti. Sonra birkaç şiir. Dağ konulu herhalde. Belçika'daki bir dergide *J. Mühlenberg* adıyla yayımlanmış. Sonra da birkaç tane kısa hikâye: *Kara Defterden Sayfalar* adı verilmiş. Röportaj için bir çeşit kroki olmalıydı bunlar. Yazan: *Jack Baulthy.* Aralarından birçoğunu okudu Antoine: *Seksenlikler, Çocuk İntiharı, Körün Kıskançlığı, Öfke.* Hikâyelerin günlük yaşamdan alınmış kişilerinin portreleri, keskin, dikkati çeken çizgilerle çizilmişti: Batıcı, kopuk kopuk cümleler. Bu sefer *Sorellina*'nın lirizminden uzak olan bu hikâyeler gerçeği yansıtan nitelikleriyle dikkati çekiyordu.

Ama bu sayfaların çekiciliği yine de Antoine'ın dikkatini toplamıyordu. Sabahtan beri birçok umulmadık şeyle karşılaşmıştı. Özellikle yalnız kalır kalmaz, daha bir gün önce ayrıldığı o hasta odası, bırakıp geldiği yaşlı adam geliyordu aklına. Kim bilir o andan beri ne korkunç şeyler baş göstermişti orada. Buraya gelmekle yanlış bir şey mi yapmıştı? Hayır, çünkü Jacques'ı götürecekti.

Kapıya yavaşça, ama kararlı bir şekilde vuruldu. Bu da Antoine'ı düşüncelerinden uzaklaştırdı.

"Giriniz" dedi.

Merdiven başının alacakaranlığı içinde bir kadın siluetini gören Antoine şaşırdı. Bu genç kadını sabah kahvaltısında görür gibi olduğunu hatırladı. Elinde bir odun sepeti vardı. Hemencecik yere bıraktı sepeti.

Antoine, "Kardeşim sokağa çıktı" dedi.

Kadın, "biliyorum" anlamına bir baş işareti yaptı. "İşte bunun için geldim ben." Merakını belli etmeden Antoine'ı süzdü. Ama hiç de çekingenlik yoktu halinde. Önemli bir şeylerin etkisiyle önceden düşünerek, kararlı olarak gelmiş görünüyordu. Antoine genç kadının gözlerinden ağlamış olduğunu anladı.

Birden gözlerini kırpıştırdı, hiçbir giriş yapmadan titrek bir sesle, "Götürüyor musunuz onu?" diye sordu.

"Evet... Babam çok hasta."

Genç kadın işitmemiş gibiydi. "Neden?" diye sordu heyecanla. Ayağını yere vurdu:

"İstemiyorum ben!"

Antoine, "Babam ölmek üzere" diye tekrarladı.

Ama kadın bir açıklama filan istemiyordu. Gözleri yavaş yavaş yaşla doldu. Pencereye doğru döndü, ellerini kavuşturdu. Parmaklarını büktü, sonra kollarını yanına salıverdi.

"Artık gelmez buraya" dedi boğuk bir sesle.

Uzun boylu, geniş omuzlu, şişmanca, hareketleri savrukça, duruşu hantalcaydı biraz. İki kumral saç örgüsü dar alnını çerçeveledikten sonra ensesinde düğümleniyordu. Bu tacın altında düzgün çizgili ablak yüzü, bükük ve şehvetli, biraz da bir ilkçağ kadın heykelinin ağzını hatırlatan ağzıyla belirgin bir kişiliği vardı.

Antoine'a, "Yemin edin bana, yemin edin, İsa'nın adına, buraya gelmesine engel olmayacağınıza!" dedi.

Antoine, uzlaştırıcı bir gülümsemeyle, "Ama hayır, neden engel olayım?" diye sordu.

Genç kız bu gülümseyişe gülümseyerek cevap vermedi. Gözünü ayırmadan gözyaşları arasından gene adamı süzüyordu. Bluzunu kabartan göğüsleri inip kalkıyordu, Antoine'ın kendisini seyretmesinden hiç utanmış görünmüyordu. Göğüslerinin arasından buruşuk bir mendil çıkartıp gözlerine bastırdı. Sonra da sümkürerek burnunu sildi. Gözkapaklarının altında kayan gözlerinde bir kadife yumuşaklığı ve bir şehvet ifadesi vardı. Durgun bir su: Zaman zaman anlaşılmaz düşüncelerle bozuluyordu bu durgunluk. O zaman ya eğiliyor ya başka yana çeviriyordu başını.

"Size benden, Sophia'dan söz etti mi?"

"Hayır."

Kirpiklerinin arasında bir mavi parıltı belirdi.

"Ona anlatmayın size söylediklerimi?"

Antoine yeniden gülümsedi:

"Bana bir şey söylemediniz ki..."

Gözlerini yumarak başını arkaya deviren genç kadın, "Yo... Söyledim" dedi.

Küçük bir iskemleyi çekip Antoine'ın yanına çabucak, hiç vakti yokmuş gibi oturdu.

"Siz" dedi. "Tiyatrocu olmalısınız." Antoine "Hayır" anlamında bir işaret yaptı. "Evet, evet. Bendeki bir kartpostala benziyorsunuz... Parisli büyük bir trajedi artistine."

Genç kadın gülüyordu baygın bir gülüşle.

Antoine yanıldığını söylemeye çalışmadı, "Tiyatroyu seviyor musunuz?" diye sordu.

"Sinemayı! Dramları! Evet."

Zaman zaman kadının o durgun yüzü buruşuveriyordu birden, o vakit en küçük bir cümleyi söylerken bile ağzı kocaman açılıyor, bembeyaz dişleriyle yakut renkli diş etleri görünüyordu.

Antoine tetikteydi:

"Sizin burada iyi tiyatrolar olmalı?"

Genç kadın eğilerek:

"Daha önce Lozan'a gelmiş miydiniz?" (Eğilmiş durumdayken, çabuk çabuk konuşuyordu, sesini hafifleterek. Böylece daha içli dışlı olmak ister gibi bir hali vardı.)

"Hiç gelmedim."

"Yine dönecek misiniz buraya?"

"Şüphesiz!"

Bir an, gittikçe dikleşen bakışlarını Antoine'ın gözlerinin içine dikti. Başını birkaç kere salladı, sonra "Hayır" dedi.

Gidip sobaya odun doldurdu. Antoine, "Oda çok sıcaktı..." dedi.

"Doğru" diye elinin tersini yanağına değdirdi, ama yine de bir odun attı. Sonra, iki tane daha. Meydan okurcasına, "Jack sıcağı sever" dedi.

Sobanın önünde diz çökmüş, yüzünü kızartan alevleri seyrediyordu. Akşam oluyordu yavaş yavaş. Antoine genç kadının kıvrak omuzlarına, ensesine, alev alev kızıllaşan saçlarına bakıyordu. Bunu kadın hissetmiş gibiydi. Antoine, hafifçe yandan görünen yüzünde bir gülümseme belirdiğini sezer gibi olmuştu. Kadın sırtını şöyle bir kıvırarak ayağa kalktı. Sobanın kapağını ayağıyla itti, odada birkaç adım yürüdü, masanın üstündeki şekerliği gözden geçirdi. İçinden bir şeker alıp, açgözlüce çiğnemeye başladı, bir tane daha alıp uzaktan Antoine'a uzattı. Delikanlı gülerek, "Teşekkür ederim, istemem" dedi.

Sophia, şekeri fırlatarak, "Yemelisiniz, yoksa uğursuzluk getirir" dedi. Antoine şekeri havadayken yakalamıştı.

Göz göze geldiler. Sophia, "Kimsiniz siz?" diye sorarcasına, hatta daha da ileri giderek, "Ne olabilir sizinle benim aramda?" der gibi baktı. Kirpiklerinin arasından görünen baygın, ama iştahlı gözbebekleri yağmurdan önceki bir yaz gününü, kumları akla geti-

riyordu. Ama bu gözlerde istek kadar can sıkıntısı da okunuyordu. Antoine içinden, "Bildiğimiz kadınlardan biri..." dedi. "Daha ilk bakışta... Ama sizi ısırırlar aynı zamanda. Sonra nefret ederler sizden. En iğrenç öç alma yollarına baş vururlar ardından..."

Delikanlının aklından geçenleri anlamış gibi, başını çevirerek pencerenin önüne gitti. Yağmur yüzünden ortalık daha çok kararmıştı.

Uzun süren bir sessizlikten sonra işkillenen Antoine, "Ne düşünüyorsunuz?" diye sordu. Genç kadın kımıldamadan, "Öyle sık sık düşünmem" dedi açıkça.

"Ya düşündüğünüz zaman ne düşünürsünüz?"

"Hiçbir şeyi."

Antoine'ın güldüğünü duyarak pencerenin önünden ayrıldı, tatlı bir gülüşle gülümsedi. Hiç de acelesi varmış gibi görünmüyordu. Gelişigüzel birkaç adım attıktan sonra, kolları yanına sarkık, kapıya gitti, dalgınca elini uzatıp tokmağı tuttu. Antoine kilitlediğini sanmıştı, yüzüne kan hücum etti.

Genç kadın hiç bakmadan, "Elveda" dedi.

Kapıyı açmıştı.

Antoine gideceğini ummadığı için biraz şaşmış, biraz hayal kırıklığına uğramıştı, kadının gözlerini görebilmek için eğildi. Bir yankı gibi, biraz yapmacıklı, ama bir çağrışı andıran tatlı bir sesle o da, "Elveda" dedi.

Kapı kapandı, Sophia arkasına bakmadan gözden kayboldu.

Antoine, genç kadının merdiven parmaklıklarına sürtünen eteğinin hışırtısını ve mırıldandığı şarkıyı duymuştu.

XII

Odaya yavaş yavaş karanlık çökmekteydi.

Antoine lambayı yakmak için yerinden kalkmaya üşenip hulyalara dalmıştı. Jacques gideli bir buçuk saat kadar olmuştu. Kafasından uzaklaştırmaya çalıştığı bir kuşku düşmüştü içine. Gittikçe keyfi kaçıyordu ama kardeşinin ayak sesini duyunca sıkıntısı dağıldı birden.

Jacques içeri girdi, hiçbir şey söylemedi. Odanın karanlık olduğunu bile fark etmeden, kapının kenarındaki bir iskemleye çöktü.

Sobanın ışığında yüzünün çizgileri ancak seçilebiliyordu. şapkasını kaşlarının üstüne indirmiş, paltosunu da koluna almıştı.

Birden inler gibi bir sesle, "Bırak beni burada Antoine. Kalk git sen. Bırak beni! Az kalsın hiç gelmeyecektim..." dedi. Antoine'ın bir şey söylemesine vakit bırakmadan, "Sus, sus ne söyleyeceğini biliyorum, bir şey söyleme. Geleceğim seninle" diye bağırdı.

Sonra kalkıp elektriği yaktı.

Antoine, kardeşine bakmaktan sakınıyordu.

Jacques, yorgun yorgun dolaşıp duruyordu odanın içinde. Yatağın üstüne bir iki çamaşır attı. Bir valizi açıp içine çamaşır ve birkaç şey koydu. Zaman zaman da ıslakla hep aynı havayı tutturuyordu. Bir mektup paketini ateşe attığı Antoine'ın gözünden kaçmadı. Şurada burada dağınık bulunan kâğıtları bir dolaba koyup kilitledi. Sonra çekilip bir köşeye oturdu. Başını omuzlarının arasına kıstırarak, dizinin üstünde birkaç kart yazdı; arada bir elinin tersiyle, alnına dökülen saçını itiyordu.

Antoine'ın yüreği sızlamıştı. Jacques kalkıp kendisine, yalvarırım sana bensiz git, deseydi, tek kelime söylemeden kardeşini kucaklayıp yalnız gidecekti.

İlk konuşan Jacques oldu. Ayakkabılarını değiştirip valizini kapattıktan sonra, Antoine'ın yanına gelerek, "Saat yedi, biliyor musun? Aşağı inmeliyiz" dedi.

Antoine bir şey söylemeden hazırlandı. İşi bitince, "Sana yardım edebilir miyim?" diye sordu.

"Teşekkür ederim."

Sabahkinden daha yavaş konuşuyorlardı.

"Valizini ver bana."

"Ağır değil... Sen önden yürü."

Odadan önce Antoine çıktı. Arkasından Jacques'ın yavaşça elektrik düğmesini çevirip kapıyı kapattığını duydu.

Akşam yemeğini çabucak, büfede yediler. Jacques konuşmuyor, yemeklerden birer lokma alıyordu. Kardeşi kadar üzgün olan Antoine da ağzını hiç açmıyordu.

Tren perona gelmişti. Hareket saatini bekleyerek bir aşağı bir yukarı yürüdüler. Yeraltı geçidinden çıkan yolcuların sonu gelmek bilmiyordu.

"Tren dolacak" dedi Antoine.

Jacques cevap vermedi. Sonra birden, "İki buçuk yıldır bu ülkedeyim" dedi.

"Lozan'da mı?"

"Hayır... İsviçre'de demek istedim." Birkaç adım daha yürüdükten sonra, "Benim o güzel 1911 baharım..." diye mırıldandı.

Boydan boya trenin yanından bir kere daha yürüdüler. Jacques hep aynı şeyi düşünüyordu, birden:

"Almanya'da o kadar baş ağrısı çektim ki, her şeyimden artırarak İsviçre'ye, açık havaya kaçtım. Mayısın sonlarında, ilkbaharın ortasında buraya gelmiştim. Luzern'deki Mühlenberg'te kaldım önce. Bir dağ kasabası.

"Ne... Mühlenberg mi?"

"Evet, *Mühlenberg* imzasıyla yayımladığım şiirlerimin hemen hepsini orada yazmıştım."

"Orada çok kaldın mı?"

"Altı ay. Bir çiftlikte. Çocuksuz iki ihtiyarın evinde. Çok güzel bir altı ay geçirdim orada. Ne güzel ilkbahar, ne güzel yazdı o! Penceremden o göz kamaştırıcı manzarayı seyrediyordum. Engin, dalgalı, sade çizgili topraklar. Asil bir manzara. Bütün günümü dışarıda geçiriyordum. Çiçekler ve yabanarılarıyla dolu çayırlar, meyilli otlaklar, derelerin üstündeki tahta köprüler... Durmadan yürüyor, yürürken çalışıyordum, bütün gün. Bazen de geceleyin. Ah, o geceler..." Ağır ağır kolunu kaldırarak havada bir eğri çizdikten sonra yanına salıverdi:

"Peki, başının ağrısı geçti mi?"

"Oh! Daha yerleşir yerleşmez öyle iyi hissettim ki kendimi! Mühlenberg'te iyi oldum. Ömrümde hiç oradaki kadar başımı rahat, hafif hissetmedim diyebilirim." Bunu hatırlarken gülümsemişti. "Rahattım. Ama bir sürü tasarıyla, düşünceyle çılgınlıklar kurarak geçiyordu günlerim. Bütün ömrümce yazabileceklerimin tohumları o yaz Mühlenberg'te yeşerdi diyebilirim. Ah! O günler! Gerçekten mutlu olmanın sarhoşluğunu tatmıştım!.. Öyle günler olurdu ki –bunu söylemeye pek cesaret edemiyorum– kırlarda koşar, sıçrar, sonra yüzü koyun yatardım otların üstüne. Tatlı gözyaşları dökerek ağlardım hıçkıra hıçkıra. Abarttığımı mı sanıyorsun? Oysa çok doğru bu söylediklerim. Çok ağladığım bazı günler gözlerimi, uzun bir yürüyüşten sonra, dağdaki bir kaynakta yıkadığımı hatırlıyorum."

Başını eğdi, bir süre sessizce yürüdü ve başını kaldırmadan tekrar, "Evet, iki buçuk yıl oldu..." dedi.

Sonra tren kalkıncaya kadar konuşmadı.

Tren, düdük çalmadan –o, saati gelince ileri atılan makinenin, o eğilip bükülmez güveni ve o hantal gücüyle– harekete geçince Jacques, silinen, bomboş peronu, yer yer ışıklarla noktalanmış banliyöyü, gittikçe artan bir hızla yuvarlanan vagonun penceresinden seyre daldı. Sonra her şey derin bir karanlığa gömüldü. O an Jacques, elinden hiçbir şey gelmeden, gecenin karanlığında sürüklenip götürüldüğünü hissediyordu.

Sıkışarak oturduğu bu yabancılar arasında, kendisinden birkaç metre ötede, koridorda duran Antoine'ı gözleriyle aradı.. Antoine sırtı yana dönük, karanlık kırlara bakıyordu. Jacques ağabeyine yaklaşmak isteğini ve o, karşı koyulmaz içini dökme ihtiyacını duydu yeniden.

Yolcuların arasından sıyrılarak Antoine'ın yanına kadar geldi. Yolcularla eşyaları arasında sıkışıp kalan Antoine, Jacques'ın kendisine sadece bir kelime söyleyeceğini sanarak hafifçe başını çevirip boynunu eğdi. Yolcuların hayvanlar gibi, balık istifi yığıldıkları bu koridorda, trenin sarsıntılar arasında, Jacques ağzını Antoine'ın kulağına yanaştırarak, "Dinle, Antoine, bilmen gerekir... Başlangıçta benim öyle bir yaşantım... Bir yaşantım..." dedi.

Şöyle bağırmak istiyordu: "Anlatılamaz bir yaşantım vardı... Çok çirkin işlere giriştim. Rehberlik, tercümanlık yaptım. Gelişigüzel işler yaparak hayatımı kazandım. Ahmet... En kötü yerlerde, batakhanelerde dolaştım: *Yahudiler Sokağı*'nda... Aşağılık kimselerle düşüp kalktım. Krüger Baba, Celadonia... Carolina... Bir gece, limanda kafama bir sopa vurup yıktılar beni... Hastanede yattım... İşte başımın ağrısı bundan... Sonra Napoli... Almanya, Rupert ve küçük Rosa adlı karı-koca... Münih'te Wilfried'in yüzünden gözaltına alındım." Ama açıklamak, anlatmak istediği şeyler dudaklarının ucuna geldikçe, anıları canlandıkça, bu açıklanamaz geçmişin, gerçekten açığa vurulamayacağını anlıyordu.

Böylece cesareti kırıldığı için şunları mırıldandı:

"Ben anlatılmaz, *açıklanamaz* bir ömür geçirdim Antoine... A-çık-la-na-maz!.." (Ona göre dünyanın bütün iğrençlikleriyle dolu olan bu kelimeyi tekrarladıkça, günah çıkartmışçasına yüreği ferahlıyordu.)

Antoine tamamıyla arkasına dönmüştü. Yabancılar arasında bulunduğu için canı sıkılıyor, Jacques'ın sesini yükseltmesinden korkuyordu, ama yine de güler yüzle bakıyordu kardeşine.

Bölmeye omzunu dayayarak duran Jacques artık başka bir şey söylemek istemiyor gibi görünüyordu.

Yolcular, koridordan kompartımanlara dolmaya başlamışlardı.

Az sonra Antoine'la Jacques hemen hemen yalnız kalmışlardı. Kimse duyamazdı konuştuklarını.

O ana kadar susan Jacques, yeniden konuşmaya pek hevesli görünüyordu. Ama birdenbire ağabeyine doğru eğilerek:

"En korkuncu nedir biliyor musun Antoine? Neyin normal olduğunu bilmemek. Hayır *normal* değil... Budalaca bir şey söyledim. Nasıl demeli bilmem?.. Yani insanın duygularını, içgüdülerini bilmemesi... Doktorsun sen... Anlarsın..." Kaşları çatılmıştı, gözleri dışarının karanlığına dalmıştı. Her kelimede durarak boğuk bir sesle konuştu yeniden: "İnsan bazen öyle şeyler duyuyor ki... Şu veya bu şeye karşı bir atılım duyuyor içinde... İnsanın ta içinden fışkıran atılımlar... Öyle değil mi? Sonra insan başkalarının da aynı şeyi duyup duymadığını bilmiyor... Ve soruyor kendi kendisine, acayip bir yaratık mıyım ben, diye... Ne demek istediğimi anlıyor musun, Antoine? Sen ki çok insan, çok şey görmüşsündür. Diyelim ki... Neyin genel... Neyin istisna olduğunu bilirsin. Ama bizim gibi bunu bilmeyenler için korkunç bunaltıcı bir şey bu. Bak, mesela insan on üç, on dört yaşındayken, bizi bir alev gibi saran o zamana kadar bilmediğimiz istekler, kafamızı dolduran ve bir türlü atamadığımız karışık düşünceler... Bir kabahat gibi utanılır bunlardan, bir kusur gibi saklanır bunlar. Ama günün birinde bundan daha tabii, daha güzel bir şey olmadığını anlarız. İşte hep, hepimiz, aynı şekilde, anlıyor musun? Eh... Tabii... Karanlık şeyler de var. İçgüdüler... Uyanan içgüdüler... Benim yaşımda bile Antoine, benim yaşımda bile insan ne olduğunu soruyor bunların... Ne olduğunu bilmiyor..."

Birden yüzü buruştu. Başka bir düşünce beynine saplanmıştı: Elinde olmadan kardeşine, her zaman dost olan bu kardeşe nasıl bağlı olduğunun ve onun aracılığıyla da bütün geçmişle olan bağının farkına varmıştı! Daha dün, aşılmaz bir uçurumun vardı... Sonra yarım gün yetmişti... Yumruklarını sıktı, başını önüne eğdi, sustu.

Birkaç dakika sonra, hiçbir şey söylemeden ve başını kaldırmadan gidip kompartımandaki yerine oturdu.

Antoine, onun böyle çekilip gidişine şaşmıştı. Kendisi de yanına gitmek istediğinde, onun karanlığın içinde kımıldanmadan durduğunu fark etti: Jacques, gözyaşlarını belli etmemek için uyur gibi yapıyordu.